



Digitized by the Internet Archive
in 2014

2

940

Gwynn - see # 1315 *Parvula* vol 2
1st ed. 1878

2nd edition

Quincy 1878

612

SARMATIAE
EUROPAEAE DESCRI-
PTIO, QVAE REGNUM PO-
LONIAE, LITVANIAM, SAMOGITIAM,
RVSSIAM, MASSOVIAM, PRVSSIAM, POMERA-
NIAM, LIVONIAM, ET MOSCHOVIAE, TARTARIAEQVE
partem complectitur.

ALEXANDRI GVAGNINI Veronensis, Equitis Aurati, peditumque praefecti.

*Cui supplementi loco, ea quae gesta sunt superiori anno, inter Serenissimum Regem Poloniae, &
Magnum Ducem Moschouiae breuiter adiecta sunt. Item Genealogia
Regum Polonorum.*



SPIRAE.

CVM PRIVILEGIO IMPER. ET REGIS GALL.

APVD BERNARDVM ALBINVM.

M. D. LXXXI.

13384

~~13384~~

INSIGNE REGNI POLONIAE.



Vnguibus arriprens hostem rostroq, minaci,
 Ista Iouis volucris pectore sternit humi.
 At rursus innocuas pascit sine cade volucres,
 Quae sese observant, officijsq, colunt.
 Regibus est, aurum Rex, nobile Stemma Polonis,
 Illius ut mores, ingeniumq, serunt.
 Nam belli atq, toge simili ratione gubernant
 Tempora, & his rebus conueniente modo.
 Hostis enim Regnum quoties inuadit eorum,
 Hunc toties armis conficiuntq, nece.
 Agmina cum Geticis turmis, tot fusa Scytarum,
 Hoc Valachi, Mosci, Prussia victa, docent.
 At sibi subiectos in libertate tuentur,
 Quisq, Pater Patriae dicitur inde sua.

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPI STEPHANO, DEI GRATIA POLONIAE

REGI, MAGNO DVCI LITVANIAE, RVSSIAE,

Pruſſia, Maſouia, Sarmogitia, Kiouia, Volhinia, Pomerania, Liuania,

ac vniuerſa Sarmatia Europea Monarchæ Dominoꝝ, &c.

nec non Tranſyluania Domino.

* *



V M jam annos complures in iſtis regionibus verſarer, operamq; meam qualemcunq; in re militari huic Reipub. præſtarem, STEPHANE Rex SERENISSIME, cum ſæpè alias, tum maximè Lithvania armis belloq; à magno Moſchorum Duce infeſta & oppreſſa, vbi ego arci Vitebſko præfectus eram, quod munus iniunctum, qua potui induſtria, peregi, ſicut & data mea fides, & Reipub. dignitas, & loci ipſius neceſſitas (eſt enim arx Moſchis contermina) poſtulare videbatur, longa tandem conſuetudine linguam, mores, leges Polonorum edoctus ſuna, ſitumq; regionū totius Sarmatiæ Europæ cum magna ex parte propria experientia exploratum habui, & ſæpiſſimè ſubiecti oculis meis. Quare naſtus ego occaſionem temporis, dum à duro Marte respirarem, quædam ſcitu non indigna de moribus, legibus, initio, incremento, rebus geſtis imperij Polonici, populorumq; Sarmatiam incolentium, deniq; de ſitu, diſpoſitioneq; regionum earum omnium, quas in ſe Sarmatiæ orbis complexus eſt, militari ſtilo conſcribere non dubitavi. Hoc enim pacto, maiorem animi mei affectum Reipub. huic nobiliſſimæ teſtari non poſſem: quàm ſi pro eius gloria ne dicam ſalute, non modo ſi res & vſus poſtulauerit, vitam, qua nihil eſt, nec eſſe poteſt poſt animæ ſalutem, homini charius, profunderem, ſed etiam eandem, ſi modo per ingenij vires liceat, etſi hinc quidpiam ad eius dignitatem accedere queat, ornarem, laudesq; eius celebrarem. Nam ſi patrio ſolo, quod me genuit & conſpectu huius ſplendidiffimæ lucis ornauit, plurimum natura debeo, proſectò & huic Reipub. quæ ſupra naturæ dona, plurimum mihi adiecit, vtilitatis, dignitatis, & ornamenti, quæ me aduenam in ſuum recepit gremium, receptum complexa eſt, complexumq; ciuem ſuum agnoſcit, tantum vt debeam neceſſe eſt, quantum nemo alius ſuæ patriæ ſe debere profiteri poteſt, & proſectò licet multi ſint ſingularis & immenſæ in eam pietatis ac fidei, concedam tamen nemini, in adeundis pro eius gloria, forti & conſtanti animo, omnibus periculis, ſi non tanta cum gloria & vtilitate, quantam cæteros poſſe ei ſuis periculis præſtare facilè patior, tamen animi affectu, & propenſiſſima voluntate, vinci me à quoquam nunquam cōcedam. Idq; cum ſemper præſtare volo, tum & nūc his meis commentarijs, quibus Sarmatiæ Europæ nomen indidi, huiuſce animi erga eam mei minimè obſcuram ſignificationem declarare volui. Verùm quo patrono lucem cognoscere deberet cum non ſatis mihi cōſtaret, præfertim cum in ea nuncupanda id ſpectandum eſſe exiſtimarem, quod ſpectari à ſapientiſſimis quibuſque ſolet, labores non ſine ſummo iudicio ita nuncupantibus, vt & his quibus offerantur, conuenientiſſimi ſint, eoſq; delectent, & ipſi apud eos amorem mereantur, gratiamq; referant: malè enim collati labores & munera, tam pereūt quam quod maximè: ecce tandem ſeſe offert SERENISSIMA Maieſtas tua, cui iure hic meus qualiſcunq; debetur labor: nam & ab homine militari proſectus, tibi potiſſimum, qui ab incūte ætate, arti militari operam dedisti: & gradatim ob tuam virtutem bellicam in magnum honorum ſaſtigiū conſcendiſti, iure optimo cōſecrari debuit, & de rebus Sarmatiæ conſcriptus, tibi non inutilis & non iniucundus fore viſus eſt, tū quod diuina prouidentia Sarmatiæ conſtitutus es Monarcha, tum quod hoc gubernaculum tibi oblatum non leuem difficultatem cum moleſtia coniunctam faceſſere videtur, maximè cum in eo ſit tanta perturbatio, tanta varietas nationum, linguarum, legum, morum, & aliarum rerum, vt ad ea omnia rectè componenda, ſapientia virtu-

E P I S T O L A

teq; summa, quæ à D^{no} Opt. Maxi. abundè ornatus & instructus, opus sit.

At nostra hæc Sarmatia, quam meis sumptibus sub prælum mittere curavi, tuoq; nomini Augustissimo consecratam esse volui, magna ex parte te ea difficultate leuare, & ab hac molestia vindicare potest. Cognosces enim ex ea subditorū tuorum mores, ac studia diuersa, quæ non nisi longo tempore diuturnaque conuersatione cognosci possent. Inferes tandem oculos in Regiones tuas amplissimas, atque quibus hæc abundant, quibus egeant animaduertes: municipiorum, arciumq; , situm, dispositionem, & si aliqua munitione, & propugnaculis, ad propulsandos hostium veloces ac feroces incurfus desiderent, considerabis. Insuper exploratas habebis vicinas regiones, ac vicinarum tam Christiani, quam barbari nominis gentium, mores, religionem, & in rebus gerendis deniq; consuetudines, cognosces. Ex quibus aliarum tu studia in se tuo candore & beneuolentia conuertere debes, aliarum verò, superbas ferocitèsq; vires, ad effrenatam insolentiam, si modò saluam & integram tuam gloriam, simul ac imperium hoc conseruare vis, vt armis retundas necesse est, talemq; te eis præbeas, qualem te esse eorum animi & mores exposcent. Ne autem parum emolumentum, adferre tibi posse, hæc tuarum regionum cognitionem putes, ô Rex, scias sanè optimè, minus apte illum monarcham dici, cui mores, consuetudo ac facies tota suæ monarchiæ cognita non fuerit, & qui eam mente non intueatur, nec in oculis circumferat suis. Neq; foeliciter illum posse bellum in illis locis exercere vnquam, quorum situm cognitum non habeat. Hinc illud est, qd à sapientibus quibusq; præcipitur, principibus viris longinq; necessariam esse peregrinationem, illosq; demum foelices rerumq; gerendarum non ignaros esse, qui mores multorum hominum ac vrbes considerarunt: sin minus verò tutè longius euagari, & à patria diutius aberrare propter varia pericula possunt, tamen tanto bono fraudentur, tabulis Geographicis, & Cosmographicis à prudentissimis hominibus prouisum est, vt ea quæ oculis subijcere nequeunt, saltem animo & cogitatione complectantur, & cum hoste in ignotis regionibus decertaturi, ex tabulis ea cognoscant, quæ nulla alia ratione tam facillè cognosci possent. Quare & Alexander Macedo, qui virtute & rebus gestis Magni nomen meruit, conseruaturus manum cum hoste in loco ignoto, prius eum sibi in tabula depingi voluit, vt ita ex eius cōsideratione cognosceret, quid sibi cauendum, quid adoriendum esset. Et Romani Imperatores totius domitores orbis, pugnaturi in aliqua regione, antequam bellum decerneretur, prius pictam intuiti sunt, qd & ingruente Gallico tumultu fecisse eos, Italiãq; pictam præbuisse, testis est Varro. Idem alij multi clarissimi Imperatores non sine summo nominis sui splendore, & in rebus gerendis foelici ac prospero successu fecere, quos ego miles, apud te Imperatorem strenuum reuendos minimè puto. Id vnū dico, te posse hic regionum situm, legesq; , & mores gētium, animo perlustrare, tam tuo Imperio subiectarum, q̄ externarum, illarū præcipuè cum quibus tibi res aliquando futura sit, vt pote Moschouitarū mores, expeditionesq; domesticas ac bellicas, ac ditiones amplissimas, tum Tartarorum hordas siue nationes campestrium potentissimas. In primis verò originem, incrementum Imperij Polonorum, vitas Principum, prælia, disciplinas, studiosè & explicatè descripta cōsiderabis, & quomodo illi Herculei Sarmatæ, quorum tu successor es, has sedes non sine sudore & sanguine occupauerint, quid ille, quid item alij ab alijs prognati, alius post alium, tam in toga quàm in armis gesserint. Videbis illos non vt barbaros, sed clarissimos & regia dignitate ornatos Imperatores, suis rebus præclare gestis Heroum, qui admirationi toti orbi fuere, nomen, & gloriam adæquasse. Nam sapius non modo pro salute patriæ, sed etiam totius Europæ, alijs regnis interim (proh dolor) domesticis & ciuilibus armis sese mutuo infestantibus, immani ferocitati hostis communis sese opposuerunt, eiusq; impetum effrenatissimum armis retuderunt, non dico quoties illi Tartarorum influentes in Europam copias represserunt, semper enim & assiduè in excubijs aduersus eos fuere: non commemoro sapius victas, & profligatas ab eis Turcicas legiones, non Moschorum exercitus caesos, nō alios tam patriæ, q̄ toti Europæ infestos hostes, victos, sub iugum missos, & aut ad colendam perpetuam pacem, & amicitiam, aut ad tributa persoluenda cōpul-

fos,

D E D I C A T O R I A.

sos, quæ illorum fama cū per totum orbem increfceret, vicinas gentes permouit, vt
 pleræq; earum à tyrannis oppressæ, hos solos putarent dignissimos, quorum fidei ac
 patrocinio fortunæ, libertatem, ac deniq; salutem tutò cōmittere possent. Testatur
 id Bohemia, quæ periculosis temporibus regibus Polonis toties se se vltro sub-
 misit: fatetur & Vngariæ nobilissimum, & verè olim aureum regnum, q̄ sua sceptræ
 & fasces ad reges Polonos detulit, & à sua ceruice sæpius eorum armis reiectam fuisse
 ferocem Turcicam securim agnoscit. Prædicat id ipsum Silesia, Morauia, Vvalachia
 cum sua Moldauia, & aliæ Christianæ gentes, quibus iura indixerunt fœlicissimè Po-
 loni, non cōmemoro q̄ multoties rem Christianam: contra Turcas acie & milite iu-
 uerit Polonus. Silentio prætereo, sæpius à vicinis contra seditiosorum ciuium con-
 spirationem, à Polono impetratum patrocinium: ne plura dicam, tãta illis Heroibus
 inerat moderatio, virtus, & tantus tamq; excellens animus, vt & parcere subiectis, &
 debellare superbos optimè nosset, & sæpius ad se delata imperia repudianda, sæpius
 eadem sibi infesta, armis moderanda & cōprimenda esse putarent, vt ita non imperã-
 di libidine, sed gloriæ & immortalitatis studio, quicquid agerent, agere viderentur:
 Cognosces hic Lechos & Lituanos fortissimos, qui sanguine suo Sarmatiã hanc po-
 steris amplissimam reddiderunt patriam: superiorū enim eius gentis principum fa-
 mæ fortuna inuidit, ita vt nullæ res eorum ad nostram memoriã deuenerint. Videbis
 demum Cracos industrios armis & pace, Piasfos strenuos, Leschones bellicosos ac sô-
 brios, Baleslaos fortes & in rebus gerendis promptissimos, è quorum longo ordine
 Boleslaū retorti oris alterum Herculem: cuius virtus in latissima Sarmatia contineri,
 nec altissimis montibus ac præuasto mari concludi potuit, ille enim strenuè gestis in
 Sarmatia rebus, & domita Morauia, Bohemia, Roxolania, Pomerania, Henrico Ro-
 manorum Imperatore, fines Poloniæ infestante, pulso ac profligato, & plusquã qua-
 dragies fœlicissimè cū hoste collatis signis, eadem signa in Daniã vsq; forti & prom-
 pta manu intulit, ibiq; impressis Poloniæ virtutis vestigijs, regibus illius regni tributo
 imposito, domū fœlix redijt. Cognosces Casmiros reges pios & iustos, religionisq;
 amantissimos, tandem Vvladislaos Turcarū horrendas pestes & acerbilissima fata.
 Iagielones magnanimos, Sceptræ regnorum vltro sese offerentium Bohemiæ, Vnga-
 riæ, Suetiæ, Daniæ, Noruegiæ, Gothlandiæ repudiantes, infesta autè reprimentes, vim
 vi, arma armis, à capite, à fortunis, saluteq; suorū propulsantes. Hi legibus, religione,
 pulcherrimarum artium cognitione, domesticã disciplinam cū militari cumulârunt,
 Lituaniam Ducatum nobilissimum cum regno cōiunxerunt, Samogitiã & alias gen-
 tes immanissimas, ab illa barbara feritate & impietate gētili, ad humanitatem, & ve-
 ram cognitionem Dei reuocârunt. His colla sua dedit vincienda Moldauus, præbuit
 ex se triūphos Germanus, miseræ Prutenus porrexit manus, procubuit ad pedes Li-
 uo, Moschus se victū sæpe professus est, sæpiusq; succubuerunt in acie Scytæ. Et hic est
 ordo ac series præcipuorum in hac Republica Principum, quorum nomine & gloria
 perpetua in terris recolitur, cum summa quadam venerationis memoria: animæ autè
 eorum exantlatis plurimis pro patria & Christi nomine laboribus, gratissima in illis
 sūpremis domibus fruuntur mercede & gaudent. Hos tu vnus omnes & victoriarum
 multitudinè, & gloriæ splendore, iustitia, fortitudine, omnibusq; virtutibus, quæ olim
 in eis erant conspicuæ, facile superabis, si eos tibi ad intueñdum, & imitandum propo-
 fueris, maximè cū etiam tibi nō desint magnarū virtutum domesticarum, tuæq; gen-
 tis Hungariæ regum clarissima exempla; quæ tuum in dies animum exagitant, ad con-
 sequendum illum orbem virtutū, quem illi omnes sustinuerunt, & ad cōparandam
 gloriam cum immortalitate coniunctam, qua illi vniuersum orbem impleuerunt, &
 verè impleuerūt. Atq; ne ex multis regibus Pannoniæ aliquot cōmemorem & profe-
 ram, yno contentus ero, Mathia scilicet Huniade, cuius semper memoria apud Hun-
 garos est iucundissima, gratissima & celeberrima: sic vt illi talem regem hodiè à Deo
 Opt. Max. sibi dari & excitari cuperent, cum quo si te conferam, velim vt æquo animo
 accipias, & ab eo proficisci putēs, qui dotes illius celeberrimi Mathiæ in te elucere
 videt: ac optet nomen tuum sic longè lateq; patere.

EPISTOLA DEDICATORIA.

historijs ignorat Mathiam mirabili fato ad gubernacula regni Hungarici euectum cuius tam præclara indoles fuit, vt à teneris adhibitus ad optima studia, literarum artiumq; multarum didicerit semina, mirabili celeritate atq; auiditate. Ideoq; acerrimi iudicij viri palàm dicebant, se in hoc puero regiam fortunã & virtutem deprehendere. Meritò sanè idem prædicari potest, Rex STEPHANE, de te. Nam vt miro quodam modo & incredibili, primùm post obitum Iohannis Sigismundi electi regis Hungariæ & Principis Transyluanix, electus es in Principem: sic non minori cū admiratione propter tuas virtutes, ab ordinibus regni Poloniæ, maximè pacis amantibus, creatus es in Regem. In adolescentia tua studia doctrinæ ita amâsti, vt inter Reges Europæ, liceat mihi hoc liberè dicere, fremant quicumq; voluerint, vnus sis, qui de rebus grauissimis differere possis doctè ac benè Latinè: ac etiã in primis illis tuis annis ita in duris militiæ laboribus tyrocinium fecisti, vt optimi militis famam inter tuos sis cõsequutus: & gradatim ad maximos honores perueneris, dignusq; sis iudicatus nõ modo Transyluanix Principatu, sed etiam hoc Sarmatiæ amplissimo & potentissimo regno. Ex quo videre licet, non tam pulchrum esse nasci ex Regibus Regem, ni sis Regijs virtutibus ornatus, quàm virtute sua iudicari dignum fastigio regio. Deniq; ineptam esse hanc vocem iudicãdum est: Literas principem effœminatam reddere: Quo fit vt hodie multos principes inuenias, literis & doctrina nulla excultos: at doctrina non solum optimum principem: sed & ad res gerendas ac bellicas aptissimũ efficit Est enim vtroq; tempore, tam pacis. quã belli doctrina principi pernecessaria. Quid amplius? Mathias detestatus est auaritiam, luxum & alia scelera suorum, veluri, iniustitiam, & libidines vagas, omniscq; religionis & summi magistratus contemptũ, quæ mala Pannoniæ fatale attraxerunt excidium. At tu, Rex prudentissime, an non sæpius tam priuatim, quàm publicè, factum gentis Sarmaticæ reprehendisti, laxamq; disciplinam, & auream planè suam libertatem, in licentiam perniciosam transformantem iurè dictitas esse materiam certissimam ruinæ Reipub. ni maturè pareant benè consulentibus? Apud Claudianum singularis laus est Theodosij, q̃ non fuerit suspicax. Mathias Rex ille Hungariæ, immortalitate dignus, non facilè admittebat calumnias eorum, qui familiares suos in odium ipsi adducere conabantur: Sic etiã audimus calumniatores, & falsos delatores apud te nullum locum habere, penitus arceri: adituq; tuo excludi. Deniq; vt Mathiam literati amârunt, & post funera multis laudibus extulerũt: ita non dubitamus, quin docti tuas virtutes admirabuntur, & literarum monumentis mãdabunt. Nam reuera ea quæ habere solet grauissimus Princeps, ab omni leuitate abhorrens, in te etiam Deus contulit. Verùm hîc me continebo, ne in os te laudare videar, & adulatoris crimen mihi impingatur à multis, quibus hoc responsum volo: Regem dotibus regalibus condecoratum & insignem, satis laudari nõ posse, nec clam, nec palàm: cum huiusmodi Princeps sit imago Dei graphicè suis coloribus depicta.

Itaq; hanc nostram Sarmatiam tuo nomini dicatã & consecratam offero, supplexq; cum summa reuerentia oro, vt hũc in ea cudenda meum laborem & animi promptitudinem Maiestas tua non aspernetur: sed eam clementer ac placidè suscipiat, meq; simul ac meos conatus in iuuanda & ornanda hac Republica, sua excellenti auctoritate iuuare, prouehere atque tueri velit. Seruet te tandem, Rex potentissime, Deus Regum author & cõseruator, diutissimè incolumem, quò augeas rem Christianam, confirmes tuum regnum, hostesq; istius regni immanissimos compescas ac coërceas: imò verò de illis triumphes: & sic fato tuo fungens omnes optimi ciues te prædicent, ac ipsa posteritas, tuam sapientiam, atq; fidem, quæ est dictorum factorumq; constantia & veritas, & deniq; magnanimitatem tuam cum iusticia coniunctam, admiretur, colat atque amet. Cracouiæ 20. die Iunij. 1 5 7 8.

Tuæ Sacræ Regiæ Maie-
statis obseruantissimus

*Alexander Gloggninus Eques
auratus, Militumq; Præfectus.
Typographus*

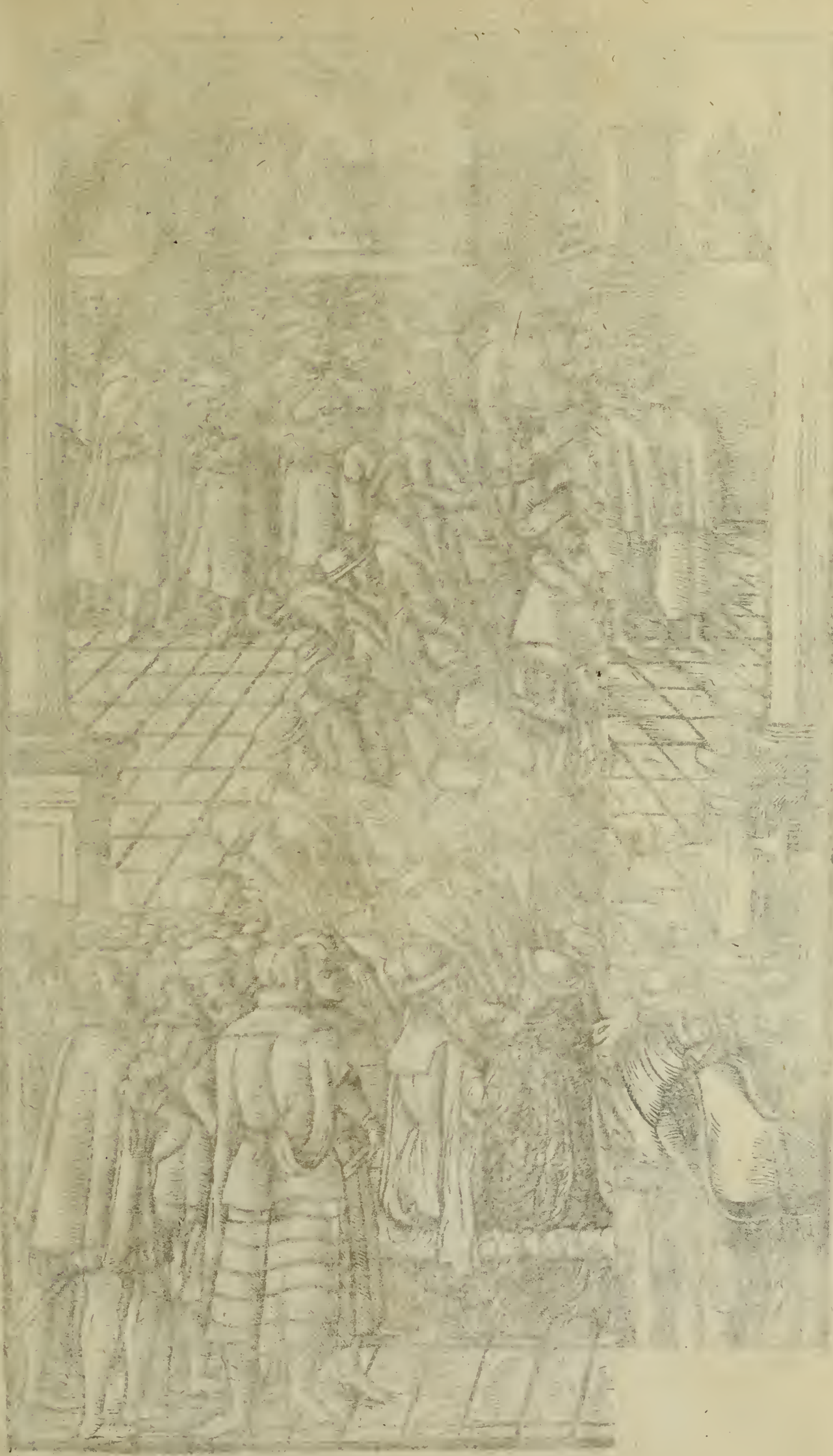
TYPOGRAPHVS CANDIDO LECTORI S.



INTER Europa Regiones, SARMATIA non minor est censenda: (Candide Lector) nescio an cum maiori parte merito conferri non debeat. Est autem plena optimis prouincijs & amplissimis, ac magnis dotibus praeditis. Ut inprimis est POLONIA, quae suo iure primum & praecipuum sibi vendicat locum: tum vel maximè quia est Regnum amplissimum potentissimumq;. Quare cum istis temporibus natus essem librum à Typographo excusum in urbe primaria illius Regni: quae Cracouia est, totius Sarmatia typum praeseferentem quicq; singulas illius prouincias ad unguem descriptas habebat: existimaui operaprecium fore, si ego id quod illis populis in lucem erat editum, etiam alijs Europae nostrae hominibus communicarem. Ex quo intelligerent Sarmatiam esse extremam quidem Septentrionalem regionem Europae non contemnendam. Hec autem (ut diximus) complectitur primum Polonia Regnum fortissimum, & Christianae Religionis amantissimum, quod est tanquam commune quoddam propugnaculum in Consinio Europae ad sustinendam & propulsandam Barbarorum immanitatem, & ad agendas pro Christianis omnibus excubias: ut illius regni potentia reliqua Europa tecta sit: illius laboribus quiesca illius denique periculis tuta. Deinde & Lithuaniam sibi adiunctam habet opimam sane regionem & vastis solitudinibus refertam. Tertia est Prussia, quam alij Borussia vocant: & ea suas habet dotes maximèq;, est posita circa Venedicum sinum & mare Balticum: Hanc sequitur Liuania, suis latifundijs valde celebris, nihil Prussia cedens. Quarto loco est addita Moscouia, vastissima regio, & indomita, haecenus barbaris suis moribus exultans, quae licet parte sua praecipua Asiam spectat, tamen & pars illius Europam attingit: Ideirco de ea quod obseruatu dignum est hic videbis: deq; tyrannico dominatu Principis Moschorum multa leges. Quinto loco est Tartaria, quam Latini Scythiam Europeam appellamus incultissima & fera: nec quicquam ab auitis moribus discedens: Vbi uiuitur ex rapto. Nihil hic de Russia & Podolia regionibus fertilissimis dicam: quia & sub nomine Regni Polonia comprehenduntur. Itaque cum accurate & breuiter quaecunq; scitu digna sunt de tota SARMATIA hic Liber complectatur: illum in lucem dare uoluimus. Quamobrem (Candide Lector) nostram hunc laborem boni consule, & Deum Opt. Max. ora & obsecra: ut Sarmatiae prouincias quae uerè amplexa sunt fidem Christi Domini nostri Seruatoris sartas tectas conseruet, aduersus furores cum Scythicos: tum etiam Moscouiticos: Nec enim minor est habendaratio Moscouitarum in orbe Christiana, quam ipsorum Turcorum: si quis propius furorem utriusq; gentis consideret. Est quidem Turcus Machometanus: At Moscus non solum pro libidine sua, sine lege & iuris praescriptis ibi dominatur & imperat: Verum etiam una cum sua gente alios populos, qui eius Religionem non sequuntur, quae nec purè Graca, sed varijs commentis & nugis est referta, atq; contaminata, detestatur, persequitur, estq; illi anathema, Maran-atha. Deus pater & fons omnis misericordiae adducat omnes ad agnitionem ueritatis. Deniq; Supplementi loco addidimus quedam de bello Moscouitico, quod est gestum inter Serenissimum Stephanum Regem Poloniae & Moscum superioriori anno in Augusto, dum recuperauit Arcem Polosko, & totam illam ditionem eripuit ex manibus ipsius Moschi: itaq; habebis aliquid noui ex Arctojs populis.

Bene uale Lector, & nostris laboribus faue. Datum Spira,

Cal. Sept. An. MD. LXXXI.







GENEALOGIA REGVM POLONIAE.

PLASTVS Cossiconis F. ciuis Crusiucensis mellificio vitam sustentans Polonorum Princeps eligitur post **POPILVM** cum vxore & liberis à muribus absumptum circa Annum Christi 823. obiit Anno 861. Cui succedit natus ex Repicha vxore.

ZIEMOVIIVS ob. Gnesnæ circa Annum 892.

LESEVS ob. circa Annum 913.

ZIEMOMYSIVS ob. circa Annum 964. Gnesnæ.

MIECISLAVS primus Christianus Polonorum Princeps, baptisatus Anno Christi 965. Vx. **DAMBROVICA** Boleslai Boemorum Ducis filia, quæ ob. An. 977. Ille verò Anno 999. sepultus Posnania.

BOLESLAVS CHROBRY ab Ottone II. Imp. Rom. Rex appellatus, & Gnesnæ coronatus Anno 1001. ob. 1025. Vxor **IVDITHA** Geysz Vngariz Regis F.

MIECISLAVS Rex, ob. Anno 1034. Posnania, vxor **RIXA**. Ernfridi Com. Pal. ad Rhenum F.

CAZIMIRVS I. Rex, ob. Anno 1058. Posnania. Vxor **DOBROGNEVA** Iaroslai Russorum Principis soror, maternogenere è Constantinop. Impp.

BOLESLAVS II. Rex, occidit S. Stanislau Episcop. Cracouiensem Exul. ob. An. 1081. Vxor **Visselaua** Russa.

VLADISLAVS I. Princeps & hæres Regni Pol. vocatus, ob. 1102. Vxor **IVDITHA**, Vratislai Boem. Ducis F.

MIESCO. ob. An. 1066. **OTTO.** ob. vno patre puer admodum.

MIESCO. ob. sine liberis. Reuocatus in patriam, & filij loco habitus à patruo.

BOLESLAVS CRIVOVSIVS, ex duabus vxorib. **Sbislaua** Kiouienfis Ducis filia, & **Adelheide** Imp. Henrici V. sorore susceptis quinque filijs. ob. An. 1139.

VLADISLAVS II. Principatu pulsus cum vxore **Christina**, Henr. V. Imp. F. & liberis, ob. An. 1159. Aldeburgi.

BOLESLAVS Crispus, ob. An. 1173. Craconia.

MIECISLAVS Senex, subinde pulsus. ob. An. 1102. recuperato principatu.

HENRICVS Dux Sandomirienfis. ob. An. 1167. in bello cõtr. Prussos: cui successit frater **Casimirus**.

CASIMIRVS exois inier fratres: post rerum dominus, vt vaticinatus fuerat pater. Ob. An. 1194. vxor **Helena** Ducis **Belsenfis** filia.

BOLESLAVS MIECISLAVS Dux Altus Dux Vratisla. Ratiborienf. & ob. 1201. & **Oppolheuf.** & **Crofnens.** ob. sine liberis.
Henricus Casimirus Barbatus, ob. 1238. vx. **Vladislaus.** Hedvvigis filia Bertholdi Ducis Merania.
Casimirus subijcit se **Wenceslao** Boem. Regi An. 1289.

LESEVS Dux Cuiaviae & Masouia. ob. An. 1184. hæredem relicto **Casimiro** patruo.

BOLESLAVS, ob. viuo patre.

OTTO. **VLADISLAVS** Sputator, maioris Poloniae Dux. ob. 1238. vxor **Helena**.

VLADISLAVS Lascionogus, ob. circa An. 1232. Stodz.

LESEVS ALBVS occisus à **Suentopelco** Pomerano An. 1227. **GRIMISLAVA** vxor.

CONRADVS Masouia & Cuiariae Dux, Teutonico Crucigeros euocat cõtra Prussos. ob. 1227. vxor **Agathia** Russa.

Henricus Pius occubuit in bello Tartarico Anno 1243. vxor **Anna**.

Henricus III. Vratislauiens. **Boleslaus** Caluus Dux Lignicenf. ob. 1279. **Conradus** Glogouienf. ob. 1298. **VLADISLAVS** Archiepif. Saliburg.

Henricus IIII. dict. **Probus.** ob. 1290. sine libere. **Henricus V.** Vratislauiens. ob. 1297. **Boleslaus** Suidnicenf. **Henricus III.** Glogouienf. vxor **Mechtil.**

Boleslaus Bregensis Dux. **Henri VI.** ob. sine liberis. cuius ditio cessit Ioan. Boem. R. **Bernardus.** **Henricus V. Ferreus.**

Henricus VI. **Henricus VII.** **Henricus VIII.** ob. 1395. **Ioannes** obijt 1439. **Henricus IX.** **Henricus X.** obijt 1465. **Henricus XI.** ob. 1476.

Wencesla. Legnicenfis. **Ludouic.** Bregensis. **Henricus** Bregensis & Legnicenfis. **Wenceslaus** Impc. Boem. R. **Ioannes** obijt circa An. 1502. Ducatum Glogouiensem resignauit **Matthiaz** Regi Anno 1489.

Henricus Lubenensis. **Ludouicus** Lignicenfis & Bregen. **Ioannes.** **Hedvvigis.**

Fridericus I. Auus **Georgij** Bregensis, & Proauus **Henrici** Lignicenfis.

PRAEMISLVS Polonienfis & Calificiens. Dux.

PRAEMISLVS Rex Poloniae creatus Anno 1295. In **Bachanalibus** oppressus à **Marchione** Brandenburg. vxor **Rixa**.

Rixa, **Wenceslao** Boemiae Regi nupta, qui Rex Pol. creatur An. 1300. obiit 1305.

WENCESLAVS Boem. Rex. **ELISABETA** nupta Ioan. Lucenburgensi, Henr. VII. Imp. F. qui vsurpauit etiã Poloniae Regis Titulum.

WENCESLAVS Olomuncii interfecit, dum proficisceretur ad repeten. Pol. Regnũ, An. 1306.

Balthasar famenecatus à Ioan. fratre.

VLADISLAVS Vng. & Boem. Rex.

Ludouicus Vng. & Bo. Rex, occisus à **Turcis** An. 1527.

BOLESLAVS Pudicus. ob. 1279. Vx. **Kinga** Belæ Vng. Reg. F. quæ ob. 1292.

Casimirus Dux Lencicenfis, occubuit in paelio cõtr. **Vithonen** Lituanie D. 1293.

Elisaberha Carolo Vng. Regi nupta. Ob. 1381.

LVDOVICVS Vng. & Pol. Rex. Ob. 1382.

HEDVVIGIS ob. 1399. sine liberis.

SOPHIA **Andrea** Ducis **Kiouienfis** filia genuit

VLADISLAUM Vng. & Pol. R. qui occubuit ad **Varnam** Anno 1444.

ELISABETHA, **Alberti** II. Imp. Fil.

IO. ALBERTVS Polo. Rex. ob. 1501.

SIGISMVNDVS Avg. ob. 1572.

VLADISLAVS Loeticus Pol. Rex. ob. 1333. vx. **Hedvvigis**, Boleslai Ducis **Calificiensis** filia.

ELISABETHA Carolo Vng. Regi nupta. Ob. 1381.

LVDOVICVS Vng. & Pol. Rex. Ob. 1382.

HEDVVIGIS ob. 1399. sine liberis.

SOPHIA **Andrea** Ducis **Kiouienfis** filia genuit

VLADISLAUM Vng. & Pol. R. qui occubuit ad **Varnam** Anno 1444.

ELISABETHA, **Alberti** II. Imp. Fil.

IO. ALBERTVS Polo. Rex. ob. 1501.

SIGISMVNDVS Avg. ob. 1572.

BOLESLAVS, obiit mox post patrem sine liberis.

CASIMIRVS vxor **Gertrud.** post mortem **Henrici** Ducis **Vratislauiensis** filia.

VLADISLAVS Albus. Diuione in **Burg.** monachus, post mortem **Casimiri** II.

VLADISLAVS Niger. ob. 1289. **CASIMIRVS** obiit 1287.

CASIMIRVS II. cognomen **Magnus** Pol. Rex. ob. 1370. vxor **Anna** **Gedimini** F.

ANNA nupta **Wilhelmo** **Ciliae** Co.

IOAN. DUX **Varsauienf.** obiit 1428.

ZIEMOVIIVS **Plocenfis**. Vx. **Alexandra** **Iagell.** Soror.

IOANNES ob. 1495. **CONRADVS** ob. 1503. vx. **Anna**.

IOANNES ob. 1526. sine liberis. **STANISLAUS** ob. 1526. sine liberis.

CIMBARCA mater **Fride.** III. Imp. **VLADISLAVS** **Plocenfis**. **ALEXANDER** **Cardinalis** **Tridëtini**.

ZIEMOVIIVS veneno perit Anno 1462. **VLADISLAVS** veneno perit Anno 1462.

ALEXANDER M. D. **Lituanie** & **Pol.** R. ob. 1505. **SIGISMVNDVS** Rex **Polo.** Ob. 1548. **Anna** nupta **Stephano** **Batori**, nunc **Regi** **Polo**.

SAUROMATIAE EUROPAE SITVS.

SAUROMATIAE Europæ gentes, Regionumq; quas complectitur situm descripturus: opere pretium me facturum, & rem non inuitandam Lectori existimaui: Si imprimis Europæ, ipsius fines quibus ab Asia & Africa determinatur præponerem. Europa itaq; pars mundi tertia, ab Europa Aggenoris regis Libiæ & Syriæ filia denominationē traxit, cuius insigni pulchritudine Iupiter (vt Poëtæ fabulantur) captus, nullā aliam occasionem ad effectum infani amoris habens, in bouem niueum sese transfigurauit, in litoreq; maris viridifloro vbi virgines cæteræ cum Europa Reginula ludebant, armentis bouum sese interiunxit. Europa vitulum præ omnibus pulcherrimum videns tergo eius infedit, qui confestim in mare cum ea infiliens, in Cretani insulam siue Cædiani, dicitur eam transtulisse. Porrò Europam ab Oriente Tanais fluuius celeberrimus determinat, à meridie mare Mediterraneū, à Septentrione Anglicus siue Britanicus Oceanus, ab Occidente verò Oceano Atlantico finitur. Hæc pars mundi cæteris duabus vtpotè Asiæ & Africæ, minima est, sed ad habitandū habilior, conuenientiorq;, & moderatior, nam neq; calida torridaue, nec etiam frigida nimis, ideò habitatoribus copiosior, frequentior, pleniorq; est, exceptis regionibus Septentrionalibus Oceano glaciali contiguas: quæ aliqua ex parte ob intensā frigora inhabitabiles sunt. Religione quoq; Christiana, moribus, & viuendi consuetudine, incolarum, vrbiumq; frequētia, & rerum commestibilium fertilitate, cœliq; & aëris temperie, Asiæ & Africæ, quamuis longe amplioribus, facillè anteponitur. Ducentis quadragintaquinque miliaribus Germanicis in latitudinem patet, à mari Aegeo siue Ionio ad Oceanum vsq; Hybernicum. In longitudinem verò septingentis sexaginta miliaribus extenditur, à Portugalia videlicet regno Hispaniæ, ad Tanaim vsque fluuium, qui Sarmatiam ab Asia determinat. Inchoatur autem Europa ab Oriente à fluuio Tanai, à Meridiæ verò ab Aegeo mari Græciæ.

In hac parte orbis tertia, Sauromatia regio amplissima, multas nationes regnaq; eiusdem generis complectens (de qua nobis res agitur) sita est. Est autem duplex Sauromatia, vna Scytica siue Asiatica, in vltiori orientaliuè ripa Tanais & Voigæ fluuiorum, quā incolunt Tartari siue Scytæ Zauuolhenses & plures alij in Hordas, id est, tribus certas diuisi. Altera Europæa Sauromatia dicitur: cuius coloni sunt Poloni, Russi siue Ruteni, Lituani, Masouitæ, Prutenni, Pomerani, Liuones, Moschouitæ, Gotti, Alani, Valachi, & Tartari qui in hac ripa Tanais fluuij occidentali, iuxta Pontum Euxinum degunt. Hanc ab oriente Tanais fluuius, palusq; Meotis ab Asia dissinitat, ab occidente verò Vistula, vel secundum quosdam Odera fluuius, à meridie montibus Hungaricis Beskid gentiliter dictis terminatur, ab æquinoctio mari Germanico siue Sarmatico fines suos à Germania dirimit.

Ptolomeus verò Lib. 3. cap. 5 Sarmatiam Europæam, à septentrione Oceano Sarmatico terminari scribit, iuxta sinum Venedicum, ad fines vsq; Engroneland terræ incognitæ ultra Nortuegiæ regnum longè patentis, Ab occasu Vistula fluuio & parte Germaniæ quæ est inter caput ipsius & mōtes Sarmatarum. A meridie Iazigis Metanastis quæ est gens Hungarica ab oriente Istmo eam ambiri refert, à Carcinito fluuio per Bicen paludem & laterē paludis Meotidis vsque ad Tanais fluuiū in prouincia Resanensi Moschouicæ fontes habenti, hic autem fluuius Asiam Scyticam ab Europa dissinitat. Ab australi deinde plaga Sarmaticorum montium iugis ad Carpatum vsque mōtem Tatri siue Beskid vulgo appellatum, Sarmatia Europæa finitur, deniq; per Valachiam, Moldauiamq; ad Boristenis vsque ostia, vbi in pontum ingenti aquarum colluue influit, & per littora ponti ad Carcinitum vsq; fluuium ex montibus Circassorū Quinquemontarum defluentem extenditur Sarmatia Europæa secundum Ptolomei Cosmographorum principis opinionem. Qui etiā hos fluuios ætate sua celebriores Sarmatiam præterfluere asserit. Vistulam qui & Vandalus, Istula siue Iustula varijs nominibus apud veteres enunciat, hic ex montibus Sarmaticis emergit, Silēsiāq; & Polo-

*Europa de
nomina-
tio ab Eu-
ropa Agge-
noris Regis
filia.*

*Europa.
termini:*

*Quot milia
ribus pate-
at Europa.*

*Intellige
hic milia-
ria Poloni-
ca siue Ger-
manica 7
Italica 5.
& Moscho-
uica totidē
cōplectun-
tur.*

*Sauroma-
tia duplex*

*Sauroma-
tia Euro-
pæa siue
finesq;*

S A R M A T I A E.

Celeberrio
res fluvij
Sarmatia
Europæa.

nia, Masovia, Prussia præterlapsis multis fluvijs exhaustis apud Gedanum Prussiae emporium celeberrimum in mare Sarmaticum siue Balticum exoneratur. Cronon quoque fluuius insignis in Russia non longè à Turouu oppido ortus, Russiae regiones & Lituaniae ac Prussiae percurrens post Vistulae ostia ad Septentrionem reflectendo, in Germanicum quoque mare (quod Cronium inde forte dicitur) influit, vulgo Niemen appellatur. Rubon quoque fluuius, qui nunc *Dzwinna* vulgo Latinis & Germanis *Duna* dicitur, in Russia Moschouiae fontes suos habet, & magna parte Russiae, Lituaniae, & Liuaniae præterlapsis in prædictum mare, à Riga Liuaniae Metropoli duobus miliaribus, amplissimis ostijs postquam ceterum triginta miliaria Polonici à fontibus suis emensus fuerit ingreditur. Ternutis quoque & Chersinus fluuij secundum Ptolemaeum ex Riphæis montibus nascentes, in prædictum mare exonerati dicuntur, qui mihi *Narevo* & *Bug* vulgo dici videntur. Præterea Sarmatia Europæa multos alios fluuios celeberrimos habet, vt pote Borysthenem *Dnepr* vulgo dictum, in Pontum Euxinum in fluentem, Hypanin, qui hodie Bog (non Bug, qui Vistulae commiscetur) dicitur, Tyrann qui Dnester proprie à tirando Italico verbo quasi sagittando dictus. Horrida enim violentia aquas impellit. Insuper Viliam, Disnam, Peripetum, Sluczam, Naruam in Liuania, & alios complures nauigabiles fluuios, quos recensere longum esset. Hoc itaque in imperio Sarmatico cuius modo limites ex Ptolemaeo & nostra propria experientia descripsimus, Rex Poloniae à maioribus suis belli vel pacis iure acquisito rerum potitur, & modernis temporibus Sarmatia Poloniae Regis potentissimi & inuictissimi Monarchae his finibus includitur.

A montibus Sarmaticis & Transsylvaniae palatinatu, ad Vistulae fontes, vbi incipit Ducatus Tesinensis, inde per Silesiam ad Oderam fluuium & usque ad Marchiam Brandenburgensem, ac Francfordiam, per Pomeraniam quoque longo tractu ad litus Oceani Germanici sinumque; Codanum siue Balticum, per latus demum septentrionale per Samogitiam, Curlandiam, Liuanieque; amplissimum Dominium, ad Phinlandiam usque vltimam ferè orbis regionem Suecorum Regi subiectam, orientem versus per multas regiones Russiae ad Moschorum Principis imperium usque extenditur. A Germanico verbo Oceano ad Alexandri Macedonis aras per Campestria deserta ad paludes Maotidis longissimo tractu ultra Borysthenem procedendo, deinde à Ponto Euxino per campos Podolienses, & per Moldauos ac Valachos redeundo Iazigis Metanastis vel Transylvanis & Hungaris, montibusque; qui hodie Scepusienses dicuntur, à meridiè imperium Monarchae Poloniae disiungitur.

Sauromatia
Seriou
que deno-
minatio.

Dicta est autem Sauromatia Graecis, similitudine sumpta ab hominibus Viperinos oculos habentibus, terribilibus scilicet & crudelibus: nam *σαυρῶν* Graecis Viperam, *ὀμματα* vero oculos sonat, Atque nunc in primis de Polonis praecipua gente Sauromatica dicendum nobis occurrit.

DEDUCTIO ET ORIGO ANTIQVAE BELLICOSAE QVAE
gentis Sauromatica, ex qua Poloni ortum genusque suum ducunt.



Eductionem originemque; Polonorum ac regum, eorundem gesta secundum ordinem descripturus: paucis obiter Lectorem admonendum volo, ne quid me in principio rei de Polonis dicturum sigillatim existimet. consequens enim est vt antiquissimae gentis Sauromaticae siue Slauonicae originem, & mores priscos, altius imprimis inuestigaremus, quod

Iaphet No-
ha Patriar-
cha filius
vbi consede-
rit post di-
luuium.

pro rei ipsius faciliiori intellectu fortasse vtilius erit. Liqueat aperte ex scripturis sacris veteris legis, ad quod etiam omnium historicorum consentiens opinio est: Iaphet filium natu maximum Nohae, post illud totius mundi diluuium, orientem & septentrionem versus in Europa & in Asia minori primum consedisse, illicque cooperante Diuina voluntate in maximam gentem excreuisse, quod eicum Etymon nominis dilationem significantis, tum fausta Nohae parentis imprecatio portendebat. Sic etiam

Etymon
Iapheti.

Nohae ille Patriarcha praefigurans necessarie futuram esse trinam conditionem vitae hu-

manæ, filijs suis dixisse, singulisque singula officia administranda iniunxisse & demandasse fertur, vt vnusquisque suæ vocationi prædefinitæ corresponderet in hæc verba: Tu Sem ora velut sacerdos, munus diuinum obiens: tu Cham labora agros colens, & artes mechanicas exercens: tu Iaphet rege & protege velut Rex & miles arma exerce, ceterosque certis propositis legibus in officio retine. Quod mandatum & testamentum Nohæ hæc vsq; in tempora durare videmus: vna quæq; etenim natio ex illis filijs eius propagata, suam vocationem ex quadam prædestinatione, & paterna imprecatione exercet. Posteritas igitur Iapheti, cum maiorem orbis terrarum partem in Europa Asiaq; minore occupauerat, testamento patris sui & faustæ imprecationi Nohæ patriarchæ correspondentes, statim ad arma exercenda animum adiecerunt, & in numerosam gentem temporis successu sub Duce Gomero Iapheti filio in orientali, vbi Armenia, & septentrionali plaga excreuerunt, ad Bosphorumq; Mæotidi paludi proximū qui nunc Cimmerius dicitur, & ad fontes ostiaq; Tanais lōgo tractu sedes suas habuerunt. Postea potestatem & prælaturam, sub qua cæteri regantur, necessariam esse considerantes ad Tuiskonem siue Ascenam Gomeri filium imperium detulerunt, qui Beroso teste latissimè à fontibus Tanais ad Rhenum vsq; fluuium Germaniæ imperauit. Hunc Tuiskonē prædictus Berofus Historiographus, Germanorum omium, Sauromatarumq; pariter conditorem esse asserit, quo testimonio satis rectè probaretur Sarmatas siue Slauos cum Germanis vnum esse, cum ab eodē autore & propagatore processerint. Crantius quoq; rationatur Polonos Bohæmosq; Germanis cōgenos esse, eò q̄ frequens Germanicæ linguæ apud hos populos vsus fuerit, & vestibus Germanicis multi eorum vtantur. Qua ratione quoq; probaretur eos Latinos, vel Italos, Hungarosq; esse: nam hæc quoque linguæ idemque habitus apud Polonos nunc ex magna parte in vsu esse cæperunt, & Latina lingua omnes ferè nationes vincunt. Nō rectè igitur Crantius hîc rationari videtur, si enim Slauī vel Sauromatæ ex Germanis oriundi essent adẽmque, cum eis antiquitus lingua vterentur, vnde igitur Sarmaticæ siue Slauonicæ linguæ apud Sarmatas vsus ortus esset? qua hæc gentes passim & vulgariter vt potè innata vtuntur, habitu quoque moribus, & vitæ consuetudine Sarmatæ à Germanis penitus diuersi sunt, quod etiam Plinius approbat dicens: Sarmatæ quidem certè Germani non sunt, sed ab ijs Vandalo siue Vistula fluuio ad ortum solis vergentes dirimuntur, cui sententiæ probati antiquitatis indagatores Cornelius Tacitus, Strabo, & Ptolemæus assipulantur. Sed ad rem vndè digressus sum redeo. Illa posteritas Iapheti impigra, strenua, manuq; præpta, & bellicosa extitit, q̄ res ipsæ ab illis strenuè audacissimeque gestæ abundè testantur, toto enim orbi terrarum tunc temporis terrori dicuntur esse, vndè à Græcis Sauromatæ imprimis appellati sunt, deducto nomine à *σαρπη*. q̄ est Vipera, & *ὄμμα* oculus, quasi dicas gens terribilis cum Viperinis oculis. Ab hoc itaque tempore hæc gens regionesque eorum, quas incolunt, Sauromaticè nomen retinent. Hi postea tempore succedente, & in dies magis ac magis numero populi accrescente, videntes illas sedes patrias propter se progeniemque paulò arctiores esse, à Tanais fluuij ostijs & paludibus Mæotidis meridiem versus vltèrius processerunt, per regionesque propinquas, Daciam, Russiam, Lituaniã, Borussia, quæ nūc Prussia dicitur, Liuoniamq; longè & latè diffusi sunt. Quorum maior pars in has Prouincias campestris, quæ hodie à Polonis coluntur, commigrauit, fluuijque Vistulæ (quæ antiquis Vandalus dicebatur) vtraque ripas occupauerunt, & statim cū antiqua gente reuhtonum quæ etiam ad Vistulam fluuium in tuguriolis antiquitus degebat, societatem atque amicitiam velut aduenæ contraxerunt, propter communem prædā & rapinas, cū adhuc minimè assueti essent sudore proprio vel agricultura artificijsq; victum acquirere. Manu itaque coniuncta frequentes irruptiones in Prussiam, Saxoniam, & Pomeraniam exercebant, prouinciasque maritimas assiduis excursionibus diuexabant, & mare Balticum siue Germanicum propter res sibi necessarias acquirendas Pyratum more remigijs tentabant. Quādo verò & quā occasione hæc migratio Sauromatarum à fontibus ostijsq; Tanais fluuij & paludibus Mæotidis in has regiones

*Nohæ filijs
singulis sin-
gula mu-
nia obcu-
da deman-
dat.*

*Ora, labo-
ra, rege
protege.*

*Iapheti po-
steritas.*

*Gomeri la-
pheti filius*

*Tuiskones
Gomeri fi-
lius.
Berofis testi-
monium.*

*Crantij
opinio.*

*Plinij de
Sarmatis
asseritio.*

*Sauroma-
ta vnde di-
cti.*

*Sarmata-
rū prima
commigra-
tio.*

*Sarmata
ad Vistulā
fluuiū de-
nerunt cū
Teu-
tonibus a-
micitiam
contraxe-
runt.*

Sauromatae olim litterarum ignorantissimi & bellis assidue studentes. contigerit, quoniam nulla gentis ab eo tempore monumēta extant, ex quibus id cō-
 litare possit, ignotum est. Si enim litterarum cultura æquè ac res militaris apud Sauromatas tunc temporis floruiſſet, certiora de suo in hæc loca aduentu alijsq; rebus præ-
 clarè gestis monumenta reliquiſſent, sed ipsi animosè viriliterq; agere, & bella ex-
 ercere, quam eleganter & ornate scribere maluerunt. Sabellicus tamen & Herodotus
 scribunt Sauromatas & Cymbros à Lydorum rege Aliate ex Asia eiectos esse. Quidam

Sabellicus & Herodotus de Sarmatis opinio. Causa aduentus in hæc loca Sarmatarum. etiam opinantur eos vi à Gotis expulsos sedibus patrijs emigrasse, q̄ verisimile nō vi-
 detur, sed potius suapte, spontè ac voluntate, siue fato quodam impulsos; siue opum
 alienarum cupiditate accēfos, cultiora loca appetiſſe eos existimaucrim. Neque verò
 soli Sauromatae, sed & aliæ quædam gentes ipsis cōterminæ sedibus patrijs relictis, in
 alias terras cultiores migrātes transferunt, inter hos Cimmerij siue Cymbri, Gote, Daci,
 Sueui siue Tuiscones, & Sacæ qui nunc Saxones dicuntur. Hi etiā in hæc vsque tem-
 pora sarmatis sunt contermini. Neque verò vniuersam gentem illinc sese simul effu-
 disse constat, sed remanſiſſe nōnullos, qui relictā ab alijs loca colerent, q̄ moderni in-

colæ istius oræ, iuxta Tanaim fluuium degētes apertè testantur, vtpotè Tartari Cam-
 pestres, qui longo tractu iuxta Tanaim fluuium & paludes Meotidis, Pontumq; Euxi-
 num viuunt. Hi enim à veteribus Sarmatis moribus & institutis haud dissimiles sunt:
 sed ad rem redeo. Illi Sauromatae qui ad Vistulam fluuium confederant, cum Teuto-
 nibus cōmilitonibus suis omnes prouincias circumiacentes & colonias suas frequen-
 tibus diuexationibus depopulatas ad nihilum redegerunt, & victum amplius acqui-
 rere non potuerunt, agros enim non colebant, sed paratis & raptis viuebant. Idcō ste-
 rilitate soli per ignauiam suam causata, adiunctis sibi in societatem vicinis Teutoni-
 bus vterius (inquirentes fertiliores prouincias) processerunt, quorum multitudo tre-
 centa milia virorum excessiſſe fertur, & à fluuio Vandalo, nūc Vistula dicto, quem ac-
 colebant Vandalia (Sarmatarum nomine abolito) appellati sunt. Primò itaque hi van-
 dalitæ populabundi in Pannoniam excurrerunt Constantini magni tēporibus, tamq;
 40. annis (expulsis primis eius incolis) occupatā tenuerunt. Deinde Hungaricis Histo-
 riographis testantibus à Gotis illinc eiecti expulsiq; sunt. Polonorum verò annales

testantur Vandalitas ex Pannoniæ finibus eductos per Stillicum Ducem suum in
 Italiam quam armis vndiquaque crudeliter peruastarunt. Postea in Hispaniam cum
 eodem Duce suo Stillico cōmigrarunt, ex Hispanijs verò per mare Herculeum nauig-
 antes in Africam deuenerunt, vbi annos ducentos in pace & abundantia omnium
 rerum peregerunt, Romanumq; imperium nauali & terrestri bello varijs excursio-
 nibus debilitarunt, ac ipsam Romam sub Sixto Papa, vt quidam volunt, Anno Christi
 429. crudeliter vastauerunt. Tandem Anno Domini 538. Iustinianus Imperator per
 Ducem celeberrimum exercitus sui Belisarium, virum insignem & rebus gestis clarū,
 eos cruento prælio profligauit, ex Africaque funditus exterminauit, Rexque eorum
 Gilimerus captiuus Constantinopolim abductus est. Aiuntque nonnulli hoc præ-
 lio Belisarij, Vandalitas ad interuersionem vsque gentis caesos delictosque fuisse, sed id
 à vero esse alienum non vno argumento liquet. Etsi enim vires eorum adedò fracte at-
 triteque essent, vt robur vetus & potentiam pristinam recuperare post nunq̄ potue-
 rint, reliquæ tamen eorum ita fuga dispersæ sunt, vt quidam in Poloniam ad Vistulā
 fluuium natale videlicet solum vnde ortum duxerant regressi, nonnulli in Graciam
 & Pannoniam, Germaniamq; nouis quærendis sedibus dilapsi sint. Horum reliquæ
 vltra Albim fluuium in septentrionem sparsim habitantes Slauonico Idiomate ma-
 iori ex parte vtuntur, & Ducatus quem incolunt confinis Prussiæ Vandalia nuncupa-
 tur, cuius Dux, Prussiæ Polonorum feudalis titulū sibi vsurpat. Porrò omnes Germa-
 ni denominatione à Vandalis sumpta omnes Sarmatas Slauonica lingua vtētes, Vuē-
 den, siue Vuinden, & vindis promiscuè appellant, mareq; q̄ Sarmatiā alluit venedicū
 vocant. Cætera horum Vandalitorum gesta breuitati consulens omitto, nihil etenim
 de eis scribitur, solum modo barbara atrocitas & immanitas, qua crudeliter in omnes
 viuebant, adhucq; hodie in Litanijs Catholice Ecclesie Romanæ canitur, à Vādalis
 libera

Vandalitas in Italia Hispaniamque erupit.

Vandalitas in Africa. Vandalarum Romanam ceperunt.

Vandalitas ex Africa pulsi.

Vandalia Ducatus.

Mare Venedicum.

libera nos Domine, &c. Post hos Vandalitas ex iisdem Sauromatiæ sedibus, alia à fluuio Tanai & paludibus Mæotidis gens crudelis priori non dissimilis ortum duxit, qui Roxolani siue Rossani, & Rutheni Russiq; cognominati sunt, Procopio Historiographo id attestante. Volgari quoq; siue Volhinij populi ex iisdem sedibus à Volga fluuio amplissimo cognominati, moribus & Idiome Slauonico cum Roxolanis cõcordantes ortum duxerunt. Volga autem fluuius celeberrimus (quem plurimi Tanaim esse falsa opinione ducti existimabant) Ptolemæo Rha, Tartaris Edel dicitur, Moschouitasq; certis limitibus cum Tartaris Campestribus disternat. Illi itaq; Roxolani siue Russi cum Volgaris ob similitudinem & vnitatem consuetudinis vitæ amicitiam, & societatem contraxerunt, coniunctisq; viribus in Tauricæ Regionem (quæ nunc à tartaris Præcopensibus occupata est) penetrârunt, inibiq; locum domicilio sibi delegerunt: quamdiu illic degerint, vel quo tempore aduenerint, incertum est, nullus enim inter eos inuentus erat, qui temporum rerumq; à se gestarum vices litteris mandando posterorum memoriæ factorumq; æternitati cõsuleret. Audientes tandem discordiam pullulare inter principes Christianorum in Græcia, quidã eorum cum Duce suo Chrunno Danubio traiecto, rectâ in Thraciâ populabundi perrexerunt, vbi Imperatorem Constantinopolitanum cum exercitu cruento prælio fuderunt, Nicephorum quoq; & michaëlem Curoplatum Imperatores ad Adrianopolim occiderunt. Tãdem missia vtraque occupata eam Vvolgariã à sui denominatione quæ nunc Bulgaria dicitur vocauerunt. Alij eorum Russiã Regionem occupauerunt, quã Vvoliniam (quæ hucusque hoc cognomẽ retinet) appellauerunt. Cæteri quoque Podoliam, Lithvvaniam, Podlasiã, Masouiamq; regiones occupauerunt. Hij omnes loca semel occupata hæc vsque in tempora non mutârunt, exceptis illis qui in Missia confederant. Varijs autem nominibus ab Historiographis appellabãtur. Græci enim eos Sporios, id est, dispersos, Sauromatasq; id est, crudeles, sumpta à Viperis similitudine appellabãt, cæteri eos Roxolanos, Besos, Guados, Bodinos, à fluuio Borysthene, Bolgaros à Volga, Morauos à moraua flumine, vel à Morato Rege, Antos, Basnos, Carnios, Serbos, Rascios, à Russia, Dalmatas, Slauos, Illyricos, Istrios ab Istro siue Danubio, Bohemos à regione Boëmia, Polonos, à Cæpestri plana; regione, vel à venatione. Pole enim, venationem & planiciem Slauis significat, hæc q; gens planã ferè apertamq; regionem incolit, & apprimè venandi studio tenetur. Hęc gentes Sarmatiæ vt in plures diuersasq; prouincias diuiduntur, varijsq; nominibus appellantur, sic etiam diuersa variaq; idiomata præ se ferunt, secundum terrarum & regionũ distantias, quamuis omnes vnus gentis & idiomatis Slauonicæ fuerint: nam Moschouitæ à Ruthenis aliquantulum, Rutheni quoq; à Polonis & Masouitis, sic etiam Bohemi, Croatæ, ab inuicem idiomatis expressione, accentibus & prolatione, verborumq; immutatione differunt, ita vt sese intelligere difficile possint, nisi mutuo familiaritatis vsu alter alterius linguæ assuetus fuerit. Nam quia Sarmatę siue Slauones, bellicosi pugnacesq; extiterunt, pacem odio prosequentes, varias mundi partes peragrabãt, & pro suo arbitrio occupabant, peregrinorum quoque vocabulorum vsu idioma Slauonicum immutârunt. Apparet autem ex antiquorum Historiographorum scriptis, gentem Slauinorũ vel Slauorum in Paphlagonia regione Asiæ minoris, tẽpore belli Troianorum floruisse. Procopius etiam Cæsariensis ante mille & quinquaginta annos de bello gotico, Iustiniani Imperatoris temporibus scribens, mentionem quoque Slauinorum facit. Blondus verò, qui ante centum decemq; annos Historiam ab inclinatione Romani Imperij cõscripsit antiquiora Arcadij, & Honorij tempora persequens Slauorum meminit. Iornandes autem Alanus in suis Chronicis dicit, id nomen Slauorum suo tempore nouum extitisse, idioma autem hoc, quo nũc Slauones vtuntur, antiquum fuisse. Scribitq; hic Iornandes & Diuus Gregorius primus huius nominis Romanus Pontifex, Slauos ad Istrum seu Danubiũ septentrionem versus habitasse, traiectoq; Danubio Myssiam vtramq;, Pannoniam, Macedoniam, Thraciã, Istriam, diuexasse, inter Draumq; & Saum flumina, in Illyrico & Dalmatia confedisse, eis

Roxolani
siue Rutheni
gens Sarmatica
funda.

Volgaris

Volga fluminis.

Roxolani
in Taurica.

Volgari
Sauromata
cũ Roxo
linis tres
Constanti
nopolita
nos Impe
ratores oc
ciderunt.

Bulgaria.

Vvolinia.

Gentes
Russia.

Sarmatarum
Roxo
laurumq;
varia ap
pellationes.

Poloni
de dicti.

Varietas
sermonis
Slauorum

Causa im
mutatio
nis Slauo
rum Idio
matis.

Antiquitas
Slauo
rum.

Historiographo
rum
opiniones
de Slauis.

Diui Gre
gorij de Sla
uis assertio

SARMATARVM

Regionibus Slauoniæ nomen indidisse, Romanumq; Imperium penitus debilitasse.

Iidem Slaui ne Germaniæ quidem pepercerunt, ac ad eam amplitudinem peruen-
nerunt, vt propè dimidiam Europæ & Asiæ partem teneant, etenim in ea natione cõ-
numerantur non solum ij qui Dalmatiam, Illyricum, Carpatum, & Hungariæ mōta-
na tenent, sed aliæ omnes orientales & septentrionales maximæ & fortissimæ gentes,
quæcunq; Slauonico idiomate vtuntur, vt potè Bulgari, Bosnæ, Serbij, Croatæ, Car-
nij, Rascianij, Dalmatæ, Istrij, (Burgundi iam Slauorum linguam amiserunt) Stirij,
Poloni, Masouitæ, Pomerani, Lufatij, Podolij, Volinij, Rutheni, Moldau, Moschoui-
tæ latissimè imperantes, Cassubij, Vandalij, Silesij, Morau, Bohæmi, &c. In omni-
busq; his Prouincijs ab Oceano glaciali, qui vltra Moschorum Principis ditiones
longissimo tractu septentrionem versus extenditur, ad mare vsque Mediterraneum,
& Adriaticum populi Idiomatis Slauonici reperiuntur. Sic quoque à Ponto Euxino
Moldau, Valachijq; & cæteræ Ruthenorum gentes ad mare vsq; Germanicum co-
lonias suas habent. Quamuis plurimè eorum patrium viuendi modum in peregrinos
mores commutârint. Bulgari enim, Bosnæ, Rascij, Dalmatæ, cum Turcis & Hungaris:
Burgundij, Myssij, Pomerani, & Silesij cum Germanis: Lituani, Ruteni, Masouitæ cū
Polonis: Istrij, Carniolani, Carinthij cum Italis sentiunt. Attamē omnes hi quamuis
inter peregrinas gentes diffusi dispersiq; sunt, patrio idiomate Slauonico (diuerso
modo licet) vtuntur. Plurima & præclara gesta hi Sauromatæ exercebant, præcipuè

Gentes Sla-
uonica
quanta &
quot.

Slauorum
termini.

Slauorum
commuta-
tio, meta-
morphosis-
que.

Roxolani
cū Mithrida-
te Ponti Re-
ge bellabat

Sarmatis
nulla olim
gens belli-
cosior.

verò cum Roxolani (quorum posterius nunc Rutheni siue Russi dicuntur) strenuè cum
Mithridate Rege Partorum & Ponti belligeraret, qui has regiones, quas hodie Turca,
possidebat. Cum Romanis quoq; & cæteris finitimis Regibus longas acies vario Mar-
te tenuerunt, sed quia gentiliter viuebant literasq; ignorabant, idè etiam præterita
recordare, & antiqua gesta ad posteritatem transmittere flocci pendebant. Porrò qui
diligentius rem ipsam considerare velit, nullam gētem olim Sarmatis bellicosiorē
extitisse videt: hi enim omnes miseras bellicas, frigora, intempestates, & id genus
alios casus facile sustinebant, & propter nomen æternum nulla vetustate aboliturum
vitam flocci pendentes, mortis impauidi varijs periculis opponere, de quorum in-
signi fortitudinis eudacijsq; animo Ouidius ille Naso, è Roma ad Pontum in Regnum
Tauricæ relegatus, pro singulari miraculo, Romanis proceribus scripsit in hac verba:
Lib. 1. de Ponto Elegia 2 ad Maximum.

*Hostibus in medijs interq; pericula versor,
Tanquam cum patria pax sit adempta mihi,
Qui mortis seuo gemerent, vt vulnere causas,
Omnia videro spicula felle linunt.
Hic eques instructus pererrita mania lustrat,
More lupi clausas circumeuntis oues.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaq; vix firma summozet arma sera.*

Ad eundem Elegia tertia.

*Aut quid Sauromatæ faciant, quid Iasiges acres,
Cultaq; Orestæ Taurica terra Deæ.
Quæq; alia gentes vbi frigore constitit Ister,
Dura mcant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominū nec te pulcherrima curat,
Roma, nec Ausonij militis arma timet.*

*Dant illis animos arcus plenaq; pharetra,
Quamq; libet longis cursibus aptus equus.
Quodq; sitim didicere diu tolerare famemq;
Quodq; sequens nullas hostis habebit aquas.*

Idem ad Vestalem Ele. 7. lib. 4.

*Ipse vides onerata ferox vt ducat Iasis
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
Aspicis & mitti sub adunco toxica ferro,
Ac telum causas mortis habere duas.*

Ad Scuerum Elegia decimanona.

*Nulla Getis toto gens est truculentior orbe
Tinctaq; mortifera tella sagitta madet.*

Ex hoc igitur testimonio Ouidij Sarmatas bellicosos, Imperioq; Romano mini-
mè subactos esse apparet, cum dicit: *Nec te pulcherrima curat Roma. &c.*

Porrò quæ de antiquissimis eius gentis moribus, & institutis proferri possint, hæc
ferè sunt. Vtebantur primis temporibus vetustissimi illi Sarmatæ siue Slauones, & qui
in

in Polonia Russiaque Regionibus postea sedes habuerunt, eorum posterī, prisca illa Slauonica lingua quæ Sarmatis Ruthenisque genuina est. Regē aut Principem secundū genus agnoscebant neminem, sed exortis subinde bellis ex suis fortissimum quemque; & factis illustribus spectatum Ducem, sibi eligebant, nec diuturnius cuiusquam erat Imperium, quàm ipsum bellum, cuius gerendi Dux esset declaratus. Vnde & nūc Polonis Rex non nascitur, sed cōsensu Senatorum, qui dignus videretur, per sortem eligitur. Ad bella singuli viritim proficiscebantur, arcubusque, frameis, & lāccis oblongioribus vtebantur. Vxores secum ducebant, quæ incantationum magicarumque artium gnaræ, augurijs & vaticinijs operam nauabant, de præliorumque euentibus scienter præfagiebant. Fugere in bello res insolens illis erat, qui que id fecisset, ei nullus ad suos reditus patebat, neque grauiorem vllam turpitudinem aut ignominiam nouerant. Summa apud eos dignitas erat post electos belli Duces equitum, quos ab ornamentis auratos vocamus, ad quam nemini aditus patebat, nisi qui virtute bellica factis in hostem patris id assequeretur. Martem, Lunam, Solem, aliosque vanæ religionis Deos adorabant, eosque diuersis & certis locis colere, & sacra ipsis facere solebant: de animarum tamen immortalitate rectè sentiebant. Sepulturæ eorum erant in syluis & agris, tumulosque aggestis lapidibus vestientes eminenter muniebant, quod genus in Russiæ regionibus passim adhuc visuntur. Nonnulli quoque more Romano cadauera cremare, cineresque collectos in urnas recondere solebant, in victu paucis contenti erant. Permutatione rerum necessaria vtrinque comparabant. Nihil proprium absque arcu, framea, & lancea possidebant. Vestibus vilibus, ex corijs ferarum, pellibusque vtebantur, ad talos demissis, thesauros, possessiones, prædia, vestesque pretiosas non comparabant. Causas omnes & controuersias publico in loco Marte iudice armis dirimebant. Hæc planè sunt, quæ de antiquissimis Sarmaticæ Slauonicæque linguæ, institutis & moribus extant, quorū potissima pars in hunc vsque diem apud posteros eorum quibusdam in locis viget. Nunc de Polonis, vndè venerint & quando his in regionibus Sarmatiæ confederint, dicendum nobis occurrit.

Antiquorum Slauorum sine Sarmatarum mores.

Rex in Polonia non nascitur.

Expeditione bellum antiquorum Sarmatarum.

Fuga in bello Sarmatis turpissima.

Equitum militumque, apud Sarmatas antiquos dignitas.

Idola Sarmatarum.

Sepultura Sarmatarum.

Victus.

Comercia.

Possessiones Sarmatarum arma.

Vestitus.

Iudicia.

Subiunximus hic, Lector candide, vitas ac successiones singulorum Principum, Regumque Poloniæ, Carmine Elegiaco olim à Clemente Ianitio descriptas, ad prosæ orationis amplificationem, decorem, & elegantiam plurimum conducentes, quas à mendis Typographorum summa cum diligentia expurgari curauimus.

COMPENDIUM CHRONICORVM POLONIAE SECUNDVM SERIEM ET SVCCESIONES OMNIVM PRINCIPVM

Regumq; gentis, à Lecho primo Duce Authoreq; Polonorum, vsque ad modernum Regem Henricum Valesium ordine seruato.

LECHVS PRIMVS DVX ET AVTHOR POLONORVM.



*Quemodo Sarmatia est, quondam deserta fuerūt
Inuia, post magnas Deucalionis aquas.
Primus in hac Lechus populum deduxit agrestem,
De patria pulsus seditione domo:
Dalmata vir, Pharijs claropatre natus in agris,
Quos rapidus curuis Crupa pererrat aquis.*

*Colle super pulchro properat a mœnia Gnezne
Struxit, & à nidis nomen habere dedit.
Omne permotus: multas ibi namq; videbat
Per vicinum aquilas nidificasse nemus.
Exule patre sumus. sed plurima Regna per Orbem
Principia exilibus dant sua, Roma notho.*

Lechus & Cechus fratres germani
HX hac gente bellicosa Slauonica, siue Sarmatica, cuius deductionem copiose descripsimus, duo Illustres magnanimitate Principes ortum duxerunt, quorum vnus Cechus, alter Lechus appellatur, fratres germani hi ex anlatis superatisq; multis & difficilimis laboribus, miserisq; bellicis temporibus illis turbulentis, in Illyrico & Dalmatia, domesticae seditionis (quæ ex pace compositis bellis oriebatur) pertasi, vegetiora nobilioraque nacti ingenia.

genia, viuendi aliam rationem elegerunt, cum exercitibusque suis à castris suæ tribus Slauonicæ, ciuili bello dissidente, ex Croatia Illyrici regione sese subdixerunt. Occidentem versus in Germaniæ ditiones contendentes, Regiones sitas inter fluuios celeberrimos Albim & Vesperam occupauerunt, ciuitatemque cum arce munitam in ripa Vesperæ condiderunt, cui nomen Bremiæ indiderunt, vt significarent se in ea onus miseræ deposuisse. Bremiæ enim Slauis, onus sonat, & hucusque hæc ciuitas Bremen à Germanis appellatur, illiq; multa & præclara bella cum Germanis de sedibus decertantes gesserunt, multæque ciuitates & arces terrore eorum percussæ, libenter se illis dederunt. Atque ita Cechus ad Danubiũ & Albim fluuios in Boëmia antiqua Germanorum Colonia, quæ nunc Boëmia dicitur, primum domicilium habuit, incolis regionis prioribus partim expulsis, partim inter suos connumeratis. Deinde Austriã, Lussatiam, Morauiam, Misiam ditioni suæ subegit. Lechus verò frater suus magnanimus Heros vltierius cum suo exercitu, anno quo Diuina potestas humana in specie ad salutem nostram cœlitus sese demisit 550. processit, inuestigandi eligendiq; pro sui arbitrio causa sedes cultiores, primoque ab occidente in septentrionem plagam se cõferens, hos in campos, vbi nunc Polonia, peruenit, ad Vistulamque fluuium, ynde Vandali Sarmatica gens surrexerat, confedit: ibique cum suis requieuit. Deinde à Vistula ad Oderam vsque fluuium orientem & septentrionem versus, omnes has prouincias, vbi nunc est Sylefia, Marchionatus Brãdeburgensis, Prussia, Mekelburga, Pomerania, Holfatia, Saxoniaq; armis imperio suo subegit, quibusdam incolis earũ partim cæsis, partim expulsis, ceteris verò in gratiam susceptis. Cũ igitur imperiũ suum strenuo Marte sic dilataret, Regulus quidam Germanorum Lechum ad duellum euocauit, vt secum de Imperio ferro decertaret, cui id fortuna obtulerit. In primoque cõgressu Lechus Germanum trucidauit, Regnumque illius cum omnibus maritimis regionibus, quæ nunc Pomeraniæ nomen retinent. Marte concedente occupauit. Pacato itaque Imperio suo, deserta Polonię peragrans, loca munitiora ciuitatibus arcibusque erigendis idonea circumlustrabat, forteque reperit locum inter lacus paludesque lutosas natura & oportunitate loci munitum, vbi primam omnium Poloniæ ciuitatem & arcem fundauit, quam Gneznam à nidificantium multitudine Aquilarum appellauit. Nidus enim auium Slauis *gniazdo* dicitur. Ariolorumque & Aruspicum consilio Aquilam albam cum expansis ad volandum alis pro insigni Stemmataque patrio sibi elegit, qua in vexillis cæterisq; signis bellicis utebatur, & ab hoc tempore hoc celebre Stemma à regibus Poloniæ gestatur. Itaque à Lecho primo Duce authoreque Polonorum Poloni, à Ruthenis cæterisq; Slauis Lechita, Bohemi verò à Czecho, Czechii appellantur. Hoc verò nomen quo Poloni vocantur, à Regionis planicie campisq; quos incolunt apertis retinent. Campus enim vt diximus pole significat. Multis itaq; præclaris gestis exactis, rebusque in Polonia omnibus rectè constitutis, extremum diem foeliciter clausit.

Post mortem Lechij nihil certi de legitimis hæredibus successoribusq; eius reperitur, magnaq; hac de re Historiographorum Polonorum lis est, sed hic testamẽto moriens legauerat, vt aliquem dignum virum ex suã gente de patria & rebus bellicis benè meritum, summæ rerum præficerent, cui in omnibus obtemperarent.

VISIMIRVS ex nepotibus Lechij, Princeps Polonorum cũ ad Danorum fines vsque imperium suum extenderat, & ob vicinitatem à rege eorum Syuardo varijs excursionibus infestaretur, vnde cunq; potuit auxilia coëgit, nauesq; adornauit, & armato milite compleuit, ex quibus vnã ingentem fabricasse dicitur, cuius solo aspectu Dani perterriti fuere. Nauali itaque prælio fortuna auspicante, Syuardum Regem cũ ingenti classe Danorum occurrentẽ strenuè fudit fugauitq; & ad interiora terræ hostes persequens has insulas in Dania, Rugiam, Hemeriam, Feondiam, Salendiamq; occupauit, plurimasq; ciuitates & castra in eis Polonorum præsidijs munita extruxit, vbi ad hæc vsque tempora hæc omnes ciuitates nomina à Polonis Slauonico

Lechus cū Cecho fratre in Germania ditionibus Bremen adificant.

Cechus in Boemia cõsedit.

Lechus primus Polonorum Dux est auctor. Quidã de tẽpore aduenit eorum cõsident.

Imperij Lechij prima.

Lechus Regulum Germaniæ duello Sicilia.

Gnezna prima Poloniæ ciuitas.

Insigne Polonorum Regum Aquila alba.

Poloni Danos naualis prælio superant, insulasq; eorum occupant.

VITAE REGVM

*Ciuitates
à Polonis
fundate.*

idiomate indita retinent, vt pote Vuisimer, à Vvisimiro, Lubeca vrbs opulentissima & populosa, Danczik siue Gedanum ciuitas celeberrima ad mare Germanicum à Polonis contra Danorum excursiones arcendas imprimis condita. Prædictum itaque Danorum Regem filio eius in obsidem sumpto, Vismirus vectigalem sibi efficiens, & rebus in Dania rectè dispositis, multimodis spolijs onustus classem in Poloniam re duxit. Hocque primo nauali prælio Poloni quasi quodã tyrocinio instructi cum ini micis nauali prælio bella gerere animosiores effecti sunt. Tandem aliquot annis exa ctis, Syuardus Polonorum iugum agrè ferens, conspiratione cum Holfatis, Svvetijs,

*Dani iterũ
à Polonis
prostratum
er.*

Danisq; aduersus Polonos facta, exercitum numerosum contra eos eduxit, sed secun dò maiori clade cum tota suorum manu in Scania à Polonis prostratus est. Ipse verò pernici fuga elapsus mærore & dolore ob amissum exercitum deploratumque rerum suarum casum consumptus, spiritum exhalauit. Vismirus verò magnam Daniae par tem imperio suo subegit. Postea multis præclaris gestis editis, finibusque Imperij Po lonici prolatis absque posteritate decessit.

*Syuardus
moritur.*

DVODECIM PALATINI.



M itaque tota domus Lechij decessit, Poloni libertatẽ strenuè asseren tes, neminemq; extraneorum Principum sibi imperare patientes, duode cim Palatinos (vt dicitur) viros præcipuos ex sua gente solenni conuentu Gnesnæ celebrato, ad Rempublicam gubernandam subornant, quam vi ginti annis administrabant. Sed multis & diuersis imperatibus discordiæ

*Multorum
imperium
dãnosum.*

& ambitionis impulsu, bellis ciuilibus cladibusq; mutuis & intestinis sese afficiebant. Finitimæ verò gentes præcipuè Germani discordia Polonorum considerata rebellare cæperunt, iugoque excusso suas prouincias ab eis occupatas recuperauerunt. Hoc de trimentum & diminutionem imperij sui Poloni ex pluralitate gubernatorũ animad uertentes Comitij generalibus celebratis, ad Cracum quendam siue Crocum virum tunc temporis insignem de genere Cechij oriundum, scepra deferunt.

CRACVS PRINCEPS POLONORVM.



Eluctata

E Lucata iugo multorum patria, CRACVM
 Prefecit rebus lata lubensq; suis
 Finibus hic pepulit Gallos, qui nostra ruebant
 In rura, exusta post mala Pannonia.
 Inuitus regni tenuit quoque Sceptra Bohemi,
 Et rexit geminum, carus utriq; solum.

Tunc habitasse Draco fertur sub rupe Vaneli,
 Dirus vicini depopulator agri.
 Sulphure farcit oue CRACVS, monstro obijcit: illo
 Interijt ingens bellua victa cibo.
 Conditur à CRACO CRACOVIA: fabula Grachi
 Friuola Romani iam mihi, quaeso, tace.



Racus nepos Cechij Boemorum Principis, ad Imperij Polonici fasces com-
 munibus omnium suffragijs euectus, finitimas gentes iam Polonis rebel-
 lantes, iugumque excutientes coereuit, finesque Regni ab omni insultu
 hostium tutauit. Gallorum copias prostrauit, quae Hungaria deuastata in
 Poloniam excurrerant. Tandem pacato armis imperio, deserta loca soli-
 tudinesq; agricolis adornauit, ciuitatem celebrem cum arce in scopulo Vanel dicto
 ad Vistulam fluuium condidit, quam a suo nomine Cracouiam appellauit. In hoc au-
 tem scopulo Draco ingens tunc temporis delitescerebat, qui sordido suo anhelitu cum
 esuriret, de antro prorepens multos velut peste quadam inficiebat, per ciuitatemque
 & loca circumiacentia grassando, omnia obuia deuorabat. Quam ob causam incolae ci-
 uitatis ordine tria iumenta per diem ei ad antrum offerre cogebantur. Cracus igitur
 Princeps suorum deploratum statum videns, cum iam omnibus iumentis expilaren-
 tur, pellem vituli excoriati, sulphure, nitro, pice infarcire iussit. Quod ubi hora consu-
 eta ad antrum Draconis opponeretur, bestia prorepens, famelica, iumentum putans,
 venaculum illud deglutijt. Cumq; in eo illa materia igne sulphureo accedente accen-
 sa esset, de antro sese proripiens in Vistula aquam tamdiu sorbebat, quousque medio
 creparetur. Cracus tandem Princeps rebus imperij recte dispositis, Cracoue & Le-
 cho filijs, filiaque Vanda relictis a vita sublatus est.

Cracouia
 Polonia me-
 tropolis à
 Craco fun-
 datur.

Draco in
 Cracouia.

Draco ar-
 tificiosè
 peremitus.



Vstis Craco gentili ritu persolutis Poloni conuentu celebrato, Cracum
 secundum, natu maiorem Craci filium, in solium paternum substituunt,
 sed Lechus frater iunior ambitione tumens, inuidensque illi imperium,
 inter venandum eum occidit, dixitque falso lachrymas addens, cum equi
 lapsu, dum remerè persequitur feram, dilaniatum, strangulatúmque esse
 atq; hac arte callidus imperium assecutus est: sed paulò post dolo in lucem prodeunte
 Regno pulsus, fugatusque est.

Lechus fra-
 trem Cra-
 cum truci-
 dat.

Connubij ob crebram Virgo formosa repulsam
 Teutonici bello VANDA petita Ducis.
 Hosti congregitur: vincit. Magno ille pudore
 Incumbit gladio, se peremitq; suo.
 At victrix: mea virginitas sit victima vobis
 O superi, per quos est mihi sospes, ait.
 Rotogari effugi thalamos: sic fata, sub alti
 Se fluuij rapidas precipitavit aquas:
 Baetra Semiramidem, Tomyrin Scytaq; ornet, utriq;
 Quam meus anteferat laude POLONVS habet.
 Aquentur Regnis, aquentur Marte, licebit,
 Aequari VANDAE quae, rogo, morte potest?



Anno à nato Christo 730. Vanda
 filia Craci in ordine Ducum Poloniae
 quarta, vnica legitimâq; hæres Regni,
 omnium acclamatione ad Imperij fasces
 euehitur. Hæc summa prudentia,

& rara fortitudine Rempublicam (virginalem cœlibemque vitam ducens) strenuè gubernabat, non aliter atque illa Penthesilea, Ortigiâque. Erat autem formosa & pulcherrima nimis, vt pulchritudine sua plurimos Principes ad se alliceret, & veluti hamo pisces caperet, vnde Vanda vel Venda quæ dictio Slauis Hamum quo pisces capiuntur sonat, appellata est. Ritagoras igitur Princeps Germanorum virtute illius, prudentia, atque pulchritudine commotus, Procos ad illam destinavit, sollicitans vt sibi nuberet, illa verò obstinatè connubium repugnando Procos vacuos sæpius dimisit. Quapropter Ritagoras putans se ab ea contemptum, Poloniae bellū indixit, terrorèq; & vi ad coniugiū eā cogi sperabat. Illa è contra impauida celeriter vndeunque auxilijs coactis, cum in conflictu bis capitali & cruenta clade fudit: ipse autem pernicipi fuga elapsus, præ pudore quod virginis manu fusus fugatusque fuerit, nolens testem sui dedecoris Solem amplius esse, gladio proprio sese interemit. Vanda verò memorabili victoria Polonis relicta, prout Dijs virginitatem deuotè orat, volens voti compos esse de Ponte in Vistulam sese præcipitavit, sicque aquis obruta interijt. Cadauer illius repertum est in ostijs Dlubnæ vbi Vistulâ influit, atque in scopulo vno miliari à Cracouia in Mogila gentili ritu sepulta est.

Vanda Ritagoram Germanorum Principem fudit.

Vanda in Vistulâ de Ponte triumphans desiliit.

Duodecim Palatinos.

Denique post Vandam nullo successore legitimo existente, iterum duodecim Palatinos, vt vnusquisque Prouinciæ suæ præfesset, Poloni elegerunt, vnde magnum detrimentum diminutiòq; Regni, velut & prius subsecuta sunt. Quæ enim in inimicos arma essent conuertenda, in se conuertebant: ambitionèque flagrantibus, mutuis cladibus inter se dissidebant, qua de causa Marcomanni, Hunni, & Germani, Poloniam vndique angustabant.

PRÆMISLAVS SIVE LESKO PRIMVS.

Resistit patriæ magna virtute ruinam
 LESKO sua, miris vsus in hoste dolis.
 Sub nemore hostis erat: Lesco sub nocte silenti
 Appendi galeas per nemus omne iubet.
 Sol oritur, galeas accendit: id obuius hostis
 In nemus, instructi Militis arma putans.

Nil reperit: species quia Lesco remouerat illas,
 Sic nostros Morauis terga dedisse putat,
 Castra mero celebrat, belli securus: in antris.
 Lesco venit tenebris: Castra sopita capit.
 Aeternumq; hosti dat somnum: longa Polonis
 Otia: finitimi s' fœdera, iura, metum.

Annus

Anno virginici partus 750. ex his bisenis Palatinis intestina bella mutuo mouētibus, vnus Premislaus Lesko, non sua, sed patriæ cōmoda quærebat. Cumq; Morauī Poloniam vastarent, ille pro tempore coacto instructoque exercitu, hostes iam spolijs & exuijs onustos ad sua reuertētes, insecutus est: in quos ad mōtem, vt dicitur caluū, vbi nunc templum sanctæ Crucis conditum est, sub altis nemoribus castrametatos impetum fecit: statimq; se in abdita Syluarum cum suis subduxit. Hostes verò armis arreptis, in ca loca vbi Lesko eisse apparuerat venientes neminē inuenerunt, perterritūmq; exercitum Polonorū fugere credentes ad sua castra reuersi sunt. Cūmq; iam tutissimè omnia agerent Bacho indulgentes, Premislaus naſta occasione ex abditis Syluarum cum suo exercitu, in tempeſtiua nocte inopinatos, somnōq; oppreſos Morauios, magna vi, à fronte, & à tergo inuaſit: omnēsq; ad vnum cruento prælio funditus trucidauit: & spolia captiuōsq; recuperauit. Qua insigni victoria clarus, omnium suffragijs, spreta pluralitate gubernatorum, Regni habenis præficitur, multisq; egregiè gestis editis, ruinisq; patriæ magna virtute restauratis, absque poſteris è viuīs decessit.



36

Premislaus Morauios præſtitit.

LESCO SECVNDVS.

Attulit huic Regnū variorū curſus equorum,
 Et præter morem, Sors oculata ſuum,
 Dignus erat Regno, quamuis patre natus agreſti
 Ruſticus, & modici iuſtus arator agri.
 Non bello quàm pace minor: mireris in illo
 Hoc, qui nulla vnquam nouerat arma, viro.
 Ante oculos voluit monumentum vile prioris
 Fortuna, ſagulum ſemper habere ſuos,
 Et tamen illius non legerat ille Poëta,
 Sarmatico dignum carmen in Orbe legi.
 Fortunam reuenter habe, quicumq; repente
 Diues ab exili progrediēre loco.



6

Anno à Chriſto nobis cœlitus miſſo 780. Premislaio Leſcone abſq; poſteris decedente, de electione Monarchæ voces communes, & ſententię Senatoriū discrepabant: communiq; omnium conſenſu, poſt multas litigationes, hunc modum eligendi Principi ſ conſtituerunt: columnam ante Cracouiam

ſtatuērunt, deſupérque Diadema & Scc-

C

Modum electioni certare cogunt

ptrum Regale posuerūt, ac palam omnibus & singulis præconis proclamatione notū fecerunt, vt quicquid à flumine Pradnik dicto, equi sui celeriori cursu ad columnam subordinatam cæteros anteuertent, Monarcha designaretur. Quidam igitur iuuenis infimæ familiæ, sed astutus & callidus, re diligenter considerata, clauos ferreos in via qua currendum erat occultè infixit, terraq; occultuit, præsignita sibi ad currendum via. Inter currendum autem equi omnium ferro subordinato faucij substererūt, nemōq; ad columnam ex illa multitudine, solummodò ille peruenit: & sic Principatū dolo acquisito, potitus est. Sed occulta fraus illico innotuit. Paulò enim post duo iuuenes ex plebe ludentes Simbolo iacto, per illa loca cursu pedestri à fluuio Pradnik ad columnam prædictam decertabant, ambabusq; sautijs effectis vnus leuius claudicans primus columnam attigit, socius verò suus clauos in terra considerans brauium ei denegabat: causamq; ad Senatum detulit: vbi patefacta est: peruersa astutia Lescoij: qui dolo supradicto, ad Regni fasces euectus erat. Omnes igitur nobiles & magnates de iniuria coram senatu exostulantes. Lesconem solio deiectum tractu equorum membratim dilaniari, dilacerariq; fecerunt. Ille verò qui ludendo pedester ad columnam venerat, Lesco secundus appellatus, communi omnium acclamatione Regno præponitur. Hic quamuis plebeius esset, attamen talem se præbuit, ac si Regali ortus esset profapia: idq; totis diebus vitæ suæ diligenter obseruabat, quod ornamentis Regijs solenniter induturus, vestes quas olim ex vili lana gerebat, desuper indueret: pro monumento prioris vitæ id habens: vtque fortunam instabilem, quæ sursum eleuatos ad ima deiecit, eluderet. Quam consuetudinem multi Principes Polonorum solenniter obseruabant. Tandem Lesco plurimis Hæroicis gestis exactis, filioq; huius nominis tertio relicto, vitam cum morte commutauit.

Equorum cursu de Imperio decertatur.

Dolus Lescoij.

Dolus aperiur.

Premium fraudis.

Lesco plebeius ad Regnum euectur.

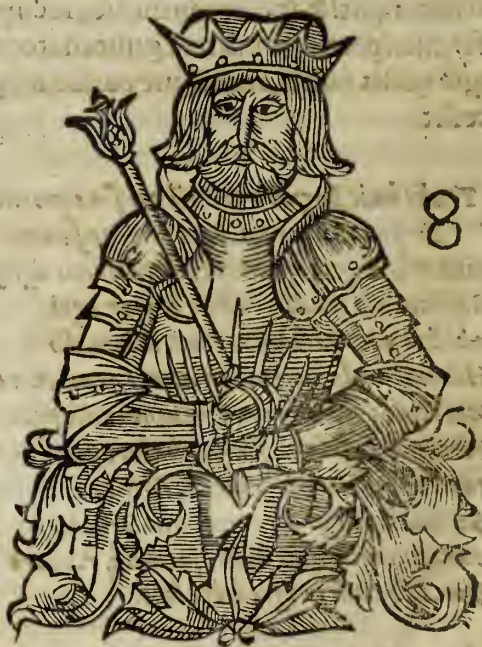
Mos Lescoij.

LESCO TERTIVS.

*Quam fuerit belli cupidus, quæ Martis amicus
Iste, vel hoc signo discere quisq; potest:
Cum sub eo Patria pax arma quietat teneret,
Bellandi fieret nullaq; causa domi:
Impatiens otij, Graecos contra, atq; Latinos,
Pannonibus toties auxiliaris erat.
Viginti genitor varia de matre nothorum:
Infamat quantum tanta libido virum?
Sapere, licet magna, post multa trophæa legantur:
Et Cypria studijs incubuisse Diuos
Quod si defendi exemplo non possit Achillis
Lesco, & Alexandri, Mars quoq; mæchus erat.*

Vnebribus exequijs Lesconi gentiliter perfolutis, Lesco filius eius, huius nominis tertius in ordine Principum Poloniae septimus, Monarcha salutatur.

Hic à moribus paternis minimè degenerauit, omnes finitimos hostes sedauit. Imperique sui fines in pace & securitate cicurauit. Postea otij impatiens, Hungaris, Saxonibusq; aduersus Carolum Magnum Romanorum Imperatorem auxilia suppeditabat. Tandem Anno Domini 801. cum Boënis, Pomeranis, Prutenisque à Carolo in Silesia cruento prælio ad Oderam fluuium prostratus est. Cui filius Popilius ex legitimo thoro natus (viginti enim illegitimos natos ex cōcubinis, Pomeraniæ Duce generat) successit.



POPELVS

POPELVS PRIMVS.

Anet tibi lectum tantum, lasciue, reliquit,
 Non etiam clypeos, armaq; dura pater?
 Et Veneri tantum iussit seruire: Gradino
 Non etiam, o noſter Sardanapale, suo?
 Quandoquidē in fratrū tam multa gente tuorū,
 Legitima ſolus coniuge natus eras.
 Succeſſiſſe etiam patrijs te laudibus æquum
 Non tantum vitijs, imperioq; fuit.
 At genitore tuo felicior, ipſe fuiſti
 Hac in tam rari parte POPELE boni:
 Quid tibi tu ſimilem genuiſti: quiq; putarce
 A cuculo cuculum degenerare nefas.



Sculpsit
 Lasso.

Arx Goplo.

Mos execrandi ſe
 ſe Popele

POpelus huius nominis primus
 Leſcij tertij filius, qui à Germa
 nis Offerich dicebatur: patre
 decedente, Regni habenas re
 gendas ſuſcepit, Anno Domi
 ni 815. Hic à virtute paterna degenera
 uit: in vrbe Cracouienſi ſede ſpeta, eam
 in Gneſnam, demum in Cruſphiciam tranſtulit: ibique arcem in lacu Goplo condi
 dit. Nil amplius de eo ſcribendum reſtat: cum nulla egregia geſta memoria digna edi
 derit, ſemper enim libidinibus delicijsq; indulgebat. Hac verò execrandi particula
 ſepiſſimè utebatur, dicens: O vtinam à muribus corroderer, quod quamuis non ipſi
 ſed filio eius prout inferius dicetur, contigit.

POPELVS SECVNDVS.

Dvm timet hic Regno pelli, vir inutilis, & cum
 Coniuge conſultat, quid malè tutus agat.
 Vim morbi ſimulat: patruos accerſit, & illis
 (Viginti fuerant) toxica miſta dedit.
 Orta cadaueribus vis murum erupit: & illum,
 Vxorem, natos, undiq; dente petit:
 Dilaxiat, fruſtra medios fugiebat in ignes,
 Fruſtra in Goplaas perſidus hoſpes aquas.
 Diſcite iuſtitiam, qui propter luera paratas
 Fert is, & exertas ad ſcelus omne manus.
 Eſt Deus, eſt ſcelerū vindicta, eſt pœna malorum,
 Vnde putes minimè poſſe venire, venit.



ANno ſalutiferi virginis partus
 830. Popelus ſecundus, pa
 tri in regno ſuccedens, à mori
 bus eius libidinofis minimè de
 generauit: poſtpoſitiſq; ne
 gocijs Reipub. vanis otijs, choreiſq; & de
 licijs domeſticis indulſit. Inſuper non ille ſed vxor eius, quā infano amore proſeque
 batur, pro ſui peruerſo arbitrio imperabat. Quapropter Magnates & Equites regni,
 eum vt hominem nihili Sardanapalum Poloniæ appellantes ſpreuerunt. Popelus
 verò re conſiderata, veritus ne Poloni aliquem ex Patruis ſuis in locum ſuum ſubſti
 tuerent: vxoris aſtuto conſilio infirmitatem ſimulauit: Patruoſq; omnes qui viginti

Astuta simulatio in firmitatis.

Grande turpeque facinus.

Mira in ista que vindex diuina Ex cadaue ribus muribus.

Populus à muribus cū vxore & liberis corroditur

numero erant, Principes Pomerania accersuit, & decumbens in lecto, obnixè ab eis rogauit, vt vnum filiū suum ex duobus, Regno se decedente præficerent, quod libenter Patruī se facturos sponponderunt, si magnates regni consenserint, Regina verò interea poculum cum veneno mixto adornauit, & vniciūque bibendum pro sanitate Regis obtulit. Egressi illi à Rege, maxima corrosione ex veneno hausto excruciatī, omnes pariter expirauerunt. Regina autem cum lætitia dixit: Deos in eos quod malum Regi Domino suo machinati fuerint, iuste animaduertisse. Ideò cadauera eorum inhumata quasi perfidorum, in lacum Goplo regine iussu, proiecta sunt. Statimq; Deus iustus vindex & vltor nefandi homicidij, murum vim numerosam, dictūque horrendam, ex illis cadaueribus mira quadam metamorphosi, excitauit, quæ Regem in arce lautè conuiuantem, vxorēq; & filios eius cum terribili strepitu vndique inuasērūt: & neq; armis, neque igne, se arceri passæ sunt. Rex metu inauditi inusitatiq; periculi perturbatus, in arcem quæ est hucusque in lacu Goplo, iuxta Crusphiciam oppidū, cum vxore & filiis profugit: mures verò adhuc plures terram & aquas coperientes, cum horridis sibilis cum persequebantur: Nautæ præsens præ oculis exitium videntes, timentes ne in medio lacus nauem corroderent, ad ripam otius appropinquantes, aufugerunt. Popilius quoque in turrim natura loci munitam, & aquis oportune circumflumam cū suis se recepit: vbi cum vxore & liberis à muribus corrosus, consumtusque est, vt ne monumentum quidem eorum relictum fuerit.

PIASTVS CRUSPHICENSIS.

O Priscos hominum mores, ò nescia fastus
Simplicitas, ingens ò probitas, & amor.
Nò puduit proceres homini dare Sceptra Polonos
Qui modò cultor agri Crusphiciensis erat.
Ob solas virtutis opes, virtutis honorem,
Qua vir in exigua floruit ille casa.
Hoc orti de fonte Duces, Regesq; Poloni
Durauere dies, ad Ludouice tuos.
Compita Crusphicia veterum, nostro estis in orbe
Euentu gemini nobilitata Ducis.
Regnum ruricola deferri: à mure vorari
Regem: res æque prodigiosa fuit.

A Nno incarnationis Diuinæ 842. Popilio secundo à muribus portense absumpto, multæ conuentionis in Crusphiciensi conuentu de electione Principis exortæ sunt. Erat autem tunc temporis in Crusphicia Pijastus quidam vir simplex, virtute tamè & pietate præstans. Huic eodem conuentus tempore filius natus est, cui ad nomen solenniter gentili ritu imponendum, melis mulsati duo vasa præparauit, propter conuiuas tractandos, porcūque mactauit. Interdum aiunt ad eum duos viros ignotos venisse peregrino habitu (quos Paulum & Ioannem Martyres Romanos ferunt esse:) Hi in palatium vbi electio celebrabatur non sunt admissi, à Pijasto verò humaniter hospitio excepti fuere, infantēque natum gentili more subraferunt, nomēque ei Semouiti imposuerunt, & tandem discesserunt. Tunc temporis autem in Crusphicia ob magnum confluxum populi ad Comitā Electionis plurimi comeatus, pabuliq; penuria laborantes, ad Pijastum vt sibi aliquid pro victu venderet, veniebant, qui singulis gratis necessaria suppeditabat, quantum cuique opus fuerat, carnis autem Suille & mellis, panisq; copia, apud eum non deficiebat: nam incrementa omnium rerum à Deo



POLONORVM.

à Deo copiosissimo largitore & remuneratore illi procedebāt. Omnes igitur manum Diuinam cum Pijaſto eſſe videntes, communibus ſuffragijs & vocibus, Monarcham cum ſalutant, Regnumque oblarum quamuis agrēſti familia natus, ſtrenuè cum ſumma fortitudine, & dexteritate viginti annis gubernauit. Poſtea 120. annis ætatis ſuæ exactis, relicto filio Semouito extremum diem clauſit. Ex huius ſanguine Duces Regēſque Polonorum ad Ludouicum Hungarum uſque, genus duxerunt.

*Hoſtitiaſ
ſas largā
remunera
tur.
Piaſtus Rm
ricola reg-
ni faſces
obtinēt.*

SEM O V I T V S.

*Sic & Alexander iuuenis vix illa ſuaruna
Ingreſſus rerum limina magna perijt:
Vt SEMOVI TE peris patriaę, relinquis acerbos
Mærores, iuſtam morti uis ante diem.
Enſe tuo eiccti de noſtro turpiter agro
Vltra Carpathium, Pannonēſ uſq; iugum.
Tota tibi ſoluit Pomerania victa tributum.
Fluctibus & noſtris aſcola quiſquis erat.
Quatuor annorum ſunt, hæc omnia, quid ſe
Non abrupta tibi tam citò vita foret?
Quamuis, quantumuis modice ſub tēpore vita
Maxima qui geſſit, vixit abundè diu.*



*Virtus Sem
ouiti.*

ANno humanæ redemptionis 895. Semouitus patri gentili ritu iuſtis perſolutis ad regni faſces euehitur. Hic inſigni prudentia, fortitudinē que, & prouidentia, populum ſibi commiſſum regebat, omnēſque hoſtes à ſinibus Imperij ſui ſepiſſimè fugabat, Hūgaros, Boēmōs, Caſſubios, Pomeranōſque ad tributum ſibi pendendum compulit, multiſque præclaris geſtis editis, quatuor in regno duntaxat annis exactis. Patria in pace relicta, immatura morte peremptus eſt, relicto filio Leſcone quarto.

LESCO QVARTVS.

*Quam Pater inuictis Semouitus fecerat armis
Pacem, Sauromatis attuleratq; ſuis:
Filius eſt illam miro complexus amore,
Et vita ſummam fouit ad uſq; diem:
Vir cuius mores nemo reprehendere poſſit,
Aut niſi quem pugna claſſica bella iuuant.*

*Sed cur bella geras, fruēris qui pace? quid optes,
Contentus proprio qui potes eſſe, mecum?
Gloria ad arma vocat multos, laudumq; cupido,
Speſ præda multos diues ad arma vocat.
Vtraq; bellandi cauſa iniuſtiſſima: ſolam
Que pacem quarunt, prælia, iuſta voca.*

ANno virginēi partus 902. Leſco quartus patri Semouito iuuenili ætate, in principatu ſucceſſit, ſub tutorib; ſque ad annos competentes erat. Poſtea Imperium à patre pacificatum relictum, in pace à nemine laceſſitus regebat, patrijs & auitis virtutibus correſpondens, relictoque filio Semomiſlao immatura ætate è viuis deceſſit.

SEMOMISLA VS.

*Vltimus iſte fuit noſtrorum ex ordine Regum,
Ignari falſos qui coluere Deos.
Huic peperit Coniunx oculorum luce carentem
Hæredem: ſterilis cum foret ante diu.*

*Mos erat infanti, vita vt compleuerat annum,
Ludere, quod vellet nomen habere pater.
Ergò dies venit ſimul illa, recepit ocellos,
Oſtentum dubia plebe ſtupente puer.*

Res ea signabat, discussa nocte POLONOS
 Visuros lucis lumina vera noue:
 Visuros illo CHRISTVM sub rege negemus,
 Quod bona praestituat quaeq; futura DEVS.

14



ANno à Christo nato 921. Semomislavus patre è viuis decedente regni habenis praeficitur. Hic etiam ex auitis moribus minime degenerauit, filium vix in senectute & ipsum caecum obtinuit, cumque in Gnesnam Primates & Equites regni ad subradendum nomenque imponendum filio gentili ritu conuocaret, Miesconem cum appellarent. Postea conuiuio indulgentibus in primo mense accubitu, nunciatum est patri, filium caecum visum recepisse, omnibusque conuiuis attonitis, cum clavis apertisque oculis infans affertur. Cumque Rex ab ariolis sciscitaretur quid hoc sibi velit? responderunt, sicut hic infans gratia Deorum est illuminatus, sic per eum Polonia in breui illuminabitur, quod & factum est. Tandem Semomislavus finibus Imperij in pace relictis vitam cum morte transmouit.

Semomislavus filius caecus nascitur quasi postquam illi signatur figuram illius nanda Polonia per Evangelium praesagies.

sicut hic infans gratia Deorum est illuminatus, sic per eum Polonia in breui illuminabitur, quod & factum est. Tandem Semomislavus finibus Imperij in pace relictis vitam cum morte transmouit.

MIESCO PRIMVS.

Christe sub hoc ad nos venisti Principe, ab hoste
 Possessus Stygio commiseratus oues.
 Cesserunt idola tibi: Mars, Lada, Gemelli,
 Cynthia, Pluto Ceres, Iupiter, Aura, Venus.
 Faemina te nobis ostendit prima, Bohemo
 Sanguine: prima crucem nos docuitq; tuam.

Sic tu prima quidem nobis es causa salutis,
 Ipse DEVS, mulier, causa secunda fuit.
 Illa tuo tingi Miesconem fonte maritum
 Fecit: terra suum est tota secuta Ducem.
 Plurima tunc data sunt tibi tepla, noueque, Cathedra,
 Et, quas sacrifici dilapidamus, opes.

ANno Domini 962. Miesco qui erat caecus natus, patri ex more funebribus exequiis peractis. communi omnium acclamatione in Monarcham Poloniae eligitur. Hic concubinas septem habuit, nullam tamen ex illis foecundauit, quam obrem maximo moerore discruciabatur. Quapropter frequenter à quibusdam Christianis sollicitabatur, ut Christo cum sua gente nomina daret, si velit charam sobolem à Deo obtinere. Christianorum itaque persuasionibus adductus, Procos ad Regem Bohemiae Boleslaum, qui fratrem germanum diuum Venceslaum nephariè occiderat destinauit, matrimonium filiae eius expetens, cui rei Boleslaus libenter annuit, hac conditione si sacrum Baptisma cum suis susciperet. Miesco itaque cum vniuersa gente sua alacriter Baptisatus est Anno Domini 965. Miesconisque priori nomine immutato, Mieczslavus appellatus est, quasi gladio nomen acquirens clarum. Mandauitque confestim omnibus & singulis suo imperio subiacentibus, die septima Martij, idola omnia vanorum Deorum cominuere, demolire, igneque consumere. Nam antea quilibet vanas creaturas Solem, Lunam, Auram, quam *Pogowisd* appellabant, cultu diuino prosequabantur. Praeterea Iouem quem illi *Iessam*, Plutonem quem *Lacton*, siue *Lactonem*, Cererem quam *Niam*, cuius templum *Gnesnae* celeberrimum erat, *Venerem* quam *Marzanam*, & *Diana* quam *Zieuoniam* gentili lingua appellabant, *Lelum* quoque & *Poletum* Romanis *Castorem* & *Polucem* appellatos, pro dijs colebant. Et adhuc in computationibus illa gens nomine eorum utitur. *Lelum* *Poletum* vociferantes. Solebant autem viri, mulieres iuuenes, & senes horum Deorum suorum, diebus festis

Poloni fides Christi amplectuntur. Idola demoluntur.

Ritus Religionis gentis Polonorum.

ad

ad lusus & choreas pariter conuenire, maximè verò 25. die Maij, & 25. Iunij. Quam cōgregationem populi Stado, id est, agmen appellabant, quod adhuc apud Ruthenos & Lituanos passim in villis obseruari videtur. Post dominicam enim conductus Paschē ad Diui vsq; Ioannis Baptistæ festum mulieres & virgines diebus festis ad choreas turmatim conuenire solent. L adonēque canentes, & Lado Lado frequentius ingeminitatis, manibus complaudentes in gyrum choreas ducunt. In Silesia quoque confini Poloniae 17. die Martij quo videlicet tempore hæc idola demolitā sunt, pueri in villis & opidis ex more recepto simulachrum quoddam, ad similitudinem mulieris conficiunt, opidoque turmatim egressi quandam cantionem ingeminantes simulachrum illud de Ponte in flumen præcipitant. Expurgata itaque ab idolis Polonia Mieczslaus Princeps, ad euidentius signum Christianitatis instituit vt infra officium Missæ dum Euangelium prælegeretur, singuli virorum ad medium gladij è vaginis depromerēt, quo se testarentur propter Euangelium Christi ad mortem vsque decertare paratos esse. Multas Ecclesias, parecias & Episcopatus fundauit, copiosiq; prouētibus ditauit. Ex vxore Bohæma *Dambrodzka* dicta, filium Boleslaum Chabri suscepit, quæ post partū paulò post decessit, Gnesę sepulta est, alteram verò Mieczslaus in matrimonium accepit, Iuditam filiam Iesæ Principis Hungarorum, quæ ei filium Mieczslauum genuit. Tandem multis Christianitatis monumentis in Polonia relictis è viuis fœliciter migravit. Destinauerat quoq; legatos ad summum Pontificem Benedictum, Diadema Rēgium ab eo postulans, quod illi denegatum est, suspicabantur enim nondum eum perfectum Christianum esse.

*Mos Polonorum anti-
quus in
lectione
Euangelij*

BOLESLAVS CHABRI, PRIMVS REX POLONIAE.



Vici, deuictos cepi cum Rege Bohemos,
Subicci Moranos, Saxoniōsq; mihi.
Cassubios, populōsq; freti cis littora nostri,
Et Prussos, dubia teq; Ruthene, fide.
Imperij fines positus ex are columnis
Signaui, Herculeum sic imitatus opus.

*Nec mihi tēpla minus cura, quam castra. fuerunt:
Hac quoq; laude patri cedere nolo meo.
Regia ab egregio sortitus Stemmata Othone
Sum Gnezna (Gnezna tunc meus hospes erat)
Quæ quicumq; fac sis hoc dignus honore,
Quo tunc, magno iudice, dignus eram.*

ANno à Christo nato 999. Boleslaus huius nominis primus ab Hæroicis gestis Chabri appellatus, Meczslai filius natus primus, cōmuni omnium acclamatione in fasces Regni euehitur. Corpus diui Alberti Episcopi Pragensis, ex Prussia in Gnesnam magno cum labore honorificè transtulit, quem gentiles Pruthæni, iuxta Sauum fluuium propè oppidum maritimum Feschaus, salutifera pabula animæ ferentem, crudeliter occiderūt, ad cuius busta Gnesnæ plurima miracula, virtute diuina edita sunt. Eodem tempore Otto tertius, Romanorum Imperator, acerba infirmitate præssus, iamque animam agens, audiens tanta miracula ad sepulchrum diui Alberti in Polonia fieri, voto vouit se busta illius, si de infirmitate leuaretur, accessurum, atque statim post votum promissum, sanitatem integram diuina benignitate recepit. Cumque vota persoluiturus religiosus Imperator ad Posnaniam urbem maioris Poloniae appropinquaret, Boleslaus splendido equitatu nobilium & magnatum Poloniae cinctus, obuiam ei processit, honorèmq; vt Cæsari hospiti exhibēs, varij coloris pannos preciosos, sericeos quoque, & id genus alios in via per septem miliaria Polonica, à Posnania in Gnesnam vsque sternere fecit, & vltro citroque data salute, illa insigniter strata via vterque manibus iunctis, multa inter se cōferentes, pedestri itinere ad Gnesnam vsque peruenerunt. Ingressus itaque deuotus Imperator limina templi, pronus prostratus ad sepulchrum diui Alberti, ardēti corde Deo omnipotenti, quod mirabilis sit in sanctis suis, gratias agit, votoque persoluit. Tandem honorificentissimè sumptuosissimèque per aliquot dies, à Boleslao tractatus, multisque & splendidis muneribus ab eo donatus est, quibus hospitalitatis officijs Otto in se exhibitis consideratis, Boleslaum eodē in templo Gnesnæ Imperiali diademate solenniter coronauit, eumque Regem Poloniae declarauit, & in æternum authoritate Imperiali confirmauit, ab omnibusque tributis & obsequijs Romanis Imperatoribus pendendis, posteros eius omnes in Regno sibi succedentes immunes fecit. Deinde in digressu quo euidentius vinculum societatis inter se conciperent, Otto Imperator Boleslao nouo Regi lanceam Sancti Mauricij, clauumque de cruce Christi donauit. Boleslaus verò vicissim illi brachium Sancti Adalberti pro munere hospitalitatis dedit, quod Romæ in templo diui Bartholomei Imperator posuit. Insuper vinculo consanguinitatis sibi iuncti sunt. Otto enim neptam suam, filiā Palatini Rhēni nomine Rischam, in matrimonium locauit. Tandem Imperatorem ad sua reuertentem Boleslaus cum insigni pompa, splendidoque equitum & magnatum Poloniae agmine, ad terminos vsque Regni sui, honorificè deduxit.

Hic primus Rex Poloniae omnia, summa cum prouidentia & fortitudine administravit, supra modumque bellicosus extitit. Marte enim foelici omnes finitimos hostes frequenter stravit. Regnaque eorum sapius, nullo repugnante, peruastauit, Bohemiae Regem Boleslaum cum innumeroso exercitu fudit, Regnumque eius, nullo repugnante infestis armis vastauit, & ipsum captum execrare fecit. Iaroslauum quoque Ducem principum Russiæ validissimo exercitu fretum insidiosè, contra se procedentem memorabili, cruentaque clade, prostravit, Kiouiam urbem Russiæ Metropolim cepit, indeque thesauros ingentes asportauit, & omnes principes Russiæ tributarios sibi effecit. Prutenos, Saxones, Cassubiōsque, & Pomeranos debellauit, cum Ruthenis ad fluuium vsque Tyram, & Boristenem fines suos posuit, cum Prutenis, Cassubijsque, & Saxonibus ad fluuium Albim, vsque ad mare Germanicum siue Balticum Imperij sui terminos constituit, Herculemque immitatus, ad perpetuam rei memoriam columnas æreas illic collocauit. Sicque Imperio suo amplissimè dilatato delicto Miescone filio è viuis decessit.

MIESCO SECVNDVS.

DEgener. imbellis. gula, crapula. sordibus vxor | Hic erat: vxor erat, Rex, Princeps, omnia, nostrum
Vxoris totus fœmina, lurco nihil. | Asperius quouis angue perosa genus,
Tentonibus

Diui Alberti corpus ex Prussia in Gnesnam transtulit.

Otto Imperator ex voto diui Alberti facto sanatur.

Otto Imperator in Poloniam venit.

Boleslaus Cæsari speciebus & Clauis, honorè exhibet.

Otto Boleslao Poloniae Regem creat, fœderisque Diademate coronat.

Boleslaus Bohemos, Prutenos & Pomeranos stravit.

Boleslaus fines Imperij sui prouolat.

*Teutonibus tantum aqua suis: quam credis ab illa
 Tractata est miseris terra Polona modis?
 Tunc Boleslai nobis periere labores,
 Ruperunt nostrum Regna subacta iugum.
 Ut rapuit tantum mors fausta phrenitide Regem,
 Pellitur è Regno, Rixa fugitq, suo.
 Dant pœnas scelerũ: furor hũc, dolor abstulit illã
 At longo fato dignus uterq, fuit.*



*Miesco do-
 generamus*

ANno virginæ partus 1025. Miesco secundus, patre defuncto, ad Regni habenas moderandas euehitur. Hic ex moribus patrijs degenerat: postpositisque negotijs reipublicæ coniugis consilio utebatur, & Imperium à patre amplissimum relictum, suis libidinibus diminuit, debilitauit, laborésque patrios perdidit. Tandem ab omnibus spretus: infirmitate correptus, relicto Casimiro filio, è viuis decessit.

Mortuo igitur Miescone, multæ contro- uersæ circa electionem principis exortæ sunt. Quidam enim ad Casimirum filium eius scepra deferenda volebant: cæteri ve- rò timentes ne mores paternos peruersos sequeretur, huic sententiæ acerrimè repu- gnabant. Tandem Regina Miesconis Regis relicta, videns se à Polonis spretam, ad fra- trem Casarem in Saxoniam accepto Casimiro filio Coronæque Regni & ingentibus thesauris Regalibus sublatis: profecta est. Interim filium Casimirum studendi gratia Parisios misit: vbi tandem in Monasterium Cluniacense ingressus, Sacris iniciatus est. Poloni verò multis annis hærede legitimo orbat, cum sui & Reipublicæ ingenti de- trimento, in Gallia eum quærere coacti sunt: qui eis multis de causis denegabatur ab Abbate Monasterij. Tandem vix magno cum labore impensiq; Polonorum, per Be- nedictum nonum Pontificem à professione absolutus est, pœnitētia Polonis indicta, pro eo quod Dominum suum hæredemque legitimum expulerint, vt ab vna quaque persona quotannis obulum vnum Romano Pontifici penderent, quod vocatur debi- tum Sancti Petri. Item vt singuli viri crines supra aures tōderent. Deinde vt præcipuis festis diebus linteo albo pro cingulo vterentur.

*Regina cõ
 filio Casi-
 miro exu-
 lat.*

*Debitum
 Petri Sum-
 ptuosissim.*

CAZIMIRVS PRIMVS.

Innocuus cum matre puer CASIMIRVS eodem Exilio, matris crimine, pulsus erat. Cluniaci placuit sibi vita monastica: seruus Quam cuiusquam hominis, maluit esse Dei: Nos sumus interea sine Principe, subdita cunctis Terra, dolor fuerit, qua numerare malis.

*Reddimus ciecto Regnum, multa ille reuersus
 Restituit melior vix patre, dignus auo.
 Maslaum domuit civili Marte furentem,
 In reliquos mansit pax sibi grata dies.
 Quod Deus innocuis adsit, quod corruat insons,
 Maiori vt surgat laude: videre potes.*

ANno Domini 1041. CAZIMIRVS huius nominis primus, è Monasterio ac- ceptus, Miesconis secundi filius, tertius Rex Polonię, Gnesnæ cõmuni omnium applausu sacro Diademate coronatur. Hic primum in latrones deprædatorésq; qui tunc temporis in Regno passim latrocinabantur animaduertit. Demum Regio- nes tributarias à Regno deficientes ad iugum pristinum redegit. Maslaum Ducem Masouiæ bello furentem intestino, cum Prutenis & Piccingis cõspirantem, ad Vistu- lam fluium cruento prælio prostrauit, iuxta Ploczko ciuitatem. Tandem Maslaus

*Casimirus
 Maslaum
 cum Pru-
 tenis bello
 vicit.*

*Asstua op
du:natio-
n. s.*

*Miedzirze
ex p. à Polo-
nis recupe-
ratur pru-
tia Boles-
lai.*

*Vide figu-
ram fol. II*

tis domos & tuguriola circa arcem, hyemis tempore imminente, erigere iussit, vt videretur arcem se per hyemem oppugnare velle. Quare conspecta, Pomerani obsessi ad Boleslaum cum muneribus supplices veniunt, se & sua ei offeretes. Quos ille liberos dimittens, arcem recuperat: prudentiaque sua omnia damna à Pomeranis illata refarciit: ad patremque ingenti cum præda, ouans reuertitur. Postea Hermanus senio confectus, multis fortibus, præclarisque gestis exactis, vitam cum morte foeliciter commutauit.

BOLESLAUS KRZIVOUSTI.

Hic quinquaginta pugnavit praelia, signis
Collatis, casu non variante fidem.
Pugnavit quoties, toties & vicit: eorum
Nomina quos vicit, quod breue claudat opus?
Cæsaris Henrici magnas fuisse cohortes,
Sat sibi, si deessent cætera, laudis erat.

*Merore interijt: quod prorsus inermis ab hoste
Fadifrago victus fraude, doloq. semel.
I, modo Pompeij numeram mihi Roma, triumphos,
Nos Boleslai praelia: maior uter?
Pompeium Cæsar bello prostravit aperto:
Fraus potuit nostrum vincere sola Ducem.*

*Zbigneu-
us Monachus.*

*Zelislau
Bohemos
Moravosq;
profligavit*

*Boleslao
Moraviam
Bohemiam
que vastat.*

*Bohemi
profligantur.*

*Pomera-
nia vastatur
à Boleslao.*

*Boleslao
strenuè dimicat.*

*Bohemus
auxilium
impetrat.*

*Expeditis
Boleslai in
Pomeraniam.*

*Henricus
4. Cæsar in
Boleslaum
arma ex-
solit.*

*Boleslao
repuerat.*

Anno Domini 1103. Boleslaus Krziouusti ab ore recuruo siue retorto (quod ex morbo contraxerat) appellatus, patre è viuis sublato, communi omnium applausu: Regni habenis præficitur. Hunc Zbigneuius Monachus, frater illegitimus sceptrum sibi inuidens, in primis lacepsit: Boriuoiúmque Bohemiæ Regem, & Suatopolkum Ducem Moraviæ, contra eum commouit: quos Boleslaus egregiè per Zelislau Ducem exercitus sui profligavit. Anno deinde sequenti validioribus copijs coactis, in Moraviam excurrit: quam nullo repugnante, ferro, & igne, peruastavit. Tertio Boleslaus exercitum in Bohemiam & Moraviam duxit: dumque agrum hostilem vndique armis & flamma peragraret, Bohemi ex insidijs in loco arctissimo in eum impressionem fecerunt. Rex verò strenui militis & Imperatoris officium agens, vnum ex hostibus primus gladio interemit. Derfniak quoque Eques Polonus, secundum hasta transfixit, cæteri Poloni animosiores effecti, Bohemos fugientes insigni clade profligarunt. Tandem Boleslaus Pomeraniam armato milite aggressus, eam vndique peruastavit: plurimisque oppidis & munitiombus occupatis, spolijs onustus, ad suos reuersus est. Accidit autem dum, post hanc insignem victoriam, in festo dedicationis templi apud quendam nobilem conuiuium celebraret, recreationis gratia, centum duntaxat equitibus cinctus, venatù processit: vbi in tria milia Pomeranorù insidiantium incidit, in quos ipse Rex veluti Leo rugiens, primam impressionem fecit: tribusque interfectis, suos animosiores reddidit. Quidam verò Pomeranus in ipsum regem collimans, equum sub eo transfixit: attamen à persequendis hostibus equo altero nacto, haud destitit: donec multo cum labore à tanta obstinata audacia vix retractus fuerit: victorque ad suos cõiuantes, profligatis hostibus redijt. Interea Boriuogius Rex Bohemiæ exulans ad eum venit, auxilium contra Siuatopolgum nepotem suum implorans, quem Boleslaus in Regnum reduxit, Boemiámque peruastavit. Tandem in Pomeraniam expeditionem adornauit, qua vndique peruastata, Bielgradum arcem munitissimam cum ciuitate, & multitudine Pomeranorù, expugnauit: cætera autem ciuitates & munitiões, vt potè Camenecia, Golimberg, Vielim, Czarnkouia, libenter sese ei dederunt. Postea Boleslaus irritatus Bohemiam deuastavit: Zbigneuiúmque & Gueuonirum Pomeraniæ Duces rebelles, & foedifragos, fudit cepitque.

Henricus 4. Romanorum Imperator, Boleslao ob damna Bohemis sæpissimè illata infensus, coniunctis viribus cum Suatopolgo Rege Boemiæ, validissimas copias contra eum in Silesiam duxit, Lubusq; ciuitate expugnata, Glogouiam urbem Glogouiensis Ducatus sedem, acerrimè frustra tamen oppugnauit: magna & crudeli strage in militibus accepta. Boleslaus quoque valida Polonorum manu stipatus, contra Imperatorem & Bohemos processit: & in exercitu suo proclamari fecit, vt quicumque se talem

se talem virum præbuerit, qui Suuatopolgum Bohemiam Regem occiderit, ille dono insigni in sempiternum cum posteris suis remuneraretur. Vnus igitur Bohemus in Castris Polonicis militans conditionem datam accepit, exploratamque habens Castra Bohemorum ad tentorium vsque Regium peruenit, & horribiliter in vocem prorupit dicens, Fuge, fuge ô Rex. Multitudo enim Polonorum nos vndiq; inuasit, Regem itaque ex tentorio profligentem lancea transfixit, & ad Polonos frustra insecutus aufugit, ac munera promissa Stemmaque Oxa dictum Securim videlicet accepit, & in magnam familiam Poloniae excreuit. Henricus tamen Imperator magna damna Polonis in Silesia excreuit, quem cum Boleslaus ad amicitiam iustis conditionibus perducere non posset, armato Polonorum milite accintus, in aurora impetum in Casarianos fecit, distantia vnus miliaris à Vuratislauiam vrbe Silesiae, sicque ad vesperam vsque acriter decertabant. Boleslaus autem cum fortiori agmine Polonorum & Silesianorum in acies Casarianas à latere irruit, totumque exercitum dispersit, fugauit & ad interitionem prostravit, vt ipse Imperator fuga sibi cõtulens vno duntaxat seruo committatus vix euaserit. Poloni verò spolijs exuuijsque occisorum ditati victoriae palmam obtinuerunt, adhuc locus in quo conflictus erat Polonicè, Pse pole, id est, caninus campus appellatur: nam illic multitudo canum ad cadauera humana confluxerat, vt multo tempore vix prætereuntes tuti transire possint. Tandem anno sequenti Henricus Imperator expeditionem Romam versus obuiam summo Pontifici adornabat, timensque ne Boleslaus se absente prouincias suas vastaret, legatos ad eum destinauit, rogans eum sub certis conditionibus habita dignitate Imperatoria, vt ad se Bambergum veniret, promittens illum huius conditionis nequaquam poenituisse. Vbi Boleslaus veniens Imperatori omnia obsequia ad quae præstanda attrahebatur, in perpetuum renunciauit, abdixitque & consanguinitatis vinculo (vt fit inter pacificantes Principes) sibi iuncti sunt. Boleslaus enim sororem Imperatoris Adchleydam nomine, Vuladislauus verò filius eius Cristinam filiam eiusdem Imperatoris in matrimonium accepit, sicque pace composita captiuos vtrunque restituerunt.

Anno deinde Christi 1113. Pomerani & Pruteni postposito iuramento inopinatè in Masouiae Ducatum excurrerunt, Regionemque totam infestis armis peruastauerunt, sed eius orae præfectus hostes cum spolijs reuertentes inopinatè aggressus, omnes trucidauit & spolia abegit. Hac perfidia Pomeranorum Boleslaus exacerbatus, instructis copijs contra eos processit, Nakloque arcem in qua erant 10000. Pomeranorum graui obsidione cinxit, sed obsessi ad quindecim dies inducias impetrauerunt, hac conditione vt si intra concessum tempus nullum auxilium à suis haberent. Interea verò nunciatur Boleslao, Pomeranorum & Prutenorum quinquaginta milia in subsidium obsessis clanculum per sylvas aduentare. Quorum Castra Boleslaus explorata habens, à fronte & à tergo in eos impetum fecit, omnesque inopinatos funditus prostravit, quorum 4000. caesa sunt, ceteri capti & fugati. Naklocenses verò se & arcem cum ceteris ciuitatibus Regni vltro dederunt. Postea Pomerani cum Prutenis vires magnas in simul coniunxerunt, omnes tamè à Boleslao velut à Leone fortissimo iugulati, Princepsque eorum perpetuis carceribus mancipatus est. Rex itaque rebus in Pomerania & Prussia rectè constitutis, expeditionem in Daniam Regionem transmarinam nauali classe adornauit, Anno Domini 1124. vnde thesauros ingentes abstulit, regnum verò vltro oblatum respuit, & thesaurarium Regni Danici cum tota familia in Poloniam transtulit, cuius posterii hucusque in Polonia & Prussia celebres restant. Danique à Dania vocantur. Boleslaum itaque à Dania in Poloniam reuertentem principes Russiae seditiosi bello appetierunt, & quo magis eum irritarent, Principem Haliciensensem consanguineum Regis expulerunt. Quos Boleslaus egregiè vltus est, Præmisliensemque Ducem cum ingenti exercitu prostravit, vbi tres Duces Russiae in conflictu ocebuerunt. Postea Iaropolhi Ducis Kiouiae consilio astuto omnes Principes Russiae aduersus Boleslaum Regem conspirauerunt, vtque cum facilius sub prætextu amicitiae obruere possent, Legatos ad eum destinauerunt, obstringentes se

Conditiones dantur à Boleslao, se quis Bohemia Regem occiderit.

Bohemia Rex occiditur.

Arma Oxa

Acie & memorabile certamen

Boleslai cum Henrico Casare.

Henricus Casar fugatur.

Pse pole. Poloni triumphat

Henricus cum Boleslao amicitiam inire optat

Pruteni & Pomerani fuerunt trucidati

Naklo obsidetur.

Pomerani vincuntur.

Iterum Pomerani sternuntur.

Boleslaus in Dania nauat.

Ruteni in Boleslaum concitantur

insidia Boleslao palatinus.

Boleslaus circumuenitur.

Palatinus fugit consiliarius.

Boleslaus strenuè se defendit.

Donū Palatinus profugo à Boleslao dignum mittitur.

Castellanus Palatinus Cracouienfis dignior uiuio.

47. confilius Boleslaus Gortor habijt.

omnes tributarios, ac subditos Poloniae Regno fore, utque Ducem Haliciensem in locum pristinum reduceret optabant. Rexigitur nihil mali suspicans expeditionem in Russiam paruis copijs cinctus adornauit, cunq; ad Haliciam ciuitatem appropinquaret, ecce Principes Russiae cum auxiliarijs copijs Hungarorum quasi congratulantes ei ex insidijs eruperunt, Regemque undique circudederunt. Rex autem astutiam Ruthenorum considerans, milites suos qui pauci erant, ad resistendum hosti foedifrago foecunda oratione confirmauit. Sed Palatinus Cracouienfis admonitione regia unanimè motus cum praecipua ala equitum, cui praefectus erat, inter primum tumultum aufugit. Rex uero rem aliter non posse fieri uidens, strenui militis & Imperatoris officium agens, primo cum suae aulae equitatu Hungaros aggressus est, quos strenuè repressit & prostrauit. Viribusque resumptis cum validis Ruthenorum copijs manusriter conferuit, iamque Ruthenorum acies inclinabantur, dum recentes legiones auxiliares validiores Polonos undique circudederunt, uiresque eorum perfregerunt, equus sub Rege ipso confossus ut intestina ex eo profluxerint, alium tamen Eques ei suppeditauit, sicque uix à suis ad fugiendum compulsus illesus euasit. Quapropter mortuus animo angebatur, non tam Ruthenorum foedifragorum insidias, sed Palatini Cracouienfis perfidiam turpissimam execrans, cui pelliceum Leporinum, & colū instrumentum quo mulieres fuso fila ducunt, linq; fasciculum, & cordam misit, indicans eum Lepori in fugiendo similem esse, & quod indignus sit uir, sed mulier haberi: resq; muliebres & non uiles potius tractare, suspendique dignum. Palatinus itaque ille, in desperatione adactus, in campanili oratorij sui fune campanae sese suspendit, cuius nomen propter posterorum dedecorem in Chronicis reticetur, ab hocque tempore Castellanus Cracouienfis, Palatinum autoritate dignitateque antecellit. Boleslaus autem quotidie aduersam fortunam execrando tristitia consumptus, sumptis Sacrosantis Sacramentis extremum diem clausit, annos aetatis suae 54. Regno 36. annos praefuit, in Ecclesia Cathedrali Plocensi sepultus. Porro nullus Rex Poloniae ad haec usque tempora illo foelicior bellicosiorque extitit. Omnes enim Reges & Monarchae finitimi undique in eum irruebant: ille uero eos strenuè casu non variante fidem propugnabat, & Regna eorum secundum arbitrium suum militis strenui & Imperatoris mentis obiens peragrabat. Conflictus cum hostibus principales & memorabiles ac publicos 47. commisit, exceptis congressibus excursionibusque paruis, qui sapissimè eueniebant, excepto quoque hoc ultimo certamine, quod cum eo Rutheni astute commiserant, ex quo ille non secus atque ille Hector Troianus, Hannibalque Carthaginensis suo Marte sese strenuè defendens, aciesque hostium instructas fortitudine, dispergens euasit. Adhuc uitaes superstes filijs suis Imperium disposuit, Vladislao natu maiori Cracouiensem, Siradiensem, Silesiaeque & Pomeraniae Ducatus legauit. Boleslao Crispo Masouiam, Dobriam, Caiuiamq; Mieslao Gnesnensem, Posnaniensem, Calisnensemque. Henrico uero Lublinsensem, Casmiriensemque tractum testamento ordinauit. Casmiro autem omnium iuniori quicquam reliquit. Admonentibusque se de eius sorte Senatoribus, respondit: An ignoratis, inquit, quod in curru quatuor rotarum currentes necesse habent, ut aliquis eis insideret, quod & factum est, ut inferius dicitur.

VLADISLAUS SECVNDVS.

Quatuor in natos Regnum diuiserat equis
Partibus, egregia cum ratione, Pater.
Ladislao tibi cecidit Cracouia natu
Maximè: auaritia maximè, Marte nihil.
Fratribus eiectis, solus dum queris habere
Omnia, possessis peller is ipse bonis,

Coniuge cumq; tua, quae rem tibi sua sit iniquam,
Victus in externam profugis exul humum.
Ignorata tibi fuit alea: discere in illa,
Contentus proprio uiuere quis potest.
Namq; aliena petens perdit sua lusor, & aurum
Dum cupit, amisso flens abit are domum.

Anno

ANno Domini 1140. Vladislaus secundus, Boleslao patri in Regno successit. Hic ex moribus patrijs degenerauit: vxorisque impulsu sorte sua non contentus; fratres suos Ducatibus exuendos proposuit, eoque bello appetijt, auxiliarijs copijs à principe Rufsia acceptis. Henricus itaque, Boleslaus & Crispus, cū Mieczlao in arcē Pofnaniensem fratris metu sese receperunt: quos Vladislaus oblitus fraternæ charitatis, grauitèr obsedit. Iamque obsessi penuria victus coacti, deditiōem moliebantur: sed veteranorū militum persuasione cōfirmati, aleam belli tentare proposuerūt: naқтаque occasione, cum hostes choreis temulenti indulgerēt, intempesta nocte ex arce cum ingenti vociferatione vnusquisque; facem accensam manibus gestando erruperūt: castrāque hostium incenderunt: & ipsos hostes ferro protriuerunt. Vladislaus vix turpi fuga elapsus est: quem fratres victores Cracouiam vsque insequuti sunt. Sed postea in Germaniam ad cognatos vxoris suæ aufugit: quem postea vxor cum filijs secuta est. sicque proprio viuere non contentus, alienis inhians, sua amisit.

14



Vladislaus degener.

Vladislaus fratres oppugnans ipse fugatur regnoque exiit.

BOLESLAVS QUARTVS CRISPVS.

Dum cogit Prussos ad Christi dogma Polonos, Amisso euertit milite Crispus opes. Transfuga ducebat nostros malefidus, iniquum Transgressos Ossam pertrahit inq̄, locum, In conuestitum viridanti cespite cœnum, (Atergo in Syluis abditus hostis erat)

Insilit: inclusos cœno suffocat in illo. Vix pauci incolumes se eripuerè fuga. Mens generosa dolis, quia nil agit, ipsa malignis Oportuna dolis, insidijsq̄, capi est. Et quia metitur proprijs virtutibus omnes, Est in perniciem credula sæpè suam.

ANno Domini 1146. Boleslaus Crispus, à capillis contortis dictus, fratre Vladislao seditioso expulso, habenas regni suscepit. A Cōrado Imperatore frequenter sollicitabatur, vt aliquam regionem exulanti fratri concederet, quod ille strenuè repugnabat. qua de causa Imperator in Silesiā exercitum duxit: sed pluribus damnis à Polonis affectus, re infecta discessit. Eadem de causa cum Friderico Barbarossa Imperatore. Boleslaus bella gessit. Inimicitijsque vtrinque compositis, Vladislaum fratrem ex Germania reuocatum, in gratiam accepit: qui postquam aduenit, in Ploczko ciuitate non sine veneni suspitione spiritum exhalauit. Tandem anno Domini 1164. Rex cum fratribus triplici exercitu instructus, in Prusiam descendit, quam ferro & igne latè peruastauit, ad Christianismum Prutenos sollicitans,



Cum Cōrado Imp̄ratore & Friderico Barbarossa belligeratur.

Vladislaus in Polonia reueritus.

VITAE REGVM

Pruteni à Bolesao opugnātur. Profugi è Prussia fraudatūi. Profugi non credēdem. Poloni suaduntur.
 donec se baptifari fpoponderent: sed demum baptifmo fpreto, contra Polonos in Ma-
 fouiam excurrerunt: contra quos denuò Boleslaus cum fratribus exercitum duxit. In-
 tercā verò, ad Polonos duo Pruteni, sub prætextu exulum astutē defecerunt, qui se to-
 tius Pruffiæ fitum exploratiffimè noffe affirmabant: ideò eos Poloni, Duces belli fibi
 delegerunt: qui exercitum perfidè inter denfiffimas paluftrafque fyluas induxerūt,
 vbi in palude quadam cespite viridanti contecta, tanquam mufcæ in pice hæferunt: vt
 nec vltcrius progredi, nec retrogredi potuerint. Pruteni autem ex infidijs prorepē-
 tes: Polonos ingēti clade affecerūt, vbi Henricus Lublinenfis, & Sendomiriēfis Dux,
 frater Boleslai ftrenuè dimicando occubuit. Princeps vorò Boleslaus in Poloniam re-
 uerfus est. Qui pofttea multis gefit extremuè peractis, extremum diem claufit. Anno
 Domini 1171. ætatis fuæ 29. in arcis Ecclefiaæ templo Cracouiaæ fepultus.

MIECZSLAVS SIVE MIESCO TERTIVS.

*Sæpe dies oritur nitida face. nec tamen illi
 Credideris: fubitò nubilus eflè potèft:
 Grandine melfores lapidare: tonitribus Orbem
 Concutere: & rapidis frangere fulminibus.
 Ecce fex noster, Regni cū capit habenas,
 Vir bonus. & placidi fratris imago fuit.
 Mox fobole ingenti generis. aff. nibus. auro
 Inflat: cæptam deftitit ire viam.
 Nil illo peius. nil & crudelius illo,
 (Audace excepto) Patria noftra tulit.
 Sed tamen efl pulfus: Nunq. impunita Tyrænis
 Sarmaticis ferit as. felicet vlla fuit.*



Boleslaus Tyrannus Regno exoritur.
 Anno Domini 1174. Mieczslaus fe-
 nex, fratri Boleslao Crifpo in Mo-
 narchia fuffeffit. Hic rapax, crude-
 lis, feuerufque in fubditos extitit, & ty-
 rannidem ingentem exercuit: quapro-
 ter ab omnibus diris execrationibus ma-
 ledicebatur. Epifcopus itaque Cracouienfis Gedeon nomine, cum cæteris Senatori-
 bus confilium occultè iniijt, de Cafimiro in locum eius fubftituendo: & nacla occasio-
 ne temporis, cum Mieczslaus Rex in maiorem Poloniam difceffiffet, ad Cafimirum
 fratrem eius iuniorem, quamuis inuitum, fceptra detulerunt.

CASIMIRVS SECVNDVS IVSTVS
 COGNOMINATVS.

<p><i>T</i>RACTUS ad imperiū precibus, lacrymifq. fuorū, Imperij fractas surgere fecit opes. Percuffit fcclerum fratris iuflo enfe ministros, Sacrificiis pacem, ruricolifq. dedit. Qui modo calcati fub direptore iacebant, Inq. fuis rebus nil habuère fui.</p>	<p><i>I</i>ntulit in patriam corpus, Roma vffq. petatum, Diui qui floris nobile nomen habet. Mifta dedit Domino fcclerati aconita miniſtri, Inter folennes perfida dextra dapes. Trufit & in fubitum, Patria plangente. f. pulchrū, Delicias hominum, deliciasq. Deum.</p>
--	---

*A*Nno falatiferi virginei partus 1184. Cafimirus Ingens fratris aboleuit: in co-
 mitifq. generalibus Lancitiæ celebratis, omnes qui erant caufa intestine dif-
 fentionis dignis fuplicijfque affecit. Fratrem pofttea Mieczslauum in gratiā accepit,
 Gnefaenfemque tractum & Polnanienfem ei conceffit. Tandem Pruteni & Pomera-
 ni Cafimirus.



rani Casimiri regis clementia considerata, vltro se ei obtulerunt. Interea verò Lituanæ ciuitas Brestia, à Polonis defecit. Eò itaque Rex cum exercitu profectus, ciuitatem cum arce cepit: eosq; qui erant causa defectionis, dignis supplicijs affecit. Inde rectà in Russiam profectus, Scuoldum & Volodimirum Duces rebelles, cruento prælio fudit. Rege autem in Russia militante, Micczslaus senex priorem dignitatem affectans, Cracouia potitus est, arcem tamen capere non potuit, ciuitate verò suis præsidijs firmata, ad comparandum maiorem exercitum, profectus est. Casimirus autem ex Russia exercitum reducens, Cracouiam libenter intromissus, de seditionis seminatoribus, dignas accepit pœnas. Postea non oblitus cordis Henrici fratris cladisq; Polonorum, in Prussiam exercitum duxit: quam vndiq; armis peragravit, Prutenosq; & Pomeranos tributarios sibi effecit: Cracouiamq; reuersus, anno Domini. 1194. extremum diem clausit: nō sine veneni suspitione. Eius cura & impensis, corpus sancti Floriani Roma Cracouiam allatum est: anno Domini 1184.

LESCO QVARTVS.

Cum sene beuauit patruo. sed an impius isto
 Sit factò, iusti discutitote viri.
 Effet vter rerum Dominus, certauimus: at me
 Id velle in patriam, nudus adegit amor.
 Ne paterer regnare lupum, maiore petentem,
 A quo pulsus erat, cum feritate gregem.

*Dum labor: inuadit Pomeranus balnea, incermem,
 Dat non sperata, meq; meosq; neci.
 Quanto igitur rerum Dominis securius auum
 (Quod quidam scripsit) cernite pauper agit?
 Tempora sunt, loca sunt quæuis metuenda potenti,
 Quod viuuit, totum est cura, pericla, metus.*



Vitis Casimiro per solutis, Lesco filius eius à crinibus albus cognominatus, ab omnibus Rex salutatur: Anno Domini 1194. Mieczslaus tamē

Lesco cum Mieslao patruo de Monarchia certat.

senex, patruus eius Monarchiam regebat: pro qua postea, vario Marte cum eo Lesco bellagesit. Tandem comitia Generalia in Zueyman ciuitate celebrauit, ad quæ plurimi Magnates, & Principes Poloniae conuenerunt, vbi citatus est mādato Regio Suātopolus, Capitaneus Pomeraniæ, qui tributum 10000. marcarum argenti per aliquot annos iuxta pacta Regi nō pēdebat. qui occasione per exploratores nacta, armata manu ad ciuitatem prædictam inopinatè accelerauit, diuersoriaque obruens, qui se defendere volebant, interfecit. Regi statim tumultus causa qui in balneo tunc temporis erat, significatur. Ex balneo itaq; exiliēs, cum paucis famulis equis cōscensis, aufugit. Suantopolus verò eum insequutus, vt fœdifragus, & nequissimus, sine vlla dignitatis ratione trucidauit. Henricum quoque Vratislauriæ principem, lætali vulnere affecit, & plures alios trucidauit: Anno Domini 1227. Cadauer Lesconis per suos relatum, in Basilica Cracouiensi cum maximo luctu terræ mandatum est.

Lesco ne fariē occiditur à Pomerano fœdifrago.



26

BOLESLAVS QVINTVS PVDICVS.

Tartaricus furor, in cineres regnante Pudico, Sarmatiæ tota spenē redegit opes: In flammis abiit Cracouia: quicquid & agris, Porrigitur ripas, Odera, ad vsq; tuas. Fuerat ad Ingros Princeps, quia viribus impar Ad confligendum cum subito hoste fuit:

Stanislæ tuos cineres tellure leuauit: Et sacrum in fastis fecit habere locum. Coniuge consenuit cum virgine, Virgo Maritus: Addictus studijs, casta Diana, tuis. Bochnenses reperit thesauros primus: & inde Sarcijt à diris damna recepta Getis.

Anno Domini 1243. Boleslaus Pudicus, patri crudeliter occiso, in regimine succedit. Eo regnante multa mala Poloniam præmebāt: id verò ob principū plura litatem, qui tūc tēporis 24. erant. Quod malum tandem peius redintegrātū est.

Tartari in Polonia vrudeliter gessantur

Tartarorū enim 100000. in Poloniam Russiamq; populabūdi venientes, vtramq; regionem crudeliter vastabāt: ciuitatibus, villisq; succensis captiuos educebant. Rex igitur Boleslaus cum Henrico Duce maioris Poloniae, cæterisque principibus cōtrā Tartaros vnanimiter progressi, prælium cum eis acre commiserunt. Iamq; Tartari inclinabantur: sed quidam Vexillifer Tartarorū, cū vexillo, in quo erat scripta litera Græca tali modo, X, processit superius verò in cuspide hastæ, erat caput quoddam terribile infixum, arte magica confectum, ore fumum vaporemq; sordidum in Polonos euomens: quo velut peste quadam infecti, & incantationum vi fascinati, vires amiserunt. Sicq; funditus à Tartaris non secus, atque à grandinibus frumenta, prostrati sunt. Cupienteq; Barbari numerum occisorum peruestigare, auriculam vnicuiq; dextram amputantes, nouē saccos magnos eis impleuerunt. vbi diminuta est multitudo principum Poloniae, Silesiæ, atque Russiæ. Tunc temporis Tartari totam ferè Russiam, & Poloniam, Hungariæq; & Germaniæ partem, flamma ferroque peruastrauerunt, terroreque inaudito omnia compleuerunt.

Poloni cū Tartaris dimicant.

Incantationis vs.

Poloni à Tartaris funduntur.

Auricularū nouem sacci impleuntur.

Anno Do. 1269. visus est in cœlo exercitus equestris, inter se acerrimè confligens.

Eodem

Eodem anno mulier quædam Nobilis, in terra Craconiensi triginta sex pueros vno partu edidit.

*Miracula
Monstrag;
in Polonia*

Eodem anno in Califfia ciuitate vitulus duo capita, septemque pedes habens enixus est, cuius cadauer nec à canibus, nec auiibus commestum, permanfit.

Boleslaus postea Rex exactis in regno 37. annis, è viuis decessit absque prole: calibè enim vitam (vnde Pudicus appellatus est) duxisse fertur.

LESCO SEXTVS NIGER.

Quanta locustarū, quo nos hæc scripsimus anno,
Appulit in nostros agmina, ventus, agros:
Agminatanta ferunt in nos venisse Getarum
Sub Nigro, & primum congeminasse malum.
Iis cecit solis, alioqui semper in hoste
Cum quocunq; inijt prælia, victor erat.

Arma Ruthenorum, ductore superba Leone
Et magna, exigua contudit ille manu.
Obtriuuit quoties Lituanum & Iazigas? (hoc iam
Interijt nostro funditus ense genus.)
Multa in Christcolas nil laudum habitura fuerūt
Bella: lacesitus sed quia vicit, habent.



Nno Domini 1279. Lesco niger Dux Siradiensis, mortuo fratre Boleslao Pudico, habenis Regni præficitur. Quem statim pericula infecuta sunt. Tartari enim validis copijs Russiam, & Poloniam iterum crudeliter peruastauerunt.

*Tartari
Polonia
vastant.*

Tandè Anno Domini 1280. Lesco Rex meliori fortuna vsus, Leonem principem Russiæ superbum, cum ingenti exercitu Tartarorum & Russorum cruenta clade prostrauit, Russiæque prouincias fugato hoste: infestis armis peruastauit, ex quibus multis trucidatis, sex millia captiuorum abduxit.

*Lesco Ni-
ger Leonē
Russiæ de-
cem pro-
strauit.*

Postea anno à Christo nato 1282. Lithuani in terram Lublinensem valida manu excurrerunt: ingentemque captiuitatem hominum, eduxerunt: quos Lesco collectis vndecunque pro tempore copijs persequutus, ad Nemen & Naruu fluuios infecutos, clade cruenta prostrauit, captiuosque liberauit. Cæsa sunt tunc temporis 14000. Lithuanorum infidelium.

*Lithuanorū
14000. ca-
duntur.*

Demum anno Domini 1285. Lithuani collectis maioribus copijs, per abdita sylvarum in Lucouiensem tractum excurrerunt: quos Lesco similimodo affecutos fudit, & fugauit, spoliâque & captiuos ademitt. Tandem multis gestis strenuè editis è viuis decessit: Cracouiæ terræ mandatus est.

*Iterum Li-
thuanifra-
duntur.*

HENRICVS PROBUS.

Teutonibus solis clauis permiserat urbis,
Quæ regni titulum possidet vna, Niger:
Illi Silesium furtim sub nocte silenti
Mœnibus accipiunt, cui studuere, Ducem:
Nobilium contra, contra decreta Senatus,
Nam cui legitime Sceptra darentur, erat.
Perfida pars vicit: regnat Probus, exulat hæres,
Sed res parta dolo non diuturna fuit.
Silesij Henricum dubio rapuere veneno:
Quod factis alter, nemine & alter erat.
Qui fraudem in vita coluit, rem fraude parauit,
Quæ perijt: dignus fraude perire fuit.



Anno à Christo nato 1290. Henricus Probus Dux Vratislaviæ, Lesconi Nigro in regimine successit. Episcopus quoque Cracouiensis cum cæteris proceribus, Boleslau, Masouic

Discordis principum Poloniae de Monarchia.

Ducem ad regnum vocauerant: sed ab Heurico eicetus est. Tandem Vladislaus Cubitalis (ad quem etiam Monarchia iure naturali competebat) Dux Siradiensis, adiunctis sibi in auxilium maioris Poloniae equitibus, cum Henrico de regno acriter contendebat, exercitumque eius cruenta clade in Silesia ad Sieuieram ciuitatem, prostrauit; vbi Ducis Glogouiesis filium, & Sprotauiae principem occidit. Vnusquisque eodem tempore ex Silesijs insignem victoriam reportauit: & victor Cracouiam vltro deditam occupauit. Sed Henricus denuo ad expugnandam Cracouiam, exercitum duxit: quem Teutones ciues clandestino noctu in ciuitatem immiserunt: adeo vt Vladislaus vix cucula monastica indutus, effugerit. Et sic Henricus regno potitus est. Sed paulo post, anno in regimine non exacto, e viuis decessit: non sine veneni suspitione: Vratislaviae terrae mandatus.

Cracouia hic capitur

PREMISLAUS SECVNDVS.

O scelus Audacis, raptum Diadema Polonis,
Retulit istius gloria, luxq; Viri.
Magnus erat, tantum peperit qui primus honore
Nobis: Munus & hic qui reuocauit, erat.
Splendidus, antiquis certans Heroibus omni
Virtute, in summo quam decet esse viro.

Ceditur insidijs, celebrans solenne Lijci,
Inuidiam virtus dat sibi, & illa necem.
Et caute, & timide, Genio seruite potentes:
Exitio multis lux Genialis erat.
Hac Cyrus interijt: Macedo: interijtq; Philippus,
Hac est Argolicis, Troia cremata a regis.

Anno Domini 1295. Premislaus princeps maioris Poloniae & Pomeraniae, regni habentis praeficitur. Hic omnibus principibus finitimis terrorem incusserat: ideo Marchiones Brandeburgenses, impulsu regis Bohemiae Venceslai, nacta occasione, cum Rex ipse die S. Doroteae cum suis conuiuaret, ex improviso in eum irruerunt: multisq; vulneribus affectum (quamuis sese strenue cum suis aulicis defenderet) occiderunt. Septem tantum menses regno praefuit.

Premislaus Rex occiditur.

VENCESLAUS BOHEMIAE REX.

Ad Venceslai usque dies, Auguste, Bohemi,
Scorteae Sauromatis tota Moneta fuit.
Nummus erat pellis, detracta animantibus illis,
Quas Aspergillos patria nostra vocat.
Hoc ego dum cuidam narro, qui str angulat amplo
Arcas argento, semper egeus ait:

Ergo putrescebant tunc nummi? O dura priorum
Tempora: tunc nasci res miseranda fuit.
Gratia magna Deo, quod homo sum natus in isto
Seculo: cum pelles non nisi sutor habet.
Quod si quando Deus mala vult saecula illa reuertì,
Tunc ego tunc superi, miuius esse precor.

Anno virginici partus 1300. Vladislaus Rex Bohemiae ad regnum Poloniae vocatur. Cum Vladislao Cubitali de regno acriter contendebat, omnesq; possessiones & arces ei ademit, quibus non Polonos sed Bohemos praefecit. Vladislaus vero omnibus spoliatus (ad quem Monarchia iuste competebat) in Hungariam exulans perrexit, inde Romam petijt. Demum Roma in Hungariam reuersus, sumptis ab Hungaris auxiliariis copijs, varijs excursionibus Bohemos in Polonia infestabat. Postea Pelcen, Visliciam, & Lelouiam arces occupauit. Tandem post nebulam (vt dicitur) Phoebo illucescente, Venceslao Bohemo e viuis sublato, Vladislaus Cubitalis regno multis ab annis expectato potitur. Hic Venceslaus Bohemus, primus monetam argenteam, grossos videlicet Bohemicos, in Polonia intulit: qui adhuc in vsu Cracouiae passim habentur. Primò verò frustulis quibusdam argenti, pellibusq; Aspreolorum, & caeterarum rerum transmutatione, necessaria comparabant. Eo quoque regnante, Cracouia muro cincta est.

Peregrinatio Vladislai exulis.

Vladislaus regno potitur.

Argentea moneta in Polonia.

POLONORVM.
VLADISLAUS CUBITALIS VVLGO
LOKIETEK.

17

Corpore parvus eram, cubito vix altior vno:
Sed tamen in paruo corpore magnus eram.
Non ego Prussorumq; Bohemorumq; cruorens
Iactabo, cladem nec Gedimine tuam:
Fortunam vici, cum qua mihi bella fuerunt,
Vt niger è terris triste volarat iter.
Ter cecidi Regno: per te Ramnusia semper,
Post lapsum crexi maius ad arma caput.
Corde viris opus est magno, non corpore: magnus
Qui strauit Goliath, nonne pusillus erat?
Ingentem paruus Poliphæmum vicit Vlysses.
Sed tamen ille hominem: tam graue numen ego?

Anao Domini 1306. Vladislaus Cubitalis, post multa picula perpeffa, frequētib; repulsis exantlatis, Monarcham Poloniae se gerere coepit. Hic eodem anno, collecto exercitu, contra Henricum Ducem Glogouiae, in Silesiam processit: quam flamma, ferroque nullo repugnante peruastauit. Postea anno Domini 1320. Vladislaus praefatus Dux, in verum Regem & Monarcham Poloniae coronatur cum Heduigi consorte sua: ab eoque tempore Ecclesia Cracouiensis iure coronandi Poloniae Reges primum dotata, & priuilegiata est. Primo enim in loco minimè tuto Gneznæ coronabantur. Demum anno Domini 1326. validioribus copijs ex Lituanijs, Ruthenis, & Polonis conscriptis, Rex Vladislaus, eadem fratris Praemislai vlturus, in prouincias Marchionum Brandenburgensium infestis armis excurrit: omniaque ab Odera fluuio & à Brandeburga, Francfordiam vsque in latitudinem & longitudinem igne, & gladio peruastauit: multisque spolijs onustus, cum sex millibus captiuorum, ad sua in pace reuersus est. Cùm Crucigeris Prussiensibus, plurima bella gessit. Postea cum praefati Crucigeri iniuste in Polonia grasserentur: eorum iniuria Rex prouocatus, exercitum in Prussiam duxit. Cum validissimisque Teutonicis copijs, anno Domini 1331. Mense Septembri, ingenti armorum fragore acerrimè conflixit, ac primas acies Polono milite protriuit, fugauit & dispersit. Postea viribus recentes phalanges Teutonicorum (quibus praerant. Comendatores Russæ de Plauno Comes, & Otto magnus de Brunddorff) contra Polonos processerunt, bellumque redintegrauerunt: omnes tamen à Polonis prostrati sunt. Cæsa sunt in eo confictu 4000. Crucigerorum Prussiensium, cum plurimis. Comendatoribus. Postea Vladislaus. Cubitalis infirmitate corretus: extremum diem vitæ Cracouiae clausit, anno Domini 1333.



Vladislaus
Silesiam
Gessit.

Cracouia
pro Coro-
natione re-
gum aedificata.

In Mar-
chia Sa-
bundus con-
sensit.

Cum Cru-
cigeris
certamen.

Crucigeri
prostrati.

CASIMIRVS MAGNVS.

Nil hoc splendidius, nil magnificentius vno est,
Quodcunque illius respiciatur opus.
Legibus armarit patriam, placidumq; sub illo
Libertas ad nos protulit alma caput.
Oppida tot cinxit muris, quot panem per omne
Hoc Regnum muris oppida cineta vides.

Tres simul hospitio excepit cum Cesare Reges,
Cum tibi dat neptem, Carole quarte suam.
Rex ingens opibus, bello, pietate: quid illum,
Quid premis infami Cypria sola nota?
Hunc dici Magnum, est iniuria magna Polonijs
Iure suum nomen, Maximus, esse potest.

Anno Domini 1333. Casimirus Magnus, patri iustus perfolutus, Rex communi omnium acclamatione salutatur. Regnū oblatum ex omni parte in primis pacificatur: in seditiososque, & passim latrocinantes animaduertit. Postea anno Domini 1339. Ludouicum nepotem ex sorore, Caroli regis Hungariae filium, successorem post se in regno Poloniae assignauit, & declarauit, constituitque. Tandem 1340. Casimirus armata manu in Russiam progressus Leopolim regionis Metropolim cepit: vnde thesauros ingentes asportauit. Deinde ad Volodimiriam cōtendit: qua expugnata, Cracouiam triumphans exercitum reduxit. Denuò in Russiam validioribus copijs cinctus descendit: hasque prouincias, cum ciuitatibus ad dedicationem compulit, Premisliam, Hali-
ciam, Leopolim, Sanociam, Lucouiam,, Volodimiriam, Lubaczouia, Treblouiam, Tuftaniam, & complures alias, quae hucusque à regno Poloniae nō separantur. Tertio Casimirus anno Domini 1349. exercitum in Russiam duxit. arcesque quas nondū possederat, suae ditioni subegit.



Casimirus Leopolim cepit.

Volodimiriam expugnauit.

Casimirus Russiam prouincias tributarias reddidit, subrogauitque.

Ad nuptiarum solennia tres reges Imperator, & multi Principes à Casimiro inuenerunt.

Casimirus à pedis fractura moriuus.

Casimirus bonus pater famulatus.

Postea anno Domini 1363 Casimirus Rex Carolo 4. Romanorum Imperatori, Neptim suam Elisabetam, Ducis Stolpensis filiam in matrimonium dedit: ad nuptiarumque solennia ipse Carolus Imperator, Ludouicus quoque Hungariae, Petrus Cypriae, Sigismundus Daniae Reges, Otto Bauariae, Semouitus Masouiae, Boleslaus Suidniciae, Vladislaus Opoliae Duces, satis splendido apparatu Cracouiam conuenerunt, absolutoque nuptiarum conuiuio, quidam ciuis Cracouiensis, Vierinok nomine, à Rheno oriūsus, Thesaurarius regius, hos omnes reges, & principes cum Imperatore, lautissimo conuiuio aliquot diebus excepit: muneraque insignia singulis obtulit.

Anno tandem Domini 1370. Casimirus Rex, iuxta Przedboriam ciuitatem, interuenandum, ceruum insequens, equo succumbente pedem fregit: à quo vulnere spiritum exalauit Cracouiae: ibidemque sepultus. Hic omnes ferè ciuitates & arces, in Polonia muro cinxit: plurimasque arces & Basilicas condidit. Legibus quoque tam Equestribus, quam ciuilibus patriam locupletauit: quae hucusque vigent: & omnes Reges antecessores suos, summa dexteritate in promouendis thesauris & prouentibus regni superauit: ideò Magnus iure appellatus est.

LVDOVICVS HVNGARVS.

Non quia vir fuerit, nequaquam Ludouicus, & vlt. Crudelis nostras non bene rex it opes. (tor Sed quia Pannonia, dum plus amat arua paterna: Linquebat suis istud ouile lupis. Qui nouit quid agant famuli, si longius absit (Praesertim suexit qui minus asper) herus.

Hic uidet arumnas, quas multa absentia veri Pastoris nostrum tum cumulabat auis. Illo Rege quidem Leges creuere: sed illo Rege tamen, robur non habuere suum. Lex nisi tutores habeat, contra arma potentum: Est quod ara neolus sub trabe ne sit opus.

Decedente Casimiro Magno absque hæredẽ masculino legitimo, Ludouicus Rex Hungariæ nepos eius, anno Domini 1370. Sacrum diadema Polonicum suscepit. Eo in Polonia regnante nihil memoria dignum gerebatur: sed homicidia, latrociniaque passim exercebantur, propter absentiam istius. Qui verò de iniuria sibi illata in Hungariam ad Regem proficiscebantur. hi à rege ad reginam: à regina verò ad factores regios, & à factoribus ad gubernatores in Poloniam cū literis relegabantur, plurimisq̃ue iniurijs, & angustijs Polonia tunc temporis premebatur.

Postea anno Domini 1381 Ludouicus filiam suam Mariam, Sigismundo Marchioni Caroli quarti Romanorum Imperatoris regis Bohemiæ filio, desponsauit, regemq̃; Poloniæ post se futurum declarauit. Qui in Poloniam armata manu veniens: quasdam rebelles puniuit: rectaq̃ue contra Masouia Ducem exercitum duxit, qui etiam sceptrã iure propinquitatis affectabat. Masouia itaque flamma & ferro peruastata Posnaniam Maioris Poloniæ Metropolim profectus, ab omnibus honorificè pro Monarcha agnoscitur. Interea verò Ludouicus Hungariæ & Poloniæ rex è viuis decedens: Albæ regiæ sepe litur, anno à Christo nato 1382. Regno Poloniæ 12. annis præfuit. Poloni itaque Ludouici regis morte audita: consiliũ clandestinũ inierunt, vt Sigismundo relicto pro herede regni, Ludouici regis filiam ad se reciperent: eamq̃; in matrimonium tali Principi, qui Repub. rectè gubernaret: ab hostibusq̃ue vindicaret locarent. Regina itaq̃; Hungariæ Ludouici coniunx, filiam Hedwigim in Poloniam misit, quæ honorificentissimè à Polonis proseribus accepta, Sacro diademate solenniter Cracouiæ ex more coronata est.

Anno igitur Domini 1385. Iagielo magnus Dux Lithuanie certior factus de Hedwigis reginæ ex Hungaria in Poloniam aduentu: pulchritudine, moribusq̃ue eius honestis commotus: oratores ad eam fratres suos, Skiergielonem, & Borissum cum per amplis muneribus destinauit: coniugium regnũque dotale expetens, promittens se cum vniuersa gente sua baptisaturum: omnesq̃; ciuitates & arces cum suis prouincijs, quas Lituani à regno abstraxerunt: & etiam captiuos liberaturum: insuper etiam Magnam ducatum Lituaniæ cum regno Poloniæ vniturũ, & incorporaturum, Silesiam, Prussiam, Pomeraniam. armis recuperaturum, thesaurósque omnes in vsum regni Poloniæ conuersurum, omnia denique quæ ad amplitudinem Reipub. Poloniæ, & ad incrementum totius Christianitatis spectarent, acturum curaturũque. Hæc legatio Lithuanorum, grata periucundãque Polonis erat: sed regina eam detractabat: à barbari enim matrimonio abhorrebat. Nam adhuc patre viuente, Vilhelmo Austriæ Duci desponsata erat: idè illum priorem sponsum ardenti animo complectebatur. Quade causa oratores Polonorum legationem Iagelonis Lithuani, ad reginam Helisabettam in Hungariam detulerunt: quæ in omnibus se contentam esse respondit: quideũque boni proceres regni constituerint. Legati igitur Polonorum in Lituaniam profecti, vt Iagielonem in Poloniam cū promissis muneribus, Hedwigi reginæ maritum,



Hungarus
Polonia
Rex creatur.

Sigismundo
Caroli
filiu regni
Poloniæ
obtinere
tentat.

Poloni
Sigismundo
spretu pro
hæredẽ re-
gini filiam
Ludouici
accipiunt.

Iagielo
Lithuanus,
Hedwigem
Poloniæ
revertens
Regno
suo
restituere
petit.

Oratores
in Lituani-
am pro
Iagelono.

Vilhelmus
austriacus
Cracouia
venit.

adduxerunt. Inrerea verò Vilhelmus Austriae Dux, certior rerù Polonicarum factus, Cracouiam splendido aulicorum equitatu stipatus cum ingentibus muneribus, ad præcipiendum matrimonium venit, à reginâque alacriter acceptus, multa conuiuia quotidie alterutrum celebrabant, choreisq̄ue honestè tamen & modestè indulgebāt: qua de causâ proceres Poloni Vilhelmum Austriacum apud reginam videntes acceptum, gratumq̄ue hospitem, & propensam vtriusque erga se voluntatem animaduertentes, in arcem eum deducunt: cum regina desiderato matrimonio copulant. Sed Iagielonem aduenisse audientes Vilhelmum ex arce propellunt: portasq̄ue post eum obferant. Cuius expulsionē Regina animo egreferens, suis manibus seras portæ frangere, & contundere cœpit: optatis cum eo nuptijs in ciuitate fruitura. Sed per Consiliarios longa disuasione à proposito retracta est. Vilhelmus verò videns sibi proceres Poloniae apertè & obstinatè aduersari: de aduentuque Iagielonis audiens, è Cracouia cū suis (relictis thesauris) clandestinè discessit.

Vilhelmus
Austriac
Dux, Cra
couia cici
zur.

IAGIELO SIVE VLADISLAVS LITVANVS.

Hic gentilis erat Lituanus de stirpe Iagello,
Vir bonus, & tantus inter honestus opes
Mox est caelesti Princeps Baptismate tinctus,
Quem subito est Dominum gens imitata suum.
Hinc dotale capit pulchra cum coniuge Regnum,
Et tribuit Litauis signa Polona suis.

Rege sub hoc memorem suscepit Prussia cladem,
Sæpius & rigidus concidit ense Gethes.
Quam multa in Regno struxit delubra Polono,
Monstrat Gymnasium sat puto Crocatuum.
Et relinquens gnatos ex iusta coniuge natos,
Lucida fulgentis scandit astra proli.

Anno à Christo nato 1386.
Iagielo Magnus Dux Lituanie (cuius geneologia in Lituanie descriptione latius patet,) cū fratribus suis Borissio, Suidrigielone, & Vitoldo, Cracouiam satis splendide 12. Februarij venit: vbi ab omnibus ingenti cum letitia acceptus & in arcem honorificè deductus est. Itaque 14. die Februarij, cum fratribus in fide Christiana instructus, sacro Baptismi fonte abluitur, & Vladislaus appellatur. Eadem die Baptismo absoluto matrimoniū cum Regina Heduigi cūtraxit, Magnumque Ducatum Lituanie, Samogitiae, Rusiæ, sicut promiserat regno Poloniae incorporauit, vniuit, diplomatibusq̄ue, & iurciurando confirmavit. Tandem hebdomada elapsa in Regem Poloniae solenniter constituitur, & sacro Diademata coronatur. Postea nuptiarum solennis peractis, Iagielocum Regina in maiorem Poloniam sub Quadragesimæ tempore profectus est, propter pacificandas seditiones, quæ per Domaratum Capitaneum Generalem maioris Poloniae, & Vincentium Palatinum, excitabantur. Rebus itaque in Polonia maiori compositis, in Lituaniam expeditionem adornauit: nolens eam amplius cultui idolorum & dæmonum vacari: in Comitatu suo magnam Procerum, & Equitum Poloniae catheruam habens. Archiepiscopus quoque Gnesnensis, plurimisque Ecclesiasticorum, & Semouitus Masouiae, Cnradusque Olenficiae Duces cum secuti sunt. Vilnaeque solenniter

Lituanus
in regnum
Poloniae ac
cepit.

Lituanie
Poloniae ad
eum.

Expediit
in Litua
niam Ia
gielonis.



solenniter

solemniter conuentu indicto, sub initium Quadragesimæ, de vano idolorum cultu aboliendo tractare cœperunt, sicque illa gens barbara Lituaniæ, & Samogitiæ sacro Baptistini fonte lauata est. Porro turmatim stantes aqua lustrali (nomine vniciq; turma, Stanislai vel Petri, &c. imposito) aspergebantur, prout latius in descriptione Lituaniæ patet.

Lituaniæ
& Samo-
gitiæ ad fi-
dem Chris-
ti conuer-
sitar.

Rebus in Lituania pius Rex rectè dispositis, Vitoldum patruelem summæ rerum præfecit, in Poloniamque reuersus recta in Silesiam exercitum duxit, arcésque & ciuitates sub Vladislao Duce Opoliensi rebelli cœpit: Krzepice, Bobolicze, Olstin, Brzez-nice, Ostrefeuo, & Grabouo dictas, Boleslauiecz arx septem annis obsidebatur, quam postea Ofka Ducissa vidua, penuria comeatus coacta Regi subdidit. Dux igitur Opo-liensis reliquas arcés quadraginta millibus florenorum, videns se eas nõ posse defen- dere: Crucigeris Prussiensibus vendidit, quas illi suis præsidijs munierunt: sed Rex destinato exercitu cæteras arcés ditioni suæ subegit.

Iagielo ar-
ces in Sile-
sia recepe-
runt.

Opoliensi
Dux arcés
vendit.

Moritur anno Domini 1399. Hedwigis Regina, de cuius vitæ sanctimonia testan- tur annales Polonorum. Postea anno 1400. Regi, Ciliciensis Comitiss de Hungaria filia Anna Cracouiam allata est.

Hedwigis
moritur.

Tandem anno Domini 1410. Rex armatis copijs cinctus contra Prussiensés Cru- cigeros profectus, superato Vistula fluuijo ad Cierniense oppidum castra metatus est, vbi etiam Vitoldus patruelis Regius cum suis Lituaniis & Tartaris venit. Semoui- tus quoque & Ianusius Masouia Ducés, suas cohortes adduxerunt, viribus itaq; con- iunctis castra ad Tanebrigum & Grimoaldum oppida mouerunt. Interea verò Rege officium missæ manè in tentorio audiente, duo nuncijs alterutrum sese anteuertentes venerunt, nunciantes iam iam imminere sibi Prutenos. Attamen Rex pius à Di- uino officio quin prius absolueretur discedere noluit: quo absoluto militem in acies celeriter instruxit, quinquagintaque vexilla Polonorum ordine suo distribuit. Vitoldus similiter copias suas contra hostem rectè direxit, quadragintaque vexilla Litua- norum iusto ordine disposuit: quibus Tartarorũ manum ingentem adiunxit. Interea verò Magister Crucigerorum Prussiensium, Vlricus Iangiagen illudens Regi duos gladios euaginos, totidemque clipeos ei dono misit, dicens: Quid remoraris præ- lium õ Rex, si tibi desunt gladij: en tibi vnum, fratrique tuo Vitoldo alterum mitto: si verò campum ad ordinandum exercitum arctum habes, ego tibi suo cedam. Rex igitur pius gladios oblatos humiliter accipiens ingemuit dicens: Quamuis armis omni- generis abundo: attamẽ hoc munus per quod mihi signum victoriæ (Deo fauente) da- tur, libenti animo accipiam, his dictis, signa vtrinque canuntur, indẽ maximo clamore infestis signis concurritur, Tartari & Lituani arcubus & sagitis assueti, creberrimo telorum iactu ætera obumbrant, à Teutonibus tamen in primo conflictu fugati sunt, in quorum locum Poloni armis & viribus recentes, cum ingenti sonitu, armorumq; fragore successerunt, Pruthenarq; acies perfregerunt, & vndique circumdatas, ad in- ternissionem funditus prostrauerunt. In hoc cõslictu Magister Crucigerorum Pruf- siensium, Vlricus cum suis Comendatoribus (quos Siluius; 00. recenset) occubuit: Duces quoque Stetiniensis & Olesniciensis capti, cum multis alijs præcipuis Germa- nis Equitibus. Cæsa sunt tunc temporis 50000. Prutenorum, Teutonicorum. Siluius verò 40000, testatur. Ingentes exuuias ex castris Prutenorum Poloni tulerunt: victo- riãque insignem obtinuerũt, & Vexilla hostium præcipua 50. ad perpetuam rei me- moriam Cracouia in Basilica arcis posuerunt.

Expeditiõ
contra Prus-
sien ses Cru-
cigeros.

Iagielonis
deuotio.

Superbia
Crucigero-
rum.

Humilitas
Iagielonis.

Certamen
accidit

Magister
Crucigero-
rum casus
omnisque
exercitus
suis proste-
gatus.

Ordinis
Commen-
datores e-
rant quãse
Palatini
provinciæ
comenda-
tis præsi-
dentes.

Poloni
triumphã

Altit con-
silius Põ-
lonorũ cũ
Crucigeris
Poloni pal-
mam victo-
ria è Cru-
cigeris ob-
tinuerunt.

Denuò Crucigeri auxiliares copias ex Saxonia, & à Sigismundo Romanorum Re- ge corraserunt, quibus Poloni pro temporis necessitate exercitu conscripto occurre- runt: manũque cum eis conferuerunt. Interea quidam Eques Polonus Ioannes Mis- sai exercitum crucigerorum strenuè dimicando, ad vexillum vsque principale per- transiuit. Vexilli feròque trucidato Vexillum arripuit, & post tergum sibi infixit, ad suosque acies disuerberans incolumis redijt. Crucigeri itaque Vexillo orbat, ordini- bus solutis, terga verterunt, quos Poloni insequentis per agros & sylvas pallantes

passim trucidabant, in quo conflictu 10000. Teutonicorum caesa sunt.

*Poloni
Hungaros
trucidant
Poloni cum
Lituanis
Prussiam
dirrumpunt
Lituanis in
signia nobi-
litatis Po-
lonorum
accipiunt.
Iagielo mo-
ritur.*

Eodem anno Hungarorum copias duodecim vexilla habentes, in Poloniam excurrentes, Poloni fuderunt. Postea anno Domini 1414. Rex cum Vitoldo ingentem in Prussiam exercitum Polonorum & Lituanorum: (quod Crucigeri promissis non starent) duxit, plurimasque ciuitates & munitiones expugnauit. Militibus autem & Equitibus Lituanorum in bello benè meritis insignia Stemmataque nobilitatis Poloniæ prodonarijs distribuit.

Tandem anno Domini 1432. Rex Iagielo senio confectus multis gestis strenuè editis, Vladislao & Casimiro hæredibus relictis vitam cum morte foeliciter commutauit. Craconia in Basilica arcis sub marmoreo sacrophugo vbi sua imago expressa est, terræ mandatur.

VLADISLAUS QVINTVS.

Ladislæ tibi Regale Polonia Sceptum
Contulit, ob proprij splendida facta Patris.
Hinc quoq; & Vngaricus defert Diadema Senatus,
Et quæ sunt lati iugera multa soli.
Egregia verò tu præditus indole regnas.
Ac regis imperio subdita regna tuo.

*Nec piguit Macedum fines vastare remotos,
Nominis vt feret gloria nota tui.
Donec inire petit tecum trux fœdera Turca,
Quod facis: at latius frangere Papa iubet.
Cui tu dum pares: te ad Varnam Marte paludem
Fudit Amurates: & tua castra capit.*



*Polonus
Hungaria
Rex coro-
natur.*

Agielone Vladislao è viuis decedente, Vladislaus filius eius, anno Domini 1434. habenas Regni moderandas suscepit. Tandem anno 1437. Sigismundo Imperatore Romanorum, Rege Hungariæ & Bohemiæ fatis concedente, Vladislaus, Hungariæ procerum assiduis præcibus, ad Regnum Hungariæ suscipiendum vocatus est. Itaque anno 1440. in eò profectus

Budæ coronatur.

*Vladislaus
arces Rus-
cia recupe-
rat à Tur-
cis.*

Anno Domini 1443. Vladislaus expeditionem bellicam contra Turcas suscepit. arcesque in Rascia ab eis occupatis recuperauit. Audiens tandem Turcas contra se processisse: Ioannem Huniadem Palatinum Transiluania, cum armatis copijs Polonorum & Hungarorum aduersus eos destinauit, qui absque rumore in Turcas irruens omnes funditus prostrauit & dispersit. 4000. captiuorum & nouem vexilla abduxit, omnesque Slauonicas prouincias Macedoniam vsque, Hungari cum Polonis peragrarunt. Turcarum verò Imperator exercitum propter Romaniam & Macedoniam defendendam in montibus collocauit Bassa itaque Turciens numeroso exercitu fretus, victoriam sperans cum Polonis & Hungaris confligit, sed spe frustratus cum Turcarum viribus ingenti clade à Christianis prostratus est: adeò vt Turcarum Imperator

*Turca pro-
figantur.*

Amurates ad Regem Vladislaum legatos pro pace impetranda mittere cogereur,

*Turca pa-
cè petit.*

omnes possessiones, arces & ciuitates in Rascia occupatas restituendo, quibus restit-

*Papa fœ-
dus frange-
re suadet.*

tis ad decem annos fœdus vtrinque iecerunt, & iureiurando confirmârunt. Interea verò Iulianus Cardinalis, Legatus Apostolicus ad Regem venit: multisque & varijs persuasionibus hoc fœdus irritum fecit, Regemque summi pontificis potestate à iuramento, quo se Turcis obstrinxerat, absoluit: vtq; expeditionem aduersus Turcam Christiani nominis hostem cum vniuersitate Christianorum susciperet, persuasit.

*Vladislaus
contra Tur-
cas.*

Anno igitur 1444. armatis copijs Rex contra Turcarum Imperatorem Amuratem processit. Amurates verò re comperta inconstantia, leuitatiq; Christianorum admirabatur: quod Dei sui nomen flocci penderent, exercitu itaque validissimo ex Asia conscripto, ad Varnam paludem iuxta littus ponti Euxini, prælium acrè cum Christianis commisit, quos vndique circumdatos cruenta clade prostrauit, vbi & Rex: cli- tus strenui militis, & Imperatoris officium adimplens occubuit, cum multitudine Polonorum, quæ clades ingentis mœroris plantusque toto orbi Christiano causa extitit.

*Hungari
& Poloni
cum Rege
suo à Tur-
cis ob fœ-
dus fractū
prostrati.*

Præfuit Vladislaus Poloniæ Regno decem, Hungariæ verò quatuor annis. Anno verò

verò ætatis suæ vigesimo primo, ad Varnam à Turcis occisus est, consilio summi Pontificis parens, qui eum ad frangendum fœdus barbaro hosti impulerat.

CASIMIRVS QVARTVS.

Post fratrem Casimirus adest, quæ Turca peremit,
Sarmaticas iustus qui regit ultor opes.
Eripit & captas Marianus fratribus Vrbes,
Aeterea terribili discutiente modo.
Hoc Duce Sacrificij magnas sensere repulsas,
Hic ubi Castaliam Vistula voluit aquam.

Hinc repetit Maria non vi, sed munere Castrum;
Prusiaci quod tunc incoluere Duces.
Hunc quoque Choynitium multis licet inde peremptis
Sensit, & illius quæ ditionis erant.
Ducentem reliqua felicia tempora vita,
Fata grauem nobis eripuere Ducem.



Anno humanæ redemptionis 1447. Casimirus Magnus Dux Lituaniæ, fratri Vladislao Poloniæ & Hungariæ Regi, à Turcis perempto in regimine succedit.

Anno Domini 1448. Petrus Valachiæ Palatinus in verba Regis iurauit: tributumque debitum & obedientiam se præstiturum obstrinxit, quem Bochdamus frater illegitimo toro natus dominatu propulsare nitebatur: sed ipse à Polonis cum exercitu pulsus, fugatusque & trucidatus est. Tandem anno Domini 1454. legati à Nobilibus, ciuibusque Prutenorum venientes, Regi sese in clientelam & patrocinium subijcientes venerant. Crucigeri enim intollerabili onore adiuuenticijsque eos exactioibus præmebant, vxores à viris, virginésque teneras vi tollebant; possessiones, iumenta colonis abstrahabant, vulgum in seruitutem redigentes, eorum opera velut iumentorum in arcibus, manibusque erigendis utebantur, quos Rex certo tributo indicto in clientelam suscepit; & sicut pro temporis breuitate potuit, exercitu conscripto, in Prusiam contra Ludouicum Crucigerorum Magistrum in festis armis contendit. Ludouicus quoque ingentem exercitum Teutonicum opposuit, prælium itaque ad ciuitatem Choynicze atrox oboritur. Primam alam Crucigerorum Poloni perfregerunt: funditusque profligauerunt, & Baltazarem Ducem Zeganensem occiderunt, Bernardumque Stumbarg Ducem exercitus ceperunt: vbi verò ad vnam cohortem Polonorum malè ordinatam peruentum est. Poloni Prutenorum vim sustinere non valentes, solutis ordinibus terga verterunt, quos Rex frustra tamen ut conuerterentur admonebat: parumque abfuit quin ipse hostium manus effugerit, multi Poloni cæsi, 300. verò captiuorum abducti sunt.

Homagium
Palatini
Valachia.
Valachis factum
duntur.

Prusii à
Crucigeris
ad Regem
Poloniae de-
fuerunt.
Tyrannus
Crucigerorum.
Expedi-
tio in Prussia.

Dux Zega-
nensem oc-
cisus.
Clades Po-
lonorum à
Crucigeris

Rex tandem nouis copijs conscriptis Prusiam infestis armis aggreditur, plurimasque munitiones & ciuitates expugnauit, & occupauit. Prusiae autem Magister non habens vnde stipendium suis militibus persolueret, Marienburgam arcem præstantissimam eis in potestatem dedit, quousque illis stipendium persolueretur. Qui arcem Casimiro Regi pro summa 476000. florenorum: anno Domini 1457. vendiderunt, eamque cum omnibus tormentis, instrumentisque bellicis dederunt. Postea Magister Prusiae iniuriam à rege sibi illatam ulturus, quasdam munitiones Regis in Prusiam expugnauit: qua de causa Rex armata manu egressus, Crucigeros cum validis copijs cruenta clade ad internitionem prostrauit: ipse verò Ludouicus Magister vix elapsus est: sicque Poloni (quamuis magna cum difficultate) omnibus arcibus Crucigeros exuerunt.

Rex Prusiam
vastat.
Marienburga
Poloniae
venditur.

Crucigeri
funditus
profligati.

Tandem anno Domini 1466. Casimirus Rex ciuitate arceque Choynici vi expugnata, concordiam fœdusque perpetuum, suffragijs multorum Principum adductus, cum Magistro Prusiae & ordine Teutonico iniit. Ab hocque tempore Pomeraniae Ducatus, Michlouiensis quoque & Culmensis terra, Regno Poloniæ adiuncta est; pro quibus Poloni 180. annis, armis cum Crucigeris decertabant.

Pax cum
Crucigeris

Pomerania
recupera-
ta.

Tandem anno Domini 1490. Casimirus Rex multis egregijs gestis exactis, vitam cum morte feliciter Grodne in Lituania commutauit, filios sex Vladislauum, Casimirum, Albertum, Sigismundum, Fridericum, Alexandrum: filias verò septem, Heduigim,

Casimirus
moritur.
Casimiro
proles.

Zophiam, Annam, Barbaram, Helifabetam, &c. genuit. Vladislaus post mortem Matthiæ communibus Hungarorum suffragijs, in Regnum Hungariæ euehitur, qui etiam postea Regnum Bohemiæ in tutelam suscepit. Albertus verò patri in solio successit, Alexander Magnum Ducatum Lituaniæ, Sigismundus Glogouiæ, sorte acceperunt. fridericus Episcopatum Cracouiensem & Posnaniensem accepit, postea inter Romanos patres Cardinales scilicet connumeratus.

IOANNES ALBERTVS.

Dois Ioannes Alberte binominis agmen
Sarmaticum, matre id perfidenc tua.
Instaurasq; nouo, sed frustra Marte tumultum,
Virtus Patruifunera mæsta sui.
Nam Dicus variat primo quod dixerat ore,
Te contra Turcam velle iuuare ferum.

*Infruit horrendos te contra perfidus hostes,
Et fudit populos Marte iuuante tuos.
Vnde nemus nostris patuli memorabile fagi,
Dum sol syderico tramite currit, erit.
Sic igitur multis non faustis obrutus actis,
Terapuit iuuenem Parca seuera Ducem.*

Legati Venetorum.

Oratores Turcarum in diuitias petunt.

Anno à Christo nato 1492. Casimiro Rege è viuis ad superos commigrante, Ioannes Albertus filius in locum eius substituitur: sacroque Diademate solenniter insignitur. Ad quem oratores Venetorum venerunt: cuncta prospera, fortunamque contra hostem Christianum propitiam illi exoptantes. Postea Turcarum legati indutias petentes venerunt: cum quibus Rex foedus ad certum tempus pepigit.

Conuentus Alberti regis cõ Vladislao Rege Hungariae fratre comiti Turca inducias petiit.

Expeditio Alberti contra Turcarum in pace infelix.

Signa aduersa.

Tandem anno 1494. Albertus Rex cum fratre Vladislao Bohemiæ & Hungariæ Rege, in Liuocza conuentum habuit: consultantes quomodo coniunctis viribus, cædem crudelissimam Vladislai patru sui, vlciscere possint: propositumque constitutum nemini reuelabant. Sed Turcarum Imperator omnium exploratissimus erat: qua de causa legatum magnum ad Regem Albertum propter confirmandum foedus destinauit. Interea verò Stephanus Palatinus Valachiæ, vt feudalis, à Rege auxiliunz contra Turcas implorauit: qua de causa Rex apertam occasionem vlciscendi barbari hostis nactus, ingentem validissimumque exercitum ex Polonis, Lituanis, Masouitis, Ruthenis, Prutenisque & Silesijs conscripsit: expeditionemque in Moldauiam contra Turcas celeriter adornauit. Vbi statim signa aduersæ fortunæ apparuerunt. Equus enim generosus in quodam paruo torrente, iuxta Leopolim Russiæ sub Rege succubuit: pauculoque aquæ obrutus est. Leopoliæ etiam Eques quidam Polonus Sropiski dictus: insane mentis clamabat dicens: Nostri in suum malum proficiscuntur. Fulmen quoque quendam Equitem in tentorio cum duodecim equis interemit. Palatinus autem Moldauiæ Regi cõmeatum pabulique necessaria & vniuerso exercitui, se supeditaturum promisit. Rex itaque falsis eius promissis fidem adhibens, vbi in Valachiam exercitum induxit, ad Palatinum, vt promissis staret: contra Turcasque expeditionem secum adornaret, misit. Ille verò perfidus respondit: Caueat sibi Rex à Turcis vel ab alijs, quod ausus sit in ditiones meas, me in scio venire. Rex verò secundò & tertio cum admonuit, vt promissa persolueret: sed Palatinus hæc flocci pendebat: qua de causa Poloni iniuste exacerbati arma quæ in Turcas parauerant in suos conuerterunt. Soczauamque Valachiæ Metropolim obsederunt: quam grandioribus machinis bellicis admotis oppugnarunt. Sed Vladislaus Rex Hungariæ inter Regem fratrem suum, & Palatinum inimicitias per legatos composuit. Foedere itaque alterutrum firmato: Rex infirmitate, partim ex aduersa fortuna: partim ex nimijs curis correptus, in Poloniam cum vniuerso exercitu reuertitur. Cumq; in medituliũ syluæ amplissimæ (quæ Bukouia, à faginis arboribus dicitur,) penetrarent: vbi arbores succisæ erant, Stephanus Palatinus Valachiæ foedifragus: contra ius diuinum & humanum, à fronte & à tergo armata manu in Regis copias irruit, ingentiq; & cruenta clade Polonos inopinatòs oppressit, captiuorumque multitudinem abduxit. Inter quos insigniores erant,

Nicolaus

Arma in Turcas parata in Valachos conuertuntur.

Valachus Polonus foedere fracto peris.

Nicolaus Palatinus Rufsia, Gabriel Comes à Tentzin, Ioannes Zbigneuius Capitanei Mariëburgensis filius, & alij complures qui sanguine suo vitam Regis redimerūt. Vbi adhuc signa huius eladis infœlicis ossa videlicet albētia in hac sylua ipsemet vidi, cum Magnus Dominus à Lasko: Palatinus Siradia, Despotam Heraclidem in occupanda Valachia iuaret, in cuius castris ego peditum præfectus fui: anno Domini 1562. Sed ad rem redeo.

Anno Domini 1493. Mense Ianuario, & Februario tantus calor, quod in illis regionibus mirum est, in Polonia extiterat, vt pomeria florent, aues nidificarent: graminæque pulcherrimè virescerent. Postea mense Marcio tanta frigora subsequuta sunt, vt hæc omnia gelu arrefacta marcescerint.

Calor iste factus.

Anno sequenti iuxta Cracouiam in villa Czarna dicta, mulier quædam puerum cū Leporino collo, & auribus peperit: qui ore aperto hiabat. Non multū post, altera mulier serpentem cum puero edidit: qui serpens puerum ad intestina vsque corrosit.

Monstra nata in Polonia.

Anno Domini 1499. Cracouia Iudea mulier vitulum bicipitem peperit, qui vnū caput in cauda, aliud verò in principio habebat: cauda verò in tergo sita erat, pedes septem in dextro latere: in sinistro verò nullum habebat: multo tempore extra Cracouiam hoc monstrum, vt ab hominibus videretur expositum erat.

Aliud monstrum. Tertium monstrum inter Iudeos natum.

Anno Domini 1501. Albertus Rex Cracouia in Prusiam profectus, Torunia apoplexia correptus extremum diem clausit. Aetatis suæ 41. anno, Regnavit octo annis totidemque Mensibus.

Ioannis Alberti regis mors.

ALEXANDER.

Multa laborati hoc recinunt de Rege libelli,
 Quam duri præptus Martis ad arma fuit.
 Nil illum morbi, nil frigora seuua mouebant,
 Vt non inceptum perficeretur opus.
 Sapius insano compressit Iazigas arcu,
 Et dedit horrendæ millia multa neci.

*Indigna vlciscens scævi perituria Moscæ,
 Illius constans abstulit vltor opes.
 Nec tantum bello studuit, sed legibus æquis,
 Subiectam patiens est moderatus humum.
 Illa ducis laus est certò verissima magni,
 Qui sacra, qui Iustum cum pietate colit.*

Anno à Christo nato 1501. Alexander Magnus Dux Lituania, fratri Alberto in regiminæ successit. Postea anno Domini 1506. expeditionem in Valachiã adornauit, multasque arces ad Tyram fluuium sitas sub Valachis expugnauit. Eodem anno in Lituaniam profectus, Vilmæ infirmitate correptus est. Interea verò Tartarorum 20000. populabundi in Lituaniam excurrerunt cōtra quos Rex Stanillaus Kiskam Lituanum cum armata manu destinauit: ipseque sua persona femiuus ferè exercitum sequutus est, recensitisque copijs in Lida arce remansit. Lituani igitur inopinatè in Tartaros securos, ad Kleczo oppidum ingenti impetu irrerunt, quos ad vnum cruenta clade fuderunt, & spolia, captiuosque abegerunt. Quæ victoria cum Regi iam animam agenti nunciaretur: ille quantum beneficio linguæ priuatus, manus tamen in altum extollens, suspiransque cum lachrimis Deo gratias egit, omnibusque circumstantibus manum porrigens, ad superos commigravit: anno ætatis suæ 45. Vilmæ vbi & sepultus quiescit: quatuor annis, & mensibus octo Polonia regni scepra tenebat. Magno verò Ducatui Lituania 14. annis præfuit.

Perfidia Valachorū vlciscitur.

Tartarorū à Lituaniis fusi 20000.

Alexander moritur.

SIGISMUNDVS PRIMVS.

Cum iurarat atrox deuictò Glinscijs hoste
 Suspectam pulsa suspitione fidem.
 Qui caperet Regni post mortem fratris habenas,
 Tota Sigismundum terra Polona cupit.
 Hoc, qui Magnatum tunc nemo tenatior æqui,
 Maior consilijs, & pietate foret.

*Dos Regum decorabat eum clementia, solus
 Deq; Iagelona stirpe superstes erat.
 Prostravit fretura numerofo milite Moscham,
 Millia quo bello bis cecidere decem.
 Quātus amor populorū suo, externisq; Monarchis.
 Tantus erat Turcis, & tibi Theuro tremor.*

Anno Domini 1507. Curato sumptuosè funere Alexandri Regis, Sigismundus frater eius Dux Glogouia, & Opauia Capitaneus Generalis, Magnus Dux Lituania regni gubernacula suscepit. Hic lapsam ferè Rempub. Polonam humeris suis crexit, quarectè constituta, & vndique pacata aduersus Moschouia Principem Basilium armatas copias duxit, Tartaris Præcopēsibus in auxilium sibi acceptis: arcēque plurimas expugnanit, & suorum præsidij s maniuuit.

Moschonia depradatur.

Eodem anno Tartari in prouincias Russiæ excurrerunt, cōtra quos Castellanus Leopoliensis, cum quingentis equitibus Polonorum profectus, gētem barbaram auspice Deo inopinatè oppressit, & profligauit, spoliāque abegit.

Tartari profligati.

Anno 1509. Palatinus Valachia fœdifragus in Russiā armata manu excurret: Leopolimque spoliavit vnde thesauros plurimos abstulit, Rohatiniā arcē deditione cepit, de Polonorumq; contra se expeditione audiens in Valachiam aufugit: quem Poloni insequuti, damna in Valachia ferro & igne nullo obstante: (ipse enim Palatinus in abditis sylvarum latitabat) maxima intulerunt. Hasque munitiōnes, Dorochiniam, Szecpanouice, Czarnouicze, Botufaniam, Chocimiam ceperunt, Soczauam Metropolim regionis grauiter oppugnarunt: sed re infecta multimodis spolijs onusti, vniuersa regione peruastata, ad sua reuertuntur. Cumque Tyram siue Nestrū fluuuiū traijcerent, Valachij nacta occasione è syluis ad pugnādum instructi errumpunt, cum quibus equitatus aulæ Regie qui adhuc in hostili ripa remanserant: manus acriter commiserunt, à tergoque hostium aliquot cohortibus Polonorum clandestinō transmissis omnem exercitum Valachiorum fuderunt.

Valachus Poloniam infestat.

Poloni Valachiam exciunt, Valachos egerunt.

Postea anno Domini 1512. Tartari Præcopēs stipendiarij Regis, in 24000 equitum in Russiam excurrerunt, ad Visniouiciūque in Podolia castrametati sunt, ad quorum vim reprimendam Poloni & Lituani expeditionem susceperunt: certamenque acre cum eis commiserunt, & dum vna ala Polonorum ad castra hostium vbi captiui Polonorum Lituānorūque erant, penetrārunt: captiuos soluentes, ad arma excitarunt. Statim igitur captiui soluti à tergo, illi à fronte in Tartarorum ordines solutos irruerunt: quos paruo negotio fuderunt, & celebrem victoriam impari Marte obtinuerunt.

Valachi committuntur à Poloniis.

Tartari in Russiam grassantur Poloni trū pbātur de Tartaris.

Anno 1514. Sigismundus Rex audiens Smolensko arcem munitissimā in ditione Lituānorū à Moschouia Duce Basilio captam, exercitum ad vlciscendum hostem duxit. Moschus verò 8000. equitum contra Regem destinauit: Polonorum autem, & Lituānorū copiae 35000. non excedebant. Constantinus itaque Ostrouuski Dux, exercitus strato ponte pedites vltra Boriestenem iuxta Orsham oppidum transfert. Equitatus verò augustum vallum sub ipso castro Orshæ superat. Mox vbi dimidia pars exercitus Boristenem transfiret, nunciatur Ioanni Andree Celadin cui summa rerum à Moscho commissa erat, vt hanc exercitus partem inuaderet. At ille respondit: si partem hanc exercitus oppresserimus, quid postea faciemus: cum ceteri metu percussu terga vertent, expectemus tantisper dum totus exercitus transferatur: tantæ enim sunt.

Expeditio Regis contra Moschouia Ducem Constantinum Ostrouuski.

Andreas Celadin.



sunt vires nostræ, vt circumuentos hostes Moschouiam vsq; velut iumenta agere possimus, tandem quod vnicum restat totam occupemus Lituaniam, signa itaque vtrunque canuntur, Moschouitæ primi in Lituanos impetum faciunt: illi haud timidi strenuè resistunt. Postremò maxima vi certatur, Lituani studio cedentes ad collē vbi tormenta collocata erant: ea in Moschos insequentes exonerant: extremamq; aciem eorum in subsidijs collocatam feriunt, turbant, dirimuntq;: hoc nouo belli genere Moschi perterriti terga vertunt, quos Lituani cum Polonis conuersi omnibus copijs effusis insequuntur, fugant, confodiunt, cæduntq;ue, bellum sola nox dirremit. Est inter Orsham & Dubrounam, fluuius Cropsiuna dictus: in cuius dubijs & altis rippis Moschi fugientes, tot submersi, vt cursus fluminis impediretur. Capti sunt in eo conflictu omnes militiæ Præfecti, & Consiliarij, qui ad Regem missi sunt. Ioannes verò Celadin supremus Dux exercitus cum duobus præcipuis viris, Vilnæ in compedibus ferreis detinebatur. Cæsa sunt tunc temporis Moschorum 42000. capti 2000. exceptis ijs qui in fuga quis obruti sunt. Ex Polonis & Lituanis 300. dñtaxat occubere, ab hoc tempore Moschouie Dux campestre prælium nõ audet Regis Poloniæ opponere, Moschouia Principes accepta suorum clade, Smolensko continuò relinquens in Moschouia fugit, Lituanicus verò exercitus Smolensko obsedit: sed eam capere non potuit, bene enim firmatam Moschus reliquerat: tribusq;ue alijs castris citra Smolensko occupatis, quibusdam peruastatis præda onusti ad sua reuersi sunt.

Certamen acere cum Moschouias.

Moschouia crudeliter profugatur.

Numerus Moschorum occisorum.

Moschus fugit.

Smolenska obsidetur.

Anno Domini 1515. Mense Iulio, Sigismundus Poloniæ, & Vladislaus Hungariæ Bohemiæque Reges, fratres germani, cum Maximiliano Imperatore Viennæ Austriæ conuentum insigni splendidoque apparatu habuerunt.

Conuentus Regum Poloniæ & Hungariæ cum Imperatore.

Tandem anno Domini 1518. Bona Ioannis Sfortiæ Ducis Mediolanensis filia. Sigismundo Regi, Cracouiam allata est: cui Episcopi, Magnates, Equitesque Polonorum, insigni ac splendido apparatu obuiam processerunt, Hæc anno Domini 1520. filium Sigismundum Augustum Cracouia in absentia Regis peperit.

Bona Ducis Mediolani filia Sigismundo nupta.

Anno 1525. Albertus Marchio Brandenburgensis, Magister in Prussia ordinis Teutonici, post plurima bella & similtates cum Polonis susceptas, vidēs frustra contra stimulum calcitrare, Regni Poloniæ Sigismundo iuramentū Cracouia solenniter præstitit, habitūque ordinis abiecto in Ducem sæcularem Prussia creatus est.

Magister Prussiae ordinis Teutonici Regis iugum ubi.

Postea anno Domini 1526. decedentibus immature ætate Stanislao & Ioanne Ducibus Masouia: Ducatus Masouia Regi Poloniæ cæssit.

Masouia Polono regi cæssit.

Anno Domini 1530. Sigismundus secundus Augustus patre viuente sacro Diademata solenniter Cracouia coronatur, decem duntaxat ætatis suæ annos habens.

Sigismundus Augustus coronatur.

Anno 1531. Petrilo Palatinus Valachia infestis armis in Pokuciam irruit, Snijatinq; & Coloniam cum adiacentibus pagis exussit, Rex itaque sex millibus militum pro stipendio conscriptis, Ioannem de Tarnouia Comitem eis præfecit, contra Valachiosq; destinauit. Poloni igitur ad Obertinam castra metati sunt, in loco munitissimo. Petrilo verò Palatinus Valachia cum quinquaginta millibus Valachiorum, & Turcarum atque Hungarorum in colle editiori sese apparuit: tormentaque bellica aliquot in Polonos direxit: nihil tamen effecit. Postea vtrunque tormenta exonerantur, plurimosq; Valachiorum Poloni globis glandibusque ferreis trucidant. Inde infestis armis maximo clamore vtrunque concurrunt, gladijs, lanceis, omniq;ue telorum genere res geritur. Poloni fortitudine, Valachij multitudine superabant. Postea Poloni tormenta bombardasque in Valachos exonerant: exercitumque eorum fidunt, dissipant, & vndique affligunt. Sicque Valachij ordinibus solutis terga vertunt, quos Poloni omnibus copijs effusis insequuntur, fugant, cædunt, turbant, trucidantque. Itaque omnis generis rerum copia ex castris eorum onusti, quinquaginta maioribus tormentis ablatis, millēque captiuis insignioribus abductis, ad Regem reuersi sunt cum insigni victoria.

Valachus Poloniam infestat.

Acer confictus.

Poloni Valachos profugant.

Anno Domini 1532. in Morauia supra Olomunciam tres soles apparuerunt.

Tres soles.

Anno 1535. Ouczina tutor Gubernatorque moderni Ducis Moschouia, valida ma-

*Moschouia
re Litua-
nia vsq̄.
Polonia
Moschouia
adrendunt*

nu in Lituaniam excurrit, quam igne & ferro peruastauit, quindecim miliaribus à Vilna reuersus est. Rex itaque Poloniae milites stipendiarios, voluntariosque, quibus Ioānem de Tarnou præfecit, in Moschouiam destinauit, cum quibus Lituani vires suas coniunxerunt, finesque hostiles ingressi arcem Homel expugnarunt, suisque præsidij munierunt. Inde recta ad Starodub arcem munitissimam, in qua Owczina, Suyfki, & Koluczow cæteri que Proceres Moschorum erant, contendunt: eamque grauiter tormentis bellicis adactis oppugnant. Moschouia quoque quorum numerosa multitudo in arce fuit strenuè sese defendunt. Arx ex roboribus ædificata terraque & lapidibus propugnacula, & parietes impletæ erant: idè tormenta in cassum exonerabantur. Postea pulueribus, bumbardarijs suppositis, arcem intenderunt: thesaurósque ingentes quibusdã flamma absumptis asportauerunt. Owczina Gubernator totius Moschouia, Suijski, Koluczow, cæteri que Magnates & proceres Moschouia capti sunt. Vulgi verò multitudo exercitum Regiũ numero 60000. superabat: qua de causa Ioānes Comes de Tarnow, supremus Dux exercitus, omnes senes, plebeios, & parũ idoneos decolari iussit, iuuenibus, nobilibusque & virginibus relictis.

*Starobud
capta.*

Anno Domini 1548. Sigismundus Rex multis gestis præclaris summa cum laude strenuè editis, imperioque in pace relicto, & Reipub. rebus rectè dispositis, vitam cum morte foeliciter commutauit, ipso die solenni Paschæ ætatis suæ 81. annos, menses duos, & dies septẽ peregit, Cracouia in Basilica arcis honorificè 26. die Iulij sepultus:

*Sigismundus
morsur.*

Martinus Bielski Polonus, qui annales Polonorum vulgari lingua conscripsit: facit mentionem, in principio imperij huius Sigismundi primi: Nobilem quendam Iacobum Melstinski, prætorem de Brezinij ciuitate, ex leuitate quadam animi, seu potius desperatione, nomen autoritatẽque Christi sibi asciuisse, Petrumque Zatorski ciuent Cracouiensem, ceterosque sibi similes latrones duodecim, secundum numerum Apostolorum elegisse: singulisque nomina Apostolorũ imposuisse: se verò Iesum Christum appellasse. Qui per villas vbique ambulantes: prodigia, morionum, & præstigitorum more exercebant: sicophantásque alios, & latrones velut mortuos subornantes suscitabant: pisces in paludes lutosas primo impositos, vbi nunquam eos nasci possibile erat, in nomine Christi sui manibus capiebant: panes in fornaces imponebant: in nomine Christi cum illicante non essent, deprõmebant: cum ingenti simplicis vulgi admiratione. Quodam tempore ad Cestochouiam Monasteriũ diuæ virginis imagine celebre, prædictus Christus cũ suis Apostolis vbi adhuc ignotus erat venit, cumque illic aliquot diebus morarentur, vnum ex suis quasi absestum à dæmone subornauerunt: cuius opera victum acquirebant, cum sua coquina carerët: ille enim quasi dæmophoretus per hospitia, diuersoriaque ambulans, carnes de coquinis rapiebat, in suosque proijciebat, qui cruce illas munientes carnes comedebãt. Illic autem ingens erat confluxus populi tunc temporis ad diuæ virginis imaginem, quæ ibi perinde, vt apud nos in Loreto miraculis celebris est. Prædicti itaque sicophantæ, illum obsessum suum, ad altare diuæ virginis ducunt: duplici veste ad id studiò præparata indutum, in cuius intercapedinem necessaria imponere possit: lapillos verò intra indusium à corpore ei imposuerunt, cumque ad altare deduceretur, ille è manibus ducentium furibundus, sese proripiens, in altare oblationibus pecuniarijs onustum irruit, pecuniásque de altare rapiens in vestis duplicatæ intercapedinem eas imponebat. Monachus verò ab altari diuino officio intermisso aufugit: cæteri Monachi stupidi accurrentes cingulum illius resoluunt, putantes eum pecuniam intra indusium posuisse: sed lapilli duntaxat quos ante studio imposuerat. in terram exciderunt: pecunia verò in veste duplicata remansit. Monachi igitur mœsti pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorcismos, orationesque supra lapillos sine intermissione fundunt: vt deinde in pristinam formam transformarentur: sed cum lapilli immutati in sua forma perseuerarent, Monachus librum Agendam (vt dicitur) indignabundus in terram proiecit dicens: adhuc talem dæmonem nunquam experti sumus: abite cum eo ad omnes dæmones. Hoc latrocinio prædicti sicophantæ perpetrato, cum illa pecunia recta in Sile-

*Melstinski
sẽ Christi
fore finis*

*Latrocinio
in imagine*

*Exorcismos
supra la-
pillos.*

fiam vicinam Poloniae perrexerunt, simplicem vulgum suis praestigationibus seducen-
 tes, ubi ad quandam matronam nobilem, in quodam pago diuerentes, dicunt ad
 illam: Christus te cum suis Apostolis visitat o mulier, ideo te offer illi, & saluabitur a-
 nima tua. Illa vero virum domi non adesse, in cuius absentia id sibi non licere, respon-
 dit. Cui Apostoli dixerunt: Habesne mappas vel telam ad sacrificandum: mulier vero
 ligaturam telae illis obtulit. Qui dixerunt, hanc nobiscum accipiemus, Christusque ri-
 bi benedicet, ut tibi linum abundantius crescat, ostende aliam si habes telam: quam
 cum similiter accipere volebant, mulier dixit: non dabo vobis hanc: maritum enim
 timeo. Illi autem frustulum fomitis cum igne in telam inuoluentes mulieri reddide-
 runt: quam illa nihil suspicans in cistam reposuit. Itaque cista a tela, a cista vero domus
 accensa in flammam abiit. Vir igitur illius vxoris reuersus domum, conflagrantem in-
 ueniens: causam sciscitatur, cui vxor se male Christum cum suis Apostolis tractasse re-
 spondit: ideo hanc plagam iniuste in se permisisse. Vir autem ira excandescens, latro
 hic inquit nequissimus, & non Christus fuit. Ideo cum vicinis malefactores persecui-
 tur, quos in quadam villa insequuti sunt. Ille itaque pseudochristus reanimaduersa ad
 illum qui vocabatur Petrus dixit: Petre iam mea passio, calixque quem bibiturus sum
 appropinquat. Cui Petrus: Et mihi ut video Domine imminet. Christus vero dixit: Pe-
 tre ego aliter non possum, nisi per fenestram hinc euadere. Ad quem Petrus: Et ego te
 quoad viam non derelinquam Domine, sed quocumque tu fugieris, sequar te. Sicque
 ille Christus per fenestram, Petro sequente aufugit: caeteri quoque Apostoli qua po-
 tuerunt euaserunt. Quos villani vna cum suo Christo insecutos, & vndique circum-
 uentos baculis, fustibusque praestis cadunt, dicentes: Prophetisa nobis Christe cum
 tuis Apostolis, qua in sylua hij baculi creuerint. Sicque plagis emendati vitam suam
 poenitentiam agentes, postea emendarunt, dicentes: Difficile est nobis Christi passio-
 nem, Apostolorumque tormenta subire.

*Aliud Le-
tracium
Pseudochri-
sti*

*Fuga Pseu-
dochristi*

*Pseudochri-
sti cu A-
postolis ba-
culatur.*

SIGISMUNDVS AVGVSTVS.

ANno salutiferi virginis partus 1548. iustis Sigismundo primo honorifice sum-
 ptuoseque persolutis, Sigismundus Augustus, filius eius Magnus Dux Litua-
 niae: Regni habenas moderandas suscepit, quas summa cum prudentia & for-
 titudine in pace gubernauit.

*Sigismun-
dus 2. An-
gustus.*

Hic anno Domini 1543. Ferdinandi Romanorum Hungariaeque & Bohemiae Re-
 gis filiam Helisabetam, matrimonio sibi copulauit, qua Cracouiam honorifice al-
 lata est. Postea immatura aetate & sine prole anno Domini 1545. decima quinta Iulij e
 viuis decessit.

*Prima Co-
xor Augu-
sti.*

Deinde Barbaram Lituanam ex domo Radiuilorum, qua ante Gastoldo Litua-
 no nupta fuerat, duxit. Inuita matre Regina Bona, Proceribusque Poloniae repugnantibus,
 hocque matrimonium indignè ferentibus, & parum absuit quin rebellio eorum
 coepta in perniciosam seditionem abiisset. Haec quoque non multo post e viuis subla-
 ta est sterilis: non sine veneni suspitione, quam Rex Cracouia, Vilnam vsque Metro-
 polim Lituaniae deduxit, ibidemque in Basilica arcis diuo Stanislao Sacrata, honorifi-
 cè tumulauit.

*Secundo
Coor.*

Hac mortua ad redintegrandam cum Ferdinando amicitiam, & affinitatem conuer-
 sus, alteram filiam eius Catherinam, quam Franciscus Dux Mantuae viduam relique-
 rat, germanam sororem Helisabetae duxit. Nuptiarum solennia celebrata sunt Craco-
 uiae 31. Iulij anno Domini 1553. quam postea sterilitate causata repudiavit: Maximilia-
 noque fratri Romanorum Imperatori in Germaniam honorifice remisit.

3. Coor.

Tandem anno Domini 1557. iustissimum bellum aduersus Guilhelum Furstem-
 berk, Magistrum Liouoniae ordinis Teutonici suscepit: centenisque millibus equitum
 & peditum electorum, tam Polonorum quam Lituanorum Rutenorumque accin-
 ctus, in Liouoniam sua persona contendit. Sed Liouoniae Magister difficilè contra stimu-

*Augustus
contra Li-
uones com-
tendit.*

lum calcitrare videns, supplex pacem efflagitat, præliumq; depræcatur, & se cum vniuerso ordine, & tota ditione in fidem & clientelam Regis submitit, prout latius in Liunionæ discriptione patet.

Tandem Princeps Moschouia anno Do. 1558. hæreditarij cuiusdam iuris & denegati tributi prætextu numerofo cum exercitu in Derptensem Liunionæ provinciã excurrit, Derptamq; ciuitatem Episcopalem cum arce cepit, ac plures munitiones temporis successu expugnauit. Itaq; Sigismundus Augustus Rex, Liuones feudales & clientes suos strenuè propugnando bellum (pio dolore stimulatè) cum Moschouia Magno Duce suscepit, quod vario Marte tam in Liunia quam in Russia alba, diu durauit, & in huc diem fœdere intercedente perseuerat.

Anno Domini 1562. sub tẽpore Carnispruij Februarij 23. die, Ioannes Basiliades, Magnus Dux Moschouie, trecentenis millibus armatorum coadunatis in sua persona Poloczka dura oppugnatione cepit, vnde thesauros dictu incredibiles, captiuorumque octuaginta millia quibusdam cæsis, in Moschouiam abduxit. Iudæos verò omnes baptismum abhorrentes, aquis Dvinae fluuij submergere fecit. Solùm modò Polonos stipendiarios remuneratos, liberos dimisit.

Postea anno Domini 1564. Magnus Dux Moschouia, detentis oratoribus Lituanorum, diutius in Moschouia, exercitum celeriter conscripsit, quem absolutis oratoribus in Lituaniã populabundum destinauit. Hic exercitus in duas partes diuisus vnus à Smolensko Duce Srebrnij, alter à Poloczka Duce Soiski contendebat, qui in cãpis Czafniciensibus ad Vlam fluuium castrametatus est. Nicolaus verò Radiuil Palatinus Vilnensis, Dux exercitus Lituaniae supremus, & Gregorius Chodkiewicz, Campiductor, rem certam ab exploratoribus de illis tenentes, parua manu hostes aggrediuntur, securósque & inopinatos cædunt, trucidant, confodiunt, fugantque: qui per syluas & agros paludes, partim à colonis cæsi, partim aquis submersi sunt, quorum triginta millia occisa esse compertum est. Ibidem Petrus Soiski supremus Dux exercitus Moschouitici vulneratus fuga euadens, à Rustico securi (cum magno dolore Lituanorum, quod viuus nõ caperetur) occiditur, Vilnam delatus honorificè in Rutenorum Basilica sepelitur. Alius verò exercitus, qui à Smolensko ad Orsham cum Duce Srebrnij contendebat, audita suorum cruenta, infeliciq; clade, metu perterriti, omni bellica ipsaq; copiosissima suppellectili abiecta, in pedes sese coniecerunt: turpique fuga saluti suæ consuluerunt.

Anno Domini 1564. ipso festo diuæ Margaretae, Magnificus Dominus Stãnislaus Pacz Archidapifer Sacrae Regiae Maiestatis Magni Ducatus Lituaniae, ac locum tenens

tunc

Bellum cã Moschorũ Duce.

Dux Moschouia Poloczka capt.

Moschouia funditur.

Soiski occisus.

Srebrny fugatur.



tunc temporis Palatinus Vitebliensis, collecto ex Vitebliensi Palatinatu exercitu, adiuncta curia sua, & duobus centurionibus, alijsq; cohortibus, quibus præfecerat Duces, Isidorum Signiferum Vitebliensem, & Ioannem Snieporod tenentarium Vitebliensem, hi in armatura leui duorum millium, contra hostem Moschum, qui tunc temporis arcem Ieziriscza tredecim millibus armatorum grauius oppugnabat, processerunt, manusque acriter conseruerunt, & hostium perrupta acie tormēta obtinuerunt: vltiorēque exercitum qui fugam cœperat, insequuntur, trucidant, verberant, cōfodiunt, nonnullos captiuant: octoque millia Moschorum cæsa, cæteri armis abiectis quoquo potuerunt fuga salutem suam consuluerunt. Nostri verò omnem suppellectilem bellicam, & vniuersa hostium arma, tormentumque magnū: tela ignea, vexilla, bombardas, & id genus alia abstulerunt, & ipsi Dei benignitate sani & incolumes spolijs onusti paucis in conflictu desideratis, ad Vitepskam redierunt. Georgium autē Tommak Dux exercitus hostilis vix euasit, qui postea viribus resumptis, eandem arcem Ieziriscza acerrima oppugnatione, & igneis telis expugnauit.

Moschouitæ sternuntur.

Postea aliquot annis vario Marte vtrinque certatum est, magnis & paruis congressibus, arces quoque alterutrum tentatæ & Dux Romanus Sangusko Campiductor exercitus Lituanici vires Moschorum debilitauit: paruāq; manu magnas copias hostiles sæpius fudit. Sussam & Vlam arces Moschouiticæ sæpius tentauit.

Dux Romanus manus.

Anno Domini 1567. 16. Septembris, nostrates ex Vitebska in Sitno lacu Moschorum trecentos occiderunt, bombardas 120. pulueris, globorumque multitudinem, & spolia abstulerunt. Eodem anno, pedites nostri ex Vitebska 12. Decembris, sub arce Wielis multos Moschos prostrauerunt, cæteri ex ijs fugientes in Duna fluuio submersi sunt. Duo nobiles Alexius Simiczow, & Bachdanus Hreori cum multis alijs captiui abducti.

Sitno lacus.

Moschouitæ cæsi.

Tandem anno Domini 1568. Sigismundus Augustus Rex, conscripto validissimo exercitu, ipsoque electissimo plusquam centum millium cum tormentis, & omni suppellectili bellica sufficienti sumptuosaque, in Moschouiam suam personam tendere proposuerat, ad Rodoskowiczēque à Wilnā 24. miliaribus progressus, ibidem castrametatus, aliquot hebdomadis transactis, re infecta exercitus parte dimissa, ipse Grodnam reuersus est. Stipendiariorum militum, equitum, & peditum copias, cum tormētis magnis muralibus, ad Vlam arcem Moschorum expugnandam destinauit, quibus Illustrem Dominum Ioannem Chotkiewicz, Capitaneum Generalem Samogitiæ, virum militiæ peritum, & in bellis de Carolo quinto optime meritum præfecit: sed quamuis arcem grauius strenuēque oppugnarent, auxilio obsessis adueniente, re infecta obsidionem soluere coacti sunt, quam postea Dux Romanus Sangusko inopinata irruptione cœpit & exussit: anno Domini 1568. 28. die Septembris: Hostium maior pars cæsa, cæteri combusta, quidam in Duna & Vla fluuijs, qui eam præterfluunt fugientes naufragio perierunt: pauci captiui abducti, ex nostris aliqui vulnerati, spolia magna, exuias, pecuniæ argenteæ multitudinem, & tormenta aliquot abstulerunt, & cætera multa instrumenta bellica. Victus maior pars combusta, arcem ipsam nostri occupauerunt, quam & nunc suis præsidijs tenent, attamen longè à priori structura, (vt eam Moschouitæ firmauerant) differentem. Hanc nos anno Domini 1564. cum eam in primis Moschouitæ ædificare cœperunt obsideramus, nihil tamē nescio cuius causa (alter iudicet) effecimus, quamuis in strenua peditum oppugnatione quidquā defuerit. Ibi Nicolaus Venetianus Rotmagister peditum in Leplo, glandæ bombardæ ictus strenuē officium suum adimplens hebdomada elapsa in Vitebsca occubuit. Ego quoque cum peditibus Rotæ meæ tormenta defendens, vndique hostili manu ex arce errumpente circumdatus, vim impetuosam sustinere non valens, vix de manibus ferè hostium, armata manu euasi.

Expeditio in Rasbowice Regiā

Vla obsessa

Vla captiua

Venetianus occisus

Eodem anno 1568 Nostri pedites Viteblienses nocturna irruptione inopinata iuxta Wielisam arcem Moschouiticam ciuitatem exusserunt, hostiumque 300. occiderunt, & spolia magna abegerunt. Ianuarij 5. die.

Wielis exussio

*Visuat de-
repta.* Postea 17. Ianuarij, iidem pedites nostri sub arce Moschouitica *Visuat*, ciuitatem septis penetratis, perfractisq; exusserunt, multis occisis bombardas & spolia exuuiasque multas abstulerunt, parum abfuit, quin arcem ipsam caperent.

*Kozacy.
Corsari.
Freibiteri.* Eodem tempore Ianuarij 18. Birula cum suis peditibus (qui vulgo *Kozacy* dicuntur, id est, qui hostem furtiuè & inopinatè adoriri solent, Italice Corsari, Germanice Freibiteri dicuntur, qui in mari latrocinantur: sed Rutenis huiusmodi *Kozacy* dicuntur, qui vias hostium circumfidet, & furtiuè inopinatèque interdum decem *Kozacy* prædicti, ad centum Moschos ex insidijs irruunt, inopinatosq; trucidant, ex Moschouia terra à Ducatu Biela magnis spolijs onustus, cū captiuorum multitudine Vitebskã redijt.

*Vielis cum-
sta.* Tandem 28. Ianuarij nostrates pedites ex Vitebska & Surafa arcibus, cū equitibus Domini Palatini Vitebliensis Paczi, Vielisam circumusserunt, errupentes hostes ex arce cum Rotmagistro eorum Poluiato occiderunt. Aulicos quoq; Magni Ducis præcipuos triginta, cum trecentis equitibus ad præsidium arcis ferendum eadem nocte venientes, inopinatos in ciuitate fuderunt, cæteris fuga dilapsis, nondum enim in arcem quod intempestiuè venerint, intromissi erant, Ioannem Michaelis Holouinum insignem virum, Magni ducis Pincernam captiuum multis spolijs onusti Vitebskam adduxerunt.

*Captiui in
signes.* Eodem anno 27. Maij die, in festo Ascensionis Domini, nostrates ex Moschouia cū magnis spolijs & exuuijs venerunt. Rotmagistrum cum vxore & septem nobiles, cum multis alijs captiuos adduxerunt.

*Visuat cum
sta.* Eodem tempore 29. Augusti Viteblienses nostri, ciuitatem sub arce *Visuat* exusserunt, captiuisque & exuuijs onusti, Vitebskam redierunt. Huiusmodi autem excursions innumeras nostri pedites Viteblienses cum maximo damno hostili quotidie, dies noctesque exercebant, propter suam vtilitatem, videlicet, spolia enim magna referrebant. Arcium reliquarum finitimarum excursions taceo, nisi huius mentionem facio, cuius ipse præsidia egi.

*Tartari
Nahaisson-
ses in Sere-
mier Viteb-
skam oppu-
gnant.* Anno supradicto 1568. Septembris 29. die in festo Diui Michaelis Archangeli noctu diem veneris præcedente, Moschouitarum cum Tartaris Nahaisensis Horde, sex milia numero, sub Vitebskã venerunt, quibus præerant tres Palatini præcipui, Seremiet, Basilius Buturlin, & Hreori Szoborow, duobus diebus sub arce exactis, ciuitate in duobus locis succensa nocte tertia sequente discesserunt.

Postea per legatos, oratorésque generales, Magnus Dux Moschouia & Rex Poloniae, foedus ad tres annos vtrinque percusserunt. Legati nostri anno Domini 1571. Varsouiam ad Regem ex Moschouia foedere cõfirmato redierunt, ex Polonia Palatinus Ino Wladislauiensis, ex Lituania Castellanus Samogitia.

*Sigismun-
dus Augu-
stus Rex
mortuus.* In hoc foedere anno Domini 1572. serenissimus, Inuictissimusque Rex Poloniae Sigismundus Augustus, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liuaniae, &c. Dominus & hæres, pacis in tota vita sua amantissimus, verèq; Christianissimus appellandus obdormiuit in Christo, Iulij 18. die Knyssiniae, in confinibus Lituaniae, & Podlassiae, Masouiaeq; Interregnum per integrum annum pacificum, & Diuina ferè protectione communitum, contra spem omnium, nullo finitimorum hostium ne quidam mussitante durauit.

Inter regna Regni Poloniae fuere nouem à Lecho primo authore & propagatore gentis, ab anno Domini, vt quibusdam placet 550. vsque ad hunc annum currentem 1572. in quo naturæ debitum persoluit prædictus Inuictissimus Princeps Sigismundus Augustus.

Primum inter regnum post Lechij deficientem progeniem in Polonia extitit, cui postea incerto tempore Visimirus, secundum quosdam, Visimiro autem Cracus successit.

Secundum inter regnum post Vandam Craci filiam, quæ dijs virginitatem deuouens, victo tribus cruētis prælijs, Ritagora Duce Germanorum, in Vistulam sese precipitauit, postquam duodecim Palatini prouincias distributas rexerunt.

Tertium

Tertium interregnum cum equorum cursu Præmissao sterili decedente, de Prinscipatu decertarent, dum Lesconi infimæ familiæ iuueni Sceptrum obueneret.

Quartum interregnum post Popelum secundum, Crusphiciæ à muribus deuoratum, quando Piasus ille Crusphiciensis ciuis, & agricola simplex, sed probitate polens, communi omnium consensu Monarcha designatus est.

Quintum interregnum post Mieczslauum siue Miesconem 2. quando Rixa vxor sua Senatus consensu, Imperium aliquod annis, cum detrimento Regni administravit, quæ postea ob suam peruersitatem à Polonis iustè in Saxoniam ad fratrem Imperatorem Romanorum, cum Casimiro hærede innocuo exclusa est.

Sextum interregnum post Præmissaum occisum ab Othone Lango, & Marchionibus Brændemburgensibus, quando Venceslaum Bohemorum Regem, ad scepra regenda vocauerunt.

Septimum interregnum post Casimirum Magnum Vladislai Lokietkonis filium, quando Ludouico Hungariæ Regi habenas Regni obtulerunt.

Octauum interregnum post Ludouicum Hungariæ & Poloniæ Regem, quando Iagelonem Lituanum, ad Reginæ Hedugis filia Ludouici connubium vocauerunt, cui & Regnum obrulerunt. Huius posteritas ad hoc vsq; nonum modernum interregnum durauit. Sed ad rem vndè digressus sum redeo.

Anno eodem 1572. statim post mortem Regis multi conuentus particulares, nobilitium & procerum Regni, Magnique Ducatus Lituaniæ celebrati sunt, de pacificandis finibus tam Podoliæ à Tartaris, quàm Lituaniæ, Russicq; à Moschouitis, & de electione Regis tractantes. Subindè multi legati & oratores, tam à summo Pontifice Imperatorèque Romanorum Maximiliano, quàm à Rege Franciæ & fratre suo Henrico Andegauensium, & Borboniorum Duce, à Rege Suetiæ, aliisque Monarchis, Ducibus, & Principibus circumiacentibus adueniebant. Omnia tamen in pace Diuinâ protegente clementia, contra spem omnium agebantur.

Conuentus de electione Regis.

Parisiense gationis.

Tandem anno Domini 1573. in Sabbato magno Paschæ præcedente Tartarorum mille octingenti, cum Ducibus Baca & Sioza, in Podoliam sub Baram arcem excurrerunt, vicisque aliquod & prædijs circumiacentibus succensis, cum spolijs reuertentes ab aulicis & seruatoribus Buczacij Capitanei Camienecensis, inopinata irruptione trucidantur, confodiuntur, & spolijs abiectis cæteri in fugam conuertuntur.

Tartari profecti.

Electio incepta est celebrari extra Vistulam orientem versus apud Varsouiam in tentorio magno 7. Aprilis die, vbi omnis Senatus Regni, & Magni Ducatus Lituaniæ de eligendo nouo rege consultabant. Interea Machmet Bassa supremus Constantinopoli, litteras intercessorias per oratorem suum ad Senatum destinavit, intercedendo nomine Imperatoris sui pro Henrico Andegauensium, Borboniorum Duce, Regis Galliæ fratre, in Regem eligendo, multis cõditionibus vtilibus Regno proposuit. Hic legatus retentus erat à Buczacio Capiteo Camienecensi, tandiu donec innotesceret Senatui. Venit itaque Varsouiam 12. Maij, auditus 17. absolutus. 21. Postea ab ipso Imperatore Sultano Zelim orator Achmet Czaus venit, Imperatoris sui gratiã, amicitiam & benevolentiam omnem Senatui denunciãns, rogando sinceritèq; optando, quatenus aliquem ex suis dignum virum, in Regem eligere dignaretur, ex hijs præcipuos proposuit, Iacobum Vchanki Archipræsulem Gnesnensem, Primatem regni, Ioannem Fierlei de Dambrouicza Palatinum Cracouiensẽ, regni Marschalcũ, Georgium Iazlowieczki Palatinum Russiæ, Nicolaum Mieleczki Palatinum Podoliæ, quod si id facere tenuerint, obnixè rogauit, vt huiusmodi Regẽ ab extraneis quaererent, qui foedus & amicitiam cum Imperatoribus Turcarum & Tartarorum auxiliãres copias, ad quemuis hostem eorum si oporteret reprimendum. Pro quo beneuolenti auxilio Senatores ei gratias egerunt: dicentes, sibi benignitate Diuinã ad quẽlibet hostem propulsandum vires proprias sufficere, huiusmodique auxilijs minime egere.

Electio regis.

Orator à Bassa Turcarum.

Orator à Imperatore Turcarum.

Legatio Tartarica.

Itaque post multas consultationes, Henricum Andegauensium, Borboniorumq;

Ducem, eligendum censuerunt, aliquot Palatinatibus Cracouia videlicet, Sendomiria, & Podolia non consentientibus, priusquam sententia de religione in suo statu concluderentur, & iura, ac leges cum immunitatibus nobilium recte constituerentur: sed in eundem Regem in quem caeteri consentiebant.

Archiepiscopus itaque Gnesnensis, Primas regni, Henricum praedictum Andegauen-
 uensium Ducem, Regem electum esse denunciauit. Quamobrem commoti sunt Do-
 mini Marschalci, & caeteri ordines ad quos hoc officium pertinebat, multiq; re incon-
 tinuata, domos suas repetere proposuerat. Postea diuina affulgente gratia, dissidijs vr-
 trinque compositis, insimul conuenerunt: Maijque 13. & 14. diebus, pacta & conditio-
 nes ad libertatem, immunitates, leges & iura regni, Magniq; Ducatus Lituaniae, cum
 Legatis Francicis Henrici Ducis statuerunt. quae omnia iuramento solenniter (cuius
 formam Episcopus Cracouiensis tradebat:) praedicti legati confirmauerunt, & firmi-
 ter tenenda, administranda, augendaque semper a Duce suo, Rege futuro promiserunt.
 His solenniter peractis, omnes & singuli, tam Poloni quam Lituani vnanimiter con-
 cordibus vocibus, & suffragijs electum & confirmatum Regem Poloniae, Magnumq;
 Ducem Lituaniae, &c. supranominatum Ducem Andegauen-
 li Regis Galliae fratrem, denunciauerunt, solenniterque confirmauerunt. Quem Ioan-
 nes Fierlei de Dabrouicza Palatinus Cracouiensis, Marschalcus Regni Poloni, & Ioan-
 nes Chodkiewicz, Capitaneus Samogitiae, Marschalcus Generalis Magni Ducatus Li-
 tuaniae Lituanis, proclamauerunt. Sicq; rebus omnibus conclusis, Varschouiae in Ec-
 clesiam Diui Ioannis, tam Catolici quam Euangelici conuenerunt: concordibusque
 vocibus vnanimiter, Te Deum laudamus, & alia secundum ritum Ecclesiae Romanae
 decantauerunt: bombardas & tormenta grandia, ad laetitiam exprimendam explodentes.

Consilio nondum dimisso tabulae electionis confectae sunt. Ad eas in Galliam per-
 ferendas, & salutandum Regem Electum delecti tam a Senatu Poloniae, & Lituaniae,
 quam ab Equestri ordine, tredecim oratores magno nati loco, & singularis prudentiae
 viri. Legationis Principem locum obtinebat Adamus Conarski Episcopus Posnaniae,
 eius collegae Albertus a Lalko Palatinus Syradiensis: Ioannes Comes a Tenczin Ca-
 stellanus Voiniciensis: Ioannes Tomiczki cum Nicolao filio, Gneznensis Castellanus,
 Andreas Comes a Gorka: Ioannes Herbortus Castellanus Sanocensis, Stanislaus Cri-
 ski Castellanus Raciaznensis: Nicolaus Christophorus Dux in Olika & Nieswiez, Ioan-
 nes Zamoilki Belsensis Praefectus: Ioannes Zborowski Odalanouiensis: Nicolaus Fier-
 lei Casimiriensis: Alexander Prunski Palatinus Kiuuiensis: qui perita quidem facul-
 tate nondum tamen impetrata per Germaniam transeundi accelerantes in Galliam
 salui peruenerunt, Parisijs 14. Calendas Septembris foeliciter appulerunt, nullo suorum
 in itinere relicto, quorum praeter legationis Principes & complures nobilissimos ado-
 lescentes, in comitatu erant amplius ducenti quinquaginta: omnesque a Rege Caro-
 lo & suis procuratoribus comiter qua cum decebat reuerentia suscepti, omnibus offi-
 cijs blandè hospitalitatis tractabantur.

Conclusionibus autem & conditionibus vltro citroque alterutrum absolutis &
 compositis, frequentibus conuiujs lautissimè apparatis interuenientibus, Rex electus
 Henricus omnibus rebus ad tantum iter comparatis, Parisijs valedixit. 4. Calen. Octo-
 bris. Abeuntem vniuersa Gallica nobilitas, ciuium omnium turmae faustis omnibus
 sunt prosequuti.

Rex Carolus proposuerat cum vniuerso comitatu ad vltimos regni fines cum fra-
 tre amantissimo progredi, nec prius diuelli, quam ad Germaniae limites ventum esset:
 verum in ipso itinere morbo coreptus propositum mutare coactus est: animo & cor-
 pore fratris discessum aegre ferens. Rex electus, fratre Carolo amantissimo infirmo re-
 licto, a Catalanorum finibus Nansium peruenit: vbi a Duce Lotaringe Sororio, cum omni
 comitatu, lautissimo hospitalitatis apparatu exceptus est. Tunc temporis verò duplex
 gaudium accidit: nam Claudia coniunx Ducis filia recens enixa erat: cui in sacrosancto
 Baptismo, Posnaniensem Episcopum, & collegas, Christiano ritu sponsores esse voluit.

Postea

Legati in
Galliam.

Henrici re-
gis Parisijs
discessum.

Henrici
Regis.

Postea valedictione Sororio data, Henricus ad Imperium citato cursu pergens Blamontum peruenit, vbi cum Catarina charissima matre, & Frãisco Duce Alenconiorum fratre dilectissimo, cum Margaritãq; sorore amantissima, & alijs proceribus Gallia ultimo amplexus est. Eum in Poloniam vsque sedis Romanæ nuncius Episcopus Montifregalis, & magna nobilitatis Gallicæ caterua, Duces & Comites magnoque in illis regionibus natali loco viri sexcenti ferè, cum suo comitatu Gallico, præter Polonos secuti sunt. Germaniæ Principes Blamontum vsque regi obuiam venerunt, vt potè Christophorus Friderici Comitæ Palatini filius, Princeps Paruæpetræ cum Ludouico fratre, per quos velut itineris duces Rex Tabernas oppidum deducitur, vbi ab Episcopo Argentorati susceptus est incredibili hospitalitatis officio, cum vniuerso comitatu. A Tabernis per Nemetes & Vangiones ad Rhenum fluuium celeberrimum venit, quo superato ad Fridericum Comitē Heidelbergæ agētem diuertit, qui etiam Regem & insperatum hospitem, summa hospitalitate profecutus est. Transito postea Rheno Vangiones reuertitur, & Moguntiam peruenit, à cuius vr̄bis Antistite cum sexcentis equitibus Germanis, honorificè exceptus est: Rhenoque fluuio tertio superato, Francofordiam ad Menum sitam contendit, vbi etiam à ciuibus summa cum obseruantia tractatus fuit. Francofordia mouens Fuldam oppidum in vigilia Natalis Domini peruenit, vbi festis transactis, Vahicum appulit, vbi etiam à Philippo Lãdgrauio cum tribus equitum Teutonicorum millibus occurrente, maximo hospitalitatis honore susceptus est. Postea superatis Visurgi & Albi fluuijs in Saxoniam intrauit, ibiq; à Casimiro Saxonie Principis genere, cum duobus millibus equitum, nobilitatis Saxonice armorum salutatus est, & ad fines ipsos regionis honorificè perductus. Lorcris postea à Legato Maximiliani Imperatoris mille quingētis equitibus cincto susceptus, & salutatus ad Marchiæ Brandeburgensis Principis Poloniæ Vassallis, fines perductus, à cuius quoque aulicis nullo officio hospitalitatis prætermisso honorificētissimè exceptus Francofordiam Oderæ fluuio qui Poloniæ fines cum Germanis dirimit contiguã perducitur. Poloni itaque fines suos vltra Oderam iam læti considerantes, Deo omnipotenti vota persoluebant. Rex etiam Henricus Imperatori omnibusq; Germaniæ Principibus, per quorum regiones iter habebat, pro fide publicè data, & sincerè conseruata gratias immensas per facundū oratorem, suoque ore proprio confirmatas egit. Tandem fœliciter Miedzirzece oppidum Polonicum peruenerunt, vbi maximo cum gaudio à Nobilitate gentis Poloniæ, proceribusque & magnatibus summo apparatu pompis copijsque instructissimis susceptus est. Post hoc in maioris Poloniæ Metropolim Posnaniam honorificentissimè deductus, magnificentissimèque acceptus plures dies in ea transegit, & Cracouiã contendens, ad sepulturam Sigismundi Augusti prædecessoris sui solenniter honestandam, Albertum Marschalcum Franciæ, Comitē Radefiarum præmisit. Quæ tunc temporis ante aduentum suū solito more peragebatur, ea nunc nobis breuiter describenda videntur: nam cum de Serenissimi & potentissimi Regis Diui Sigismundi Augusti vitæ curricula, rebusq; feliciter gestis, tum placida & beata ex hac mundi colluuiæ emigratione, inter regni que fœlicissima tranquillitate, multa superius commemorata sint, id vnum re humanissime Lector, desiderare amplius velle existimaui, qua is funeris pompa, & honore ad sepulturam latus, quoque splendore, & qua magnificentia, iusta ei facta essent, de qua re, quoniam ea quoque vt reliqua, honorificentissima ipsi meritò cōtigerunt, quàm potèro paucis dicam.

Cum enim iam annos 50. exegisset, & arduis curis ijsque frequentibus regni debilitatus, & lenta morbi diuturni tabæ confectus esset, integris planè vniuersis, & immotis animi sensibus, de ærumnosa hac vita, obitu sanè per quam tranquillo, & pio discessisset, Knyfsiniæ quo se Varsouia Lituaniam inuisurus contulerat. De Knyfsinia postea Tikocinam arcem quam ipse ædificauerat munitissimam, duobus miliaribus distantem, funus deductum, tandem Varsouiam vno quasi anno exacto, Varsouia Cracouiã cum magna Senatorum pompa, Regina sorore sequēte, deducitur ad sepultu-

*Henricus
gisis
maria
ingressus*

*In Saxoniam
ingressus.*

*Ingressus
Oderam.*

*Ingressus
Posnaniam.*

ram, cum iam foelix aduentus Regis electi Miedzirzeciam nunciaretur, ante Cracouia aduectum, Pradnik Curia depositum, triduoque exacto, omnibus pro iustis perfoluendis tanto Principe dignis preparatis, 15. Februarij die omnes Senatores, & Episcopi, ac Equites qui ad id funus cohonestandum & expectationem futuri regis vndiquaq; confluerant, Ingubri vestiti habitu, ad Serenissimam Reginulam Annam Infantem, prudentissimam, pijsissimamque & honoratissimam virginem, in arcem omnes sese conferunt. Similiter matronæ illustres terris velamentis capita obuolutæ confluunt, quæ Principem moestam, atque adeo exanimatam ferè largifluisq; confectam lachrimis, amanter & diligenter consolabatur. Hæc dū fierent, interim æreæ campanæ, in ædibus sacris vrbs omnibus, & circumquaque in pagis vicinis paræcialibus, nuspiã cessabant, quibus & vrbs ipsa, & omnis circumuicinia latè personuit: sic omnes Senatores Reginulam Pradnik vsq; prosequuntur. Inde funus plumbeo loculo depositum serico viloso nigro obductum, Stematibus & Insignis regni ornatum octo equis absolute nigredinis deducitur, aulicis circumquaque ferici vilosi tegumenta longè per terram errantia tenentibus. Sequebatur verò longè honestissimus Illustrium & ornatissimorum virorum comitatus, quibus omnibus vnus habitus atratus & lugubris erat. In his Nobilissimi, Grauisissimiq; viri Legati externorum Principum, Archiepiscopusq; & Episcopi cum Abbatibus conspiciebantur. Infans moestissima à Legato summi Pontificis & Venetorum oratore pedetentim deducebatur.

Hinc 32. feretra serico viloso, & pannis aureis, holosericoque præciosa tecta præferuntur cum Insignijs Regijs. Equi 33. similiter omnis generis fericci coloris tecti velamine, vtrunq; latus armis regni ornati deducuntur. Demum singularum Prouinciarum vexilliferi, vexilla terrestria, armati equites insidentes generosi præferunt.

Primo vexillum nigrum aulae regiae, aquila alba coronata cum expansis ad volandum alis in campo rubeo præferebatur: aquilam verò omnia insignia Prouinciarum regni cingebant.

Postea Magni Ducatus Lituaniae vexillum rubeum equo currenti cum equite armato gladium supra caput tenenti, ex alia parte quatuor columnis insigniebatur, in campo rubeo. Postea vexillum Goncza dictum cruce duplici in campo lasurino insignitum.

Cracouiensis terræ vexillum rubeum, aquila alba similiter insignitum.

Sendomiriensis terræ vexillum rubeum insigniter, clipeo siue scuto diuiso, in vna medietate lineas tres rubeas, & tres albas, in altera campum lasurini coloris cum tribus ordinibus stellarum portante.

Kalisiensis terræ vexillum capite bisontis inter cornua coronam auream gestante, per naresque circulum aureum habente, in campo more scachorum distincto albo & rubro insignitur.

Posnaniensis terra aquilam albam simplicem in campo rubeo gestat.

Siradiensis terra leonis rubei & aquilæ nigrae medietate, corona insigniti.

Cuiuuiensis leonis nigri, & aquilæ rubeæ coronatorum medietate.

Lanciciensis aquilæ albæ & leonis nigri coronatorum medietate.

Rauensis terræ vexillum aquila nigra R: in pectore aureum gestante insignitur. Similiter Plocensis littera P: in pectore ad differentiam ornata.

Belzensis Grifone albo in campo rubeo insignitur.

Lublinensis terra Ceruum in collo coronatum gestat in campo rubeo.

Podoliensis terræ vexillum, Sole radianti in campo albo.

Leopoliensis, Leone petram ascendente in campo lasurino.

Premisliensis aquila aurea bicipiti coronata in campo lasurino.

Chelmenensis vrsus inter tres arbores gradienti in campo glauco.

Dobrinensis capite humano coronato ex corona cornubus eminentibus.

Vielunensis agno Dei cum vexillo cruce insignito, & calice, in campo rubeo.

Sadecensis scuto diuiso, in cuius medietate, tres lineæ rubeæ & glauca, in altera nouem

nouem stellas in campo rubeo gestat.

Liuenſis aquilæ rubæ & vrſi albi medietate coronati:

Drohicinenſis Stemmata Magni Ducatus Lituaniæ, ex alia parte aquila alba inſignitur in campo rubeo.

Kiouiſis ſancto Georgio draconem lancea feriente in campo laſurino, ex alia parte vrſo albo in campo viridi ornatur.

Ducatus Pruffiæ aquila nigra, ex alis manu armata cum gladio prominente, vexillum rubeum ornabatur.

Ducatus Sileſiæ Grifone albo in campo rubeo vexillum inſignitur.

Palatinatus Valachiæ vexillum capite biſontis inter cornua ſtella & latere dextro luna defectuoſa ornatum, cum circulo per nares tranſducto, in campo cœleſtino.

Zatoriſis Ducatus vexillum cœleſtini coloris, aquila alba literam Z: in pectore ornata inſignitum.

Oſtriciſis aquila nigra O: literam in pectore ornata in campo lazurino.

Mafouiæ Ducatus aquila alba cum Ducali pileo in campo rubeo.

Slupcenſis Ducatus Grifone rubeo in campo albo, vexillum inſignitur. Similiter Pomeraniæ Ducatus iſdem armis vtitur.

Ante ſunus Regium Magnificus dominus N: Macziciowski integra armatura cū equo tam affabrè facta ſubtiliſſimè que, tum argento, tum coloribus diſtincta, vt omnium oculos in admirationem conuerteret armatus, in manu gladium auratum punctura ad latus conuerſum geſtabat. Hunc ſequebatur armiger atra veſte circumdatus haſta cuspide in terram conuerſo cum vexillo, ſcutòq; à leua cum inſignijs Regijs armatus. Enſifer quoque Regni gladium punctura cōuerſum ad latus præferbat. Tum pomum typum mundi repræſentans, ſceptrum, corona aurea à Senatoribus, quibus id compètebat, portabantur. Legati autem ſingularum prouinciarum antecedeabant. Poſt Nobilitatem ſuccedebat vrſis Senatus & populus longo ordine. Omnes quoque proceſſiones omnium Eccleſiarum præbant, longo honoratiſſimoque & præcedentium & comitantium agmine. Ex ludis, deinde literarijs pueri de more antecedeabant cum cantoribus lugubres cantiones decantantes, hos almæ vniuerſitatis doctores, & magiſtri, omniſq; ſtudioſorum ordo inſequebatur. Hinc plusquam 4. millia obſcuro, & triſti habitu veſtiti vulgus, cum funalibus & candelis vndique collucentibus ibat. Vbi iam in arcem ventum eſt, in ædem catedralem, quæ vndiquaque defixis cereis collucentibus ardebat, ſunus honorificentiffimè deponitur. Regalibus ſupra impositis. Exinde finitis cantionibus vrſatis & ſolennibus, orationem funebrem habuit Abbas Magilenſis, pietate & doctrina venerabilis, poſtea conuenientiffimis decentiffimiſq; cæremonijs exequiarum abſolutis, in tumulum maiorum ſuorum deponitur. Poſterea die in omnibus Eccleſijs Epifcopi omnes ſacra celebrabant, ad omnes ſanctos, ad ſanctum Franciſcum, apud ſanctam Annam, Stephanum, Marcum, apud ſanctam & indiuiduam Trinitatem, & in arce apud Diuum Staniflaum. Vexilliferi quoque ſingulim ſuis vexillis, & turba vulgus cum cæteris eadem vt prius proceſſione cum equis totidem, & feretris prædictis vrſem luſtrabant, eques quoque ad funeris feretrum catafractus vndique caſidem pro plumis cæreis ardentibus circumuolutus, equo delabitur, haſta contracta, & gladio proiecto, cumque cantaretur Agnus Dei, Cæcellarius,

& Vicecancellarius ſigilla Regis mortui confregerunt: cæteri autem Senatores ſua ſceptra poſuerunt in altari. Ciues quoque vrſis ſuas exequias funebres in Eccleſia parochiali apud ſanctam Mariam celebrabant.

DE CELEBERRIMO INGRESSU CRACOVIAM, ET CORONATIONE PRÆCLARISSIME HENRICI VALESÏ, POTENTISSIMI & INVICTISSIMI POLONIAE REGIS.

Anno quo Diuina poteſtas humana in ſpecie ſalutis noſtræ reſtaurandæ gratia cœlitus ſeſe demittit 1574. curato ſolenniter ſumptuoſo funere Diui Sigifmūdi Au-

VITAE REGVM

gusti, & depositis atris lugubribusque vestimentis, & pullis integumentis, omnes ordines regni, & Magni Ducatus Lituaniae, Russiae, Masouiae, ac caeterarum regionum Sarmatiae, in noui regis desideratissimum aspectum anhelantes, taedioque visendi illius expectatissimi vultus, non secus ac patres in lymbo ardentes, animos affectionatissimos ad honores illius adiecerunt, nullisque sumptibus quamuis profusissimis ad cohonestandum tantum Principem pepercerunt. Longum esset hic referre incredibilem, inestimabilemque vestitum apparatus, quibus inter se cum pomposi Poloni, tum Magnifici & profusi Lituani, & vinci impatientes cum Masouitis Ruteni, magnificentissimis sumptibus concertabant, & quisque quibus potuit quam maximo sumptu comparatis, suum praeter ceteris in Regem affectum ostentare nitebatur. Hij aureis, isti argenteis, illi holosericeis, alij polymitis, alij planis, alij villosis, tum infectis purpura, & tinctis murice & cocco, tum Attalica Semiramidaque textura, & Phrygio opere elaboratis, insertisque cum vnionibus variarum gemmarum lapillis, resplendebat. Equi omnibus tales, quales Vergilius Turno fuisse describit, & Homerus ad Troiam narrat venisse Menonis, Euripidesque Rhesi Tracum Principis. Ea erat pomparum solennitas, cui nihil adijci ad gloriae magnitudinem potuisset. Cracouia quoque vrbs Regni caput & Metropolis nihil ad tanti Principis aduentum expectatissimum omisit, non sumptibus, non continuis laboribus quicquam pepercit, quid referam publicos, priuatosque apparatus, quacunque ingressurus erat, Rex expurgatae plateae, frondibusque abiectum, ac pinearum semper virentium exornatae, parietes peripetasmatis auro purpuraque distinctis, & hinc longè pendentibus, in arce vbiq; radiabant, affixa longis tractibus in palatijs aurea balthea, tum aurea & argentea vasa instar scalarum per gradus exposita, crebris percussis Solis radijs fulgurabant, illa quoque olim pulueribus squalentia ob diuturnam Regis mortui absentiam inaurata pauimenta, aurea lacunaria optimè extersa, excussa, & expolita resplendebant. Plebs quoque passim portas, ac fenestras virtibus fertis coronabat, alij ad nocturna lumina funabula parabant, alij lignorum strues congerebant, tormenta bellica in vallo & propugnaculis arcis, & vrbs disponebatur, nullus aut aetate, aut valetudine tam imbecillis, qui otio detineretur, qui non aliquid ad publicum gaudium pari laetitia, diligentiaque, aut excogitaret, aut operaretur. Cumque iam omnia apprimè & plusquam perfectè apparata optatam diem expectarent. Rex electus ad Balicias sequimiliari à Cracouia distantem villam Palatini Cracouiensis hereditariam aduenit, innumerata Gallorum, & Polonorum multitudine stipatus: ibi noctem inefabili sua & omnium cum laetitia foeliciter transegit. Die verò illa optatissima, & niueo calculo signanda illucescente, quae erat 18. Februarij. Cum discursu triumphali Nobilium turmae plateas vrbs complent, tantaque hilaritudine cuncta gaudebat, & serena facie gestiebant, vt praeter peculiarem morem, etiam equi & canes, & quaeque domestica hominibus animalia, iucundis gestibus, vocibusque exultare sentirentur, canoraque auiculae suauissimos concentus, vltra consuetum adsonarent, exultantiumque vocibus ipsum caelum reboaret, Phoebus pater, qui caput suum atris olim (ob Regem mortuum mœrorem exprimens) nubibus, occaluerat, obscura caligine pariter cum hominibus disiecta, igniuomis radijs coruscans, propriaeque lucis candore resplendens gratissimus apparuit. Interque & post coronationem aliquot hebdomadis assidue laetus permansit, vt non bruma: sed ver ipsum appareret. Antequam se autem à Balicijs Rex mouisset, de repente vndarum violenter altis de montibus cadentium in speciem effusa Senatorum, equitum, populi, & totius vulgi, vtriusque sexus inestimabilis multitudo, in occursum eius, magifico ornatu, spectabiles, Xerxisque exercitum referentes, omnes campos extra vrben, omnes montes, colles, aggeres, omnes vias, ac villarum recta, & summa arborum oppleuerunt, densissimisque turbarum globis, principi suam quam longissime obuiam procedere gestiebant. Primus autem Senatorum Archiepiscopus Gnesnensis Hungarico habitu ducentos hastatos equites fulgentes, holoserico auro intertexto, produxit, quos ipse insequitur rubea rheda, quam sex equi serico rubeo ornati trahebant, vectus in qua cum eo Episcopi Posnaniensis, Adamus Conarski,

narſki, & Plocenſis, Petrus Miſcomſki ſedebant. Crux autem præferebatur. Hos Leo-
 poliſis Archiepiſcopus Stanislaus Slomowſki, cū Camenecēſi Epifcopo, ſubſequū-
 tur, qui etiam ſplendenti equitatu roboreq; militum magnum triumpho ſupplemē-
 tum addiderunt. Cracouiſis Epifcopus Franciſcus Crassiſki, proximus fuit, quem
 Italico ornatu ducenti equites, holoſerico veſtiti, marturibus ſubducto & argento af-
 fabrè depicto, aureis torquibus inſigniti, præcedebant. Eius veſtigijs Cuiaviſis Sta-
 niſlaus Carncomſki cum Chelmenſi Epifcopo, & Lancieniſi Palatino viris & equis
 illuſtres inſiſtebant. Caſtellanus Cracouiſis Hungarico ornatu, primus poſt Epifco-
 pos, ducentos haſtatos equites auro & argento conſpicuos, clipeiſq; & vexillis fulgen-
 tes produxit. Hinc Palatini ſumma grauitate inſignes procedunt, quorū primus Cra-
 couiſis, cum fratre Sandomiriſi Capitano generali, trecentos viros, auro argen-
 to iuxta, ac equos Hungarico more, & Scytico ſupra modum exornatos producunt.
 Sandomiriſis quoque Palatinus, cum fratre Enſifero regni, ducentis quinquaginta
 equitibus tam ad pompam, quam ad pugnam perfectè inſtructis holoſerico auro & ar-
 gento fulgenti Hungarico more pariter cum equis veſtitis commitati prodeunt. Hos
 Oſwiecimienſis, Breſinenſiſque Caſtellani ſubſequūtur, qui numero & apparatu hoc
 triumphale cumulabant agmen. Tandem Caſſieniſis Palatinus Hunnorum habitu
 inſtructam turmam clenodijs, monilibuſque corruſcantem, & equis auro ornaſis ſu-
 perbam ducebat. Hanc lumen patriæ, & firmum virtutum omnium propugnaculum
 Albertus à Laſko Palatinus Siradienſis viſendo apparatu, cum quadringentis equiti-
 bus Hungarico & centum Scytico more inſtructis procedit, qui omnium conſenſu fa-
 cilè tulit, in hoc triumpho partes priores, tanta enim cura ſuas apparauerat turmas, vt
 neque virum alio equo, neque equum alio viro indigere diceres. Poſtea Podolia Pal-
 tinus huic triumpho agmini 150. equitibus armatis decora quaſi addidit corolaria. De-
 nique Lituaniæ & Ruſſiæ proceres permiscui, ſumptuoſè & profuſè pompoſi, acies tã
 ad bellum quam ad triumphum inſtructas producunt, Quorū primus Nicolaus Geor-
 gius Radiuſius Dux, Palatinus Vilnenſis, decoris Patriæ, & Senatoris eruditi, ac ſoler-
 tis plenèque Diuini ingenij equitatus, Polonorum adæquat laudem. Hunc Caſtella-
 nus Trocenſis decenter tam viris quàm equis inſtructus commitur. Hinc Ioannes
 Chodkieuicius Samogitiæ Generalis Capitaneus, &c. bello ac pace clariffimus, & ad
 res magnas gerendas natus procedit. Deinde eiufdem Ducatus Theſaurarius ſuppre-
 mus, & Miſcenſis Caſtellanus equis & viris auro corruſcantibus ſuperbi ſequuntur.
 Poſtea Nicolaus Chriſtophorus Radiuſius Dux, Curia Marſchalcus, Italico eoq; ſum-
 ptuoſiſſimo equitatu cinctus. Tandem exercitum Campiductor, Inciſor, Dapifer, Po-
 cillator, hij Hungarico, illi Italico, iſti Scytico, Moſchouiticoque habitu & ornatu ſu-
 perbè inſtructi inſequuntur, & alij innumeri quos recensere longum eſſet. Dies me-
 deficeret, ſi ordine perſequar ſingulos, qui viri, qui Heroes, qui Duces, ad illam cele-
 britatem cohoneſtandam vndique confluxerunt. Apparebat Lituanoꝝ equitatū
 tria millia ſuperare, holoſerico, gemmis, vnionibus, corruſcantē. Poſt Lituanoꝝ pro-
 ceres Dux Conſtantiūſius, Kiouia Palatinus cum duobus filijs, vno Italico, altero Mo-
 ſchouitico habitu ornatō, præcedentibus trecentis equitibus ſuperbè auro & argento
 rigentibus ſtipatus occurrebat. Braſlauienſis quoque Palatinus Woliniſius ſuos Scyti-
 co more pulcherrimè & ſumptuoſiſſimè veſtitos ducentos produxit, pharetris, & ar-
 cubus auro corruſcantibus. Tandem Culmenſis, Mariemburgenſis, & Pomeraniæ Pa-
 larini Germanico ritu ſuperbas producunt acies. Dulſcius quoque Pruthenus 36. e-
 quites loricis indutos & auro fulgentes adiunxit, eiſdem. Hinc Comites à Tecin, Ioā-
 nes Woſnicenſis, & Andreas Belzenſis Caſtellani, familia antiqua, & rebus inſigniter
 geſtiſ Illuſtres, 250. Hungarico more haſtatos equites, clipeiſ, vexilliſque ac veſtibus &
 equis auro micantibus, educunt. Eos Herbortones, ingenio & prudentia, libriſque à
 ſe editis clari, cum ducentis. Camenecenſis, Sauichmoſtenſiſque Caſtellani cum cen-
 tum quinquaginta equitibus cincti. Andreas Wapowſki cum centum, & Bieccēſis ac
 Radomiſis cum octuaginta benè armatis egrediuntur. Poſt hos Stanislaus Comes

VITAE REGVM

Tarnow Castellanus Cechouiensis 200. equitibus, clipeis, hastisq;, & vexillis auro redimitis, marice tinctorum cocco & marturibus subducta vestitis, cum tormentis duorum curuum affabrè instructis progreditur.

Castellani quoque cæteri quos sigillatim numerare infiniti laboris esset, benè in acies iustructi, & ad triumphum cohonestandum tanti Principis conuenientes, subsequuntur. Cancellarius quoq; cum Tesaurario Regni Hieronymo Buzinski omni virtute & patriæ amore Senatores venerandi, suas copias insigniter adornatas præsentant. Post hos Marschalcus Curix, Andreas Opalinski vndiquaq; virtutibus absolutus vir, cum 75. equitibus Italico more egregiè exornatis. Deinde vltimum agmen claudebant Capitanei ciuitatumq; & officiorum regionum præfecti, qui etiam suas in acies pomposè instructi ingentem exercitum exprimebant, aliorumque aut adæquabant, aut superabant laudem, & vereor ne tantorum illustrium virorum splendore captus obuias imprudens alios præteream, alios verò absque discrimine ponam. Lublensis verò Palatinus Macicowski cum filio, & nepotibus insigni virtute præstantibus 200. equitibus cum vulturinis alijs & clipeis ac vexillis Hungaricè terribilibus. Hos Dzialini, Seignicuiorum, Camieneciorum, Ociescij, Coscielecij, Tomicij Castellani Gnesnensis cum filio, Padnicuij, Barsi, Bonaroni, Miscouij, Droieuij, Lesniowolij, Staskouij, Nemstæ, Reiorum cum Oloribus integris coronatis & lilijs in pectore super clipeos ad similitudinem candidarum aquilarum insignitis, Noscouij, Belzensis præfecti Zamoisicij, alijque innumerabiles & inestimabiles equitum exercitus, vt ita dicam, omnibus portis, & suburbiorum latebris sese effundebant. Aulici quoque Regis mortui officia sua minimè neglexerunt, equi quoque singulorum Senatorum, & equitum ducticij, magnam triumpho præbebant amplitudinem, Cubicularij etiam Regis mortui, hi Italica, illi Hungarica specie auro & argento, vesteq; prætexta fulgidi, cæteros claudebant, quibus nihil neque dici, neque fingi speciosius potest. Post Senatorum & equitum turmas, ciues cum plebe, subsequebantur, quorum equites Germanico habitu erant 120. pedites 4000. adæquabant, omnes fulgidis armaturis splendidi, ac discolori vestitu & vexillis secundum opificum contubernia, corruscantes, similiter Clepatriana, Casimiriana, & Stradomiana gentes. Exercitu omni per hunc modum disposito, iuxta Lobzowium & Bronouice vicos ciuitatis. Rex suis Gallis, Guasconibus, & magna nostrorum turba stipatus aduenit, tormenta autem vbique horribiliter interdum exploduntur, & taratantara, taratantara acriter resonant, ibi Episcopus Plocensis Miscouius facunda & Ciceroniana oratione, Regem omnium ordinum nomine salutauit. Bibracus postea Regio nomine affabiliter ad omnia respondit. Dehinc ciues Casimiriensis, Cracouiensis, & Clepardiensis, cum salute humiliter impertiunt, qui etiam placida, & optimè spei plena responsa retulerunt. Absolutis salutationibus, Rex singulos exercitus, agmina constricta, oculis perlustrat auidè, quæ tanta erant hominum benè armata congeries, vt plerique vsu rerum bellicarum periti, eandem etiam valido hosti opponi potuisse affirmarent, tormentorum magistri & sclopetarij tonitrua crebra iterant, resonant, & concutitur sonitu æter. Tandem Rex circiter primam noctis horam urbem ardentibus facibus resplendentem diui Floriani portam ingreditur, albo equo & sublimi altitudine illustri magnificentissimè epiphato, phaleratoque auro vndique refulgente vestus, cui insidens altior omnibus eminebat, vt à cunctis conspiceretur. Consules autem vrbs umbellam auream vsque in arcem super illum portauerunt, veste nigra pellibus panterinis suffulta indutus erat, Vascones sclopetarij 40 & Helueti cum alabardis 60. duobus cum tympano & fistulo præeuntibus latera eius munebant, quibus holosericæ virides vestes, croceo colore distincte erant, in primo loco circa Regem Niuernensis, & Dumeneius Duces, Marchio Elbensis, Duca de Gwisâ, alij primores Galli, & aulici Regij, singuli honoris causa inter binos Palatinos deducebantur, sequebantur & anteibant tympanistarum, tibicinum, cornicum, multitudo, singuli suum taratantara resonantes. Succedebant quoq; diuersorum principum, & populorum, oratores & legati, populus promiscuus per varias turmas & cuneos egrediens

egrediens Regē suū videre gestiens, quo ille procedebat ferebatur, omnes sui ordinis & decoris obliti quem fors cuique locum obtulisset, occupabat. Conscendunt alij tecta, & summis pendunt tegulis, alij trabibus insident, alij columnis implexi, alij muris hærent, omnes fenestræ, omnes rimulæ suis spectatoribus refertæ, perforati parietes, diruptæ maceries, quo oculos suos tam expectari Regis spectaculo populus expleret, nullus locus non occupatus, ne ijs quidem qui non nisi ruinosum & periculosum caperet vestigium. Cùm ad forum fuisset peruentum, tandem omnium aures tubarum clangore, & sclopetariorum bombardariorumque tonitribus obsürduerant: in ipso autem Castrensis portæ vestibulo, arcus affabrè extructus erat triumphalis, tapætis exornatus aureis, in quo tibicines officium suum strenuè adimplebant, in summitate verò turris aquila alba subtiliter & artificiosè facta lilijs in pectore insignita, in omnes partes quo Rex ibat circumuolebatur, stridentibus alis, & capitis inflexione, ac quodam strepitu lætitiā quasi præferens. Cùmque Rex arcem ingrederetur, sclopetæ omnes, tum & maiores machinæ tanto strepitu, fulgoreque; exonerabantur, ac si Iupiter ipse quid quid vsquam, in thesauris suis fulminum, tonitruumque; conclusum habuerit, id totum pariter, simulque; nunc cælo demississet, tum verò genere, tympanorum, tybium, tubarumque; sonis nubes perstrepebant. Arcem ingressus ubi etiam supra, aquila affabrè facta alis applaudebat, in Ecclesia Diui Stanislai Cathedrali, à Canonicis salutatur, & postquam Te Deum laudamus, suaui melodia decantaretur, ad Regialem Maiestatem recta deducitur, ubi vltro citroque data salute in palatium auro splendidum cœnaturus, & acquieturus pergit. Postridiè verò Rex in Senatusconsultū veniens per Bibracum Cancellarium priuatū, omnibus ordinibus Regni gratias egit: quod sibi integrum atque floridum tantum Regnum Diuinitus administrandum præstiterint, Deumque Omnipotentem præcatur, vt is ipsis, atque ad eò toti Reipub. Christianæ sit salutaris, polliceturque daturum se sedulè operam, vt conceptæ de se apud illos opinionioni cumulata satisfaciatur, & vt coronatio properaretur obsecratur. Ad hæc sequenti die Sandiuoius Carnouius Resserendarius Regni Maiestatem Regiam à Nobilitate affabili oratione salutauit, in qua & Reipub. incolumitatem, & Regiam dignitatē sufficienter deduxit, explanauitque, vt omnibus satisfactum videretur. Regio quoque nomine similiter responsum est, omnibus eum satisfacere, & salua omnia sibi concredita conseruare velle, & non tantum modo literis approbare, verum etiam sanguine obsignare paratum esse. Eadem die Sole Occidente cum magna Episcoporum caterua, & Legato summi Pontificis in rupeculam Casimiræ, Diui Stanislai (ubi occisus fuit,) ædem, Polonorū patroni, deducitur, ubi Deo deuotissimè supplicauit, & sacris de more exosculatis in arcem redijt. Quam visitationem sancti Stanislai in Rupella omnes Reges ante Coronationem obire debiti sunt, ex more recepto.

ORDO QUALITER SERENISSIMVS REX POLONIAE IVXTA VETEREM CONSVETVDINEM CORONATVR, & quæ solennitas & cæremoniæ circa id seruari sint solitæ.



*M*primis congregantur Episcopi & consiliarij Regni, alijque Officiales, item Abbates infulati, ad minus ex Diocesi Cracouensi, qui omnes conuenire tenentur. pro die statuto coronationis.

Rex itaque electus parabit se vt dignè accedat mensam Diuinam Corpus Christe sumpturus in die coronationis, vnde ieiunio, elemosina, & confessione expiabit peccata sua. Sequenti autem die qua erit Dominica, qua Rex est beneditendus. Archiepiscopus & Suffraganci, Abbates infulati, alijque, Prælati omnes conueniunt mane in Catedralē Ecclesiam, omnes amicti stolis piuiualibus, mitris, infulis, superpiliciis, & id genere sacerdotalium, Senatores

O R D O

quoque omnes, & equestris ordo congregatur, quibus sic peractis, processione ordinata per magistrum ceremoniarum cum turribulo & aqua benedicta alijsq; episcopalis de Ecclesia in palatium currit, schola cum sacerdotibus & Abbatibus ad scalas palatii remanentibus, soli Episcopi cum Archiepiscopo palatium ascendunt, ad deducendum Principem in Ecclesiam Cathedrali, qui antea induitur per supremum Regni Marschalcum, vel per Magistrum ceremoniarum sandalijs, tunica chirotecis, alba dalmerica & pallio siue capa, quem sic ornatum & inter Barones primoresq; regni stantem, Archiepiscopus aqua benedicta aspergit, post hoc collectam dicit:

Deus humilium institutor, qui nos Sancti Spiritus illustratione consolaris, præten-
de super hunc famulum tuum Henricum Gratiam tuam, vt per eum tuum in nobis
adesse sentiamus aduentum.

Hinc Rex in Ecclesiam per Cracouensem, & Cuiaviansem Episcopos deducitur, à dextra leuag; apprehensa, præferentibus Castellano Cracouensi coronam, Palatino sceptrum, Vilnensi item Palatino pomum aureum, & Andrea à Zborow gladium euaginatam. Episcopi cum Archiepiscopo cruce præcedente, Abbates infulati, & ceteri principes suo ordine quilibet succedebant. similiter Duces Francia, & externorum Principum legati. Regalia supradieta à Senatoribus qui ea portabant accepta in altare deposita sunt, Rex in solio sistitur, ante quem Archiepiscopus certas orationes pronunciat.

Antequam autem Rex coronaretur, orta est magna controuersia, ratione Confederationis, inter quosdam Catholicorum, & Euangelicos sub inter regno facta, Episcopis eandem, vt diuinis pariter ac Ecclesiasticis contrariam legibus, ipsiq; inuitis, & reclamantibus factam, improbantibus, Euangelicis contra, propter rerum suarum securitatem, omnino firmam haberi contendentibus, sed postea omnis illa contentio, inuento medio Deo volente sedata fuit, & pace facta vnus Episcoporum dicit subsequenter Orationem.

OMnipotens sempiternæ Deus, cœlestium ac terrestrium moderator, qui famulum tuum ad Regni fastigium, dignitatemque dignatus es prouehere, concede quæsumus vt à cunctis aduersitatibus liberatus, & Ecclesiasticæ pacis dono muniat, & ad æternæ pacis gaudium, te donante peruenire mereatur, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Finis oratione admonet diligenter Regem, de fide, de pietate in Deum, & de alijs virtutibus Regis dicens:

Cum hodie per manus nostras optimè Princeps, qui Christi Saluatoris nostri vices in hac re fungimur, quamuis indigni sacram vntionem, & Regni insignia sis suscepturus, bene est, vt te prius de onere, ad quod destinaris aliquantulum moneamus. Regiam hodie suscipis dignitatem, & regendi fideles populos tibi commissos curam sumis: præclarum sanè inter mortales locum, sed discriminis, laboris, atque anxietatis plenum, verum si consideraueris, quod omnis potestas à Domino Deo est, per quem regnant Reges, & legum conditores iusta decernunt, quodque de grege tibi commisso, ipsi Deo rationem redditurus, primum pietatem seruabis, Dominum Deum tuum tota mente ac puro corde coles, Christianam Religionem ac fidem Catholicam, quam ab incunabulis professus es, ad finem vsque inuiolatam retinebis, eamque contra omnes aduersantes, pro viribus defendes. Ecclesiarum Prælati ac reliquis sacerdotibus, condignam reuerentiam exhibebis, Ecclesiasticam libertatem non conculcabis, iusticiam sine qua nulla societas diu consistere potest, erga omnes inconcussè administabis, bonis præmia noxijs debitas pœnas imponendo, viduas, pupillos, pauperes, ac debiles, ab omni oppressione defendens, omnibus te aduentibus benignum, mansuetum, atque affabilem pro Regia tua dignitate præbebis, & ita te geres, vt non ad tuam, sed ad totius populi vtilitatem regnare, præmiumque benefactorum tuorum, non in terris, sed in cœlo expectare videaris, quod ipse tibi præstare dignetur, qui viuit & regnat Deus, in sæcula sæculorum.

Absoluta oratione interrogat illum Episcopus hijs verbis:

Vis fidem sanctam, à Catholicis viris traditam tenere, & operibus iustis seruire.

R: Volo.
Vis

CORONATIONIS.

30

Vis Ecclesis Ecclesiarumq; Ministris tutor & defensor esse. R. Volo.

Vis Regnum à Deo tibi commissum, secundum iustitiam Patrum tenere, regere, & defendere.

R. Volo. *Et in quantum Diuino fultus suffragio, ac solatio omnium fidelium suorum valero, ita me fideliter per omnia acturum esse promitto.*

Finita interrogatione, Rex coram Archiepiscopo genu flexus capite ad aperto, dicit in hac uerba: Ego Henricus, Deo annuente futurus Rex Polonorum, profiteor & promitto coram Deo, & Angelis eius, deinceps legē & iustitiam, & pacē Ecclesie Dei, populog; mihi subiecto, pro posse & nosse, facere atq; seruare, saluo condigno misericordie Dei respectu, sicut in consilio fidelium meorum, melius potero inuenire. Pontificibus quoq; ecclesiarum Dei, condignum & canonicum honorem exhibere, atq; ea qua ab Imperatoribus & Regibus Ecclesie collata, & reddita sunt, inuiolabiter obseruare: Abbatibus, Comitibus, & Vasallis meis congruum honorem, secundum consilium fidelium meorum prestare.

Post hoc, utramq; manum ponit supra Euangelia dicens: Sic me Deus adiunet, & hac sancta Euangelia.

Postea dicit Archiepiscopus Collectam.

OMnipotens sempiterne Deus Creator omnium, Imperator Angelorum, Rex regum, & Dominus Dominantium, qui Abraham fidelem seruum tuum de hostibus triumphare fecisti, Moisi & Iosue populo tuo prælatis, victoriam multiplicē tribuisti, humilemque Dauid seruum tuum Regni fastigio sublimasti, & Salomonem sapientiæ pacisque ineffabili munere ditasti, respice quæsumus Domine, ad præces humilitatis nostræ: & super hunc famulum tuum Henricum, quem supplici deuotione veneramus, & in regem eligimus, Benedictionum tuarum dona multiplica; cumque dextera potentie tuæ, semper hic & ubique circunda: quatenus prædicti Abrahamæ fidelitate, Moisi mansuetudine fretus, Iosue fortitudine fultus, Dauid humilitate exaltatus, Salomonis sapientia decoratus, tibi in omnibus complacere, & per tramitem iusticiæ inoffenso gressu semper incedat. Tuæ quoque protectionis galea munitus, & scuto insuperabili iugiter protectus armisque cœlestibus circumdatus, optabilem de hostibus crucis Christi victoriā fideliter obtineat, & triumphum foeliciter capiat, terroremque suæ potentie illis inferat, & pacem sibi militantibus lætanter reporter, per Christum Dominum nostrum, qui virtute crucis tartara destruxit, Regnoq; Diaboli superato, ad cœlos victor ascendit: in quo potestas omnis Regniq; consistit victoria: qui est gloria humilium, & vita salusque populorum: qui tecum uiuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

ALIA ORATIO.

TE inuocamus Domine, Sancte Pater Omnipotens sempiterne Deus, ut hunc famulum tuum Henricum, quem tuæ Diuinæ dispensationis prouidentia in primordio plasmatum, usque ad hunc præsentem diem iuuenili flore lætantem crescere concessisti: eum tuæ pietatis dono ditatum, plenumque gratia & veritate, de die in diem coram Deo & hominibus ad meliora semper proficere facias: ut summi regiminis solum gratia supernæ largitatis gaudens suscipiat, & misericordie tuæ muro, ab hostium aduersitate vndique munitus plebem sibi commissam cum pace propiciationis, & virtute victoriæ foeliciter regere mereatur; per Christum Dominum nostrum, Amen.

Post hac Archiepiscopus genua flectit, & Rex in faciem prouoluitur: Cantores autem cantant, choro correspondente, & cum cantant hunc versum. Et obsequium seruitutis nostræ tibi rationale facias. R. Terogamus audi nos. Archiepiscopus stans ad Regem prouolutum, cum cruce dicit: Et hunc electum in Regem: Coronandum, benedicere digneris. R. Terogamus audi nos.

Iterum canit: Et hunc electum in Regem Coronandum benedicere & consecrare digneris.

R. Terogamus audi nos.

O R D O

Post hoc Episcopi omnes cum Abbatibus genua flectentes, letaniam prosequuntur supra Regem prouolutum, quam cum finierint, Archiepiscopus Orationem Dominicam exorditur: Pater noster, &c. Et ne nos inducas in tentationem. R. Sed libera nos à malo. V. Saluum fac seruum tuum Domine. R. Deus meus sperantem in te. V. Esto ei Domine turris fortitudinis. R. A facie inimici. V. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te ueniat. V. Dominus uobiscum. R. Et cum Spiritu tuo.

O R E M V S.

DEus qui populis tuis virtute consulis, & amore dominaris, da famulo tuo Henrico sapientiæ spiritum, cum regimine disciplinæ, ut tibi toto corde deuotus, in Regni regimine maneat semper idoneus, tuoque munere ipsius temporibus, securitas Ecclesiæ dirigatur, & in tranquillitate deuotio Christiana permaneat, ut in operibus suis bonis perseuerans, ad æternum Regnū te duce peruenire valeat, per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Benedic Domine hūc Regem Henricum, qui Regna omnia moderaris à seculo, & tali eum benedictione glorifica, ut Dauidicę teneat benedictionis & sublimitatis Sceptrum; & glorificatus in eius protinus rapiatur merita, da ei tuo spiramine cum mansuetudine, ita regere populum tuum, sicut fecisti Salomonem tuū conrinere regnum pacificum, sit tibi semper cum timore subditus, tibi que militet cum quiete, sit tuo clipeo protectus, cum proceribus, & ubique tua gratia victor existat, honorifica eum precunctis Regibus gentium, ut foeliciter populis tuis dominetur, & foeliciter eū nationes adoret, uiuat inter gentium cateruas magnificus, sit in iudicijs æquitatis singularis, locupletet eum tua perdiues dextera, frugiferam obtineat Patriam, & eius liberis tribuas pro futuram, Protella ei prolixitatem vitæ, & in diebus eius oriatur iusticia, à te robustum teneat regiminis solum, & cum iucunditate & iusticia, æterno gloriatur in regno, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Postea Archiepiscopus sedet, Rex uero genua ante eum prouolutus, Dalmatica & piuiuali exiit. Archiepiscopus autem intincto pollice dextro in oleo sacro ungit illi dextram à palma, ad cubitum, & inter scutulas, & in brachio dextro, dicens:

Vngo te in Regem ex oleo sanctificato in Nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, Amen.

Pax secum. R. Et cum Spiritu tuo.

O R A T I O.

VNgo te in Regem ex oleo sanctificato Spiritus Sancti gratia humilitatis nostræ officio in te copiosa descendat, ut sicut manibus nostris indignis, oleo materiali pinguescis exterius ablutus, ita eius inuisibili vnctione delibutus, impinguari merearis interius, eius quoque perfectissima spiritali vnctione semper imbutus, & illicita declinare totamente discas seu valeas, & utilia animæ tuæ, iugiter cogitare, optare, atque operari queas, auxiliante Domino Iesu Christo, qui tecum uiuit & regnat, Deus Dei filius Iesus Christus Dominus noster, qui à Patre oleo exultationis vnctus est, præ participibus suis, ipse per præsentem sanctæ vnctionis infusionem Spiritus Paraclyti, super te Benedictionem infundat, eundemque usque ad interiora cordis tui penetrare faciat. Quatenus hoc visibili & tractabili oleo dona inuisibilia percipere, & temporali Regno, iustis moderationibus executo, æternaliter corregnare ei merearis, qui solus sine peccato Rex Regum, uiuit & gloriatur, cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti, Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Oremus.

OMnipotens sempiternus Deus, qui Azachiel super Siriam & Iehu super Israel per Heliam, Dauidē quoq; & Saulem per Samuelem Prophetā in Reges inungi fecisti, tribue quæsumus, manibus nostris opem tuā benedictionis, & huic famulo tuo Henrico, quem hodie licet in dignis in sacro vngimine delingimus, dignā delibutionis huius efficaciam, & virtutem concede, Constitue Domine principatum super humerum eius, vt sit fortis, iustus, prouidus, & indefessus Regni huius, & pōpuli tui gubernator, infidelium expurgator, iustitiæ cultor, meritōrum remunerator, Ecclesiæ tuæ sanctæ, & fidei Christianæ defensor ad decus, & laudē tui nominis gloriosi, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecū viuit & regnat in vnitāte Spīritus Sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Christe perunge hunc Regem in regimen, qui vixisti Sacerdotes, & Prophetas, Reges, & Martyres, qui per fidem vicerunt Regna, operati sunt iusticiam, atq; adepti sunt repromissiones, tua sanctissima vnctio super caput eius defluat, atq; ad interiora descendat, & cordis illius intima penetret, & promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi Reges, gratia tua, dignus efficiatur, quatenus in præsentī sæculo foeliciter regnet, & ad eorum consortium in cœlesti regno perueniat, per Dominum nostrum Iesum Christum, qui tecum viuit & regnat &c. Vnctus est oleo lætitiæ præ confortibus suis & virtute sanctæ crucis potestates aëreas debellauit, tartara destruxit, Regnum Diaboli superauit, & ad cœlos victor ascendit, in cuius manu victoria virtus & potestas consistunt, & tecum viuit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Deus qui es iustorum gloria, & misericordia peccatorum, qui misisti filium tuum vt pretiosissimo sanguine suo genus humanum redimeret, qui conteris bella, & es propugnator in te sperantium, & sub cuius arbitrio, omnium Regnorum continetur potestas, te humiliter deprecamur, vt præsentem famulum tuum Henricum in tua misericordia confidentem, in præsentī regali sede benedicas, eiq; protinus adesse digneris. & qui tua expetit protectione defendi, omnibus sit hostibus fortior, fac eum Domine beatum, & victorem de inimicis suis, Corona eum corona iustitiæ & pietatis, vt ex toto corde, & tota mente in te credens, tibi deseruiat, sanctam tuam Ecclesiam defendat & sublimet, populūq; à te commissum iustè regat, nullum ius insidiantibus malis iniustitiam vertat. Accende Domine cor eius, ad amorem gratiæ tuæ, per hoc vnctionis oleum, vnde vixisti Reges & Prophetas, quatenus iustitiam diligens, per tramitem iustitiæ familiariter populū ducens, post peracta & disposita in regalia excellentia annorum curricula, ad te peruenire mereatur, per Dominum nostrum Iesum Christum & cet.

Prospice Omnipotens Deus serenis optatibus hunc gloriosum Regem Henricum, & sicut benedixisti Abraham, Isaac, & Jacob, sic illum larga benedictionis spiritalis gratia, cum omni plenitudine potentiæ irrigare, atq; perfundere dignare, tribue ei de rore cœli; & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini, & olei, & omnium frugum opulentiam, ex largitate diuini muneris, longa per tempora, vt illo regnante sit sanitas corporū in Patria, & pax inuiolata in Regno, & dignitas gloriosa Regalis Palatij, maximo splendore Regiæ potestatis omnium oculis fulgeat, luce clarissima clarescat, atq; splendore, quasi splendidissimo fulgore maximo perfusus lumine videatur, Tribue ei Omnipotens Deus, vt sit fortissimus protector Patriæ, & consolator Ecclesiarum, atq; cœnobiorum sanctorū, maxima cum pietate munificentiæ, atq; sit fortissimus Regū, triūphator hostiū, ad opprimendos rebelles & paganos nationes, sitq; suis inimicis, satis terribilis, præ maxima fortitudine regalis potentiæ. Optimatibus quoq; & præcellis proceribus, ac fidelibus sui regni sit magnificus, & amabilis ac pius, vt ab omnibus timeatur & diligatur. Reges quoq; de lumbis eius per successiones temporum, futurorum egrediantur, qui Regnum hoc valeant regere totum, & post gloriosa tempora, atq; foelitia præsentis vitæ gaudia aterna in perpetua benedict-

ORDO

ione habere mereantur. Quod ipse præstare dignetur qui viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Postea ipiscopus aliquis, eorum manu gestans, inuncta loca detergit, dicens:

Deus Rex Regum, & Dominus Dominantium, per quem Reges regnant, & legum conditores iura decernunt, dignare propitius Benedicere hoc Regale ornamentum, & præsta vt famulus tuus Rex noster Henricus, qui illud portaturus est, ornamento bonorum morum, & sanctorum actionum, in conspectu tuo fulgeat & post temporalem vitam, æternam gloriam quæ temporis non habeat finem, sine fine possideat, per Dominum &c.

Demum induit Regem piuiali, & Dalmatica, dicens:

Accipe pallium, quatuor initijs formatum, per quod intelligas, quatuor mundi partes, diuinæ potestati esse subiectas, nec quenquam posse foeliciter regere in terris nisi sibi potestas fuerit collata de cœlis.

His absolutis Archiepiscopus manus abluit, & deposita infula dicit Confessionem. Rex verò deductus in solium orat, & post alleluia in Missa, orationes pro Rege aliquis Episcoporum dicit. Postea Regi genu flexo, Archiepiscopus gladium porrigit, dicens:

Accipe gladiū desuper Altari sumptum per nostras manus licet indignas, vice tamen, & auctoritate sanctorum Apostolorum consecratum, regaliter tibi concessum, nostrōq; benedictionis officio, in defensionem sanctę Dei Ecclesie, diuinitus ordonatum, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, & memor esto eius, de quo Psalmista prophetauit dicens: Accingere gladio tuo, super femur tuum potentissimæ, vt in hoc per eadem vim æquitatis exerceas, molemq; iniquitatis, potenter destruas. Et sanctam Dei Ecclesiam, eiusq; fideles propugnes, atq; protegas, neq; minus subfide falsos, quam Christiani nominis hostes execres, ac disperdas, viduas atq; pupillos, clementer adiuues, & defendas, desolata restaures, restaurata cōserues, vlciscaris iniusta, cōfirmes bene disposita. Quatenus in hoc agendo virtutum triumpho, gloriosus iusticiæq; cultor egregius, cum mundi Saluatore, cuius typum geris, in nomine eius, sine fine regnare merearis, qui cum Deo Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Ibidem ulterius in Missa proceditur, & accingens illi gladium Archiepiscopus, dicit:

Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, & attende, quod sancti, non in gladio, sed per fidem vicerunt Regna.

Postea ei Diadema imponens dicit:

Accipe Coronam Regni, quæ licet ab indignis, Episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, quam sanctitatis gloriam & honorem, & opus fortitudinis intelligas significare, & per hanc te participem ministerij nostri, non ignores ita vt sicut nos in interioribus, pastores rectoresq; animarum intelligimur, ita & tu contra omnes aduersitates Ecclesie Christi defensor assistas, Regniq; tibi à Deo dati, & per officium nostræ benedictionis in vice Apostolorum, omniumq; sanctorum regimini tuo commissi, vtilis executor, perspicuusq; regnator semper appareas, vt inter gloriosos atletas virtutū gemmis ornatus, & præmio sempiternæ foelicitatis coronatus, cū redemptore & saluatore nostro Iesu Christo, cuius nomen vicemque gestare crederis, sine fine glorieris. Qui viuit & imperat Deus cum Patre & Spiritu Sancto in sæcula sæculorum.

Demum pomum typum mundi resserens in sinistram & sceptrum in dextram ei dedit, dicens:

Accipe virgam virtutis atque veritatis, qua intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos, errantes viam docere, lapsis manū porrigere, disperdere superbos, & releuare humiles, & apperiat tibi ostium Iesus Christus Dominus noster, qui de semetipso ait: Ego sum ostiū, per me si quis introierit saluabitur, qui est clavis Dauid, & Sceptrum Domus Israël, qui aperit, & nemo claudit: claudit & nemo aperit, sitq; tibi auctor qui eduxit vincitum de domo carceris, sedētem in tenebris, & vmbra mortis, vt in omnibus sequi eū merearis, de quo Dauid Propheta cecinit: Sedes tua Deus in sæculum sæculi, virga æquitatis, virga regni tui, & imitādo ipsum diligas iustitiam, & odio habeas iniquitatem, qui propterea vnxit te Deus: Deus tuus ad exemplum illius, quem ante sæcula vnxit, oleo exultationis, præ participibus suis, Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum eo viuunt, & regnat Deus in sæcula sæculorum.

Inter offertorium, Rex panem & vinum in altare offert, Pacemq; (vt dicitur) exosculat, & sacrosanctum corpus diuinum accipit. Post hoc gladius ei discinditur. Absoluto sacro in tronum medio templo ordinatum deducitur, vbi ab Archiepiscopo intronifatur & gubernaculis regni præficitur dicente:

Sede & retine à modo locum tibi à Deo delegatum, per auctoritatem Omnipotentis Dei, & per præsentem traditionem nostram omnium, scilicet Episcoporum, cæterorumq; Dei seruatorum, & quanto clerum sacris altaribus propinquiorem aspicias, tanto ei potentior in locis congruis honorem, impendere memineris, quatenus Mediator Dei & hominum, te mediatorem cleri & plebis, in hoc Regni Solio confirmet, & in Regno æterno, secum regnare faciat, Iesus Christus Dominus noster, Rex regum & Dominus dominantium, qui cum Patre & Spiritu sancto, viuunt & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum.

Tandem Archiepiscopus exorditur, Te Deum laudamus, quo absoluto, stans à dextris Regis dicit: Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua. R. Iusticia & iudicium preparatio sedis tue. V. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te veniat. V. Dominus vobiscum. R. Et cum Spiritu tuo.

O R E M V S.

Deus qui victrices Moisi manus, in oratione firmasti, qui quamuis ætate langesceret infatigabili, sanctitate pugnabat, vt dum Amalech iniquus vincitur, dū prophanus nationum populus subiugatur, exterminatis alienigenis, hæreditati tuæ possessio copiosa seruiret, opus manuum tuarum à nostræ orationis exauditione confirmata: habemus & nos apud te Sancte Pater Dominū Saluatorem, qui pro nobis manus suas extendit in cruce, per quem etiam præcamur altissime, vt tua potentia suffragante, vniuersorum hostium, frangatur impietas, populusq; tuus cessanti formidine, te solum timere condiscat, per eundem Christum Dominum nostrum. R. Amen.

O R E M V S.

Deus in enarrabilis auctor mundi, conditor generis humani, confirmator Regni, qui ex lumbis fidelis amici tui, Patriarchæ nostri, Abrahæ præelegisti Regem sæculis pro futurum, tu præsentem insignem Regem hunc, cum exercitu suo, per intercessionem omnium sanctorum vberi benedictione lucupletā, & in Solium Regni firma, stabilitate connecte, visita cum per interuentum omnium sanctorum, sicut visitasti Moysen in rubo, Iosue in castris, Gedeonem in agro, Samuelem crinitum in tēplo, & illa eū promissione, & sydere benedictione, ac sapiētia tuæ rore perfundere digneris, quā Dauid in Psalterio, Salomon filius eius te remunerante percepit de cælo. Sis ei cōtra ecies inimicorum lorica in aduersis, galea in prosperis, sapientia in protectione, clypeus sempiternus, & præsta vt gentes illi teneant fidem. Proceres atque optimates

ORDO CORONATIONIS

ſui habeam pacem, diligant charitatem, abſtineant à cupiditate, loquantur iuſtiti am, cuſtodiant veritatem, & ita populus iſte pullulet, coalitus benedictione Trinitatis, vt ſemper maneat tripudians, armis gaudentes & in pace victores, per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Tunc Rex accepto in manus ſacro gladio, aliquos tum nobiles, tum conſiliares viros, habitata-
 ronia dignitate, ad equeſtris ordinis dignitatē praeinſectos prouexit. His peractis Rex in pala-
 tium deducitur, cibum capſſurus ubi inſtructis menſis, accumbat ſummū tronum ipſe, ac dein-
 de per ordinem ceteri principes ſuas menſas accumbunt, tunc primores Barones & Senatores lo-
 ca ſua occupant, Marſchalcis ceteriſq; officiarijs munia Regalia obeuntibus, Dapiferis Architri-
 tlyniſq; praeuntibus cū ſuis ſcipionibus, argenteis caniſtris panem, & auratis patinis varia tuceta,
 leucophaga, friſcellas, tortas, & quicquid praeclarum ars appetitia exquisitiſſimas ſumptuoſiſſimaſq;
 per ordinem epulas copioſe apponunt, aſſa, ellixa, iuſculenta, frixa, paſtillia, promiſſidaria, pulta-
 ria, cruſſulenta, aliq; laut iſſimorum eduliorum genera ſapidiſſimiſſimorum, multiugis cōdimē-
 tis ſuffuſa, quae L. Luculli Romani menſas ſuperabant. Tandem die Luna ſequenti iſdem quibus
 antea inſignia praeferentibus, in forum ſumma cum celeritate deducta, à ciuibus in edito ſolio ad
 id pulcherrimē iuxta praeſtorium facta, iuſuradu & argenti ingentia per amplaq; munera accepit.
 Ibi etiam aſſumens in manum aureum pomum, tum euaginatū gladium eliquod ſtrenuos & be-
 nemeritos viros equeſtri ordini aſciuit, ac aurata militia condonauit. His peractis ad Andrea
 Zborouij nuptias pedes, omnibus plateis & tectorum ſummitatibus, multitudine oppletis, iuit.
 Peracto prandio haſtiludia Rege inſpiciente exercebantur extra muros, ibidem & poſtera die Sa-
 cra Regia Maieſtas liberaliſſimē tractabatur. Samuel autem Zborowſki qui ad coronationem ne-
 glexerat venire, centum viginti equites ſumptuoſiſſimo ornatu Hungarico ei oſtenderat. Plurimē
 poſtea dies in audiendis gratulantiurn Principum externorum legationibus & in quibusdam cau-
 ſis decidendis tranſacti ſunt. Atq; hāc veram Coronationis auguſtiſſimi Poloniae Principis descrip-
 tionem, Lector candide, boni conſule. Vale. & nos redama.

REGNI POLONICI CVM SVIS
 PALATINATIBVS DISTRICTIBVS-
 QVE SIVE PROVINCIIS, CIVITATIBVS-
 q; & Arcibus principibus compendioſa deſcriptio.

* *
 *



EGNVN Poloniae in Sarmatia Europea ampliffimum & nobiliſſimū,
 ab oriente nonnihil in Septētrionem reflectendo, Maſouiae Lithuaniaeq;
 contiguum eſt. A Septentrione Prussiae, mariq; Germanico ſiue Venedi-
 co adhæret, Ameridie et oriente ſimul Ruſſia, Podolia, Valachiaq; &
 montibus Hungariae, Beſkid dictis terminatur, ab occidente Sileſia, Sa-
 xoniaque & Albi fluuiō fines ſuos terminat.

Fines regni
 Poloniae.

Porro Polonia bipartita eſt, maior & minor. Maior ideo dicitur, quod in ea Le-
 chus autor Polonorum imprimis confederit, ibidemque Gneſnam ciuitatem Regni
 ſedem, fundauerit. Sed poſtea ſedes Regia Cracouiam minoris Poloniae Metro-
 polim tranſlata eſt, ubi in hunc uſque diem perſeuerat, atque hanc ob cauſam minor Po-
 lonia maiori antepōnitur, quam imprimis deſcribendam aggrediemur.

Polonia du-
 plex.

Craco-



Racouia vrbs celeberrima minoris Poloniae metropolis, in planicie insigniter ad Vistulam fluuium nauigabilem quo merces omnis generis Gedanum emporium Prussiae, deportantur, condita, muro duplici valloque inexcusso, & fossa muro praecincta cingitur. Arx verò in Scopulo eminenti Vauel dicto ad eundem fluuium sita, sede Regum Poloniae vbi coronantur & sepeliuntur celebris, Gymnasioq; & vniuersitate clara. Eidem aliae tres ciuitates Clepardia, Stradomia, Casimiria contiguae adhærent, hanc Rudamka amnis, illas verò Vistula fluuius interfuit. Porrò Cracouienses Aduocato supremo carent, ea de causa, quod anno Domini 1312. Regnante Vladislao cubitali, quidam aduocatus Cracouiensis Germanus authorem se perfidiae in deditioe vrbs Boleslao Duci Opoliensi praebuerit, qui postea perfidiae dignas poenas, cum suis complicibus dedit. Ab hoc tempore Rex ipse Praetura Cracouiensi potitur. Castellanus quoque Cracouiensis Palatinus in Senatus consensu accubitu, locoque superat: nam cum Boleslaus Krziuousti, Rex Poloniae (de quo supra) bellicosissimus à Rutenis dolo circumuentus esset. Palatinus honore postposito, cum maiori parte exercitus aufugit, Rege in medio hostium relicto. Ab hocque tempore Castellanus primas obtinet, in caeteris verò illius Regni Prouincijs, Palatinus Castellani dignitate antecellit.

*Aduoca-
tus Craco-
uia.*

*Palatinus
& Castellanus.*

CIVITATES DISTRICTVALES IN TERRA
Cracouiensi.

HAs ciuitates districtuales praecipuas vbi iudicia, causaque nobilium discerantur, continet: Palatinatus Cracouiensis, quibus Capitanei iudices & alij Regiamunia obeuntes praesunt.

BIECZ ciuitas muro circumdata, in planicie sita, eam Rapa fluuius praeterfluit, in quo spuma, ex quibus sulfur conficitur, colliguntur, à Cracouia quindecim miliaribus abest.

BOYNICZ Ciuitas lignea ad Dunaiecz fluuium sita, à Cracouia 9. mil. distat.

SANDECZ Ciuitas murata in planicie condita: quam Dunaiecz fluuius praeterlabitur, à Cracouia 11. mil. distat.

LELOVIA Ciuitas murata, in colle sita, arcem inferius conditam habet, quam Biala fluuius aluit, à Cracouia 11. mil. abest.

KZYAZ Ciuitas lignea, à Cracouia mil. 7. distat.

PROSOVICE ciuitas lignea in planicie sita, in qua curia Regia ad Sozeniaua fluuium condita est, à Cracouia 4. mil. distat, in qua conuentiones terrestres nobilium celebrari solent.

Sunt etiam aliae multae ciuitates & oppida nobilium & magnatum in terra Cracouiensi: sed hic nisi eorum in quibus terrestria officia celebrantur, mentionem facimus.

In eadem terra Cracouiensi tres sunt fodine insignes, quae magnis prouentibus thesaurum Regium adaugent. Prima in Olkuffia 5. mil. à Cracouia, vbi plumbi copia, argentumque effoditur. Secunda in Bochnia ciuitate, quae 5. mil. à Cracouia distat, vbi sal glaciei simile perspicuum grandibus massis effoditur. Tertia in Wieliczka 2. milia. à Cracouia, vbi etiam sal glaciale, sed vilius Bochnensi copiosè effoditur.

SENATVS PRINCIPALIS TERRAE CRACOVIENSIS.

Episcopus	} Cracouiensis.	Castellanus	} Sandecensis. Boynicensis. Byecensis. Ospicimensis.
Castellanus			
Palatinus			

P O L O N I A E
 VEXILLVM TERRESTRE BELLICVM AQVILA
 alba coronata in campo rubeo, per alas linea aurica protensa, insignitur.



Distriktus Sandecensis vexillū peculiare habet, clipeo diuiso bicolore insignitum. In eadē terra Cracouiensi duo Ducatus continentur, qui iure naturali in ditionem Regni cesserunt, Zatoriensis & Osuicimensis.

O S W I E C I M ciuitas principalis prædicti Ducatus lignea, in planicie sita, arcē quoque ligneam argilla circumlinitam habet, quam fluuius quidam præterlabitur, 7. mil. à Cracouia. Vexillum aquila nigra, O, in pectore habente, insignitur.

Z A T O R ciuitas lignea cum arce, à Cracouia 5. mil. in planicie Vistulam fluuium sita, quæ Ducatus caput erat, cuius vexillum aquila lasurini coloris, Z, in pectore gestante insignitur.

Huius Ducatus Zatoriensis Princeps à Spitzkotte Myskowski equite Polono, dolose, occisus est, ab hoc tempore in Regis Poloniae ditionem cessit.

S A N D O M I R I E N S I S T E R R A .

S A N D O M I R I A ciuitas principalis, muro circumdata, in colle ad Vistulā fluuium condita, à Cracouia 22. mil. distat. Arcem muratam à meridie Vistula, præterfluam habet. Hæ ciuitates distriktuales præcipuè ad eam pertinent.

C H E C I N Y ciuitas in loco plano sita, arx verò murata in eminenti scopulo condita est, à Craconia 13. miliaribus abest. Fodinis lasuli clara, vbi & argentum reperitur.

DESCRIP TIO.

KORCZIN ciuitas noua lignea, arcem muratam ad Vislok fluuium sitam, habet, quam vndique paludes circumdederunt.

VVISLICIA ciuitas lignea, quam Nida fluuius circumfluit, muroque circumdata inter lutosas paludes in scopulo sita, in quibus ingens colluies reptilium omnigenorum grassatur.

PILZNO ciuitas lignea ad Vislok fluuium sita.

OPOZNO ciuitas murata in planicie, quam Pilcza fluuius præterlabitur.

RADOMIA ciuitas muro valloque circumsepta in planicie sita.

POLOVIEC ciuitas lignea inter colles constructa.

ZAMICHOST ciuitas lignea ad Vistulã fluuium sita, arcem muratam in vltiori Vistulæ ripa habet.

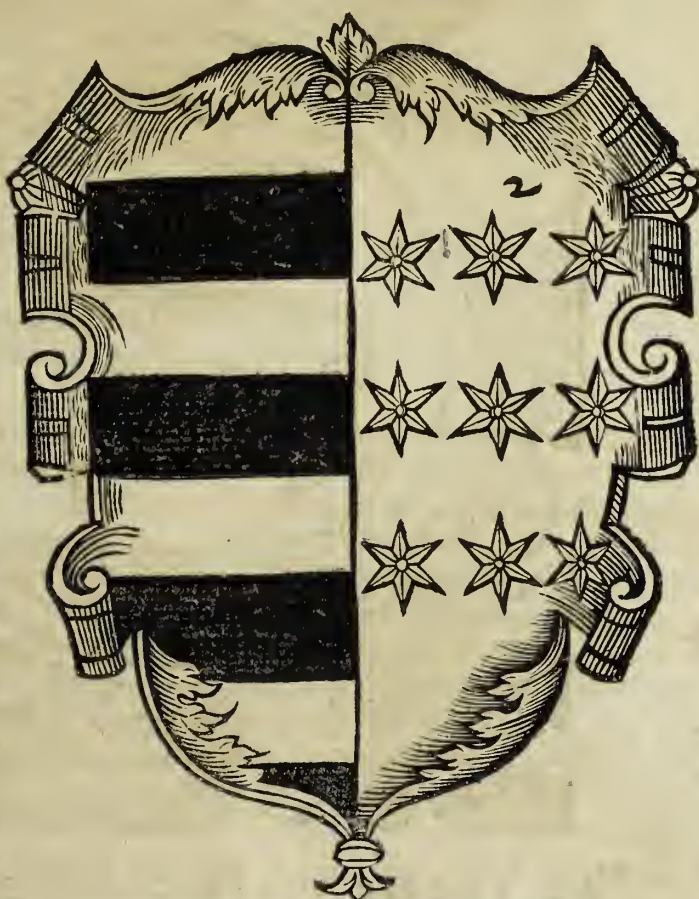
ZARNOW oppidum ligneum.

MALOGOST ciuitas lignea.

SENATORES TERRAE SANDOMIRIENSIS.

Palatinus & Castellanus Sandomiriensis.

Castellanus {
 Vislicensis.
 Radomiensis.
 Zamichostensis.
 Zarnouiensis.
 Malogostensis.
 Polanecensis.



Vexillũ terrestræ gestat pro stemmate, clipeum diuisum, in vna medietate lineas tres rubreas, & tres albas: in altera campum laurini colores, tribus ordinibus stellarum insignitur.

LUBLINENSIS TERRA.

LUBLIN ciuitas murata fossa stagnisq; ingentibus circumdata. Arx in colle eminentiori ad stagnum amplum condita, muro validissimo fossaque profunda cingitur. In hac ciuitate triplices per annum nundinae, quatuor hebdomads durantes, celebrantur. Primò pro festo Pentecostes. Secundò pro ferijs Apostolorum, Simonis & Iudæ. Tertiò pro festo purificationis Mariæ. Ad eas ex remotissimis regionibus negotiatores, Turcæ, Armeni, Græci, Germani, Moschouitæ, Lituani, & cæteri ex circumiacentibus regionibus, conuenire solent. Iudæi maximam suburbiorum partem occupant, ibiq; Synagogam habent præcipuam. Arcem Bystrzica fluuius alluit. Distat autem Lublina à Sandomiria 14. mil. à Cracouia 36. à Wilna 70. à Warsouia 24. Has ciuitates districtuales terra Lublinensis complectitur.

VARENDOU ciuitas lignea ampla ad stagnum sita, à Lublina 7. mil. abest.

P O L O N I A E

LULUW ciuitas lignea in planicie sita, ex vna parte palude lutuosa, ex alia vallo munitur, à Lublinia 14. mil. abest, districtum satis amplum complectitur.

PARCOW ciuitas lignea, in planicie ad stagnum ingens sita, à Lublina 9. miliarib. abest.

CASIMIRIA ciuitas lignea, inter scopulos ad Vistulam condita, quæ tempore exundationis Vistulæ media ferè à aquis obruitur, à Lublin 7. mil. distat.

Senatores duos præcipuos terra Lublinensis habet, Palatinum videlicet & Castellanium.

Vexillum terra Ceruo albo in collo coronam gestante in campo rubeo insignitur, hoc ut sequitur modo.



DE TERRIS DISTRICTIBVS QVE MAIORIS
Poloniae.

POSNANIA ciuitas insignis maioris Poloniae metropolis, ad Varthã fluuiũ nauigabilem, & Proсна amnem, inter colles condita, muro duplici, fossa- que profunda cingitur, ædes in ea pulcherrimæ insigniterq; ex lapidibus sectis constructæ. Arx murata in eminentiori colle, inter Vartham & Pro- nam fluuios sita. In vltiori ripa Varthæ suburbia sunt amplissima, stagno ingenti paludibusque circumdata, quæ frequenter cum circumadiacentibus pagis e- undatione Varthæ, obruuntur, adeo vt aliquando solummodo summitates ædifici-
ruo
m

rum ex aquis appareant: ipsaque ciuitas in muro aliquando inundatur, vt in foro pla-
teisq; passim nauiget, sed tamē hęc exundationes in odus tribusue interdum die-
bus grassantur. Nundinę in Posnania celeberrimę ter in anno exercentur. Primę in
principio Quadragesimę, quę quatuor hęcdomadis durant. Secundę pro festo diuī
Ioannis Baptistę, quinque hęcdomadis durantes. Tertię pro festo sancti Michaēlis,
quę quinque integris hęcdomadis celebrantur.

CIVITATES DISTRICTVALES IN TERRA
Posnaniensi.

KOŚCIEN ciuitas in planitię inter paludes lutuosas sita, duplici muro valloq; &
fossā munitur, à Posnania 7. mil. distat.

MIEDZYRZECZE ciuitas lignea in planicie inter flumina paludesq; lutuosas.
(vndē & nomen habet) sita, finitima Silesię, Pomeranię, arcem muratam natura & o-
portunitate loci munitissimam, muro valloq; in excusso & fossis profundis circum-
septa, nullo modò expugnari sese, nisi fame patitur. Ea in Ducēs Germanię aliquot an-
nis graui obsidione pręmebant: attamen re infecta cū dedecore discedere coacti sunt,
à Posnania 15. mil. distat.

OSTRESOŃ ciuitas lignea finitima Silesię, in planicie latissima sita, quam syluę
vndique circundederunt.

WSCHÓW ciuitas murata, in planicie sita, à Posnania 11. mil. abest.

SREMŃSK PRĘMECZ, Rogozno, ciuitates lignę, ad officium Posnaniense pertinen-
tes, in quibus iudicia terrestria celebrantur.

SENATORES TERRAE POSNANIENSIS.

Episcopus }
Palatinus } Posnaniensis.
Castellanus }

Sremscensis }
Miedzirzecensis } Castellanus.
Pręmecensis }
Rogosiensis }

Vexillum terrę Posnaniensis aquila alba cum
expansis ad volandum alis insignitur hoc modo.

CALISIENSIS TERRA.

CALIS ciuitas muro circumdata inter palu-
des sita, quam ProŃna fluuius pręterlabi-
tur. Arcis muratę ruinę restant, per Cruci-
geros PrussienŃes desolata.

Has ciuitates districtuales hęc terra complectitur.

GNESNA ciuitas muro circumdata in planitie inter lacus collesq; sita, Archiepis-
copali sede clara. Hęc prima omnium ciuitas in Polonia à Lecho autore Polonorum
condita, vbi imprimis sedes Regia habebatur. Ibiq; Princeps Polonię Boleslaus Cha-



P O L O N I A E

bri ab Othone Romanorum Imperatore Regium Diadema accepit, quo hucusq; Reges Poloniae utuntur. In hac ciuitate est Ecclesia Cathedralis Metropolitana, in qua corpus Diui Adalberti Episcopi Pragensis depositum est. Distat autem à Calis 14. mil. à Posnania 7. In ea nundinae insignes, praecipue verò pro festo sancti Adalberti celebrantur.

PYZDRY ciuitas murata in planitie ad fluuium Varta inter syluas sita, à Calis 9. mil. distat.

WARTHA ciuitas ampla ad eiusdem nominis fluuium sita.

NAKLO ciuitas lignea ad fluuium Notesiam ex Goplo lacu emergentem, Arx murata inter lutosas paludes sita.

LAND ciuitas ad Wartham fluuium, à Gnesna 4. mil. abest.

KONIN ciuitas murata, Warthaq; fluuiio vna cum arce in gyrum circumducta, & nisi pontibus ad eam peruenitur 8. mil. à Calisia abest.

SLYPCZA ciuitas muro fortissimo propugnaculisq; munita, ad Wartham fluuium.

KOLO ciuitas lignea circumsepta, Warthaq; fluuiio in gyrum vna cum arce aliquoties circumluitur 8. mil. à Calisia distat.

LAND & Camenecia ciuitates in Pomeraniae finibus.

SENATORES PRAECIPVI TERRAE CALISIENSIS.

Archiepiscopus Gnesnensis.

Palatinus Calisiensis.

Castellanus Calisiensis.

Gnesnensis
Nakylcensis
Camenensis
Landensis } Castellanus:



Vexillum terrestre capite Bisontis inter cornua coronam auream gestante, per naresq; circulum aureum habente in capite in modum latrunculariorum siue scachorum albo & rubro insignitur hoc modo.

SIRADIENSIS TERRA.

SIRADIA ciuitas lignea muro circumducta in planicie sita. Arx murata ad Wartham fluuium condita. Haec prouincia olim pro Ducatu amplissimo computabatur, secundoque genitis Regum Poloniae attributa erat. Has ciuitates districtuales complectitur.

VIELVNIA ciuitas muro forti propugnaculisque & fossa profunda circumsepta, eam vna cum arce Prosna fluuius praeterlabitur.

SADEK ciuitas lignea in planicie ad stagnum sita, à Siradia 5. miliaribus abest.

PETRICOVIA ciuitas murata inter loca palustrosa condita, vbi Comitum generalia communi approbatione omnium Regum Senatorumque Poloniae celebrari constitutum est. In suburbio curia Regia & turris, in qua causae iudiciales celebrantur sita est, quam fossa profunda ambit. Curiae quoque Episcoporum, Magnatumque Poloniae frequentes ibidem extructae sunt. Deinde extra ciuitatem curia ingenti sumptu ex lignis lenigatis insigniter sub nemore amenissimo extructa est, quam Rex cum omni comitatu suo tempore Comitiorum propter salubriorem auram incolit, Bugey appellata.

Rosperra

DESCRIPTIO.

ROSPRZA ciuitas lignea in planicie paludibus circumflua.

SPICIMIRIA ciuitas lignea.

In hac Siradiensi terra, Nobiles id regum priuilegijs concessum habent, cara rubea in obfignandis literis vti, cum id in illis prouincijs nemini nobilium solūmodo magnatibus, & in officio Regio, siue terrestri præfectis concedatur. Id verò indè promouerunt, cum Pruthæni, cum Polonis in acie acriter confligerent, Lancienses à Pruthænis, Crucigeribus superati, vexillum sui Palatinatus amiserunt, quibus Siradienses in auxilium venientes, vexillum ab hostibus recuperauerunt.

SENATORES SIRADIENSIS TERRÆ.

Palatinus }
Castellanus } Siradiensis.

Rospiriensis }
Spicimiriensis } Castellanus.
Vielunensis }



Vexillum terrestre medietate Leonis rubei, & medietate Aquilæ nigrae in campo Lasurino insignitur, hoc vt sequitur modo.

Vielunensis quoque districtus suum vexillum proprium habet, Agnum Dei cum vexillo cruce insignito, in campo rubeo.

LANCIENSIS TERRA.



LANCICIA ciuitas muro fossa quæ obducta in planicie vndique paludibus lutosis circumdata. Arx murata in scopulo, fossa quæ profunda obstructa, eam Bfura fluuius præterlabitur. Ibidem in villa Kosciol dicta, Ecclesia Cathedralis ex lapidibus sectis constructa est, satis quæ sumptuose prouisa.

ORLOVIA ciuitas lignea, ex vna partium fluuiio lutuoso, & per amplexum, ex altera lacunis palustrosis munitur, 4. mil. à Lancicia distat. In eodem districtu ciuitas Piarek inter lutosas paludes Bfuram fluuium sita, ceruisia boni saporis, quæ in ea coquitur, per totam Poloniam celebris habetur.

BRESINIA ciuitas lignea satis ampla inter stagna sita, à Lancicia 7. mil. abest.

Konarzew, Inowlodz, Biechow, & alix multæ plurimæ quæ; ciuitates & oppida lignea ad Lanciensem iurisdictionem pertinent.

SENATORES TERRÆ LANCIENSIS.

Palatinus }
Castellanus } Lanciensis.

Bresiniensis }
Konariensis } Castellanus
Inowlodiensis }
Biechouensis }

POLONIAE

Vexillum terrestre medietate Aquilæ albæ & Leonis nigri aurea corona insigniti exornatur, in campo rubeo, hoc modo ut vides

CYAVIAE SIVE VLADISLAVIAE TERRA.

VLadislavia ciuitas ampla sede Episcopali clara, inter stagna ad Vistulam fluuium condita. Regio hæc magna ex parte palustrosa est, syluæque in ea rarissimæ, idè incolæ inopia in lignorum patiuntur.

BIDGOSTIA ciuitas murata in planitie sita, cum Barda fluuius navigabilis quo merces ex maiori Polonia in Vistulam fluuium deportantur, alluit, à Vladislavia 6. mil. distat.

Senatores tres præcipuos, terra Vladislaviensis habet, Palatinum & Castellatum, Bydgostiaque Castellatum.



BRESTIENSIS TERRA.

BRESTIA ciuitas murata, progugnaculis vallo, fossaque munitæ in planicie inter lutuosos paludes condita.

Hos districtus complectitur.

RADZIEIOW ciuitas lignea, in campo aprico ad lacum ingentem sita.

CRUSPHICIA ciuitas lignea antiquitus condita, & prima post Gneznam, arx murata ad Lacum ingentem, Gopla dictum, sita, ex quo lacu mures olim prodierant qui Popelum Principem Poloniae ibidem in arce deuorauerant, prout latius in gestis Regum Poloniae diximus. In hac ciuitate sedes Regia olim habebatur, sed postea Cracouiam translata est.

KOWALOW opidum ligneum in locis palustrosis conditum.

SENATORES TERRAE BRESTIENSIS

Palatinus	} Brestiensis.	Crusphiciensis	} Castellanus.
Castellanus		Coualouiensis	

Cuiusciens terræ vexillum, quo Vladislaviensis & Brestensis Palatinatus insimul utitur, Aquilæ rubæ Leonisq; nigri medietate, in campo aureo, hoc modo: excepto quod non habet coronam auream.

RAVENNIS TERRA.

RAUA ciuitas lignea in planicie sita, Arcem muratam in scopulo ad Rauā fluuium habet.

SOCHACZOVIA ciuitas lignea, septis ex vna partium circumdata, arx verò in scopulo eminenti murata, quam fluuius Bfura præterlabitur.

Gostinin

GOSTININ ciuitas lignea in planicie inter paludes lutuosas, arx in scopulo murata fossaque paludibus obducta.

GAMBIN ciuitas lignea ampla, in planicie sita. Senatores tres principales habet terra Rauensis, Palatinum, & Castellatum Rauensem, Sochaczouensem, & Gostinen-
em.



Vexillum terretre aquila nigra in campo rubeo, literam, R, in pectore insignitur.

PLOCENSIS TERRA.

PLoczko ciuitas murata, ad Vistulam fluium condita, sede Episcopali clara, ar-
cem quoque muratam in colle eminenti sitam habet.

BIELSKO ciuitas lignea in planicie sita, à Ploczko 2. mil. abest.

RACZYAYAS ciuitas lignea, inter lutuosas paludes, à Ploczko 8. mil. distat.

SIEPRCZ ciuitas lignea, in collo eminent, inter paludes, à Ploczko mil. 5. distat.

SRENSKO ciuitas lignea in planicie sita, arx murata inter stagna paludesque ingen-
tes, à Ploczko mil. 10.

MLAWA ciuitas lignea Prussiae finitima, eam eiusdem nominis fluius præterla-
bitur, à Ploczko 11. mil. distat.

PLONSKO oppidum ligneum à Ploczko 7. mil.

RADZANGW ciuitas lignea ad Vkra fluium sita, arx murata in scopulo inter la-
cunas palustrosas, à Ploczko 8. mil. distat.

P O L O N I A E
S E N A T O R E S T E R R A E P L O C E N S I S .

Episcopus }
Palatinus } Plocensis.
Castellanus }

Raczyasensis }
Syeprcensis } Castellanus.

Vexillum terræ Plocensis, Rauensis simile, nisi quod aquila, P, litera in pectore insignitur hoc modo.



D O B R I N E N S I S T E R R A .

D O B R I N I A ciuitas lignea septis circumdata, in scopulo ad Vistulam sita, arx à Crucigeris demolita.

S L O N S K ciuitas lignea, in planicie ad Vistulam, à Dobrinia duobus miliaribus abest.

R I P I N oppidum ligneum, in planicie ad Odlekam fluuium conditum, à Dobrinia 5. mil. abest.

G O R Z N O ciuitas lignea, inter sylvas in colle, vallo, fossaq; aquis repleta obducta, à Dobrinia 6. mil.

Pro hac prouincia Poloni cum Crucigeris, Prussiensibus frequenter digladiabatur.

Tres Senatores præcipuos terra Dobrinensis habet: Castellanium Dobrinensem, Ripinensem, & Slonscensem.

Vexillum terræ Dobrinensis caput humanum cornutum duabus coronis redimitum fronte & collo in campo rubeo gestat hoc modo.

D U C A T U S M A S O V I A E .

M A S O V I A Regio, amplissima Poloniæ coniuncta, Prusiam à Septentrione, Lituaniam ab oriente & Russiam nonnihil in meridiem reflectendo in vicinia habet. Quondam sui iuris Principes habebat, secundoq; genitis Regum Poloniæ attributa erat, sed anno Domini 1326. decedentibus immatura ætate, Ioanne & Stanislao Ducibus, vnicis Regionibus hæredibus, Ducatus Masouia in ius Regis Poloniæ cessit. Incolæ eodē idiomate nisi sibilis quibusdā differenti habituq;, moribus & religione cū Polonis vtuntur. Viri sunt strenui & bellicosi, in Martemq; cruentum prouisi.

Has præcipuas ciuitates Masouia complectitur.



Varschouia



VARSCHOVIA ciuitas insignis murata totius Masouia Metropolis, duplici muro, fossa que obducta, in planicie ad Vistulam condita, arx quoque murata ciuitati contigua Vistulae impendet. Pons ibi amplissimus ligneus ingenti sumptu in Vistula fabricatur. Has ciuitates districtuales precipuas habet.

CZERSKO ciuitas lignea in planicie, ad Vistulae fluum sita, arcem murata in scopulo eminentibus altis conspicuam habet, a Varschovia 5. mil. abest.

WYSSEGRAD ciuitas lignea, in planicie ad Vistulam, arx in colle murata, Varschovia 12. mil.

ZAKROCZIM ciuitas lignea ad Vistulam fluum, arx in colle murata. 8. mil. a Varschovia abest.

CZIECHANOW ciuitas in planicie sita, valloq; circumsepta, arx inter lutosas paludes, fossa profunda munitur, a Varschovia 12. mil.

CZERNIENSK ciuitas lignea ampla, arcem & monasterium Augustinorum adiunctum habet.

PVLTOVSKO ciuitas murata, ad Narew fluum vna cum arce sita.

ROSAN ciuitas in planicie, arx vero in scopulo ad fluum Narew condita.

VARKA ciuitas ampla lignea, in planicie ad Pilczam fluum sita, a Varscho. 8. mil.

BLONYE ciuitas lignea ampla, a Varschovia 4. mil.

TARCIN ciuitas lignea, a Varschovia 5. mil. abest.

GRODZYEC ciuitas lignea, a Varschovia mil. 7. a Tarcin 2. distat.

Prasnis ciuitas ampla lapideis aedificis ornata.

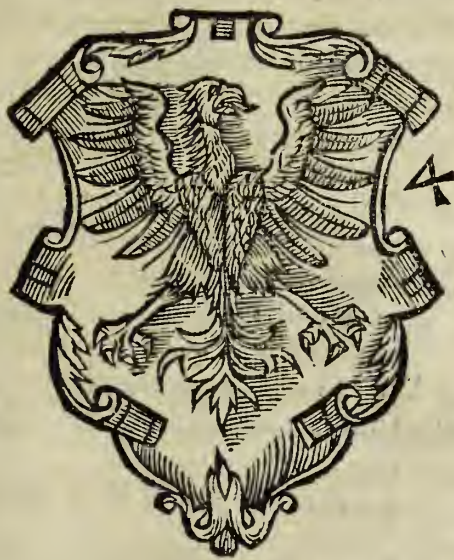
Lomza ciuitas ampla ad Narew fluum nauigabilem sita, in ea aedificia pulcherrima murata a Varschovia 20. mil. distat.

SENATORES PRIMARII DVCATVS MASOVIAE.

Palatinus Masouiae Generalis.

Varschouiensis	} Castellanus.
Cerscensis	
Vyssegrodiensis	
Zakrocimensis	
Cziechanouiensis	

Vexillum Masouiae Aquila alba cum expansis ad volandum alis in campo rubeo insignitur, hoc modo vt vides.



LIVENSIS TERRA.

LIVO ciuitas lignea, arx murata ad Liwicz fluum condita.

WEGROW oppidum ligneum a Livo medio miliari distans.

WIZNA ciuitas in planicie ad Narew fluum sita, arx in colle fossa circumducta.

NVR ciuitas lignea ampla, ad fluum eiusdem nominis sita.

CAMENYEC ciuitas lignea in planicie ad Bug fluum a Livo 8. mil. sita.

P O L O N I A E

Senatores hos duos præcipuos terra Liuenfis habet, *Liuenfem*
& *Wiznensem* Castellanos.

Vexillum terreſtre Aquilæ me-
diate rubeæ & Vrſi albi coronati
inſignitur, hoc modo vt vides.

P O D L A S S I A E T E R R A.

P O D L A S S I A regio ampla, Maſo-
niæ ab occidente, Lituaniæ ab
oriente contigua, olim ſub po-
teſtate & imperio Lituanoꝝ erat,
ſed nunc anno Domini 1569. per
Sigifmundum Auguſtum Regem
Poloniæ, & Magnū Ducem Litu-
aniæ, Regno Poloniæ adiuncta & ap-
propriata eſt. Incolæ eius Maſouitæ
Ruthæni, atque Poloni: has ciuita-
tes diſtrictuales præcipuas comple-
ctitur.



BYELSKO ciuitas lignea ampliffima Podlaſſiæ principalis, ad *Byala* fluuium ſita,
Lituaniæ contermina. Arx lignea fulminis ictu in præſentia Regis incenſa penitusque
exuſta eſt, à *Narew* 4. mil.

BRANSKO ciuitas lignea ad *Nur* fluuium à *Byelſko* 3. mil. ſita, in ea Curia Regia iu-
dicialis, in qua cauſæ nobilium diſceptantur.

SVRAS ciuitas lignea inter colles ad *Narew* fluuium ſita, arx in colle foſſa circumdu-
cta, à *Byelſko* 3. mil.

TYKOCZIN ciuitas lignea in planicie ad *Narew* fluuium ſita. Arx natura & opor-
tunitate loci munitiffima, propugnaculis valloq; forti proportionaliter circumſepta
*Narew*q; fluuiio & paludibus circumdata, vt ad eam nuſquã aditus pateat, machinis
tormentisq; bellicis bene prouifa. Theſaurus enim Regius in ea aſſeruat. Rex Si-
gifmundus Auguſtus eam magnis impenſis reſtaurari fecit, monetaque ibidem cudi-
tur, à *Byelſko* 10. mil. diſtat, à *Wilna* 42.

KNYSSYN ciuitas lignea à *Tikoczin* 2. mil. in planicie inter ſtagna, ſyluas, paludesq;
lutofas ſita, ibidem Curia Regia extructa eſt. Hortus quoq; Regius ampliffimus, vario
genere animalium piſcinisq; diuerſis reſſertus. Venationes enim illic omnium fe-
rarum copioſe exercentur. 12. mil. à *Byelſko* diſtat.

NAREW ciuitas lignea inter ſyluas ad fluuiũ eiusdẽ nominis à *Bielſko* 4. mil. cõdita.

WASILKOW oppidũ ligneũ ad *Narew* fluuiũ, in quo Capitaneus regius reſidet.

AVGVSTOW ciuitas noua ampliffima à Rege Sigifmundo Auguſto, à quo & nomẽ
habet fundata, 20. mil. à *Bielſko* diſtat.

D R O H I C I N E N S I S D I S T R I C T V S.

D R O H I C I N ciuitas lignea ad *Bug* fluuium condita in colle curiam Regiam, in
qua cauſæ nobilium diſceptantur habet, à *Byelſko* ciuitate 10. mil. à *Warscho-
uia* 30. diſtat.

MYELNIK oppidum ligneum ad *Bug* fluuium conditum, arx verò in colle emi-
nenti, à *Drohicin* 5. mil.

LOSICZE ciuitas lignea ad ſtagnum ampliffimum ſita, à *Drohicin* 3. mil.

MORDI oppidum ligneum in planicie ad ſtagnum ſitum, à *Drohicin* 5. mil.

Ex his

Ex his duobus districtibus Podlassiæ Bielscensi & Drohicinensi, pro expeditione bellica 20000. nobilium statuuntur.

Huius terræ duo sunt præcipui Senatores, Palatinus & Castellanus.

Vexillum terre Podlassiæ bicorne crocei coloris Stemmata, Magni Ducatus Lituaniæ, in campo albo insignitur, viro videlicet armato, gladium tenente equo insidente, ex alia verò parte, aquilam albam in campo rubeo gestat, postquam Regno Poloniae est incorporata. Similiter Bielscensis, & Drohicinensis districtuum vexilla vnicornia insignitur.



DE TERRIS ET DISTRICTIBVS RVSSIAE
Regno Poloniae incorporatis.

DE gentis Roxolanorum siue Ruthenorum vel Russorum origine varij varia sentiunt, quos Sauromatas, Slauonesque ex posteritate Iapheti (prout latius in deductione Sarmatarum Polonorumque diximus) constat esse. Quidam eos à fusco gentis colore Russos dici autumant, alij à disseminatione, siue dispersione, Rozsicia enim Slauis disseminationem significat, quod melius ad veritatem quadrat, cum totam Sarmatiam Europeanam, & Asiaticam partem occuparent, ab Oceanoque glaciali ad Mediterraneum vsque mare & sinum Adriaticum, à Pontoque, Euxino ad Balticum Oceanum vsque eorum coloniae extenduntur, vnde & Graecis Sporij, id est, dispersi dicuntur:

Qui imprimis Rutenis imperauerint incertum est, cum literarum profus ignari essent, donec anno Domini 796. Michael Curpalatus Imperator Constantinopolitanus characteres ad scribendum Bulgaris misisset, quos etiam Rutheni omnes susce-

perunt, & ab hoc tempore illa quæ poterant ante, & post gesta recordari litteris mandabant. Regionibus Ruffiæ duo præcipui Principes præfunt, vtpotè Magnus Dux Moschouix, qui fe Imperator totius Ruffiæ appellat, plures enim in ea, Ducatus poffidet. Secundus Rex Poloniæ, qui etiam Magno Ducatui Lituaniæ præft, Ruffiæ Ducatus Lituaniæ incorporatos, vtpote Vitebscëfem, Kiouienfem, Mfcziffauienfem, &c. poffidet, quos vna cum Lituania defcripfimus.

Nunc cæteras Regiones Ruffiæ, Poloniæ adhærentes, cum præcipuis ciuitatibus defcribemus, in quibus magna ex parte Poloni colonias fuas habent, Procereſq; & Equites fere omnes Poloni funt, ac maior pars religionem Romani ritus amplectitur, vtpote ciues & nobiles, exceptis colonis & agreftribus qui Græcorum dogmata in religione fequuntur, de quorū religione & ritibus latius in Moschouix defcriptione patet.

LEOPOLIENSIS ET HALICIENSIS TERRA.



LEOPOLIS ciuitas inſignis Ruffiæ Polono Regi ſubiecta, Metropolis, à Leone Ruſſorum Principe condita, duplici muro propugnaculiſq; fortiſſimis vallo & foſſa profunda, tormentiſq; & ſuppellectili bellica expeditiſſime prouiſa. Arx vna in ciuitate, alia verò in eminentiſſimo ſcopulo ciuitati impendente munitiſſimè condita eſt, cuius aſpectus 10. mil. patet. Emporio, ſedeq; Archiepiſcopali clara, Metropolitanus quoque Ruffiæ ibidem ſedem ſuam retinet. Eccleſiæ in ea Romanæ & Græcorū obedientiæ plurimæ. Armeni quoque ibidem Baſilicam ſuæ religionis antiſtitemq; & ſacerdotes habent.

HALICIA ciuitas lignea ampliſſima antiquitus condita, vna ex Ducatibus Ruffiæ: Eam à Moldauia Prud fluuius, ex alia parte Tyras, Neſter vulgo dictus præterlabitur. Arcem ligneam in colle eminenti adiunctam habet.

Has ciuitates præcipuas diſtrictuales, Leopoliensis & Haliciensis terra cõplectitur:

ZIDACOW in Pokutia, ciuitas lignea, in planicie ad Striy fluuium ſita, Arx in colle eminenti vallo circumſepta.

GRODEK ciuitas circumſepta, vna cum arce in planicie ſtagnis circumuallata, à Leopoli 4. miliar.

BVSKO ciuitas inter lutofas paludes ex quibus Bug fluuius oritur ſita, quo merces variæ ex Volhynia in Viſtulam deportantur, à Leopoli 5. mil. diſtat.

STRIY ciuitas lignea, ad fluuium eiufdem nominis condita.

WIZNA ciuitas in planiciæ inter paludes ad fluuium ſui nominis extructa.

SNIATIN ciuitas lignea ſeptis circumdata, confinis Moldauix, cum Prud fluuius præterlabitur, à Leopoli 12. mil. diſtat.

COLOMIA ciuitas lignea ſub monte ad Prud fluuium ſita, ibidem ſal decoquitur.

ROHATIN ciuitas lignea ſeptis circumdata in planicie, eam Rohatinka fluuius præterlabitur. Arcem inter ſtagna & paludes in colle ſitam habet, à Leopoli 10. mil. diſtat.

DOLINIA oppidum ligneum inter colles ſitum.

LYBACZOW ciuitas lignea in planicie ſita, caſtrum inter paludes ſtagnantes conditum.

SENATORES PRÆCIPVI HARVM TERRARVM.

Archiepiſcopus Leopoliensis.

Palatinus Ruffiæ Generalis

Leopoliensis

Haliciensis

Lubaczouienſis

} Castellanus.

Vexillum Leopoliensis terræ, Leonem fuluum coronatum petram aſcendentem in campo laſurino geſtat, hoc vt ſequitur modo.

Haliciense



Halicience verò vexillum Monedulam coronatam cum expansis alis in campo rubeo pro Stemmata gestat, hoc vt vides.

BELZENSIS TERRA.

BELZ ciuitas lignea, ampla in planicie sita. Arcem ligneam lutosi paludibus late stagnantibus circumductam habet, quam nequaquam Tartarica sagitta attingit.

SOKAL ciuitas circumsepta in planicie ad Bug fluuium sita. Arx in colle eminenti lignea.

HRVBYESOW oppidum cum castro in colle situm.

HRODLO ciuitas stipitibus præacutis circumsepta, arcem in colle Bugo præterfluam habet.

GRABOWYEC ciuitas lignea in planicie sita, arx in colle eminentissimo natura & oportunitate loci munitissima accessuq; ardua.

THYSSOWICE ciuitas lignea, arcem in colle habet.

Senatores præcipuos duos terra Belzensis habet, Palatinum videlicet & Castellanum,

Vexillum terrestre Griphonem album coronatum, in campo rubeo pro Stemmata gestat hoc modo.

CHELMENSIS TERRA.

CHELM ciuitas septis circumdata, sede Episcopali clara, arx in eminentiori colle sita, lignea, argila oblinita 4. mil. aspectus illius patet.

CRASNISTAW ciuitas murata ad stagnum amplissimum sita, arx in planicie murata, quam Viepr fluuius nauigabilis præterlabitur, à Lublina 7. mil. In ea Capitaneus generalis regius residet.



P O L O N I A E

RATNO ciuitas lignea ampla inter paludes latissimè stagnantes sita, à Chelmiaq; 24. ferè mil. pòntibus stratis ad eam peruenitur. Arx in colle eminenti ad Perepetù fluuium nauigabilem condita. quam Tur fluuius alia ex parte paludesq; lutosæ muniūt, accessusq; omni ex parte difficilis.

LYVBO W LYA ciuitas ad Bug fluuium sita, arcem in colle eminenti habet.

Senatores duos principales Episcopum uidelicet & Castellanum, terra Chelmen-
sis habet.

Vexillum terrestre Vrso albo inter tres arbores in campo aureo gra-
diante insignitur hoc modo.

PREMISLIENSIS TERRA.

PREMISLIA ciuitas murata ad San fluuium nauigabilem sita, sede Episcopali clara. Arx in colle in vltiori rippa eiusdem fluuij cõdita propugnaculisq; apprimè munitissima. Ibidem hortus ingens regius omni genere ferarum reffer-
tus.



SAMBOR ciuitas septis circum-
data ad Tyrã fluuium, vnà cum arce
sita Hungariæ finitima.

DROHOBYCZ ciuitas stipitibus præ acutis in planicie munita, Salis fodinis clara.

SANOK ciuitas lignea inter colles ad San fluuium extructa, arx in colle murata.

PRZEWORSK ciuitas in colle muro circumdata, ad Mlecza fluuium sita.

KROSNO ciuitas murata lasiolda fluuiio circumdata. Villok verò fluuius eam me-
diam interfluit. Ibidem medio miliari Camyeniecz arx in eminenti scopulo murata,
natura & oportunitate loci & propugnaculis munita.

*SENATORES TRES PRAECIPVOS TERRA PRAEMIS-
liensis habet.*

Episcopus	}	Premisliensis.		}	Sanocensis.
Castellanus			Castellanus		

Vexillum terrestre aquilam auream bicipitem coronatam in campo lasurino pro
Stemmata gestat.

P O D O L I A E R E G I O.

PODOLIA Regio amplissima Moldauia & Valachia à meridie finitima est, ab oriente verò vastissima campestris desolata, ad Tanaim fluuium palu-
desq; Meotidis, & Pontum Euxinum vsque, Tartarosq; Præcopenses
habet. Omnium rerum ex terra nascentium fertilissima, adeò vt colonus,
quamuis quomodocunq; in agrum semen iniecerit, centuplum fructuū
referat. Prata quoque mirum immodum luxuriantia, adeò vt bouis cornua vix è gra-
mine appareant: terra tamen dura & petrosa nimis, adeò vt bissenos boues coloni ara-
turi, aratro iungere cogatur. Attamen intollerabile pondus boues anhelantes testan-
tur.

*Podolia
omniū fe-
racissima.*

tur. Mellis sylvarum passim abundantissimam, stipitibus enim cauatis ubique mella rosca depromuntur. Armentis gregibusq; , & feris omnigenis redundans. Eam antiquitus Allani, Goti, Getæ, Cumani, Polonij, & Roxolani incolebant. Circassorum reliquarum adhuc extant ad Boristhenem fluuium.

Has precipuas ciuitates, arcesq; hæc Regio complectitur.

CAMYENIEC ciuitas Moldauiarum finitima, Diuinaq; ferè manu inter arduas cliuofasq; rupes condita, portas solummodo duas habet. Arx quoq; natura & oportunitate loci rupe petrosa, undique cincta, quam vnà cum ciuitate Smotricz fluuius præterlabitur, fossaq; profundissima naturali cingitur. Arx ipsa muro propugnaculisq; munita. Ciuitatem verò rupes altissima, saxosa, accessuq; ardua inexpugnabilem facit, quam ita suo ambitu includit, vt minimè ædium quamuis eminentiorum tecta apparent. Sæpius ab ea Tartari, Valachijq; & Turcæ cum ingenti strage & dedecore repulsi & fugati sunt. A Chocimia Moldauiarum arce duobus mil. distat.



BAR ciuitas septis circumdata in planicie à Bona Ioannis Sfortiæ Ducis Mediolani filia, Sigismundi Regis Poloniae condita, quam à Baro patria appellauit. Arx in colle murata, paludibus late stagnantibus circumdata.

MYEDZIBOSZ ciuitas & arx ampla lignea, inter paludes latissimè stagnantes sita, ad quam nisi pontibus peruenitur, à Tartaris sæpissimè infestatur.

BREZANIA oppidum ligneum, arcem in colle muratam habet.

TREBOWLA ciuitas sub monte altissimo sita, arcem in colle eminenti habet.

CHMIELNIK ciuitas lignea stipitibus circummunita, arx lignea in planicie ad Bog fluuium (Hærodoto, Hypanis, dictum) sita, à Camyeniec 20. mil.

BRASLAW ciuitas & arx lignea vallo fossaq; circummunita, cum Bog fluuius præterlabitur.

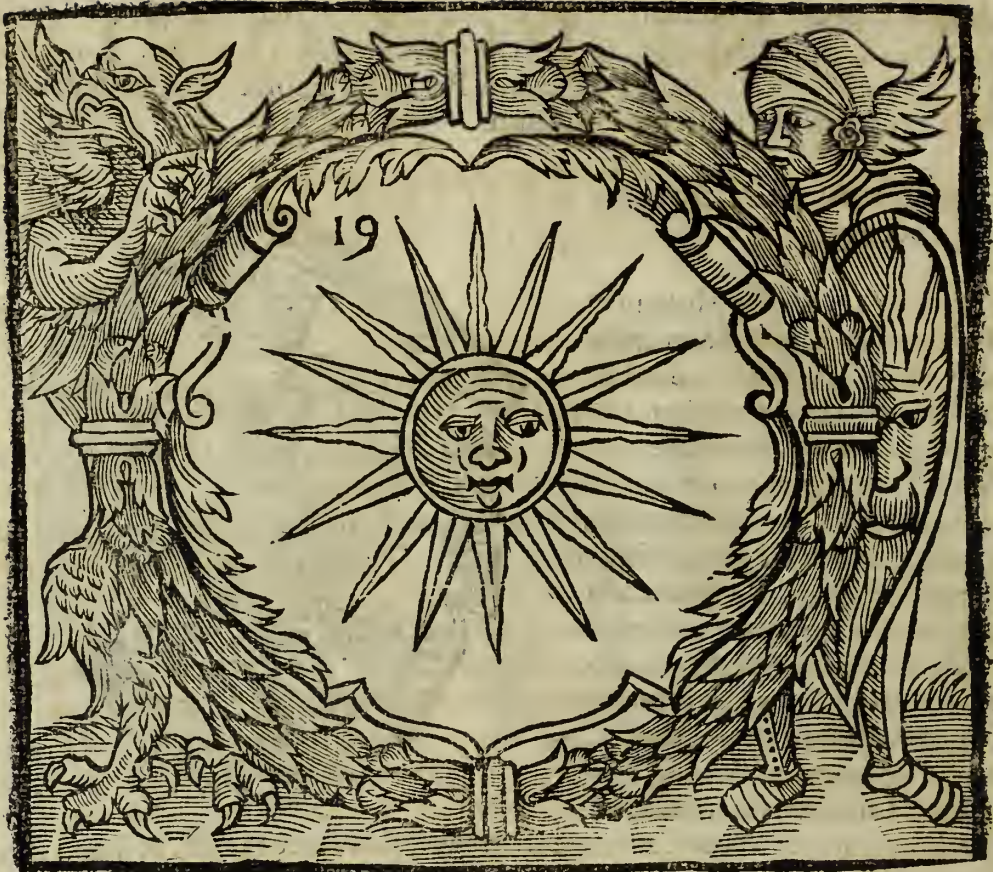
VINNICZA ciuitas lignea vnà cum arce vallo circumsepta, ad Bog fluuium sita. Hæ duæ arces præter cæteras à Tartaris Præcopensibus sæpissimè infestantur, districtusq; amplissimos qui pro Palatinatibus computantur, & vexillum peculiare bellicum cinerici coloris, stemmate Magni Ducatus Lituaniæ insignitum habent.

SVINIGROD arx cum ciuitate lignea in campestribus sita, ibidem munitiones sunt plurimæ in campestribus desolatis sitæ, contra Tartaros latrocinantes arcendos. Tandem vltra Bog fluuium (qui Hærodoto Hypanis dicitur) Circassorum & Canouciorum reliquarum, longo tracto ad Boristhenem extant in campestribus desolatis, quæ 200. miliaribus Polonicis nullis Syluis collibusq; & munitionibus conspicua, ad Tanaim paludesq; Meotidis, & Pontum Euxinum Tartarosq; Præcopenses, & Crimscenses vsque extenduntur.

Circass.
CANOUCI.

Senatores Podoliae precipuos tres duntaxat habet, Episcopum Camenecensem, Palatinum Podoliae generalem, & Castellatum Camenecensem.

Vexillum terrestre Solem stellis duodecenis, in campo albo circumdatum pro Stemmate gestat.



LECTORI.



E te tua opinio fallat Lector candide, me hic vniuersum Regnum Poloniae absolute descripsisse. Ego enim hic Prouincias principales, quae olim pro Ducatibus habebantur, nunc verò in Palatinatus redactae sunt, descripsi, ciuitatesque & arces praecipuas Regias, in quibus causae iudiciales nobilium celebrantur enumeravi. Haec verò prouinciae plurimas frequentissimasque ciuitates, arces, & oppida, tam Regis quam Nobilium, Magnatum, Episcoporumque complectuntur. In singulis autem terris & ciuitatibus districtualibus superius enumeratis administratores causarum iudicialium, à Rege substituuntur: vtpotè Capitanei Generales, qui vices Regias supplent. Iudex & Subiudex, Notarius, Subcamerarius, Camerarius terrestris. Hij omnes causas nobilium absoluunt, exceptis capitibus criminalibusue causis, quae ad Regis edictum in Comitata Generalia relegantur. Sunt quoque plures alij terrestria Regiaque munia obeuntes, quos hic recensere longum esset. Sunt quoque in Poloniae Regno Comitatus plurimi, vtpotè Comitatus in Tarnow, in Gorka, in Tenczin, in Melstin, in Sidlopiecz, & id genus alij.

Regni

42

REGNI POLONIAE,

MAGNIQUE DVCATVS

LITVANIAE, REGIS CVM SENA-

TORIBVS SVIS, IN SENATV, ORDO.



OLONIAE Regnum in Sarmatia Europæa vt diximus amplissimum, potentissimumq; cum alijs multis præclaris rebus, tum modo gubernationis à cæteris omnibus Regnis differt, in quibus Reges sine Senatus consilio & equitum consensu, ex voto priuato legem omnibus ferunt, & nisi virtute innata regantur, in tyrannidem facillè prolabuntur. In Polonia autem vt Reges non nascuntur, sed communibus Senatus & equitum suffragijs eliguntur, ita etiam sine auctoritate eorundem nihil decernere possunt, quamuis sint potentissimi, & militibus voluntarijs superbissimos quosq; Reges superantes. Soli enim Poloniæ Principes inuictissimi reperiuntur, ex solis voluntarijs Nobilibus ducentorum millium quotiescunq; opus fuerit, exercitum fortissimum & omni genere armorum præcipuos sine vllis stipendijs contra hostem educere possunt. Nobilitas namq; vniuersa omnibus soluta vestigialibus, bellica tantummodò munera obire pro aris & focis tenentur, quod si voluntarij milites non sufficerent, de suis proprijs gentibus trecenta millia mercenariorum conscribere possunt. Ita cum sit potentissimus Rex Poloniæ, tamen secundum legum, & Senatus præscripta viuere tenetur, sicq; Regnum amplissimum, Regio imperio, Regia verò Maiestas & Potestas vicissim Senatus & Nobilium libertate temperatur, intra æquitatisq; terminos omnes ordines Regni cum ipso Rege continentur, quod si Rex quandoq; ab officio suo deficeret, & publicas libertates suorum opprimere aspiraret, auctoritate Senatoria, qui ad hoc attendendum iuramento sunt obligati, prohibetur, & ita Rex Poloniæ grauissimis Senatorum cõsilijs nititur. Senatores verò ipsi, & vniuersi Equites vicissim Regiam Maiestatem reuerentur, amant, honorant, & vitam ac possessiones priuatas vniuersas funditus profanitate & bono illius effundere parati sunt. Senatores autem voto Regis (pene quem est summa & maxima iuris dicendi auctoritas) ex præcipua & illustri totius Regni Nobilitate, generis & virtutum commendatione delecti, exacto fidei sacramento, in Senatum eliguntur. Principes autem & præcipui Regni Senatores, sunt Archiepiscopi, & Episcopi, propter venerandam Ecclesiastici ordinis Maiestatem auctoritatemq; & opes quibus affluunt, præstâtissimas, Hij in Senatu in vtrumq; Regis latus circumfidet, Archiepiscopi autem duo sunt in vniuerso Regis Poloniæ imperio, Gnesnensis Regni Primas, & Legatus natus Romani Pontificis in Sarmatia vicem tenens, qui ad verusta superiorum temporum memoria, coronandi Regis ius habet. In Russia verò nigra, secundus Archiepiscopus est Leopoliensis, vbi sedes Metropolitana Cracouia translata est, anno Domini 1075. in curia Lamperti Zulæ Sancti Stanislai prædecessoris. Episcopi tredecim non secus ac Principes maximi, omni rerum copia excellentes, in tota Poloniæ Monarchia reperiuntur, Cracouiensis minoris, Posnaniensis maioris Poloniarum, Vladislauiensis qui & Cuiuuiæ, Pomeraniæq; Vilmensis Lituaniæ, Plocensis Masouia Warmiensis, Culmensis, Prussia, Præmisliensis, Lucæoriensis, Chelmensis, Kiouiensis Russia, Samogitia, vltimus Camenecensis. Hij ordine omnes Regi assident, nisi quod Posnaniensis, cum Vladislauiensis, antiquam dignitatis litè teneant, idèò alternatim locum mutant. Episcopos ex veteri Priuilegio Castellanus Cracouiensis subsequitur, militarium procerum Princeps, deinde Palatini quorum maior Cracouiensis & Vilmensis, palatinos verò quidam Castellani præcipui intermixti. Tunc demum alij Castellani maiores & minores quos recensere longum esset ordine loca sua occupant.

P O L O N I A E

qui non castris vt ipsa vocis Etymologia sonat, sed minoribus prouincijs Senatorio iure & nomine Regio præfunt, extraq; ipsam auctoritatem dignitatemq; (quæ est prima post Palatinos) parum sui officij quæstum reportant, quamuis illius cui præfunt prouinciæ Domini appellantur, nihil enim præter Reipublicæ (quod verè Senatorum est) commoda quærunt. Castellanos Archimarschalci Marschalciq; supremi totius Regni officarij sequuntur, qui sunt Poloniae & Lituaniæ de vtroq; imperio bini, terrestres videlicet & Curiales. Marschalcorum officium est, curare totius aulæ & omnium conuentionis tranquillitatem, inter proceres & aulicos Regios partiri ædes vrbium, Regi quocumq; eunti, baculos erectos singuli præferunt, & vt quisq; officio suo apud Regem fungatur prouident. In Senatus consessu omnia animaduertunt. quod si supremi Marschalci abfuerint, Curiales eorum officium adimplent. Cancellarij & Vicecancellarij Marschalcos ordine sequuntur, vtriusq; gentis qui sunt similiter bini & bina sigilla, horum officium est Priuilegia, immunitates, prærogatiuas à Rege alicui datas, litteras similiter Regias conscribere, scriptas Regi oblatas pronunciant, quibus à Rege subscriptis illi sigillum affigunt. Omnes autem litteræ ac priuilegia in Magni Lituaniæ Ducatus Cancellaria, Ruthenicis characteribus absoluuntur, apud Polonos verò Latinè (cuius linguæ sunt peritissimi) omnes causæ describuntur. Præcipua quoq; est dignitas in Senatu summorum generaliumq; militiæ Ducum, quorum in Polonia vnus, in Lituaniæ Magno Ducatu secundus, rerum potiuntur, penes hos summa omnium exercituum imperij sita est, in qua auctoritate Regia plenipotenter vtuntur. Hos demum Campiductores de vtroq; imperio singuli, qui sunt campestris militiæ Duces. Est etiã summus maioris Poloniae præfectus siue Generalis, similiter Samogitiæ, & terrarum Russiæ præfecti, quo honorum gradu non nisi Principes viri, & de Patria optimè meriti à Rege donantur. Cooptantur quoq; in Senatus classem prouinciarum de vtroq; imperio Officiarij, vtpotè Iudices qui causas nobilium munere Regio dijudicant, Pincernæ, Sacramentarij, Dapiferi, Secretarij, Vexilliferi, Scribæ, Tribuni militum, Exactores, Thesaurarij, & cæteri qui singuli singula officia in prouincijs assignatis exequuntur, & pariter cum iudicibus prouincialibus particularia, certis temporibus anni, assignata iudicia, qui termini siue Roki vulgo dicuntur, exercent. Ensisfer quoq; Regni, & Vexillifer Curia Regiæ, qui Curiale vexillum in bello defert, non postrema dignitate funguntur. Non etiã auctoritatis frustrantur honore ipsi Secretarij, Scribæq; siue Protonotari Regij. Insuper Cubiculi, Stabuli, Culinæq; Magistri, suis dignitatibus in Senatus consessu gaudet. Ciuitatum, Oppidorum, Arcium Regiarum, Prouinciarumq; præfecti, Refferendarij supplices libellos & subditorum quærelas ad Regem & Senatum deferentes, summusq; Regis Secretarius & Refferendarius, salinarum fodinarum & metallorum Præfecti non ignobili certe dignitate potiuntur. Legati quoq; prouinciarum & ciuitatum præcipuarum, ab vniuersis ordinibus de singulis prouincijs nomine totius Nobilitatis electi, suas in Senatu partes occupant. Equites quoq; & Patricij viri iuuenes virtutibus & genere præstantes aulici, qui in aula Regia seruientes in præstandis quotidianis officijs Regi operam nauant, stipendiaq; merentur. Insuper Cubicularij siue Veredarij, qui cum Epistolis Regijs per omnes prouincias, à mandati velocissimè discurrunt. Demum stipendiarij, & satellites siue collaterones Regiæ vitæ custodes, postremum auctoritatis locum obtinent. Omnibus autem Senatoribus sub fidei iuramento, & amore patriæ eadem est perpetua & constans tuenda publicæ libertatis, & propagandi imperij, voluntas. In Senatu cum de Republica deliberant liberè, & sæpiùs arcerrimè sententias dicunt, Regem imprudentius regnantem obiurgant, atq; vno consensu sanctissima maiorum instituta, & communis Patriæ charissimas leges ad extremum vitæ defendunt.

CAPITANEI Generales in minori Polonia 40. in maiori 30. in Ducatu Masouia 12. quæ officia nulla successione, sed ex Regis gratia in benemeritos de Repub. conferuntur, hÿ enim prouincijs præfunt, & nobilitatem, Regia auctoritate, pro tribunali iudicant, omnesq; prouentus Regios exigunt, & in thesaurum referunt.

Regno

REGNO Poloniæ saluberrima aura fauet, omniumq; rerum ex terra nascentium fertilissima est, cuius vbertatem cæteræ regiones transmarinæ affatim perferunt, ad quas frumentum grandicopia, de Polonia nauibus aduehitur. Pecoribus quoq; omnigenis, venationibusq; abundat, ita vt Saxonia, cæteræq; gentes Germanorum, Polonicis Bouibus victitent. Incolæ habitum variarum diuersarumq; nationum more gestant, præcipuè verò, Italicum, Hispanicum, & Hungaricum, qui illis peculiaris est. Alij Germanico, Turcico, Moschouitico, Bohæmicoq; more vestiuntur, diuersas enim & repostillimas prouincias peragrāt, vndè varios mores in patriam inferunt. Viri sunt excellentissima industria præditi, variarumque gentium idiomata callent: imprimis verò linguæ Latinæ peritissimi, qua vt vulgari maiori ex parte in ciuitatibus & pagis passim vtuntur, idq; omnibus diuitibus, ac pæuperibus peculiare est, quod imprimis pueros litteris imbuendos apprimèq; ad consumptionem, sedecim plusuc annorum in pulueribus scholasticis committant, sumptibus pro Magistris minimè indulgēdo, vndelinguam Latinam omnes ferè congruè callēt, idq; ea de re maximè obseruatum crediderim, q̄ vulgaribus litteris vel scripturis, in sacris ac prophanis rebus nunquam vtantur, omnesq; leges tam ciuiles, quàm nobilium, ac villanorum, & ipsa Cancellaria Regni ac Castrensium, Latinis litteris omnia expedit, atq; idè factum est, vt passim docti omnes euaderent. Habent præterea Poloni, & Lituani linguæ Latinæ inflectionē propriam & perfectissimam, vt Latinarum dictionum sonum propriè ad iustum accētum expressionemq; secundum litteras ipsas, quadam cum gratia & dulcedine, inflectere, ac proferre queant. Qua de re Polonia omnium ferè gentium studia vicisse videtur, q̄ rarus esset, qui Latinas litteras nō calleret, deinde Germanicum, Hungaricū, ac passim Italicum & magna ex parte Gallicum, Hispanicumq; extra vulgare suum Sarmaticum idiomata nesciret. Equites in ornamentis equorum, armorum, vestibulq; præsumptuosius plurimum delectantur, Campestri prælio alacrius hostem quemlibet paruis & magnis copijs adoriuntur. Castra etiam artificiosè collocant curribus in gyrum arte dispositis, adè vt in illis tuti non aliter atq; in arce firmissima includuntur. Viri sunt bellicosi, strenui, hostisq; quamuis validissimi impauidi. Armatura maiori ex parte Hungarorum more vtuntur, clipeosq;, qui totum hominem equo insidentem tegunt, & hastas oblongas gestant, pluresq; inter eos tantæ animositatis reperiuntur, vt vnus alium quamuis toto exercitu suorum profligato, ad mortem vsq; non deseruerit, sed vterque strenuè dimicando honestè occumbere, quā turpiter fugere mauult. Prout in Moldauia duobus fratribus germanis, Strusouiczij dictis, Polonis Equitibus euenit, qui ab exercitu suorum aberrantibus cum quinquaginta commilitonibus, insciji in multitudinem Valachiorum inciderunt, à quibus vndique circumuenti, in primo congressu vnus occubuit: alter verò strenuè dimicando euasit: sed cædis fratris germani recordatus, in exercitum Valachiorum conuersus, acies eorum fortiter disuerberabat, & quamuis euadendi facultas iterum ei pateret: tamē honestius cū fratre occumbere, quam euadere maluit. Melstinius quoque, cum Vitoldus Dux Lituaniæ multitudine Tartarorum fugaretur, ex fuga audacter conuersus in confertissimas hostium acies sese coniecit, multisq; hostium trucidatis, tandiu strenuè dimicauit, donec prorsus telis confoderetur, equoq; deieceretur, 1397. vt latius patet in Lituaniæ Ducum descriptione. His etiam multi similes in gestis Polonorum reperiuntur, quos sigillatim recensere infiniti laboris esset. Id verò illic maximè non solum inter fratres, sed inter socios fideles reperitur, prout nuper Vilnæ in Lituania me præsentente euenit, duobus adolescentibus, per plateam ciuitatis pergētibus intempesta nocte, duo alij armata manu occurrerunt, vbi inter defendendū vnus aduersarium suum interemit, aufugitque. Socius verò illius captus cædisq; damnatus, in locum decolandi postridiè ducitur, cumque iam carnifex gladio euaginato staret, ille reus cædis, qui profugerat, accurrens dixit: finite hunc innocentem abire, ego enim hanc cædem perpetravi, itaq; ille genua flectens à Spiculatore decolatus est, innocens verò liberatus.

*Poloni st-
diorū amā
tissimi.*

Nobiles humilioris fortunæ, iniurias à Magnatibus illatas non patiuntur, nam

quamuis pauperrimus nobilis extiterit, amicis cognatisque suis collectis, quam maximum magnatam debellare potest: nō solum enim possessiones pro necessitate amici exponunt: sed etiam vitam suam pro eo morti variisque periculis obijciunt, qua de re magnates in Polonia, non parui, sibi pauperem vulgum Nobilium ducūt, in Lituania e contra, Nobiles humilis fortunæ magnatum sunt serui. Accidit in Polonia me presente, quod quidam magnæ autoritatis vir, Dominus Ioannes Luthomirski, Thesaurarius Regius supremus, Capitaneus Lanciencsis, & Radomiencsis, Castellanusque, Siradiencsis, quosdā pauperes Nobiles, Mikolajemski dictos iniuria affecerat, qui collecta manu consanguineorum, cum magno comitatu proficiscentem occiderunt, infrustraque dissecarunt. Cumque hic Nobilis aut honore priuandus, aut capite plectendus pro prædicto facinore esset, honorem vitæ præferens citatus ad Comitiam Lublini celebrata, alacriter comparuit, ibique honore integro exsententia Regis, decolatus est. Quod si huic genti nimis comestationes, & diuitiarum plusquam liberales prodigiosa profusiones, inebriationes non obfuerint, omnes ferè gētes virtute innata & ingenij Heroicis superarent, sed vnus pro sanitate alterius (prout illis mos est) bibens, poculum magnum funditus exsciat, quamuis natura interdum repugnante, sicque hæc eorum mutua charitas, quam illi maximè in conuiujs celebrant, eos multoties sanitate priuat. multisque ex nimia inebriatione infirmitatibus corripuntur. Cum enim vnus alteri pro sanitate præbicit, non solum poculum vitreum, sed ligneum, vel figulinum, capiti illidit, tandem postridiè surgens infirmitate correptus, vinum incusat, amphoræ oblitus, quam ad caput colliferat. Multi quoque inter eos præcipuè in Ducatu Masouia reperuntur, qui sese alterutrum bibere vi complectant, dicentes, aut mihi præbibe, aut tecum armis decertato, interim verò alius arma quam poculum quem natura recusat alacrius eligit.

Aulicorum ministrorum, seruatorumque, tantas vniuersi Sarmatæ præsertim Poloni, Masouitæ, Lituani & Ruteni, fouent turmas, vt nūquam sperares eos educari posse, qui nullum aliud officium agunt, nisi Dominum aliquò migrantem, comitari, vel aliquò amandati munus iniunctum obire, à cæteris seruitijs prorsus liberi immunisque. Mechanicum opus nobilis seruitori ingenuo, quamuis pauperrimo obire nō patitur, nec demandat, quod si aliquis minus discretus seruitori negotium minus honestum mechanicumue iniunxerit, rusticum sibi ad id muneris inueniendum oportere, se verò honesto seruitio minimè abdicaturum, respondit. Et ideo Nobiles Nobilibus, parsque genere ac virtutibus, paribus plerumque inseruiunt, cum honesta, & nobilia seruitia obeunt, contra occidentalium gentium consuetudines, apud quas nobiles nobilibus turpè interuiri putant, quòd mechanica seruitia, quicquid Dominus demandauerit obire cogantur. Apud Sarmatas verò qui melius bibit pro sanitate Domini ille melior censetur minister, & postquam Dominus mensæ accubuerit, & seruitores statim ordine seruato accumbunt, aliquandoque, tres quatuorue mensas occupabunt, quibus liberaliter fercula opiparia apponuntur, vt quilibet aulicorum tres seruitores sua portione educare possit, quam ipse saturatus puero à tergo stanti, in quadra lautè porrigit. Aulicus enim quilibet seruitores aliquot, & pueros habere solet, & illi seruitores, alios seruitores, pueri, pueros, ad quartum vsque ordinem, ad mensam eiusdem Domini omnes cibaria sumentes, & salaria recipientes, & plerumque maiori ex parte, nisi ad mensam inseruiunt, peracto prandio, vel cœna, saturati inclinatis de more gentis coram Domino genibus, capitibusque adaperitis, quo volunt discurrūt, & quandoque triduò, quatrinduò, vel integra hebdomada Dominus seruum in tabernis, vel in comitiua occupatum non videbit, rarò tamen vbi fuerit interrogatur, & si interrogatur, respondit, se pro sanitate Domini hilariter bibisse, ad què Dominus subridens gratias agit, & plerumque liberaliter huiusmodi remunerantur. Quodam tempore accidit, dum quidam Episcopus per thesaurarium suum aulicis & seruitoribus salaria, siue stipendia secundum consuetudinem ad vnamquamque partem anni, persolueret, astantibusque omnibus ordine suo, quidam latrunculus (qui eadem in

aula nemini seruiens versabatur, bibens & comedens quotidie ad mensam Episcopi, cæteris seruatoribus salaria expetentibus se intermiscuit, quibus aduersus eum murmurantibus, quod nemini seruiens stipendium expectaret, Episcopus illum interrogat, cuinam inseruiret, & quid negotij obiret? Qui respondit: tibi Reuerendissime Domine inseruio, & id quod alij strenuus adimpleo. Quale nam sit seruitium Episcopo interrogante dixit: quotidie bis in die lautè ad mensam tuam comedo & bibo. Cui Episcopus subridens stipendium persoluit.

Nobiles legibus Castrensibus, & terrestribus à Regibus suis constitutis, vtuntur, ad ciuitatesque prouinciales & districtuales, quas superius enumerauimus citantur, nomine Capitanei illius Regia munia obeuntis, qui arci prouinciæque præest, hosque terminos Castrenses appellant. Ad terrestres verò terminos qui rarius celebrantur, in anno sex inter quatuor vicibus, nomine Regis in eandem arcem citantur, vbi à iudice terrestri vices Regias adimplente iudicantur. Ciues verò in ciuitatibus Imperatorijs legibus, quas Magdeburgenses, appellant vtuntur.

Atque hæc nobis de regno Poloniae breuiter dicta sufficiant: quod multis de causis *Conclusio* toti Reipub. Christianæ vtilissimum est, à gentibusque varijs crudelissimis Tartaris, & Turcis videlicet, munitissimum propugnaculum Germaniæ præsertim regionibus.

MAGNI DVCATVS LITVANIAE
 CVM SVIS DVCIBVS, PRO
 VINCIIS, PALATINATIBVS, CIVITATIBVS,
 & Castris præcipuis, Morumque, gentis, Originis, Religionis
 antiquæ compendiosa descriptio.

ARMA MAGNI DVCATVS LITVANIAE.



I ij

DEDUCTIO ET ORIGO CELEBERRI.

MAE GENTIS LITVANORVM, PROBABILIS.

hactenus à nemine Hystoricorum Latinorum explanata.

* *
*



PTOLOMEVS ille vniuersi orbis Geographus curiosissimus, hijs in regionibus quæ hodie à Lituanis coluntur, & quæ eorum ditioni utpote Russia, Podolia, Volhinia, Podlaffia, Samogitiaq; subsunt, hos populos colonias suas, (quorum hodiene vestigiū quidem apparet) antiquitus habuere recenset, Galindos, Bodinos, Geninos, Sudinos, Cariones, Amaxobios, Stabanos, Sturnos, Nascios, Asubios, Wibiones, Ombrones, inter Lublinā & Brestiam, Sargatiosque. Quos omnes ex Cymbris, Gotisque, & Sarmatis ortum sumpsisse idem Ptolomeus asserit. Sarmatorum autem deductio cum latius à nobis descripta pateat, Cymbrorum nomen, & successiones mihi explanandæ videntur. Cymbros itaque à Gomero nepote Nohæ ex maximo natu filio Iapheto ortos esse, nomenque ab eo per tot secula paululum immutatum trahere consentiens omnium hystoricorum opinio est. Hæc posteritas Iapheti, cum maiorem orbis terrarum partem, in Europa; Asiaque minori occupauerit, quod ipsi cum Etymon nominis dilationem significantis, tum fausta Nohæ parentis imprecatio portendebant, pars eorū à Gomero orti, ad Bosphorum Cimerum Mæothidis paludibus proximum, (qui de illis Cymmerius est appellatus) ultra fontes Tanais fluuij, vbi in Ducatu Rheianensi Moschouia Principi subiecto oritur, sedes suas habuerunt. Postea successū tēporis, quod haud difficilè illis fuit, per regiones propinquas, Russiam, Lituaniam, Liuoniam, & Borussia nunc Prussiam appellatam, & Cymbricam Chersonesum vbi Sveci, Dani, Gollandi progressi, toto eo littore se passim diffundentes latè dominati sunt, & castrato paululum nomine, litteraq; interiecta Cymbris nuncupati. Quando verò & qua occasione hæc migratio contigerit: quoniam nulla gentis ab eo tempore monumenta extant, ex quibus id constare possit, ignotum est. Cæterum fuerūt semper Cymbris gens bellicosa, strenua, manu prompta, id enim res ab ipsis fortissimè audacissimeq; gestæ testantur. Hijs nāq; colonijs Septentrionalibus relictis in numero trecentorum milium, per Germanorum regiones in Heluetiam, Galliamque imprimis penetrarunt. Deinde Hispanias populabundi vastauerunt. Inde annum circiter centesimum decimum, ante natū Christum in Italiam excurrerunt, quam vastabundi passim depredarunt, Romanorumq; Consulem Papyrium Carbonem, cum vniuerso exercitu fuderunt. Postea ab eisdem M. Iunius Syllanus, & ipse Consul contracta infœliciter pugna, superatur. Aurelius deinde Scæurus Consulis legatus amissis copijs Romanis, in manus eorum viuis perueniens, à Bolo Rege Cymbrorum occiditur. Id Tacito affirmante actum est, anno sexcentesimo quadagesimo post urbem conditam. Tandem Romani maioribus copijs collectis in aditu Alpium contra Cymbros exercitum opponunt, fusi tamen & ad internitionem prostrati, vbi C. Manlius in pugna interfectus occubuit. Octuaginta verò millia Romanorum militum caesa. Q. Seruilius Cæpio Imperator exercitus, ex conflictu funesto vix cum denis elapsus, Romam tantæ cladis nuncius perueniens, bonis omnibus publicatis, ex decreto Senatus, quod temeritate sua exercitum perdidisset, iugulatur. Aiunt Romanos vno in prælio maiori clade & detrimento vnquam affectos esse, quam obrem suspensis metu animis, de exitu imperij sui magnopere solliciti, præsentique rerum suarum periculo vehementer conturbati, cum hostes exitium, vbi minitantes propediem aduentare nunciarentur. Caium Marium ex Lybia vbi Iurgatam denicerat, Ducem bellicosissimū, & fortunatum vocauerunt, duobusque annis ab illa clade Romanorū elapsis. Marius, Cymbrorū & Teutonū, ad aquas Sextias cruento prælio ducenta millia fudit, tantaque fertur cæsorū multitudo, ut Massilienses congestis defunctorum ossibus, vineas eisdem obsepserint, sanguineque humano

Lituania
populi.

Cymbris
de progenia.

Tanais fluuii.

Cymbrorū
patria.

Cymbris
Gallia &
Hispania
ingressi.

Cymbrorū
in Italia
bella.

Infelix cū
Cymbris Romanorum
conflictus,
eorum strages.

Marius
Cymbrorū
iudit.

mano agri quasi stercore multo pinguescentes vberrimi, feracissimi que redditi sint. Itaque Cymbri attenuati numero & viribus, sed animo minimè fracti, in vnum conglobati, Q Catuli Proconsulis exercitum in fugam verterunt, ad fluuiumq; Atesin castrametati sunt. Quò Marius summa celeritate aduolans, cōiunctis copijs suis, cum exercitu Catuli, inito prælio 29. die Iulij centum quadraginta millia Cymbrorum occidit. Qua clade ad extrema redacti Italia egressi, patrias oras vtpote Daniam, Prussiam, Suetiam, Liuoniam, Lituaniamq; petierunt, ex quibus illi qui Lituaniam occupauerant Gepidæ nuncupati fuere. Hac verò in Regione vbi Samogitia, Aeneas Syluius Massagetæ, gentem Plinio, celebrem confedisse testatur. Lituanoꝝ verò gentem, qui antiquitus Gepidi vocabantur ex Gotis oriundam. Erasmus Stella pulchris rationibus affirmat eū Duce Litalano, siue Litwone Vedenuti Prussiae Regis filio, anno Domini 573. in has regiones vicinas patris imperio quas olim Alani incolebant, venisse. Lituaniæque nomen à sui denominatione eiusdem indidisse. Samogitiam verò à fratre eiusdem Lituonis Saimone principe appellatā, idem Erasmus Stella in Prussia historia testatur, quæ tunc temporis longè in Prussiam, & Liuoniam vsque extendebatur. Similiter Lotialos, siue Lotwonos, qui nunc Liuones post Germanorum ingressum Latinis dicuntur, ab eodem Litwone cum Litwania pariter nomen traxisse. Hæ autem gentes, vtpote Pruteni, Polomci, Samogitæ, Gepidæ, Lituani, Liuones, Curlandi, latwingi siue Iaziges & Iaczwingi appellati, vt vnum idioma, ita eosdem mores, consuetudines, legesq; & bellorū expeditiones in Christianos concordi Marte, semper habebant, nisi singulæ singulis principibus finibusq; certis dirimebatur. Iaczwingi autem fuerunt populi crudelissimi, in finibus Lituaniæ iuxta Masouia, vbi hodiè Podlussia colonias suas habebant, qui in bello non referebant pedem, quin vincerent, aut vincerentur: idèò bellis assiduis interierunt, reliqui eorum in Lituanos Russos, & Masouitas ob vicinitatem abierunt. Opinantur alij Lituanos, à Lituo quod cornu venatorum significat, dictos esse, quorum opinio, vt anilis & stulta iure ab omnibus irridetur. Mathias autem Miechouiensis, & Dlugosus Polonicæ historiæ indagatores, ac annales Rutenorū testantur. Italos Duce Palemone, vel ob tyrānidem Neronis, vel promeritum exilium, aut ab Artila Hunnorū Reges crudelissimas Patriæ vastationes fugientes, has regiones, longa nauigatione superata, ex sinu maris Baltici, quod Prussiam, Samogitiam, Liuoniamq; alluit, per Nemnam fluuium Crononem Ptolomeo dictū, classe ingressos fuisse, q̄ & ipsa gens Lituonica strenuè asserit. Quamplures enim dictiones Latinæ, & Italicæ idiomati eorum intermixtæ habentur. Aiuntque hunc Palemonem (quem ipsum nomen Latinum, Italumque esse prodit) cum certa comitiua ex nobilibus propinquitate iunctis collecta, quorum præcipuos, Vrsinos, Columnas, Iulianos, Cæsarianos, Gastaldos recensent, Lituaniæ nobilibus familijs & Stemmatibus principia dedisse, vulgum verò Lituanoꝝ vtpote colonos, & agrestes ex Gotis natos asserunt, in hancq; sententiam plurimi Polonicæ & Germanicæ, ac Russorum historiæ scriptores astipulantur, quorū iudicio & auctoritati, nos quoq; acquiescentes cum eiusdem sentire volumus.

Hic itaque Polemon ob innatam industriam, à gente barbara Princeps salutatus, eā coram nomine Patriæ suæ Italiæ (præpōsito articulo Italis in fæminini generis nomini bus efferendis consueto) *La Italia appellasse* creditur, quæ postea longo temporis successu Italicis moribus, idiomateque in barbariem populi commutatis, Lituania dicta est. Quidam etiam eosdem Italos à littore maris Baltici, quod Prussiam, Liuoniam, ac Lituaniæ, Samogitiæ extrema alluit, eo quod ibi prius confederint, Lituaniam conuocinasse putant. Succedente postea Palemoni quodam ex eadem gente Principe, Itali recens Latinorum nomen non modo deposuerunt: sed ignatam quoque & peregrinam eorum incolarum linguarum, apud quos principatum arripuerant addiscentes, in suam cooptarunt, viuendi que normam & modum cum eiusdem barbaribus susceperunt. Cæterum hæc gens Lituana longo tempore à sui imperij primordijs, obscura fuit, Rutenoꝝque iugo subiecta, vt Princeps Kiouiensis Russiæ quondam

*Cymbri or
Italia.*

*Lituani à
Cymbris
orir.*

*Lituania,
Samogitia
& Liuonia
denomina
tio.*

*Iaczwings
sive Iaziges
gens cru-
delis.*

*Lituania à
Lituo.*

*Itali Litu-
nia gentis
propagati-
ores.*

*Vulgus Li-
tuanoꝝ
ex Gotis na-
tus ex Ita-
lis oris.*

*Polemon
Italus pri-
mus Dux
Lituanoꝝ*

*Lituania
ab Italia
cognomi-
nata.*

*Lituania à
Littore.*

*Lituani e-
lim obscu-
ri, Russiæ
tributarij.*

LITVANIAE

Monarcha, ab eis periomata, suberaq; ob ægestatem & soli sterilitatem, in signum tantummodo subiectionis exigeret: Donec Mendolphus siue Mendog, & Witenen, Gediminusq; Duces Illustres Hæroica Magnanimitate illa innata, dudumq; segnitia rei militaris oppressa excitata, rebellionem contra Rutenos, ab antecessoribus suis in septam continentes, vnus post alium in Lituaniæ imperio succedentes, Russiæ Principibus partim strenuo Marte, partim astu frequentius aggressis, & quasi debellatis, sensim ad eò viribus creuerunt, vt iugo Rutenis omnibus iniecto, etiam ad tributa sibi pendenda eos compellerent, quæ pluribus ab annis Rutenis ipsi pendebant, ac pro periomatibus & subere aurum, argentumq; exigunt. Nunc Lituanorum successus & seriem à primis principatus, incrementis, secundum Rutenorum opinionones aggrediar, à tribus patribus Palemonis nepotibus, initio sumpto.

Lituanis
iugū Ru-
tenorum
excitant.

ORDO GENEALOGIAE DUCVM LITVANIAE.

Palemoni ex romanis Patritijs genus suum dicenti, fatisque in Lituania multis, periculis exantlatis commigranti, tres nepotes (quos Ruteni filios eiusdem contra veritatem Historiæ legitimos scribunt) in imperio Lituanico successerunt, Borcus, Cunossus, & Spera nominati.

Palemonis
Nepotes.



Borcus.
Kunos.
Spera.

Borcusque arce ad Iuriam fluuium vbi in Cronem siue Nemnam exoneratur, in Samogitia erecta, à sui nominis & fluuij composita denominatione, eam Iurborg quæ hucusque durat, appellauit, imperiumque in Samogitas exercuit.

Kunossus
Arx.

Cunos, verò vltèrius procedens eadem in Regione castrum Kunossus fundauit à suo nomine appellatum, ad quod regio subiaccens pertineret.

Kiernus.
Gybut.

Spera quoque Vilkomir arce ad fluenta Smentæ ædificata, ibidem dominari cepit. Tandem Borco & Spera fatis concedentibus, Cunos in vtriusq; partes successit, duosque filios Kiernum & Gybutum procreauit. Mortuo Kunosso, Kiernus filius in Lituania principatu ex vtraque rippa Wilia fluuij arrepto, Kiernus arcem Ducatus sedem crexit. Hunc Lituaniam à littore & tuba siue lituo cornu venatorio, appellasse Ruteni & ipsa gens Lituanica nulla certa probabiliq; ratione fulti autumant. Gybutus etiam Kiernus germanus Samogitiæ habenis præfuit, manuque coniuncta cum Kierno Russiam apud Braslaw & Poloczko longè lateq; vastauerunt. Cumq; exuijs onusti reuerterentur, Samogitiam à Liuonibus vicinis spoliata inuenerunt, quam vlciscentes Liuoniam vicissim igne, & armis, vastatam dirriperunt.

Kiernus
Arx, & Se-
des Magni
Ducatus
Lituanie.

Lituania
à Lituanis
ba.

Ziuibundus
Dux Litua-
nie.
Muntwil
Samogitia
Dux.

Kierno è viuis decedente Ziuibundus filius in Lituania succedit, Gybuto verò in Samogitia Muntwil, hij quoque fraterna sinceritate sese prosequentes, pacificè gentium suarum habenis præfuerunt. Russiæ principibus tributa persoluentes, periomata videlicet

videlicet ad balnea & contornos de subere more gentis contextos. Muntwilo deinde parcis vocantibus, nō diu regnanti, Vikint filius in Samogitiæ principatū, euectus est. *Vikiñs*



Interea verò cum Batti Tartarorum imperator, Rufsiam magnā ex parte deuastasset, potentiamq; Ducum eius diminuiffet, & debilitaffet, Ziuibundus Lituaniæ Dux naçta occasione ad iugum Rutenorum excutiendum, & libertatem vindicandam, fratris Wikinti Erdziwilum filium in Rufsiam infestandam armata manu deſtinauit. Itaque Erdziwil tranato Vilia fluuio, Nowogrodek arcem & ciuitatem Rutenorum occupauit, ibidemque ſedem Ducatus ſui poſuit. Vtteriufque caſtra mouendo ad Nemnam fluuiū, ſcopulo, natura loci munitiffimo reperto, caſtrum quod Grodno appellatur ibidem crexit. Tandem in Podlaſſiam cum exercitu penetrans Brzeſtiam, Mielnicum, Drohicinum per Batti Tartarorū deſolatas arces Rutenorum occupauit, muniuitque, & omnem eam oram ſuam in ditionem paruo negotio redegit. In Lituaniā verò benè meritis exercitus ductoribus prouincias, vniciq; pro ſua dignitate, diſtribuit. Eixio ex quo Douoinorum familia creuit, Regionem hāc vbi ab eo nunc Eixifki oppidum nuncupatur. Granſo vbi Granſifki. Campæ verò ex quo Gaſtaldorum nomē in Lituania Oſmianam dedit.

*Batti Wikintii
ſiam caſtrū
uit.*

*Grodno
aſſicatus
Podlaſſiā
ab Erdziwil
lo occupat
ea.
Eixio.
Granſis.
Campa.
Lituaniā
proceres.*

Erdziuil igitur viribus in Rufsia & Lituania auctis, Tartarorum Zawolhenſium Regem Kurdaſſum nomine cum ſuis copijs Rutenorum regiones ex conſuetudine depredantem apud Mozeram oppidum, in fluuio Okunioſka dicto proſtrauit, fugauit, que. Multis geſtis Heroicis exactis factis conceſſit. Mingailum verò & Algimuntum filios imperij ſucceſſores reliquit. Algimuntus Samogitiæ præfuit: Mingailo verò Polocenfibus Rutenis liberè abſque iugo cuiuſquam uiuentibus bellum iutulit, quibus apud Grodzez arcem eorundem quam exuſſit debellatis, Poloczka cepit, imperiūque in Polocenfes, ac Nouogrodenfes latiffimè exercuit Ginuilo, & Skirmunto filijs, patri & dominis relictis, è uiuis deceſſit.

*Erdziuilus
Tartarorū
ſernit.*

*Mingailo
Dux Liz
iuaniā*



Skirmunt itaque perſolutis patri funebribus exequijs, Nouogrodęnfium & Lituānorum habenas moderauit. Ginuil verò Poloczka iure naturali deuolutam admiſtrauit, qui ducta in matrimonium Maria Twerenſium Ducis filia baptizatus eſt,

*Skirmunt
Ginuil,
Boriā*

LITVANIAE

Boris. atque Georgius cognominatus, cum Pskouiensibus, & Smolenscijs acerrimum bellum pro patria gessit, Borisso filio in Polocensi Ducatu relicto, spiritum exhalauit.

Boris. Boris ex more patri iustis persolutis, Poloczka summa cum dexteritate moderauit, Basilicam sub titulo Sanctæ Sophiæ in arce de lateribus coctis pulcherrimè sumptuosèque erexit. Item aliam Saluatoris Iesu Christi, qui Spes Rutenis dicitur, & monasterium virginum medium miliari à Poloczka, (vbi modernus Dux Moschouia in oppugnatione Poloscæ, domicilium suum habuit) Borissique & Hlebi diuorum Rutenici ritus Ecclesias instaurauit ac dotauit. Borisso quoque arcem & oppidum ad Beresinā fluuium, à sui nomine appellatam fundauit, ad quam vsque Magnus Dux Moschouia fines suos pertinere contendit.

Borissore fundata.

Basilius Rechbold.

Poroska nis Poloczkæ Ducatus.

Borisso decedenti Basilus Rechbold filius in Polocensi principatu successit, qui ætatis plenus ad superos migravit, relicta filia Poroskauiā & Hlebo filio. Hlebus paucis annis in Poloczka exactis satis concessit. Poroskauiā verò soror sua calibem virginalēque vitam ducens, in monasterio Rutenici ritus vixit, postea deuotionis causa cum quibusdam monachis Græcis, Romam petijt, ibidēq; mortua, ob vitæ sanctimoniam canonisata & Catalogo sanctorum scripta Paraxidifq; latinis secundum Rutenorum opinionem appellata. Nunc à Polocensibus Ducibus, ad Lituaniæ principes redeo.

Skiermunt Rotens prostrauit.

Skiermunt filius Mingaili & frater Ginuili Lituaniæ habenas viriliter moderans, Mscislaum Ducem Lucentium cum copijs Russorum sibi occurrentem prostrauit, arcesque Pinskam, & Turowiam eisdem eripuit. Postea Balaklaium Tartarorum Zamolhensium Regem apud Keidanow Russiam vastantem cum vniuerso exercitu fudit, fugauitque.

Tandem Russiæ principibus bellum intulit, eo quod illum Lituania pellere niterentur. Mortifque successu copijs Russorum debellatis, Mozeram, Cernihouiam, Karasouiam arces cum suis prouincijs expugnauit, imperioque suo subiugauit, ac tribus filijs, Stroinato, Lauborto, & Pisismonto in hæreditatem concessit.

Giedrus.

Kukouoitus patruus Skiermōti in Lituaniæ & Samogitiæ principatu multis annis exactis, naturæ debitum soluit. Giedrusso verò genero, qui filiam suam Poiatam matrimonio copulauerat, principatum commisit, qui Lituaniæ & Samogitiæ habenas summa cum dexteritate administrans moritur, Ringolto filio relicto.

Ringolt patri funebribus exequijs more gentili persolutis, Lituaniæ & Samogitiæ præficitur. In hūc principes Russiæ inuidia ducti, ob tributa nō persoluta exacerbati conspirauerunt, quatenus Ducatu paterno exueretur. Itaque exercitibus conscriptis, in Lituaniam valida manu cum Tartarorum auxiliarijs copijs excurrunt, quibus Ringolt viribus Lituanicis & Samogitiæ accinctus occurrit, acriq; commisso prælio ad Nemnam fluuium iuxta Mohilnam, Tartarorum sex millia Rutenorumq; ingentes Copias prostrauit. In quo conflictu ex Ducibus Russiæ, Demetrius Diucensis. Smetoslaus Kiouiensis, Leoque Wolodimerensis occubuerunt. Ringoltus hac victoria & alijs multis clarus humanis excessit, cui Mindog filius in Principatu successit, anno Domini 1340.

Ringolt Principes Russiæ stravit.



Mendog siue Mindog Dux Lituaniæ Samogitiæque communibus suorum acclamationibus creatus, cum Prusienfis Crucigeris & Liuoniensibus multa præclara bella gessit, Smolenskam & Wolhinia Duces imperio suo post varios conflictus subiecit. Boleslaum Pudicum Regem Poloniæ 1243. anno à Christo nato, Danielemq; Russiæ Monarcham & Regem coronatum 1246. sepius excursorijs pugnibus, cruenta cum clade Christianorum molestauit.

Masouiana



Masouiam, Dobriniam, Kuiauiam, igne ferroq; multis spolijs onustus frequenter peragravit. Postea anno Domini 1252. à Cruciferis Prussiae, Liuoniaeque; inductus, fidem Christianam cum nonnullis Lituaniis & Prutenis suscepit, deditque litteras Cruciferis Prussiae (Magistro Henrico de Zalca in ordine tunc temporis quarto presidente) quibus astruit, & recognoscit, se ab illis multipliciter honoratum & adiutum, & ideo terras suae ditionis, videlicet Samogitarum, Iaczwingorum, Curomiensium, Weizensium, & totam terram Lituaniae perpetua & irrevocabili donatione, ipsis donasse & inscripsisse. Consilioque; fratrum Cruciferorum Prussiae nuncios suos, nuncios Magistri & cruciferorum adiunctos, ad innocentium Papam quartum misit, profitens se puritatem Christianam suscepisse, & Coronam super Lituanos regnandi petens. In cuius fauorem Innocentius Papa fratrem Heindenricum olim prouincialem Poloniae, & Episcopum Armacanum, cum alijs Episcopis de Riga Liuoniae misit, qui Mendog-nem in Regem Lituaniae inunxerunt, sub eodem tamen anno, cum omnibus baptisatis ad pristinos idolatriae feces, prioribus peiores redijt, siue dolore & poenitentia amissarum terrarum, quas Cruciferis inscripserat, siue alia causa commotus. Postea anno Domini 1260. Mendog, siue Mendolphus Princeps Lituaniae ordinatione Crucigerorum Regem se gerens ex Lituaniis Prutenis, Iaczwingis, Samogitijsque triginta milliū exercitu coadunato, Masouiae oram crudelissimè depopulatus est, castrū Ploczko cum ciuitate exussit, deinde Prussia inuadens, Cruciferis tantummodò castra tuentibus, ciuitates quas Cruciferi extruxerant flamma, & excisione deleuit, omnesque; Christianos illic repertos trucidauit, opimisque spolijs onustus in Lituania redijt. Item eodem anno Magistro & Cruciferis Prussiae, erigentibus castrum Carswin, in monte sancti Georgij, à Lituaniis, & Prutenis barbaris prostrati sunt, vbi Hēricus de Horshu-

*Mendog
Corona-
tur Baptis-
atur.*

*Mendog
Christus
nam siue
fferunt.*

*M. found
vafata.*

*Prussia à
Mendog
vafatur.*

fen Magister Liuonia, & Henricus Marfchalcus Prufiæ cum multis alijs occuberūt. Lituani autem castrum Carfowin & Heizburg, maceratis fame defenforibus conquifuerunt. Ad castrū deinde Konigtberg obfidiōe promotā à Crucigeris repulsi sunt.

Mafouia
elades, vbi
Semouitus
obtrunca-
tur.

Tandem Mendog valido collecto exercitu cum Swarone Prufiæ principe, anno 1262. in Mafouiam irrupit, vbi in vigilia Sancti Ioannis Baptiftæ Semouitum Ducem Mafouia incautum in curia Iafdow cum filio Conrado, & alijs militibus, occupauerunt. Swarno Dux Rufsiæ Semouitum ipfum crudeliter decolauit. Conradum verò filium ipsius, Mendog, & Lituani conseruauerunt, & eodem anno ab eis redenptus est. Lituani itaque & Ruteni, vniuerfā Mafouia ora & Cuiauia parte peruastata, cum immensa præda hominum & pecorum, succensis opidis & villis in suas terras redierunt. Sequentē deinde anno, Lituani & Ruteni non contenti prima deuastatione in Mafouiam iterum remearunt, & in ea propter defolationem nihil reperientes, Castellaniā Louiciensem ad Archiepiscopum Gnefnensem pertinentem, igne & multiplicibus prædis consumpserunt: nemineque defensionem opponente, in terras suas superbiendo discefferunt.

Louice
obtruncatur.

Tandem Deus misericors Polonis, Mafouitisque Christianis propiciaturus, diffensiones ciuiles, inter Rutenos & Lituanos immisit. Nam Mendolphum, alias Mendog Regem Lituānorum, nepos eius Stroinat cum Dowmanto genero eiusdem, Principatum Lituanicum ambiens, quiescentem obtruncat, & duos filios eius, Ruklam, & Rzepikassam, sicque principatum arripuit, anno 1263. in quo & fratrem Tomciuilum Polocensium Ducem ambitione commotus trucidauit. Woifalk autem Monachus tonsus Rutenicum ritum primo professus, filius Mendolphi, patri occiso parentando Stroinatū exprobando illi, nephariam cædem, anno Domini 1264. occidit. Itaque Woifalk monachus Ducem Lituānorum se gerere cœpit, Poloniamque, & Mafouia, ac Cruciferos crebris irruptionibus infestauit.

Mendog cum
filijs suis
obtruncatur.

Tomciuilus
trucidatur.

Stroinat
obtruncatur.

Anno autem Domini 1267. præditus Woifalk propter similtates & odia pro terris Rufsiæ, quas sibi appropriare nitēbatur, in Wrofsko monasterio Rutenorum Sancti Michaëlis circumuētus à Leone Duce Rufsiæ, qui & Leopolim fundauit, filio Danielis olim regis Rufsiæ, occisus est.

Woifalk
ingulatur.

Vienus.

Sublatis per huiusmodi seditiones Ducibus Lituania, Vienus siue Vcienus ex principum Lituania profapia familia Kitaurorum communi omnium acclamatione in Magnum Lituania Samogitiaque Ducem substituitur, qui pluribus bellis cum Rutenis, Cruciferisque Prufiæ exantlatis Swintoroho filio relicto è viuis decessit.

Swintorohus.
Giermontus.
Trabus.

Swintorohus paucis annis in Imperio exactis, Reipublicæ tamen negotijs optimè communitis, constitutisque, ex hac luce cōmigravit, cui Germontus filius succedens, & ipse non multo tempore imperans, relictis Trabuso & Aligino filijs, in fata concessit. Trahus Magni Ducatus Lituania, Samogitia, & quibusdam regionibus Rufsiæ iure hæreditario ad se deuolutis imperās, bello & pace clarus oppidū à suo nomine cum castro hucusque Trahy appellatum condidit, & quinq; filios legitimos Narimundum, Dowmantum, Holfanum, Giedrutum, Troidenum, procreauit, pluribusque egregijs gestis exactis, fati interceptus est.

Perfolutis



Per solutis gentilitate patri funebribus exequijs, eiusdem in magno Ducatu Narimuntus natus maior filius successit, sedemque suam de Nonogrodek Kiernoua transtulit. Dowmant vero Vcianam castrum cum suo districtu tenuit. Giedrotus siue Giedrus, arcem ad lacum quendam a suo nomine Giedrote appellatam, condidit, in qua sedem sui principatus habuit, ex eo ad haec usque tempora innumerabilis progenies extat propagata, Ducum Giedrocensium titulo gaudentes, ac pro Ducibus sese gerentes, & a Wilna Lituaniae Metropoli, quatuor miliaribus incipiendo, in Lituaniam usque ditiones eorum extenduntur per 26. miliaria Polonica, plurimique eorum pauperissimi vix colonorum conditionem adaequant, caeteris Dominis inseruientes nihilominus tamen titulo Ducum sese priuari permittunt, atque aliter appellati aegre ferunt: verum enim ex Ducum Lituaniae prosapia, genus suum ducunt, & armis Ducatus Lituaniae antiquis, quas a Romanis importatas, ferunt, Kijtauro videlicet secundum illorum opinionem vtuntur. Sed ad rem redeo. Holsam quartus Trabussi filius ultra fluum Viliam versus orientem procedendo, & Korablum annem arcem sui Ducatus sedem, a sui denominatione Holsany appellatam condidit. Horum Ducum Holsanensum Paulus Episcopus Vilnensis moderni, verum Reuerendissimi, Domini Valeriani Episcopi antecessor familiam terminauit. Ducatus vero ipse in ditionem regis cessit. Quintus Troidenus latvingorum. vbi nunc Podlascia, & Doinomioru principatum vitro sibi oblatum accepit, vbi Rayrodum arcem hucusque manentem condidit, ad Biebram fluum.

Sedes de Nonogrodek in hinc nona transalata.

Duces Giedrocenses.

Hijs quatuor fratribus, Narimuntus secundum praerogatiuam natiuitatis, in Magno Ducatu praepositus, coniunctis eorum viribus Poloniam, Russiam, Masouiamque & Prussiam infestabant, Crucigeros quoque saepius, tam Liouonienses, quam Prussientes oppugnabant. Postea Narimuntus cum Dowmanto fratre bellum ciuile, quod sibi uxorem rapuerat mouit. Vczianaque quo se Dowmantus receperat obsessa, uxorem recuperauit, & arcem conquistuit. Dowmantum vero Ducatu exiit, fugauitque, qui Pskouam fugiens in principatum a Pskouiensibus promotus est, quorum armis Polocenses Rutenos Poloczka conquistita, suam in ditionem subiugauit.

Porro Rutenorum annales Narimuntum Magnum Ducem Lituaniae primum autorem Stemmatis siue insignij Lituani, viri videlicet armatice quo insidentis albo, gladium extensum super caput tenentis, in modum persequentis fugientes, vnde vulgari ter Pogonia dicitur. Fatis tandem obtemperatis, Narimunto, Troidenus frater in Magno Ducatu Lituaniae & Samogitia successit, qui rebus omnibus imperij bene compositis, finibusque ab incursum Rutenorum & Crucigerorum vndiq; tutatis summo cum terrore finitimis gentibus principatum gubernauit, filius vero suus Rimuntus, quem ex Masouiae Ducis filia susceperat baptisatus, Monasticam vitam ex praescripto Rutenorum professus est.

Insignia Lituaniae.

Troidenum Lituaniae Princeps.

Postea anno Domini 1278. Troidenus coadunatis Lituano, & Prutenorum barbarorum copijs, quae 30. millia pugnatorum excedebant, eas trifariam diuisit, vnam partem in Masouiam, duas vero in terram Culmensis contra Crucigeros destinauit, maximaque parte Prussiae ditionis Crucigerorum peruastata, castris Burgelaw, Lubaw, Chelm, expugnatis maximam captiuitatem hominum & iumentorum in Lituaniam abduxit. Eodem anno terra Cuianiensis circa oppidum Kowale, & Laciciensis ciuitas a Lituanijs, subita incurfione spoliata est. Postea Dowmantus Pskouiensium, & Polocensium Princeps, Troidenum natu minorem fratrem, Magno Ducatu Lituaniae dominari aegre ferens, tres rusticos subordinauit, praerio corruptos, qui eum de balneo euntē incautum obruncarunt. Dowmantus itaque copijs conscriptis validissimo cum exercitu, ad Lituaniam occupandam progressus, a Rimunto filio Troideni ex monacho principe facti, viribus Lituanicis profligatur, trucidaturque, qui

Prussiae Troidenum castris.



Troidenum trucidatus.

LITVANIAE

cuius sanguine parenti victoriosè parentavit. Facta in Kiernowa cōventione omne ius hæreditarium in Magno Ducatu abdicavit, sæcularique principatu spreto, vitam monasticam continuare delegit. Viteneus verò Samogitam de familia Kitaurorum ex Romanis Principibus oriundum, virum strenuum & magnanimum, in Magnum Ducem Lituanie cōstituit: quamvis enim superessent Patruelles sui duo, Giedrocensis, & Holfanensis Duces, ad quos magnus Ducatus iure hæreditario pertineret, sed quod erant puerili ætate, ad imperium minus habili, ideò principatum ad eos deferri disuasit, dicens: patruum suum Narimuntum fœlicis memoriæ, arma siue insigne Magni Ducatus sibi fabricasse, virum armatum cū gladio equo insidentem, ideò oportere, vt princeps, armis bellicosis, strenuè coresponderet.

VITENES PRINCEPS LITVANIAE.



Anno quo verbum Diuinum salutiferum, humana in carne, mundo cœli-
 tus apparuit 1279. Viteneus communi omnium suffragio, Princeps saluta-
 rus in Litvania, & magnæ parti Russiæ latè imperavit, frequenterque bel-
 la cum Polonis finitimis, Russiæque Ducibus gessit.

Annoq; Domini 1282. cum Lituanis & Iacchingis 24. die Septem-
 bris in terram Lublinensem devenit, & 15. diebus eam vastando, magnam prædam in
 Lituaniam referebat. Lesko autem niger Rex Poloniæ, Lublini ex visione angelica cō-
 solatus, ad persequendosque barbaros animatus est, quos cum parua manu Polono-
 rum militum inter Narew, & Nemen consequutos, securè agentes, facillè prostravit,
 ad decemq; millia barbarorum trucidavit, & spolia abegit, ac in signum victoriæ Lu-
 blini

Lituanii
 profugan-
 tur.

blini Ecclesiam parrochiale sub titulo sancti Michaelis Archangeli fundauit.

Anno Domini 1286. Pelusa vnus ex Ducibus Lituaniæ suas iniurias in Lituanos vl-
turus, ad Albertum de Missen, Commendatorem in Konigsberg, secretò confugiens,
viginti viros militares Teutonicos armatos sibi dari petijt, quorum principales erāt
Martinus de Golin, & Conradus Tail Crucigeri, cum his ad locum vbi principes Li-
tuaniæ conuiuabant perueniens, nocte incautos oppressit, 70. principales Lituanos
dormientes, plurimamque multitudinem vtriusq; sexus trucidauit, sponsum & spon-
sam, cū matronis & virginibus, spolijs, clenodijs, vnionibusq; onustus in Konigsberg
deduxit.

*Lituani
in nuptijs
trucidan-
tur.*

Anno Domini 1287. Lituani, Pruteni, & Samogitæ, furtiuo & silenti agmine, in ter-
ram Dobrzenensem venientes, principalem ciuitatem Dobrzin, die Dominico, ciui-
bus sacris occupatis compræhenderunt, & trucidatis senibus atq; lactantibus cæteros,
spoliatis villis & oppidis, ita miseram seruitutem abduxerunt.

*Dobrizen-
sis terra
vastatur.*

Anno Domini 1289. Exercitus Lituatorum, in numero octo millium armatorum,
in terram Sambiensem Prussia, descendens, flammis, cædibus, & spolijs eam vastauit,
& exuis onustus in propria redijt, Cruciferi decernere cum hostibus non audentes,
50. duntaxat Lituanos interceperunt.

*Prussia va-
statur.*

Anno Domini 1291. Lituaniam Cruciferi Prussienfes, vastauerunt, multisq; oc-
cis septingentos captiuos abduxerūt. Postea & Mederabe castrum Lituanicum, Cō-
mendator de Konigsberg conquisiuit. Magister quoque Prussiae Memer, cum forti ex-
ercitu Lituaniā aggressus, duos districtus, Pastonow, & Gersow, in cinerem redegit,
& cum multa præda captiuorum reuersus est. Paucis post diebus Witenes Lituano-
rum Dux terram Cuiauia hostiliter ingressus, cædibus & spolijs, circa ciuitatem Brze-
scie patris, hominum & rerum prædam ingentem secū abduxit, & licet Wladislaus
Loktek & Casimirus, Cuiauia, & Lancicia Duces, cū militibus suis, Magister quoq;
Prussiae Menhardus tempestiuè eos fuissent insequuti, re tamen nulla memorabili e-
dita, omnes abiire retrorsum.

*Lituania
vastatur.*

*Cuiavia
vastatur.*

Anno Domini 1293. Conradus Stange Commendator de Ragneta circa festum S.
Iacobi castrum Mindege in Lituania expugnatit, & magnam multitudinem Lituano-
rum, pluribus cæsis in Prussiam abduxit. Witenes autem cum multitudine Lituano-
rum, & Rutenorum, Prussiam 80. diebus vastauit.

*Lituania
vastatur.*

*Prussia va-
statur.*

Postea anno Domini 1294. cum mille octingentis equitibus, per syluas & nemora,
silenti agmine Witenen, in terram Lanciensem post festum Pentecostes ingressus,
primum in Ecclesiam collegiatam Lanciensem impetum fecit, & frequentiam po-
puli, quæ illuc confluerat trucidauit, alios verò captiuauit, prælatos, canonicos, & sa-
cerdotes in seruitutem accepit, vestes sacras, & vasa dirripuit, & qui supra Ecclesiã cō-
fugerant, domibus Ecclesiam circumstantibus accensis suffocauit. Ad rura deinde &
vicos discurrendo, magnam prædam abigebat, redeuntemq; Casimirus Dux Lanci-
ensis, cum militibus suis prope Sohaczow, ciuitatem, in villa Troiano consequu-
tum, impari Marte prælium cum eo commisit, vbi à multitudine Lituatorum con-
fossus, strenuè dimicãdo occubuit. Peractò prælio cuilibet Lituano 20. Christiani Po-
lonj in sortem cesserunt.

*Casimirus
à Lituano
occisus.*

Anno Domini 1294. Meinhardus Prussiae Magister, binos districtus Lituatorū Pa-
stow & Gierschow vastauit. Eodem quoque tempore Commendator de Ragneta Li-
tuatorum castrum Kijmel conquisiuit, & succendit.

*Lituania
vastatur.*

Anno Domini 1296. Witenen, ingressus terram Culmensem, & districtum Colu-
biensem spolijs, & cædibus eas afflixit, deinde in Liuoniam vastatrices, suas copias du-
xit, eamq; igne & ferro protriuit.

*Prussia va-
statur.*

Anno Domini 1298. Lituani oppidum Strasburg in Culinensi terra vastauerunt,
quos Cruciferi assequentes, partem prædæ abegerunt.

Postea anno Do. 1299. sexcenti Lituani Prussia igne & ferro protriuerūt. Natangiãq;
districtum de prædatis 300. captiuauerunt Teutones, plurimos verò occiderunt.

LITVANIAE

Vitenes à
Gedimino
obtrunca-
tur.

Hic Vitenes habuit magistrum stabuli, Gediminum nomine, virum ambitiosum & excelsi animi, qui imperium ambigens prædictum Vithenem Dominum suum nacta occasione temporis obtruncavit, statimque magno Ducatu, & vxore Domini occisi (quæ etiam in necem mariti consenserat) potitus est, atque hunc exitum Vitenes habuit. Chronica verò Rutenorum hunc Gediminum legitimum filium Vitenis testantur, & legitimè eundem patri successisse, sed cæteri historici probabiliores ab eorum sententia discrepant.

GEDIMINVS MAGNVS DVX LITVANIAE.



Samogitia à Crucigeris occupatur.

ANno à Christo nato 1300. Gediminus imperio industriosè inter suos arrepto, latè illud propagavit, nonnulla parte Rursiæ partim vi & armis, partim pactis occupata. Dum autem Lituanix habenas strenuè Gediminus gubernaret, à Rutenisq; & Polonis fines suos foelici Marte pacaret, Crucigeri, Prussienfes, & Liuonienses armata manu, & conscriptis ex Germania validis copijs, Samogitiam hostiliter ingressi, quæq; obuia vastauerunt, Kunosso arcem obsederunt, machinis eam quatientes, quam violenti irruptione cœperunt, & Gastaldum Campiductorem Lituanix in ea captiuauerunt, vniuersamque terram Samogitiæ occupauerunt. Sequenti anno Gediminus ad vlciscendas iniurias sibi illatas, in inuasa & violenter occupata Samogitia, Lituanorum copijs conscriptis, & Rursiæ principū auxilijs, ac Tartarorum accintus, contra Prussienfes, Crucigeros & Lituanieses expeditionem egit, & ordinatis vtrinque aciebus à mane vsque ad meridiem durissimo Marte, ad Okmienam fluuium pugnaverunt, donec Samagitarum exercitus, in ipso furore belli à Crucigeris

cigeris ad Lituanos deficiens, Gedimini vires auferent, qui fortiter ordinem Teutonorum dirrupit, copiasque eorum in fugam vertit, plerique; ergo Almanorum, cum suis commedatoribus interfecti, alij in fuga capti, Gedimino presentati sunt, quam victoriam prosperè nastam persequens, in Prussiam contendit, duobusque castris Ragneta & Cilza conquisitis, ciuitatibus & villis circumqua; ferro, & igne deuastatis, magna spolia in Lituaniam triumphator abduxit, & Samogitiam totam recuperauit, præsidij & incastellationibus Crucigerorum erradicatis. Hoc bello foeliciter continuato, anno Domini 1304. in Russiæ Principes expeditionem parabat, Volodimirum Ducem Volhinia; cum exercitu Russorum trucidauit, Volodimiriamque cepit. Postea contra Leonem Lucensem Ducem armata manu contendit, quo fugato Luczkum occupauit, & totam Volhiniam in suam ditionem redegit, Brestiam exercitum reducens ibidem hibernauit. Tandem otij pertæsus maioribus copijs conscriptis, contra Kiouia; Principem Stanislawum processit, Bruczaiumque, & Zitomiram, castra expugnauit, ipsum Stanislawum Kiouia;, & cæteros Principes Russiæ, Leonem Lucensem, Romanum Bransensem, Olham Præslauensem, coniunctis viribus sibi occurrentes, foelici Marte profligauit, vbi Læo Lucensis, & Olha Præslauensis occubuerunt, Stanislawus verò Kiouiensis cum Romano Bransensi, fuga salutis cõsulentem Branskam fugerunt. Gediminus autem victoria hæc elatus, Bialygrodek, postea Kiouiam ipsam tunc temporis Russiæ Metropolim, Cerkassos, Kaniowiam, Putwilam sexaginta miliaria ultra Kiouiam, Slepomrotum, Brankum, Pereflauiam, fauente Marte, partim vi, partim deditione expugnauit, & totius ferè Russiæ, Seueriæ, & Volhinia; Princeps facili negotio factus, in Lituaniam triumphans castra reduxit.

Postea Gediminus de Kiernowa ad venâdas feras causa solatij, quinque miliaribus ultra Viliam fluuium emensis, nacto loco natura & oportunitate apprimè munito, arcem ibidem erexit in lacu, ciuitatemque eidem adiecit, quam vocauit Troki, in eam Sedem Magni Ducatus de Kiernowa transtulit. Postea anno Domini 1305. orientem versus causa venationis exercendæ progressus, in quatuor miliaribus, vbi Vilna Viliæ fluuio commiscetur, plurimas feras nactus est, ibidemque in monte Krzywagora tunc temporis dicto, qui modo Turzagoria, vel Lissa, id est, calua vocatur, Vrum feram grâdem, sua manu trucidauit, venationeque lassatus, vespera imminente in eo môte pernoctauit, dormiensque per somnium vidit, lupum ferreum rugientem, in cuius ventre alij centum lupi rugiebant, experrefactus somnium aulicis & stipatoribus exponit, quod varijs variè exponentibus, Lezdzieiko, sacerdos suus gentilis (quem dicunt in nido Aquilæ repertum) qui etiam auguria, & futura præfagire solebat, huius somnij arca na exposuit, Lupum ferreum rugientem, urbem fortem, in signem, & celebrem significare, lupos verò in eo rugientes, multitudinem populorum portendere. Qua de causa Gedimino Principi suasit ciuitatem & arcem ibidem erigendam, & idè Lezdzieiko sacerdos plurimis beneficijs, ob singularem virtutum excellentiam auctus Radimil, quasi consiliarius Vilna; ædificandæ, vocatus est, de cuius familia præstantissimi Heroes semper fluunt, qui belli pacisque munia, maxima animi ingenijque vi præclare in Reipublicæ Christianæ emolumentum obeunt. Itaque Gediminus persuasione Lezdziekoni ductus, illico arces duas, vnam in môte excelso, alteram in planicie inferiori erigere muniturque; fecit, ciuitatem etiã populosam ædificare iuxta mandauit, quã Vilnam à Vilna fluuio præterlabente appellauit, & sedem suam de Troki in eam transtulit, ac foeliciter principatus finibus prolatatis imperauit.

Anno à Christo nato 1306. audientes Lituani, dissidia in regno Polonia; per memora, & inuia, in terras maioris Polonia;, irripuerunt, & oppida Kalis & Stauisino, villasque in vicinijs eorum exusserunt, depredarunt, senes, & impuberes trucidarunt, pluraque millia promiscui sexus, in Lituaniam abduxerunt. Eodem anno Henricus de Pleczko Saxo, Magister Prussiae, castrum Gartin in Samogitia præsidio Lituano munitam, sub tempore nebulæ apertum, cum Teutonicis inopinatè cœpit, & omnes Lituanos trucidauit. Multis demum peregrinis, ex Germania in Prussiam aduenientibus

Crucigerorum strages.

Victoria Gedimini.

Gediminus Principes Russiæ profligauit.

Kiouia; Principem cum suis adherentibus occupauit.

Stare Troki creta in Sedem Ducis Lituaniae. Caluum mons.

Somnium Gedimini de Lupo ferreo. Vilna condita. Lezdzieiko ex quo Raduisienses.

Vilna condita.

Polonia maior à Lituania vastatur.

L I T V A N I A E

aliud bellum Lituaniis illatum est, & districtu Karflowin spoliato, in Prussiam cum captiuis redierunt.

Siradia à Lituaniis vastatur.
Anno Domini 1307. Lituani in die S. Galli, terras Syradia & Kaliffiensem subito irruptes, plurimam rapientes prædam, cædeque & igne plurima loca vastantes, concito gressu in Lituaniam redierunt.

Anno Domini 1308. Olgerdus filius Gedimini cum Lituaniis Prussiam ingressus eam ferro, & igne prostravit, prædamque ingentem abduxit. Hanc autem sibi Lituani, & Pruteni, Crucigeri vicissitudinem sapissimè alterutrum reddebant.

Lituania Prussiam, Crucigeri Lituaniis vastant.
Anno quoque 1311. idem Olgerdus cum omnibus suis copiis, terras Prussia sub carnis primum ingressus, per cædes & flammam magnam partem terræ in favillam, & desolationem redegit, in Lituaniam cum quingentis captiuis reversus, dijs suis libamina obtulit, quam cladem Cruciferi vicissimè vicissimè terram Samogitiæ vastaverunt. Lituani quoque, similiter eorum Regiones deprædaverunt.

Prussia vastatur.
Anno Domini 1315. Samagita numeroso exercitu, Ragaetam cinxerant, & cum longum tempus in obsidendo castro non expugnato consumpserant, conculcatis segetibus & omnibus in circuitu vastatis, in Samagitiæ redierunt. Olgerdus autem Samagitarum captum continuans cum frequenti exercitu, castrum Trismemel obsidione vallavit, projectioneque machinarum 17. diebus, expugnabat. Ducentos milites ab Henrico Magistro Prussia missos, ad obsessos ingredi contententes, ad unum omnes profligavit. Anno Domini 1320. Henricus Marschalcus Prussia, cum bene instructo exercitu Lituaniam vastavit, circa Vornianij, interim verò Lituani, & Samagita, nihil ea vastatione deterriti, angustias unius saltus, quem Crucigeri in redeundo transitori erant, occupant, & arboribus magnis succisis vias obstruunt, insidias parandas, dumque Marschalcus cum exercitu ignarus insidiarum, sylvam ingrederetur, à Lituaniis & ipse, & exercitus uniuersus omnes ad unum trucidantur.

Lituania vastatur.
Crucigeri prostrantur.
Dobrzin vastatur.
Eodem anno Lituani terram Dobrzensensem inopinatè excursionem vastaverunt, & Dobrzin ciuitate exusta cum præda, ad sua reversi sunt.

Liuonia vastatur.
Prussia castra expugnantur.
Anno Domini 1322. Lituani Derptensem Episcopatum in Liuonia vastaverunt, & quinque millia captiuorum abduxerunt. Eodem anno hyemis tempore David Capitaneus de Gartin Lituanius, frigore non torpens, ad Rauaiam usque Liuoniam vastavit. Ecclesias incendit, & sacra vasa recepit, & sex millia captiuorum cum ingentibus spolijs de Germanis, in Lituaniam abduxit.

Henricus de Capion prostratur.
Masouia vastatur.
Deinde sub eodem hyeme Lituani & Samagita ciuitatem Memel, & tria Castra in eius vicinio expugnauerunt, post hæc, districtum Vilow in Prussia ad cuntes, strage magna edita, Commendatorem de Capion, cum exercitu Teutonicorum occurrentem, occiderunt. Masouiam quoque David de Gartin, multis villis & oppidis succensis, vastavit.

Anno Domini 1323. Lituani clandestinis itineribus, in Dobrzensensem terram Polonia, subito irruptes, ipsam ciuitatem exusserunt, & captiuorum nouem millia eduxerunt.

Polouisko exusta.
Liuonia vastatur.
Filia Gedimini Casimiro filio Regis Polonia nupta.
Pax Polonorum cum Lituaniis.
Gediminius occiditur.
Gedimini proles.
David Capitaneus de Gartin, anno Domini 1324. Masouiam circa Polouisko, iussu Gedimini, deuastavit, & centum triginta villis exustis, trigintaque Ecclesijs parochialibus deuastatis, quatuor millia captiuorum in Lituaniam deduxit. Alius quoque exercitus Lituani in Liuoniam descendens, eam pluribus in locis deuastavit. Sequenti autem anno 1325. Anna filia Gedimini Principis Lituani, in coniugem Duci Casimiro, filio Bladislai Regis Polonia, cum omnium captiuorum sex regionibus Polonorum, per Lituanos receptorum redditioe, pro dotalibus data, & pax Polonia charissima & desiderabilis, per hanc affinitatem à Lituaniis data est.

Gediminius postea in oppugnatione castri Fridburg, quod Crucigeri in Samogitia erexerant, à quodam Crucifero sagitandi perito, sagita ignea per dorsum transfixus est, à quo vulnere spiritum exhalauit.

Hic Princeps septem filios ex uxore Vithenenis, domini sui occisi, suscepit, Montiu- uidum

uidum, siue Moniuidum, Narimundum, Olgerdum, Iauunutum, Keijstutum, Koriatum, & Lubarum, filias item aliquot, ex quibus vnam Casimiro Regi Poloniae datam diximus. Imperium viuens inter filios diuisit, vt Muniuido natu maiori Kiernouia & Slonimum, ciuitates cum suis prouincijs. Narimundo Pinskum cū suo tractu de Russis, vel bello partum, vel pactis quibusdam acquisitū. Olgerdo Krewo, Keijstuto Troki, Koriato Nouogrodek ciuitas cum suo territorio. Iauunuto verò (quem pater impensius diligebat) Vilna Metropolis Lituaniae, & summa rerum obuēnit. Lubartus Wolodimiriensem Ducatum Russiæ obtinuit. Nam cum Russam vxorem Wolodimiriensem Ducis filiam duxisset, ac socero hæres factus esset, nullam inter fratres sortem accepit. Ex his Olgerdus & Keijstutus coninētissimè inter se vixere, & vegetiora nacti ingenia molestè tulerunt penes Iauunutum nihili hominem principatum esse. Itaque hi duo decedente è viuīs patre Gedimino, Iauunuti de Vilna eijciendi, & principatu exuendi, consilium inierunt, diemque certam conatus perficiendi inter se cōstituerunt. Habebat etiam Olgerdus in Russia Vitepscensem Ducatum cum vnicam eius oræ principis filiam vxorem duxisset. Itaque cum cō profectus esset, non venit ad cōstitutam cum Keistuto diem. Keistutus verò vt voti compos foret, cum armatis copijs inopinatè Vilnam adueniēs, arcem vtramque occupauit, Iauunutus autem inter primum tumultum elapsus in sylua à Keijstutanis perquisitus, captus & Vilnam adductus, in vinculaq; à fratre coniectus est, paulo post Olgerdus ex Russia aduenit. Ibi preclarum inter coniunctissimos fratres de Magno Ducatu suscipiendo, certamē extitit, Keijstutus enim Olgerdo velut natu maiori illud cōcedebat, Olgerdus vicissim Keijstutum sibi cum habere iubebat, quem ei fortuna, virtusque obtulisset. Tandem sic inter eos euenit, vt Iauunuti portionem æqua lance diuiderent. Vilna tamen cum principatu penes Olgerdum maneret, neuter alterius ditionem inuaderet, sed vterque alterius bona perinde ac sua curaret, si quid vel bello, vel quauis alia ratione deinceps vteruis acquisiuisset, ex æquo vt inter se partirentur. Atque his cōditionibus fœdus inter se iecerunt, & iureiurando vtrinq; cōfirmarunt. Iauunuto verò Zaslauienssem Ducatum in Russia, fraterna misericordia concesserunt.

Sortes in diuisa Ducum cum Lituania.

Iauunutus Gedimino patri in Magno Ducatu successit.

Vilna capta est à Keistuto.

OLGERDVS PRINCEPS LITVANIAE.



Olgerdus Principatu sub Iauunuto, per Keijstutū potitus, plurima bella cum Lituoniensibus & Prussiensibus Cruciferis finitimis, vario Marte gessit.

Anno à Christo nato 1327. Olgerdus Lituānorum, Ruthenorumque copijs conscriptis Prussia hostiliter ingressus eam crudeliter vastauit, Crucigeris decernere cū eo, non audientibus, pluribusq; munitionibus expugnatis, exercitum præda onustum in Lituāniam reduxit, de Tersonibus captiuis trucidatis Gedimino patri nuper occiso à Crucigeris parentauit



Olgerdus patrem in Crucigeros vlcisetur.

Marchia vastatur. Marchiam quoque nouam, eodem anno silenti agmine, ad ortus Francofordiã usque & omnem oram circa Odram fluuium, depopulatus est.

Tartari ex Podolia e- setti. Tartarorum Regulos fratres Germanos Kutlubachum, Kaczbeium, & Dmeitrum profligauit, Podoliaque eiecit.

Olgerdus in Moscho- uia trium- phat. Postea Dux Moschouiaë Demetrius *Iwanowicz* potentia sua elatus, promisit se armata manu, vno mense elapso ditiones illius vastaturum, & Olgerdum in Vilna, cum gladio & igne sub Paschalis tempore visitaturum. Olgerdus autem tunc temporis *Vitebskæ* agens fomitem accensum, illi misit. Moschouiaë antequam extingatur adfuturus, arcique eius hastam illisurus. Confestim ergo collecto exercitu in Moschouiam breui itinere contendit, qua obsessa inopinatè tyrannum compulit, ad se exire, ibi pacis conditionibus ex voto firmatis, hastam ipsemet quemadmodum promiserat, ad arcem fregit, sinibusque Lituaniã ultra *Mozaiskum* sex miliaribus ex vna parte promotis à Moschouia vrbe duodecim miliaribus, ex alia ad *Vhrum* fluuium, in Lituaniam triumphator redijt. Vniuersam ferè *Russiam* ditioni suã subiugauit, cuius Principibus olim Lituani tributa soluere cogebantur.

Elij Olgerdi. Suscepit autem ex Maria vxore *Thwerensium* Ducis filia, duodecim filios, *Iagielonem*, (qui postea ad Regnum Poloniaë vocatus erat) *Skiergelonem*, *Borifum*, *Coributum*, *Vigundum*, *Korigelonem*, *Narimundum*, *Lâguinum*, *Lubartum*, *Andream*, & *Butaum*. Ex his omnibus *Iagielonem* natu maiorem dilexit pater, quod is & effigie, & virtutibus, vigoreque animi expressius, patrem referebat, huncque successorem sibi in magno Ducatu annuente fratre *Keijstuto* designauit. *Keijstutus* quoque sex filios habuit, *Violdum*, *Patricium*, *Totiuilum*, *Sigismundum*, *Voijdatum*, atque *Dowgotum*. *Violdum* verò præ cæteris impensius diligebat, ingenio enim animoque excelso pollebat, eumque successorem sibi designauit. Inter hos duos *Iagielonem* scilicet & *Violdum* patruales summa erat animorum, & voluntatum coniunctio.

Keijstuti filij.

IAGIELO PRINCEPS LITVANORVM.

A Nno Domini 1381. *Olgerdo* è viuis decedente, *Iagielo* paterno principatu fauente *Keijstuto* patruo potitus est. Multa bella vario euentu cum *Ruthenis*, *Polonisque* & *Crucigeris* *Liunionensibus*, ac *Pruisiensibus* gessit. Erat apud eum *Voijdilo* quidam rusticanæ & obscuræ familiæ homo, callidus & vasticia polens, qui cum primum *pistrinam* apud *Olgerdum* exercuisset, & *industriam* suam Principi probasset, *cubicularius*, ac deinde *pocilator* fauente fortuna ei factus est, fuitque postea intimus secretarius *Olgerdi* quoaduixit, neque *Iagielo* quicquam de paterna beneuolentia in eum dimiuit, quin sororem ei suam in matrimonium collocauit, quæ res non leuiter *Keijstutum* patruum *Iagielonis* offendit. Id ubi animaduertit



Voijdilo ex rustico Principis gener.

Perversus Voijdilonis consiliarius.

Voijdilo veritus neci autoritate honoris & gratiæ periculum adiret, apud *Iagielonem*, *Keijstutum*, per conrumeliam criminari cœpit, eoque consilijs suis iuuenem principem adduxit, ut is clam fœdus cum *Crucigeris* *Pruisiensibus*, aduersus patruum iniret.

De eo

De eo foedere Keistutus Hofterodensis Commendatoris Crucigeri (qui filiam eius Ioanni Masouia Ducu nuptam baptifarat) proditione certior factus est, tamen Vitoldo filio Iagielonis patruelis causam diluente quieuit, donec Iagielo bellum cōtra Polocenses Rutenos, quibus Keistuti filius Andreas Harbati præfuit, suscepit, quo ei etiā Magister Liuoniensium auxilia ferebat. Interea verò Keistutus sublata omni dubitatione, armata manu Vilnam inuasit, eamq; in potestatem suam redegit, filioque Vitoldo accersito: (nam ille arma contra patruelem charum non sumpserat) depræhensâ fœderum cum Prussiensibus Iagielonis munimenta ei ostendit, sed ab eo tamē exortus Vilnam solummodo ademit Iagieloni. Kreuam verò paternam & Vitepskam maternam sortem retinere eum passus est. Vitoldum autem perfidiosè inter se inimicitias seminātem, laqueo vitam finire fecit. Paulo post, dum Keistutus Nouogrodiam Seueriensē in Russia opugnat, Coributum rebellem perdomando. Iagielo non modo Vilna per proditionem potitus est, verum etiam Troki arcem oppugnatam deditone occupauit, deinde contra se vterque comparauerunt exercitus, Keistutus è Samogitis & Rutenis, Iagielo verò è Prussis & Liuonibus Crucigeris, ille vt recuperaret Trokos, hic vt defenderet. Sed cum in conspectum venissent antequam infestis signis concurrerent, Iagielo per fratrem Skergelonem, Keistutum, & Vitoldum filium eius sub specie colloquij ad se vocatos, cœpit, Keistutumq; cathenis vincitū, Kreuam missum in carcere suffocare ordinauit. Vitoldum verò Patruelem Vilnæ in custodia diutius detinuit, neque Lituanorum procerum, neque Magistri Prussiensium, Crucigerorum, neque fratrum & patrum deprecationibus, liberari potuit. Postea Creuam missus & morti destinatus, nocte quadam vxoris misericordia, doloque liberatus est: nam ea cum liberam habuerit adeundi ad eum potestatem, commutato cum vna de duabus pedisequis habitu, veste muliebri indutum eduxit: imberbis enim erat, emisus ille in Masouiam ad Ioannem Ducem affinem suum, atq; inde in Prussiam ad Crucigeros confugit, à quibus obiurgatus, primum quod aduerso demum tempore suo societatem ipsorū expeteret, deinde benigne recreatus & bene sperare iussus est. Statimque Crucigeri cum Samogitis, qui Vitoldo immensè fauebāt, impetum in Lituaniā fecerunt, Trokiq; arcem expugnauerunt, & præsidij impositis inunierūt: sed eos postea illinc, reuersus ex Russia eiecit. Tandem Iagielo Vitoldum ex Prussia per internuncios reuocauit, Grodnēsemque tractum, Brestiam, Drohicinum, Mielnikū, Bielsko, Surasum. Camenciam & Wolkowisko oppida, cum suis territorijs concessit, fidemque & obsequium eius sibi conciliauit, ita, vt is ne legatos quidem quoquam se infcio mitteret. Lituanorum annales, etiam Voliniam, & Podoliam Ducatus Russie, Vitoldo tunc datam à Iagielone esse testantur. Paulo post herede legitimo Polonorum Regnum post Ludouicum Hungarorū, deficiente, Iagielo ex Magno Ducatu Lituaniæ, à Polonis ad regnum certis sub conditionibus (prout latius in descriptione regum Poloniæ patet,) vocatus est: cum fratribusq; & patruelibus Cracouiæ (quæ est Polonia Metropolis.)

Anno Domini 1386. decimaquarta Februarij sacro fonte ablutus, & fidei Christianæ præceptis incitatus est, eademque die solenni ritu cum Heduigi vnica regni hærede Hungariæ Regis Ludouici, & Poloniæ filia, matrimonium contraxit. Indultumq; est conuiujs choreis, & iusibus Cracouiæ complures dies, per quos dies Magister Crucigerorum, Prussiensium, Conradus Zelner, Lituanorum Ducibus vacuam videns, (omnes enim in Poloniā cum Iagielone discesserant,) hostiliter eam duplici agmine, coniunctis viribus cum Magistro Liuoniæ aggressus est: quam longè, latèq; ferro, & igne depopulauit, Lucomliam arcem in Russia vi cœpit, & Andream Iagielonis fratrem apud Russos religionem Christianam professum, (quo authore expeditio illa suscepta erat,) cum præsidio in ea reliquit, cui se quoque Polocenses, Rutheni dediderunt. Sub idem tempus Svetoslaus, Smolensciorum Dux in Russia circum Vitepskū, & Orsha, arces depopulauit, & Mscislauiam vi cœpit. Iagielo in Polonia reaudita, confestim Skiergelonem, & Vitoldum cum Polonis voluntarijs, & Lituanis, in Lituaniā

Keistutus Magnus Dux Lituania.

Vilna capitur à Keistuto.

Vitoldo suspenditur.

Vilna reciperatur à Iagielone.

Troki capta.

Bellum Iagielonis cū Keistuto.

Keistutus in vineulis trucidatur.

Vitoldus in carcere.

Vitoldus à vinculis aufugit.

Vitoldus cū Crucigeris Lituaniā.

Visitat.

Vitoldus ex Prussia reuocatur.

Iagielo ad Regnum Polonia vocatur.

Iagielo Baptizatus & Coronatus.

Zelner Magister Prussia Lituaniam.

et.

Svetoslaus Russiam.

Visitat.

Iagielo ar- misit, qui festinantes cum Crucigerorum exercitum Lituania discessisse comperis-
ces: ceteri spe- sent, Lucomliam arcem receperunt, inde Msczislauim profecti, paruo negotio om-
rat. nem eam oram, in potestatem suam redegerunt, Swatoslaumque qui eam occupat,
Swatoslaum occiderunt. Poloczcam etiam recuperauerunt, de authoribusque defectionis, pœnas
occiditur. sumpserunt. Andreas autem Dux Regis frater, cuius autoritate hæc agebatur captus,
Andreas integro triennio in arce Dheczinensi Poloniæ squalido carcere detentus, postea sus-
in carcere fragijs Vitoldi patruelis, & cæterorum fratrum, liberatus est. Nunc quomodo fidei Chri-
itur. stianæ præceptis gens Lituanica cum suis Ducibus iniciata & sacro Baptismo fonte la-
 uata fuerit, pauca quæ ad rem pertinent nobis dicenda restant.

DE PRISCA RELIGIONE LITVANORVM.



D Iagielonis Vladislai Regis Poloniæ ex Ducibus Lituaniæ tempora, de
 quo in Polonorum Regum descriptione copiosius diximus, tota gens Li-
 tuanica, & Samagitica prisca multorum Deorum, seu potius Dæmonum
 superstitioni dedita erat. Imprimisque ignem, (quem sua lingua Znicz, ut
 rem sacram appellabant:) cultu diuino prosequerantur, eumque in cele-
 brioribus locis, atque oppidis perpetuum obseruabāt, & sacerdotes cum ministris ad
 hoc munus obeundum adhibebant, quod si in curia ministrorum ignis extingueret-
 tur capite plectebantur. Huiusque modi ignis Vilnæ Metropoli Lituaniæ in arcis me-
 dio (vbi nunc Basilica diuo Stanislao dicata, erecta est,) perpetuo asseruabatur. Fulmen
 quoque quod Perunum Slauonica lingua appellabant, pro Deo colebant. Lucos præ-
 terea & eximias procerasque arbores, in syluis singuli sacrosanctas habebant, easque cul-
 tualitrix venerabantur, ita ut violare eas ferro iniuriaue aliqua nephas esset, quod si Li-
 tuanus eiusdem fidei perpetraret, ut videlicet aliquam arborem, vel ignem quolibet
 modo dehonestaret, statim vel Dæmonum violentia interibant, vel membro aliquo
 arrepti priuabantur. Solem fortè nubibus obscuratum credebant sibi succenseri, idè
 sese illi quod placaretur, deuonebant. Viperas item atque serpentes Deos esse credebāt,
 eisque cultum præcipuum exhibebant, & singuli patresfamilias, ciues, coloni, & nobi-
 les singulos, serpentes domi asseruare solebant, quos pro Pænatibus, & laribus fami-
 liaribus adorabant, lacque & gallos gallinaceos, eis immolabant, eratque inauspicatum
 & exitiabile toti familiæ, quempiam ex eis violasse dehonorasseue, aut domi non fouisse,
 tales enim, vel bonis omnibus priuabantur, vel crudeliter lacerati interibant. Erat
 autem apud eos quottannis solène sacrificium, sub initium mensis Octobris post col-
 lectas fruges, ad quod frequentes, cum vxoribus & liberis seruisque, conueniebant: ac
 toto triduo opipare epulabantur, de hijs quæ Dijs ad offerendum mactarant. Quod
 & nunc in Samagitia, Lituania & quibusdam locis Russiæ, ab agrestibus obseruatur,
 prout inferius suo loco dicetur. Ex bellis reuertentes manubias & vnum aliquem de
 captiuis præcipuum, & insignem virum victimæ loco igni consecrabant. Corpora mor-
 tuorum cum pretiosissima suppellectili, qua viui maximè utebatur, cum equis, armis,
 & duobus venatorijs canibus, falconeque cremabant, seruum etiam fidelioem viuum
 cum domino mortuo, præcipue verò magno viro, cremare solebant, amicosque serui,
 & consanguineos, pro hac re maximè donabant. Ad busta propinquorum lacte melle
 mulcato, & ceruisia parentabant, choreasque ibidem ducere solebant, tubas instantes,
 & tympanas percutientes. Hic mos adhuc hodie in partibus Samagitiae confinibus
 Curlandiæ ab agrestibus quibusdam obseruatur. Quos omnes errores & vanas super-
 stitiones. Iagielo postquam cum Hedwigi hærede Regni Poloniæ, vnica ut supra in se-
 rriæ Regnum Poloniæ patet, matrimonium contraxit, abstulit, sedauit, & Christianum
 nomen Lituanis Baptismi lauacro ablutis, indidit. Rebus enim in Polonia rectè con-
 stitutis, volens ne Lituania patria sua vltèrius Dæmonum cultui vacaret, Comitia ge-
 neralia Vilnæ Lituaniæ Metropoli, anno Domini 1387. ad initium quadragenarij ieiunij
 indixit, ad quas ingenti procerum & equitum Polonorum caterua stipatus, vna cum
 Regina

Iagielo ar-
ces: ceteri spe-
rat.
Swatoslaum
occiditur.

Andreas
in carcere
itur.

Ignis Litua-
nicus
idolus.

Fulmen ido-
lum.

Arbores
banur.

Solem coleba-
tur.

Serpentis
cultus.

Solennes
epula.

Victima.

Sepulcrum.

Serui cre-
matantur.

Regina in Lituaniam se cōtulit, Archiepiscopum Gnesnensem, & multos sacerdotes, ac pios homines, secum duxit. Semouitus quoq; & Ioannes Masouia, Cōradusq; Olefnicia, Duces, eum commitati sunt. Conuenerunt quoq; Vilnani, Skergelo Trocensium, Vitoldus Grodnensium, Volodimirus Kiouiensium, & Koributus Nouogrodensium Duces, fratres Principis, & infinita equitum plebisq; multitudo. Ibi de religione Christiana populariter suscipienda, ac de exterminando cultu falsorum Deorū, & omni superstitione diligenter actum, ipso Rege, maximam ei rei operam nauante, non solum hortando, & præmijs alliciendo, sed etiam docendo, cum Polonici sacerdotes linguæ gentilis ignari essent. Porro gens barbara maiorum suorum, religiones ægrè relinquebat, sed cum mandato Regis ignis sacer extinctus, templum araque eius vnde oracula à sacerdote edebantur, euersum esset Vilnæ, vbi nunc diui Stanislai templum, necatiq; serpentes, & succisi luci, arboreseq; sacræ, absque cuiusquam læsione, Lituani admirantes stupidiq; dicebant, quomodo Dij nostri istis peruersis Polonis Christianis, hanc iniuriam dissimulant, seque lædi scelestis manibus sinūt, quod si hoc aliquis nostrum perpetraret, confestim ira Deorum interiret. Sed cum Poloni præter opinionem barbarorum, Idola euerterent, tum verò Lituani vanitate sua agnita, alacriores, ad Principum suorum religionem facti sunt, plurimam ex his multitudinem Rex aduectis ex Polonia pannis laneis albis, ad Baptismum perduxit. Porrò cū immensi laboris esset, singulos sacro fonte tingere, nobilioribus tantum hic honor tributus est: reliquum verò vulgus turmatim distributum, aqua sacra à sacerdotibus aspergebatur, vnumq; nomen singulis turmis, tam virorum quàm mulierum, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, inditum erat, atque vna die triginta millia barbarorum baptisati sunt, exceptis nobilioribus, & illis qui ante sacro fonte, in Polonia lauati erāt, atque ab eo tempore Lituani in fide Christi permanent.

Iugieloniū in Lituaniā ad Baptisandam gentem expedito.

Idola Lituānorum demolita.

Lituani Baptisati.

SKERGELO PRINCEPS LITVANIAE.

M Agiello rex Poloniae postbaptisatam gentem patriā,

in Poloniam reuersus, Skergelonem fratrem pro se, Magno Ducatu Lituaniæ inuestiuit. Vitoldus verò excelsi animi vir, indignum ducebat deteriori, & nihili viro subesse, idcō Grodna, & Brzeste arcibus suis, valido præsidio firmatis, in Masouiam ad Ioannem Ducem generum suum, cum vxore Anna, profugit, indeq; in Prussiam ad Crucigeros contendit, à quibus humaniter acceptus est, quod ij per eum facile se Lituania, & Samogitia potituros esse sperarent. Itaque Vitoldus Prussiensium, & Liuoniensium Crucigerorum, armis Lituaniam vexauit, sed cum sibi fidem suspectant



Vitoldus in Masouia fugit postea ad Crucigeros.

L I T V A N I A E

Crucigerorum videret, fratrem Iagielonem Regem Poloniae, per inter nuntios reconciliauit, & accepta ab eo spe adipiscendi Magni Ducatus Lituaniici, insciētibus Crucigeris in Lituaniam, vestitus habitu Crucigerorum profugit, et vt aliquo cū munere ab hostibus reuerteretur, tres arces Crucigerorum Samogitis confines, Iurgenburgū, Mergēburgum, & Neginhasun, forte cum velut socius & amicus intromitteretur, cæpit, & exiit, præfectoſq; cum præſidiarijs militibus Crucigerorum partim trucidauit, partim in seruitutem abduxit. Cum autem spem sibi à rege datam de Magno Ducatu diutius differri videret, cōsiliū cepit Vilnæ, per proditorem capiendę, hoc modo: rumores sparsit quasi sorori nuptiarū solennia Vilnæ facturus esset, curruſq; centum ingentes præparauit, quos armato & delecto milite cōpleuit, & desuper stramine textit, eosq; quasi carnes, & cōiuij necessaria, in arcem Vilnensem duxit, verum fraude in tempestiuè detecta, ad arcem non est admittus. Sicq; spe frustratus, in Prussiam reconciliatis sibi deinde per internūcios Crucigeris profugit, indeq; biennio cū auxilijs eorum Lituaniam infestauit. Postea anno Domini 1390. Iagielo Rex à Polonia ad reprimēdas incursiones Vitoldi in Lituaniam, armata manu venit, Cameneciam cepit. Grodnoq; arcem ad Nemmem flauium sitam Vitoldi præſidijs munitam, post quinquagesimū diem obsidionis cæpit, Vitoldo suis varijs technis, frustra tamē, cū Crucigeris auxilia ferente. Eodem anno matureſcentibus segetibus, triplici agmine Crucigeri in Lituaniā descenderunt, Vitoldi vindicādi restituendiq; prætextu: re vera autē vt Lituaniā sibi subiugarent, vnū agmen Vitoldus ducebat, alterū Magister Liuoniensū Crucigerorū, tertiuū ipse Dux belli Magister Prussiensū Conradus Valerodus, hostiliterq; regionem vastabant, Troxi oppidū igni cremarunt, hinc Vilnā, castra mota, arx verò Vilnensis inferior, vix obsessa, à proditoribus Russis & Lituanis succensa est, è quo incēdio cū sese Corigelo frater Regis & patruelis Vitoldi subduceret, ab hostibus captus & capite plexus est, cætera multitudo in ea arce, partim igne partim ferro hostili cæsa est, quatuordecimq; millia hominū ibi perire aiūt. Superiorē arcem Poloni cū Nicolao Moscorouio præfecto tenebant, nec aut clade suorū, & conflagratione arcis inferioris, aut minis hostiū, & ostentatione capitis Corigelonis, ac ne acerrima quidē oppugnatione, quāuis pars muri maior deiecta erat, ad deditiōnem cōpelli poterant, loca deiecti muri ad extremum corrigijs pecudū, (simo terraq; deficiente) laxē prætedebāt, & sic tormentorū iētus illudebāt, deniq; corporibus suis aditū hostibus irrūpere conantibus obstruebant. Skergelo quoq; Regius frater cū suis Lituanis, & Russis errūpens magnis cladibus hostes debilitabat. Demū octobris diebus Prussieses Crucigeri cū Vitoldo ingenti strage in Lituania ædita ab obsidione discesserūt, Aestate sequēti rursus Vitoldus cū Crucigeris exercitum ad Vilnam duxit, quam frustra resistentibus strenuè Polonis aliquot diebus obsidens, re infecta reliquit. Et ne quicq; agere viderētur Crucigeri, reuertentes Vilcomeriam & Nouogrodū castra vi ceperunt, interfectisq; præſidijs Skergelonis exusserunt. Deinde alij duabus excursionibus Crucigeri eadē æstate Lituaniā depopulati sunt, apud Comnāq; tres munitiones extruxerūt Menuerderū, Metenburgū, & Riteuerderum, vnāq; Vitoldo concesserunt, reliquas verò duas suis præſidijs muniērūt, ex quibus circumiacentē Regionem infestabāt. Tandē Iagielo Rex Poloniae Lituaniarum calamitatis pertæsus, Henricum Semouiti Masouiae Ducis filium, ad Vitoldum in Prussiam, vt cum eo clandestino de pace ageret, & in Lituaniæ Magnum Ducatum reuocaret, destinauit, Hocq; modo inter Regem & Vitoldum de pace cōuenit, cum Rex ei Magnum Ducatum Lituaniæ, post abitis fratribus germanis superstitibus, pollicitus esset. Vitoldus itaq; rebus suis cū Iagelone patruēle, ex animi sententia cōpositis, Crucigeros atq; Germanos mercatores Riteuerdero castro secum commorantes inopinato compræhendit, incensaq; arce, victos in Lituaniam abduxit, abeuntē, Crucigeri relictis duobus castris, persequuti, sed paruo negotio fusi prostratiq; sunt, & castella à Vitoldo vi capta & exusta. Veniens autem Vilnam Vitoldus cum captiuis & ingenti præda parta de Crucigeris, honorificè à Iagelone Rege clemēterq; susceptus est.

Vitoldus

Vitoldus à Crucigeris fugit.

Vitoldus æstiu Vilnā capere tentat.

Vitoldus ad Prussiam fugit.

Iagielo Vitoldo obsat.

Crucigeri in Lituaniam cædunt.

Lituania vastatur.

Vilna obsidetur capiturq;.

Polonorum strenua repugnatio.

Crucigeri iterum Lituaniam inuadunt.

Lituania iterum vastatur.

Vitoldus à Crucigeris fugit, damno illo.

DESCRPTIO.
VITOLDVS MAGNVS DVX LITVANIAE.

Vitoldus reuocatus ex Prussia, anno Domini 1392. à Iagielone patruelle Rege Poloniae, apud Lituanos atque Ruthenos, summæ rerum præfectus & Magno Ducatu solenniter inuestitus est, iureiurandoq; & litteris consignatis, se in fide Regi Poloniae semper futurum spondit.



Postea Suidrigelo & Skergeloindegnè tulerunt, quod Germani fratres Vitoldo patrueli à Rege posthabiti essent, bellaq; intestina aduersus Vitoldum commouerunt. Sed Suidrigelo

cum minus animi & virium haberet, ad Crucigeros in Prussia profugit, & Lituania cum eis ultro in Vitoldum incitatis, crebris populationibus diuexauit, Surasumque, Gartenam, & Stramelam arces Crucigeri in Lituania ceperunt. Skiergelo verò maiore animo & opibus præditus, armatis copijs ex suis corrasis, collectisque cum Vitoldo ad inimicitias deuenit. Quorum malorum sedandorum causa, Rex Iagielo rursus in Lituania venit, Skiergelonemque adiecto ei Cremenensi, Starodubensi, & Trocensi tractu placauit. Postea Coributus Vitoldo fratri rebellans ab eodem in conflictu victus est. Tandem Vitoldus Orshan arcem Russiae, iussu Regis expugnauit, Vitebskumq; per ditionem sub Suidrigelone recepit, deinde Duces Odrucenses, & Princeps Smolensensis Russi ad Vitoldum in Vitebskum supplices venerunt, & omnes se in potestate eius semper fore sponderunt. Postea Vitoldus Zithomiriam, & Kiouiam Metropolitim Russiae in potestatem suam redegit, expulsoq; Volodimiro Duce Russo Skiergeloni fratri eam sicuti promisit, tradidit. Skiergelo tandem ultra Kiouiam Circassos, & Svinigrodum arces ad Boristenem sitas cepit, nec multo post ipse Skiergelo ad venationem profectus à Monacho quodam Russo, Humeno Metropolitæ vicario ad villam inuitatus, yenenato poculo intoxicatus de medio sublatus est. Kiouiaque in Cauernis subterraneis quæ Petzari dicuntur sepultus. Sunt autem Petzari specus vastissimus, apud Kioniam, Illustrium Ducum Russiae sepultura clarus. Deinde Vitoldus Kiouiensibus præfecit Ducem quendam Olgemundi filium. Rhesanensem autem Ducatum Russiae per Simonem Ducem quendam, magna ex parte vastauit. Smolenskum deinde ipse cõtendit, & Glebum Ducem eius oræ iugum excutientem expulit, & alium Smolenscijs præfecit, eoque ad Vitoldum Basilius Dux Moschouia, inuitatus venit, postea honorificè, & liberaliter dimissus. Tandem Vitoldus per legatum suum Algerdum, Ducem exercitus, Tartaros profligauit, tresque eorum Duces trucidauit.

Deinde Coriati filium Podolia Ducem rebellantem, Theodorum nomine Vitoldus fudit ipsumque cepit, & Bratislauiam, Cameneciam, Smotriciam, Scalam, Cer-

Suidrigelo fugit ad Crucigeros

Lituania vastatur. Skiergelo contra Vitoldum bellum mouit.

Vitoldus Coributus vincit.

Vitoldus Viteskam, Orshan, & Kiouiam caput.

Skiergelo veneno moritur.

Rhesanensem Ducatum Vitoldus expugnat.

Vitoldus Tartaros fudit.

Vitoldus Podolia Ducem fudit.

LITVANIÆ

*Crucigeri
Lituaniam
Castellat.*

nonigrodum, & omnem Podoliam in potestatem suam redegit, quàm postea Regi Poloniae Iagieloni concessit. Interea verò Crucigeri Prussenses, incitate Svidrigelone, qui ad eos profugerat, Lituaniam crebris incurfionibus longè latèque vexarunt. Castella quædam expugnarunt, Vilnamque caput gentis tentauerunt, à qua re infecta discesserunt. Lituani verò cum Polonis similiter in Prussiam excurrerunt, damnaque Crucigeris, tanta quanta illi in Lituania intulerunt.

*Vitoldus
Tartaros
profligat,
& in
Lituaniam
eos collocat.*

Postea Vitoldus, anno Domini 1396. expeditionem in Tartaros adornauit, ac tributum unum, quàm illi Hordam vocant, cum liberis abegit, exercitu eorum profligato, partemque captiuorum Regi, & proceribus Polonis dono misit, reliquos in medio Lituaniæ supra Vaccam amnem, duobus miliaribus à Vilna, agris attributis, collocauit, qui illic manet vsque in hodiernum diem, boni ac diligentes patrefamilias & virtutis prisce, armorumque non immemores, ritus patrios Machometicæ superstitiones seruant, & liberi legibus suis viuētes, & ex quo cum Lituanis, Regis Poloniæ, Magni Ducis Lituaniæ, imperium cognoscūt, vexillumque proprium, Arabicis litteris inscriptum, quo in bello vtuntur habent.

*Vitoldus
ex
peditione
in
Tartaros.*

In sequenti deinde anno Vitoldus frustra dissuadetibus Iagielone Rege, & Regina, alteram expeditionem maioribus copijs, in Tartaros fecit, ad quam permulti Illustres de Polonica, & Germanica Nobilitate viri gloriæ cupidi profecti sunt. Fuerunt autem in ea expeditione de Polonis maximè insignes & Principes viri. Recensitis itaque apud Kiouiam Vitoldus copijs, bonæ spei plenus lōgo itinere, Tartarorum campestria inuasit, tunc temporis apud Tartaros, Tamerlane in Scytia magna regnante, humili quidem loco nato, verum scientia rei militaris, fortunæ beneficio, eo potentia prouectus erat, vt duodecies centena millia hominum haberet in exercitu, ac Turcis profligatis Imperatorem eorum Baiazetum, (qui tunc temporis Constantinopolim obsidebat,) captum in ferrea cauea, aureis cathenis vinctum per totam Asiam circumuehebant, cæsa sunt tunc temporis Turcarum 200. millia. Anno Domini 1397. Hiberiam denique hic Tamerlanes, Albaniam, Armeniam, Persiam, Mesopotamiam, Asiam, & Aegyptum, incredibili celeritate vastauit, & occupauit, orbemque terrarum sui nominis, terrore impleuerat. Iamque transmisis Sula, & Psola fluminibus ad Campestria Tartariæ, Vitoldus cum suis, nullo repugnante, peruenerat, cum Aedigam unum ex Ducibus Tartarorum potentissimum, Tamerlanis legatum cum innumerabilibus copijs, obuiam habuit. Vbi ad conflictum venit, Tartari vicerunt, non inuenta tamen victoria, quod nisi multitudine abundassent, virtute Vitoldianorum superati fuissent, cecidere ibi insignes viri, ex his fuere Iagielonis Regis fratres, Andreas, & Demetrius, Coributus, & alij nouem Duces Lituani, & Rusi pauci viui capti. Vitoldus cum Svidrigelone patruale, Ostrorogoque, & Samotulio Polonis, pernici fuga euaserunt, Melstinius Polonus: cum fuga saluus esse posset, inter confertissimos hostes sese coniecit, strenuèque dimicando, honestissimè occumbere maluit.

*Vitoldus
profligat
eos.*

*Vitoldus
Smolenscā
capit.*

Tādē anno Domini 1403. Vitoldus Magnus Dux Lituaniæ, cum Smolenscijs rursus rebellibus, bellum gessit, fretusque Polonorum auxilijs arcem Smolenskā, in quā ciues, & nobiliores vxores, liberos opesque suas contulerant, post diutinam oppugnationem, vi cepit: magnaque opes in ea repertas partim Iagieloni Regi in Poloniā transmisit, partim militibus, vt quisque meritis erat distribuit, cæteras arces deditione accepit, & principatum in prouinciæ formam redegit.

*Vitoldus
Lituanes
Sicificatur.*

*Lituania
à Crucigeris
Castellatur.*

Deinde Crucigeri Liuonienses, in Lituaniam excurrerunt, quos Vitoldus cum præda reuertentes, vestigijs clam infecutus, cum ij domos diuersè abiissent, Regionē illorum vicissim longè latèque vastauit, pagos & vicos incendit, oppidum cum arce munitum à Germanis Dunemburgum appellatum, ad Dvīnam fluuium conditum, vi cepit, quibus incensis in Lituaniam, se cum ingenti præda recepit. Nec multo post rursus Lituania hinc à Prussiensibus, illinc à Liuoniensibus Crucigeris, Svidrigelonis profugi, opera peruastata est. Tandem Iagiello Rex, & Vitoldus, patriæ afflictæ vicem miserati, Svidrigelonem fratrem exulem è Prussia euocauerunt, Podoliæque Ducatum

tum

tum in possessionem ei concesserunt. Postea Swidrigelo hac liberalitate Regia minime sanatus, homo ambitiosus & peruersus, non habens receptaculum apud Prussien- ses Crucigeros: (nam certis sub conditionibus, propinquos Regis exules, ex Lituania suscipere, nequaquam Prussien- ses sese obstrinxerant,) ad Moscouiæ Ducem Basilium profugit, artibus quas in Russia tenebat succensis. Eodem anno 1406. Vitoldus pace nacta cum Crucigeris, transmissis Hagra flumine, primam expeditionem in Moschos adornauit, à genero Duce gentis iniuria prouocatus, peruastataque longè lateq; Moschouitica regione, prada onustus, in Lituaniam redijt. Postea maiori vi in id bellum, anno vno intermissis festè expediuit, fretus maioribus auxilijs Polonorum, & Crucigerorum, & usque ad Occam fluuium permagnum, Moschouia deuastata, populabundus peruenit, quominus autem fluuium transmitteret, Swidrigelonis patruelis nuper profugi, (qui Moschouitis operam suam nauabat,) armis prohibitus est: Impetrauit tandem à Vitoldo, Basilius Moschouia Dux pacem, æquis sub conditionibus.

*Swidrigelo
ad Moscho-
niam fu-
git.*

*Vitoldus
Moschouia
vastat.*

Dum hæc aguntur Sigismundus Coributus Vitoldi frater, nihil de indutijs cum Crucigeris Prussiensibus compertum habes, absente Vitoldo cum Lituanijs in Prus- siam excursionem fecit, & tribus oppidis, plurimisq; pagis direptis, & succensis in- gentem prædam asportauit. Quos ut Crucigeri uiscerentur, nullam excusationem ignorantia admittentes, simili modo in Lituaniam per auias solitudines excurrerunt, in Wolkouisko oppidum. improuise impetum fecerunt, quo succensio multitudinè hominum, qui ad rem diuinam, festo die conuenerant, captiuam abduxerunt. Vitoldus verò cum septem miliaribus ab eo loco abesset, raptim in interiores syluas cum uxore sese abdidit, donec hostes discessisse cognouit, nunquam enim hostibus regio- nes suas vastantibus, occurrere ausus erat, sed illis discedentibus vicissim regiones eo- rum vastabat.

*Vitoldus
Prussiam
vastat.*

*Crucigerò
Lituania
vastant.*

*Vitoldus
latet.*

Deinde Vitoldus, anno Domini 1415. conducto ingenti exercitu de Polonia, con- tra Pskouien- ses Russos expeditionem fecit, qui pacem magna vi, auri, & argenti rede- merunt.

Postea Nouogrodensibus Russis liberè uiuentibus, Pskouiensium vicinis bellum intulit, quibus etiam supplicibus, & ingentia dona afferentibus pacem dedit.

*Vitoldus
Nouogrodè
ses capis.*

Tandem Sigismundus Romanorum Rex, inimicitias inter Iagielonem Regem Po- loniæ, & Vitoldum disseminaturus, societatem cum Vitoldo secreto iniit. Diadema- que Regium, in iniuriam Polonorum ei dare pollicitus est, cupiebat id Vitoldus ho- mo ambitiosus, & ingentis animi, sed ei obnixè Iagielo frater cum Polonis, ne voti cõ- pos foret obluetabatur, denegabatque, vnde variæ controuersia vtrinq; intercesserunt. Postea à Sigismundo Rege Romanorum Draco aureus affabrè factus, pignus societa- tis, per legatos ei allatus est, expetiturque ab eo iusiurandum de societate vtrinq; ser- uanda. Sed Vitoldus Dracone pro hospitali munere accepto, iusiurandum nullum de- dit, nec tamen à cepto de ambitione Diadematis Regij destitit, legatiq; Regis Roma- norum de eo afferendo, certum tempus præscripserunt, ad decimum sextum Calen- das Septembris. Hoc vbi Rex Poloniæ, Iagielo rescijt Ioanni Czarnkonio Subcamera- rio Pofnaniensi, viro impigro, negotium dedit, vt ad confinia Poloniæ, & Saxoniam, le- gatos Romanorum Regis, & Vitoldi, vltro citroq; comeantes obseruaret, intercipe- retque. Statimq; Baptistam Cigalam Italum iuriscõsultum Genuensem, & Sigismun- dum Rotum Germanum à Cæsare ad Vitoldum proficiscentes intercepit, excussosq; inconsultè dimisit. Litteras verò ab eis ablatas ad Regem attulit. Missi autem hij erant, vt Vitoldo dubitationem omnem eximerent, Diademaque ad tempus allatum iri, ab alijs legatis promitterent. Prætereà vt confederationes & societatem Prussiensium, atque Liuoniensium Crucigerorum, Hungarorumque, & Germanorum, cum Litua- nis aduersus Polonos confirmarent.

*Sigismun-
dus Imper-
cũ Vitoldo
gratia in-
ijt, & Dia-
dema ei
pollicetur.*

*Legati Cæ-
saris inter-
cipiuntur.*

His cognitis Poloni nemine iubente, quasi sublatis signis, armata manu apud Tu- ragonam infederunt, pro Patriæ tràquillitate & honore ad extremum Oceanum Ger- manicum, decernere parati. Iam legati cum Diadema, Prussiam appropinquabant per

LITVANIAE

Vitoldus
moritur.

Vitoldi mo-
res.

quam profecturi erant, cum didicerunt à Polonis vias obsideri, & non ausi periculo sese committere, cum duos Menses frustra expectassent, ad Cæsarem in Hungariam reuersi sunt. Nec multo post Vitoldus voto frustratus ex angore animi, Anno Domini 1430. Mense Septembri in Troki ciuitate spiritum exhalauit, cum octuagesimum annum excessisset. Princeps impiger & vegeto ingenio, abstemius in omni vita nihil præter aquam bibere solitus, in victu temperans, temporis perparcus, ita vt supra mensam iudicaret, & responsa legatis daret. Cæterum in Venerem procliuior, confecto enim scælicissime bello semper solebat relictis copijs in hostico, domum transmutatis equis, ad vxorem otius præcurrere. In externos liberalis erat, suos verò metu magis quam beneficio, in officio continebat. Statuta fuit mediocri, gracili corpore, radere barbam & genas solitus.

SWIDRIGELO PRINCEPS LITVANIAE.



Poloni ma-
gnam Po-
dolia partē
occupant.



Vstis Vitoldo, Vilnæ in arce per solutis, Iagiello Rex Poloniae, Swidrigelone fratrem germanum, patruelem Vitoldi, hominem nihili, & ebriosum, summæ rerum apud Lituanos præfecit. Poloni verò primores, patriæ vtilitati cõsulentes, reanimaduersa Daugertum Palatinum Vilnensem, qui Podoliam Vitoldi nomine administrabat, rerum omnium adhuc ignarum, euocatum ad colloquium ceperunt, arcemque Kameneciam, Smotriciam, Skalam, & Ceruonigrodum occuparunt, & magnam partem Podoliæ faciliè in potestatem suam redegerunt, ne in ditione Lituanorum deinceps esset. Vbi factum hoc resciiuit Swidrigelo, homo violentus & in iracundiam præceps, beneficiorum Regis

gis


gis fratris oblitus, in eum (tunc temporis exequias funebres Vitoldi celebrantem Vilna) fremere, maledictisq̄ue laceffere, palamq̄ue vincula & necem Regi, Polonisq̄; qui cum eo aderant minitare, cœpit: ita vt Poloni, die nocteq̄ue circa Regem excubare cogerentur. Rex verò suè quod sibi metuebat, suè quod Suidrigelonis incrementis impensius fauebat, Podoliam ei restituerè assensus est, eaq̄ue de re Tarlonem in Podoliã cum litteris & mandatis misit, qui eam Michaëli Babæ Russo, Suidrigelonis nomine recipiendam & obtinendam traderet. Andreas verò Tencinius, & Nicolaus Dreuius, iuuenes ex Nobilitate Polonica, qui anulum Signatorium habebant, amore Patriæ ducti, litteras ad Michaëlem Buczadium, qui Camenciam Podoliæ obtinebat, scripserunt, Regem extrema necessitate adactum, Podolia Suidrigeloni cedere, nuntiantes, sed vt non modo, non parceret mandatis Regijs, verum Tarlonem & Babam pariter comprehenderet. Eas litteras quoniam palam ferri nequibant. (Suidrigelo enim omnes iter in Poloniam capescentes excutiebat) cæra obuoluerunt, & contexerunt, vt speciem & similitudinemq̄ue cerei præ se ferrent. Tarloniq̄; legato dederunt, vt is cum primum Camenciam venisset, cæreum illum Buczacio redderet, atque hæc verba adderet, vt si errare ille nolet, ex eo cæreo vna cū Magistratu vrmano, lumen quæreret. Quæ omnia Tarlo iuuenis omnium rerum ignarus, bona fide perfecit, Buczaci præfectus cæreum acceptum refringit, litterasq̄ue inuenit. Tarlonem legatum & Babam compræhendit, in arcesq̄ue Podoliæ intromissionem nõ admisit. Poloni quoque casum Regis sui animaduertentes, exercitum sine mora conscripserunt. Suidrigelo autem Polonos, arma parare ad vindicandum Regem audiens, confestim eum sibi reconciliatum, auroq̄ue & argento liberaliter donatum liberum dimisit. Tãdem Suidrigelo exercitum in Podoliam duxit, cui Iagiello Rex: cum armatis copijs Polonorum, anno Domini 1431. ad diem S. Margarete apud Luczum ciuitatem occurrit, excursorijs pugnis vtrinq̄; collatis, fœdus, ad purificationis diuæ Mariæ festum inierunt. Interea verò Palatinus Valachiæ tributarius Polonorum, infestis armis in Poloniã descendit, cuius exercitum Poloni & Podoliani dissipatum, & per agros, syluasq̄ue pallãtem, cruenta clade prostrauerunt. Postea Rex Iagiello in Suidrigelonem fratrem seditiosum, & ad sanam mentem redire nolentem, Lituanos concitauit, Sigismundumq̄; patruelem, Vitoldi fratrem Germanum, Starodubensem Ducem, ad inuadendũ principatum Lituaniæ animauit. Statimq̄ue proceres Lituaniæ cognita voluntate Regis, cum Sigismundo aduersus Suidrigelonem Ducem suum, ob nimiam crudelitatem conspirauerunt, in eumq̄ue apud Osmanam, tunc temporis agentem, impetum fecerunt, qui de insidijs à Ioanne Muniuido præmonitus, pernici fuga in Russiam euasit, ideoq̄; postea adiunctis sibi Liuoniensibus Crucigeris, Lituaniam vexauit.

*Iagiello rex
cũ Polonis
in periculis.*

*Lumen ex
cæreo quaeritur.*

Valachi fœduntur.

SIGISMUNDVS PRINCEPS LITVANIAE.

 Nno Domini 1432. Sigismundus Keystuti principis Lituaniæ filius, Dux Starodubensis, in Russia, Regis Iagielonis patruelis, beneficentia & fauore Lituaniæ procerum, expulso iusta de causa Suidrigelone seditioso, rerum in Lituania potitur, & Magno Ducatu solenniter in verba Regis Iagielonis & procerum Poloniæ, Lituaniæq̄; iurans inuestitur. Ideò tertio Magni Ducatus Lituaniæ cum Regno Poloniæ vnio, incorporatioq̄ue celebrata est.

Eodem anno Rex Poloniæ Iagiello, vltima mensis Maij vitam cum morte feliciter commutauit, cui Vladislaus filius in Regno, anno Domini 1434. successit, qui postea Rex Hungariæ creatus est, quo ex Polonia in Hungariam, anno Domini 1440. ad suscipiendum Regnum discedente, Czartoriensis Dux Russus, Sigismundum Magnum Ducem Lituaniæ, dolosè, perfidiosèq̄ue necauit Troki. Atque post hunc Magnus Ducatus Lituaniæ ad secundo genitos Regnum Poloniæ translatus est. Quapropter proceres Poloniæ cum ducibus Masouiæ Casimirum hæredem Regni Poloniæ, cum Du-

*Iagiello rex
moritur.*

*Sigismundus Dux
occiditur.*

LITVANIAE

Casimirus
Magnus
Dux Li-
tuaniae.

cibus Masouia Casimirum heredem regni Poloniae, Jagielonis Regis filium, in Magnum Ducatum Lituaniae duxerunt; quem Litvani cum ingenti laetitia, susceptum, communibus suffragijs, summæ rerum apud se præfererunt. Qui postea Bladislao fratri, anno Domini 1447. in regno successit. Magno verò Ducatu Lituaniae Alexâder filius eius ardentibus suffragijs Lituanorum, præpositus est.

ap.

ALEXANDER PRINCEPS LITVANIAE.



Alexander Jagielonis nepos, Casimiri Regis Poloniae filius, Magno Ducatu Lituaniae potitus, apud Ioannem Magnum Ducem Moschouiae, filiam Helenam, in matrimonium accepit, in sponsalibusq; conclusum erat, ut templum Ruthenico ritu, in castro Vilenſi destinato loco, exædificaretur, ei que certæ matronæ, ac virgines eiusdem ritus iungerentur. Quæ cum aliquanto tempore negligerentur, sumit focer causam belli contra Alexandrum, & triplici exercitu instructo, contra eum progreditur, primum, versus prouinciam Seueram, in meridiem, secundum verò, in occidentem contra Toropiec & Biela instituit, tertium in medio, versus Drohobus & Smolêtko collocat, ab ijs exercitum in subditis retinet, quo ei maximè, contra quem Lituanos pugnuros animaduertet, succurrere posset. Postquam autem ad fluuium quendam Vuedrasch, vterque exercitus conuenisset, Litvani Duce Constantino Ostroski, maxima procerum & nobilium frequentia septo, ex quibusdã captiuis, numerum hostium ac Ducum quoque cum cognouissent, magnâ spem profligandi hostem concipiunt, porrò cum fluuiolus conflictum impediret, ab vtrisque transitus

Moschouiam
Ale. Adr. I
Lituaniae
Ducem in
Sargie.

trāfitus seu vadum quæritur. Primi autem Moschi aliquot, superata ripa, Lituanos ad pugnam lacesunt, atque illi haud timidi resistunt, eosque insequuntur, fugant, vltraque fluuiolum pellunt, mox vtrinque acies commituntur, præliumque atrox oritur. Interea dum vtrinque eodem ardore animorum, acriter certarent, exercitus Moschorum in insidijs collocatus, eo latere in medios hostes inducitur, Lituani metu perculsi dilabuntur. Imperator exercitus, vna cum plerisque capitur, reliqui perterriti, castra hosti concedunt, se & arces Drohobus, Toropiec, & Biela pariter sese dederunt, exercitus verò qui meridiem versus processerat, cui præerat Machmetem in Tartarus Rex Cazanensis, forte Bransko, ciuitatis præfectum comprehendit, Branskoque ciuitate potitur. Paulopost duo Germani fratres, Seueriæ Principes, Semetcici dicti alioqui Ducibus Lituaniæ obediens, imperio Moschorum Principis se tradunt, sic vnico conflictu, & eodem anno adeptus erat Moschus, quæ Vitoldus Magnus Dux Lituaniæ, multis annis, maximisque laboribus, obtinuerat. Porrò Moschorum Dux cum hisce captiuis Lituaniis crudelins egit, Constantinumque Ducem exercitus præfectum, crudelissimis vinculis, pollicitationibusque sollicitabat, vt relicto Domino naturali, sibi seruiret, qui cum aliam spem elabendi non haberet, conditionem oblatam accepit, in verbaque Moschorum Principis iurauit. Et quamuis prædia, possessionesque amplissimas, pro status sui conditione habebat attributas, à Principeque summo amore prosequeretur, tamē aliquot ibi annis exactis, nacta occasione, per inuias sylvas, in Lituaniam cum ingentibus thesauris profugit. Qui postea, anno Domini 1514. cum exercitu Polonorum & Lituaniarum strenui militis, & imperatoris officium adimplens, sub Sigismundo Rege Poloniæ, octuaginta millia Moschorum strauit, prout superius, in gestis Sigismundi Regis Poloniæ patet. Sed ad rem redeo.

Lituani
fuduntur.

Arces à
Moschis ca-
piuntur.

Duces Se-
ueriæ Mo-
scho se de-
dunt.

Octuagin-
ta millia
Moschorum
caesa.

Alexāder
mortuo.

Alexander magnus Dux Lituaniæ, postea decedente Ioanne Alberto fratre, Poloniæ Rex creatus, liberatione captiuorum, contentus cum socero Moschorum Principe Ioanne, ad sex annos fœdus iniit, anno Domini 1503. Postea anno Domini 1506. Vilnæ mortuus est, ibidemque sepultus ætatis suæ 45. annos habens. Præfuit Magno Ducatu Lituaniæ 14. annis, Regnum Poloniæ 4. annis & 8. mensibus administrabat, huic in Magno Ducatu Lituaniæ, & Regno Poloniæ Sigismundus frater Germanus, huius nominis primus successit.

PROVINCIAARVM SEV PALATINATVVM LITVANIAE Ciuitatumque præcipuarum descriptio.

* *
*



Lituania ab Oriente Russiæ, Moschouicæ Duci subiectæ, contermina est, ab Occidente Podlassiæ, Masouicæ, Poloniæque, & Prussiæ non nihil in Septentrionem reflectendo adhæret, à Septentrione Liuoniæ, Samogitiæque, à Meridie Podoliæ, Voliniæque Russiæ regionibus adiacet. Porrò Lituania regio est amplissima, plurimos Ducatus regionesque & prouincias diuersis nominibus appellatas, suo nomine complectens, & Vitoldi Magni Ducis, temporibus à Ponto Euxino, Tauricæque Chersoneso ad sinum vsque maris Baltici, pelagumque Curlandiæ, Liuones, & Prutenos versus fines suos longo tractu extendebat. Omnis autem Magnus Ducatus Lituaniæ in Palatinatus & districtus certos, siue prouincias, vbi iudicia particularia, & terrestria, pro nobilibus exercentur, non secus, ac Polonia diuisus est. Hij verò districtus & Palatinatus pro Ducatibus, (vt quondam temporibus plurimorum Ducum erant) computari possunt, & vnusquisque Palatinatus suum vexillum, quo in bello vitur, habet. Eundem quoque colorem & signum omnes districtus, siue prouinciæ, qui in eodem Palatinatu continentur, in vexillis suis representant, nisi quod Palatinatus vexillum maius est, cum duobus cornibus, districtuale verò minus simpliciter protensum cum vno cornu.

Amplitu-
do Litua-
niæ.

Lituania
in Palati-
natus de-
uidetur.

LITVANIAE

Vexillum
Ducatus
Lituanici.

Primò itaque vexillum Magni Ducatus Lituaniæ peculiare & quadriangulare, ad differentiam cæterorum, sexaginta vlnas sericeæ telæ rubeæ cõtinet, in medio insigne proprium, hominem videlicet armatum, equo albo velociter currenti, insidentem, gladiumque super caput manu extensa tenentẽ gestat, desuper Stemmatis pileus Ducalis, ex altera verò parte vexilli pro insigni, imaginem Diuæ virginis Mariæ in sole cū puero, habet.

Vexillum supremi Ducis exercitus eiusdem amplitudinis, quadriangulare quoq; coloris lasurini eodem Stemmate Magni Ducatus, ex vna partium in campo rubeo, (cāpus hic locus Stemmatis intelligitur, ex altera Diui Stanislai Episcopi Cracouensis imaginem gestat.

PALATINVS VILNENSIS.

Vilna def.
criptio.



Vilna vrbs, caput & Metropolis totius Lituaniæ intra colles ad confluxum Vilnæ, (à quo nomen habet,) & Vilia fluuiorum sita, muroq; circumducta, ipsa quoque murata. Arces duas insigniter muratas adiunctas sibi habet, quarum vna inferior, (hæcque ampla & sumptuosissimè extructa,) altera superior, in colle eminentissimo condita, eas enim ex vna parte

Vilna flus.
vlnas.

Vilna, ex oriente fluens, ex altera Vilia fluuij ibidem concurrentes, præterlabuntur.

Vilna flus.
vlnas.

Porrò Vilna, quæ nomen vrbi indidit minor est, Vilia verò est amplior & nauigabilis quo merces ex Vilna nauibus, Gedanum Prussiæ emporium celeberrimum, deportatur. In hac vrbe plurima templa Romanæ obedientiæ, & Rutenorū ritus magnis sumptibus extructa. Episcopalis sedes in Basilica arcis cathedrali diuo Stanislao dicata. Metropolitanus quoq; Russiæ ibidem sedem suam in Basilica Rutenici ritus præcipua, titulo diuæ virginis Mariæ insignita retinet. Porrò in toto Lituaniæ Magno Ducatu,

Episcopi
Lituanici
Romani.

quinq; sunt Romanæ obedientiæ Episcopatus, vtpote Vilnensis, Samogitiensis, Kiouiensis, Lucensis, & Ianouiensis. Septem præterea præposituræ siue Parociæ insigniores, à Vladislao Iagielone, (qui primus Lituanos Baptisauit) fundatæ & dotatæ, vtpote Wilkomerensis, Misogoliensis, Nemenciensis, Mednicensis, Kreuensis, Obolcensis, & Haynensis. Archiepiscopus, qui supradictis Episcopis Lituaniæ præest, Leopoli in vrbe Russiæ sedem suã habet. Ruthenici verò ritus in Lituania & Russia, Polono Regi subiecta, septem sunt. Metropolitanus, siue Archiepiscopus Vilnæ, sedem suam habet. Episcopi verò, quos Wladicas Rutheni appellant, hi sunt Polocensis, Volodimiriensis, Lucensis, Pincensis, Kiouiensis, Præmissiensisque, & Leopoliensis, qui etiam Metropolitanæ titulo vtitur, horum mores, habitum, Religionem in Moschouicæ descriptione de Religione Russiæ videbis.

Episcopi
Ruthenici

Vilnensis Palatinatus vexillum rubeum est, & bicornè. 35. vlnas telæ sericeæ continens, ex vna parte in campo albo Magni Ducatus insigne gestat, ex altera Columnarū, antiquo gentis Stemmate insignitur.

In hoc Palatinatu, tres sunt ingentes districtus, siue prouinciæ, Osmianensis, Bratislauiensis, & Vilcomerensis, horum quilibet proprium vexillum, (quo nobilitas districtualis in bello vtitur,) habet.

OSMIANA oppidum ligneum à Vilna 7. mil. abest, territorium ad se pertinens satis amplum habet, in quo sunt complura oppida Regia & Nobilium. Vexillū rubeum simile Vilnensi, sed cum vno cornu, Stemmate Magni Ducatus in campo albo insignitum gestat.

VILKOMERIA oppidum ligneum ad Swienta fluuium situm, Curia est in ea iudicialis, in qua causæ nobilium disceptantur. Arx per Crucigeros Prussientes exusta nūc in scopulo vestigia eius apparent. Prouinciã amplissimã, ad 25. mil. patentem habet, in qua sunt oppida complura Regia, Nobilium, Spiritualiumque. Vexillum quoque rubeum, Stemmate Magni Ducis ex vna parte ornatum, ex altera diui Michaëlis imagine insignitum deffert.

Bratislauia

BRATISLAVIA ciuitas lignea, arcem sibi adiunctam in scopulo ad lacum amplissimum conditam habet. Vexillo rubeo, Nobilitas districtus Bratislauiensis, cum Stemmate Magni Ducatus in bello vtitur. A Vilna 20. mil. distat. Ikaznia arx murata, & ciuitas lignea ad fluuium eiusdem nominis, à Bratislauia 2. mil. distat. Drispjat arx ad lacum amplissimum eiusdem nominis sita, à Bratislauia 5. mil. abest.

PALATINATVS TROCENSIS.

TRoki ciuitas lignea, muro, cuius adhuc ruinae apparent, quondam circumdata, sed à Crucigeris Prussiensibus cum munitione deuastata. A Vilna sex miliaribus distat, arcem habet in lacu satis a portunitate natura loci munitam, ad quam nisi nauibus peruenitur. In ea olim sedes Ducum Lithuanie erat, postea in Vilnam translata, Est quoq; aliud oppidum eiusdem nominis quatuor à Vilna miliaribus, ad Vacam fluuium, quod ad differentiam huius, nouae Troki dicitur. In hoc Palatinatu quatuor sunt ingentes districtus, Grodnensis, Cownensis, Lidenfis, & Vpitienfis.

GRODNO ciuitas lignea, arcem muratam in scopulo sitam habet, quam Nemen, siue Cronon fluuius celebris & nauigabilis præterfluit, vnà cum ciuitate. Eò merces Gedanum ex regionibus Lituaniae, nauibus deferuntur. Territorium Grodnense satis amplum est, quod pro Ducatu olim habebatur. Vexillo lasurini coloris vnicorni corespondens Palatinali, Stemmate Magni Ducatus insignito vtitur.

Districtus Trocensis.

COWNO ciuitas lignea insignis, plures tamen in ea domus reperiuntur lapideae, ad confluxum Nemenis & Viliae fluuiorum nauigabilium sita, arcem muratam antiquitus in scopulo conditam habet. Vexillum quoque lasurini coloris in bello Nobilitas districtualis gestat.

LIDA oppidum ligneum districtuale, arcem muratam, in qua iudicia nobilium celebrantur, habet, districtus Lidenfis. Vexillum quoque lasurini coloris in bello gestat.

VPIITA ciuitas lignea prouincialis, districtum amplissimum cum multis oppidis complectitur. Vexillo cæteris sui Palatinatus districtibus simili in bello vtitur.

Vexillum Palatinatus Trocensis bicornis, 35. vlnas telæ sericeae lasurini coloris continet, Stemmate Magni Ducatus in campo rubeo insignitur.

PALATINATVS MINSCENSIS.

MInsko Ciuitas lignea amplissima, arx ex roboribus, extructa natura & oportunitate loci munitissima, fossa profunda circumducta, eam fluuius quidam molendinis frequens præterlabitur. Vexillum huius Palatinatus purpurei coloris bicornis, Stemmate Magni Ducatus in campo albo insignitur. Districtus quoq; eius Recicensis quem vnum complectitur, simile vexillum, sed vnicorne gestat.

KEIDANOW arx cum oppido à Vilna 25. miliaribus.

RADOSK'OWICE castrum cum ciuitate. Hic Rex Poloniae Sigismundus augustus copias armatas numerosas centum millia superantes recensuit. Anno Domini 1568.

BORISSOW Ciuitas lignea, arx ex roboribus extructa, munitissimeq; propugnaculis, parietibus quaternis intrinsecus terra lapidibusq; impletis firmata, fluuio Beresina oportune circumducta. A Vilna 40. miliaribus distat. Vexillo prouinciali caret, sed in ea milites præsidarij, contra incursum Moschorum continuo afferuntur, ad eam enim Moschus fines suos pertinere contendit.

LOHOISKO ciuitas cum arce lignea, à Borissow 8. mil. distat.

SWISLOCZ castrum cum oppido ad fluuium eiusdem nominis.

BOBROISKO arx cum ciuitate, ad Beresinam fluuium.

L I T V A N I A E

ODRVCZKO Arx in colle eminenti lignea, olim pro Ducatu computabatur, nuncq; plures nobiles Russi titulo huius Ducatus vtuntur.

NOVOGRODENSIS PALATINATVS.



Ouogrodek Ciuitas ampla lignea, quondam secundis genitis Principum Lithuaniae attributa erat, nunc in Palatinatum redacta est. Vexillum bicorni rubei coloris Stemmate Magni Ducatus, in campo albo insignitum in bello gestat. Districtus duos Slonimensem, & Wolkouiscensem complectitur.

SLONIM ciuitas & munitio lignea, olim secundo genitorum Magnorum Ducum Lithuaniae erat, & pro Ducatu cum suo territorio computabatur, postea in prouinciam redacta est. Vexillo rubeo vnicorni Stemmate Magni ducatus insignito prouincialis nobilitas vtitur.

WOLKOWISKO Ciuitas ampla, curia in ea iudicialis vbi causae nobilium disceptantur. Vexillum quoq; rubeum Slonimensi simile habet.

MSCZIBOW Opidum & arx lignea in stagno natura loci munita, planicie circumdante, à Wolkowisko 2.mil.

Oppida plurima hic Nouogrodensis tam Regia, quam nobilium cum suis districtibus praedictis complectitur.

PALATINATVS BRESTIENSIS.



Brestia ciuitas ampla lignea, in finibus Lituaniae sita contermina Podlassiae. Arcem ligneam amplam sibi adiunctam habet, natura oportunitateque loci munitam, & duobus fluuijs, quorum vnus Muchawicz, alter verò Bug vocatur, oportunè circumdatam.

Vexillum bicorni lafurini coloris, in campo rubeo, Stemma Magni Ducatus insignitum gestat, vnum duntaxat amplissimum, tamen districtum Pinscensem videlicet complectitur.

PINSCO ciuitas lignea satis ampla ad fluuium Perepetum sita, qui multis opidis Russiae praeterlapsis, in Boristenem fluuium amplissimum defertur.

Hæc ciuitas cum suo territorio quondam inter principatus Russiae computabatur, à Gediminoq; Magno Lituaniae Duce subacta, secundo genitorum Principum Lituaniae erat, nunc in prouinciam est redacta. Nobilitas prouincialis vexillo lafurini coloris Stemmate, Magni Ducatus insignito vtitur.

Praepetus arx & ciuitas ad fluuium eiusdem nominis sita:

VOLINIA REGIO.



Volinia inter cæteros Russiae Principatus, gentem bellicosorem habet. Est autem Regio amplissima, frugum omnigenarum abundans, syluis ferugenis, stagnisque piscosis referta, ad Magnum Ducatum Lituaniae pertinebat, sed nunc Regno Poloniae adiuncta est. Hij verò populi à Walga fluuiio amplissimo, qui Moschouitas à Tartatis disternat, (prout in dedu-

ctione Polonorum latius dictum est,) in hanc regionem venerunt, quam à suo nomine, (Vulgari enim à Volga dicebantur,) Valgariam, postea successu temporis, Voliniã nuncupauerunt. Viri sunt strenui & bellicosi, Ruthenico Idiomate, moribusq; & religione vtuntur. In tres districtus, siuè prouincias hæc regio diuiditur, Lucensem, Volodimirensem, & Cremenecensem. Vexillum huius regionis bellicum principale bicorni est, purpurei coloris in campo albo Stemmate Magni Ducatus Lituaniae insignitum. Prouincialia quoque vexilla eundem colorem & Stemma referunt, nisi quod

Volinia de-
nominatio.

quod vnicornia sunt simpliciter protensa.

LVCKO ciuitas prouincialis lignea, sede Episcopali Ruthenorum, & Romanæ obedientiæ clara, arces muratas duas in colle eminenti habet.

WOLODIMIRIA oppidum ligneum munitionem quoque ligneam, ad paludes sitam habet, quondam pro ducatu habebatur.

KRZEMENEC ciuitas ampla lignea, castrum quoque ligneum, argila circumlinitum habet.

Hæ autem ciuitates prouinciales, complura oppida, & munitiones ad se pertinentes complectuntur.

CHABNO arx & oppidum ad Vssam fluuium situm.

OPRVCI castrum & ciuitas ampla in colle.

OLEWSKO arx & ciuitas ad Huberczia fluuium.

ZITHOMIR arx lignea in colle condita.

KOREC arx & ciuitas lignea, pro Ducatu olim cum suo territorio computabatur.

KAMIENIEC munitio, in colle sita.

ZBARASZ arx & ciuitas olim sui iuris erat, cum suo territorio, & pro Ducatu nunc etiam computatur, pluresque Nobiles, & Domini huius Regionis Ducum titulo à suis ciuitatibus vtuntur.

PALATINATVS KIOVIENSIS.



Kiovia vetustissima, amplissimaque vrbs ligneis septis circumdata, olim totius Russiæ Metropolis, ad fluuium celeberrimum Boristenem sita, à Vilna centum viginti miliaribus Polonicis distat. Eam quõdam magnificam, & planè Regiam fuisse, ipsæ ciuitatis ruinæ, & monumenta, quæ sex miliaribus patent, indicant. Apparent adhuc hodie in vicinis montibus & collibus Ecclesiarum, monasteriorumque, & ædificiorum desolatorum vestigia Præterea Cauernæ quædam subterraneæ vastissimæ, longo tractu subtus terras extensæ, quas quidem octuaginta miliaribus protendi dicunt, in his plurima antiqua sepulchra, corporaque Illustrium quorundam Russiæ virorum, (quamuis antiquitus posita,) carie tantum consumpta, integra tamen apparent, præcipuè verò duorum quorundam Principum cadauera, in vestibus gentili more, prout viui ambulabant, integra veluti recēs, posita apparent. Sicque insepulta in specu iacent, quæ peregrinis & aduenis à monachis Ruthenici ritus ostenduntur. Iuxta hanc urbem, arx satis munita, ex roboribus, & lapidibus, terraque ad Boristenem cõstructa est. Porro Kioviensis tractus amplissimus est, quinquaginta miliaribus Polonicis, plusiue patens, olim sui iuris Principem habebat, nunc in Palatinatus formam redacta est. A Kiovia in meridiem reflectendo, Circass ciuitas lignea ad Boristenem sita occurrit, eius incolæ Circassi dicuntur, longoque tractu, iuxta Boristenem degunt. Rutheni sunt, (alij tamen ab his, qui ad Pontum Euxinum in montibus habitant.) viri bellicosi & strenui, cum Tartaris Præcopensibus, sibi in vicinio adherentibus, frequenter belli gerant, in prouinciaque eorum excurrunt, & prædas iumenta videlicet abigunt. distat autè ciuitas Circassa Kiovia, viginti quinque miliaribus Polonicis. Supra Circassos septem miliaribus per Boristenem ascendendo. Kaniou oppidum viris bellicosis circumquaque; habitantibus clarum occurrit, 17. miliaribus à Kiovia abest. Infra Circassos & Kaniouenses nullæ habitationes Christianorū sunt. Campestria enim desolata colonis vacua, ipsis solummodò feris domicilium præbentia, quadraginta miliaribus ad Oczakow vsque; castrum & ciuitatem in ostijs Boristenis sitam, patent. In Ocyakow autem ciuitate & circumquaque; in campestribus Tartari præcopenses degunt, ipsa verò ciuitas cum arce Turcicis præsidij (quamuis Tartari eam incolant) tenetur, & hucusque; Lituorum colonia, Vitoldi temporibus erat, sed ad rem vnde digressus sum redeo.

*Circasso
bellicosi
Russi.*

Kaniou.

Kioviensis Palatinatus Vexillum bellicum viride bicorne Stemmate Magni Ducatus in campo

LITVANIAE.

tus in campo rubeo, ex alia verò parte vrsò in campo albo insignitum gestat. Districtum vnum duntaxat Moserensem amplissimum tamen, habet.

MOSER Ciuitas prouincialis, ampla lignea, ad fluuium Perepetum condita, qui duodecim miliaribus supra Kiouiam hausto fluuio piscoso, Tur dicto, Boristenem influit. A Kiouia triginta miliaribus Polonicis distat, à Bobranko totidem, à Mohilow viginti, ab Orsha vigintifex. Vexillo Mozerensis districtus viridi prout suus Palatinatus vtitur.

MSCZISLAVIENSIS PALATINATUS.

Msczislauia ciuitas lignea, ad fluuium Sosam dictum sita, arcem quoque, ex roboribus apprimè munitam habet. In ipsis finibus Moschouia iacet, idè præsidarij milites in ea continuò asseruantur. Vexillum huius Palatinatus crocei coloris est, Magni Ducatus Stemmata in campo rubeo insignitum, distritualibus ciuitatibus caret, plurima tamen opida & arces complectitur, quondam sui iuris Principem habebat, sed nunc in prouinciæ formam redacta est.

Nunc Castra ad Boristenem sita breuiter recensèbimus.

DAMBROWNA Prima arx à Moschouia finibus ad Boristenem cum oppido sita, à Smolensko decemquatuor miliaribus abest, ab Orsha quatuor.

ORSHAM in Vitebliensi Palatinatu describemus.

KOPYSZ castrum cum oppido ad Boristenem, ab Orsha quatuor miliaribus distat.

SKLOW Arx cum ciuitate ad Boristenem, à Kopisz duobus miliaribus distat, pro Comitatu computatur. Vnde se Illustris ac Magnus Dominus, Ioannes Chodkiewicz Comitem scribit.

MOHILOW Arx cum ciuitate ad Boristenem sita, sex miliaribus à Sklow.

BYCHOW castrum cum oppido ad Boristenem situm, à Mohilow duodecim miliaribus.

RECZYCZA Arx cum oppido ad Boristenem sita.

STRISSIN Arx cum ciuitate ad Boristenem.

LVBEZ Arx ad Boristenem sita.

VISZEHOROD Arx ad Boristenem, à Kiouia tribus miliaribus abest.

VITEBSCIENSIS SIVE VITEBLIENSIS PALATINATUS.

Vitebik ciuitas satis ampla lignea, ad Dvina fluuium insignem & nauigabilem, quo merces omnigenæ Rigam Liuoniae Metropolim deportantur, sita. Arces duas amplissimas natura, & oportunitate loci munitissimas habet, quarum vna inferior in planitie sita, ciuitatis formam amplitudine referens dicitur. Altera superior in colle eminentiori condita, vtraque propugnaculis, & parietibus ex roboribus extructis, terraque, & lapidibus impletis suppelestilique, bellica tormentis & bombardis apprimè munita. Eas vna cum ciuitate ab Oriente fluuius Dvina oportunè præterlabitur, in qua sub ipsa arce ex altera parte Viczba fluuius exoneratur. Hæc arx omnium arcium finitimarum, totiusque, Lituaniae, est fortissimum propugnaculum contra incursum Moschorum, in ipsis enim finibus hostium iacet. Sæpius ab ea Moschouia cum suo ingenti dano fugati repulsique sunt. Quatuor in ea præfecti siue ductores militum pedestrium asseruantur, in quorum ego numero cum patre meo Ambrosio Gwagnino, quingentariæ cohortis decem annis præfectus eram. A Vilna octuaginta miliaribus distat, quondam sui iuris Principem habebat & pro Ducatu computabatur, nunc in Palatinatum redacta est. Vexillum viridis coloris bicornè, Stemmata Magni Ducatus in campo albo insignitum gestat. Districtum siue prouinciam vnam duntaxat complectitur Orshensem videlicet.

ORŠNA ciuitas lignea ampla, ex vna parte Stipitibus præcutis munita, ex altera Boristene fluuio alluitur, arcem munitam muratam sibi adiunctam habet, quam ab vna parte Boristenes, ab altera Orhicza fluuius (qui nomē ciuitati indidit) præterfluit, à Vitebska 18. miliaribus abest. Vexillo viridi prout suus Palatinatus in bello vtitur.

SVRAŠ castrum inter Dunam, Casplam, & Surascam situm, à Vitebska octo miliaribus superius orientem, ad Moschouiam versus procedendo, Tandem occidentē versus à Vitebska 14. miliaribus occurrit.

VLA arx in conflictu Vlæ (à qua nomen habet) & Dunæ fluuiorum, à Moschouitis olim fundata possessaq;, & à nostris sæpius frustra tamen tentata. postea à Duce Romano Sanguskowicz inopinata irruptione capta, exustaq;, & à nostris restaurata.

T VROVLA Castrum Moschorum ad fluuium eiusdem nominis, & Dunam munitissimè sita. A Poloczka tribus miliaribus abest.

SVSZA Arx Moschorum ad lacum eiusdem nominis, Moschouitis Copia dicitur.

CZASNIKI castrum & oppidū ligneum, ad Vlam fluuium situm, à Susza quatuor miliaribus abest.

SIENNO Arx cum oppido à Czasniki sex miliaribus distat.

LEPLO Arx & ciuitas bene munita, in lacu quasi peninsula condita, à Czasniki septem miliaribus abest.

CIOTCZA munitio ad lacum eiusdem nominis.

CRASSNE Arx Moschouitica à Ciotcza vno miliari sita.

WORONIEC castrum cum oppido ad Vfaczam fluuium situm, à Poloczka tribus miliaribus-

STRYZOW munitio ad lacum ingentem sita.

PALATINATVS POLOCENSIS.

Poloczo olim ciuitas lignea amplissima, Stipitibus septisq; ligneis circumdata, ad Dwinam fluuium condita, arcem ligneam natura & oportunitate loci munitissimam, turribus & propugnaculis firmatam habet, quā ab vna parte Dwina, ab altera Polota, à qua ciuitas nomen sortitur, præterfluit. Milites in ea præsidarij à Rege Poloniae frequenter asseruabantur, ciues & mercatores in ea ditissimi erāt, sed Anno Domini 1562. Ioannes Basiliades Magnus Dux Mochouia, eam vi tormentis bellicis admotis, strenua oppugnatione, obsidium verò indiligenti & oscitanti defensione, in ditionem suā redegit, Polonisq; præsidarijs liberè dimissis, Lituanos & Ruthenos ciuitatis incolas, cæterosq; qui illuc velut ad asylum confugerant, in Moschouiam vinctos abduxit, prædamq; dictu incredibilem auri & argenti illinc asportauit, hæc ciuitas cum arce & suo territorio, in Moschouia Principis ditione permanet, vsq; ad an. 1579. mense Aug. quo tēpore Step. Bator Rex Pol. strenuè (vt postea dicetur,) cū toto territorio recuperauit. Habebat olim sui iuris principē & pro Ducatu amplissimo computabatur, purperei coloris Stemmate Magni Ducatus insignitum in campo albo nobilitas prouincialis, quæ Regi Poloniae Magno Duci Lithuanie subest, in bello gestat,

V SACZA munitio ad fluuium eiusdem nominis, & Dunam sita, à Poloczka tribus miliaribus distat.

DISNA arx ampla, vallo forti & inexcusso circumdata, rebusq; bellicis apprimè munita, Disna, & Duna fluuio oportunè circumluitur, Ciuitas quoq; inter eosdem fluuios vallo stipitibusq; præcutis & propugnaculis munita, à Poloczka sex, à Vilna quadraginta miliaribus distat.

DRISSA arx cum oppido circumsepto, ad fluuium eiusdem nominis & Dunam, sex miliaribus à Disna sita.

DRVHA munitio cum oppido, ad eiusdem nominis fluuium, & Dunam à Drissa sex miliaribus abest.

Ab hac arce Liuanie fines, & arces ad Dunam sitæ, incipiuntur, quas suo loco des-

cripsimus, Lituaniæ quoq; & Samogitiæ ditio in Occidentali ripa Dunæ iacet. Samogitiam itaq; describendam ordiemur, que moribus, vitæq; consuetudine, & idioma te Lituaniæ similis est, eiusdemq; Principatus.

DVCATVS SAMOGITIAE.



Amogitia Regio satis ampla proxima Lithvaniæ, à Septentrione Liuoniæ contermina est, mariq; Baltæo siue Germanico ab occidente, nonnihil in Septentrionem reflectendo adiacet: Prussiam quoq; in vicinia habet. Nullo castro munito insignis est, ciuitates tamen in ea cum pagis tam Regiæ, quam nobilium cõplures sunt. Huic Regioni præfectus siue Capitaneus suæ premissus, à Rege Poloniæ magno Duce Lituaniæ præponitur, neq; temerè is nisi grauissimas ob causas officio mouetur, sed quoad viuit p̄perpetuo manet. Episcopum habet Romanæ obedientiæ. Agrestis turba in humilibus casis, ijsq; oblongioribus vitam ducit, in quibus ignis in medio accensus ardet, ad ignem verò pater familias cum domesticis, seruisq; sedit, iumenta q; & totam suppelectilem domesticam cernit. Solent enim sub eodem quo ipsi habitant tecto, sine vilo interstitio peccora habere. Maiores eorundem cornibus animalium vrorum videlicet, pro poculis vtuntur. Audaces sunt & strenui homines & ad bellum prompti, loricis alijsq; plurimis armis præcipuè autè cuspidè venatorum vtuntur, equos ad eò paruos habent, vt vix credibile sit ad tantos labores eos posse sufficere, quibus foris in bello, domiq; in colendis agris vtuntur. Terram non ferro sed ligno procindunt, quod eo magis mirandum, cum terra eorū tenax & non arenosa sit. Araturi ligna complura quibus vomeris loco vtuntur secum portare solent, scilicet vt vno fracto, aliud atq; aliud ne quid in mora sit in prõptu habeat. Quidam ex prouinciæ præfectis quo prouinciales grauiore labore leuaret, multos ferreos vomeres fabricare fecerat, cum autem eo, sequentibusq; aliquot annis segetes quadam cæli intemperie expectationi agricolarum non responderent, vulgus agrorum suorum sterilitatem ferreo vomeri pertinaciter adscribebat, nec aliud quicq; in causa esse putabat. Præfectus eorum vulgi seditionem timens amoto ferro suo, eos more agros colere permisit.

Habitatio-
nes Samo-
gitiarum.

Mos aran-
di agros.

Samogitia
sylvosa.

Samogitia
idolatra.

Miraculū.

Prouincia hæc nã moribus, syluisq; abundat, in quibus horrendæ quandoq; visiones fieri dicuntur. Mel nusq; melius nobiliusq; quodq; minus cæræ habeat, albumq; sit quam in Samogitia reperitur. Syluæq; illic summas diuitias ferunt, stipitibus enim cauatis mela passim promuntur. Sunt etiam nunc illic inter agrestes, idolatram complures, qui serpentes quosdam quatuor breuib; lacertarum instar pedibus, nigro obesoq; corpore Giuoijtos patria lingua dictos, tanquam penates domi suæ nutriunt, eosq; domo lustrata certis diebus ad appositum cibum prorepentes, cum tota familia quoad saturati in locum suum reuertantur, timore quodam circumstantes venerantur. Quod si aduersi illis quid acciderit, serpentem deum domesticum male acceptum acaturatum esse credunt.

Accidit hoc nuper in Lithvania sex à Vilna miliaribus in pago quodam iuxta ciuitatem Troki, quod quidã Christianus ab eiusmodi serpentis cultore, aliquot aluearia apum emit, quem cum ad verum Christi cultum multo labore adduxisset, vtq; serpente quem colebat occidere persuasisset, aliquanto post, cum ad visendas apes suas eo reuersus fuisset, hominem facie deformatum, ore aures tenus, miserabilè in modum diducto offendit, tanti mali causam interrogatus, respondit se quod serpenti deo suo domestico manus nepharias iniecisset ad piaculum expiandum hac calamitate puniri, multoq; grauiora si ad priores ritus suos nõ rediret eum pati oportere. Est etiam quatuor à Vilna miliaribus Lauariski villa Regia, in qua à multis adhuc serpentes coluntur. Hæc quamuis non in Samogitia sed in Lithvania gesta sunt, pro exemplo tamen ad duxi.

Agrestis turba in Samogitia Sacrificium quoddã, solenneq; epulas gentili more sub finem

finem Mensis Octobris collectis frugibus, quotannis celebrant hoc modo. Ad locum conuiuio, æpulisq; sacris delectum, omnes cum vxoribus, liberis, & seruis conueniūt, mensam feno supersternūt, desuper panes apponunt, & ex vtraq; panis parte duo ceruicia vasa statuunt. Postea adducunt vitulum, porcum & porcā, gallum & gallinā, & cætera domestica iumenta, ex ordine mares & femellas. Hæc mactant gentili more ad sacrificandum hoc modo, in primis augur siue incantator qui spiam, verba quædam proferens animal verberare baculo orditur, deinde omnes qui adsunt iumentum per caput pedesq; baculis verbarant, postea tergum, ventrem, & cætera membra concutiunt dicentes. Hæc tibi ò Ziemniennik deus, (sic enim illum dæmonem agrestis turba appellat, offerimus, gratiasq; tibi agimus, quod nos hoc año incolumes, & omnibus abundantès conseruare dignatus es, nunc verò te rogamus, vt nos quoq; hoc anno presenti fauere, tibi ab igne, ferro, peste, & inimicis quibuslibet, defendere digneris. Postea carnes iumentorum ad sacrificium mactatorum comedunt, & ab vno quoq; ferculo attreque comedant, portiunculam amputant, & in terram omnesq; angulos domus proijciunt dicentes: hæc tibi ò Ziemniennik nostra holocausta suscipe & comede benignus. Omnesq; tunc temporis lautissimè solenniter & opipare æpulantur. Hic verò ritus gentilis & in Lituania, Russiæque ab agrestibus, quibusdam in locis obseruatur. Mare quod Samogitiam alluit Baltæum, à quibusdam Germanicum, ab alijs Prutenicum dicitur, sinus balticus propriè nuncupatur. Interluit enim Cimbricā Chersonesum, quæ Germanis *Intland*, Latinis *Iutia* vocatur. Alluit quoque Germaniam, & omnem Pomeraniæ Regionem, atque longo tractu Liuoniam, Curlandiam, Regioneq; quasdam Moschorum Principis, Smetiam, Philaudiā, Daniamque circumluit. Huius Regionis Samogitię, Rex Polonus, magnus Dux Lituaniæ titulo vtitur, vexillum album bicornè Stemmate Magni Ducatus Lituaniæ, in cæpo rubeo insignitū, Samogitia in bello gestat. Incolæ Regionis, omnibus ferè cum Litanis vestiuntur habitu cinericio, moribus, regione, idiomate paucula differentia interiecta, vtuntur. Ideo nunc ad describendos mores Lituorum orationem dirigemus.

Ritus gētilis Samogitarum.

Mare Samogiticū.

Lituania admodum syluosa est prout & Samogitia, paludes lacusq; ingentes, & amplissimos in quibusdam locis maris, formam referentes, habet. Præterea multos fluuios nauigabiles, quorum alij orientem versus vt pote Bog (Herodoto Hispanis dictus) Perepetus, Tur, Swislocz, & Beresina, in Boristhenem vulgo Dnepr, dictum exonerantur. Boristhenes verò pluribus fluijs haustis in oriente, tandem in meridiem decurrens, in Pontum Euxinum illabitur. Alij verò Cronon vulgo Niemen dictus, Vilia, Kareu, Bug, in occidentem non nihil in Septentrionem re flectendo decurrunt, in mareq; Germanicum iuxta Gedanum celeberrimum emporium Prusię exonerantur, Dzwinā autem Prolomeo Rubon ex Moschouia ortus, à Riga duobus miliarib. eidem mari commiscetur.

Fluuij Lituaniæ.

Animalia in Lituania omnis generis parua sunt, Gens misera maximè in villis & pagis graui seruitute oppressa, nam vt quisq; famulorū caterua stipatus, domum coloni alicuius ingressus, impunè quiduis facere, res ad vitæ vsum necessarias capere, ab sumere, crudeliter etiam colonum verberare potest. Colonis quauis de causa, ad dominos suos absq; muneribus, aditus nō patet, quod si etiam admittantur, ad præfectos & officiales relegantur, qui nisi munera accipiant, nihil boni decernunt, & vnumquodq; verbum iudicis in Lituania aurum est. Coloni quinque dies, aliquando sex, dominis suis laborant, dies verò lune priuato labori conceditur, atq; vt plurimum diebus dominicis (nulla enim Diuorum festa agrestes obseruant) quoduis opus absoluūt. agriculturam exercent, segetes prataq; metunt, triturant & id genus alia. Hoc verò & in Russia peculiare est, quod si interrogaueris, quare Dominico die laboras? respondere solent, nonne & die Dominico comedere oportet? Imperatam pecuniam quotannis ter quaterq; pro defendendis Regni finibus pendunt, à dominis quoq; tributis adiuuēticijs grauiter onerantur, pane atro & vilissimo, siligine vna cū spicis cōmolita, vtuntur molendina siue pistrina manualia agrestes in pagis trina quinauè domi habent,

Tributis Litanis onerantur.

Molendina Lituaniæ.

L I T V A N I A E

cisque ad commoliendas fruges vtuntur, dumque hæc molendina manibus vertunt, patrio more, agrestem quandam cōcentum edere solent, dicentes, melior, hocq; verbum frequentius ad cantilenæ similitudinem repetunt, id verò est, tam viris quàm mulieribus peculiare, quod de illa re, quàm tunc in opere habent, cantilenas agrestes canant. Tubas quoque ligneas oblongas habent, quas inflantes, mirum quandam & dissonum cōcentum edunt, aliquandoque vnus duas in simul tubas, harmonia quadam corespondente inflat.

Omnes ferè Lituani, & Samogitæ, Liuonesque vestitu vili cinericio, communiter vtuntur, vt cum turmatim vulgum stantem in foro conspexeris, neminem nisi cinericia veste, indutum videbis, coturnosq; ex tiliæ libro, vel ex pellibus iumentorum, vnà cum fetis detractis conficiunt. Currus leues absque vilo ferri ministerio cōficiunt, & omnia compangunt, arboreis gomphis & ligna coacta vicem ferri complent. Rotasq; ex yno ligno, in gyros aptas contorquent. Pinguedine vel pice vnquam linunt currus, & quando multi in simul vehuntur, mirus quidam concentus quærulorum axium longè auditur, Versus.

*Neg, linunt Rutheni quæulos pinguedine currus,
Haud picis auxilium stridulus axis habet.
Auditur veniens longè crepitare Colassa,
Sic fragiles currus, Russe vocare soles.
Nam faciunt habiles, vno vectore quadrigas
Inuectas Rutheni, quas equus vnus agit.
Nec facile inuenies ferrato herentia clauo
Palustra, facit ligni cuncta ministerium,
Et sine ferri iussu pangunt sua plaustra terebris,
Et lignum ligno consolidare solent.*

Frumenta omnis generis, primo in calidissima cassa, fumo exsicant, & postea in horreo coram extructo excutiunt.

ARANDI SEMINANDIQUE MODVS IN RVSSIA alba Moschouia confini, & in Magno ducatu Lituaniae.



L Mprimis agros hoc modo præparant, circa festum Diuorū Petri & Pauli in æstate, ad festum vsque assumptionis Mariæ. nemora, myricesque excindere solent, quàm excisionem arbuistorum vulgariter *Lada*, appellant, eam si nemus densum fuerit, stramine supersternunt, per hyememque sic durare patiuntur. Vere autem postea redeunte post Paschatis festum sole torrido aliquot diebus ingruente, illam prostrationem prædictam arbuistorum, stramine supposito, superstratoque succendunt, & in cinerem comburunt, vbi verò terra non combureretur, illic nihil ferè nasceretur, ideò ligna incombusta congerunt, in fruémque composita, denuò succendunt, sicq; in illa terra combusta, & inculta collectis, duntaxat carbonibus, & titionibus superfluis, triticum semināt primò, & supra sementem, vno equo iuncto aratro, arant & occant, in Russia videlicet. Lituani enim bobus cornibus aratrum trahentibus arare solent, tantaque ibi fecūditas dictu incredibilis subsequitur, vt Cererem in illis regionibus natam affirmares. Eodem modò & hordeum feminatur, metitur, & colligitur, nisi quod crassiora nemora pro hordeo excinduntur, & pinguiorem terram magisque, triticum exigit. In huiusmodi autē agris, per annos sex vel octo fimo stercoreque, non superposito seminare solent.

Quod si arbores nimis altæ, & crassæ in ea sylua, vbi seminaturi sint, essent: vtpotè pinus, fraxini, roboræ, & id genus aliæ, eas non succidunt, nisi frondes, ramosque circumsecant,

cum fecant, ne Solem agro præriperent. Rusticus verò vnus, omnes arbores vna semel ascensa circumsecabit non descendendo, instrumentum enim ad id factum, quasi sedile, ad stapedæ similitudinem secundum proportionem hominis sedētis factum, arbori fune longo appendit, sicq; sedens à puero, fune alio ab arbore ad arborem, facile transfertur, habetq; ad latus alligatum lignum curuum, ad id studio præparatum, quo arbori appropincatus, firmiter eam apprehendit, quam à vertice ad radicem vsq; circumsecat, & frondes illas eodem modo supradicto æstate redeunte, succendit, & seminant.

Siliginem postea feminant Hyemalem, super hæc culta noualia, tritico vel hordeo collecto, sed duobus vicibus ad siliginem arare coguntur, quam seminare incipiunt circa festum assumptionis Mariæ 15. Augusti, quod si segnis agricola non absoluerit seminationem ad aliud festum natiuitatis Mariæ, in quatuor hebdomadis sequente, 8. Septembris, die, tunc fructifero prouentu consueto frustratur. Hanc seminationem siliginis Hyemalem appellant, Vere enim redeunte, aliam Aestiualem vocatam, feminant

Est quoq; alius seminandi mos nuper adinuentus, in prædicta prostratione, succisioneq; nemorum superius descriptorum, hoc modo: Duabus partibus hordei, tertiam siliginis intermiscere solent, quam commixtionem Vere instante, tempore consueto feminant, eadem æstate hordeum solummodo demerunt, siliginem verò subter hordeum ad modum graminis paulatim densissimè crescentem per hyemem durare sinunt, quæ sequente æstate, adeò fecundissimè, densissimèq; exerescit, vt equo vix eam densitatem penetrare possis, & ex vno grano trèginta plusuè spicæ pullulare in tantam altitudinè solent, vt vir equo insidens, vix ex ea appareat. Omnes verò agros Ruteni vno equo iuncto aratro, profcindere solent, terra enim per se nimis facilis est.

Mirum
seminandi
modus.

Hic autem ordo in seminandis frumentarijs, in tota ferè Sarmatia obseruatur, primo post festum Paschæ triticum feminant, postea siliginem æstiualem dictam, ab æstiuale seminatione vulgariter Jarzyca appellatur, ad differētiam hyemalis siliginis, quæ vt diximus pro festo assumptionis Mariæ feminatur ad hyemem futuram, vnde vulgariter Ozimina dicitur. Ex hac si æstate feminaretur nihil profus nasceretur, & è contra si æstiuale ad hyemem pro hyemali feminaretur (quamuis sibi grano similes essent, & eiusdem quasi naturæ viderentur) nulli vsui esset, sed in gramen inutile verteretur.

Hanc itaq; æstiualem circa festum Paschæ feminant, secundum agri possibilitatem præparationemq; Poloni, Lituani & Ruteni nigri, cum Masouitis & Prutenis, propter solisq; beneficium, & regiones temperatiores priori seminatione, longè antecedunt, Rutenos albos, & Moschouitas in Septentrionem degētes, qui ob intemperiem aëris posterius hijs omnibus feminare coguntur, at tamen interdum eodem tempore agros demerunt. Hoc autem mirum est, quod siliginè feminantes æstiualem, post Paschatis festum interdum, aliquot elapsis hebdomadis, tamen eadem æstate, vt decet maturam quasi per octo duntaxat hebdomadas demerunt, colligunt & recondunt.

Pisa circa ferias diui Adalberti feminant, vulgariter Groch dicta, quam ad longum usum exsicata referunt.

Auenam & Hordeum post Pentecostes festum feminant, quæ vulgariter Omies dicitur. Hordeum Ieczmiem appellant.

Cicer vndecim post Pascha hebdomadis elapsis ante Diui Petri festum feminatur. Tatarka Polonis, Grecicha Ruthenis & Lituanis dicitur.

Rapæ circa Diui Ioannis Baptistæ ferias feminantur. Et omnia eadem æstate, seminata colliguntur, triturantur, triturationeq; in domibus reconduntur, ita vt granum ex penu ad feminandum depromptum, in decem aliquando, in octo hebdomadis secundū Solis clementiam ad penu vnde exiuit reuertitur, agricolæ suo centuplum fructum refferens.

Poloni omnes, Rutheni nigri, (quorum Metropolis Leopolis est) Masouite, Sylesij

*Recondēdi
frumenti
Polonorū
mos.* Pruteni & Lituani quidam in horrea & acervos magnos recondunt frumenta, & aliquando apud bonum patremfamilias quadringentos, sexcentos uē acervos quasi turres quadrangulares eminentes reperies, ad quindecim plus uē interdum annos reconditi frumenti plenos.

*Lituani &
Moschou-
ia quomo-
do recondūt
frumenta.* Sed Rutheni albi Moschouitæq; omnes, & Lituani statim de agro in penu frumenta defalcata & triturrata congerunt, & recondunt, quidā in cauernis subterraneis, in abditis sylvarum studio ad id effossis, & intus bene cum corticibus arborum adaptatis, frumenta, in super omnia victuaria, carnes porcinas salvas, & id genus leguminum ad victum pertinentium, vestesq; & præcipuam suppellectilem recondere solent, præsertim belli tempore, vbi miseri coloni securi sint, ab incurſu hostili frequenti, & rapinis suorum militum.

*Supplicij
mendi mo-
dus.* Hoc autē apud eos in vilis præcipuē obseruatur, si quis forte capite damnatus fuerit, de seipſo iubente Domino, supplicium sumere suisq; manibus se suspendere, etiam si recuſauerit minis verberibusq; exagitatus cogitur. Atq; hæc nobis de Lituanijs sufficiant. Hic tibi Lector candide sciendum restat, quod in hoc magno Ducatu, qui Polono Regi cum vniuersis suis prouincijs subest, plurima sunt oppida & castra tam Regia quam Nobilium, Ecclesiasticorumq; quæ hic non sunt posita. Hic enim nos solummodo prouinciales insignioresq; ciuitates, & arces quæ olim pro Ducatibus cum suis territorijs habebantur, descripsimus. Sunt præterea complures duces particulares in Lituania, Comitatusq; ex quibus Slucensis Ducatus celeberrimus est, Princeps enim illius, quamuis Regi Polono Magno Lituaniæ Duci subsit, & ad quæuis mandata Regis exequenda paratus fuerit, rerum tamen in suo Ducatu qui 30. miliaribus Polonicis in longitudinem & latitudinem patet, integrè potitur, & thesauro priuato cum Italiæ, Germaniæq; quibusuis Principibus magnis, facile æquari potest. Sunt quoq; Duces alij plurimi insignes, quorum respectu Magnus Ducatus Lituaniæ dicitur, ex hijs primas obtinent, Illustres & Magnifici Domini Radiuilonus, Dominus Nicolaus Radiuillus, in Bierze & Dubingij Dux, lumen Patriæ & alter Cicero, Hectorq; Lituaniæ, Palatinus Vlnensis, & Illustris Hæros Nicolaus Cristopherus Radiuillus, Dux in Olika & Netwiez, Comes in Schidlowiec, Marschalcus Curia dignissimus, fraterq; suus idem Dux, Dei Gratia Episcopus Vlnensis designatus, Georgij nomine gaudens. Ille quoque alter Scipio Illustris Hæros Dominus Iannes Chodkiewiczus, comes in Skloſo & Mels, Castellanus Vlnensis, Archimarschalcus magni Ducatus Lituaniæ, Exercituumq; imperator & gubernator Liuoniæ, ac Capitaneus Samogitiæ generalis virtutum speculum insigne, Martisq; & mineruæ alumnus. In super multos alios Hæroum antiquorum, quorumuis dignitatem adæquantes Duces, & viros Insignes Lituaniæ celeberrimus Principatus fouet, quos sigillatim recensere vt difficile ac longum, ita minus necessarium nobis videtur.

ARTICVLI CONSTITVTIONVM BELLICARVM MAGNI Ducatus Lituaniæ, in Comitijſ Generalibus constituti, à Supremoq; & Generali Copiarum Imperatore fortissimo, & Heroe perpetua memoria dignissimo, Illustri Domino Gregorio Chodkiewiczio, Castellano Vlnensi confirmata, & militibus imperata.

Bencuolo Lectori S. D. P.

Hic quoque Lector Candide, leges militares in Comitijſ generalibus Magni Ducatus Lituaniæ solenniter constitutas, tibi vt potuimus summa cum diligentia descriptas, breuiter, dedicamus. Tu verò hos nostros sudores boni consule, maiora accepturus.

* * *

Omnia



Nullus qui se obligauerit seruitio Sacrae Regiae Maiestatis, debet in eo ad tempus praescriptum perseverare. Si vero longius seruitium Militare indictum protractum fuerit. Miles autem seruire amplius nolens in primo quartuali non indicauerit, tunc indictum seruitium sequentis quartualis adimplere tenebitur.

In alterius armis nemo audeat seruire. sub poena amissionis honoris.

Si quis e Castris discesserit, seruitio non finito nobilis ille si fuerit, honoris, plebeius vero capitis poena puniatur. Ille autem qui eiusmodi hominem occiderit, praesertim non habentem litteras a Campiductore, siue Rotmagistro suo, iuste ab eo factum censabitur.

Lites, discordiasque, milites alterutrum seminare non audeant, sub graui poena.

Quod si aliquis ex militibus, praecipue vero pedestribus, arma sua stipendiaria quibus hostilis impetus arcetur, lusu alearum amiserit, vel si eques equum militiae destinatum perluserit, tam lucrator, quam amissor uterque, suspensionis poena puniatur.

Quicumque in Campiductorem, siue Rotmagistrum suum, Decurionemue, vel etiam seruus in Dominum suum, manu aut verbis inhonestis sese commouerit, capitis poena plectatur.

Si quis in custodes Castrorum impetum fecerit, vel custodiam demandatam obire renuerit, aut ad custodiam sine voluntate Campiductoris abierit, capite puniatur, excepto si excubiae ordinariae illam praenerint.

Quicumque vulnerauerit aliquem in ductu legionum sub extensione vexilli, poena honoris & capitis puniatur.

Quicumque pedester in custodia locum suum non tenuerit, aut causa alicuius sua necessitatis inde discesserit, vel si in ordinatione aciei excubiae suae obdormierit, vel officium iniunctum indiligenter oserit, antequam obierit, circumspettori excubiarum liberum erit eum interficere. Si autem Campiductori oblatum fuerit, capitis poena puniatur, honoreque priuetur.

Si quis in custodiam campestem destinatus, siue ex muro cum hoste collocutus fuerit, sine voluntate Campiductoris, conuictus testimonio, pro eiusmodi facinore capitis poena puniatur.

Si aliquis miles ex thesauro Sacrae Regiae Maiestatis de tormentis puluerem globosue, quam de alijs bonis Sacrae Regiae Maiestatis aliquid in usum suum conuertere ausus fuerit, sine quauis misericordia turpi, & vituperosi mortis genere puniatur.

Si quis speculatorem ab hostibus missum, in domo sua fouerit, vel de illo notitiam habuerit, talis omni misericordia semota in quatuor partes dilaniatur.

Quicumque tempore necessitatis, siue conflictus a vexillo in fugam sese dederit, aut verbo aliquo fugiendi causam alicui praebuerit, caput & honorem amittit, similiter qui tempore periculi, non conseruerit manus cum hoste puniatur.

Si aliquis temerarie in terram hostilem irruerit, vel occasionem hostibus dederit, sine voluntate Campiductoris, caput amittit.

Tempore nominis dati, quod Polonice Hasto dicitur, unusquisque miles in ordine suo pacifice permaneat. Quod si post hoc extra ordinem comprehensus fuerit, vel si nomen indictum interroganti proferre nescierit, capitis poena puniatur.

Dato signo requiei per vocem tubae, nullos clamores, & strepitus in Castris aliquis facere audeat sub graui Poena.

Si quis litem aliquam tempore distributionis nominum excitauerit, vel bumbarda in hostem exonerauerit, capite plectatur.

Tabernae & nocturne comessationes prohibitae & vetitae tunc temporis sint, sub graui poena:

Nemo militum audeat aliquid violenter alicui eripere, sub poena suspensionis, quod si aliquid acceperit praeter victum, quod unius grossi pretio constaret, sine quauis misericordia iuguletur.

Nemo militum victus acquirendi causa absque seruo Campiductoris in villas audeat discurre, neue alicui iniuria inferatur, sub poena graui.

Hominem alienigenam, aduenam & ignotum nemo in seruitium militare suscipere audeat sine licentia Campiductoris, sub graui poena.

Seruitorem alterius commilitonis, siue Decurionis, nullius ad se persuasionibus & promissis allicere audeat, sub graui poena.

Nemo militum equos stipendarios currui iungat, neque causa necessitatis priuata quamuis

L I T V A N I A E

oportuna illis uti, vel alicui in usum dare audeat, sine licentia Campiductoris.

24 Aduentibus victum in castra, si aliquid per vim raperetur, suspensione pœna esto.

25 Si quis in viam publicam mercandi, praripiendiq, victus causa extra Castra abierit, turpe ob lucrum, grauius puniatur.

26 De emptione & venditione cibi, & potus, Campiductor estimationem faciat.

27 Quicumq, ante estimationem aliquid emerit, emptor pecunijs, venditor mercibus priuetur, similiter & de eo intelligendum est, qui cariori pretio quam Campiductor constituerit, aliquid ven dere ausus fuerit.

28 Satellites à Campiductore missos, ad comprehendendum malefactorem, nemo verbis inhone stis proscindere audeat, sub graui pœna. Similiter administratori iusticia Carnifici, nemo illudere audeat, sub pœna honoris.

29 Militum praefecti sub pœna honoris tenentur indicare, quot milites in legione sua desideraren tur. Arcis verò suæ ciuitatis cuius praesidia agit, incolam aut ciuem ad militiam nemo suscipere audeat, sine licentia Campiductoris, sub graui pœna.

30 Vnusquisq, militum praefectus diligenter animaduertat, ne arcem fidei suæ contreditam ad vl timum vsq, periculum vitæ tradere praesumat, sub honoris & capitis pœna.

31 Decuriones, Commilitonesq, si Rotmagister, (quod absit,) per signa aliqua castrum hostibus tra dere enituerit, illum captum Campiductori praesentare tenentur.

32 Rotmagister, siue militum praefectus, ad reseruationem, & occlusionem portarum castrum, quotidie praesens tenetur adesse, neminiq, castrum tempore incongruo apperire audeat. Noctu verò omnes milites congregatos habere in arce tenentur.

33 Nemo in Castrum intromittatur, nisi certa noticia de illo haberetur, cuius sit, vel ob quam cau sam venerit, & si iustam causam dixerit, solus in castrum absque famulis intromittatur, qui absq, Campiductoris licentia intromitti non possunt.

34 Quicumq, militum maximè autem pedestrium depraedationis causa in terram hostilem friuo lus abierit, talis pœna capitis puniatur.

35 Si alicui custodia ordinaria venerit, ille autem praesens custodi non adfuerit, capitis pœna esto.

36 Si quis custodiae munus obiens, sequentis custodiae aduentem non expectando abierit, temera riè, caput amittit.

37 Cui ex ordine custodiam obire contigerit, idq, muneris temerariè per ebrietatem, alearumq, lu sum neglexerit, caput & honorem amittit.

38 Nemo Rotmagistrum, Commilitonumue extra arcem discedant, militesq, suos ad quamuis le gationem negotiorum suorum destinare non audeant, sine licentia Campiductoris, maximè verò Campiductore ibidem praesente, sub graui pœna.

39 Rem fortè inuentam nemo apud se pernoctare sinat, sed Rotmagistro, siue Campiductori eam indicet, sub pœna patibuli.

40 Quicumque militum absq, armis ad quaestipendia accepit, ambulauerit, vinculis corrigatur.

41 Nemo rixas, motusq, aliquos in arce exercere audeat, sub pœna atroci, quod si quis aliquem vul nerauerit caput, & profriuola gladij extractione manum amittit.

42 Ad quamuis iustam emendationem arcis, maximè obsidionis tempore, nemo militum eorum, qui in ea praesidia agentes manent, propter seipsos laborare detractent.

43 Rotmagistri & Decuriones, singuli suos milites semper instruant, doceantq, quomodo vnus quisq, in acie, legitime, ordinateq, stare, & armis suis competentibus commode uti possit, quod se ex ordine aliquis foras excesserit, caput amittit.

44 Commilitones, siue Decuriones honeste sese obseruent erga Rotmagistrum suum, non solummo do manu, verum etiam verbis, similiter & Rotmagister erga eosdem, neminè dehonestando, ver berandouè, sed si quid aliquis peccauerit, in corona omnium Decurionum, sociorumq, eum iudicet & puniat, rebellem verò Campiductori indicet.

45 Quod si aliquis commilitonum sociorumue, siue ipse vices gerens, Articulos supra scriptos, ho noris & capitis pœna praemunitos iuste & legitime non obseruauerit, eum Rotmagister suus, Cam piductori sub fide iussione, & nobilitatis honore, ordinate transmittat.

Articulorum militarium magni Ducatus Lituaniae finis esto.

Prussiae

PRUSSIAE CVM SVIS PROVINCIIS, CIVITATIBVS,
omniumq; Magistrorum Crucigerorum Theutonisci ordinis, iuxta
seriem compendiosa descriptio.

* *
*

ARMA DVCATVS PRVSSIAE.



DE PRVSSIAE DEDVCTIONE DOCTORVM
Opiniones.

* *
*

P

Ræclarus ille Germanorū legatus, & orator apud multos extraneos Prin-
cipes celeberrimus, Aeneas Syluius, qui in Prussia legationem frequen-
ter obibat, scribit in suis Chronicis, quod Prussia rectius & conuenien-
tius, Vlmigauia appellanda sit, & hoc non sine causa: nā populus qui hanc
Regionem primo incolebat, Vlmigauus nuncupabatur. Ioannes autem
Boëmus scribit ab Ortu solis in hanc Regionem populos Amaxobios, Alanos, & Go-
tos, Venedosque, siue Vandalitas commigrasse. Mathias verò Miechouiensis, Polo-
norum Chronographiæ scriptor Lib. 2. Cap. 8. refert, Regem Bitiniæ Prussiam nomine
ab Hannibale Cartaginensi admonitum, vt Romanis bellum inferret, quod cum ille
suscepisset, malè ei cessit. Longè enim plus Romani totius orbis Domini quam Prussia
Rex Bitiniæ copijs valebant, quocirca ab illis adèd cum vniuerso exercitu profligatus
est, vt Bitiniam Regionem propriam relinquere cogeretur, & in Vlmigauiam longa
peregrinatione venire, quàm à suo nomine Prussiam appellauit. Commemoratur, & in
alio loco eorundem Chronicorum idem Miechouiensis, multos Romanos in terram
istam propter atrocia bella, Romæ exorta migrasse, seque partim in Prussiam, partim

Syluij de
Prussia ap-
pellatione
opinio.

Vlmigani.
Ioannis
Boemi opi-
de Prussia.

Miechoui-
ta opinio
de Prussia.

Prussia à
Prussa Re-
ge Bitinia.

Romani in
Prussia.

P R U S S I A E

Erasmi Lituaniam. Liunionemque & Samogitiam diffudisse, Erasmus vero Stella asserit in hanc
Stella opi- regionem gentiles quosdam populos Sargatianos, Gelidanos, Alanos, Venedosque
nic. venisse, qui omnes in Vlmigania, non diu tamen domicilium habuerunt. *Sebastianus*
Brandopi. autem Brand Germanorum Chronographiarum scriptor, sic de Prutenis eorumque
 sedibus inquit: Pruteni proximi sunt Vistulae, siue Vandalo fluuiio, qui Polonia à Ger-
 mania determinat, hic fluit ex Silesia, Poloniaque minori & Masouia praeterlapsa per
 Prussiam Gedanum usque decurrit ibique in salsum mare exoneratur.

Fines
Prussiae.

Prusse gen-
siles.

Ab æquinoctio itaque Prussiam Saxonia attingit, ab occidente Pomerania, & ma-
 re Balticum siue Germanicum, ab ortu solis Lituaniae, à meridie Poloniae regno, & Ma-
 soniae Ducatui contermina est, à Septentrione Curlandia, Liuniaque terminatur.
 Regio est fertilissima frugum pecorisque abundans, incoluerunt illam, (maximè au-
 tem iuxta Vistulam fluuium) Vlmigau, Alani, Amaxobij, Gotique, vt testis est locuple-
 tissimus Ptolomeus. Hæ gentes, in primis immundos spiritus, & prophanas creaturas
 adorauerunt, usque ad tempora Friderici Caesaris huius nominis secundi, cuius consen-
 su & approbatione à Teutonici ordinis Crucigeris, qui primo Mariani vel Pauperiani
 nuncupabantur perdomiti sunt, & ad fidem Christianam conuersi, Anno Domini
 1216. de his fusius Chronica Pontificum de ordine fratrum Teutonicorum eorumque o-
 rigine legi possunt, Poterit in super Sebastianus Francus in secunda parte Chrono-
 graphiae suae videri.

P R I S C A A N T I Q V O R V M P R U T E N O R V M R E L I G I O .

Ab eodem
Bruteno
Prussiae
pellata qui
dant autem
manz.

Anno Domini 503. Gentilibus Prutenis, siue Vlmigauis Rex quidam Brute-
 no dictus imperauit, qui cum iustos annos ætatis consecutus esset, Regium sce-
 ptrum diutius tenere resignauit, quietam vitam ducere instituens, quocirca
 fratrem Veijdenutum successorē sibi in Regno elegit, traditque; fratri scepro, ipse

Kirie Ki-
rieito no-
mina Gra-
corum ex
Bitunia s.
dioma s.
sonaz.

Bruteno summus sacerdos gentili ritu effectus est, nomēque; ei dignitatis inditum fuit,
 Kirie Kiriejto, quasi dicas proximus noster Dominus. Huic Pontifici suo Pruteni &
 idolis, præclaram sanè & cum maximo sumptu habitationem, sub quercu quadam e-
 rexerant, locoque; Romanae à Roma nomen indiderunt. Circa hæc quercum octo vlna-
 rum in latitudinem, & altitudinem tela optima sericea extensa fuit, in quam habita-
 tionem nemo præter Patriarcham eorum, Kirie Kiriejto dictum, & præcipuos mini-
 stros idolorum munia obeūtes intrare poterat. Si autem aliquis inuisendi, honoran-
 di, adorandi vel offerendi gratia ad Idola venisset, tunc constituti Deorum ministri te-
 lam, vt idola viderentur, à quercu semouebāt. Quercus hæc tripartita fuit inter cæte-
 ras syluas quercinas delectissima in loco, (vbi nunc oppidum Heyligenbeil, id est, san-
 cta securis constructum est,) sita erat, ex vna parte Prutenorum Deum qui Petuno,
 id est, fulmen dicebatur, habebant: in huius laudem & honorem ignis ex quercubus
 cōstruebatur, qui die nocteque; perpetuo ardebat & nunquam extinguebatur, quod si negligē-
 tia ministrorum ad hoc officium præstandum deputatorum ignem extingui cōtingeret,
 capitali supplicio afficiebantur. Ex altera parte collocatum erat Patrimpo idolū cuius
 cultus erat in serpente viuo retinendo, qui lacte vt eò commodius viueret alebatur.
 Tertia ex parte Demoniacum idolum Patelo nomine, situm fuit, huius honor in reti-
 nendo alicuius mortui hominis capite consistebat. Habuerunt præterea alios multos
 Deos quos adorabant, cultūque; Diuino prosequerantur, semper tamen inter quer-
 ceta holo causta eis offerre solebant, & quod ferè res habebant, tot præsides & deos
 constituebant. Fuit igitur Deus singularis Vurschayto gentiliter dictus, quem magno
 honore venerabantur, & pro Lare siue deo domestico super omnia mobilia, iumenta-
 que; vt potè, equos, boues, oues, capras, sues, &c. eum præponebāt. Alter Deus fuit Shney-
 brato dictus, hunc super anseres, gallinas, anates, colubos, pauones, &c. constituebant.
 Tertium Deum domesticum, Gurcho dictum habebant, is omnibus esculentis ciba-
 risque; præponebatur.

Per un id-
olum.

Patrimo
idolum.

Tertium
idolum Pa-
telo.

Vurschay-
to idolum.

Shneybrato
idolum.

Gurcho
idolum.

Præterea

Præterea tonitruis, lunæ, stellis, serpētibus, bubonibus, & omnibus penè creaturis, diuinum honorem deferebant. Fuit hic populus quondam barbarus & incultus, nec vllam scripturam nouerat, propterea nec fidem adhibebāt, si quispiam diceret hominem homini per litteras animum & voluntatem aperire posse. Potus illorum aqua melli commixta, & lac equinum erat, liberales valdè & hospitales aduenis se exhibebant.

DIVISIO PRUSSIAE IN DVODECIM DVCATVS.

Nuo Diuinæ incarnationis 373. Vedenuto Princeps Prussiæ, (qui Brute-
no fratri voluntariè scepra deponēri successit.) duodecim filios procreauit, quorum hæc nomina fuere, Saymo, Neydro, Sudo, Slauo, Natango, Barto, Galindo, Varmo, Oggo, Pomedzo, Colmo, & Lituo. Cumque iam Vedenuto Princeps, centesimum-decimum sextum annum attigisset, regiones Prussiæ inter filios diuisit, Saymonemque natu maiorem summæ rerum præfecit. Atque ita Prussia in duodecim Ducatus, secundum filiorum Principis Vedenu-
ti, numerum diuisa est, & vnusquisque à suo Principe nomen accepit. Quos hic secundum ordinem cum sua dispositione, castrisque & ciuitatibus, annorumque numero, quando videlicet à Crucigeris potissimum erectæ sint, describemus.

Nomina
filiorum
Vedenu-
ti.

Prussia in
duodecim
Ducatus
diuisa.

SVDAVIA DVCATVS 1.

Primus & præcipuus Prussiæ Ducatus Sudauia olim erat, qui à Sudaou Ve-
denuti filio Principe, suo nomen sortitus est. Hic Ducatus omnes alios & præstantia, & fertilitate antecellebat: nam quocunque tempore necessitat-
tis, sex millia equitum, & octo millia peditum præstare valebat. In hac re-
gione præcipui nobiles & procures totius Prussiæ præcorum tempore se-
des suas habebant, nunc autem paludibus & Syluis maximis obsitus scætet, nec vllum
vestigium tam insignis & nobilis regionis remanet, præter septem pagos, quos coloni
possident, in Luptāuensi territorio, tota enim est deuastrata à Crucigeris ordinis Teu-
tonici, non aliam ob causam, quam propter inobedientiā & infidelitatem. Distinguit
Sudauiam à Sambia Regione palus quidam, à Ducatu verò Nadrauiēsi fluuius Lawo
appellatus.

SAMBIA DVCATVS 2.

Sambia nunc Szamland appellata, Regio Prussiæ à Principe Saymo nomē
accepit. Hæc priori cum potentia, tum fertilitate non multum cedere vi-
dētur, poterat enim ex illa 4000. equitum & 4000. peditum congregari.
A Natangia regione fluuio Prægel dicto disternatur.

Sequuntur Castra & Ciuitates ad Sambiensem Ducatum pertinentes.

Lebenicht	} vna quæque earum condita anno Domini	1 2 5 6.
Kneypach		1 3 8 0.
Regiomontum cum castro & antiqua, (vt illi appellāt) ciuitate.		1 2 6 0.
Fischusia		1 2 6 9.
Lechtfet		1 2 8 9.
Mulmelburgia		1 2 7 9.

Girmauia,

Bobetia,

Tyremburgia,

P. R. F. S. S. I. A. E.

Rudauia,
Neuhusia,
Wargia,
Ceilgarbia,

Lubtania,
Schaccia,
Chremetia,
Waldouia.

Bonundia,
Rositta,
Caymen.

His nominibus arces in Sambia olim appellabantur cum suis ciuitatibus, quæ omnes à Crucigeris benè muratæ & fossis cinctæ extiterunt, nunc quædam arces in curias iudiciales redactæ sunt, quarumdam etiam magna pars, humi prostrata iacet.

NATANGIA DVCATVS. 3.



Atangia Regio à Principe Natango nomen ducit, quæ à Bartia Regione flumine, Alla nominato, scernitur, à Pomesania Passaria fluuio, disternitur. Regio est optima, arces & ciuitates plurimas, prout inferius ordine descriptæ sunt, habet.

Valdouia ciuitas	} conditæ sunt Anno Domini	1 2 5 6.
Girdauia ciuitas		1 3 2 6.
Cintia oppidum		1 3 1 3.
Creneburga ciuitas cū arce		1 2 5 3.
Heiligenbeil oppidum		1 3 0 1.
Fridlandia ciuitas		1 3 1 2.
Schippenbeilia ciuitas		1 3 1 9.
Brädēburga oppidū cū arce		1 3 6 2.
Balga Arx		1 2 3 9.
Damnonia Ciuitas	1 4 0 0.	

NADROVIA PROVINCIA 4.



Regio Nadrouia à Principe Nadro denominata est, eam à Natangia fluuius Pregiel disternit, à Slauonia Nara amne distinguitur. Hæc maiori ex parte à fratribus ordinis Teutonici, propter infidelitatem incolarum deuastata est, reliquiæ eius & vestigia reperiuntur, casæ & tuguria in quibus piscatores habitant.

SLAVONIA DVCATVS 5.



Slauonia regio quondam Priscorum Prutenorum temporibus, pro Ducatu computabatur, à Principe Slauo nomine denominationem accepit, ex maiore parte à Lituaniis, Crucigerisq; depopulata est, eam à Lituania Memula fluuius disternit. Has infra scriptas munitiones & arces completur cum ciuitatibus & oppidis.

Ragneta	} His annis incarnationis Diuine, à Crucigeris fratribus constructæ sunt	1 2 5 3.
Tilisa		1 2 8 9.
Rennum		1 2 7 6.
Liccouia		1 2 7 3.
Salauia		1 3 8 5.
Labia		1 2 5 8.
Tapia		1 2 5 5.
Vintburgia		1 4 0 9.
Christouerder		1 2 5 3.

Baytia

DESCRIP TIO.

56

Boytia	}	}	1 3 3 8.
Cestia			1 1 8 5.
Norbeitia			1 3 8 1.
Vonsdorfa			1 3 9 1.
Angerburgia			1 4 1 2.
Dringofortia			1 4 0 3.

BARTONIA DVCATVS 6.



Artonia à Barto Principe nominis etimologiam ducit, cum Lituania, & Moschouitis terminis disceptat, à Lituania 7 0. stagnis & solitudine, à Galindia verò flumine quodam finitur, nunc magna ex parte à Lituania & Crucigeris peruastata est. Arces has cū oppidis, à Crucigeris correctas complectitur.

Nordemburga	}	His annis hæ muni- tiones, à Crucigeris erectæ sunt.	}	1 5 0 5.
Iohansburga				1 2 6 8.
Gurgburga				1 2 5 9.
Insterburga				1 3 4 2.
Rihreuerder				1 3 9 6.
Bartouia				1 3 6 5.
Rhenum				1 3 7 5.

CALINDIA RECIO 7.



Hæc regio à Galindo Principe Galindia nuncupata est, cuius Masouia sylua ingens à Meridie fines excipit, quondam tam populosa fuit, vt successu temporis, populus in ea progenitus, locum non haberet. Vnde præpositi regionis obstetricibus seuerè mandarunt, vt nullâ foemineï sexus, post partum prolem, hac luce frui permitteret, quam rem cum minus obseruatam animaduertereht, mamillas foeminis ne amplius prolem educarent, amputarunt, quod facinus mulieribus summæ tristitiæ, & miseræ causa fuit. Erat autem in illa regione mulier quædam autoritate nomine & potentia clara, quæ pro Prophetissa habebatur: oracula enim interrogantibus dabat. Huic cum mulieres calamitates suas exposuerunt, Prophetissa illa, miseræ forti foemineæ cõdolens, dolos quibus viros circũueniret, & perpetratũ facinus vlcisceretur, expiaretq; indagare, cogitareq; cœpit cõuocatisq; omnibus proceribus, & nobilioribus viris Galindia, monuit eos, vt Christianis bellum, sine vllõ armorũ genere (euentus enim rerũ prædicere solita erat,) quã celerrimè inferrent, hanc enim voluntatem Deorum esse seriò affirmabat, quibus Galindia auditis, sine vlla mora, (certũ enim esse credebant,) iuuenes, senesq; valida manu inermes in Polonorum, & Masouiorum Christianorum prouincias, cum impetu excurrunt, nactaque ingenti hominum, & iumentorum præda, ad sua proficiscuntur. Interim verò captorum Christianorum aliquot aufugiunt, continuoq; reliquis Christianis nunciant, quomodo Galindi sine armis, in terram erumperint. Christiani re intellecta benè armati Galindos affecutos, maxima cruentaq; strage profligant, prædamq; repetunt, bellumq; continuantes, fugientes hostes in regionem vsque eorum persequuntur, quam armis & igne euertunt, reliquias tam matronarum, ancillarum, & iuuenum, in captiuitatem abducunt. Has ciuitates & munitiones Galindia complectitur.

Grande facinus.

Fraus mulieris.

Pruteni in Masouiam excurrunt.

Masouia Prutenos profligat.

PRUSSIAE

Orteleburgum castellum	Anni instau- rationis eo- rum.	1 2 6 6.
Rattemburgum oppidum		1 3 2 9.
Neyburgum arx & oppidum		1 2 3 8.
Paffenhumia oppidum		1 3 8 8.
Dreschlouia arx & oppidum		1 3 3 8.
Lucia castellum		1 3 4 8.
Lucemburgia oppidum		1 3 4 9.

VARMIA REGIO 8.



Armia siue Wermelandia Regio à Warmo Principe, nomen sortita est, à Pomesania Prouincia stagno, & flumine passaria discernitur, à Natangia paruis quibusdam fluuijs, has arces cum ciuitatibus complectitur.

Ressel arx & ciuitas	His annis sunt ex- tractæ	1 3 3 7.
Sreburg arx		1 3 4 8.
Bichoffstein ciuitas		1 3 2 5.
Wartembergia ciuitas		1 3 2 5.
Allenstein arx & ciuitas		1 3 6 7.
Melfatia arx & ciuitas		1 3 2 6.
Hellsberga arx & ciuitas		1 3 2 0.
Wermeditum arx & ciuitas		1 3 1 6.
Gulstadia ciuitas	1 3 2 6.	

HOGKERLANDIA PROVINCIA 9.



Hogkerlandia siue Pomesania, à Principis nomine Hogo appellata est, eam à Natangia, Passaria fluuius separat, à Pomesania duo fluuij Melfink & Drafen appellati, hasque arces cum oppidis complectitur.

Brandenburgum castrum & oppidum	His annis ex- tracta sunt	1 2 5 8.
Fraueburgum oppidum		1 2 7 9.
Tolkiemit oppidum		1 3 6 5.
Munhusia castellum		1 3 6 5.
Scharpouia prædium		1 4 0 0.

Elbingense castrum constructum anno 1 2 3 7.
Ciuitas verò ipsa Elbinga celebris & populosa emporio clara instaurata est, anno 1 2 3 9.

CULMENSIS DVCATVS 10.



Vlmia Regio Prussiae, à Culmo Principe denominationem trahit. A Polonia & Pomerania Vistula fluuiio secernitur, à Pomesania flumine Ossa, à Michlouia verò & Dobrinia territorijs Drebnicz fluuiio, fines suos dirimit, has ciuitates & munitiones habet.

Culmina

DESCRIPTIO.

Culmina ciuitas ampla	} Erectæ sunt an- nis hi- scæ	1 2 2 3.
Wentflauia Arx		1 2 1 5.
Aldusia castrum		1 2 3 8.
Grandentz arx & ciuitas		1 2 9 9.
Gugeleburga ciuitas		1 2 3 0.
Schõse arx cum ciuitate		1 3 0 5.
Stratburga arx & ciuitas		1 2 8 5.
Bartonia arx		1 3 4 6.
Neumarckt ciuitas		1 3 2 5.
Rogofna Arx		1 2 9 3.
Colmense ciuitas		1 2 5 1.
Torunia arx cū ciuitate amplissima, emperio clara ad Vistulam condita		1 2 3 5.
Papauia Arx		1 3 7 5.
Frideck Arx		1 3 3 1.
Lipno Arx		1 3 1 9.
Lefna ciuitas		1 3 2 8.
Golba arx & ciuitas		1 3 0 0.
Luben arx cum ciuitate	} hiscæ annis extractæ	1 2 3 3.
Reden ciuitas cum arce		1 2 3 3.
Bergelauia Arx		1 3 0 5.
Lautergurgia Arx		1 3 0 1.

Huius Ducatus Titulo Rex Poloniæ vtitur.

POMESANIA PROVINCIA



Pomesania à Pomesa Principe, finitur ab alijs Regionibus Vistula, Elbinga, Drusno, Drobnicz, Wessera, multæ in ea Præclaræ arces & ciuitates, vt sequitur habentur.

Marienburga ciuitas ampla, Anno Domini 1302. extracta est, arx verò anno 1281. à fratribus Teutonicis erecta sub Magistro ordinis Hartmano Comite Heldrouiensi, naturaloci munitissima, valloq; fortissimo & fossa profunda circumducta, muro & propugnaculis, ac comeatu copioso, apprimè firmata, Regis Poloniæ præsidij tenetur.

Newtichia oppidum	} Hæ Ciui- tates cum suis muni- tionibus his annis extractæ sunt	1 3 2 9.
Stum arx cum ciuitate		1 2 4 9.
Cristburga arx & ciuitas		1 2 5 8.
Preusmarck Arx		1 3 2 9.
Salfeld ciuitas		1 3 2 8.
Merinek arx cum ciuitate		1 2 0 0.
Holand arx & ciuitas		1 3 2 9.
Lubstadiaciuitas		1 3 0 2.
Osterrade arx & ciuitas		1 2 7 0.
Rosenburga arx cum ciuitate		1 2 8 9.
Marienuerder arx cū ciuitate		1 3 1 1.
Garnesia ciuitas		1 3 2 8.
Germanica Eilouia arx cum ciuitate		1 3 3 7.
Lebmulia ciuitas		1 3 3 7.

P R U S S I A E

Hohenstein ciuitas		1 3 0 8.
Schonembergia arx		1 3 1 9.
Rosembergia ciuitas		1 3 1 5.
Eilemburga ciuitas		1 2 9 9.
Neumburga ciuitas cū arce		1 2 8 9.
Salauia ciuitas cum arce		1 3 0 6.

M I C H L O V I A P R O V I N C I A 13.

Michlouia admodum angusta terra est, inter Brodnam & Drebnicz fluuios iacet. Huius causa Poloni cum fratribus Teutonicis perpetuas rixas fouebant, nullam arcem præter vnam ciuitatem Strasburgam, & tres munitiones, Berklij, Dornik, & Michlouiam habet.

Dantiscū.

Pomeraniæ Regionem amplissimam, longo tractu mari adiacentē, vnde & nomen habet, in Polonia Regionum descriptione, latius indicabimus. De qua multa bella Poloni cum Prutenis gentilibus, & Crucigeris habebant, in hac sita est celeberrima vrbs Gedanum, siue Dantiscum appellata, à mari Germanico vno miliari abest, eam celeberrimus fluuius Vistula præterlabitur, ibidemq; amplissimis ostijs in mare exoneratur. Celeberrimum in eototius Pomeraniæ, & Prussiæ emporium est, Regij Poloniæ subiecta, anno Domini 1285. translata.

*Crucigeri
à Prussiā
veniunt.*

Ruteni Gentiles barbarie indomita rigentes, peruersi & infideles erant, vanas creaturas quaslibet pro Dijs colebant, nec se ad fidem Christianam conuerti patiebantur. Idiome proprio à Liuonico non dissimili utebantur, Polonis & Masouitis tributarij erant, sed frequenter nacta occasione iugum excutiebant, idcō multa bella longo tempore Poloni cum eis tenuerunt. Postea anno Domini 1211. Conradus Masouix Princeps ex Regibus Polonorum genus ducēs, à Prutenis Gentilibus sæpius varijs excursionibus infestatus, ad Imperatorem Fridericum huius nominis secundum, legatos destinauit, implorans auxilia aduersus infideles Prutenos, qui libenter fratres ordinis Teutonici Crucigeros à Saracenis tunc temporis Hierosolima pulsos, in Prussiam 20000. misit, quibus Princeps Masouix Culmensē terram imprimis donauit, cum arce Dobrzinensi, hac cōditione, vt tempore necessitatis subsidium sibi cōtra infideles Prutenos ferrent, Prussiamq; subiugatam, in simul partirentur. Hic quædam de origine Crucigerorum Teutonici ordinis subiciemus.

O R I G O E T P R I N C I P I V M T E V T O N I C I O R D I N I S.

*Expeditio
Christiano
rum in ter
ram sanct.*

Anno Domini 1088. cum Balduinus Rex Christianus Hierosolimis regnaret, Saraceni & barbari ex arce nomine Ptolomaida, latinè Aconā, Germanicè Acris dicta, varijs excursionibus Sanctam terram infestare solebant. Quamobrem Rex contra barbaros Saracenos auxiliū petijt à Christianis. Longobardi igitur sexaginta galeras, & in hijs quinquaginta milia virorum, in subsidium miserunt, cum quibus multi homines probi piæ peregrinationis causa, in terram sanctam profecti sunt. Horum numerus erat 500. partim ex Saxoniam, partim ex alijs prouincijs Germaniæ, qui omnes in vnam nauem congregati, Aconam vsq; peruenerunt, vbi per integrum annum, cum infinita multitudine Christianorum, Aconam antequā caperetur, oppugnauerūt, in oppugnatione multi Christianorum telis barbarorum læsi erant, vnde in morbum inciderunt, passimq; sparsi cū neminem in terra aliena, qui subleuaret inopiam haberent, multi fame perierunt. Erant autem ex peregrinis præcipui, octo boni & pij viri Teutones, qui cum viderent Christianos tam miserè interire, cōmiseratione ducti curam illorum susceperunt, diligentiāq;

*Hospitale
beata Ma-
riæ Virginis
Hierosoli-
miæ.*

ligentiaq; illorum plurimi infirmi cōualuerunt. Postea Xenodochium, siue hospitale sub titulo beatæ virginis Mariæ, Aconæ erexerunt, primusq; Xenodochij præfectus, Henricus de Valpot electus est, ex Germania oriundus, hic maximam diligentiam, in fouendis infirmis & egenis adhibuit, vltimum diem Aconæ peregit, ibidemq; sepultus est. anno Domini 1190. Postea Balduinus Rex, Hierosolimis templum, & Xenodochiū, pro pauperibus, & pluribus nobilibus infirmis, qui in bello Aconiensi læsi erāt, extruxit, sub titulo beatæ virginis Mariæ

Tandem anno 1191. Clemens Papa huius nominis 3. hunc ordinem confirmauit, & intitulationem dedit fratribus Teutonicis, Xenodochij Hierosolimitani beatæ virginis Mariæ. Præterea Diui Augustini, regulam illis seruandam imposuit, Stemmateq; cum cruce nigra eos insigniuit.

POSTEA Patriarcha Hierosolimitanus, singulos fratres Teutonici ordinis à Pontifice Romano confirmatos, alba chlamidè exvtraq; parte crucem nigrā habente ornauit, sicq; illi habitum suum susceperunt. Fuerunt qui vestiti sunt 24. fratres laici, & 7. sacerdotes. His lorica indutis, gladio accincto, missā celebrare cōcessum erat, nullus barbam tondebat, & super sacum stramine impletum, regula iubente, dormiebant, sed statim hæc mira quadam metamorphosi immutata sunt.

*Habitus
Crucigero-
rum Teu-
tonicorū.*

SECVNDVS Henrico de Valpoth, primo Magistro Xenodochij Hierosolimitani, Otto de Karpen nobilis Germanus, in Magisterio successit, anno Dom. 1200. sub Imperatore Romanorum Philippo huius nominis 2. & Innocentio summo Pōtifice, hic in humilitate, & cordis simplicitate Deo & fratribus seruiuit. Sexto anno officium absoluit. Aconæq; sepultus est.

TERTIVS Ordinis Magister Hermanus Brand Olsacensis, electus est, sub Pontifice Innocentio 3. & Philippo 2. in ordine Germanorum Imperatorum 22. Anno 1206. præfuit officio quatuorannis, pauperibus quantum potuit satisfecit, Aconæ sepultus est.

QUARTVS Hermanus à Salicen, Nobilis Misnensis, Ottonis, & Friderici secundi, Imperatorum, Innocentij 3. & Honorij Gregorijq; 9. Pontificum temporibus, anno Domini 1210. electus est. Hic omnium præclarissima Priuilegia Ordini à Pontifice, & Friderico secundo, Cæsare consecutus est. Nam cum simultates, & odia inter Pontificum Romanum, & Fridericum Cæsarem exortē essent. Ille huiusmodi cladem prudentia sua è medio sustulit, sub eo Conradus Marchio Turingensis habitum suscepit, duomillia nobiles, & auratos equitēs Germanos in ordine habuit, quos 30. continuis annis rexit, eius temporibus fratribus ordinis à Saracenis Hierosolima pulsus, Prussia cōcessa est, Regnum Poloniae, Conradiq; Ducis Masouiae, & Imperatoris Friderici 2. concessu. Quorum 20000. in Prussiam venerunt, Prussosq; Gentiles auxilio Polonorum, ex terra Culnensi eiecerunt.

*Poloni &
Masouia
Prussiam
Crucigeris
concedunt*

QUINTVS Magister Conradus Turingorum & Cathorum Marchio, sub Cælestino 4. Pontifice, & Friderico 2. Imperatore, anno 1240. electus est, habitum Mariemburgæ, in Prussia suscepit, cū multis nobilibus adolescentibus, & viris eximijs, ac prudentibus, cum Prussis Gentibus, multa bella gessit, magnoq; labore fines Regionum ordinis dilatauit, & si quæ ruinam minarentur, illas resarciens optimè conseruauit. Postea è viuis excessit, Mariemburgæ sepultus.

SEXTVS Ordinis Magister Poppa ab Osterling, electus est, Conradi 4. Imperatoris, & Innocentij 4. Pontificis temporibus, anno 1252. Multa præclara bella cum Prutenis, Liuoniensibus, & Spātopolo Duce Pomeranorū gessit, postea ante Ligniciā ciuitatē

cum Conrado Silesiæ Duce, sanctæ Hedwigis marito, à Tartaris totam ferè Sarmatiam vastantibus, interemptus est, à Christianis verò Wratislauiam delatus, ibiq; in Basilica diui Alberti, terræ mandatus est, huius magistri tempore Regiomontum constructum est.

7 SEPTIMVS Magister, Ioannes Sangerhusensis, officium suscepit tempore Vilhelmi Comitis Flandriæ, Romanorum Imperatoris, & Alexandri 4. Pontificis, anno 1263. Infidelium Prutenorum, vires mirabiliter diminuit, ordoq; eo præsidente, plurimum profecit, Dominicanorum Monasterium Toruniæ fundauit, Brandeburga quoque ciuitas cum arce, eius temporibus ædificata est, anno Domini 1266. Tapia quoq; munitione erecta. Annis 12. præfuit, Treueris sepultus est.

8 OCTAVVS Magister, Hartmanus, Comes Heldringensis cõstituitur, sub Rodolpho 27. Imperatore, Habsburgensi Comite, & Clemente 4. Pontifice, anno Domini 1275. vir pius & industrius extitit, Nadrauiam, Sudauiamq; Regiones Prussiae debellauit, cū cæterisq; finitimis longas acies tenuit. Eo præsidente, anno 1279. Menia ciuitas ædificata est. Anno verò Domini 1287. Marienburgense castrum erectum est. Venetijs vltimum diem clausit, ibidemq; sepultus est.

9 NONVS Magister Burchardus à Swenden, sub Rodolpho Cæsare 27. & Pontifice Ioanne 27. electus est, anno 1283. eo præsidente fratres ordinis, cum Prussis infidelibus bellum acræ larga sanguinis effusione gesserunt, eosq; in integrum ad obedientiam compulerunt. Postea 7. annis in officio expletis, Magistratu se abdicauit, mortuus est Rodijs, ibidemq; ad Basilicam S. Ioannis sepultus.

*Pruteni gē
siles fundē
tus debel-
lantur.*

10 DECIMVS Magister, Conradus de Feuchtuangen, munus Magisterij suscepit, sub Adolpho 28. Imperatore, & Nicolao 4. Pontifice, anno 1290. eo præsidente ordo multū profecit, 7. annis fratres in officio continuit, Pragæ Bohemiæ Metropoli, spiritum exhalauit, Trebniciæq; sepultus est.

11 VNDECIMVS Magister Gotfridus, Comes de Oloch electus est, sub Cæsare Adolpho 28. Germanorum Imperatore, & Pontifice Cœlestino 5. anno Do. 1297. Hic Venetia cum multis fratribus in Prussiam profectus est. 10. annis officium gessit. Postea Comitijs celebratis, Magisterium resignauit, in Germaniamq; profectus, è viuis excessit.

12 DVODECIMVS Magister, Sofridus de Feuchtuangen, anno 1307. creatus est, Alberti Imperatoris Austriæ Ducis, & Clementis Pontificis temporibus. Hic sedem Venetijs, Prussiae Castrum Marienburgam transtulit: nam in terra sancta, Venetijs, Neapoli, & in Anglia sedes suas, & præclara ædificia propter quasdam similtates amiserant. Duobus annis officio præfuit, Marienburgæ mortuus est.

13 DECIMVS Tertius Magister, Carolus Treuerensis susceptus est, sub Henrico 7. Imperatore, & Clemente 5. Pontifice, anno 1309. erat insignis vir prudens, & industrius, anno Domini 1312. eo præsidente, Memula arx, in Curlandia Regione Prussiae fundata est, ad propulsandos Lituānorum incursus. Tandem prædictus Magister à Pontifice Romam citatus, ad eò crimen obiectum auxilio Dei diluit, vt in aduersariorum caput redundaret. Romaq; discedens, in itinere, Viennæ morbo oppressus expirauit, ibique tumulatus est. Huius tempore pestis per integrum annum tantoperè grassauit, vt omnia frumenta penuria hominum in agris manerent.

14 DECIMVS Quartus, Magister Vrselensis, temporibus Cæsaris Ludouici 33. & Ioannis Pontificis 22. suscepit officium suum, anno 1322. ordini cum summa laude

laude præfuit, citò post interemptus est, à fratre ordinis Ioanne Bunsdorfio, in vigilia sanctæ Elisabeth, cum ex vespertinis præcibus egrederetur.

DECIMVS Quintus Magister Ludolphus Dux Tulsurgensis, siue Brusuicēsis, sub Ludouico 33. Cæsare, & Ioanne Pontifice 22. Magisterij celsitudinem suscepit, anno 1325. vir pius & sapiens extitit. Fratres ad cultum Diuinum summopere compulit, largeq; illis omnia ministravit, ideò eos liberalitate obedientes sibi effecit. Iusticiã magnopere administravit.

15

DECIMVS Sextus Magister Dietrichus, Comes Aldenburgēsis, octogenarius iam electus est, temporibus Ludouici 33. Imperatoris, & Ioannis 22. Pontificis, anno Domini 1329. eloquentia validus, autoritate grauis, iusticiãq; rigidus extitit, gentilibus terrori fuit, templum beatæ Mariæ virginis Marienburgæ extruxit, Toruniæ obiit, translatus Marienburgam, in templo S. Annæ sepultus est.

16

DECIMVS Septimus Magister Rodolphus Dux Saxonie, Ludouici 33. Imperatoris, ac Benedicti vndecimi Pontificis tempore, in officium susceptus est, anno Domini 1339. Hic anno Domini 1347. magnas copias conscripsit, Neumarcouiamq; oppugnauit. Interim verò Lituani Prussiam inuaserunt, eamq; ferè totam igne, & cædibus consumpserunt, multos captiuos abducentes, quæ causa illi tantum marorem attulisse creditur, vt mente captus ab officioq; depositus, præ marore vitam terminarit, in Marienpenderq; ciuitate sepultus est.

17

*Lituani
Prussiam
vastant.*

OCTODECIMVS Magister Henricus Dufnariensis, Clementis 6. Pontificis tempore, officij dignitatem consecutus est, 6. annos in regendo ordine consumpsit, cum Lituani & Ruthenis bellù egregium, in die purificationis beatæ Mariæ gessit, auxilioq; Diuino 10000. inimicorum prostravit. E viuis postea decessit, Mariemburgeq; humatus est. Hic virginum Cœnobium, Lebenich dictum, Regiomonti erexit.

19

*Lituani
prostrantur*

DECIMVS Nonus Magister Henricus Kimpradiensis, Carolo Cæsare 32. & Clemente 6. imperantibus, ad dignitatem Magisterij accessit, anno 1348. Eo præsidente ordo doctis viris abundauit, fratres in timore & amore Dei instruxit, annis 31. officio præfuit, Marienburgæ vitam terminauit, ibidemq; sepultus est.

19

VIGESIMVS Magister Conradus Zolner, temporibus Venceslai 33. Imperatoris Romani, & Urbani sexti Pontificis, ad officium vocatus est, anno Domini 1379. multa egregia bella & facinora contra Gentiles, Lithuanos, & Samogitas temporibus Key-studi, Iagielonis, Vitoldi, & Suidrigelonis Ducum Lituaniæ gessit. Ordinem in potestate octo annis tenuit, Marienburgæ naturæ debitum persoluit.

20

VIGESIMVS Primus Conradus Valenrodensis, Venceslai 33. Imperatoris, & Bonifacij Pontificis tempore magnus Magisterij oblatum suscepit, anno 1388. vehemens, & iracundus extitit, totis viribus bello incumbere, Monachos, Sacerdotes, & omnes Ecclesiasticos furore percitus, odio persequeretur, nullumq; in hora mortis ad se venire passus est. Anno 1391. fratres ordinis, armata manu, per fluuium Crononē Lituani Nemen dictum, ad arcem Cawnēsem in Lituaniam nauibus, terraq; peruenerunt, ibiq; tres munitiones celerrimè erexerunt, Neuerder, Riteuerder, & Metemburg appellatas, ex his Crucigeri Lituani, magna damna inferebant, Regionem igne & ferro vastando, incolasq; occidendo.

21

VIGESIMVS Secundus Magister Cōradus Iungingen, ad munus obeundū vocatus est, Venceslao 33. Imperatore, & Bonifacio Pontifice præsidibus. Hic propter mo-

22

rum probitatem magnam laudem apud omnes obtinuit, pacifq; obseruantiffimus erat, idè ab ordinis fratribus, cum multa pati oportebat. Annis duodecim officio præfuit. Postea ex carceribus corporis liberatus Marienburgæ in Diuæ Annæ templo humatus est.

23

VIGESIMVS Tertius Magister Vricus de Iungingen, Conradi frater, Rupperto 34. Cæsare & Gregorio 12. pontifice, munia obeuntibus officium suscepit Anno 1404. Strenuus & bellicosus vir extitit, regulas ordinis non admodum obseruauit, consanguineos odio persequatur, illorumq; arces partim eripuit, partim destruxit. Cum Lituanis & Polonis plurima bella iessit, hunc postea Iagielo Rex Poloniae, & Lituaniae magnus Dux Vitoldus, cruento prælio profligauit, vbi & ipse, cum plurimis commendatoribus quorum 200. recensentur cecidit, Dux quoq; Stetinensis & Olesnicensis, Kerczdorffq; Dux exercitus Crucigerorum, à Polonis capti 5000. Crucigerorum à Polonis cæsa sunt, Lituatorum tamen in castris Polonorum militatium septem milia trucidata fugataq; in primo conflictu.

Crucigeri
profligantur.

24

VIGESIMVS Quartus Magister Henricus Comes Plauensis, sub Sigismundo 35. Imperatore, & Ioanne 23. pontifice electus est. Hic volebat vlcisci iniuriam quæ à Polonis Crucigeris illata erat, sed antequam quicquam inciperet ab officio deiectus est, & Engelsburgæ in carceres coniectus, deinde ad Leksteg missus, vbi septimo anno in vinculis peracto, fatis concessit. sepultus Marienburgæ.

25

VIGESIMVS Quintus Michael Sterbergensis, Imperatoriae culinæ Magister, Sigismundo 35. sceptrum tenente, & Ioanne 23. Romano pontifice, ordini prepositus est, Anno Domini 1410. Primo anno cum suscepisset officium Iagielo Rex Poloniae, & Vitoldus Dux Lituaniae, Osterrodam, Helsburgensemq; Episcopatum, Resenburgam, Elbingam, & Christburgam ciuitates, depopulati sunt. Argentoratum obsederunt, re tamen infecta discesserunt, nouem annis ordinis curam gessit, Postea vt deponeretur precibus obtinuit, Gedani vitam finiuit, Marienburgæ verò sepultus est.

Poloni et
Lituanis
Prussiam
vastant.

26

VIGESIMVS Sextus Paulus Rudolphiensis, Sigismundi 35. Imperatoris, & Martini Põrificis tempore, Magisterij celsitudinem cõsecutus est, anno Domini 1419. Huius tempore prouinciæ & ciuitates Prussiae ad Regem Poloniae Casimirum defecerunt, & iugum Crucigerorum excusserunt, officium nouem annis hic Magister retinuit, mortuus tandem Marienburgæq; sepultus.

Ad Polonos Pruteni
deserunt
Crucigeros
spernentes.

27

VIGESIMVS Septimus Conradus Erlihufius, Alberti 39. Romani Imperatoris tempore officium suscepit, Anno 1438. Hic à bello quoaduixit abstinuit, nimio dolore ob fratrum peruersitatem consumptus est, Marienburgæ mortuus ibidemq; sepultus.

28

VIGESIMVS Octauus Ludouicus Herlihufius sub Cæsare Friderico huius nominis 3. fratres regere cepit anno 1450. Huius tempore Prussia ab ordine desciuit, ad Regemq; Poloniae Casimirum maior pars eorum defecit. Milites quoq; ordinis præsidarij, Marienburgam Regi anno Domini 1457. pro summa 476000. florenorum vendiderunt, cum alijs castris & ciuitatibus. Postea Rex Poloniae capta arce Chojnicze, pacem cum Crucigeris iniit, atq; ab hoc tempore Pomerania Regno Poloniae adiuncta est, pro qua Poloni 150. annis perpetuò cum Crucigeris belligerabant.

Pruteni
Crucigerorum
iugum
excutiunt.
Marienburga
ceditur
Pomerania
Poloniae
adiungitur.

29

VIGESIMVS Nonus Henricus Rheus, Comes Plauensis, dignitatem Magisterij affectus est, sub Friderico huius nominis 3. Imperatore, anno Domini 1467. Vndecim hebdomadis officio præfuit, Regiomonti in Cathedrali Ecclesia terræ mandatus est.

TRIGESIMVS Magister Henricus Comes Rihterbergensis, anno 1470. officium suscepit, præsidentibus Friderico 3. Imperatore, & Sixto Pōtifice huius nominis 4. Fuit vir rigidus, furibundusq; , Theodorum Episcopum Prussiae captum, in vinculis fame peremit. Ordini annis 7. præsuit, Regiomonti sepultus est, huius tempore bellum sacerdotum in Germania fuit.

30

Bellum sacerdotum.

TRIGESIMVS Primus Martinus Truchses Weczhausensis, sub Friderico 3. Imperatore, & Sixto 4. Pontifice ordini præsfectus est, 12. annis præsuit, Casimiro Regi Poloniae, obedientiam præsstitit, Regiomonti mortuus, ibidemq; sepultus est.

31

TRIGESIMVS Secundus Magister Ioannes de Tiefen ex Heluetia, celebri familia oriundus, Maximiliano sceptrum tenente, & Iulio Pontifice præsidente, ordinem in tutelam suscepit, anno 1489. Eodem anno Polonia Regi, iuramentum præsstitit. Postea eidem Regi Ioanni Alberto, auxilium cōtra Valachos ferens, cum exercitu profligatus, ipseq; peremptus est. Regiomontum delatus, ibidem terræ mandatur.

32

TRIGESIMVS Tertius Fridericus Dux Saxoniae, Turingorum, & Hermandurorum Marchio, Maximiliani Imperatoris, & Iulij Pontificis temporibus, anno Domini 1468. In festo diui Michaëlis Regiomonti Magistratum suscepit. Nunquam Regi Poloniae, iuramento se obstringere voluit, qua de causa à Polonis sæpius infestatus, in patriam suam Hermanduriam profectus, vbi 12. annis extra Ordinis fines exactis, mortuus est. Huius tempore Ioannes Albertus Rex Poloniae è viuis decessit, cui in Regno Alexander frater germanus successit.

33

TRIGESIMVS Quattus Albertus, Marchio Brädemburgensis, Casimiri Regis Poloniae Nepos, Maximiliani Cæsaris, & Iulij Pontificis temporibus, Ordini solenniter cum ingenti pompa Regiomonti præsfectus est, anno Domini 1512. Sigismundo Regi Poloniae Auunculo suo, iuramentum præsistere noluit, sed arces necessarijs omnibus muniuit, vt se contra Polonorum incursum defenderet, magnum & diuturnum bellum cum Rege Poloniae habuit, in quo ex vtraq; parte multi ceciderunt, eam ob causam, quod iuramento se obstringere Regi noluisse.

34

GESTA HVIVS MAGISTRI TEMPORE, PRAECIPVA.

Anno Domini 1519. in Autumno, inter Sigismundum Regem Poloniae, & Magistrum Prussiae Albertum Marchionem, bellum ortum est, anno 1520. Albertus Marchio, die festo Circumcisionis Christi, Bräsbergam inopinatè occupauit. Eodem anno, Mielzak, Milimlijn, Regi traditæ sunt, cum alijs plurimis ciuitatibus, castrisq; . Quadragesimali tempore mense Aprili copiae Regis Oland, ciuitatem & arcem sub Magistro, coeperunt, eodem anno Brandemburga arx & ciuitas à Polonis capta & depopulata est.

Anno Domini 1520. Volfangus Dux Schonemburgensis cum exercitu ordinis decem millibus peditum, & 4000. equitum coniungens, Gedanum oppugnauit, ex episcopi q; monte, (vt vulgo vocant,) ciuitati imminenti 4000. globos tormentorum bellicorum, in ciuitatem frustra tamen exonerauit, nullum enim hominem læsit, sibi verò ingens damnum in tormentis, & globulis intulit: nam ex muro ciuitatis tormentum vnum præstantissimum, in mille frustra concussum est, & si aliquis ex exercitu se ostenderet, in hunc quatuor vel quinque tormenta ex turribus ciuitatis exonerabantur, tantaq; miseria & penuria omnium, Crucigerorum milites afflicti erāt, vt multis suorum desideratis, quibusdam captis, fuga sibi ab obsidione consulere cogerentur. Interea verò Poloniae Rex, in subsidium Gedanensibus 12000. equitum

Crucigeri à Gedano fugantur.

P R U S S I A E

electorum misit, qui milites Crucigerorum à Gedani obsidione discedentes, insecuti sunt, plurimosque ex eis trucidauerunt, quosdam captiuos abduxerunt, multi etiam à Castubijs & Pomeranis iugulati sunt. Postea Regius exercitus Dirschouiam & Stargerdum arces occupauit, Chojnicz quoque arx cum ciuitate capta est, postea ceterae ciuitates & arces ultro se Regi Poloniae obtulerunt, & milites ordinis vna cum Crucigeris ex Prussia sunt eieci.

*Crucigeri
ex Prussia
eieciuntur*

Anno Domini 1525. die octoua Aprilis, Prussia quam primum religiosi Crucigeri videlicet tenuerunt, in mundanam policiam & principatum saecularem cessit. Albertus enim Marchio Brandenburgensis in ordine 34. & vltimus Magister Crucigerorum, bellum cum Rege Poloniae pertaesus, difficileque contra stimulum calcitrare videns, Regem sibi per internuncios fratres & affines suos reconciliauit, Cracouiamque veniens iuramentum solenniter Regi Poloniae Sigimundo, in Maestate Regia ad id fabricata, in medio foro Cracouiensi sedenti, Regalibusque induto praestitit, multis principibus. Ibi que praedictum Albertum Marchionem Brandenburgensem, post iuramentum solenniter praestitum, Sigismundus Rex, Principem saecularem, equitemque vt vocant auratum creauit. Terrasque omnes Prussiae certis sub conditionibus, eidem vt feudali, clientique, & subdito suo concessit, vexillumque illi suum sub insignijs Polonicis dedit. Atque hic finem ordo ille vt vocant Teutonicorum Crucigerorum, in Prussia anno Domini 1526. Alberto Prussiae Duci, soror Regis Daniae, in matrimonium data est, ex qua suscepit filium, Albertum Fridericum modernum Ducem Prussiae, qui etiam Post mortem patris, Regi Poloniae iuramentum, homagiumque solenniter praestitit, nunc quo ordine & quibus caeremonijs hoc iuramentum praestitum sit, quoniam ipse praesens rerum spectator fui, breuiter dicam.

*Magister
Prussiae iu-
ramentum
Regi pra-
stat.*

Anno Domini 1569. mense Iulio in Comitibus Regni generalibus, Lublini celebratis, Albertus Fridericus Marchio Brandenburgensis, Alberti Ducis Prussiae praedicti filius, patri in Principatu succedens, iuramentum Regi Poloniae praestitit, hoc modo. Decima noua die Iulij, amplissimum suggestum (sive Maestas vt dicitur Regia) tectum, sericeis & stragulis tapetisque pretiosis, in suburbio Lublinensi sumptuose erigitur, vbi Rex sessurus esset. Concursum fit ad forum immensa hominum multitudinis, opplentur viae omnesque plateae, quacumque incessus erat, satagit pro se quisque vel ornatus splendido vestitu, vel armis instructus apparere. Interim Magestas Regia ex arce in tronum proficiscitur, cingitur ingenti & splendida Senatorum Procerumque vniuersi Regni Corona, praecedentibus Principibus, viris, ac omnis ordinis consiliarijs, & aulicis. Vexillumque pulcherrimum & amplissimum album, nouo Duci, de more, cum insignijs donandum, Erasmus Debinski, Cancelarij Regni filius, praeferebat, postea Rex in domum quandam suggesto oppositam diuertitur, ibique ornatu Regali induitur, Sandalis videlicet aureis, alba Dalmatica, & Chlamide, sive Piuiali ex panno aureo confecta, & Corona Regia aurea gemmis, lapidibusque pretiosis concinne affabreque ornata, chirotecas quoque annulis gemmisque ornatas manibus imposuit. Induta Magestas Regia ornamentis Regalibus, de modo illa in suggestum procedit media, inter Reuerendissimos Dominum Iacobum Vchanski Archiepiscopum Gnesnensem Primatem Regni, ac Dominum Padniewski Episcopum Cracouiensem, praecedentibus & subsequenter contigunt primarijs Dominis, Consiliarijs, Spiritualibusque, Gladii euaginatam ancipitem Dominus Andreas Zborowski Gladiator (vt dicitur) Regni, praeferebat, Pomum aureum Cruce insignitum Petrus Zborowski palatinus Sendomiriensis portabat, Sceptrum Stanislaus Myszkowski, Palatinus Cracouiensis anteferebat. Cum itaque Sacra Regia Magestas in solio sedit, quatuor Germani Proceres Prussiae, nomine Ducis sui, supplices venerunt, & genibus flexis vnus eorum orationem facundo lepore, ad S. R. M. recitauit: Oratione finita, Regia Magestas quatuor Consiliarios suos cum illis quatuor Germanis ad Ducem Prussiae accersendum misit. Veniens itaque Illustrissimus Princeps Albertus Fridericus, disertissima facundia, orationem fecit ad S. R. M. singularem fidem supplicitatem, & subiectionem testantem. Responsum est postea ipsi Principi Consiliariisque;

*Mos omnia
Regum Polon.*

*Vestitus so-
lennis Re-
gis Polon.*

Consiliarijsq; eius latinis verbis, nomine Regis, Sacram R. M. tam ipsum Principem quam omnes subditos, & optimates eius, omni favore & gratia complecti, defendereque velle. His finitis accessit Princeps ad solium, & pedes Regios genu flexus cum summa reuerentia accepit, accepitq; de Sacra Regia Magestare manibus, vexillum album insignitum Aquilla nigra, cum literis S. & A. colligatis in pectore, cum institutione ore Regio facta his verbis: Nos Sigismundus Augustus Rex, annuentes vestris & vestrorum subditorum precibus, tradimus & concedimus Illustritati tuæ, prout parenti tuo Illustrissimo tradideramus, in fœudum terras, ciuitates, oppida, & arces in Prussia, & ad eas Illustritatem tuam inuestimus, per huius vexilli traditionem, ac instituimus gratia & benignitate nostra, qua Illustritatem tuam vti nepotē nostrum charissimum complectimur, speramusq; quod eius beneficentiæ nostræ, & memor & grata fidelisq; Illustritas tua sit futura. Deinde Princeps Prussiæ caudam vexilli tenens, super libro Euangeliorum in hæc verba iuramentum præstitit.

Verba Regis ad Ducem Prussiae.

Ego Albertus Fridericus, Marchio Brandenburgensis in Prussia, Stetinensis, Pomeraniae, Sclauorum, Cassuborum Dux, Princeps Rugiæ, & Burgrabijs Norimbergensis, promitto & iuro, quod Serenissimo Principi ac Domino, Domino Sigismundo Augusto Regi Poloniae Inuictissimo, Magno Duci Lituaniæ, Russiæq; ac omnium terrarum Prusiæ Domino & Hæredi, sicut meo naturali hæreditarioq; Domino, & eius Sacræ Maiestatis hæredibus, & successoribus Regibus, & Regno Poloniae ero fidelis & obsequēs, eiusq; Magestatis ac hæredum & totius Regni Poloniae, bonum procurabo, & damnum præcauebo, ac omne id faciam, quod ad fidelem vassallum fœudalemq; pertinet, ita me Deus adiuuet, & hoc sanctum Dei Euangelium. Accepto huiusmodi iuramento Magestas Regia gladium ancipitem, à Gladiatore Regni, Domino Andrea Zborowski accepit, nouumq; Ducem ter præcinxit, inclinatum de more dicens: Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. Postea ei torquem auream, Regio munere nō indignam imposuit. Mos omnis Ordinis Nobiles qui ad Equestre munus contendebant (in quorum ego numero, eodem more præcinctus fui) præcincti sunt. Quibus omnibus ex ordine solenniter peractis, ac depositis Regalibus indumentis, cum toto illo comitatu, Duceq; Prusiæ cum suis præcedente, in arcem redijt.

Hæc autem Prusiæ Regio, plerisq; sinuosis flexibus est vbisque amœna, & opportunis Portibus maris Baltici, maximè commoda, vrbium Illustrium, oppidorum, arciumque frequentia & opimis incolarum diuitijs, opibusque ac terræ vbertate, supra modum claret. Pecoris omnigeni inæstimabili copia, piscationibus, venationibusq;, & syluis fructuosissimis, aërisque temperie, cum amœnitate coniuncta prædita est, & postquam fidē Christianam Prussia suscepit, 72. arces præcipuas & 62. ciuitates principales habuit, à Crucigeris domus Teutonicæ erectas, quarum numerus nunc temporis successu, plurimum creuit, multæ enim & frequentes ciuitates ac oppida, munitionesq; tam à Polonis quàm Crucigeris vario Marte vtrinque decertantibus extructæ sunt. Longitudo eius ex Aquilone in Austrum, à Torunia vrbe cōfini Masouia vsque ad Memulam castrum cum oppido, quinquaginta octo miliaribus extenditur. In latitudinem verò quinquaginta miliaribus, Lituanos & Masouitas contingens patet.

Comendatio Prussiae.

Ciuitates in Prussia.

Flumina præcipua & principalia, in Prussia duodecim reperiuntur, Istula siue Vistula que Syleciam, Poloniam, Masouiam, & Prusiam præterlabitur, similiter Cronon siue Nemen ex Lituania decurrens, Nogat, Elbinga, Wēfera, Passaria, Alla, Prægel, Ossa, Drebnicz, Lica, Lauia. Extant quoque alia plura flumina omni genere piscium abundantia, minus tamen hominibus præcipuè externis cognita. Lacubus plurimis aliq̄do septem miliaribus Polonicis patentibus, piscibusque omnis generis exūdantibus vndique scatet. Gūmi quoque genus lucidissimum, quod succinum siue Glessum vulgariter Burstin vocatur, in littore maris Baltici copiosè colligitur. Cum autem Prussia vt copiosè superius descripsimus, barbarorum colonia antiquitus fuerit, Polonorum ac Teutonicorum armis subactam, sacrisq; iniciatam se agnoscit, qui in eam colonias

Flumina Prussiae.

P R U S S I A E

suas barbaris, penitus ferè extirpatis deduxerunt, nuncq; tam Polonis, quàm Germanis equitibus, pariter ciuibus, agricolisque, frequens est. Barbarorū tamen reliquæ, ad Curlandicum lacum huculque supersunt, qui, cum Liuonibus & Lituanis vicinis, idiomate, moribus, habituq;, concordant. Porrò nulla in vniuerso Poloniae Regis Dominio, regio reperitur, quæ tam frequentibus ciuitatibus, arcibus, & oppidis vt Prussia abundet.

Hæc autem Prussiae Regio amplissima, omniumque fructuum tam ex terra, quàm aqua nascentium abundantissima, duplex est, Ducalis & Regalis, nam Dux gratia Regis Poloniae, in suis ciuitatibus & arcibus integrè rerū potitur, vt vassallus & feudalus, ac beneficiarius Rægni. Regiomontiq;, quæ est ciuitas maritima, sedem suam habet, in qua est collegium communis studij, ab Alberto præfato primo, ex Magistro Duce creato fundatum. Est autem Regiomons empireo clara, ad eam enim merces ex septentrionis regionibus copiosè apportantur, in hæc sedem suam Magistri transfulerunt Marienburga nobilissima, eaque munitissima arce, ac totius Prussiae propugnaculo, quæ cum se expugnari non pateretur, Casimiro Regi Poloniae vt diximus, pro certa stipendiorum militibus Ordinis resolutione, dedita est, in ea assiduè milites præsidarij à Rege Poloniae asseruantur, victu & omnibus ad bellum necessarijs tam apprime prouisa, vt sex annorum obsidionem sustinere possit. Est enim Regalis Prussiae, (id est, illarum artium & ciuitatum, quas Rex electas extra Ducem, armis maiorum suorum, acquisitas possidet,) caput & Metropolis à Gedano septem miliaribus distat. Plurimas nobiles ciuitates & arces, quas superius ennumerauimus, Prussia complectitur.

Episcopatus verò quatuor Catholicos, postquam fidem Christianam suscepit, Prussia habebat. Warmiensem, Culmensem, Sambiensem, & Pomesaniensem, nunc Sambienfis Warmiensi, Pomesaniensis autem Culmensi adiuncti. Warmiensem Episcopatum qui est præcipuus, Reuerendissimus Dominus Stanislaus Hosius Polonus, Sacrae Romanae Ecclesiae Cardinalis dignissimus, singulari pietatæ, & vitæ sanctitate, ac doctrina cœlesti & scriptis diuinis coruscans administrat, qui Malleus Hæreticorum indefessus, & Catholicae Ecclesiae propugnator strenuus, iure censendus est. Culmensem Episcopatum, Reuerendissimus Dominus N. Costea virtutum & doctrinae speculum insigne. Nunc de Pomerania Regione amplissima dicendum nobis occurrit, quæ etiam Polonorum armis antiquitus, perdomita imperio paret, nam Boleslaus Rex bellicosissimus Anno Domini 1003. Russiae Principibus debellatis, strenuoq; Marte contusis, perpetuum victoriae monumentum Herculeum imitatus opus, tres ferreas columnas in Boristene fluuio collocauit. Deinde Anno Domini 1008. Saxonibus bellum intulit, & omnem illorum regionem, circa Oderam, ad Albi, & Salam fluuios, Chersonesumque, Cimbricam quæ hodie Dania appellatur, summa belli dexterritate ditioni suæ subiugauit. Vrbes earum regionum maximas, partim solo æquauit, partim suis Polonis muniuit, gentemque vniuersam Pomeranorum, barbaram & incultam, ad fidem Christianam suscipiendam, armis coëgit, & vt sempiterna memoria victoriae foelicissimæ apud posteros extaret, in Albi, & Sala, Ossaque fluuijs, columnas æreas inclitus triumphator locauit, totam Prussia ac Pomeraniam Christianis infestissimas, perdomuit.

DUCATVS POMERANIAE.

Pomerania Regio amplissima, ab Holsatia ad Liuoniam vsq;, longo tractu, iuxta mare Germanicum extenditur, vnde & nomen habet. Pomorze enim Slauis mari adiacentem Regionem significat. In hac Regione natio Slauonica, antiquitus confederat, sed nunc Germani magna ex parte eam incolunt. Has præcipuas ciuitates à mari procul sitas complectitur, Stetiniam, vnde Ducatus Stetinensis dicitur, Neugardiam, Lemburgam, Stargardiam, Bergradum, Camenetiam, Publinam, Grifemborgam, & alias complures. Quæ verò mari impendunt Colberg, Camin, Coslin, Gribf-

Gribswald, Sund, Puczka, Reuecol, Louemburg, Hechel, &c. Iulinum in hac Regione vrbs erat celeberrima, nunc ruinis deformis iacet, pro hac regione Poloni cum Prutenis Gentilibus, & Crucigeris, longo tempore acriter decertabant, nunc titulo eius Rex Poloniae, qui in ea maiori ex parte rerum popitur, Duxque Prussiae feudalibus Regis Poloniae vtuntur.

Iulinum.

GEDANVM, siue Dantiscum huius Regionis Metropolis, vrbs amplissima, & insignis à mari Germanico vno miliari abest, eam celeberrimus fluuius Vistula præterlabitur, ibidemq; amplissimis ostijs in mare exoneratur, in ea totius Pomeraniæ, & Prussiae celeberrimum emporium est, ex vltra marinis enim regionibus longinquis, Anglia, Britania, Scotia, Gallia, Hispania, Suetia, Dania, & Nordwegia, naues ad eam appellunt. Ex Lituania quoq; Russia, Volinia, Poloniaq; variæ merces, fluuijs nauigabilibus in eam deferuntur, præcipuè verò siliginis, & frumenti, ingens copia ex supra nominatis regionibus aduehitur. Regi Poloniae subiecta est, Castellantumq; à Rege præfectum habet. Ex mari in urbem perducta est, fossa qua naues maximæ intra mænia veniunt. Burgabius cum proconsulibus, & consulibus, regio nomine, ciuitatem administrant. Ciues omnes ferè Germani sunt, mercatoresq; ditissimi, ita vt Gedanum ædificiorum pulcherrima dispositione, commerciorum varietate, maris, Vistulae, oportunitate, incolarum, & externorum incredibili multitudine, ciuium diuitijs, & instrumetorum bellicorum, ad hostes propulsandos, ac machinarum ænearum numero, cum præcipuis Europæ urbibus, meo iudicio cõferenda sit. Prætorium maximo sumptu eoq; regio exædificatum cum superba turri, ædesq; sacræ, cum priuatis ingenti auri pondere, artificiosè erectæ, Geldaq; publicum vrbis palatium, ac horologium diuinis ferè manibus elaboratum, cuius campanæ mirabilem quendam, & suauissimum concentum edunt, secundum artificis voluntatem, & temporis conuenientiam, in admirabilem omnium gentium aduenas attrahentes. Propugnaculum munitissimum in ipso maris portu extructum, frequentibus directis machinis armatis militibus custoditur.

Vexillum totius Pomeraniæ aquilam nigram in collo coronatam, gladium euaginatum manu humana tenentem, pro Stemmate in campo aureo gestat similem Prussiae, quam in eius principio expressimus.

ELBINGA ciuitas insignis ad ostia Albis fluuij, in littore maris magnificentissimè, & sumptuosè extructa, splendidis ciuium opibus, & mercatorum diuitum frequentia claram, spectabilemq; se reddit. Eius titulo Rex Poloniae scribens, se Dominum terræ Elbingensis maximè in Priuilegijs vtitur. Districtum enim amplissimū circumiacentem habet. Atq; hæc de Prussia breuiter dicta sufficiant.

LIVONIAE TOTIVS CVM SVIS PROVINCIIS. CIVITATIBVS, CASTRIS. ET COMMENDATVRIS, SIVE PALATINATI- bus, &c. Succincta descriptio.

Addita est quoq; breuis narratio, quomodo hæc regio in ius Inuicissimi Regis Poloniae Sigismundi Augusti, Magni Ducis Lituaniæ cesserit, & quo pacto, à Moschorum Principe & Suetiæ Rege diminuta fuerit.



LIVONIA Siue Lieflandia, Regio amplissima, ab Oriente, Russia, Moschorum Principi subiectæ, cõtigua est, Neruaq; fluuius nauigabilis, (in cuius vtraque ripa, duæ arces eiusdem nominis, vni Liuoniensium, altera Moschorum sibi ex aduerso sitæ sunt,) imperium Moschouiticū, à Liuoniensibus

*Fines Livo-
nia.*

dislimitabat. Sed modernus Moschorum Monarcha, Ioannes Basiliades, Derpt insigni urbe Episcopali, cum sibi adiacente Prouincia occupata, vltierius fines suos (prout inferius dicitur) promouit. A septentrione cū Suetiæ Regno, & Philandiæ Ducatu fines suas, sinu maris Baltici determinat, Ab occidente mari Balthæo (quod Germanicum & Prutenicum appellatur) contermina est, A Meridie Samogitiæ & Lituaniæ, non nihilque in Occidentem vergens, Prussiæ adheret. Nonaginta miliaribus Germanicis in longitudinem, & quinquaginta in latitudinem, cum sinu maris Baltici adiacenti extenditur. Sed nunc bellis sæuientibus, pluribus in locis vastata, & diminuta est. Continet autem in se plurima territoria, quæ, pro Ducatibus computari possunt, horum singula cum suis Ciuitatibus & Castris succintè describere curabo, Sed primò quomodo & quando Regionis incolæ nomina Christo dederint, paucis aperiam.

Totum penè Orbem terrarum, post maximum illud vniuersæ terræ dilluuium, fallacium dæmonum fraude seductum, veram vnius Dei religionem, impio multorum & falforum Deorum cultu, vanaque superstitione, commutasse constat. Quidam enim mortuos homines, propter merita beneficia & egregia gesta, cultu diuino venerabatur, Alij malignos Dæmones, e mentitis miraculis, & prodigijs hominum oculis sese insinuante, adorabant, Denique beluis atque terpentibus & sculptis, pictisque arte humana simulachris, gloriam veri Dei exhibebat. Donec Iesu Christi, veri Dei hominisque benignitas, & Euangelij eius claritas, post multa sæcula, quasi lux clarissima, mundo cœlitus affulgens, has terras terribilesque tenebras discussit. Sed regiones Septentrionales, & omnes gentes ad Aquilonem vergentes, Christianæ religionis ignaræ, vano idolorum cultui, diutius subiugatæ fuerunt, difficilis enim ad eos externis gentibus erat aditus, propter efferam barbariem, & crudelitatem populi. Romani etiam & Græci, qui primo fidem Christianam amplexi sunt, septentrionalium plagarum minus exactam notitiam habebant: vnde factum est vt Liuania cum cæteris, ad aquilonem vergentibus regionibus, nouissimè omnium, Sacro Baptismi fonte lauata fuerit. Demum, Friderici primi ex Ducibus Germaniæ, Romanorum imperatoris, temporibus, mercatores rem familiarem ex Germania, per mare Balticum in Liuoniam appulerunt, & gentis barbaræ simplissimæque animos ob mutua mercimonia commutanda pellexerunt. Erat autè hic populus miræ simplicitatis, opumque parandarū & rei familiaris iusto negligentior, melle enim expresso (quo maxime Regio abundat) cæram velut alias quisquiliis, & purgamenta domibus euertebant. Postea succedente quæstu, & mercatoribus Occidentalibus, eò loci confluentibus, Sacerdotes paulatim se illis immiscere, adiungereque, piæ peregrinationis causâ, cæperunt, vt mercatoribus, videlicet Thesuros Liuonum acquirentibus, ipsi animas gentis Christo, per verbum

*Fridericus
Imperator
Germani
in Liuoniã
venit.*

*Meinhardus
dux pius
dux primus
in Liuoniã
genis.*

Euangelij salutiferum lucri facerent. Erat igitur ea tempestate, vir quidam Meinardus nomine in Lubeca, ciuitate celleberima, pietate & sanctimonia vitæ insignis, hic vna cum mercatoribus conscensa Naui in Liuoniam, Anno partæ per Christum salutis, Millesimo Ducentesimo, trajcit, & cōspiciens in tã insigni & prematura messe, nullos operarios extare, cōtinuò ibi vnius famuli cōuictu cōtentus, etatè transigere cōstituit, Casamque sibi ex arbutis propter imbres arcēdos construxit. Paulatim deinde hominū familiaritatē captare, & tædio superato, abita iam mutui conuictus, & contractæ notitiæ cum incolis Regionis oportunitate, Religionibus & rerū Diuinarū eos admone-re cæpit, sensimque à vano Idolorum cultu, ad Christianæ fidei obseruantiam adducere, Auspicanteque Deo, & piū viri religiosi conatum sæcundante, complures incolarū in agnitam veritatis doctrinam cōcesserunt; quorum crescente numero, multorumque animis (vt fit) rei nouæ & inusitatæ religionis studio, flagrantibus, Basilica instauratur. Nec multo post, Meinardus à Bremensi Archiepiscopo, in Liuoniæ Episcopum consecratur, qui in messe Christi strenui operarij munus adimplens, rem Christianā multum ad auxit, & magnam gentis partem ad Christum conuertit, postea vitam cum morte feliciter commutauit. Huic ex vita decedenti Bertoldus Cisterciensium abbas successit, qui contra irruentes hostes fidei Christianæ, vna cum peregrinis militibus, qui

*Meinhardus
dux Liuo-
niae in fide
Christi in-
struit.
Meinhardus
dux Episco-
pus crea-
tur Liuo-
niæ primus*

qui pietatis ergò ad militiam Christo exercendam, ex Germania confluerant, pugnare instituit. Vbi verò ad pugnam vêtum est, equo infreni in mediam barbarorum acie proiectus confoditur. Tandem crescente multorum pietate, plurimi sacræ se militiae deuouerunt, ordinisque fratrum Teutonorum habitu suscepto, ensiferos fratres sese nuncupauerunt. Sed cum rebus gerendis superesse non possent, hostiumque barbarorum vis vndiquaque inualesceret, Teutonorum fratrum ordini, in Prussia se coniunxerunt. Cum enim audiissent quod ordo Teutonicus cruciferorum, in tota Germania proficeret. Volquinus Præpositus eorum à quinto in ordine, Magistro Prussiae Conrado olim Comite Turingensi, in ordinem Teutonicum susceptus est, Anno Domini, 1234. Suffragiisque eiusdem Magistri Prussiae Conradi, Gregorius summus Pontifex Romanus huius nominis nonus, iussit vbiq; & præcipuè apud infideles prutenos, Liouonemq; proclamari, quod ordo fratrum à gladio in Liouonia (qui nondum confirmatus erat) Teutonico ordini in Prussia vnitus, incorporatus ascriptusq; esset. Susceperunt itaque fratres à gladio Liouonienses, crucem, habitumque more fratrum Teutonorum in Prussia, Et semper ab hoc tempore Magistri Prussiae, à Liouoniensibus Magistris tributa certa, & obedientiam exigebant, vsque ad tempora Alberti Marchionis Brandenburgensis, Magistri Prussiae, qui Anno Domini supra Millesimũ quingentesimum, decimo tertio, pecuniam, quam obedientiam accipere maluit. Itaque Liouonienses data, præscripta ingenti summa pecuniae, in posterum ab obedientia Prutenicis Magistris exhibenda, liberati sunt. Hanc tamen libertatem paulo post per insolentiam suam amiserunt: Rex enim Polonorum Sigismundus Augustus, eos in potestatem suam prout inferius dicitur redegit. Sed ad rem accedo, Liouonienses cruciferi, habitu fratrum Teutonorum in Prussia assumpto, grauiissimis bellorum laboribus, cum barbaris fortiter exatlati, haecenus rerum in Liouonia potiti sunt, Magistrumque sibi elegerunt, qui cum commendatoribus, seu etiam præfectis totam Regionem gubernabat. Erant præter hunc in Liouonia Episcopi quinque vt potè Archiepiscopus Rigenfis, Derptensis, Habselensis, Oseliae, Curlandiae, Reualiaeque, Episcopi: Hi sua munia strenuè & Magnificè vt Principes obibant, sed Anno Domini 1558. Moschorum Dux Derpta siue Torpato, insigni vrbe Episcopali potitus, Episcopatum Derptensem penitus aboleuit, Rex quoque Poloniae Archiepiscopatum Rigensem, cum omnibus arcibus & ciuitatibus (rerum enim in Liouonia potitur) tenet. Reualensem Episcopatum, Suetiae Rex vrbe Reualia capta administrat Oselentem Episcopatum & Abselensem fratres Regis Daniae, Magni nomine, vna cum Insula Osilia possidet.

Ordinis Teutonici Magister, vna cum suis commendatoribus, plurima oppida & arces munitas possidebat, & primo quidem ordinis Magister & Archiepiscopus Rigenfis simul, & coniunctim Rigam urbem metropolim Regionis occupabant, Monetamque vterque propriam qua adhuc incolæ Regionis vtuntur cudebat. Verum Magister præter dominijs, & possessionis consortium, arcem quoque ibi habebat. Hic iam ordine territoria, arces (& ciuitates, tam Magistro ordinis, quam Episcopis, & cõmendatoribus subiectas, describere pergam. Hæc verò sunt territoria siue Prouinciæ, in Liouoniensi Dominio, quæ pro Ducatibus valent: vtpotè, Leitlandia, Vikeclandia, Curlandia, Semigalia, Estlandia, Virlandia, Haria, Geruendiaque.

LEITLANDIA SIVE RIGENSIS PROVINCIA.



Leitlandia Regio Liouoniae, præcipua has arces, & Ciuitates Regi Poloniae subiectas, habet.

RIGA vrbs celeberrima, totius Liouoniae metropolis, muro fortissimo, propugnaculisque & turribus densis, tormētis bellicis, apprimè munitis, valloque inexcusso tribus ordinibus tormentorum, vndiquaque munita, fossis duabus, ex vtraque vallis parte, circumducta & stipitibus acutis circumseptâ, re-

Bertoldus
Episcopus
occiditur.

Ordo Teu-
tonicorum
in Liouonia

Volquinus
primus Li-
ouonia Ma-
gister.

Ordo Lio-
nicus à Gre-
go. nono Põ-
pifice cõfir-
matur.

Crucigeri
Liouonia.
Prussiae sive
tributarij.
Scum illis
Eniti.

Liouonienses
se redeme-
runt à Prus-
sensis.

Episcopi
Liouonia.

Episcopa-
tus Lio-
nia direp-
ti à multis
Principi-
bus

Prouincia
Liouonia.

LIVONIAE

bus bellicis tormentis, & comēatu copioso, militibusque stipendiarijs, pacis & belli tempore, benè prouisa. Arcem quoque benè munitam & omnibus necessarijs prouisam, sibi adiunctam habet, in qua olim Magistri sedem suam habebant, eam nunc *Gothardus Kietler* Dux Curlandiæ, Regis Poloniæ feudalis, nomine Regio, administrat, in ciuitatem tamen ipsam, ius nullum habet. Administratorem, enim siue Capitaneum aliquem, ciues sibi dominari (libertatem asserentes) non patiuntur, sed obedientiam, & tributa Regi Poloniæ, fideliter exhibent, ipsique ciuilibus legibus urbem administrant. Hanc urbem fluuius *Dwina* amplissimus, (ex Seuera Regione Russiæ, Moschouitæ Duci subiecta, ortus) vna cū arce alluit, & duobus à Riga in mare amplissimis ostijs exoneratur, Per hunc naues ex mari, de vltra marinis Regionibus, vt potè *Swetia*, *Dania*, *Holsatia* & cæteris repostis prouincijs, appellunt. Ex *Russia* quoque & *Lithuania* cineres, asseres, ligna cæsa, & leuigata, omnis generis ad naues fabricandas, frumentum quoque grandicopia, & cætera importantur. Magnumque hac in vrbe & celeberrimum est emporium, quamuis enim duobus miliaribus à mari distat, naues tamen omnigenæ, facillime de mari, sub ipsa mænia vrbis veniunt & redeunt.

Hæ verò arces, ciuitates, & Præfecturæ, Capitaneatusque in hac *Leitlandiæ* siue *Rigeni* Prouincia, continentur, Videlicet

DUNAMUNT Arx inexpugnabilis natura, oportunitateque loci, mari adiacet, in ostijs *Dwinae* fluuij, duobus à Riga miliaribus sita, præsidijque Polonicis munita, in ea omnes naues ex vltra marinis regionibus, ad Rigam veniētes, merces indicare, thelo- neaque persolvere, coguntur.

BLOKAVS Munitio, inter Rigam, & *Dunamunt*, ad *Dwinam* condita, in ea quoque omnes naues excutiuntur, Hæ autem duæ arces *Rigen* sibus maximè inuisæ sunt.

KIRCHOLM arx murata, ad *Dwinam* fluuium, duobus miliaribus à Riga sita, in orientem procedendo.

Hæ quoque arces *Dwinæ* impendunt.

VXVL arx desolata, curia tamen in ea vbi Præfectus manet, extructa, à *Kircholm* duobus miliaribus abest. Crudelem illic quōdam conflictum, & hominum stragem insignem, cumulus ossium ingens congestus testatur.

LENNARD arx ab *Vxvl* quatuor miliaribus ad *Dwinam* sita.

ASCHERAD olim Palatinatus: arx ad *Dwinam* munita, *Mochouitæ*q; ab ea aliquoties repulsi sunt, quatuor miliaribus à *Lennard* abest.

NITAW, *Sesuegen*, *Georgenburk*, *Lewborg*, *Rossiten*, *Lucen*, *Luden*, *Neuenhul*, arces muratæ absque ciuitatibus.

DVNEMBOURG Arx, ad *Dwinam* munitissimè sita, commendator siue Palatinus, ei olim Magistri nomine præsidebat.

SEGEVOLT Arx & ciuitas, olim ordinis *Marschalci* primi, à Magistro propria erat, cum cæteris ad eam pertinētibus, videlicet, *Lewburg*, *Nitaw*, *Georgēburg*, & *Choen* castris.

ARIES Arx, *Wolmer* ciuitas & castrum. *Hermes* arx, quatuor miliarib. à *Pernawa* & *Phelin*.

Has suprædictas omnes arces, & ciuitates, cum suis Palatinatibus, & Præfecturis, inuicissimus Rex Poloniæ possidet, excepto *Mariēburga* castro quod *Moschouitæ* Princeps occupauit. *Adzel*, autem & *Rodempens*, à *Moschouitis* exustæ, & desolatæ sunt.

Archiepi-

Neodem territorio Rigensi, Rex quoque Polonię omnes arces, ciuitates, Capitaneatus, & Præfecturas, Archiepiscopales possidet.

KOKENHVS arx, & ciuitas, natura & oportunitate loci munitissima, ad **Dwinam** fluuium sita, cæterarum Archiepiscopi, arcium, principalis.

VXVL, **Lenuard**, supra nominatæ arces, **Kremburg**, **Landon**, **Sesuegen**, **Schâcborg**, **Serben**, **Conenburg**, arx cum ciuitate, **Salis**, **Vansel**, **Dalen**, **Iencel**, **Treyden**.

SMILTEN arx à **Moschouitis** desolata, **Cremon** castrum olim Capituli Metropolitanæ Ecclesiæ Rigensis.

SANCEL arx, apprimè munitissima, mari adhærens, ad Archidiaconatum Rigensem quondam pertinebat. Hæ itaque omnes arces, & ciuitates enumeratæ Regi Poloniæ subsunt.

Arces nobilium in prædicto Archiepiscopatu hæ sunt, **Nochrosen**, **Rosemberg**, **Mayan**, **Pierkiel**, **Roppe**, **Nabbe**, **Elner**, & **Bersen**. Earum domini, Polono Regi obtemperant.

EPISCOPATVS DERPTENSIS.

DERPT, siue **Torpatum**, siue **Derbet**, insignis vrbs Episcopalis, & arx in colle munitissima, vrbi impendens. Hæc anno Domini 1358. ab exercitu **Moschorum Ducis**, violenta oppugnatione, cum tota circumiacenti prouincia, capta est. Hæ verò arces ad hunc Episcopatum pertinebant. **Falcanam**, castrum, & monasteriũ in signe, **Neinhaus**, 18. miliaribus à **Derpt** sita, **Rutenis** contermina, **Werbeke**, **Oldentorn**, **Kiriepe**, **Verpech**. Nobilium arces in hoc Episcopatu, quatuor præcipuæ erant, videlicet, **Olsen**, **Kanelichth**, **Raden**, **Cunctal**, siue **Regental**, omnesq̃ à **Moschorum Duce** cum Episcopatu subiugatæ sunt.

EPISCOPATVS HABSELENSIS ET OZELENSIS.

VIkechzlandia regio ad **Habselensem** Episcopatum cum suis arcibus & ciuitatibus pertinebat, quæ quatuordecim miliaribus in longitudinem, duodecimq̃ in latitudinem patet, mari Germanico, adhæret, & has arces complectitur, quas **Swetiæ** Rex vna cum regione possidet.

HABSEL arx principalis cum ciuitate, in qua est Ecclesia Cathedralis, cam Rex **Swetiæ** vi ad deditionem coegit.

LODE arx munita, quam **Dux Curlendiæ** **Gotardus Ketler** à **Swetenſium** impetu nuper defenderat, & aliquot eis grandia tormenta ademerat, sed postea ab eisdem capta est.

LEHAL castrum, & ciuitas, in qua est inſigne virginum Monasterium, nunc præſidijs **Swetenſium** tenetur.

FICZKEL & **Felix** arces à **Moschouitis** exuſtæ & desolatæ sunt.

VERDER arx munitissima ad fluuium **Zundam** sita ab ipsis **Cruciferis Liuoniensibus** destructa & demolita est.

OZILIA Insula in mari Germanico, aliquot à littore miliaribus sita est, ad **Ozelenſem** Episcopatum pertinebat, arces & ciuitates duas munitissimas habet, eas **Cruciferi**, Regi **Daniæ** prodiderunt, quas nũc **Magnus** eiusdem Regis **Daniæ** frater, possidet, Episcopatusq̃ titulo vtitur. Harum arcium vna **Arnczburg**, altera **Sonenburg** appellatur.

LIVONIAE
CURLANDIA REGIO.



Haec regio in Livonia sita à Septentrione maris Baltici sinu, ab Occidente verò ubi Prussiam contingit, Pelago qui Curlandicus appellatur, alluitur: à Meridie Samogitiæ confinis est, Regi quæ Poloniæ subest, sed eam Gotardus Ketler, Regis gratia & benignitate tenet, titulo quæ eius vitur. Has ciuitates & arces complectitur.

VINDA arx cum ciuitate & Palatinatu, Polonis Kiefs dicitur, in ea Magistri sedem suam habuerunt, & Comitia, Conuentiones quæ celebrare soliti erant, nunc Polonicis præsidij tenentur, administrantem Illustri & magnifico Domino Ioãne Chodkiewicz, Generali Samogitiæ, & supremo Gubernatori Livoniæ, ac Magno Marschalco Magni Lituaniæ Ducatus.

GOLDINGEN arx & ciuitas cum districtu amplo.

GRUBIN, & Candaph arces cum præfecturis ditissimis:

TVCZKOM, Sabel, Durbin, Afempoth, Shruden, Frauemburg, Alfangé, arces. Neuburg castrum in finibus Samogitiæ.

Episcopatus Curlandiæ septem arces continet, quas Magnus Regis Daniæ frater possidet, Episcopatus quæ titulum sibi vsurpat, hys quæ nominibus, hæ arces nominantur, Edvalen, Pilthen, Hasempot, Angermunde, Dondangen, Neinhaus, & Ambothen.

SEMIGALIA DVCATVS.

Haec Ducatus Curlandiæ adhæret, à Meridie Lituaniæ contiguus est. Has quæ arces continet, Soleburg, arx & Præfectura, Basemborg, Doblin, Nithaw, arces cum districtibus, ciuitates nullas habent, totum quæ territorium, vna cum arcibus enumeratis, Curlandiæ Dux prædictus Regis Poloniæ gratia & benignitate commissum tenet.

ESTLANDIA DVCATVS.



Felin cum
Magistro
captus.

Estlandiæ, siue Estoniæ Ducatus mari Suetiæ, à Septentrione adiacet: has arces præcipuas cum ciuitatibus & Præfecturis complectitur.

Exitus Ma
gistrorum
Livonia.

FELIN arx & ciuitas munitissima, vna cum vltimo Magistro Livoniæ Vilhelmo Furstemberg feudali Regis Poloniæ, à proprijs militibus stipendiarijs Germanis Moschorum Duci dolose prodita est. Ciuitas ipsa exusta, arx verò præsidij Moschouiticis munita, vna quæ cum districtu, siue Palatinatu Moschorum Duci subest. Magister verò in ea captus, Moschouiam abductus, in vinculis spiritum exhalauit. Atque hunc extremum exitum Magistri Livonienses habuere.

LAIS & Talczkofen arces, à Moscho quo quæ occupatæ sunt.

Taurus
capta.

TARNEST, siue Taurus, arx munitissima præsidij quæ; Moschouiticis prouisa, à Lituanijs Duce exercitus Illustri & Magnifico Domino Nicolao Radziwil Palatino Vilnensi, pulueribus bumbararijs suppositis eiecta, & cum Moschouitis, à vi & impetu pulueris volantibus euerfa est. Ego etiam huic oppugnationi cum patre meo interfui. Hac autem arce expugnata & exusta, Lituani quibusdam Moschorum abductis, quibusdam occisis, velut Tartari, arce desolata relicta, & non occupata, nec munita, (quæ facile instaurari potuit,) cum spolijs, tormentis quæ, & cætera suppellectili bellica ablatæ, discesserunt, anno Domini 1561. Iulij vltima.

OPERPAL arcem exercitus Regis Poloniæ exussit & desolauit.

Has autem in hoc Ducatu arces Rex Poloniæ possidet.

Parnaua
recuperata.

KARXHAUS, Helmeth, Rugen, Parnauam arcem insignem & munitam cum ciuitate mari adiacentem. Hæc à Suetiæ Rege primum occupata erat, sed postea à Polonis inopinatè capta in ditionem Regis Poloniæ cessit.

VIRLAN-

Territorium hoc Liuoniæ inter Orientalem, & Septentrionalem plagam situm, à Septentrione Baltici maris sinu terminatur, ab Oriente Nerua fluuio celebri ex lacu Peijbas emergenti, & in mare Balticum ingredienti aluitur. A Meridie Estlandiæ, ab occasu Hariæ contermina est, & octo miliaribus in longitudinem, à Nerua fluuio ad Reualiam vsq; extenditur, hasq; arces complectitur.

NERVA arx & ciuitas insignis, munitissimaque, ad fluuium eiusdem nominis sita. Ex aduerso in altera ripa arcem à Moscho erectam Iuanow Gorod dictam habet, atq; fluuius prædictus Nerua, has arces interfluens Moschorum, & Liuoniensium imperiū olim dislimitabat.

TOLCZBURG arx ad sinum maris Baltici inter Neruam & Reualiam ciuitates æquali distantia sita.

WESENBURG arx, & Capitaneatus.

BERCHOLM olim arx Episcopi Reualiensis erat. Afs quoq; & Est, duæ arces nobiliū Liuoniæ vna Roberti à Gilsen, alia Bernardi de Tabe.

Has omnes arces cum suo territorio Moschorum Princeps occupauit.

HARIA PROVINCIA.

Haria iuxta mare Suetiæ sita, in longitudinem sedecim miliaribus, & octo in latitudinem extenditur, cum Virlandiæq; territorio pro Ducatu computatur.

Hæ arces in ea sitæ sunt.

REVALIA vrbs celebris cum arce munitissima ad sinum maris Baltici condita est. Sede Episcopali clara, sub Rege Polonia à Suetiæ Regis exercitu occupata. Moneta Reualienses propriam quadriangularem cudunt. Reualiensis Episcopus arces aliquot sibi subiectas possidebat, in ciuitatem tamen nullum ius imperiumue habebat, sed Magister ordinis eam administrabat.

BADIS castrum & Monasterium insigne, Suetenses inopinata irruptione cœperunt.

FEGVEVR arx olim Episcopi Reualiensis à Moschorum Duce expugnata nunc tenetur.

GERVENLANDIA DVCATVS.

Gruenlandia Regio mari adiacens, septem miliaribus in longitudinem, sex in latitudinem patet. Frumenti & cæterarum rerum ex terra nascentiū feracissima, vnam arcem, Vitenstein dictam principalem, cum pagis & curijs compluribus nobilium habebat. Eam sub Rege Polonia, Suetensium Rex occupauit, Bialykamiē, id est, albus lapis Polonis dicta. In hijs territorijs, siue Prouincijs Liuoniæ prædictis, (quæ etiam pro Ducatibus cōputari possunt,) variæ sunt multarum gentiū linguæ: plebs ipsa Liuonica tribus ferè linguis, (non multum tamen à se diferētibus) vtitur, ad Lituanicumq; idioma, magna ex parte alludūt, barbarie & moribus incultis rigent, Lituanis, & Samogitis, ob vicinitatem in omnibus persimiles sunt. Vestitu vili, coq; vt plurimum cinericio, ad Germanicū habitum alludenti vtuntur, ex tiliæ libro more Lituanorum, & Ruthenorum coturnos, connectere solent, vel ex iumentorum pellibus, vna cum fetis detractis. Fœmineus sexus in pagis more gentis Cyganorum, (vel vt quidam volunt Cyreneorum) vagabundæ, vestiuntur, vestitumq; quibusdam globulis plumbi, cuperis, & electuarijs exornant, indusia quoque circa collum præcipue annulis, intertexturisque varis ornant.

*Heruclan
dia.*

*Bialykamiē
ien arx.*

*Liuonum
agrestium
habitus,
mores, &
idioma.*

*Mulierum
Liuonica-
rū habitus*

L I V O N I A E

Crinibus passis, mulieres vetulæ, & virgines omnes promiscuè incedūt, capitis ornamenta quædam mirè, ex globulis quibusdam, confeta ad similitudinem vnionum, Genmarum uè, varij coloris gestant, omnes ferè matronæ sagæ, & incantatrices peritissimæ sunt, artibus Magicis supra modū deditæ. Pane vilissimo teterrimoq; , & cibarijs simplicissimis, vtuntur. Frumenta omnis generis tritura excutiadaque perindè, vt Lituani, primo in calidissima casa, ad id præparata fumo exsicant, & postea in horreo coram extructo excutiunt. In ollis figulinæ artis nusquã, nisi in lebetibus æris, cupreis uè, in pagis & ciuitatibus coquunt, neq; tibi ollam argileam aliquò, per totam Liuoniam videre licebit. Paleis quoq; frumentorum, vulgus magna ex parte cū farinæ siliginis mixtis, vtitur. Et quamuis miserima gens fuerit, supra modum tamè callida, fallax, tumida, atrox & ad cædes patrâdas prompta. Polonos, Lituanos, Ruthenos, cæteroq; extraneos Regi Poloniae militantes, (extra Germanos, quorum sub iugo olim fuerunt,) maximè inuident, eosq; depredatores, & comestores bonorum, fundiq; suæ calamitatem appellant, & vbi possunt quoscunq; milites astu circumuentos, & incautos opprimunt. Vni vel duobus viris transitus difficilis est, præcipuè si apud agrestes pernoctauerint: nam somno oppressos, magna ex parte trucidant, suffocantq; . Diuersoria in hac regione rara, vel penitus nulla reperiuntur, sed ad curias, & prædia viatores diuertere, ibidemq; pernoctare solent, Templâ quoque rarissimè, nisi in arcibus visuntur.

*Vitus Li-
uonum mi-
serimus.*

*Peruerses-
tas Liuonū*

*Ciues &
Nobiles in
Liunia
Germani.
Matrona-
rum Regen-
sū habitus*

Ciues & Nobiles omnes Germani sunt, Germanisq; moribus & idiomate vtuntur. Fœmineus sexus pallia rubea, communiter capiti imposta, ad talos cum frequentissimis plicis gerit. Vittas mulieres in capitibus non gerunt, sed contricatos crines, (quos maximè nutriunt, vel ad id præparatos adaptant,) tam matronæ quam virgines capiti circumnectunt. Pileos siue biretos quadriangulares more, Cardinalium Romanorū gestant, quædam verò, pallijs cum velamine velut tecto, frontem & caput tegente vtuntur.

Sponsa cum ad matrimonium contrahendum deducitur, corona argentea deaurata rotunda, & in altum prominente ornatur, omnisq; virginalis, & matrimoniarū chorus, rubeis pallijs vestrutus, longo ordine præit & sequitur. Ceruisia ex ordeo & lupulo passim in pagis & ciuitatibus gustu amarissima, maximè differenti à cæterarum regionum ceruisia vtuntur, attamen gens illa & omnes Germani regionis incolæ, hunc potum suauiter præbibunt.

Siliginis & frumenti Liunia diues est, ad cò vt exteræ quoq; & transmarinæ nationes Lubeca, Amsterdam, Olandia, Dania, Suetiaq; eius vbertatè præsentiant, ad quas grandicopia frumenta, è Liunia deportantur. In Liuoniam quoque ipsam ex Russiæ Lituaniaque regionibus, fluuiio Dwina & Nerua, siligo & id genus rerum plurimum aduehitur. Pecoribus & iumentis domesticis omnis generis abundat, lacubus, fluuijsq; piscosis, & syluis ad venationem idoneis referta, in quibus habet, vrsos, alces, vulpes, lince, maturos, castores, & omnis generis animalia. Lepores in Liunia mutant æstate, & hyemè colorè, perinde vt Heluetijs in alpibus, hyemè sunt albi, & æstate cinericei. Inferunt & Moschouitæ pelles vrsarum, albas in Liuoniam, quas ex frigidissimis Septentrionibus regionibus, maximè ex Dwina prouincia Oceano glaciali adherenti acquirunt. Religiosissima gens Liuonica post susceptâ Christianam fidem, Romanæ Ecclesiæ ritum ardentè obseruans erat: Domini etiam ordinis Theutonici, & ipse Magister, priusquam ad Luteranismum desciscerent, religiosa pietate diligenter, ordinis regulas, in moribusq; & habitu cultum decentem obseruabant. Diuorum delubra, pietate & pulchritudine decorabant, quæ hodie à Lituanis, penè demolita & desolata videntur, ditionemq; suam ab omni incurso barbarorum strenuè, summa cum laude vindicabant, omnia denique illis ex voto, (benignitate Diuina propter religionis antiquæ obseruantiam prosperante,) cedebant: & Moschum barbarum potentem hostem, à finibus suis sæpissimè summa cum victoria propulsa, prout ex his duobus præclaris & victoriosissimis certaminibus, (quos mihi explanare lectori haud

*Liunia
ferax.*

*Religio Li-
uonum.*

haud

haud ingratum visum est,) apparebit.

Anno quo lux diuina, humana in specie cœlitus mūdo affulsit, 1381. Magnus Moschouitæ Dux, Liouiensium castrum Nenhuis, in prouincia Derptensi acerrimè oppugnabat, cui oppugnationi, ipse sua persona, cum trecentis millibus armatorū intererat. Demum post diutinam, & acrem obsidionem, crebrasq; irruptiones, mœnia & propugnacula diruta, labefacere inceptabāt: obsessi etiā defatigati, & viribus exhausti ac destituti, Diuinæ propugnationi & tutelæ, humiliter sese submitunt, ipse etiam præfectus arcis, nocte veneris diem antecedente, in somnis ante aram quandam prostratus, flagranti, corde orabat, vt Deus in tam deplorato rerum statu, sibi suisq; auxiliari dignaretur, fœlicemq; grauis obsidionis liberationē elargiretur. Sole igitur tenebras noctis discutiente cum Moschouitæ certam, iam arcis expugnationem, sibi promitterent. Præfectus ille è precibus exurgit, arcuque arrepto, telum cum cuspide præacuta, è fenestra propugnaculi in medium exercitum Moschouiticum iaculatur, & aspirante conatibus Deo, ipsius magni Principis cor, lætaliter transfigit: concurrunt trepidi Moschouitæ, dominumque exanimatum leuant, & cum magno vlulatu deplorātes funestissimum casum Domini sui, relictis castris, & arrepto cadauere, in Moschouiam fuga sibi consulentes, pergunt, Liuones ex arce sese proripientes, hostes fugientes persequuntur, per agrosq; syluas, & pagos, pallantes affecutos trucidant, obruunt, telisque transfigunt, & vidētes mirabili memorabiliq; modo numinis auspicio, se liberatos, arcum ad perpetuam rei memoriam, Deo dicatum, in Basilica arcis ad altare appēdūt, sole batque in eo templo cultus Diuinus, magna pietate & deuotione peragi, sed postea Anno Domini 1551. Luteranis dogmatibus assumptis, nullum pristinæ pictatis vestigium conspiciebatur, arcus tamen prædictus immotus ad altare pendebat, donec tandem Anno Domini 1558. Ioannes Basiliades modernus Dux Moschouitæ, eandem arcem potitus, religionem, quoque Luteranam immutauit.

Aliud celebre, & perpetua memoria dignum, prælium Liuones contra Moschouicæ Ducem gesserunt, Anno 1500. sub ordinis Teutonici Magistro, Domino Woltero à Pletenburg, qui cum Moschis enim statuisset, publica ieiunia & solennes lætanas, secundum morem Ecclesiæ Romanæ, instituit, nondum enim eos Luterana doctrina à Catholicismo transuersos egerat, Menseq; Septembri paulò post natiuitatem Mariæ virginis, exercitum ordinat. Rigensis quoque Archiepiscopus mille Germanos equites adducit, Torpatensis Episcopus quingentos, Reualienfis & Habselensis itidē quingentos simul, ita vt Magister Liuonicus septem haberet, Germanorum equitum millia, & quinq; millia Curionum pedestrium (qui populi sunt Liuoniæ, in Regione quæ Curlandia dicitur.) Hoc cum exercitu Magister, Russiam finitimam Moschouitæ Ducis inuadit, Arcesque & oppida quædam expugnat, inde ipso exaltationis sanctæ crucis die, ad urbem Pscouiam exercitum ducit, iuxta hanc sita est planicies. duorum miliarium latitudine patens, in quam cum deuenerūt, obuiam illis procedit Moschouiticus exercitus, centum millia armatorum (in duodecim acies distributus) continens. His adiunctæ erāt Tartarorum copię barbarie feroces, triginta millia conficientes. Itaque Teutonicus Magister, vbi aut turpiter fugiendum, aut ingenti cum animo, aduersus tantum exercitum, barbarie & armis formidabilem procedendum videt, nihil de victoriæ spe remittens, aleam belli tētare constituit, & animis suorum confirmatis, clasticum canere iussit, Moschouitæ quoq; ex aduerso signa tollere, patrioq; more tubas inflare & timpanulas, (quas paruas singuli præfectorum habere solent) pulsare ceperūt Magister Theutonicus, globos tormentarios scloppetariosq;, velut crebra continuatq; tonitrua, in Tartaros contorquet. Tandem maximo clamore strepitu, armorumq; coruscatione, vtrinque concurrunt, Tartari & Moschouitæ arcibus, & sagitis assueti, densissimo creberrimoq; telorum iactu, æthera obūbrant, quæ tamen emissa aërē irrita, verberabant, Tartari vbi prælio, à Teutonicis fusi fugatique fuere, duodecim Moschorum acies, centum millia conficientes, viribus animisq; recentes succedunt. Teutones cæsis Tartaris, vbi bellum recrudescere sentiunt, quanto maiorem hostiū

Moschouitæ
Nenhuis
Liouonia
oppugnata.

Insignis
gloria Moschouitæ
Ducis occisi.

Wolter
Pletenburg
Magister
Liouonia.

Liouones
Moschouitæ
inuadunt.

Conflictus
Moschorum
cū Teutonicis
acerrimus.
Moschouitarum
centum millia
Teutonorum
duntaxat, vnus
occidit.

LIVONIAE

vim prioribus, succedere vident, tanto maioribus animis in hostes irruere, & velut ab integro noua virtute resumpta, ingenti cū fremitu cæsim, punctimq̄, vergente iam ad vesperam die, conflagunt. Ex Moschouitis qui supererant, fuga sibi consulentes in Pscouiam se recipiunt, prælio itaque dirempto, compertum est ex Teutonicis, vnum duntaxat desideratum, compluresq̄, sed non lætali ter vulneratos, Moschouitarū, verò & Tartarorum, circiter centena millia trucidata, ita vt duobus miliaribus, cadauera passim prostrata iacerent; triginta verò millia fuga elapsi sunt. Memorabilis sanè Triumphus, & sempiterna memoria dignum, singularis virtutis & fortitudinis exemplum. Hac igitur clade suorum Moschorum Dux Basilius Ioannis, audiens, cum summo stupore admiratus, tātum exercitum, tam exigua, turpiter cæsum, & prostratum, ad quinquaginta annos cum Teutonicis inducias, confestim firmavit, Ruthenique, & Moschouitæ, ab eo tempore, Theutonicos ferreos viros appellabant.

Memorabilia
Victoria

Moschus
petit. factus
dux à Liuo
nibus.

Liouones
ferrei vocati
à Moschis.

Ex his igitur felicissimis, & victoriosissimis duobus, Liuonorum cum Moschouitis prelijs, (quamuis multa varij euentus prælia, inter eos vtrinque eueniebant) apparet, quod Liuonienses, ordoq̄; Teutonicus, priusquam à Catholicismo desciscerēt, manu Diuina, contra quosuis incursum hostium propugnabantur, omnibusq̄; rebus ex terra nascentibus, & cæteris fortunis, copiosè affluebant. Vbi verò Luterana dogmata amplecti Anno Domini 1527. cæperunt, pietatem & religionem auitam, cum omnibus virtutibus vna excusserunt. Postea varijs & diuersis plagis, omnes passim grauissimè afflicti sunt, ad eò vt vniuersa elementa, in vindictam eorum conspirasse viderentur. Terra enim Regionis quæ omnium frugum & fructuum leguminumque feracissima erat, victum (nihil proferens) illis denegabat. Aqua etiam lacusq̄; olim piscosi nullo pisces dabant, Aer quondam saluberrimus hominum saluti à Deo cōcessus, in venenum & contagium conuersus erat. Igne etiā & ferro Moschouitæ vniuersam Derptensem Prouinciam, crudeliter vastabant. Sed Teutonici fratres nobiles, & ciues, huius afflictionis culpam, & numinis offensam, Catholicis imputabant.

Mutatio religionis
in Liouonia.

Plage diuinae
in Liouonia, fames
pestis, ignis
gladius.

Moschouitæ
Liouonia
vastant.

DE INTESTINO ET CIVILE LIVONENSIVM BELLO,
& causa expeditionis Regis Polonia, contra Magistrum
Liouonensem.



Magister Liouoniæ, cum omnibus Teutonici ordinis fratribus & equestri ordine, post Luteranismum susceptum, Archiepiscopo Rigensi collegæ suo, ob non susceptum dogma Luteri aduersabatur. Hic autem Archiepiscopus ex Illustri prosapia, Marchionum Brandeburgensium genus ducebat, frater Alberti Marchionis Brandeburgensis, olim Magistri Teutonici ordinis, & postea Ducis in Prussia, neposq̄; Regis Poloniae.

Magister itaque Comitij generalibus celebratis, conclusit & constituit Archiepiscopum bello appetendum esse, in quod totus ordo & nobiles cum omnium suffragijs consenserunt. Episcopus quoque Torpatensis Hermanus, vt erat inconstantis animi, facilè ad oppugnandum Archiepiscopum indutus est. Reualiensis etiam & Habselensis Episcopi, Magistrum metuentes, facilè in castra eius concesserunt, & ita vniuersa Liouonia in Rigensem Archiepiscopum, hostiliter conspirauit. Anno itaque 1557. paulò post natalem Diui Ioannis Baptistæ, ordinis Teutonici Magister, Vilhelmus Furstemberg, exercitum cum commendatoribus conscribit, tres quoque Episcopi prædicti, copias suas eidem coniungunt. Sicque instructissimo exercitu, & magno cum apparatu, Rigensem Prouinciā hostiliter inuadant. Archiepiscopus Rigensis tametsi defensionem meditaretur, & magnam nobilium partem sibi adiunctam haberet, infirmior tamen erat, & viribus impar, vt tãti exercitus vim sustinere & propulsare neutiquam posset. In arcem itaque Cokenhusen natura loci munitissimam, in edita rupe constructam, cum suis profugit. Magister verò cum cum vniuerso exercitu ibidem, graui obsidione, oppugnabat, tormentis machinisq̄; bellicis muros fatigans. Sed neque tormentorum

Cōspiratio
aduersus
Archiepif.

Archiepif.
cedit.

Kokenhusen
cū Archiepif.
capitur.

mentorum

mentorum crebra tonitrua, neq; validos hostium impetus muros labefacere poterat, sola fames & inædia obsessos ad deditioem cōpulit, octauo itaq; obsidionis die portis adaperitis Archiepiscopo iubente, hostibus sese dederunt. Ordinis Teutonici Magister Archiepiscopū, non vt vnus Prouinciæ & vrbis Rigenfis cōsortem, non vt clarę profapiæ Brandeburgensium Marchionum Principem, non vt Præsulem & Primatē, sed veluti barbarum hostem tractat, contumelijs & probris ludificatur, omnibusq; oppidis, arcibus & pagis mulctatum, carceri mancipauit, totoq; anno vincētū detinuit.

Rex Poloniae Sigismundus Augustus, vbi id ordinis Marschalco, (quē Magister bonis omnibus spoliatum, eò quod bellum contra Archiepiscopum suscipiendum dissuadebat expulerat) rescisisset. Tanti Principis Nepotis suis, seruilē captiuitatem ægrè tulit, rei que indignitate commotus, Episcopum quendam in Liuoniam ad Magistrum ordinis, hac in causa destinauit. Qui cum multis rationibus, de liberando Archiepiscopo nomine Regis, coram Magistro ageret, Magister neque exarcerandi Archiepiscopi, nec componendorum dissidiorum spem præbuit. Itaque Legatus re infecta ad Regem reuertitur. Rex Poloniae, vt operam suam irritam cognouit, ordinis Magistro, omnibusq; eius auxiliarijs, bellū denunciat, quo nuncio accepto, cōfestim Magister ingentem thesaurum, in Germaniam ad exercitum ibidem conscribendum, mittit, adductaque sunt aliquot millia equitum, & sex vexila peditum Germanorum in Liuoniam. Rex Poloniae haud diu moram trahens, in festis signis in Liuoniam contendit, equitum simul & peditum armatorum virorumque electissimorum, centena millia, cum tormentis, amplissimaque bellica suppellectili procedunt, ordinis Magister vniuersos quos habebat præfectos & commēdatores Regi opponit, Episcopi quoque tres, Derptensis, Reualiensis, & Habselensis, copias suas eidem coniungunt, Itaq; Ordinis Magister tunc temporis habebat Germanorum equitum septem millia & sex peditum vexilla, bene armati. Præterea enim agrestium aliquot millia Liuonorum, Sed Magister Polonorum validissima lectissimaque manu inspecta, victorię spem prorsus abiecit, legatumque ad Regem qui præsens in armis erat otius destinauit, prælium deprecando, & pacem humillimè efflagitando. Rex clementer & benignè respondit, nisi viduas, pupillos, orphanos, & inopes, innocentēque colonos misereretur, nullo pacto pacem se cum Magistro initurum, sed vt Magister ordinis agnoscat, (inquit) me sanguinis aut belli sitientem non esse, ipse si pacem expetit, huc ad nos intra octodecim horarum spacium accedat, Principemque & Archiepiscopum Rigensem vna adducat, dein pacis & concordie rationem inibimus. Thewtonicus Magister hoc responso accepto, cōfestim Archiepiscopum qui non longè aberat, custodia liberari, & è vinculis educi iubet, ambo itaque trecentibus equitibus, inermibus stipati, ad Regem veniunt. Ibi cum vltro citroque de pace ageretur, tandem concluditur, vt Magister ordinis Archiepiscopum in pristinum statum restitueret, omneque damnum & detrimentum eidem illatum resarciret. Præterea Regi Poloniae stipendia in milites erogata persolueret. Graues hæ erant ordini Teutonico pacis conditiones, attamen Magister metu grauioris periculi vrgente, consensit & secundum pacta omnia præstitit. Postea Archiepiscopo prædicto, è viujs decedente, Rex omnes arces ciuitatesque, pagos, & curias, ad Archiepiscopatum pertinentes, iure propinquitatis in Liuonia occupauit. Magistro quoque prædicto, à Maschouitis in arce Felin per proditioem militum suorum capto, & in Moschouia in vinculis mortuo, tota Liuonia cum suis Prouincijs in ius Regis Poloniae cessit. Atque hic vltimus

Magister ordinis, Vilhelmus Furstemberg, Magisterium Teutonicorumque fratrum Crucigerorum in Liuonia, ordinem terminauit, absoluit, finemq; extremū imposuit.

* *
*

Legatus
Regis Polo-
niae in Li-
uoniam.

Causa bel-
li Liuonica

Rex Polo-
armata
manu in
Liuiam
contendit.

Magister
Liuiam
pacem ef-
flagitat.

Pax sub cō-
ditionibus
Magistro
Liuiam cō-
ceditur.

Magister
Liuiam ca-
pitur.

Finis ordi-
nis Liuiam

TABVLA ET SVMMMA ARCIVM CASTRORVMQVE LIVONIAE

CVIVS DOMINIO SINGVLAE

subsint, exceptis curijs, prædijs,
& præfecturis.

* *
*

Regis poloniae Arces in Liuania & Ciuitates	1. Dunamunt.	19. Zelborg.	35. Konnenburg-
	2. Blokhaus.	20. Kreczborg.	36. Smilten.
	3. Riga.	21. Dunēborg.	37. Lemzel.
	4. Karxhaus.	22. Rodenpeus.	38. Treiden.
	5. Helmet.	23. Nitaw.	39. Cremon.
	6. Rugen.	24. Sefuegen.	40. Sancel.
	7. Parnaua.	25. Georgēborg.	41. Dalen.
	8. Ermes.	26. Letwborg.	42. Wantel.
	9. Burtnich.	27. Sossiten.	43. Salis.
	10. Wolmcr.	28. Ludsen.	44. Nochromen.
	11. Aries.	29. Luden.	45. Rossenbek.
	12. Segenuol.	30. Landon.	46. Maian.
	13. Neuenhul:	31. Schāczborg.	47. Pierkiel.
	14. Kirholm.	32. Filac vel Ma-	48. Roppe.
	15. Vxul.	ienhausen.	49. Nabbe.
	16. Lenuard,	33. Rodenpeus.	50. Erle.
	17. Ascherad.	34. Serben.	51. Bersen.
	18. Kokenhaus.		

Ducis Curlādiæ feudalisi & vassalli Regis poloniae arces.	1. Seleborg.	7. Schroden.	12. Winda.
	2. Bassenburg.	8. Hasenpot.	13. Goldingen.
	3. Doblin.	9. Durbin.	14. Sabel
	4. Mittaw.	10. Hrubrin.	15. Candaw.
	5. Newburg.	11. Alfangen.	16. Tuczum.
	6. Frauenburg.		

Ducis Mofchouia Caftra.	1. Derp.	10. Raden.	18. Iwangerod.
	2. Falkenaw.	11. Lais.	19. Newburg.
	3. Werpech.	12. Operpal	20. Tolsburg.
	4. Kirempe.	13. Felin.	21. Westenberg.
	5. Ollentorn.	14. Tarneft,	22. Berlholm.
	6. Newhaus.	15. Talckofen.	23. Afs.
	7. Odenpel.	16. Fegfeor.	24. Est.
	8. Holfen.	17. Nerua.	25. Cunctal.
	9. Kanelicht.		

Regi Swetia arces.	1. Reuel.	Magni fratris Regis Dania arces.	1. Arnsborg
	2. Witenstein:		2. Sonenburg
	3. Badis.		3. Lode
	4. Hapsel.		4. Pilten
	5. Leal.		5. Edualen
	6. Ficzel.		6. Hasempot
	7. Verder.		7. Angermunde.
	8. Foelix.		8. Dendangen
			9. Newdaus
			10. Samboten

OMNIVM

78

OMNIVM REGIONVM

MOSCHOVIAE MONARCHAE SVBIECTARVM, TARTARORVMQVAE

CAMPESTRIVM, ARCIVM, CIVITATVM PRAE-

CIPYARVM, MORVM DENIQVE GENTIS, RELI-
gionis, & consuetudinis vitæ, sufficiens, &
vera descriptio.

* *

*Adiuncta præterea gesta præcipua, Tyrannisq; ingens moderni Monarcha
Moschouia. Ioannis Basiliadis, nuper perpetrata, vera fide descripta.*

CANDIDO LECTORI ALEXANDER GWAGNINVS
Veronensis, peditum in arce Vitebska finitima Moschouia Praefectus. S. D.

Moschouiam terminosq; eius quibus interclusa sit, candide Lector descripturus. Primum vnde nomen traxerit, opere pretium mihi dicendum esse censeo. Hæc autem est, quædam Regio in Meditullio Russiæ, (vt dicitur.) Albæ, ad Septentrionem, Orientemque porrecta, à qua cætere omnes Russiæ circumiacentes Regiones, (quamuis varijs & diuersis nominibus appellatæ,) Moschouia nomen sortiuntur, incolæque earundem vulgò Moschouitæ appellantur, & ipse Monarcha Russiæ Regionum Moschouia, magnus Dux nuncupatur. Porrò parua & obscura, initio gens Russorum fuerunt, Moschouia, sed iam nunc accessione plurimorum Principatum Russiæ, partim successionibus iustis adiunctorum, partim vi vel fraude subactorum, præterea finitimorum gentium, Regionibus expugnatis, & occupatis, maxima incrementa cœpit, adè vt pro imperio amplissimo computari possit. Hic itaque, qua potuimus diligentia, Moschouia imperium, cum suis Regionibus, (doctorum Virorum Cosmographorumque, & peregrinorum diuersorum lucubrationibus adhibitis, propriaque experientia, & præsentia nostra magnam partem rerum assecuti,) Ducatibus, Prouincijs, Castris, Oppidis, & Urbibus præcipuis, fontibus, lacubus, fluminibusque, quibus hæc regio vbique scaret, mores denique, Religionem, habitum, & vitæ consuetudinem, tituli que ipsius Principis quo gaudet, normam & rationem descripsimus. Gesta etiam præcipua, siue potius Tyrannidem hisce temporibus, ab eodem Principe, paruo temporis interuallo editam, & crudeliter perpetrata, bona fide subiecimus. Tartarorum præterea Campestrium, in Hordas, (vt dicitur,) siue Regiones quasdam, diuisorum situm, mores, & viuendi modum exarauimus. Tu interim Lector beneuole hanc nostram qualemcunque operam, boni consule, nosque redama & vale.

*Moschouia
olim gens
obscura.*

*Moschouia
Imperium
unde cre-
uit.*

* *

ARMA MAGNI DVCIS MOSCHOVIAE.



DE MOSCHOVIA REGIONE, VRBE QVE EIVS- dem nominis precipua. Caput I.

*Moschonia
denominatio.*

MOSCHOVIA, *Moskwa* vulgo dicta, Vrbs amplissima, Caput & Metropolis totius Russiæ albæ. Magno Moschorum Duci subiectæ, vna cum Regione, siue Ducatu, à fluuiio gentili *Moskwa*, dicto, præterlabente, nomen sortita est. Hic autem fluuius in Thwerensi regione, iuxta oppidū *Olesco* dictum, fontes suos habet, indeque octuaginta, verst (quorum quinque in Polonico miliari clauduntur,) emēsis, ad Moschouiam ciuitatem decurrit, qua præterlapsa receptis aliquot fluuijs Orientem versus fertur, in regioneque Rezanensi, *Occa* fluuiio commiscetur.

*Moskua
fluvius.*

*Moschonia
ciuitas.*

Ciuitas Moschouia Orientem versus, multum porrecta est, tota lignea, satisque ampla, quæ procul spectantibus amplior, quam re ipsa sit, apparet. Nam horti, aræque in qualibet domo, & plateæ spaciose, magnam ciuitati amplitudinem, dilatationemque præbent. Insuper omnium opificum, igne vtentium, extra ciuitatem longo ordine, ædes protensæ amplas plateas, (inter quas sunt prata, & agri) habentes. Hocque modo ciuitas ingens, & supra modum ampla videtur. Denique transfluum, *Basilius* pater moderni Principis, pro satellitibus suis, cæterisque extraneis, Polonis videlicet Germanis & Lituanis, (qui à natura *Bachum* sequuntur,) oppidū *Neletki* dictum, quod cognomen ab infundendis poculis habet, extruxit. Illic verò omnibus extraneis militibus,

tibus, & aduenis Satellitibusq; Principis, inebriandi vario potus genere, facultas concessa est, quod Moschouitis graui sub pœna prohibetur. Exceptis aliquot diebus in anno videlicet tempore natiuitatis, & resurrectionis Dominicæ, pro festo Pentecostes, & in quibusdam solennioribus festis diuorum, præcipuè verò Nicolai, quæ Diuino ferè cultu profecuntur, & beatæ virginis Mariæ, Petri & Ioannis festis, intereà verò velut vinculis emissi, Bachum, & non festum illius diui (cuius diem tunc temporis celebrât) aduenisse gratulâtur, & sacris nondum peractis, velut siues vario potus genere obruti, temulenti, ebrijq; idemtidem vociferantes, seque velut obfessi, mutuò cædentes, & contumelijs varijs afficientes, vagantur. Si aut huic genti quotidie, inebriandi facultas concessa esset, sese mutuis cædibus funditus exterminarent. Ebrij etenim mentem, rationemque velut bruta animalia, prorsus amittunt, & in se vicissim cultellis, pugionibus, & id genus fraudulentis telis, sæuiūt. Sed ad rem redeo. Huius vrbis predictæ tam vasta magnitudo facit, vt nullo certo termino, muro, fossa, propugnaculisuè muniti possit, plateæ tamen, quibusdam in locis, trabibus transversim positis obstruuntur, adhibitisque custodibus ad primam noctis facem, ita obfirmantur, vt nemini aditus in eam pateat. Tamque ad modum lutosa & cænosa est, vt in plateis pontes passim, necessariò extructi sint, nunc tamen vallo de terra, vt audiui, circumducitur.

Moschouitis inebriandi prohibetum. Moschouitis certa habent tempora inebriandi.

Arces muratæ duæ amplissimæ, insimul ciuitatis formam referentes, quarum vna Kitaigorod, altera Bolsigorod. gentiliter apellatur, quas ab vna parte Moskwa fluuius, ab altera Neglinna, in qua molendina plurima sunt, preterfluit, Ecclesiæ Diuorum lapideæ, & ligneæ, ædesque nobilium & magnatum, in ea frequentes sunt. Ultra Neglinna, nam verò, in agro Nerbat dicto, ab arce ad sagitæ iactum, modernus Princeps Ioannes Basiliades, curiam amplissimã Anno Domini 1565. extruxit, quæ Opriczna, id est, seorsuua habitatio dicitur, vbi ipse Princeps cum Satellitum suorum, virorum, ex robustissimis delectorum, numerosa manu moratur, quos ille ad tutelam sui, perindè vt Turca Ianiczarus fouet, vigintique ferè millia superant, ex hijs maior pars sclopettariorum, cum bumbardis longioribus. reliqui cum frameis arcubusque & lanceis loriceis armati incedunt. Nuperque eos modernus Princeps adinuenit, pro explenda sua tiranide prout inferius in gestis illius patebit.

Opriczna.

Satellites selecti Moschouia Principis.

Cæterum vrbem ipsam Moskwam, cum vtraque arce Tartari Præcopences, funditus exusserunt, Anno Domini 1571, mense Maio ipso die Ascensionis Dominicæ, vbi ingens & innumerabilis multitudo populi, in vrbe & arce flamma fumoque suffocati, & combusta est, paucis fuga elapsis, & vna duntaxat arx Kitaigorod vix defensa est, magnamque captiuitatem Tartari inde abduxerunt. Sed ad rem redeo.

Moschouia à Tartariis exusta.

Omnes merces, quæcunque ab extraneis in Moschouiam afferuntur, continuò apud thælonci præfectos profiteri, ac indicari coguntur, quæ hora constituta conspiciuntur, & estimantur, æstimatas verò nemo nec emere, nec vendere audet, nisi prius fuerint Magno Duci ostensæ. Quò fit vt mercatores interdum diutius quam conuenit, cū suo damno detineantur. Quando verò ex Lituania in Moschouiam legati, à Rege Poloniae proficiscuntur, tum omnes cuiuscunque nationis mercatores, in legatorum fidei, & clientelam suscepti, in Moschouiam sine thæloncis ire possunt, & victum sufficientem, ex thesauro magni Moschouicæ Ducis habent. Hæ autem præcipuæ sunt merces, quæ ex Lituania, Russia, & Poloania, & à cæterarum Regionum, mercatoribus in Moschouiam importantur, Pannum omnis generis, atque coloris, Item Sericum, vestesque sericeas, & auro siue argento intertextas, lapides prætiosi, aurum filatum, gemmæ, & id genus alia metalla prætiosa. Insuper, Piper, Crocus, zingiber & cætera. Interdumq; viles quasdam res suo tēpore illuc important, ex quibus aliquando lucrū afferunt sæpè etiam euenit vt rei alicuius desiderio, omnes Moschouicæ teneantur, qui mercatorum primus attulerit, plusiusto in ea lucratur. Dein cum plures mercatores earundem rerum, magnam copiam aduexerint, tanta nonnunq̄ vilitas earum consequitur, vt is qui res suas primo magno vendiderat, easdè rursus vilescente pretio redimat, magnoq; suo commodo in patriã reducat. Merces verò quæ indè asportantur

Mercatores, modusq; mercandi in Moschouia.

Merces quales in Moschouia importantur.

sunt pelles variorum animalium diuersæ, cæra quoque & id genus mercimoniorum. In Tartariam autem fellæ equorum frena, vestes, corrigia, arma autem & ferrum non nisi furtim apportatur, cultellos tamen, secures, acus, specula, marsupia, & id genera alia ducere licitum est. Hæc autem gens Moschouitica, circa mercimonia, fallacissimè versatur, præcipue verò cum extraneis, nam dum aliquid vendunt, rem minoris constantem dimidio pretio (quod & Lituanis nunc peculiare est) in fraudem emptoris actam æstimant, & quamprimum iurare incipiunt, aut obtestari, scias ilico dolum ibi latere, animo enim fallendi ac decipiendi iurant. Sed externi quoque in rerum permutatione, hoc maximè obseruant, vt dum Moschi pelles alioqui vili petrio constantes, plurimi æstimant, illi visum illorum exemplo merces suas parui constantes, carius indicant, sicq; ars deluditur arte. Pellium magna est apud eos diuersitas, Zebellinorū enim nigredo, longitudo & densitas pilorum, maturitatem significat. Hæcque pretiū augent. In Vstingiensis, aut & Diuonensis, Petzoræque prouincijs, præstantiores reperiuntur. Madauricæ pelles, ex diuersis partibus afferuntur. Ex Suetiæ vero Regno optimæ aduehuntur, circa Moschouiam verò maior est eorum copia, Hermellinorum etiam pelliculæ, ex pluribus pariter locis inuersæ, in fasciculis afferuntur, habentq; signa quædam circa caput & caudā, ex quibus cognoscuntur, an congruo vel incongruo tēpore sint captæ. Castorū quoque, & Vulpiū nigrarū pelles, in magno pretio sunt.

Prouincia ipsa Moschouitica, nec lata nimis nec fertilis est, cuius fertilitati ager vbiq; arenosus plurimum obest. Accidit ad hæc immoderata aspera que nimis, aëris intemperies, nam ob hyemis rigorem, fata, ad maturitatem peruenire non possunt, etenim tam intensa ibi nonnunquam sunt frigora, vt quemadmodum apud nos æstatis tempore, præ nimio solis ardore, sic ibi præ frigore asperrimo, terra in hiatus disrumpatur. Insuper etiam aqua in aërem effusa, sputumque ex ore projectum, anteq̃ terram attingat congelatur, rami etiam fructiferarum arborum rigore hyemis, aliquando profusus pereunt. Homines quoq; gelu concreti, mortui sub dio, in vehiculis frequenter reperiuntur, quin & vrsi etiam syluestres, fame stimulatī, relictis syluis per vicinas villas passim discurrunt, & in domos colonorum irruunt, quorū impetum atq; vim cū rustica turba fugit, frigore aspero foris miserè perit. Atq; tanto nimio frigori, æstus quoq; torridus quādoq; respondet, vt aliquando stagna & flumina æstu, nimioque ardore solis, profusus exsicarentur. Prata quoq; & cætera frumenta veluti flamma aliquando exuruntur. Hic autem nimius æstus solis, per septem dies tantum non plus durare solet: Hæc prouincia melle ferisq; caret, leporibus tantum exeptis, quibus supra modum abundat. Frumento oleribusque communibus affluit, cerasa in tota regione nunq̃ reperiuntur, aliarū arborū quamuis fructus habeāt, verū insuaues. Huius Regionis cœlū adeò salubre est, vt ibi vltra Tanais fontes, præsertim Septentrionem, ac etiam Orientem, magna ex parte versus, nulla pestis vnq̃ sæuierit, habent tamen interdum, intestinorū, & capitis omniumq; membrorum morbum quendā, pesti haud dissimilem, quē nos febrim calidam siue acutā appellamus, Eorum verò idiomate hic morbus, Ognyo wa, quasi ignitus dicitur quod homines velut ignis calefaciat, vt quemadmodum vicina domo igne ardente, & alia domus sibi adhærens, eodem igne inflammatur, sic quoq; hoc morbo infecti velut peste, ceteros nisi caueantur inficiunt, hoc morbo qui corripuntur pauci sani euadūt. Hæc gens Moschouitica, cæteris omnibus Ruthenis, astutior, & fallacior est. Si autem cum externis aliquando commercia habent, tunc se non Moschouitas quò maiorem fidem obtineant, sed aduenas, id est, Nouogardenses, vel Plefcouientes esse simulant.

Moneta in toto Moschorum Ducis imperio, est quadruplex, Moschouitica, Nouogardensis, Twerensis, & Plefcouiensis, Moschouiticus nummus nō rotundus est, sed oblongus & ouali quodam modo formæ similis, idiomate eorum Dzienga dicitur. Duplici autē modo cuduntur, primus in vna parte hominis nudi equo insidentis, & draconē hasta ferientis, imaginem abet, in altera verò parte nomē Magni Ducis exprimitur, Secundus ex vtraque parte literis, nomen Magni Ducis & titulum exprimentibus insignitur.

Moschouia
ipsi feris
suis & Nigrida.

Moschouia
pestiferis
expers.

Moneta
Moschou
tica.

insignitur. Horum autem sexaginta, vnum Ducatum siue aureum Vngaricalem valet. Nouogrodensis nummus in vna parte principis, in folio sedentis imaginem, hominif- que ex aduerso, sese inclinantis habet, ex altera parte scriptura insignitur, vocaturque *Nouogrodka*, & Moschouiticum nummum valore, in duplo superat. *Tuerēsis* num- mus vtrinq; scripturam habet, valore Moschouiticum refert. *Pskouienſis* in vna parte caput bouis coronatum, in altera verò scripturam habet. Est quoque in Moschouia cu- prea, siue area moneta, quæ propter pauperes tantum cuditur, & *Pula* vulgo vocatur, horum 40. dengam Moschouiticam efficiunt. Omnis autem moneta Moschouitica, expuro & bono argento cuditur, & omnes ferè aurifabri in Moschouia, Nouogradia, *Tueria*, & *Pskouia* nummos cudunt, & quicumque affert massas argenteas, puras, nū- mos ab aurifabro transmutare volens, tum nummi & argentum appenduntur, atque æqua lance librantur, mercedem autem laboris exiguam aurifabri reportant. Porro in omni Imperio Moschi, aurum & argentum nusquam reperitur, nisi adductitio, & importatorio, omnes earum Regionum incolæ, & ipse Princeps vtuntur. Qua de re *Mag: Dux*, aurum & argentum, graui sub pœna, ex suis Regionibus, efferre prohibet, atque ideo permutationem rerum facere, & alia ut pelles, quibus abundant, aut quid aliud eiusmodi pro alijs rebus dare iubet, quo argentum & aurum in suis Regionibus obtineat, atque ideo hunc Principem auri & argenti ditissimum esse dicunt. Vix autē centum anni elapsi sunt, cum Moschouitæ moneta argentea, præsertim apud illos cusâ vtuntur. Primum etenim cum argentum, ab externis ad eos, importari cæptum est, tū fundebantur portiunculæ oblongæ argenteæ sine imagine & scriptura, valoris vnus Rubli, Rubli autem Dengas Moschouiticas 100. totidemq; grossos Polonicas habet. Ante vsu verò monetæ *Alpreolorum* aliorumque animalium pellibus utebantur, ijsque vitæ necessaria ceu pecunia comparabantur.

*Moneta
Nouogro
denſium
Moneta
Tuerēsis.
Pskouēsis
moneta.
Pula*

*Argentū
& auri
Moschouia
sterilis.*

*Argentū
Moschus
diues.*

Monetam quoque auream Moschorum Princeps non cudit, Sed Hungaricis aureis & Rhenanis aduecticijs abundat.

Moschouia quæ est caput, & metropolis, ceterarum Regionum, & Ciuitatum Moschouia Duci, subiectarum, loco principali descripta, reliquas Prouincias, & Ciuitates præcipuas, in Moschi Imperio sitas describere, contendemus, ordine primum Orientem versus, seruato, tandem ad Meridiem, & Occidentem, atque Septentrionem procedendo in Orientem equinoctialem deueniemus.

DVCATVS VOLODIMIRIAE.

Volodimiria Ciuitas magna, cum suo Ducatu, cuius titulū Princeps Moschouia sibi vendicat, primum occurrit, quæ castrum ligneum sibi coniu- ctum habet, distatque 36. miliar: Polonicis à Moschouia, Orientem ver- sus. Huius Prouinciæ ager adeò fertilis est, vt ex vno tritici modio, sæpe 20. modij interdum 25. proueniāt. Hæc Volodimiria à tempore Volodimiri, Monarchæ totius Russiæ, qui eam condidit, & à nomine suo appellauit, totius Russiæ Metropolis erat, ad Ioannem vsq; Daniels filium, magnum Moschouia Ducem, qui inde sedem in Moschouiam transtulit.

DVCATVS. NOVOGRODIAE INFERIORIS.

A Volodimiria in Orientem vterius procedendo, Nouogrodia inferioris Du- catus occurrit, qui Volodimiria fertilitate rerumque copia ex altera nascen- tium æquatur. In hoc Ducatu est ciuitas ampla & lignea, Nouogrodia inferi- or dicta, à qua & Regio ipsa nomen accepit. Sita autem est ad Wolgæ & Occæ fluuiorum celeberrimorum cõfluxum, Castrum quoque huic ciuitati adhæret, quod *Basilius Dux Moschouia* ex lapide in scopulo construxit, distat verò Nouogrodia infe- rior à Moschouia 100. miliaribus Polonicis.

M O S C H O V I A E

*Terminus
religionis
Christia-
nae.
Cæremiffi
Machome-
tani.
Mordua
Populi.*

Hæc autem Ciuitas terminum, religionis Christianæ facit. Nam licet Princeps Moschouïæ ultra Nouogrodiam hanc, castrum quod Sura à fluuio eiusdem nominis appellatur habeat, tamen intermixtæ sunt gentes quæ Cæremiffi appellantur. Hi autem non Christianum sed Machometi dogma amplectuntur. Sunt ibi quoque aliæ gentes, Mordua dictæ Cæremiffis intermixtæ. Huius Ducatus Nouogrodia inferioris Princeps Moschouïæ titulo vtitur.

DVCATVS RHEZANENSIS.



Nouogrodia inferioris Ducatu, ad Occidentē non nihil reflectendo, Rhezam Prouincia inter Occam & Tanaim fluuios sita est. Hic Principatus, cæteris omnibus Moschouïæ Prouincijs, fertilior est in quo singula grana frumenti binas pluresue spicas proferre solent, quarum culmi tam dense accrescunt, vt nec equi facillè transire, nec coturnices, inde euolare possint, melis, piscium, auium, ferarumque ibi magna copia, ac arborum fructus, longè Moschouïæ fructibus nobiliores. Gens audacissima beleicosissimaque.

*Occa flumi-
na.
Strup in-
sula.
Rhezan
Ciuitas.*

Ciuitas lignea, in hac Prouincia eiusdem nominis, ad Ripam Occæ fluuij sita est, & nō procul ab hac Ciuitate Occa, fluuius insulam facit, quæ Strup dicitur, magnus Ducatus olim circa hanc insulam erat, cuius Princeps nemini obtemperabat, sed nūc hic Ducatus, funditus extinctus est. Hic etiam Ducatus Rhezanensis titulum magni Moschouïæ Ducis auget.

Corsira.

CORSIRA in ripa Occæ fluminis, oppidum ligneum à Rhezan 28. miliarib: distans, habebat olim dominum sui iuris, sed nunc in ditionem magni Moschouïæ Ducis redactum est.

*Tulla arx
& fluius*

TULLA oppidum ligneū, 40. ferè miliaribus Polonicis à Rhezam distat, à Moschouia verò in meridiem 36. estque hoc vltimum oppidum ad Campestria deserta, in quo Basilius Ioannis, castrum ex lapide construxit, quod fluuius eiusdem nominis præterlabitur. Vppa verò alius fluuius ab ortu castrum alluit, Tullæque fluuio iunctus Occæ, supra Vorotin 20. ferè miliaribus commicetur. Hoc autem oppidum Tulla cum suo territorio ad Basilij vsque tempora, patris moderni Ducis Moschouïæ, Ioannis Basiliadis proprium Principem hæreditarium habebat.

*Vppa flu-
uui.*

*Tullaolim
Ducatus.*

*Msczenek
olim arx.*

ODIOU Castrum ad Tullæ, & Vppæ, fluuiorum ostia, vbi in Occam exonerantur situm est. Tandem à Castro predicto, nō nihil in meridiem reflectendo Msczenek locus palustrosus est, in quo olim arx eiusdem nominis (cuius etiam nunc ruinæ apparent,) condita erat. Circa hanc arcem quidam homines in tuguriolis habitant, qui à Tartaris infestati in illam arcem palustrosam quasi ad asylum confugere solent. Distat autem Msczenek à Moschouia 60. mili: Polonicis à fontibus verò Occæ fluuij, ad partem sinistram reflectendo 18. mili. Hæcque oppida Occa fluuius præterlabitur, Vorotiniam, Collugam, Cerpachum, Corsiram, Columnam, Rhezaniam, Cazigorodiam, Muriniamque. Et inde cursu ad Septentrionem non nihil reflexo infra Nouogrodiam inferiorem in Volgam exoneratur, Syluis vtrinque rippæ huius fluminis clauduntur, quæ aspreolis, Hermellis, Castoribusque, & melle plurimum abundat.

*Ciuitates
ad Occam
condita.*

*Sem &
Sofna flu-
uij.*

Campi etiam omnes quos præterfluit irrigatione eius, fertilissimi sunt. Piscium copiam qui cæteris fluminibus Moschouïæ præferuntur habet, Oriuntur quoque ex huius Occæ fontibus alij duo fluuij, Sem videlicet & Sofna, Semque recta in meridiē, & non nihil tandem in Orientem cursum dirigens, Seuerensem Ducatum præterfluit, Oppidumque Potiuolo alluens in Disnam fluuium illabitur, iuxta Czernigow oppidum. Desna autem infra Kijouiam in Boristenem exoneratur. Porrò Sofna cursu in Orientem directo per Campestria Tartarorum in Tanaim fluuium defertur.

COLVGA oppidum, & castrum ligneum, ad Occam fluuium 36. miliaribus Polonicis à Moschouia abest, ibi quottannis præsidia contra incurtiones Tartarorum statuere solet magnus Dux Moschouïæ.

Dvcatus Vorotinenſis, tribus à Colluga mil. cum ciuitate & caſtro eiufdem nomi-
 nis ad Occam fluuium ſito, diſtat.

DE TANAIſ FLVVII FONTIBVS.

TAnaiſ fluuij fontes, (qui Europam ab Aſia diſterminat,) quidam ſub Ripheis
 montibus falſa opinione ducti ponebant. Hic autem in Rhezania Ruſſiæ re-
 gione magno Moſchouix Duci ſubiecta, oritur: ex lacu quodam Iwanowo Ie-
 zioro gentili lingua dicto, qui in latitudinem ad 500. Verſt ſecundum diſtan-
 tias Moſchouiticæ quæ 100. miliaria Polonica efficiunt, extenditur. Ex hoc autem la-
 cu alius fluuius magnus, minor tamen Tanaiſ emergit, Schad dictus, qui in Occidentẽ
 curſu directo, Huppaque fluuiio hauſto, Occam influit. Tanaiſ autem quam Moſchi
 Don appellant, ex eodem lacu ortus, reãta in Orientem fluit, atque inter Caſan & Aſ-
 trahan Tartarorum Regna (quæ Moſchorum Dux) Anno Domini 1554. ſuæ ditioni
 ſubegit, ſex vel ſeptem miliaribus à Volga fluuiio, curſu non nihil Septentrionem ver-
 ſus incuruato labitur, demũ in Meridiem curſu ſinuoſo reflectens, in paludes Meoti-
 dis exoneratur, ad cuius oſtia Azoph ciuitas Turcis tributaria ſita eſt. Azoph autem
 quinque dierum nauigatione ab Iſthmo Tauricæ, quæ nunc Præcop vocatur, diſtat. In
 ea multarum ex diuerſis partibus orbis gentium, celeberrimum eſt Emporium. In his
 autem partibus præcipuè circa paludes Meotidis, non miliaria ſed dierum itinera ob-
 ſeruantur.

Fontes Ta-
 naiſ Moſc-
 chouitiſ
 Don.

Schad flu-
 uio.

Tanaiſ o-
 ſtia.

Azoph ci-
 uitas.

Eſt etiam alter Tanaiſ minor qui in Seuerienſi Ducatu fontes ſuos abet, (vnde Du-
 necz Seuerſki vocatur) & ſupra Azoph, in Tanaim magnum, exoneratur. Circa oſtia
 autem huius minoris Tanaiſ, quatuor dietis ab Azoph ciuitate, in montibus quos ſan-
 ctos appellant, dicunt ſtatuas imaginẽſque quaſdam antiquitatis ſigna, extare.

Tanaiſ mi-
 nor.

Columnas etiam Alexandri Magni Macædonum Regis, in his partibus quidam po-
 ſuere. At nunc nullum veſtigium earum aparere, illi qui ea loca ſæpius peragrarunt
 perhibent, atque idẽd nihil certi de ruinis & ſitu earum aſſequi datur.

Alexandri
 magni co-
 lumna.

Hæc igitur de Tanaiſ fluuiio breuiter dicta ſufficiant: Nunc ruruſ ad deſcribendas
 cæteras Moſchorum Ducis prouincias, pergam, atque à Moſchouia meridiem ver-
 ſus, dextroſum procedendo, Seuerienſem Ducatum attingam.

DE MAGNO SEVERIENſI DVCATV.

SSeuerienſis Ducatus eſt ingens, & rebus omnibus affluens, cuius latitudo à Borif-
 tene uſq; ad Mſcenek caſtrum dirutum, ſupra dictum extenditur, vaſtoque & de-
 fertos paſſim campos poſſidet. Primo Duces Seuerienſes ſui iuris erant, ſed poſt-
 ea magnis Lituaniæ Ducibus permultos annos parebant. Tandem quoque (cum
 magnus Ducatus Iagielone baptifato ad Polonos peruenit) Regibus Poloniæ tributa
 perſoluebant. Deinde à Caſimiro Rege Poloniæ magnoque Duce Lituaniæ, Iagielo-
 nis filio, ad Ioannem, magnum Moſchouix Ducem, deſſecerunt. Sedes autem huius
 Principatus in Nowogrodek ſita erat. Sed tandem hi Principes (prout alijs multis Moſ-
 chouix Duci ſubiectis contigit) perfidiæ innocenter accuſati, à Baſilio patre moderni
 Principis Ioannis Baſiliadis, Principatu exuti ſunt. Hi autem Seuerienſes principes,
 genus ſuum à Demetrio magno Duce Moſchouix, duxerunt.

Arces & Ciuitates in hoc Ducatu complures ſunt, inter quas Nouogrod, Sieuier-
 ſki dictus, Starodub, Potiuolu, Czernigow, et Branko, celeberriores. Syluæ Hermelis,
 Aſpreolis, melleq; plurimum redundant, agros quoq; hæc Regio fertiliffimos habet.

M O S C H O V I A E

NOVOGRAD Siewierski dictus, ciuitas & arx lignea, in qua olim sedes Ducum Seueriensium erat, distat à Potiuolu & Starodub ciuitatibus ab vna 18. ab altera 14. miliaribus, ad hanc ciuitatem, à Moschouia dextrorsum meridiem versus per colugam, Vorotiniam, Sereniko, & Braniko 150. miliaribus peruenitur.

CZERNIGOW, arx & oppidum 30. miliaribus à Kiouia distat.

POTIVOLVM, Arx & ciuitas lignea à Moschouia 140. miliari: Polon: à Kiouia verò 60. distat. Hæc vltra Syluam magnam, quæ 24. miliaribus in latitudinem protenditur, sita est. Huius Ducatus titulo Mag: Dux Moscho: vtitur, & Seueriensem se Imperatorē appellat.

DVCATVS SMOLENSCENSIS.



Molentko ciuitas ingens, & insignis, ad Boristenem fluuium sita, arcem ex roboribus ædificatam in vltiori fluminis ripa habet, in qua plurima ædificia lignea in formam ciuitatis extructa sunt. Hanc ex vna parte Boristenes fluuius alluit, ex altera verò fossis profundis, stipitibusque acutis munitur, in medio autem arcis templum diuæ virginis, in scopulo conditum est. Hæc ciuitatem & arcem Basilius magnus Moschouia Dux, sæpius & grauissimè oppugnebat, nunquam tamen vi eam capere potuit, donec Michael Gliniski ex Principū Russiæ nobili stemmate & familia ortus, qui quondam summum rerum, apud Alexandrum Regem Poloniae, in magno Ducatu tenebat, ad prædictum Basilium (seditio in Lituania excitata, regnante Sigismundo Rege Poloniae) profugit, & arcē Smolentko denuo cum ingentibus Moschorum copijs, acerrimè obsedit, quam tormentis bellicis obstinatè, sed frustra oppugnabat, & cum eam vi capere non posset, prefectis militum largitionibus corruptis, per deditioem arce cum ciuitate potitus est, atque ab hoc tempore in potestare Magni Ducis Moschouiae perseuerat.

Ciuitas ipsa in vallo sita est. collibus vndique & syluis vastissimis, quibus pellium diuersarum multitudo prouenit, cingitur: distat autem Smolensko à Moschouia 80. miliaribus Polonicis.

DROHOBVS, à Moschouia 72. mil: à Smolensko 18. distat, ad Boristenem cū oppido eiusdem nominis sita est.

HVGRA, fluuius profundus & lutosus, non longè à Drohobus in sylua quadam oritur, & inter Collugam, & Vorotiniam Occam influit.

Hic autem Fluuius Moschorum, & Lituanoꝝ dominium, quondam dislimitabat.

WYEZMA, castrum & oppidum ligneum, ad fluuium eiusdem nominis extructum est, qui haud procul inde in Boristenem ingreditur. Distatque à Moschouia 46. miliaribus: à Mosaysko 26. à Drohobus 18. Sed quia hic frequenter Boristenes fluuij præclari, mentio intercidit, pauca de fontibus eius subiciam.

BORISTENES, Fluuius iuxta pagum quendam, Dnepersko dictum fontes suos habet, vnde ab incolis Moschouitis, & cæteris Rutenis Dnepr siue Dneper appellatur. Sic autem cursum suum Boristenes dirigit. Primum Wieznam Meridiem versus alluit, indeque cursu in Orientem verso, Drohobus, Smolensko, Orsa Dubrowna, & Mohilow preterlabitur. Inde tandem in meridiem tendens, Kiouiam Russiæ olim metropolim, Circassos, & tandem per Campestria deserta fluens Oczakow, castrum & ciuitatem Tartarorum Præcopensium, 40. miliaribus à Circas, attingit, indeque in pontum Euxinum exoneratur, cuius tam vasta ostia sunt, vt procul spectatibus maris formam præferant. An autem Dnepr fluuius prædictus, à Latinis congruo nomine Boristenes, appellatur, absurdum mihi videtur: nam hic à fontibus suis Dnepersko dictis, Dnepr vulgo à Moschis, Ruthenis, Lituanis, Polonis & cæteris omnibus Sauromatis vocatur. Vocabulum quoque Dnepr, à Boristene multum discrepat, sed mihi videtur Berezinam fluuium (qui Borisow atcem & alias plures alluens in fluuium

supra

Boristenes
fluuius

Michael
Gliniski pro
fugit occiso
videlicet
Zabrzejn
scio propè
Grodnam,
Palatino
Troccnsi.
Smolenska
proditiōne
capta.

Antiquus
limes Litu
anoꝝ.

Boristenes
fluuius Ru
thenis
Dnepr.

Berezina
fluuius.

supra dictum Dnepr exoneratur,) Boristenem antiquitus appellatum esse. Nam id vocabuli sonus, & ipsa congruentia vocis indicet.

MOZAYSKO, Castrum & oppidum ligneum, à Moschouia 18. milia. meridiem versus distat, à Wiezma 26. ibi Princeps nonnunquam Oratoras diuersorum Principum excipere solet, venationemq; ibidem quottannis exercet. Nam ibi supra modum Leporum præcipuè alborum, magna copia est. Olgerdus ille, & Vitoldus magni Duces Lituaniæ, (quibus non extitit ex Lituaniæ Ducibus bellicosior alter,) fines Lituaniæ 6. miliaribus vltra Mozaysko posuerant.

*Vetus Li-
mes Litua-
niæ.*

BIELSKIA DVCATVS.

Bielskia Principatus Russiæ, quondam sui iuris Principem habebat, qui magnis Ducibus Lituaniæ Iagielonis filijs, (à quibus Basilius Princeps Bielskiæ, ad Basilium Ducem Moschouiæ defecit, Ducatumque totum illi subdidit,) tributarius erat. In hoc Principatu, Biela ciuitas cum castro ad fluuium Obscha in vastis Syluis sita est, itaque à Moschouia 60. mil. Polonicis, à Smolensko verò 36. Hunc Ducatum Moschouiæ Dux titulo suo adscribit, & se Ducem Bayelski appellat.

RSCHOVIAE DVCATVS.

In territorio Rschouienfi ciuitas & arx lignea eiusdem nominis Rshewa appellata, ad Volgæ ripam sita est. Distat autem à Moschouia Occidentem versus 23. mil. vltra hanc ciuitatem aliquot milia. Occidentem versus procedendo, est Sylua Wolkowski lefs dicta, in qua est palus Wronow appellata, ex hac palude fluuius quidam emergit, qui 2. mil. Polonicis emensis, in lacum quendam Volgo dictum influit, vnde rursus aquarum multitudine adaus egreditur, Volgaque à lacu ex quo oritur, vocatur. Hic fluuius multis fluminibus in se receptis totam Moschorum Principis ditionem. Item Cazanense & Astrachanense Regnum, nonnullaque Tartarorum deserta Campestria perfluit, & tandè 70. ostijs in mare Caspium (Ruthenis Chwalinskoie mare dictum exoneratur. Hunc fluuium Moschouiæ Wolgam, à Volgo lacu, ex quo emergit, appellant. Tartaris verò Edel, Ptolomæo & Græcis Rha dicitur. Hic Ducatus Rschouia, in quo prædictus fluuius, fontes suos habet, latissimè extenditur, ab hocq; Dux Moschouia titulum sibi vsurpat, & Ducem Rschouia se appellat.

*Volga flum-
inis cele-
bris.*

WOLOCZK, ciuitas & arx lignea, occidentem equinoctialem versus 24. mil. à Moschouia distat, à Mozaysko 12. à Tveria 20. Leporibus albis hæc prouincia abūdat, ibique magnus Dux sæpe venationum exercere solet.

WYELIKYELVKI, arx & ciuitas magna lignea à Moschouia 140. miliaribus, à Nouogrodia magna 60. à Polosczo 36. distat, eam Louat fluuius præterfluit, indeque Septentrionem versus fluens, in Ilmen lacum iuxta Nouogrodiam magnam ingreditur.

TOROPYECZ, arx & ciuitas, à Wyelikie luki decem & octo miliaribus distat, ad confinia Lituaniæ Ducatum Smolensciensem attingens sita.

Hæ autem arx Toropyecz cum cæteris sibi adiacentibus, videlicet Drohobus. Biela, & Brensko, cum bona Seueriensis Ducatus parte, vno tempore per ditionem in magni Ducis Moschouia potestatem Ioannis Basilij deueniunt, sub Alexandro Rege Poloniæ magnoque Duce Lituaniæ, prout latius in descriptione Regni Polonici dictum est.

*Seueria à
Lituanis
defecit.*

MOSCHOVIAE
DVCATVS TWERENSIS.

Twerensis Ducatus, cuius titulum magnus Dux Moschouia sibi vsurpat, amplissima olim ditio erat, vna ex magnis Russia Principatibus, ad Volga fluuium sita, 36. mil. distat à Moschouia. In ea est ciuitas Occidentem æstiualem versus Twer dicta, quã Volga fluuius interlabitur. In altera autem Volgæ ripa castrum ligneum sibi coniunctum habet, ex cuius opposito Twerca fluuius Volgã influit. Hæc ciuitas monetam argenteam propriam habet, quæ valore Moschouiticæ æquatur.

*Twerensis
moneta.*

*Twerensis
Ducatus.*

TERSACK oppidum 10. mil. Polonicis à Tweria abest. Huius olim pars dimidia Nouogrodienſi, altera Twerenſi Ducatui subiacebat. Porrò hic Ducatus Twerenſis à Ioanne Basilij, Moschouia Principe, auo moderni Ducis occupatus est.

DVCATVS PSKouiENSIS.

*Pskouia
capta.*

Pskouia Principatus, olim amplissima sui iuris ditio erat. Sed à Ioanne Basilij, anno Domini 1509. occupatus est. In eo est ciuitas celebris totius regionis metropolis, Pskouia, gentiliter Pskow dicta, ad lacum Pskowa dictum sita, ex quo eiusdem nominis fluuius emergit, ac mediam ciuitatem interfluit, indeque sex miliaribus emensis in lacum Czuczko, vel Czudzin dictum ingreditur. Sola autem Pskouia in toto Moschi imperio muro cincta est, quæ in quatuor partes diuiditur, & earum singulæ suis mænibus clauduntur. Distatque hæc ciuitas Occidentem versus à Nouogrodia magna 36. mil. à Wyelike Luki, & à Regia Liuonia metropoli 60. Facilis ex Pskouia in mare Balticum esset nauigatio, sed scopuli quidam non longè ab Iwanow Gorod, & Nerua castris, in sinibus Liuonia impedimento sunt, vbi 2. mil. emensis Nerua fluuius pluribus fluuijs haustis in mare exoneratur. Hanc ciuitatem, anno supra dicto Moschouia Dux proditione sacerdotum occupauit, ciuibusque in Moschouiam abductis, & in eorum locum Moschouitis substitutis libertatem Pskouienſium, quam strenuè multis annis propugnabant, profusus diminuit, eiusque titulum sibi vsurpat.

*Pskouia
proditione
sacerdotum
capta.*

DVCATVS NOVOGRODIAE MAGNAE.

*Rurik No-
uogrodia
Princeps.*

Nouogrodia magnæ Principatus amplissimus olim, ex totius Russia Ducatibus erat. Cuius imperium Rurik Varegus sorte sibi oblatum, imprimis administrabat, & tandem post eum successores eius latissime ad Græciam vsque imperium suum extendebant. Et tunc temporis amplissimam ditionem in quinque partes distributam habebat. Imperiumque suum Orientem, Meridiem, & Septentrionem versus, magna ex parte extendens, Lituaniam, Philandiam, Suetiam, & Nordwegiam ipsam attingebat.

*Volchow
fluuius.*

Est autem in hoc Principatu ciuitas ingens & ampla, Nouogrodia magna appellata gentiliter Nouogrod wielki dicitur. Eam Wolchow fluuius nauigabilis interfluit, qui ex Ilmen lacu duobus versis supra ciuitatem emergens in alium locum, (Nouogrodia magna interlapſa,) Ladoga dictum, exoneratur: triginta sex Polonicis miliaribus emensis.

Ilmen lacus.

Porrò Ilmen lacus supra Nouogrodiam duobus versis situs, in longitudinem decem & octo miliaribus Polonicis, in latitudinem verò duodecim patet, duosque præter alios celebriores fluuios excipit, Lotwat, & Scholona dictos, vnũ verò emittit Volcho dictum, qui Nouogrodiam interfluit. Distat autem Nouogrodia Occidentem æstiualem versus, à Moschouia ceterum viginti miliaribus, à Pskouia triginta sex, ab Iwanow Gorod, & Vielike Luki, quadraginta. In hac ciuitate erat olim quoddam Idolum Perun appellatum, hoc in loco, quo nunc est Monasterium, Perunski monaster, ab idolo

Perun Idolum.

ab idolo eodem dictum. Hoc Idolum à Nouogrodensibus præcipuè cultu latræ adorabatur: habebat autem formam hominis lapidem ignitum, manu tenentis, similem fulmini. Nam Perun Ruthenis, & Polonis fulmen significat. In huius laudem & honorem ignis ex quercubus, qui perpetuò die nocteq; arderet, cõstruebatur. Quod si negligentia ministrorum, ad hoc officium obeundum designatorum, ignem extingui cõtingeret, tunc capitis pœna plectebantur.

Ignis perpetuus sacrosanctus.

Currente anno Domini 1470. cum Theophilus Archiepiscopus Nouogrodix, sua autoritate totam ditionem Nouogrodiensem gubernaret, Regi Poloniae Casimiro, tunc temporis magno Duci Lituaniæ persoluens, Ioannes Basilij Moschorum Dux Nouogrodiensem principatum, graui acerrimoque bello per septem perpetuos annos præssit, ipsamque ciuitatem Nouogrodiam sæpius obstinatè oppugnabat, Tandem anno Domini 1477. ad fluuium Scholona dictum Nouogrodenses bello superauit, eosque ad deditiõnem ciuitatis & totius Regionis compulit, & locum tenentem suum illis constituit. Cum autem nondum absolutum se imperium in Nouogardienses habere intellexisset, auxilio prædicti Theophili Archiepiscopi, in Nouogardiam armata manu venit, sub prætextu religionis conseruandæ, quasi ciues quosdam à Rutenico ritu, ad Romanam Ecclesiam deficere volentes, cohibere proposuisset, hacque simulatione Nouogrodiam ingressus, incolas ad miserimam seruitutem redegit, ciues, mercatoresq; omnes, bonis omnibus, (parte unicuique quarta relicta,) spoliavit, ipsumque Archiepiscopum prouentibus omniq; auro & argento priuauit, & alium Episcopum, (parua duntaxat reddituum portione illi concessa,) in locum eius constituit.

Nouogrodienses superauit bello, in quoq; Ioanne Basilij subacti.

Rvssa, oppidulum vetustissimum olim antiqua Russia dictum, à Nouogrodia 12. mil. distat, quod fluuius falsus præterfluit, quem incolæ fossa ampla in modum lacus coërcent, indeque aquam per cannales vnusquisque ad suas ædes deducunt, & ex ea sal coquunt.

Sal coctum.

Ivanow Gorod arx, quam Ioannes Basiliades Moschouix Dux, à quo & nomen accepit ad ripam Neruæ fluuij ex lapidibus sectis extruxit, distat à Nouogardia magna 40. mil. à Pskouia totidem. Iuxta hanc arcem est ciuitas lignea Nerua, à fluuio appellata ubi Nouogrodenses, & Pskouiensis merces suas deponere solent. Est ibi quoque ex aduerso in altera ripa Liuonensium castrum & ciuitas, quod etiam ab eodem fluuio Nerua appellatur, atque hæc duo castra Nerua fluuius interfluens, Moschouix olim imperium à Liuoniensi dislimitabat: Sed nunc Ioannes Basiliades modernus Princeps Moschouix, Nerua arce Liuonensium cū cæteris potitus, vltèrius fines suos promouit. Nerua autem fluuius ex lacu Czudzko dicto oritur, duobusque in se receptis fluuijs, Pskowa, & Vielika Reka dictis, ex Meridie veniētibus, Ivanow Gorod, & Neruam ciuitatem interfluit, indeque in mare Liuonicum exoneratur. Hoc fluuio ex Moschouia merces in mare deportantur, præcipuè ex Pskouix & Nouogrodix magnæ regionibus.

Limes Liuonici & Moschouici Imperii.

Nerua fluuius nomen gabilis.

Iamma Castrum, 12. mil. ab Ivanow Gorod, & Nerua situm est, ad Plussæ fluuij ostia Septentrionem versus. Deinde spacio 4. milia. à Iamma, castrum & ciuitas Coporogia dicta, ad fluuium eiusdem nominis occurrit. Hinc Septentrionem versus, 25. mili. per Oressck, & Correllam ciuitates, ad fluuium Polna peruenitur, qui imperium Moschorum à Philandia Spetia Regi subiecta dislimitat.

VODZKA REGIO.



Hæc regio à Nouogrodia magna, triginta miliaribus distans, inter Occidentem & Setentrionem sita est, cuius incolæ proprium idioma habent, aliquantulum à Rutenico differens, in eam animalia cuiuscunque generis si aliunde inducta fuerint, colorem suum in albedinem mutare perhibentur.

Animalia colorem mutant.

MOSCHOVIAE
CORRELLA PROVINCIA.

HAcc Prouincia suum proprium idioma habet, à Nouogrodia Septētrionem versus, sexaginta miliaribus Polonicis distat, cuius incolæ Moschorum Duci & Swetensium Regi propter vtriusque vicinitatem tributa pendunt. Huius prouinciæ fines ad mare vsque glaciale protenduntur.

SOLOWKI Insula Septentrionem versus, inter Dwinam & Correllam prouincias, octo mil. Polonicis à terra in mari sita est, Moschouia Duci subiecta. Estque ibi monasterium Ruthenicum in signè in quod mulieribus ingressus graui sub pœna prohibetur. Distat autem hæc Insula à Moschouia trecentis mil. à Bielleiezioro 200. mil. Polonicis. Sal ibi copiosius decoquitur. Solem illic in æstiuali Solstitio perpetuò, duabus tantum horis exceptis, splendere affirmant.

DWINA PROVINCIA.

HAcc prouincia in ipso Septentrione sita est, Nouogardensiumq; olim ditioris erat, & à fluuiio præterlabente Dwinam dicto nomen sortita est. Fluuius autem ipse ab Iug, & Suchana fluuiorum duorum confluxu Dwinæ nomen accepit. Dwinam enim Ruthenis binos significat. Hic fluuius postquam Iug, & Suchana confluxerunt, Dwinæ nomine assumpto, emensis centum miliaribus, Oceanum Septentrionalem, qui Swetiam & Nordwegiam alluit, sex ostijs ingreditur. Numerantur autem à Moschouia ciuitate, trecenta miliaria Polonica ad ostia eius. Hæc prouincia quamuis centum miliaribus pateat, præter Colmogoram tamen Castrum, & Dwinam ciuitatem, quæ in medio regionis sita est, castrumq; Pinega in ipsis Dwinæ ostijs conditum, oppidis & castris prorsus vacua est. Pagis tamen cõpluribus abundat, qui propter terræ sterilitatem magno tractu, longè lateque ab inuicem distant. Incolæ verò ex piscibus ferisq; omnis generis victum, ex pellibus verò amictum acquirunt, panis enim vsus prorsus ignorat. In maritimis huius regionis locis, vrsi albi maiori ex parte, in mari degentes reperiuntur, quorum pelles cum cæteris varij generis, animalium pellibus, incolæ, magno Duci pro tributo dant, atq; ita in Moschouia sæpius deferuntur. Regio ipsa tota falsifera est, ex qua cæterarum regionum circumadiacentium incolæ, sal habere solent.

VSTIUGA REGIO.

ADwinam ex Septentrione in Meridiem procedendo Vstiug ciuitas & arx, à qua & regio nomen accepit, occurrit, ad fluuium Suchana condita. Distatque à Wolochdaciuitate centum mil. à Bieleiezioro centum quadraginta. Dicitur autem Vstiug, ab Vstia quod ostium Latinis sonat, & Iug fluuius ex Meridie in Septentrionem currente, ad cuius ostia primo sita erat, sed postea propter loci oportunitatem, ad dimidium miliare supra ostia eius, vbi in Suchanam ingreditur, translata est, & antiquo nomine Vstiug hucusque appellatur. Hæc regio olim Nouogardensibus tributaria erat, in qua nullus propè modum panis vsus habetur. Quapropter incolæ expiscibus & ferijs victum quæritant. Idioma proprium quamuis Ruthenico magis vtantur, habent. Sal ex Dwinam regione supradiçta eis aduchitur. Omnis generis ferarum pellibus abundant, præcipuè Vulpinis nigris, quæ interdum Zebellinis æquiparantur. Zebellinorum pelles illic nec multæ, nec admodum bonæ reperiuntur.

*vstiug de-
nomina-
tio.*

VOLOCHDA PROVINCIA.

HAcc prouincia inter Orientem & Septentrionem sita est, habetq; ciuitatem eiusdem nominis & arcem, natura loci munitissimã, in qua magnus Dux Moschouia thesauri

thesauri sui partem tempore necessitatis condere solet. Abest autem à Iaroslav 50. miliaribus Polonicis, à Bieleieziro 40. eam fluvius Wolochda in Septentrionem ex Occidente fluens, præterlabitur, à quo ciuitas ipsa & prouincia denominata est. In hac regione viatores certam itineris rationem, propter crebras paludes & fluuiorum anfractus obseruare non possunt, tota enim palustrosa & syluestris est, & quo ulterius progreditur, eò plures & inuiæ paludes, fluuijque occurrunt, quondam sub Nouogardie magnæ, ditione erat.

*Wolochda
fluvium &
ciuitas.*

Waga fluuius, piscibus omnis generis abundans, inter Bieleieziro & Wolochdam in paludibus, densissimisque syluis oritur, ac in Dwinam fluuium illabitur. Accolæ autem huius fluuij panis vsuum pœnitentis ignorant, ferisque venatione partim victitant, pellibus vulpinis nigris & coloris cinericei abundant.

BIELEIEZIRO DUCATVS.



ieleieziro, quasi dicas albus lacus, est regio ampla, vna ex Ducatibus Russiæ, in Septentrione sita iuxta lacum ingentem, à quo nomen ipsa regio & arx, ciuitasque traxit. Huius Ducatus titulo magnus Dux Moschouie utitur. Hic autem lacus 13. mil. Polonicis in longitudinem, totidemque in latitudinem stagnat, & triginta sex fluuios excipit, vnum verò duntaxat Sofna emittit, qui 13. mil. supra Iaroslav, & 4. mil. infra Mologam ciuitates emens, fluuiio Wolgæ celebri commiscetur. In hoc lacu est arx natura loci munitissima, inexpugnabilisque, in qua princeps Moschouie thesaurum suum recondere solet, illicque tempore necessitatis hostibus vrgentibus, velut ad asylum quoddam confugit. Abest autem Bieleieziro à Moschouia centum mil. à Nouogardia magna totidem. Regio penè tota palustrosa syluosaque est, ideò viatoribus difficilem transitum præbet, & haud commodè ad eam, nisi stratis pontibus, concretisque glacie, aquis peruenitur. Huius loci incolæ proprio Idiomate vtuntur, sed nunc ferè omnes Ruthenice loquuntur. A lacu Bieleieziro ad sagittæ iactum est, alius lacus sulphur copiosè proferens, quod fluuius quidam ex eo emergens, ceu spumas supranatantes secum deffert. In hoc Ducatu, Sinaus Varegus sorte sibi è Ruthenis concessio, primus confederat, cuius etiam fratres vnus in Plkouia Truor nomine, alter in Nouogardia magna Ruricz dictus, (de quibus supra,) imperabant.

*Thesauros
Moschouie
albo lacu,
recondit.*

*Sulphuro-
sus lacus.*

*Tres Du-
ces Russie
antiqui.*

IAROSLAVIÆ DUCATVS.



Iaroslav ciuitas & arx lignea ampla, ad Volgam fluuium sita, 46. miliar. à Moschouia distat. Regio ei adiacēs fertilissima est, præsertim ea parte qua ad Volgam vergit. Hæc olim secundo genitis magnorum Ducum Moschouie attributa erat, quos Ioannes Basiliades Moschouie monarcha, principatu expulsos in seruitutem redegit, ex quorum progenie adhuc supersunt, qui Knesi, (id est Duces) Iaroslavsci dicuntur, sed paruam in regione reddituum partem retinent. Ipse enim Dux Moschouie & titulum & Ducatum sibi vendicat.

ROSTHOVIÆ DUCATVS.

Hic Ducatus inter præcipuos & antiquiores Russiæ principatus, post Nouogardiam magnam olim habebatur, & secundo genitis magnorum Ducum Russiæ, attributus erat, quorum posterius per Ioannem Basilij, auum moderni Ducis Ioannis Basiliadis eo exuti sunt. In hoc Ducatu est ciuitas & arx lignea Rostow dicta, regionis caput, in qua Archiepiscopus sedem suam habet, à Moschouia 34. mil. distat. Sita autem est, ad lacum quendam, ex quo Cotorea fluuius emergit, &

*Rostow
ciuitas.*

MOSCHOVIAE

Iaroslauia ciuitate præterlapsa in Volgam illabatur. Huius Ducatus titulo Moschouia Dux utitur, nouissimumq; huius regionis hæredem, ex progeniæ Ducum Russiæ, anno Domini 1565. Ioannes Basiliades Moschouia Dux, tyrannicè trucidauit, progenië que eius funditus deleuit.

VGLITZ ciuitas cum castro, ad Volgam fluuium condita, distat à Moschouia 24. mil. à Iaroslauia triginta.

*Nundina
celeberrima.*

CHLOPIGROD ciuitas 2. milia. distat ab Vglitz, in ea celeberrimè frequenter fiunt nundinæ, ad quas Suetēs, Liuonienses, Rutheni, Lituani, Tartari, & aliæ quamplurimæ gentes confluunt, omnes verò tantum permutatione rerum vtuntur.

PEREASLAW, ciuitas & castrum, ad lacum quendam à Septentrione in Orientem reflectendo sita est, à Moschouia 24. à Rostow 10. mil. distat. Iuxta hanc est lacus quidam, ex quo sal copiosè decoquitur.

SVSDALIENSIS DVCATVS.



Ducatus Sisdali, cum eiusdem nominis castro & ciuitate, in qua sedes Episcopalis est, Rostouia, & Volodimiria adiacet, inter præcipuos olim Russiæ Principatus numerabatur, ac reliquarum Russiæ partium metropolis erat. Hunc Ducatum secundo geniti Ducum Moschouia iure hæreditario possidebant, quorum tandem posteri per Ioannem Basilij, aum moderni Ducis Moschouia, eo expulsi & spoliati sunt.

CASTROMOWGOROD, ciuitas cum castro, in confluxu Costromæ & Volgæ fluuiorum sita est, 20. mil. à Iaroslauia Orientem æstiualem versus distat.

GALICZ Prouincia cum ciuitate & castro eiusdem nominis ex Moschouia in Orientem, per Castromowgorod euntibus occurrit. In ea propter crebras paludes fluuios, & syluas densissimas ratio vera itinerum obseruari non potest.

VIATHKA REGIO.

Hæc regio ab eiusdem nominis fluuiio denominata est, in cuius littore hæc ciuitates sitæ sunt. Chilinoua, Orlo, Cotelnicz, & Sloboda. Orlo 4. milia. infra Chilinouam sita est. Deinde 6. mil. Occidentem versus procedendo. Sloboda & Cotelnicz ciuitates, ad Rhecicza fluuium sitæ, qui ex Oriente fluens in Viatkam influit, occurrunt. Hæc regio in Orientem æstiualem porrecta, 150. mil. à Moschouia distat. Tota ferè palustris & sterilis est, melle, feris, piscibus, aspreolisque abundans, in ea Ceremissæ populi passim vagantes latrocinantur. Hæc olim sub Tartarorū imperio erat, sed monarcha Moschouia Basilius, Tartaris expulsis eam sibi subiugauit, tituloq; eius (Ducem se Viathkia appellans) utitur. Attamē Tartari ultra, citraq; Viathkam fluuium, adhuc in campestribus habitant, maximè verò in Ostijs Viathke, vbi in Camam fluuium ingentem exoneratur.

*Viathka
fluuius.*

PERMIA REGIO.



Permia magna & ampla regio, à Moschouia 250. mil. distat. In ea est ciuitas eiusdem nominis ad Vischoram fluuium sita, qui 10. mil. inde emensis in Camam fluuium exoneratur. Incolæ huius regionis pane rarissimè vtuntur, & ceruina plerunque carne, aliarumq; ferarum victitant. Idioma proprium, literas quoque à Rutenicis differentes habent, quas Stephanus Episcopus, (qui eos ad fidem Christi rebelles conuertit,) adinuenit, qui postea apud Ruthenos cathalogo Sanctorum adscriptus est. Quendam verò Episcopum, Stephani huius antecessorem, Permiani, cum eos ad fidem Christi conuertere nitebatur, excoriarunt. Superfunt adhuc plurimi exijs Idolatræ, passim in syluis degentes. Hyeme per niucs

*Litera Per
mianum.*

niues trahens itinera faciunt, quas vel canes vel cerui albi (quos in hunc usum pro iumentis habent) trahere solent. Pedites autem in Nartæ (quemadmodum in plurimis Russiæ locis mos est) celeriter per niuem iter conficiunt. Hæ autem Nartæ sunt lignæ quædam, & oblongæ solæ duorum triumue cubituum longitudine, quibus in pedes inductis baculo oblongo cum cuspidè suffulti, celerrimè feruntur, adè ut nullo modo equi quamuis agilissimi cursu insequi possint, nam equo currenti asperitas niuis, montes, cæteraq; viæ obstacula, impedimento sunt, in Nartarum autem instrumentis currentes, colles, truncos, foueasq;, facillimè transiliunt, hocq; modo feras omnis generis apprehendere & capere tellis transfigendo solent. Huic Regioni Turmen regnum cuius Princeps Tartarus, conterminum est.

Nartæ.

Mirabilis
cursus in
Nartæ.

Turmen
regnum.

SIBIOR PROVINCIA.

Hæc Prouincia ad Camam fluuium inter Permiam & Viatkam Regiones sita est, quæ castris & ciuitatibus vacua prorsus est. In ea Iaijezk fluuius ingens oritur, qui Tartarorum campestribus præterlapsis, in Caspium mare influit. Incolæ eius proprio Idiomate vtuntur, panis usum nesciunt, sed ferina carne visitant. Mercimonia ex aspreolorum pellibus (qui apud eos præstantissimi reperiuntur) exercent, pro tributoq; easdem magno Moschouicæ Duci pendunt.

Iaijezk
fluuius.

Regio ipsa tota ferè palustris & siluestris est, & propter Tartarorum vicinitatem magna ex parte deserta dicitur.

IUGRA REGIO.

Iugra siue Iuhra Regio, cuius incolæ Iuhri vel Iugrici appellantur, ad Oceanum Septentrionalem sita est, ex ea Hungaros sterilitate regionis causata olim prodijisse, & Pannoniam occupasse ferunt, aiuntq; eos patrijs locis egressos, primo ad Paludes Meotidis confedissee, Deinde ad Danubium fluuium Pannoniam versus concessisse, à suiq; denominatione Pannoniam Iuhariam, deinde Vngariam nominasse, & Duce Atila multas prouincias Asiæ & Europæ debelasse. Hinc ergo Moschouicæ plurimum gloriantur, dicentes subditos suos quondam Germaniæ, Italiæ, Græciæq; fines vastasse, totoq; mundo terribiles esse. Indigenæ huius regionis, vectigal magno Moschorum Principi soluunt, eodemq; idiomate cum Vngaris vtuntur.

Hungarorum
origines.
Hungaria
denominatio.

PETZORA REGIO.

Petzora Magni Ducis Moschorum ditio, longo tractu in Septentrionalem & Orientalem plagam fines suos iuxta mare glaciale extendit. Denominata est à fluuio eiusdem nominis Petzora dicto, qui à meridie fluens in Oceanum glaciale iuxta oppidum & castrum Pustoziero dictum, sex amplis ostijs exoneratur. Circa hunc fluuium sunt montes, rupesq; in altum prominentes, Ziemnoi Poias Rutenis, id est, cingulus terræ dicti, quorum vertices ob continuos ventotum flatus, nudi absq; gramine sunt, niuibus frequenter rigentes. Crescunt autem illic arbores Cedri, circa quas nigerrimi Zebeli reperiuntur, aues etiam rapaces varij generis in his montibus nidificant, præcipuè verò Falcones albi ad venandas aues promptissimi, qui inde in Moschouiam afferuntur, eisq; magnus Dux in venatione vti solet. Atq; in principis Moschouicæ imperio hij montes, quos veteres Riphæos siue Hiperboreos (varijs in locis situm eorum ponentes) vocabant, existunt. Hij autem montes perpetuis niuibus gelu cõcretis alben, difficilemq; transitum iter carpentibus præbent. Tantæ enim altitudinis dicuntur, vt quidam à Mo-

Petzora
fluuius.

Montes
cingulus
terra.
Arbores
Cedri.

M O S C H O V I A E

sehorum Principe ad id destinati, decemseptem dies in ascendendo quodam monte transigerint, attamen nequaquam verticem montis attingere potuerunt. Qui autem ex Moschouia ad Petzoram proficiscere volunt, per Vstiugam & Dwinam prouincias transeuntes, recta in Permiam Regionem, quæ à Moschouia ducentis quinquaginta miliaribus distat perueniunt, indeq; vsitato magis itinere Petzoram attingunt. Incolæ huius Regionis simplicissimi sunt, idioma proprium habent, panis apud eos nullus vsus habetur, Anno Domini supra millesimū quingentesimum decimo octauo, Ruthenico ritu sacro baptismi fonte abluti sunt. Pelles ferarum varias magno Moschorum Duci pro tributo pendunt. In ostijs Petzoræ fluuij est castrum & oppidū Pusticzioro dictum, vltra quod in littore Oceani Septentrionalis variæ gentes sunt, quæ communiter Ruthenis Samogedz (id est, seipsos comedentes) appellantur. Hæ gentes in Moschouiam non veniunt, aliorum enim hominum cœtum, vitæque societatem maxime refugiunt. Animum diuersarumq; ferarum copia supramodum abundant, vtpote, Zebelibus, Castoribus, Hermelis, Aspreolis, Vrsibus albis, Lupis, Leporibus, & id genus alijs animalibus. Præterea in Oceano cis adiacenti pisces diuersi generis & equi marini crescunt, in eodem Oceano varia magnaque animalia dicuntur esse, inter alia autem belua quædam magnitudine bouis, quam Moschouitæ Mors appellant. Hæc belua in mari, aliquando verò in terra degit, boatu terrificos edit. Breues instar Castoris pedes habet, pectore prominenti latoque dentibus superioribus in longū prominentibus. Dumque Oceano relicto in terram prædæ capiendæ gratia exire cupit, tum dentibus (quos longos habet) per promontoria mari inpendentia affixa vertices montiū ascendit. Tandem posterioribus pedibus, dentibus ad motis summa cum celeritate in terram delabitur, omniaque obuia aliquando per decem vel amplius miliaria, deuorans, mañansq; grassatur, & tandem in Oceanum reuertitur, multoties autem ab incolis superiora montiū occupantibus, telis & lapidibus priusquam montes ascendat prohibetur, hocq; modo frequenter opprimitur. Ex harum autem beluarum dentibus, Moschouitæ, Turcæ, Tartarique, manubria pugionum, cultellorumq; præstantiores etiam framearum subtiliter conficiunt, solum autem propter dentes capiuntur, magno enim pretio, apud Turcas & Tartaros veniunt. Ad eundem Petzoram fluuium, est castrum & oppidum Papinowgorod dictum, huius accolæ Papini dicuntur, diuersumque à Ruthenico idioma habent, & Duci Moschorum tributa soluunt.

O B D O R I A R E G I O .



Bdoria à fluuio præterlabente Obbi dicto denominationem accepit, qui ex lacu quodam amplissimo Kitaijsko nominato emergit, ab orienteque in Septentrionem fluens, sex Ostijs in Oceanum Septentrionalem exoneratur, ad oppidum autem Obbi dictum est tam vastæ amplitudinis vt sedecim miliarium Polonicorum, octuaginta autem Werst Moschouiticarum in latitudinem pateat, vixque duobus diebus nauigio quamuis ventis vela impellentibus tranatur, sicq; abundat piscibus, vt nauigantiuni remigijs præmantur. Huic quoque fluuio Vogulici & Hugritzchi populi accolunt, multa ibi varijq; generis animalia capiuntur, quibus Regionis incolæ, (Panis enim vsus nesciunt) victitât, pellibusq; Moschorum Principi tributa persoluunt.

D E I D O L O A V R E A E A N V S .



In hac Obdoriæ Regione ad ostia Obdi fluuij, est quoddam antiquissimum Idolum de lapide excisum, quod Moschouitis Zolóta Baba, id est, aurea anus dicitur. Est autem Similitudo mulieris vetulæ infantem in gremio tenentis, & alterum iuxta se infantem habentis, quem nepotem illiuisse incolæ dicunt. Hoc Idolum ab Obdorianis Iuhriscis & Vohuliscis, alijsq; conter-

Veris Petzoræ.

Incola Petzoræ.

Gens scipsam murelli comedens.

Mors Belua.

Dentes mors Belua.

Papini gens.

Obbi fluuius amplissimus.

Vogulici gens.

Similitudo idoli.

conterminis gentibus cultu latriæ veneratur, præstantissimasq; & maximi pretij pelles Zebellinas Idolo offerunt, vna cum reliquarum ferarum pretiosis pellibus, ceruos quoque selectiores ad sacrificium peragendum mactant, quorum sanguine os, oculos, & reliqua simulachri membra perungunt. Intestina autem cruda sacrificij deuorant, & inter sacrificandum sacerdos Idolum consulit, quid ipsis faciendum quouue migrandum sit. Ipsum autem (dictu mirum) certa consulentibus responsa dare certosq; reru euentus prædicere solet. Dicuntur etiam in montibus vicinis huic Idolo, sonitus boatuque quidam audiri, qui perpetuo sonitum in modum clangoris tubarum edunt. Hoc autem nihil aliud esse dicerem, nisi instrumenta quedam illic antiquitus posita, vel canales sub terraneos, sic natura ipsa effectos, qui veterum perpetuo flatu sonum, boatumq; & clangorem continuo efficiunt.

Sacrificiis.

Boatus quidam.

Ab Obbi fluuio à parte sinistra ascendendo, Calami populi dicti in campestribus degentes occurrunt Moschorum Ducis tributarij.

Calami ges

Intra Obbi fluuij ostia & auream anum sunt complures ingentes fluuij, Irtscha, Beresiva, Sosa, Tachnim, Danadim, & cæteri multi ex montibus cingulus terræ dictis emergentes. Horum fluuiorum accolæ ad auream anum vsque, & Oceanum Septentrionalem habitantes, magno Moschorum Duci tributa persoluere dicuntur.

Fluuij.

CONDORA REGIO.



Accregio ad Oceanum Septentrionalem sita, Obdore regioni vicina est, tota ferè syluis fluminibusque obsita, eius indigenæ proprio idiomate vtuntur, & Aureæ anus Idolum cum Obdorianis colunt, ferarum carnibus, quibus omnis generis copiose affluunt, pro cibo vtuntur, pelles verò varias Moschorum Principi pro tributo pendunt. Regio ciuitatibus, castris, pagisq; prorsus vacua est. Huius titulo Moschorum Dux, (Ducem se appellans Condoria,) vtitur.

LUCOMORIA REGIO.



Lucomoria regio longo tractu iuxta mare Septentrionale extenditur, ab incolisq; sine vllis ædibus in syluis & campis habitatur. Huic regioni confines sunt Grustintzi, & Serponowtzi populi à castro Grustina ad lacu Kirtaijsko sito dicti, vbi Obbi fluuius supradictus fontes suos habet. Ab hoc lacu homines nigri, communis sermonis expertes, ad Grustinā arcem venire solent, secum adferentes varias merces, præcipuè autem vniones, gemmas, lapidesq; pretiosos, quas Grustintzi & Serponowtzi, rerum trāsmutatione facta ab eis mercantur. Hæ autem gentes Lucomoria, item Grustintzi, & Sperponowtzi, & quecunq; infra Obbi fluuiū & calum Kirtaijsko dictū, iuxtaq; flumina Sosa, Beresiva, Danadim, & Tachmin habitantes, ad Oceanum glaciale vsq; magno Moschorum Duci, vectigales dicuntur. Porrò de quibusdā populis in Lucomoria habitantibus, portentosum & dictu incredibile quiddam refertur, quasi illi quot annis 27. mensis Nouembris die, velut hyrundines & ranæ, præ intenso frigore brumali moriantur. Postea redeunte vere 24. Aprilis die, eos denuò reuiuiscere aiunt. Hi autem hoc modo commercia cum Grustintzijs, & Sperponowtzijs populis sibi vicinis habere dicuntur, cum iam futuram mortem sibi imminere sentiunt, tunc merces suas certis in locis, deponunt, quas Grustintzi & Sperponowtzi suis mercibus interim æqueualentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi autem reuiuiscetes, illas merces, si æqua cōmutatione sibi placuerint, pro suis accipiunt: sin minus iustæ fuerint, à Grustintzijs & Serponowtzijs suas repletunt, vnde lites & bella hac de causa inter eos sepissimè oriri dicuntur. Ex Lucomoria montibus Cossin fluuius dictus, ingens oritur, qui Lucomoria præterlapsa, in magnum fluuium Tachmin dictum, exoneratur. In Tachmin autem fluuio pisces quidā nasci dicuntur, qui capite, oculis, naso, ore, manibus, pedibusq;, hominem referunt,

Grustintzi & Serponowtzi populi.

Mirabile quiddam.

Mirus mercandi modus.

Cossin flu.

Piscis mirabilis.

*Sens mi-
rabilis.*

sed absque vllæ vocis expressione. Aiunt quoq; vltra hunc fluvium prodigiosæ formæ homines habitare, quorum alij ferarum more pilis rigent, alij caninis cum capitibus in speluncis subterraneis victitant.

LOPPIA REGIO.



*Vicius ve-
stitus habi-
taturque
Loppiorū.*

Lucomoria vterius ad Ocæanum glaciale procedendo Loppi populi, barbarie & feritate rigentes in campestribus & syluis degentes occurrunt. Hi nusquam certas sedes habent, sed vno in loco feris piscibusque quibus victitant (panis enim vsum nesciunt) de pastis alio commigrant. Tuguriola sua in quibus habitant corticibus arborum cæspitibusque tegunt, vestibus ex diuersis ferarum pellibus Zbellinis, Hermelinis, Ceruinis, & id genus alijs insimul consultis vtuntur, eorumque huiusmodi vestitus interdū in Moschouiam à mercatoribus defertur pileis etiam & caligis ex ceruinis pellibus confectis vtuntur. Tributi autem loco pelles & pisces quorum copia affluunt magno moschorū Duci pendūt. Idioma suum proprium habent quod ab alijs non intelligitur, idè apud exteros propemodum muti esse videntur. Sagitarij autem omnes sunt peritissimi, adè vt si quas in venatione prestantiores feras nanciscantur, eas (vt pelles eorum integræ & intactæ sint) missa sagita in nasum oculosuè interficiunt. Hi etiam feras in nartis hyeme per niues insequuntur, insecutasque sagitis conficiunt, mercatores ad se ex varijs Regionibus quæstus gratia venientes, libenter excipiunt, quos in tuguriolis suis cum vxoribus relinquunt, ipsi verò interim venatum abeunt, reuersi, si vxores hospitum concubitu consuetudineq; lætiores & hilariores inuenerint, munere aliquo hospitem donant, sin minus, turpiter conuitijs laceffitum expellunt.

*Loppi Ss.
gitarij op-
tissimi.*

*Hospitum
acceptuo.*

Monetæ pecnniariæ nullus apud eos vsus, sed cum mercatoribus aduentitijs rerum permutatione vtuntur, & pro pāno crasso vilosoq; item pro securibus, acubus, coclearibus, cultris, poculis, speculis, & id genus alijs rebus, pelles ferarum varij generis mercatoribus dant. Regio quam inhabitant frigidissima est, solem ibi æstiuales solsticij tempore, quadraginta diebus perpetuo splendere (tribus noctis horis exceptis) perhibent, quibus sol velut quadam caligine obducitur, vt radij illius non appareant, Nihil ominus tamen laborantes ab opere suo excluduntur. In his quoq; partibus montes in altum eminentissimi dicuntur esse qui ad Aethnæ (montis in Sicilia) similitudinem, flammæ semper erructant, in quibus Salamandrax, animalia quædam, Lacertarum similitudine, que in igne non secus ac pisces in aquis viuunt, crescere perhibentur.

*Montes
ignei.
Salamandrax.*

Vltra Ocæanum etiam glaciale Regionem quandam Engroncland dictam, quasi incognitam, aiunt esse, Hæc tum ob altos montes qui perpetuis semper niuibus rigēt, tum etiam ob perpetuam glaciem mari innatantem (quæ periculosam nauigationem facit) à commertio, conuersationeq; ceterarum gentium aliena seiuncta que est, idè incognita dicitur.

*Engroncl-
land Regio.*

Moschouitæ se plurimum iactant quod Princeps eorum ex hac quoque remotissima & ferè vltima orbis Regione tributa exigat. Hoc quamuis verissimile non sit, tolerari tamen aliquo modo potest, cum alios vicinos Principes qui ab ipsi tributa exigent non habeant.

Atque hic finis Regionum Septentrionalium glacialique mari adiacentium (quæ Moschorum principis sunt tributariæ) esto. Nunc ad cæteras Regiones describendas Meridiem Orientemque versus sitas, Moschouitis confines reuertar.

CEREMISSI POPVLI.

Ceremissi, Mordouotes, & Vachines, inter Viatkam & Volochdam Prouincias, quarum supra mentionem fecimus longè lateq; in vastis syluis, sine vllis adibus habitant. Proprium Idioma habent, Machometisque sectam amplectuntur, qui-
dam

dam etiam Gentiliter, (nullam Dei notitiam habentes,) viuunt Omnes autem furtis, & latrocinijs intenti, & carminibus magicis exorcismisq; maximè dediti sunt. Aduersus sagittarum telorumq; iactus intrepidi. Ferina carne & melle, (cuius aluarijs abundant,) magna ex parte victitant. Pane enim rarò vtuntur. Omnes tam viri quam femina cursu velocissimi sunt, sagitarijsq; peritissimi, arcum nunquam de manibus deponunt, quo adedò oblectantur, vt etiam filijs cibū obstinatissimè prohibebant, nisi prius signum præsignatū ex arcu sagitta ferirent. Artificium laborq; eorum feras venari, & sagittis figere, quorum carne vescuntur pellibusq; vestiuntur, ac easdem pro tributo magno Duci Moschorum pendunt. Inter venandum autē, Nartarum instrumento pedibus inducto, (cuius in Permiæ descriptione supra memorauimus,) vtūtur: in quo agilissime velocissimeque feras insequendo feruntur. Quia verò harum Nartarum instrumento velocissimi cursus, omnes ferè Septentrionales gentes, & ipsi Moschouitæ, Rutheniq; communiter vtuntur, imaginem vsus earum subiiciemus. Sunt autē longè quædā lignæ soleæ longitudinem trium cubituum adæquantes, in anteriori parte in modum traharum erectæ, quidā verò hęc instrumentū ad suæ proportionis staturam in longitudinem conficiunt, quo in vtramq; pedem inducto velocissime feruntur.

*Ceremissii
sagitarij
excellētiss.*

*Nartarū
vsus.*

MORDWA POPVLI.



Nouogrodia inferiore quam superius descripsimus Orientem, & Meridiem versus, vastæ ingētesq; occurrūt syluæ quas Mordwa populi sic dicti, magno iuxta Volgam fluuium insignem tractu, inhabitant. Idioma proprium habent, in pagis passim degunt, agriculturamque exercent. Melle, diuersique animalium pellibus pretiosis abundant. Homines sunt duri & bellicosi, Tartarosq; latrocinātes, (quos in vicinio habent,) à sinibus suis fortiter propulsant, omnes ferè pedites incedunt, arcibus oblongis vtuntur, sagittandiq; peritia polleūt, feras præstantiores, vt pellibus eorū integris & intactis potirētur, in nasum sagitta missa interficiunt. Eorum quidam Machometi sectam amplectūtur, quidam verò in Idolatria perseuerant. Vectigal annuum magno Moschorum Principi pellibus diuersarum ferarum soluunt. Mulieres eorum decoris causa vngueus nigro colore artificialiter inficiunt, apertoque capite & crinibus passis semper incedunt. His aliæ gentes Ceremissii intermixtæ sunt, qui ad differentiam Ceremissorum Septentrionalium de quibus supra Superiores Ceremissii, siue montani, à collibus quos inhabitant, appellantur. Hic de vicinis conterminisq; Moschouitico Imperio, Tartaris Cazanensibus, cæterisque campestribus in ordas distributis nobis dicendum esset: sed ne ordo rei interumperetur, de moribus religione, & vitæ consuetudine Moschouitarum pauca subiicienda nobis, non abs re videntur. His autem absolutis, Tartarorum fines gentisque mores breuiter attingemus.

*Mordua
gens bellia
cosa.*

DE RELIGIONE MOSCHOVITARVM, OMNIVM-
q; Ruthenorum. Caput I I.



Rutheni omnes postquam semel fidem Christianam Græcorū ritu, anno restitutæ per Christum salutis 942. susceperunt, sub Olha Ducissa & Volodimiro filio eius Monarcha Russiæ, in ea ad hunc vsq; diem vnanimiter fortiterq; perseuerant. Quamuis quidam proceres Russiæ Polono Regi subiectæ, doctrinam Lutheranam, & Zuinglianam sequantur, sed vulgus omne, maiorq; pars magnatum, & nobilium, fidem antiquitus Græcorum ritu susceptā, firmiter retinent. Sic quoq; omnes regiones Russiæ, quæ alba dicitur, Moschorum Principi subiectæ, Christianæ fidei, quam à Græcis susceperunt, vestigijs firmiter vnanimiterque insistent. Vnus autem totius Russiæ Metropolitanus olim erat tam Moschorum, Lituānorūque Ducibus Regique Polonorum tributarius, qui sedem

*Rutheni
Christiani*

*Metropoli-
tana Rus-
sia.*

suam primo in Kiouia Russiæ Lituanorum Metropoli ciuitate retinebat, tandem in Volodimiriam, postremo in Moschouiam translata est. Cum autem Metropolitanus Moschouia septimo vno quoque anno Russiam Lituanis subiacentem, causa exigendarum pecuniarum inuiferet, ablataque magna pecuniarum summa discederet. Vitoldus magnus Lituaniæ Dux, re considerata, prouincijs suis, ne thesauris exhaurirentur, consulere volens, Episcopis, Abbatibusque Russiæ cōuocatis, iudicio eorum Metropolitam in sua Russia elegit, qui sedem suam Vilnæ, (quæ est Lituaniæ metropolis) habet, in Basilica diuæ virginis, quæ Ruthenis, Preczista, id est, castissima dicitur. Hic autem metropolita raro Vilnæ commoratur. Est verò Episcopus Vilnēsis præcipuus, secundum ordinem Ecclesiæ Romanæ, ipsa enim Vilna Romanum ritum sequitur: sed media pars Ruthenorum eam incolit, pluresque Ecclesiæ in ea Ruthenicæ quam Romanæ conspiciuntur. Porro omnes Metropolitæ Ruthenorum à Patriarcha Constantinopolitano, auctoritatem suam habent, & primò omnium Episcoporum Abbatum, & totius ordinis spiritualis iudicio, & consensu Metropolita eligebatur, sed nūc hanc auctoritatem magnus Dux Moschouitarum sibi assciuit, suoque iudicio Metropolitam in Moschouia constituit.

*Metropoli-
tana Rus-
sia in Li-
uania eli-
gitur.*

*S. Andreas
in Russia
esse dicitur*

A sancto Andrea Apostolo Rutheni se fidem Christianam suscepisse iactant, adhuc ante Olham, & Volodimirum, quem ex Græcia per Pontum Euxinum ad ostia Boristensis fluij, gentiliter Dnepr dicti, appulisse annales eorum testantur, & inde ad Kiouiam, tunc temporis metropolim Russiæ, aduerso fluuio peruenisse, atque ibi omnem terram Russiæ benedixisse, & baptisasse, signumque crucis eum illic constituisse. Ex Kiouia tandem aiunt eum ad fontes Boristensis Dnepriko dictos, peruenisse. Indeque in Nouogrodiam magnam, deinde per mare Germanicum Romam usque nauigasse. Postremò in Peloponeso Græciæ, sub Ago huius nominis Rege, propter Christum crucifixum fuisse. Archiepiscopi in toto imperio Moschorum duo sunt, vnus in Nouogardia magna, qui habet prærogatiuam, infulam albam bicornem nostrorum Episcoporum more gestandi. Secundus in Rostouia. Episcopi sunt multi, videlicet Permiæ, Susdaliæ, Twerēsis, Columniæ, Cernigouix, Rhesanensis, Smolentēsis, Pleskouiensis, &c. Vestes eorum sunt sicut aliorum Monachorum nigræ, nisi quod aliquando sericeas ferunt, & præsertim pallium nigrum, quod habet à pectore tres fimbrias albas, ad similitudinem riuli fluentis inflexas, quod significat, ex cordibus eorum riulos doctrinæ fidei, & bonorum exemplorum scateri. Metropolita autem, Archiepiscopi, & Episcopi, Abbates, Monachi, carnibus perpetuò abstinent. Prouentus necessarios ex prædijs, & alijs extraordinarijs accidentibus, & beneficijs habent. Arces verò vel ciuitates, & omnes administrationes seculares, eis ademptæ sunt. Sed metropolita Russiæ Polono Regi subiecta, & alij Episcopi villas ciuitatesque possident.

*Archiepif-
cops Mos-
choria &
Episcopi.*

*Vestitus
Episcopo-
rum.*

Monachi.

Abbates qui Igonomei, priores qui Archimendritæ dicuntur, & omnes Monachi durissimas, molestissimasque leges, & regulas præscriptas habent, nullo solatij genere recreari eis conceditur. Omnes non solum Principis, sed cæterorum nobilium mandatis parent: plures eorum ex Monasterijs in hæremum se conferunt, ibique in arctis tuguriolis, aut soli, aut cum socijs manent, victum de radicibus arborum, & varijs terræ herbis acquirunt.

*Sacerdotiū
Regula.*

In sacerdotij gradus hi tantum promouentur, qui diu apud Ecclesias seruiuerunt. In Diaconum autem nemo consecratur, nisi vxorem habuerit, vnde interdum & matrimonio copulantur, & in Diaconatum consecrantur. Præterea qui virgini stuprum aliquando obtulerit, aut vxorem suam primo concubitu viciatam animaduernerit, in Diaconatum non ordinatur. Mortua vxore sacerdos à sacris prorsus suspenditur, nisi monasterium ingressus iuxta regulam viuat, officijs etiam Diuinis peragendis si castè viduus vixerit, velut minister cum cæteris Ecclesiæ ministris choro interesse potest. Si autem viduus sacerdos aliam vxorem, (quod eis liberum est) duxerit, is munere sacerdotali priuatur, nihilque commune cum clero habet. Nullus sacerdotum Monachorumue, horas canonicas dicit, nisi habeat imaginem alicuius Diui præsentem, quam etiam

etiam nemo nisi cum magna veneratione attingit. Qui autem eam in publicum profert, manu eam in altum extollit, quam omnes prætereuntes cruce se signantes inclinando plurimum venerantur. Libros Euangelij maxima veneratione prosequuntur, neq; eos manibus tangunt, nisi prius caput multoties inclinando, cruce se munierint. Omnes sacerdotes ex contributione quadam certa sustentantur. Assignantur etiam eis domunculæ cum agris & pratis, vnde victum suis vel famulorum manibus, more agriculturalum acquirunt.

Sacerdotes Romanos confundunt, qui cælibem vitam ducere sese iuramento obstringunt, cum sancta Synodus quæ fuit in Gangra scribat in quarto canone: qui spernit sacerdotem secundum legem vxorem habentem, discens quod non liceat de manibus eius Sacramentum sumere Anathema sit, id eadem Synodus dicit, Omnis Sacerdos, & Diaconus propriam vxorem dimittens, Sacerdotio priuetur.

Habitu haud dissimili à secularibus vestiuntur, solum modo pileolum nigrum rotundum quo rasuram tegunt gestant. Commiam ad brachia protensam nutriunt, omnes baculos Posoch dictos. quibus inniuitur, cum manubrijs incuruatis gestant.

Rutheni secundum Calendarium suum, plurima festa Diuorum, non his diebus quibus Romani celebrant. Trinitatis festum celebrant feria secunda Pentecostes, in octaua autem Pētecostes festum omnium sanctorum obeunt. Festum vero Corporis Christi more Romanæ Ecclesiæ non venerantur. Viri præstantiores peractis sacris, ebrietate, & commensationibus, festos dies consumunt. Ciues artificesque Diuinis peragendis interesse solent, quibus peractis laboribus domesticis, ceterisq; negocijs incumbunt, dicentes feriari & à labore abstinere, dominorum esse.

*Festa Ro-
thencorum*

Nicolaū sanctum inter cæteros diuos præcipuè venerantur, eumq; Diuino ferè cultu profecuntur, Templaq; præcipua nomini eius dicata erigunt, de cuius plurimis miraculis frequenter prædicant.

Habent etiam in Catalogo sanctorum Romanos quosdam Pontifices, quos inter sanctos venerantur. Cæteros verò qui post eorum schisma fuerunt (quando à Romanis disuncti sunt) execrantur, & pro hæreticis grauissimis eos habent, eosque schismaticos appellat.

In septimo enim generali Consilio, quod sub Adriano Papa celebratum est, conclusum esse dicunt, vt ea quæ in præcedentibus Synodis constituta conclusaq; fuerint, in posterum quoque solida rata, acceptaq; & perpetua teneantur, nec posthac cuiquam sub graui anathematis pœna aliud concilium celebrare, aut accedere licere. In his autē septem Consilijs hos Pontifices Romanos fuisse constat, quos Rutheni inter sanctos venerantur, dignosque Cathedra sancti Petri dicunt, idè quod secum sentirent in prima Synodo, Papam Syluestrum, in secūda Damasum, in tertia Celestinum, in quarta Leonem, in quinta Vigilium, in sexta Orphanium, in septima Adrianum, omniaq; Concilia & Synodos, post hos septem prædictos Synodos celebrata, maledicta, peruersa, & hæresi turpiter deprauata, esse dicunt. Erat quidem Metropolitanus Russiæ Isidorus nomine qui sedē suā in Kiouia retinebat, is ad Cocilium Florentiū q̄ celebratū est, sub Eugenio Papa venerat, vbi Ecclesias Ruthenicis abiectis Græcorū ritibus, cum Romana Ecclesia vniuerat, tandē in Russiam reuersus cū propositū suum & rem iam conclusam Rutenis proponeret, illosque ex verbo dei ad vnitatem & concordiam fidei instrueret: Captus omnibusq; bonis spoliatus in carceres coniectus est.

*Cociliū sub
Adriano
Papa.*

*Isidorus
Metropo-
litanus.*

Doctores quorum dogmata Rutheni sequuntur sunt hi, Basilius magnus, Gregorius Nazianzenus, & Ioannes Chrysostomus, quem illi Zloto vsti, id est, aureum os habentē appellant. Gregorij etiam Pontificis Romani libros de moralibus scriptos habent.

*Doctores
Ruthena-
rum.*

Sacrum siue missa Sclauonica lingua apud illos peragitur, intermixtis etiam aliquādo cantionibus Græcis, Epistola & Euangelium, quo magis à populo percipiuntur extra chorum in medio Ecclesiæ astanti populo clara voce recitantur. Concionatori- bus carent, satis enim esse putant sacris interfuisse, ac Euangelij Epistolarumq; verba que vernacula lingua recitat sacrificulus audiuisse. Concionariq; in suis Ecclesijs obsti-

Sacrum.

*Conciona-
ribus absti-
nent.*

natissimè prohibent, dicunt enim se hoc modo varias hæreses & diuersas de fide opiniones effugere, quæ ex contionibus & subtilibus argumentis sophisticisque quæstionibus oriuntur.

*Consecratio
panis.*

Panem ad sacrificandum hoc modo sacrificant, vnus eorum præparatum panem ad sacrificandum in patena super capite, per minorem portam de sacrario egressus portat, alter verò copertum calicem vino repletum, cæteris Diaconis vel sacerdotibus imagines sanctorum, Petri, Pauli, Nicolai, vel Michaelis archangeli, magna populi circumstantis acclamatione & veneratione præferunt, quidam ex circumstantibus acclamant vulgari oratione, Domine miserere, alij fronte terram gentili more percutiunt, quidam se signo crucis frequentius caput inclinando muniunt, varia deniq; veneratione ac cultu circumlata signa venerantur. Postea finito circuitu per mediam chori portam sacerdotes in sacrarium ingrediuntur, sacrumque peragunt. Quoties se signo crucis muniunt, id manu dextra sic faciunt vt frontem primum, deinde pectus, mox dextram ac demum sinistram pectoris partem punctis in formam crucis tangant. Quod si quis aliter se signo crucis munerit, hunc velut hæreticum obiurgant.

Gloriantur Rutheni se solos cum Græcis veros Christianos esse, Romanos verò & alios Christianos damnant & execrantur, tanquam primitiæ Ecclesiæ desertores, & septem sanctorum Synodorum præuaricatores.

BAPTISMI Sacramento Rutheni hoc modo vtuntur: nato infante, sacerdos statim accersitur, qui ante fores puerperæ habitationis, certas orationes dicere solet, infantiq; nomine impositò domum reuertitur. Postea puer in templum defertur, hocque modo baptisatur, in aquâ immersus, Chrismathe quod in hæbdomada, feria sexta pascham præcedente, consecratum est vngitur, deinde myrha: Postea capillos infanti sacerdos abscindit, eosque ceræ intricatos in ecclesia certo loco deponit. Sal autem & Saliuam Romano more, cum puluere mixtam inter baptisandum non adhibent, aquâ verò baptismatis pro singulis infantibus consecrant, & continuò post baptismum in foueam ad id præparatam eam effundunt. Fideiussores verò vel susceptores infantis, quoties circa baptismum sacerdoti interrogantian Diabolo infans renunciaret correspondent, toties in terram expuunt.

CONFIRMATIONIS, seu inunctionis Sacramentum maximè abhorrent, hocq; argumento vanam, & damnabilem confirmationem, esse approbant, quod in Synodis omnibus ferè dictum sit, præcipuè verò in Nicoëna, confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum, cum autem vnum sit baptisma vnum etiam esse Chrisma, & virtutem eandem Sacerdotis & Episcopi circa Sacramenta distribuenda, dicunt esse.

*Opinio de
animabus*

*Matthæi
25.*

PURGATORIUM, Græci & Rutheni negant, sed dicunt vnumquenq; secundum opera sua, post mortem locum designatum habere, vbi diem iudicij extremi expectaret, pios quidem cum Angelis placidis, in lucidis & amenissimis, Aclisij viridiferis campis recumbere, impijs autem in obscuris, cæcis, nigrisque caligine obductis voraginibus, cum Angelis terribilibus destinatum esse mansionem, ad expectandam iudicij diem, vnde illæ animæ quæ in locis amænissimis & splendidis, cum angelis placidis, benignisque collocatæ sunt, gratiam Dei sibi futuram cognoscunt, assidueque iudicium extremum fieri petunt. Aliæ contra condemnationem sibi imminere & pænas terribiles incaliginosis voraginibus sitæ præfagiunt, idq; eò maximè allegant quod animæ post mortem in cœlum statim non ascendunt neque in infernū. Quibus enim illud verbū à Christo in nouissimo die diceretur, venite benedicti patris mei possidete regnum cœlorum &c. cum iam omnes antea in cœlo sint, & contra, ite maledicti in ignem eternū, cum iam olim in inferno cōdemnati fuerint. Neque etiam enim à corpore separatam pænis obnoxiam esse credunt, nam cum anima se vitijs cum corpore simul contaminauerit, cum corpore etiam expiendam putant, quod ego Theologis discutiendū relinquo.

Funebre autem sacrum pro defunctis ideo faciūt, quod ijs suffragijs tolerabiliorem anibus locum impetrari sperant, vbi facilius extremum diem iudicij expectare possint. Imò

sint. Imò etiam cum aliquis magnæ autoritatis vir moritur, tunc Metropolitanus siue Episcopus, Epistolam ad sanctum Petrum scribit, sigillo suo & manu subscriptione munitam, quam super pectus defuncti ponit, dans testimonium de bonis pijsque operibus eius, Vtque in cœlum facilius post diem iudicij admitteretur, & Christianæ religionis Catholicæ agnoscat, subscribunt. Præterea agreste vulgus circa mortuorum sepulturam, varijs cæremonijs & superstitiosis plerumque vitur. Sepulturæ eorum in syluis, & vbi agris tumulos aggestis, lapidibus muniunt, signumq; crucis super imponunt. Loca pro sepeliendis defunctis non consecrant, aiût enim corporibus baptifatis sacramentisq; Christi dicatis, & consecratis, terram ipsam & non corpora terra consecrari.

Mortuorũ
cæremoniæ

SPIRITVM quoque sanctum à patre tantum & non à filio procedere confitentur, ac Romanos dicentes credo in Spiritum sanctũ, qui à Patre & filio procedit, confundunt, eosque conformes hæresi Macedoniæ & Arianæ dicunt. hac de causâ quod duo principia duasque voluntates de Spiritu sancto & duas virtutes adducerent, & honori Spiritus sancti detraherent. Hic autem Rutheni non intelligunt vnam esse Diuinitatis voluntatem, potestatem, gloriam, & honorem. Sicque secundum Concilium Nicænum, contra Arium, & Constantinopolitanum, contra Macædonium celebratum dicunt: Credo in Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Dominum verum & viuificantem, à Patre procedentem qui cum Patre & filio simul adoratur & conglorificatur.

IEIUNANDI MOS APVD RVTHENOS.

Rutheni in Ieiunio, prout in cæteris cæremonijs, à Romanis discrepant, quatuorq; ieiunia magna, quibus carnibus abstinent habent, Primum in quadragesima septem integris hæbdomadis ab esu carniũ abstinet. In prima autem hæbdomada quam nos vltimam Bachanalium dicimus, illi lactarijs & butiraceis cibis vtuntur, eamq; Masina, quasi butiraceam appellant, reliquis verò septem integris septimanis ad Pascha vsque etiam piscibus abstinet, oleribus, cauliculis, raphano, fungisq; contenti. Quidam etiam deuotiores Dominicis tantum & Sabbatijs diebus (quibus ieiunare peccatum putant) cibum sumunt, reliquis diebus nisi frustulo panis in meridie cõfortati ab omni cibo abstinent. Alij die Dominico, feria tertia, quinta & septima, cibus coctis vescuntur, reliquis frustulo panis, cum aqua fermentata, sunt, totis diebus inædiam tollerant.

Secundo ieiunant post octauam Pentecostes vsque ad ferias Petri & Pauli Apostolorum, appellantque hoc ieiunium Diui Petri.

Ieiunium
Petri.
Ieiunium
diuæ Virgi-
ni.

Tertio à prima Augusti vsque ad assumptionem Beatissimæ virginis Mariæ, ieiunio se macerant. Quarto sex septimanis in aduentu Domini carnem & butirum abhorrent, vocaturque hoc ieiunium Philippi, inchoatur enim sub festum Philippi secundum Rutenicum Calendarium. Omnibus verò diebus sabbatijs (exceptis temporibus ieiunij) carne vescuntur. Sed feria quarta & feria sexta grande peccatum carnibus vti credunt, ita vt si Petri & Pauli Assumptionisque Mariæ festum feria quarta vel sexta contigerit tum ea quoque die carnibus non vesci peccatum putant, Romanosque hac de causâ maximè redarguunt, argumento Clementis Pontificis Romani id comprobantes, qui dicit in Statutis Apolorum Canone Lxiiij. Si Ecclesiasticus die Sabbato vel Dominico ieiunans inuentus fuerit, exceptis ieiunij Sabbatis ab Ecclesia præscriptis, Sacerdotio degradetur, si autem sæcularis homo fuerit excommunicetur, & ab Ecclesia seiungatur. Nullius sancti vigiliam ieiunio venerantur, præter sancti Ioannis Baptistæ quam vigesima noua Augusti die, (ex præscriptio Calendarij sui) celebrant.

Ieiunium
Philippi.

Monachi grauioribus ieiunis præ cæteris onerantur, qui aqua fermentata cum frustulo panis semel in die sumpta, contenti esse coguntur.

M O S C H O V I A E
C O N F I T E N D I M O S .



Irca Paschatis festum Rutheni, præcipuè confiteri solent, hoc modo: Confessor vna cum confitente, in medio templi stat magna cordis cum deuotione, contritioneque ad imaginem alicuius diui vltu reuerenter conuerso postea confitenti secundum peccati grauitatem in iuncta poenitentia, ante ipsam imaginem confessor, & confitens magna cum deuotione reuerenter sese inclinant, signoq̄ue crucis frequentius frontem pectusque & brachia munientes, alto cum gemitu consuetam orationem proferunt. Iesu Christe Fili Dei viui miserere nostri. Quosdam etiam qui grauius aliquid deliquerint aqua sacrata abluunt, quam in Epiphania Domini toto fluuio vel stagno (secūdum morem) consecrato hauriunt, & pro abstergendis noxialibus delictis, per integrum annum in templo reseruant. Quibusdam verò pro poenitentia ieiunia & breues facilesque orationes, iniunguntur. Dominicam enim orationem per pauci ex vulgo sciunt, dicuntque orationem Dominicā scire, Dominorum & Sacerdotum qui nullis laboribus occupantur opus esse, Confessionem etiam quamuis ex præscripto habeant eam tamen ad dominos pertinere agrestes dicunt, sibi autem in Deum & filium eius Iesum Christum & Spiritum sanctum simpliciter credere satis esse. Hacque oratione omnes Rutheni promiscuè, & peculiariter vtuntur, Iesu Christe Fili Dei viui miserere nobis.

Aqua consecratis.

S A C R O S A N C T A E E V C H A R I S T I A E V S V S .



Acramento Eucharistiæ Rutheni sub vtraque specie vtuntur, aliud autem pro infirmis & aliud pro communicantibus secundum consuetudinem habent. Pro infirmis sacramentum, in hæbdomada magna ante Pascha, die Iouis consecratum, in vase mundo per integrum annum seruetur. Dum autem id Sacerdos pro infirmo daturus est tum parum vini & aquæ tepide addit, portiunculamque benè humectatam egroto cocleari de calice porigit. Si autem puer infirmus fuerit, ad eò vt non possit de pane sumere, tunc infuditur ei gutta vini consecrati in os de calice. Pro communicantibus verò secundum consuetudinem, Sacramentum dum Sacrum siue Lyurgia peragitur consecratur, quod sacerdos cocleari ex calice in portiunculas minutas redactum, & vino commixtum communicantibus distribuit. Prescriptum communicandi tempus ante festum Paschæ (vel quotiescunq; aliquis voluerit modo confessus sit) abent. Pueros qui septem annos transigerint ad Sacramentū admittūt dicuntq; hominē septennio trāfacto cōtra Deū peccare incipere.

Duplex a. pud Ruthenos Eucharistia.

Porrò omnes Rutheni pane fermentato & nō azymo (prout Romanæ Ecclesiæ mos est) vtuntur, idq̄ue hac ratione approbant, quia Iudæi in memoriam liberarionis suæ ex Egipto, secundum mandatum Diuinum azymis vtuntur, se vero semel christianos factos nunquam in labore Aegyptiorum fuisse, ideò de huiusmodi Iudeorum azymis, Sabbato & circumcisione obseruandis, se liberos esse dicunt, si enim aliquis sequatur vnum ex illis (Paulo attestante) totam legem adimplere tenetur. Eundemque Apostolum dicentem, fratres ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quia Dominus in qua nocte tradebatur accepit panem benedixit &c. de pane fermentato & non azymo dixisse intelligunt. eo enim tempore nec azyma nec Pascha esse cum Dominus cœnaret, dicunt. Idq̄ue hoc argumento maximè approbāt, quia Iudeorum Pascha statim fit, & comeditur secundum legis præscriptū, hoc autem in cœna Christi non erat (vt Euangelista dicit) recumbentibus eis duodecim &c.

Non azymis Rutheni, sed fermentato pane vtuntur.

Item & discipulus recubuit super pectus ipsius in cœna &c. Quod etiam Christus dicit ibidem desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, non de Iudeorum Pascha cum dixisse sentiunt, quod antea semper comedebat cum Apostolis. Neq; azyma Christum Apostolis dedisse sed panem fermentatū credunt, cum dicit, Ecce panis quē ego do vobis. Similiter ad Iudā, cui ego dabo panē intinctū ipse traditurus est me.

Ieiunandi

Romanos autem in azymis communicantes confundunt, dicentes eos Iudaicos ritus obseruare, in hæresiq; Iuliani Apolinaris Laodicensis, & Pauli Syrii Samosatensis, Machometi, Aethiichij, & Diasterij ambulare, qui erant in sexta Synodo deprauatissimi hæretici, & spiritu Diabolico repleti.

Mulieres autem apud Ruthenos panem ad sacrificandum Proskura dictum conficere solent. Seliguntur autem ad id mulieres proeclatæ ætatis quæ mensibus patendis amplius non sunt obnoxia, præcipuè verò viduæ sacerdotum relictae, id muneris obire solent.

DE MATRIMONIO.

ITa Rutheni Matrimonium contrahunt, vt quartum consanguinitatis gradum non attingant. Tertiam ducere vxorem viro vix concedunt, & non admodum legitimum matrimonium esse putant. Quartam verò nec concedunt, neq; etiam Christianum esse iudicant. Pro adulterio non computant, si vir habens vxorem cum soluta concubuerit, excepta vxore alterius.

DIVORTIA inter se frequenter celebrant Episcopis permittentibus, literasq; repudij dantibus.

Quidam etiam agrestium, quibus ad Episcopos propter longam itineris distantiam aditus difficilis est, Diuortium tali modo (more gentili antiquitus obseruato) peragunt, cum sibi vir & vxor vtrinq; displicent, tunc extra pagum in triuium ambo prodire solent, mantili accepto quod inter se manibus vtrinque tenendo per medium discindunt, hocq; inter se diuiso matrimonium etiam, inter se diuisum esse putant, & vxori repudiaræ vir dicere solet, vade tu hac, ego illac pergam. Sed hic peruersus Diuortij modus nunc prorsus abolitus est.

Diuortij

Hoc autem ritu Matrimonium inter sponsam & sponsum contrahitur. Imprimis mensa in medio templi adornatur, ingredientibusque templum sacerdos præcedens certas recitat orationes, deinde pro Patriarcha, Metropolitano, Episcopis, & toto clero, pro monarchaq; suo, & omni ordine equestri, & plebeio qui ritus suæ fidei sequuntur sigillatim sacerdos cum Diacono clara voce orant. His peractis sponsus & sponsa mensam præparatam accedunt, in linteoq; secundum morem pedibus substrato vterque stat. Postea sacerdos ex præscripto an alicui olim non sponderent interrogat, stolaq; manus vtriusq; annulos commutans colligat. Deinde coronas ligneas vel ex tilia libro pictas ad id muneris in Ecclesia reseruatas capiti vtriusque imponit, dicens: Posuisti Domine coronam super caput eius de lapide pretioso, &c. Euangeliumq; de nuptijs in Chana Galileæ celebratis recitat. Deinde panem & ceruisiam consecratam desponsatis ad prægustandum porrigit, postea stolam (qua sacerdotes collo appensa vti videmus) sponsus & sponsa ab vna parte, & sacerdos ab altera tenent, sacerdotemque præeuntem sequuntur, hæc verba dicentem: Circuite populi Sion & date gloriam nomini Dei altissimi, terq; mensam circumeuntes loca sua occupant, & Sacerdos Psalmum Miserere nostri Domine secundum magnam misericordiam tuam, &c. recitat, Suffragijsq; pro omnibus, tam spiritualibus quam sæcularibus Deo perfolutis de templo egrediuntur.

Sponsalis ritus.

DE EXPEDITIONE BELLICA.

Caput III.

Magnus Moschorum Dux ingentem exercitum longo tempore sustentare potest, neq; enim militibus suis stipendia largitur, sed agros illis exiguo pretio clocat, quo beneficio operam militum demeretur. Conscripti autem milites coram magno Duce singuli comparent, & nummum vnum quem patrio nomine Denga vocant, aestimatione vnus grossi Polonici Principi dant, reuersiq; ex bello eundem nummum repetunt, occisorum verò nummisinata Princeps retinere solet, atque ita occisorum numerum cognoscit.

Numerus occisorum quomodo cognoscitur.

M O S C H O V I A E

Nobiles autem omnes, Magnates & Cōfiliarij adeò dura feruitute præmuntur, vt quemcunq; apud se in aula esse velit, vel in bellum ire, aut legationem aliquam obire iusserit, id sumptibus suis facere cogitur. Quando autem aliquem magni nominis virum ad bellum proficiscere iubet, literas suas ad illum mādatorias mittit, si autem vel prandens, vel cœnans dormiensuè præuentus fuerit à tabellatore magni Ducis, litterasq; quibus ad bellum proficiscere iubetur acceperit, continuò à prandio lectouè surgens, equum tabellatore inspiciente armatus ascendit, mandatumq; Principis se exequuturum præbet, atq; sic omnes qui per facultates rei familiaris possunt sumptibus proprijs militant.

Obedientiæ

Per singulas quoque Prouincias magnus Dux filios nobilium tenuioris fortunæ conscribere solet, vt numerum illorum & quot quisq; equos ac seruitores habeat cognoscere possit, is singulis exiguum stipendium annuum concedit, & in bellum proficiscere iubet.

Frequenter Moschi belligerat

Omnibus autem nobilibus proprijs sumptibus militantibus raro quies datur, nam frequenter bella aut cum Lituanis, Liouonibus, Suetensibus, vel Tartaris Præcopensibus, Turfis alijsq; finitimis gentibus gerit, in arcibus quoque campestribus Tartaris finitimis qui Crimsci, Præcopsci, Noheysci que dicuntur viginti millia hominum vel plus singulis annis locare solet. Omnes denique & singuli tam stipendiarij quam Principis gratiam expectantes in bellum proprijs sumptibus ire coguntur. Non huiusmodi autem sumptibus prout apud nos Moschouitæ in bellum expediuntur, nam quicumq; nobilium habet sex equos & totidem seruos, vnum equum qui vitæ necessaria fert ex ijs habet, in primis verò miliū siue pultes contritas in sacculo habet, deinde suillæ carnis aliquot frustra, & sal in sacculo, si verò ditior fuerit sal commixtum pipere solet habere, hos autem saculos cum leguminibus super equum ad id delectum circumligat, præterea vnusquisq; secum fert lebetes, ollas cupreas siue æreas, cistellasque epiphio alligatas, cumq; necesse est ignem accendunt, ollamq; magnam aqua replent in quam milij tantum vnum coclear, vel pultium imponunt, saleq; conditū coquunt. Aliquando autem cum lautius aliquis eorum epulari vult, tum frustulum paruum carnis suillæ iniicit, hocque cibo dominus interdum cum sex seruis contentus viuit, quod si dominus famelicus nimium fuerit, totum consumit, serui autem aliquando ad totum biduum triuumuè ieiunant, Farinam etiam de auena subtiliter commollitam habere solent, cuius aliquot coclearia pransuri in cistellam imponunt, modi coque aquæ distillatam comedunt. Cum autem habēt allium aut cepas, tum facile ceteris leguminibus carere possunt. Duces verò exercitus & cæteri militiæ præfecti lautius æpulantur, tenuiorisq; fortunæ nobiles ad prandium inuitare solent.

Vitæ bellicus Moschorum.

Moschouitæ tormentis bellicis, & bumbardis peditatuq; nunquam olim ante annos 40. vtebantur, nunc autem frequentissimè & peritissimè bombardis & tormentis vtuntur, à profugis quibusdam Italis, Garmanis, Lituansq; instructi, arcesq; egregiè (dictu mirum) propugnant. Campestri verò certamine cum Polonis & Lituans raro configunt, semper enim ab eis suduntur, solaque agilitate & industria externi Moschouitas vincere solent, nam omnes ferè dimicare armisq; artificialiter decertare imperiti sunt, exceptis quibusdam magnatibus, ijsq; per paucis. Cauendum autem est cū Moscho congregienti, vt armis scitè vtatur ne in manus eius incidat, brachijs enim laceratis, & toto corpore robustissimi sunt, sed arte dimicandi plurimum vincuntur. Tam autem robusti sunt, vt cum vrsis indomitis & efferis absque vlllo genere armorum, solis viribus confici sæpius congregi audeant, vrsuq; per aures arreptū tandiu fatigant, donec prorsus debilitatum prosternant.

Quomodo cū Moschis dimicadū

Hæc præcipua arma sunt quibus Moschouitæ in bello vtuntur, pharetra sagittis referta, arcus, securis, framea, cæstus, cultelli oblongi quibus frequenter pro pugionibus vtuntur. Multi quoq; lanceis præcipuè pedites, equites autē aliqui hostilibus breuioribus vtuntur, ab vngaricis & Polonicis dissimilibus. Armantur autē lorice oblongis aliquando duplicibus, armillis, toracibus, galeisq;. Equos paruos castratos soleis carentes

Arma Moschorum.

rentes habent, frena leuissima, epiphys quoq; in eum vsum accommodatis vtuntur, vt se in omnes partes absq; impedimento vertere, arcumq; intendere facile possint. Pedibus curte attractis equis insidere solent, adeò vt nullù hastæ lanceæuè impetum sustinere queant. Flagello pleriq; & communiter, calcaribus verò paucissimi, vtuntur. Communiter vestibus oblongis ad talos vsque protractis bombice lanauè sufferitis vtuntur. Collocandis castris amplissimum locum eligunt, vbi fortè locus natura sit munitus ea non curribus, sed vepribus sentibus, arbutisq; circumtexunt, in muri similitudinem, præstantiores in medio tentoria sua erigunt, reliquæ verò multitudinis vulgus exarbutis casae conficiunt, quidam etiam arbutulas siue arborum frondes, in modum arcus incuruant desuperq; pennulis tegunt, equos ad pascua pellunt, quorum causa tam latè disiuncta castra collocant. Tempore conflictus tubicines multos habent, ij dum gentili more omnes insimul dissonante melodia tubas inflant, mirus ac inusitatus quidam clangor auditur, commissuri cum hostibus certamen plus spei in multitudine quam robore militum ponunt, semperq; eminus hostes à tergo adorire & circumuenire student, sed campestre certamen rarissimè eis prosperatur, plurimis enim & diuersis armis se verius onerant, quam armant, externi verò consilio magis, quam armis tecti paruis copijs cum eis congregiuntur.

Castra Moschorum.

Arces & omnes munitiones strenuè & obstinacissimè propugnant.

DE CONSVETVDINE MORIBVSQVE MOSCHOUITARVM. Caput IIII.



Hæc omnis gens Moschouitica siue Rutena. magis seruitute quam libertate gaudet, cuius egregium executorem Principem proprium habent. Omnes enim passim cuiuscunque conditionis sint (nullo respectu personarum habito) grauissima seruitute præmuntur, prout inferius in gestis Moderni Principis dicitur. Nobiles, Magnates, Præfecti, Primoresq; & Consiliarij omnes Chlopos se, id est, abiectissimos & vilissimos seruos magni Ducis fatentur, & bona sua omnia mobilia & immobilia, quæ propriè possident, non sua sed magni Ducis esse dicunt. Vt autem equester ordo à magno Duce, sic etiam plebeius ciuilibusque à Nobilibus & Magnatibus grauissimè præmitur, colonorum enim bona & ciuium, militum & Nobilium prædæ exposita sunt, & per contemptum nigri homines, siue Christiani communiter appellantur. Sex dies coloni in septimana dominis suis laborant, septimus verò dies priuato labori conceditur, neq; hi strenuè laborant nisi benè verberati. Habent autem à dominis suis certos attributos agros, & præta ex quibus viuunt, tributaq; annua soluunt. Artifices secundum præscriptum paruo laborem suum vendunt. Cumq; annonæ caritas in pretiū concedit, tunc artifices exiliori teuiori q; in pretio sunt, adeò vt vix panem ipsum pro labore vnus diei (quamuis strenuo) acquirere possint. Ciues quoque & mercatores grauissimis & intolerabilibus tributis, & exactioibus adiuuentitijs onerantur, quas hic recensere longum esset: Quod si magnus Dux aliquem mercatorum argenti auriue paulò ditiozem à delatoribus (quorum plena curia est) restituerit, tunc eum sibi præsentari iubet, & crimine falso commentito dicit, delatum est ad nos tuum scelestè facinus, ideò vt criminofus punieris, si autem accusatus obtestaretur se innocenter accusatum, tum magnus Dux respondere solet anima testium, qui te accusauerunt sciant mea verò nihil refert. Confestim ergo iussu Principis arripitur, & tam diu verberatur, donec præscriptam summam monetæ argenteæ, magno Duci numeret.

Seruitus Moschouitarum.

Est autem hic mos apud Moschouitas receptus, quod omnes debitores qui alienum æs conflauerunt, non habentes vnde creditoribus suis redderent, ex legis præscripto in locum certum & publicum, ad id ordinatum ducuntur, ibique à seruis Prætorianis flagris baculisq; per furas & crura pedum, grauiter absq; vlla misericordia ceduntur, tam diu donec vndecunq; accipiendum sit, creditoribus sua reddere cogantur.

Debitorum exigendi mos.

tur, quod si soluendo non sufficerent, tunc verberibus multotiens exagitati creditoribus secundum valorem debiti seruire coguntur. In hūc quoq; locum omnes coram magno Duce, per contumeliam accusati ducuntur, & si ditiores fuerint, cuiuscunque conditionis, tamdiu verberantur, donec imperatam pecuniam (quamuis vnquam debitā) magno Duci soluant. Omnes communiter seruos emptos aut captiuos habere solent, quos morituri frequenter manu mittunt. Illi tamen continuò seruituti assueti, alijs dominis pecunia accepta in seruitutem se vendunt.

Liberi etiam serui qui dominis suis pro pretio seruiunt, non possunt quando velint à Dominis se abdicare, si enim absque domini voluntate aliquis abierit, ab alio domino infamatum non assumitur, nisi fuerit à domino cui primo seruiuit, vel ab amicis se pro fidelitate eius obstringentibus commendatus.

*Ius patris
in filium.*

Pater etiam habet potestatem filium quater vendendi, ita vt semel venditū quocunque tandem modo liberatum, vel manumissum, rursus atq; iterum iure paterno cum vendere possit. Post quartā autem venditionē nihil iuris amplius in filiū habet.

*Verbera
seruus
chora.*

Seruitores in dominos suos plerumq; conqueruntur, quod ab eis probè non essent verberati, credunt enim se dominis displicere, signumq; indignationis esse, si non frequentius verberentur, obiurgarenturq;.

*Mulierum
conditio.*

Prout autem viri à magno Principe seruitute aggrauantur, sic etiā apud viros suos mulierum conditio miserrima est, nulla enim honesta & pudica creditur, nisi domi conclusa viuat, ad eò vt nusquam exeat, domi autem manentes telam fabricant, & filant, nihil prorsus iuris auctoritati sue in ædibus habent, omnes enim labores domesticos serui absoluunt, non verberata à maritis plerumq; cōqueruntur, & odio se profecutas dicunt, verberaq; signū amoris putant. Basilicas rarò, rarius etiā ad amicorum colloquia, commestationesq; nisi omni suspitione carerent, vtpote effectæ admittuntur. Certis tamen & festiuis æstate diebus, hanc prærogatiuam exhilarandi animi gratia habent: Omnes communiter cum filiabus in campis viridiferis deambulant, ibiq; super quadam trabe, duabus fines trabis occupantibus, alternatim sursum ac deorsum mouentur, aut frequentius funem in medij circuli modum duobus stipitibus appendunt, de superq; insidentes hinc & inde impulsæ feruntur. Postea quibusdam certis cantilenis manibus pedibusq; complodentes, capitibusq; frequentius mouentes sese oblectant, vel manibus se inuicem tenentes & simili modo canentes choreas in gyrum ducunt. Hæc autem consuetudo præcipuè circa festum Petri & Pauli Apostolorum aliquot hæbdomadis, ab omnibus Rutenis promiscuè obseruatur.

Aedificia.

Aedes ferè omnes apud Moschouitas, tam in pagis quàm in ciuitatibus insubedificatis promptuarijs celarijsq; superne locantur, ad quas per gradus ascenditur. Quamuis autē vestibula ædium satis ampla & alta habeant, fores tamen habitationū humillimas faciunt, Ita vt ingressurus quispiam inclinare & demittere se cogatur. In singulis habitationibus imagines Dinorū in tabulis pictas loco honorificètiore sitas habent, præcipuè autem diui Nicolai, passionis Christi, Mariæ virginis, & S. Petri: hasq; maximo honore prosequuntur, & pro Penatibus venerantur, cum autem vnus alium accedit, ingressus habitaculum non statim Dominum domus salutatur, sed continuò caput aperiens, vbi imago sit diligenter circumspicit, qua visa cum magna reuerentia, ter se crucis signo caput inclinando munit, dicens: Iesu Christe filij Dei viui miserere nostri. Postea porrectis sibi manibus alterutrū sese inuicem salutantes deosculantur, capitaq; more patrio frequentius inclinant, id autem tam viris quam mulieribus peculiare est, in congressu de omni consanguinitatis familia alterutrum percontari, an recte pater, mater, vxor, filij, fratres, &c. valeant, post vnā quamq; interrogationem, & responsonem caput multoties inclinantes, maximeq; mutuo se inspicientes obseruant vter magis se inclinaret, & ita frequentius caput alternatim inclinando de honore concertant, hospes tandem discessurus ter se signat cruce priora verba reuerenter proferens, salute alterutrum data abit. In honore captando venandoq; mirabilibus & superstitiosis ceremonijs vtuntur. Tenuioris etiam fortunæ hominibus, intra portam

*Imagines
domesticæ.*

*Hospitali-
tas.*

*Honoris
cupisitas.*

alicuius

alicuius præstantioris viri equitare non licet. Insigniores domini & consiliarij, vulgares etiam nobiles intra priuatos parietes quotidie delitescunt, & in publicum rarius prodeunt, eò quò maiorem auctoritatem suiq; obseruantiam, apud populum captarent, nullusq; nobilium ad quartam vel quintam domum pedes progreditur, (quod & Lituani quidam assuescere cæperunt) nisi equus subsequatur, idque non propter vsum, sed ostentationis causa faciunt. Nobilis quamuis egenus & pauper fuerit, tamen ignominiosum sibi putat si manu laboraret.

Præfactorum pauci auctoritatem habent, vltimo supplicio reos plectendi, omnes enim causæ & controuersia in Moschouiam ad magnum Ducem consiliariosq; suos deferuntur. Ex subditis nemo aliquem torquere audet, cuiusuis enim conditionis malefactores magnus Dux vel Consiliarij principales morti adiudicare solent. Pauperibus non semper patet ad magnum Ducem aditus, sed ad Consiliarios isque difficilimus, vnde omnis iustitia magna ex parte tenuioribus venalis fit.

Malefactorum istud dicitur.

Consul siue Prætor, qui personam iudicis obtinet, à magno Principe in vnaquaq; principali ciuitate ordinatur, gentiliter Ocolnik dicitur.

Vestibus omnes oblongis absq; plicis ad talos demissis vtuntur, præcipue verò lazurini vel albi coloris. Pileos albos apicatos crustatosq; ex lana coacta gestant, ocreis omnes ferè rubeis, isq; breuioribus, quæ genua non attingunt vtuntur, quarum soleas in digitis paululum erectas clauiculis ferreis muniunt, indusi varijs coloribus sericeis circa collum exornata apud præcipuos, auro intertexta gestant, eaq; monilibus gemmis vnionibus seu globulis argenteis aut cupreis de auratis exornant. Cruces argenteas vel aureas lapidibus pretiosis exornatas præstantiores, vulgus verò ferreas, vel cupreas, pro sacramento quodam collo appensas gestant.

Habitus Moschorum.

Omnes autem & singuli sue conditioni vestibus conuenientibus ex præscripto mandatoq; magni Ducis vtuntur, nam tenuioris fortunæ vulgarisq; familiæ hominibus vestes pretiosiores elegantioresq;, sub graui pœna prohibentur. Si autem aliquem humilioris familiæ virum elegantius vestitum conspiciunt, proditorem perfidumq; eum appellant, & suspicionis notam ei inurunt, dicentes: perfide vnde tibi talis vestitus, more dominorum (Polonos enim & Lituanos dominos appellant) vestiris, & ad eos deficere perfidiosè moliris, tu enim pro huius vestis pretio non sufficis. Statim ergo accusatus grauissimè vt suspitiosus punitur. Alius itaque tenuioribus nobilibus, alius consiliaribus & magnatibus, alius ciuibus & colonis habitus est præscriptus, secundum vniuscuiusque dignitatem, conditionem & rei familiaris opulentiam.

Secundum conditionem personarum habitus.

In thesauro etiam magni Ducis vestes plurimæ elegantes, ad id sunt repositæ & confectæ, vt cum aliquando triumphus celebratur, vel cum legatus alicuius Principis excipitur, tunc omnibus & singulis aulicis suis magnus Dux illas vestes ad tempus accomodat. Cæteri quoq; nobiles ad conuiuia amicorum nuptiasue celebrandas profecturi, vel si alicuius diui festum solenne occurrerit, tunc volentes solennius elegantiusque vestiri, de magni Ducis thesauro vestes sibi accomodant, certo pretio secundum temporis spacium pro vsura vestis attributo, & deinde easdem absq; detrimento cum vsura præscripta Thesaurario restitunt, quod si aliquantulum vestis commaculata fuerit, tunc vsurpator secundum æstimationem pecuniam pro ea numerare cogitur, verberibusq; ne id in posterum admitteret corrigitur. Ad Regem Poloniae etiam, vel ad alios externos Principes, Moschouia Princeps Oratores missuras, omnibus aulicis & nobilibus cum legatis proficiscentibus, vestes solenniores, arma, & id genus ornamentorum ex thesauro suo ad vsurpandum sub prætextu soluendæ vsuræ accomodare solet, administratorq; horum substituitur, qui omnia ornamenta vnicuiq; secundum ordinem quotiens opus fuerit distribuit, rursusque ea ab eisdem recipit & reseruat, ex legatione tandem reuersi certam pecuniam pro vsurpatione vestium & cæterorum ornamentorum secundum pactum magno Duci numerant, vestesque restitunt, quod si aliquis ornamentum accomodatam commaculauerit, tunc verberibus emendatus, illud soluere cogitur.

Vestes magni Ducis copiosas habet pro suis aulicis.

Legatorum expeditio.

M O S C H O V I A E

Hic mos apud omnes Ruthenos & Moschouitas, quotannis certis diebus obseruatur, adolentes pueri plurimiq; viri vxorati, extra ciuitatem pagumue in locum amplum & eminentiorem confluunt, vnde ab hominum congregatione videantur, ibiq; quibusdam sibilis & vociferationibus (secundū gentis morem) signo dato concurrunt, manusq; absq; vilo armorum genere conferunt, certamen, pugnis, pedibus, magno cum impetu faciem, pectus, ventrem, & genitalia vtrinq; quatientes, ineunt, sæpeq; inde semiuuii plerumque etiam mortui exportantur. Hoc autem certaminis genus ideo institutum dicunt, vt adolentes asuescant verbera pati, & quoscunq; imperus perferre.

DE MAGNI MOSCHOVIAE DVCIS, IOANNIS
Basilidis Tyrannide. Caput V.



Ab soluto breuiter situ Regionū Russiæ, magno Moschouix Principi subiectarum, Religione, moribus deniq; & consuetudine gentis, de moderno Principe Moschouix Ioanne Basilide eiusq; Tyrannide quædam dicenda nobis restant. Sed antequam rem ipsam aggrediemur, pauca de titulo illius quo vtitur, lectori haud aspernanda præponemus.

A tempore Ruriczki primi Nouogrodix magnæ Ducis, de quo superius dictum est, omnes ferè Principes Russiæ non alio titulo quam magnorum Ducatum, Wolodimirix vel Nouogrodix magnæ, vel Moschouix utebantur, vsq; ad Basilium Ioannis Magni, patrem moderni Principis Ioannis Basilidis, de quo hoc nostrū propositum est. Hic enim Basilus rebus suis fœliciter procedentibus, & filius eius post eum modernus Princeps titulum & nomen Reginum plurimorumque magnorum Ducatum sibi vindicare cœperunt in hunc modum. Nos Magnus Dominus, Rex & magnus Dux totius Russiæ, Ioannes Basilides, magnus Dux Wolodimirix, Nouogrodix magnæ, Moschouix, Pskouix, Smolenkix, Thmerix, Iugariæ, Permiæ, Viatkix, Bulgaria, Rex Casaniæ, Astrahaniæ, dominus & magnus Dux Nouogrodix inferioris, Czernehouix, Rezanix, Wolochdix, Rsouix Bielloix, Rostouix, Iaroslauix, Poloczkiæ, Biellozierix, Vdoriæ, Obdoriæ, Condimix, Dominus Seuerix, Liuoniæq; & magnarum Regionum Orientem, Meridiem, Septentrionem & Occidentem versus, Dominus legitimus hæres & successor.

Titulus
Moschouix
Ducis.

Nunc autem multi cum Imperatoris titulo, præcipuè verò Germani venerantur, qui deductionem verbi Czar Slauonicæ linguæ ignorantes, pro Rege imperatorem ponunt. Quid igitur hoc nomen Czar in Slauonico sonaret, breuiter exponemus. Czar, hoc verbum in Ruthenico idiomate, Regem, Czarstuo verò, Regnum significat, & hoc nomine Moschouix Principem suum, Regem totius Russiæ appellant. Ceteri autem Slauones vtpote Poloni, Bohemi, Lituani, & cæteri, qui ab idiomate Ruthenico diuersi sunt, alio nomine Regem appellant, scilicet Krol, alij Korol, & Kral, hoc verò nomine Czar solum Imperatorem appellari existimant, vnde & Rutheni ipsi Moschouitæq;, audientes ab externis nationibus hoc nomine Imperatorem significari, & ipsi Principem suum Imperatorem Russiæ appellare cœperunt, nomen Czar dignius esse quam Regis (licet idem sonet) putantes. Sed in omnibus Ruthenorum tam sacris quam prophanis literis, Czar Regis, Kefar verò Imperatoris nomē repræsentat. Sic quoq; Rex Thauricæ Tartarus; Præcopensis Czar, id est, Rex nuncupatur, & omnes Reges Tartarorum hoc nomine efferuntur, sed plurimi ignorantia huius vocis decepti, omnes Reges hoc nomine Czar vocatos, Cæsares, hoc est, Imperatores esse putant. Alij quoque Principem Moschouix album Cæsarem, Præcipuè verò subditi sui appellant, id est, Regem vel Imperatorem Russiæ albæ. Russiæ etenim vt supra dictum est, Moschorum Duci subiecta, Alba dicitur, ea verò cui Polonorum Rex præest (quamuis & Albæ partem possideat) nigra appellatur Russiæ. Vel etiã idè dictum esse Regem Album Moschorum Principem existimo, quod in colæ omnium Regionum

Czar dicitur
Regem significans
expositum.

num ipsius imperio subiectarum, vestibus albis & pileis plerumq; vtantur. Porrò Basilius moderni Principis parens, ad Romanum Pontificem & Imperatorem, ad Reges itidem Daniæ & Suetiæ, Magistrumq; Liuoniæ, & ad Turcam scribens, Regis titulo vtebatur. Ad Regem autem Poloniæ nunquam Regis, nisi magni Ducis titulum præsumebat. Nunc, verò præfens magnus Dux Moschouiæ, & ad Regem Poloniæ (quod pater non faciebat) Regis titulo vtitur, sed à Polono nunquam nisi magni Ducis titulo honoratur.

Hic Princeps Moschouiæ Ioannes Basiliades imperio quod in suos exercet, omnes facillè vniuersi orbis Monarchas superat, nam autoritate sua (vel potius tyrannidè) tam in spirituales quam in seculares & cuiusuis conditionis homines vtitur, liberè & ex voluntate sua de omnium & vita & bonis (nemine obstrepente) constituit, consiliariorum enim nullus est apud eum tantæ autoritatis, qui dissuadere aut sibi in re aliqua quamuis iniustissima resistere audeat. Omnes deniq; tam proceres quam consiliarij, & totus equestris & spiritualis ordo, fatentur publicè voluntatem sui Principis, voluntatem Dei esse, & quicquid Princeps quamuis perperâ egerit, ex voluntate Dei agere. Ob id etiam clauigerum & cubiculariũ executoremq; voluntatis Diuinæ eum credunt esse. Vndè & Princeps ipse si quando preces cõsiliariorum interponuntur ad se pro realiqua idonea, respondere solet, cum Deo placuerit, vel si Deus iusserit, faciam. Ita quoq; si de realiqua incerta & dubia Moschouitas interrogaueris, cõmuniter secundum consuetudinem respondent, Deus nouit & magnus Dux, vel Deus sic voluit & magnus Princeps. Denique in computationibus vnus ad alium præbicans, primo salutem magno Duci, omniaq; fausta & foelicia nomine proprio eum appellantes, & titulos Regionum enumerantes exoptant, idem ante & post prandium omnes & singuli optare solent. Etsi aliquid peruersè pessimèq; & cum Reipub. dispendio Princeps fecerit, ab omnibus tanquam res foelicissimas & vtilissimas gesserit laudatur Affinibus cognatisq; suis nec arces ad legitimè possidendum permittit, nec confidit, solummodo aliquos secundum arbitrium suum qui sibi placuerint arcibus & possessionibus certis proponit, & tandem illis qualibet de causa infensus, omnia vt sua adimit. Ex plebeijs equites, Palatinos, & Consiliarios plerumq; secundum voluntatem suam nullo repugnante facit, ex consiliarijs deinde siue equestris ordinis hominibus plebeios, omnibus bonis illis ademptis & publicatis reddit. Eodem modo Metropolitæ, Episcopi, Abbates, Prioresq; Monasteriorum suo iudicio eligit & deponit, omnes iuxta durissima seruitute præmit, prout supra in expeditione bellica consuetudineq; gentis latius diximus.

Sed cum hæc tota gens Moschorum Duci subiecta magis seruitute quam libertate gaudeat, incertum est an suis moribus conformem tantum Tyrannum exigant, à quo insolentia eorũ domaretur. Nam hoc plerumq; in illis Regionibus obseruatur, quod serui apud Dominos, & vxores apud viros gratiam, si ab eis frequentius verberentur habere, & amore se profecutos dicunt. Contra si in eos non animaduertitur, vllum signum amoris in se exhibitum conquiruntur, & non solum serui sed & pleriq; nobiles, magni viri & consiliarij, frequenter à magno Duce absq; vlla dedecoris nota publicè siue priuatim baculis verberantur. Illi verò tunc temporis amoris signum Principem in se exhibuisse gloriantur, verberatiq; gratias Principi agunt, dicentes: Sanus tu sis & incollumis Domine, Rex & Dux magne, quod me seruum rusticumq; tuum verberibus emendare dignatus sis. Qua ratione, probatur eos suis moribus conformem Dominum (velut quondam Ranæ Regem Ciconiam) necessario exigere. Sed his Moschorum Princeps Ioannes Basiliades leges huius Tyrannidis supra modũ (iusticia iudice) excedere videtur, qua non solum prædecessores suos (qui id secundum morem & consuetudinem gentis faciebant) superauit, Sed illos omnes Tyrannos, qui ante & post Christum ad hæc vsque tempora fuerunt, vtpotè Neronem, Valerianum, Dionisium, Decium, Maximinum, Iulianumq; & cæteros omnes.

Hi etenim quamuis etiam sapius Tyrannidem nefandam exercuerint, attamen

*Autori-
tas magni
Ducis.*

*Seruus
Moschorum
tutum.*

*Amplif-
catio Ty-
rannidis
Moschorum
Ducis.*

M O S C H O V I A E

aliquanto tollerabiliorem, sed in hoc Principe tantam Tyrannidem dictu miram, breuiq; temporis interuallo crudeliter perpetrata[m] videre licebit, quam nos bona fide conscriptam Lectori benigno offerimus.

INITIVM TYRANNIDIS MOSCHORVM PRINCIPIS

Ioannis Basiliadis.



Nno partæ humano generi per Christum salutis, supra Millesimū Quingentesimum Sexagesimo: Ioannes Basiliades magnus Moschorum Dux, postquam Poloczko Arcem & ciuitatem celebrem Lituaniis ademisset, rei prosperè gestæ successu elatus, in quandam insolentiam prolapsus est. Inprimisq; ad ea quæ pater, auusq; suis inceperant continuanda, & perficienda, animum apposuit: omnes nimirum Principes & alios quosuis Magnates castris, possessionibus & munitio[n]ibus exuere, Postea omnes magnarū & antiquarum familiarum viros, quos suæ tyrannidi contrarios cernebat trucidare, de medioq; tollere cepit. Huius igitur cædis & tyrannidis à magno viro Owczinino, Demetrio nomine (filio illius Owcinæ olim tutoris sui, qui in Starodub arce captus, Vilnæ Lituaniæ Metropoli in vinculis mortuus est) exordium sumpsit, hoc modo. Inuitauit eum sub amicitia prætextu ad cœnandum secum, ibiq; inter compotandum ipse magnus Dux vas quoddam ingentis capedinis impletum mellis liquore, illi Owczinino pro sanitate sua, (prout gentis mos est) vno haustu iam temulento ebibendum obtulit, qui iam ferè potu oppressus, ne medium quidem ebibere potuit, qua de causa magnus Dux perfidiam ei exprobrauit, dicens: Siccine mihi Domino tuo cuncta bonâ exoptas? Siccine me Principem tuum clementem diligis? Sed quia hic præbibere pro salute mea noluisti, ad cellarium meum vbi varij potus reconduntur vade, illicq; pro incollumitate mea præbibes. Ille miser iam ebrius, verbis placidis magni Ducis, quasi fidelibus deceptus, ad cellarium cum his qui ad eum occidendū erant subornati perrexit, à quibus ibidem crudeliter suffocatus est. Postridie verò ad domum prædicti Owczinini magnus Dux (quasi rei ignarus) misit, mandans vt ad se veniret, vxor verò sua respondit, maritum hesternâ die ad magnum Ducem cœnatum profectum esse, & ab hoc tempore adhuc domum non rediisse, sic igitur res vbi fuerit, vel quo abierit prædictus Demetrius Owczininus in dubio stabat. Hæc autē præcipua causa necis eius erat: Fouebat quendam iuuenem magnus Dux Theodorum nomine, Bosmani cuiusdam nobilis filium, cum quo Sodomiam contra opus naturæ (dictu nefandam) explebat, cum isto prædictus Owczininus quadam die ad iurgia deuenit, inter iurgandum autem (vt fit) hoc nefandum facinus ei exprobrauit, dicens: tu Sodomia turpi Principi inseruis, ego verò ex magna profapia ortus, semper cum prædecessoribus magna cum laude & Reipub. vtilitate Principi seruiō. Ille igitur iuuenis tali ignominia affectus, ad magnum Ducem flens venit, Owczininumq; talia sibi exprobrasse acceusauit. Et ab hoc tempore magnus Dux insidias struere cepit, quo modo Owczininus de vita tolleretur, donec voti compos effectus est.

Porrò hoc clanculario furtiuoq; mortis genere, plurimos magni nominis viros iugulare suffocareq; procurauit, nemine contra talia ne quidem mussitare audente, donec Metropolitanus ipse re considerata, Episcopiq; & omnes equestres viri, ad eum conuenerunt, exoptulantes & interrogantes, quamobrem sic innocenter populum suum, insignesq; viros, absque vlla criminis nota de medio tolleret, quorum conuentu & persuasionibus per semestre anni spatium humanior, & quasi māsuetior effectus erat. Interea tamen cogitare & moliri cepit, quo pacto suæ Tyrannidi conformes seruos & aulicos, quorum opera in explenda crudelitate vteretur conducere & conscriberet. Finxit igitur se iam velle imperium abdicaturū, & Monasticam vitam religiosè in pace transacturum, filiosq; imperio præpositurum. Conuentu itaque generali celebrato, nobilibus & proceribus imperij dixit. Ecce habetis duos filios meos legitimos hæredes

Initium
Tyranni-
dis.

Moschus
tyranni-
dem mol-
tur.

hæredes, qui vniuerso imperio nostro præerunt. Vos verò omnes obedientiam suam & operam illis in iuuando Regimine, & defendendis finitibus imperij præstabitis, si autem aliquid grauius acciderit, ad me consilium deferte, cum non longè à vobis in Monasterio abfuerim. Confestim ergo per amplam arcem extra ciuitatem Moschouiam delegit, & curiam in ea amplissimam cum innumeris ædificijs muro cinctam erigere fecit. Quæ extructa arces præstantiores cum opimis annuis redditibus, ex vniuerso imperio delectu habito sibi specialiter (sub prætextu monasticæ vitæ ducendæ) appropriauit. Cum itaq; in curia prædicta omnibus necessarijs munita & prouisa, quasi imperio abdicato filijsq; cõcesso, seorsuue maneret ingentem facinororum manum qui suas partes sequerentur satellitumq; coegit, & ad pristinum propositum quod nuper statuerat de excidendis de medio, tolendis antiquarũ familiarum principibus viris redijt, ad omnesq; & singulas arces, quarum præfectos, magni nominis viros occidere proposuit, Sexaginta plusue aliquando ex suæ factionis satellitibus, equites, quasi præsidarios cum literis misit, qui in arce tam diu sub prætextu præsidij manebant, donec eius præfectum à Principe neci designatum inopinatè opprimerent, & membratim dissecarent. Et cum iam aliquem exijs Principibus viris occidit, tunc & omnes cognatos, affines, fratres, & omnem deniq; Progeniem, occidere & funditus extirpare facit. Et hoc modo plurimas Principales familias, monasticam vitam ducens, exterminauit, & postea imperium vt & prius administrare cepit.

Moschus
imperium
maius
abiecit.

Moschus
satellites
maius
comscribit.

DE ROSTOVIENSIS DUCIS NECE.



Vcatus Rostouiensis, cuius superius mentionem fecimus secundo genitis, magnorum Ducum Russiæ, attributus erat. Hunc etiam Basilius magnus Dux vt & ceteros sibi appropriauit, hæredibus subiugatis parua redituum portione concessa. Ex his Ducibus vltimus erat relictus hæres Petrus nomine, Præfectus Nouogrodie inferioris, quem modernus magnus Moschorum Dux cum progenie sua de medio sustulit hoc modo. Quadraginta equites factionis suæ in Nouogrodiam inferiorem destinauit, quibus vt sui caput præfecti prædicti Ducis Rostouiensis abscisum, attulerint mandauit. Illi igitur equites prædictum Ducem in Ecclesia orantem præuenientes, sic allocuti sunt: Domine Rostowki mandato magni Ducis à nobis nunc capieris. Ille confestim mandato audito baculum quem manu gestabat in terram abiecit, innuens se officium cui præpositus erat iam abdicare, nam Princeps Moschouie cum aliquem nobilium in officio præponit, tunc illi in manu baculum dare solet, quo significatur, vt ei in omnibus velut Principi obtemperaretur, Tandem cum aliquis officio degradatur, tum baculum illum in manus Principis vel eius vices gerentis reddere solet. Cum itaq; in Ecclesia prædictus Dux Rostouiensis caperetur, vestibus spoliatus est, vt nudus velut matris aluo egressus staret, postea in trahæas vinctus positus & alligatus est. Cumq; iam tribus miliarib. à Nouogrodia auectus esset, illi qui eum vehabant ad flumen Wolgam substiterunt, Dux verò vinctus quare starent causam percontabatur, qui se equos vellè adaquasse dicunt, ille contra, non equis hanc aquam sed mihi (quasi mortis præscius) bibere, & nunquam ebibere, respondit. Confestim ergo præfectus equitum ei iacenti caput securi amputauit, cadauer verò in flumen gelu concretum mersum est. Cum autem caput illius Principi allatum est, ipse Princeps manu & capite nutans dixit, ach caput caput, multum sanguinis viuum existens effudisti, (bellicosissimus enim extitit) & nunc mortuum eundem effundes, his dictis fremens pede illud trussit, & in profluente abijcere iussit, postea omnes amicos & totam progeniem quinquaginta hominum funditus erradicare excideretq; (possionibus omnibus eorum publicatis) fecit, seruosq; eius præcipuos quaterdenos vinctos in carcerem intrussit.

Rostovici
captur.

Tyrannis
ingens.

Hæc tota gens Moschouitica id à natura ipsa inditum habet, vt sese alterutrum qualibet de causa perphas siue nephas accusarent, contumeliasq; varijs se inuicem afficiunt, & res suas vnus in alterius domum clanculum frequenter iniijt siue importat,

Moschis
contume-
lia innata.

easdemque furto sibi ablatas dicit. Magnus verò Dux cum vnus alium qualibet de re accusat, libenter audit, iam etenim occasionem occidendi illius qui accusatur habet. In curia autem illius quando conuentum, vel aliquid tale celebrat, vel morti aliquem adiudicat destinatue, neq; submissa neq; clara voce aliquid cum socio musites, nec rideas, nec festiuum hilaremq; vultum præferas, confestim enim interrogaberis cur rides? cur hilaris es? &c. sentis tu aliquid cum inimicis magni Principis, continud igitur à delatoribus coram magno Duce accusatur, accusatus verò iussu Principis, nulla purgatione criminis obiecti concessa à satellitibus arripitur, atque membratim dissectatur, aut in aquas capite auulso projicitur.

DE IOANNIS PIOTROVICZ, PALATINI SUPREMI
Moschouia falso accusati, crudeli nece.



Nno virginiei salutiferi partus supra Milleimum Quingentesimum Sexagesimo octauo. Cum Rex Poloniae Sigismundus Augustus, Magnus Dux Lituaniae, ad campos Radoscouicenses cum vniuersis Lituaniae viribus in castris esset, fines Moschouiticos inuasurus: Magnus Moschouiae Dux in Wielikieluki ciuitate cum praesidiarijs copijs tunc temporis excubabat, postea cum Rex Poloniae ex castris re infecta & intentata discessisset, Magnus Dux in Moschouiam ciuitatem reuersus est, & ibi progressum quendam nobilium suorum sibi contrarium offendit. Praecipue verò quidam magni nominis vir Ioannes Piotronicz, Palatinus principalis, & vices gerens Moschouiae apud eum, per delatores falso & contumeliose accusatus est, quasi ille magnum Ducatum ambiret, quem magnus Dux confestim nulla purgatione criminis obiecti audita omnibus bonis, mobilibus & immobilibus spoliare fecit, ipsumque in bellum contra Tartaros proficiscere iussit. Ille miser omni suppellectili spoliatus ne equum quidem, in quo ad id praescriptum bellum proficisceretur relictum habuit, Monachus tamen quidam eius miseriae condolens, equum ei accomodauit, in quo contra Tartaros mandatum Principis adimplens, solus tantum (qui nuper catetua seruorum commitabatur) profectus est. Ex bello tandem reuersus, ad magnum Ducem citatur, omnesque nobiles & caeteri magnates ad tempus designatum in Moschouiam conuocantur. Praedictus igitur Ioannes Piotronicz ad tribunal citatus, vxori, liberis, caeterisque affinibus, valedicens, necis futurae praescius, Magno Duci se praesentauit. Statim ergo ab ipso Principe ornamentis Ducalibus, Diademate, & Sceptro, solenniter insignitus in sede siue Maestate Regia ad id erecta collocatur, cumque iam sic insignitus & ornatus sederet, omni conuentu nobilium & magnatum circumstante, ipse magnus Dux coram eo stans, capite ad aperto, quasi honorem exhibens, caput & genua (secundum morem gentis) inclinabat, dicens, Aue magne Dux & Monarcha Russiae, en obtinuisti quod affectabas, en habes quod ambiebas, voluisti enim in locum meum magnum Monarchatum Russiae (sic enim falso accusatus erat) succedere, en ego ipse te iam magnum Ducem solenniter creauit, sed sicut habui potestatem, te magnum Ducem creandi, ita etiam potens sum te hac de sede & dignitate degradandi, his dictis, cultellum oblongum, siue pugionem ipse in cor eius aliquoties infixit, omnisque turba nobilium circumstantium in eum sic crudeliter pugionibus & cultellis sauebat, quoad usque omnia viscera & praecordia ex eo in terram profluerent. Cadauer tandem crudeliter vulneribus confectum, ex arce in forum extractum est. Deinde omnes seruos eius praecipuos laqueis iugulare, trucidare, & aquis obruere mandauit. Tandem in arcem Columna, quam praedicto Ioanni cum omnibus prouentibus, olim concesserat, profectus, omnes quotquot in ea arce & ciuitate ad trecenta plusue hominum inuenit, aquis immergere, trucidareque fecit, dicens: Occidite, iugulate, aquis obruite hos malefactores, sentiebant enim cum inimico meo periuro & perfido. Postea per integrum

*Judicium
Tyranni.*

*Crudelis
Tyranni.*

grum ferè anni spatium possessionis prædicti Ioannis ciuitates, & villas, vastabundus igne & ferro peragrabat, vbi verò nobiles subditos huius Ioannis, siue Boiarones, (erat enim magnus homo habens sub sua ditione alios nobiles) offendit, hos omnes in vnam habitationem coactos & occlusos succendere iussit, pulueribus, tormentarijs subpositis, omnesq; vi accensi pulueris in aërem velut aues volantes eijciebantur. Iumenta, insuper omnis generis ad canem & felem vsque in frustra membratim disseccare, proterere & in nihilum conuertere, villas & prædia, igne succendere cineribusq; commiscere fecit, vxores verò horum nobilium, & virgines coram se turpiter constuprandas satellitibus exposuit, postea easdem in frustra disseccare mandauit. Colonorum autem & infimæ conditionis coniuges vestibus spoliatas, in syluam nudas perinde vt matris aluo egressas, vel vt brutum pecus agere iussit, in syluis autem satellites latentes subordinati erant. Cumq; illæ miserrimæ mulierculæ syluæ appropinquarent satellites, cum impetu in eas irruerunt, cedentes & varijs plagis afficientes, illæ timidæ per campos & syluas pallantes & idemtidem discurrentes omnia fletibus & eiulatu complebant. Sic itaq; omnibus possessionibus prædicti Ioannis Piotrouicz olim Palatini Moschouicæ deuastatis, & funditus extirpatis vxorem eius in Monasterium intrusit, progeniem autem eius, totam denique familiam à paruo ad minimum erradicauit.

CANCELARIO SVO QUID FECERIT.



Odem supradicto anno trucidato tam insigni viro cum tota familia sua, Cancelarium suum Kozarin Dubrowski dictum, falso accusatum (quasi ille subditis nobilium siue Boiaronum, largitionibus corruptus tormenta bellica in suis curribus & equis ducere non iuberet, prout mos est, & quod solummodo magni Ducis id munus obirent) crudeliter hoc modo trucidauit: Satellitibus suis mandauit, vt in domum prædicti cancelarij imperiū facerent, ipsumq; membratim (quamuis criminis non conuictū) disseccarent, quod & dictu otius executum est, nam satellites inopinatè ipsum cancelarium cum filijs duobus membratim securibus ad mensam sedentem crudeliter disseccarunt, dissecatosq; in puteum qui in medio eiusdem curiæ erat proiecerunt. Superfuit autè adhuc huius Cancelarij filius tertius, qui hoc die quo Pater suus occisus est, ad conuiuium quoddam inuitatus profectus erat, cumq; de patris tam crudeli fratrumq; nece audisset, in domum amplius redire non audebat, sed per integrum ferè annum, idemtidè præ timore vagabundus circumambulabat. Cum verò nunciatum esset magno Duci adhuc vnum filium Cancelarij Kozarini superesse, iussit eum per omnes regiones & ciuitates tam diu inquirere, donec inueniretur, quem captum & in Moschouiam adductum, magnus Dux quatuor ingentibus rotis ad id excogitatis, in quatuor partes difrumpere fecit. Est autem hoc instrumentum quatuor Rotarum ab hoc magno Duce moderno pro cruciandis hominibus adinuentum, ad primā rotam vna manus, ad secundam altera, eodè modo vterq; pes ad cæteras duas rotas alligatur. Singulas verò rotas quindecim viri trahunt, tunc ibi & si ferreus vel Adamantinus homo fuerit, à sexaginta viris transuersim crudeliter tractus difrumpitur, & membratim dilacrat. Ipse autem præsens ad hoc supplicij genus spectare solet, cumq; iam aliquis eo inspiciente sic difrumpitur, gentili voce saltado hoyda, hoyda, proferens vociferare solet, quasi aliquod opus egregiū perfecerit. Omnis quoq; Nobilium & plebeiū circumstans turba eadem voce Principi suo correspondere manibus complaudendo solent. Nam si aliquem lugubri tristisque vultu sub id temporis conspexerit, vel si aliquis illi hoyda hoyda vociferanti exhilarandi particula non responderet, statim satellitibus eum arripere & disseccare mandat, dicens: perfide & tu sentiebas cum hoc inimico meo, cur ei condoles? quare de nece eius contristaris? &c.

Cancelarius cum duobus filijs occiditur.

Tertius Cancelarius filius rotis difrumpitur.

Instrumentum mortis crudelle.

M O S C H O V I A E
SALES ET IOCI MAGNI DVCIS CIRCA MENSAM.



Vicinque Nobilium vel Magnatum apud magnum Ducem inter prandendum turpius spurciusque iocatur, ille egregius peroptimusque & facundissimus aulicus censetur. Tales iocatores duo præcipui in aula eius germani fratres Knesi Gwozdowie dicti erant, qui semper sales nefandos circa mensam exercebant, vnus erat Andreas nomine Marschalcus, siue palatij magister, qui peste infectus vitam exhalauit, Alter verò minor natu Cubicularij munus obibat, hic quadam die turpissime cum magno Duce inter prandendum iocabatur, adeò vt magnus Dux nefandis dictis exacerbatus, à mensa ei discedere iussit, interdum verò eo discedente caulis calidissima peneque buliens de coquina ad mensam allata est, vocans igitur prædictum Cubicularium, iussit se ei inclinari, & caulem illam calidam inclinato à colo post tergum infudit, qui penè combustus dolore virgente vociferare cœpit, dicens: Miserere, miserere celeberrime Imperator. Postea discedere volentem, magnus Dux arripuit, cultelloque quo ad mensam utebatur eum crudeliter in collum transfixit, à quo vulnere continuo in terram prolapsus, extractus est in atrium. Postea ei cõdolens magnus Dux, Italum Doctorem medicinæ otius accersiri iubet, ei que venienti assurgens dixit: Dilecte Arnolphe Doctor (hoc enim nomen habebat) vade auxiliare aliquid huic cubiculario meo, quem in iocando læsi. Doctor egressus exanimatum offendit, reuersusque dixit: Rex & Dux magne, vtinam tu sanus sis, ille verò iam de vita ad mortem translatus est, Deus autem, & tu magne Domine potens animam ei eripere, ego autem eam restituere nequaquam possum, ad hæc magnus Dux manu connuens dixit, valeat ergo canis cum viuere noluit.

Cubicula.
r. 1273 1716.
cidat.

QUALI MVNERE MAGNVS DVX SVOS
honorauit.

Qvodam tempore Boris Titov magni nominis vir, Palatinus Stariciensis, ad magnum Ducem post prandium mentæ cubito innixum assidentem venit, honoremque secundum morem caput inclinando exhibuit, cui magnus Dux quasi congratulans dixit: Salue charissime Tite, salue mi fidelissime serue, dignus es ò Tite aliquo munere à nobis honorari, accede propius, accedentiq; caput inclinare iussit, & cultello euaginato auriculam ei manu propria abscidit. Ille verò auricula priuatus minimè contradixit, sed humiliter magno Duci gratias egit, dicens: Saluus tu sis celeberrimè Rex, Dux & Domine magne, quod me seruum tuum secundum placitum tuum castigare digneris. Cui magnus Dux, accipe nunc hoc exiguum munusculum libenter, donec tibi aliud melius offeretur.

Auriculã
Palatino
abscidit.

SOMNIORVM EGREGIVS INTERPRES
magnus Dux.

Qvidam Nobilis Moschouia in carcere aliquot annis detinebatur, carcerisque durissimi pertæsus, somnium sibi falso finxit, quasi Regem Poloniae captum vincitumque ad magnum Ducem adductum in somnis videret, hocque somnio se liberaturum fore (spe eum fallente) arbitratur. Supplicationem igitur ad consiliarios scriptam misit, dicens: Se rem quandam magno Duci necessariam & utilem gratamque scire. Quem consiliarij eductum magno Duci confestim præsentant: cui magnus Dux, dic ea nunc quæ dicenda nobis habuisti. Ille verò, celeberrime Rex & Imperator, magne Dux & Domine, hac nocte in somnijs vidi, Regem Poloniae captiuum miserè compedibus vincitum, ad te, à tuis militibus adductum. Ad hæc magnus Dux respondit, rectissime narraisti, statim ego tibi hoc somnium quid sibi velit exponam, carnificibus igitur eum confestim examinandum torquendumque tradidit, in-

quirendo ab eo qua de causa hoc somnium sibi finxisset, ille tormentis adactus fastius est, id causa liberandi ex duro carcere fecisse. Tunc magnus Dux cum in carcerem duriorum pristino intrudere iussit, dicens, expecta hic somnium tui veram efficaciam tam diu, donec adimplebitur. Ille miser postea acerbissimo carcere consumptus miserri-
mè è vita decessit.

*TVRPIS MATRONARVM NOBILIVM, APVD
Magnum Ducem abusus.*

Habet magnus Dux supplantatores, adultores plurimos ad id subordinatos, qui identidem circumambulantes, quid mulieres cinium matroneq; nobilium de se loquerentur subaudiunt, raptaq; verba dicto otius ad eum defferunt, qui satellitibus suis ad domum illius matronæ accusatæ destinatis, eam de lectulo à marito proprio violenter abstrahere, & sibi præsentari iubet. Hinc si sibi complacuerit per aliquot hebdomadas pro explenda libidine detinet, sin minus satellitibus eam turpiter stuprandam exponit, & tandem ad maritum suum eam ablegat. Si verò virum illius matronæ occidere è medioque tollere proposuerit, tunc eam non ablegando iugulare vel aquis obruere iubet, prout hoc pluribus contigit. Præcipuè verò cuidam magni nominis viro Miessoiedowyschly dicto (de quo inferius dicetur) supremo notario suo uxorem cum pedisequa violenter abstractam, & per aliquot hebdomadas detentam, in porta domus mariti sui eam una cum pedisequa laqueo suspendere iussit, sicq; in porta suspensæ duabus hebdomadis pendebant, donec iussu Principis deponerentur. Maritus verò suus subitus uxorem suspensam per illam portam quo opus fuerat exire & intrare cogebatur. Hoc quoque vel atrociori modo cuidam notario suo fecit, cui uxorem abstractam & stupratam postea remisit, eamque in habitatione propria ubi solitus erat cibum capere, super mensam, suspendere fecit, in illaque mensa desuper vxore strangulata pendente, tam diu ille notarius cibum amarissimum capere cogebatur, donec iussu Principis illud cadaver asportaretur. Cum autem aliquo Magnus Dux proficiscitur, & fortè obuiam sibi (vt fit) aliquam viderit matronam, quamuis magni viri vxor ea esset, sciscitare iubet cuius sit, vel unde proficisceretur? Quod si eam illius viri cui offensus est uxorem esse intellexerit, tunc eam ex curru descendere, & collotenus pudenda detegere iubet, & tam diu stare cogitur, donec omnes satellites, equites & aulici, ipseque Magnus Dux prætereant.

Grande facinus.

Aliud cras detestissimū facinus.

DE INIURIA EXPOSTVLANTIBVS QVID ACCIDERIT.

Nno à Christo nato Millesimo quingentesimo sexagesimo sexto conueniunt ad magnum Ducem nobiles, magnates, & consiliarij, quasi trecenti viri expostulantes cum eo de iniurijs, homicidijs, spoliationibus & inaudita crudelitate, his verbis: celeberrime Rex magne Dux, & Domine noster, quæ causa est quod nos innocenter tantis detrimentis, tantisque malis, & iniurijs affligis, fratres nostros, consanguineos, infantes morti adiudicas, trucidas, aquis obruis, bonis spolias. Insuper satellites tuos in nostrum exitium conuertisti, qui nos intollerabilibus oneribus iniuste affligunt, & an tuo mandato nobis hæc faciant penitus ignoramus. Nos etenim tibi Domino nostro & imperatori legitimo, prout fideles subditos decet, in fide sincera & veritate seruiamus, sanguinemque nostrum tui causa strenuè profundimus. His dictis magnus Dux ira excandescens in carceres omnes & singulos vinctos intrusit, postea quinq; diebus exactis de carceribus eductis, quibusdam linguas abscindere, alijs pedes & manus obruncare, quinquaginta verò insigniores viros in foro publicè virgis & baculis cedere iussit, reliquos liberos dimisit, quibus quamuis tunc temporis pepercerit, postea tamen in manus eius crudeles & truculentas deuenerunt, prout inferius dicetur.

M O S C H O V I A E
QVALEM GRATIAM MAGNVS DVX SOCERO
suo exhibuerit.



Michael Temnicouicz cognomine, claræ familiæ vir, magni Ducis Socer, tali amore. prosequitur, quod interdum per duas ampliusuè hebdomadas magnus Dux gratiam amicitiamque ei exhibet. Postea cum eidem qualibet leui de causa infensus fuerit, tunc ad singulas portas, ianuasque curiæ illius, versus indomitos horribilesque tres vel quatuor alligare mandat, qui omnes è curia exire volentes vnguibus confestim dilacerarent. Interdum ergo Dominus Socer in ædibus clausus sedit, & si quid habet, comedit, bibit, & hij vsi aliquando per duas, tresue hebdomadas à foribus curiæ non abducuntur. Quando etiam eundem Socerum suum supradictum Magnus Dux peccunijs abundare intelligit, tunc eum iubet arripere crimine ei falso obiecto, & in locum vbi debitores secundum morem gentis baculis virgisque caduntur ducere, ibique tam diu iussu Principis virgis verberatur, donec omnem thesaurum indicare cogatur. Quando autem in eo magnus Dux nihil potest verberibus extorquere, tunc ei ipse ex thesauro suo certam summam pecuniæ numerare solet. Hoc itaque modo magnus Dux socerum suum tractat, aliquando eum thesauro spoliatur, aliquando dicit. Interdum verò cum se huic socero suo benigniorem exhibet, tunc ipsi soli parcat, sed præcipuum eius & intimum seruum (qui vices Domini suppleret) arripere & tam diu verberare iubet, donec thesaurum Domini sui indicaret, aliquando etiam Dominus seruo innocenter cæso condolens, tantum pecuniæ pro eo numerare solet, quantum magnus Dux imperauerit. Quadam etiam vice euenit, quod vector prædicti Michaelis cum vectore magni Ducis in via forte congressus, ibi ambo inter se litem excitauerunt, ac inter iurgia ad pugnam deueniunt. Vector igitur magni Ducis grauius percussus ad Marschalcum, siue palatii Magistrum veniens, à vectore Soceri magni Ducis se verberatum conquæstus est. Magister palatii causam ad magnum Ducem detulit, qui continuo re audita, absque partis accusatæ purgatione, satellites suos in curiam prædicti soceri sui misit, eisque vt tres seruos illius præcipuos in foribus laqueis suspenderent mandauit. Sic ergo illi serui suspensi in foribus pendebant, & omnes ex domo exire, & in domum intrare volentes, per illas fores subter suspensos ambulare duabus hebdomadis cogebantur, donec iussu Principis deponerentur.

*Sic pro
Verberato
vno se-
pensit.*

DE CRVDELI MAGNI DVCIS MOSCHORVM TYRAN-
nide, quam in Nouogrodia Magna, Pskouia, Tweria, & Nerua Ciuitatibus
perpetrauit Anno Domini 1569.



Anno per Christum salutis parte supra Millesimum quingentesimum sexagesimo nono, cum Princeps Moschouicæ rescivit Nouogrodeneses, Pskouieneses & Thwerenses ad Regis Poloniæ Magnique Ducis Lituaniæ partes aliquantulum propensiores esse, statim quomodo id vlcisceretur cogitare cepit, & vt inopinatos eos, & præter spem securos opprimeret, hoc modo imprimis progressus est. Omnibus & singulis vtriusque sexus hominibus, tam viris quam fœminis, senibus & pueris sub pœna capitali interdixit, ne quisquam ea via quæ ex Moschouia in magnam Nouogrodiam ducit, ire proficiscereue præsumeret. Deinde cum iam numeroso accinctus exercitu de curia Alexandroua Sloboda dicta, ad Nouogrodeneses vlciscendos, & funditus exterminandos egressus esset, præsidiariorum satellitum ante se septingentos præmisit, totidemque à tergo & in omnibus circumquaque locis præsidarios subordinauit, qui omnes quoscunque ea via interdita euntes inuenerunt, securibus membratim cum iumentis, curribus, & id genus alijs rebus dissecabant, ita vt nec ex Moschouia in Nouogrodiam, nec ex Nouogrodia in Moschouiam quisquam viuentium transire poterit, nemoque propositum Princi-

Principis quo cōtenderet excepto vno Secretario Ophanasio Wiazimski, scire potuit, nam hæc omnia tam cautè & callidè p̄agebantur, vt inopinati & vndequaq; inclusi Nouogrodenfes citius opprimerentur, & nusquã euadere possint. Cumq; iam à Nouogrodia magna quasi per medium miliaris cum exercitu abesset, tum demum miseri Nouogrodenfes diem iudicij sibi imminere cognouerunt, etenim satellites emissarij equitesq; tractum Nouogrodensem igne & ferro hostiliter vastabãt, omnes homines cuiuscunq; conditionis fuerint nobiles & plebeios cædebant, iugulabant, membratimq; dissecebant. Insuper iumenta omnia, viccos & pagos flamma absumebant, satellites etiam præfidiarij qui viarum transitus vbiq; custodiebant, neminem post Principem transire (quamuis seruum ipsius proprium) sinebant, sed omnes quoscunq; offenderint membratim dissecant. Verebatur enim magnus Dux subditorum suorum, nobilium & magnatum quorundã erga se conspirationem, & insidias. Tandem in ipsam Nouogrodiam magnam, satellitorũ aliquot millia, cum equitibus Tartaris præmisit, ad spoliandos & deprædandos omnibus bonis ciues, quos ipse statim cum toto exercitu secutus est, & omnes obuios trucidare, membratimq; dissecare, equis protegere, lanceis induere iussit. Ipse quoq; manu propria cum filio natu maiore plurimos lancea transfigebat. Postea duas vastas areas septis ligneis circumdare, & trabibus obstruere, illicq; omnes ciues præstantiores vinctos cogere & implere fecit, quos ipse cum filio hastis tam diu crudeliter, equis calcariibus adactis, magno impetu transfigebat, & trucidabat, donec vterq; anhelans defatigaretur. Tandem ad Satellites circumstantes, fremebundus dixit: Irruite in hos perfidos, secate, dissecate, trucidate, neminemq; viuum relinquire, illi confestim dicto otius in eam multitudinem ciuium vinctorum turmatim stantem, impetu facto, omnes ad vnum membratim dissecarunt, & in aquas proiecerunt. Deinde aliquot centena hominum in flumen gelu concretum, quod mediam ciuitatem interfluit, implere glaciemq; in circuitu eorum circumcidere iussit, qui omnes glacie circumcisa fundum petente, aquis immerfi & obruti sunt.

Regionem suam vastat Moschus.

Manu propria cum filio magnus Dux ciues trucidat.

Tantam igitur in Nouogrodia magna ciuitate celebri & totius Russiæ primaria magnus Dux tyrannidem perpetravit, vt 2770. ciuium excepto paupere vulgo, sexuq; foemineo trucidati & aquis obruti fuerint. Monasteria quoq; in toto Nouogrodienfi tractu 175. spoliare, deprædare, quædam hostiliter flammis comburere, Monachosq; trucidare & aquis obruere fecit. Vestimenta sericea & id genus ornamentorum ciuilium satellitibus in prædam concessit, auro & argento (cuius ineffabile pondus de Ecclesijs & mercatorum thesauris compilauit) sibi relicto, domos etiam ciuium spoliatas dirripere, euertere, & destruere fecit. Tantaq; damna mercatoribus, cæterisq; ciuibus in hac celebri vrbe edidit, vt nequaquã refarciri, & iusta computatione æstimari possint. Cere quoq; innumerabiles massas ab annis viginti plusuè apud mercatores repositas in flammam proiecere & in nihilum conuertere iussit, cara etenim Nouogrodenfium, pelleq; ferarum, præcipuæ merces erant. Cumq; prædictam ciuitatem funditus iam deuastasset, & totum ferè tractum eius crudeliter depopulasset, quingentos equites in Neruiam ciuitatem Liuoniæ finitimam, vbi Nouogardenfes merces suas deponere solebant destinavit, & per totã ciuitatem proclamare iussit, ne aliquis merces Nouogrodenfium sub pœna capitis & omnium bonorum priuatione emere, aut sibi quolibet modo appropriare audeat. Omnes verò ciues Neruienses, qui à Nouogrodenfibus aliquid mercium clanculario emerunt membratim dissecati, & in lacum proiecti, possessiones verò eorum vna cum domibus igne combustæ sunt. Pauperes etiam omnes & mendicos, qui præ nimia fame (tunc temporis grassante) cæforum cadauera coquebant & manducabant, illi Satellites iussu Principis trucidauerunt, trucidatosq; in profluentem abiecerunt, & omnes merces Nouogrodenfium varij generis, quas illic repositas inuenerunt, in vnum locum congestas succenderunt.

Numerus occisorum

Spolia.

Damna.

Neruiam populum.

Mendici trucidantur.

M O S C H O V I A E
ARCHIEPISCOPO NOVOGRODENSI
quid contigerit.



Vm ita crudeliter Moschorū Princeps Nouogrodiam magnam vastaret, ab Archiepiscopo eiusdem ciuitatis (qui Ruthenico idiomate Wladika dicitur) ad cibum capiendum inuitatus est. Ille nulla excusatione interiecta, hora prandendi statuta in ædes Archiepiscopi Satellitum armata manu stipatus venit. Inter prandendū autem Ecclesiam Sanctæ Zophiæ, auri & argenti ditissimam (ad quam omnes ferè ciues thæsauros suos, quasi in locū tutissimum comportarant) spoliare & funditus depredate iussit. Postea prandio peracto Archiepiscopum (à quo ad cibum capiendum inuitatus erat) omnibus ornamentis, vestibusq; Archiepiscopalibus denudauit, dicens : minimè tibi conuenit Archiepiscopū esse, sed potius tibicinem & vtricularium, vsorumq; ad choreas peritorū, ductorem. Ideò melius tibi est vxorem ducere quam ego tibi delegi. Ceteris autem Abbatibus, & Monasteriorum Prioribus, qui prandio intererant dixit, vos omnes ad nuptias Archiepiscopi vestri celebrandas inuito, sed vt etiā ad huius conuiuij necessaria comparanda singuli symbola daretis oportet. Omnes igitur Abbates Prioresq; imperatā & præscriptam summam pecuniæ magno Duci numerare coacti sint, vt ad minimum nummulum omnes penitus spoliati & excoriati fuerint, metu etenim tormentorum terri, omne argentum quantum quisq; habebat Principis impulsu exhibuerunt. Cum igitur ab eis hæc symbola exegisset minisq; & tormentis extorsisset, equam albam prægnantem adducere iussit, camq; Archiepiscopo digito indicans dixit : En vxorem habes suam ascende super illam, & in Moschouiam proficiscere, illicque te in numerum siue contubernium tibicinarum & citharedorum, qui vsos saltatrices ducunt inscribere da. Ille miser inuitus super equam prægnantem viloso panno vestitus ascendere compulsus est, iamq; desuper sedenti iussu Principis pedes sub ventrem equæ alligati sunt, deinde ipse magnus Dux instrumenta musices, videlicet lyram, fistulam, tibiam & citharam illi Archiepiscopo iam sic equæ insidenti porrexit, dicens : En habes artificij tui instrumenta, plus enim tibi citharistæ quam Archiepiscopatus officium arridet. Im igitur hæc instrumenta musices exerce, & ad contubernium citharistarum in Moschouiam proficiscere, qui per totā ciuitatem in equa pedibus subtus alligatis sedens, vtricularios inflare, stridentibusq; & discrepantibus fistulis (nunquam licet in hoc genere musices exercitatus) miserum perstrepere carmen compulsus est. Hoc igitur modo prædictus Antistes Nouogrodensis Archiepiscopatus dignitate spoliatus, exutus, omnibusq; bonis priuatus, & nefanda ignominia turpiter affectus extitit.

His peractis Monachos, Abbatesq;, & Priores Monasteriorum, cæterosq; Ecclesiasticos omnibus bonis spoliatos, vario mortis genere trucidare, securibus dissecare, lanceisq; induere, & aquis obruere fecit. Postea quendam magni nominis virū Theodorum Sirconij dictum captum, ad se in castra medio miliari à Nouogrodia sita adducere iussit, eumq; fune longo per medium alligare, & in fluuium Volchow dictum demergere fecit. Cumq; iam aquis penè obrueretur, rursus extractus est, extractumq; ipse magnus Dux interrogauit, dicens : Dic mihi quid in fundo huius fluuij vidisti ? At ille respondit : Omnes dæmones magne Dux qui in hoc flumine & in lacubus Ladoga, Sladoga, Warminaq; degunt, ad tuam animam erripiendam, & in Tartaro demergendam, congregatos vidi. Ad hæc magnus Dux, rectè inquisti ait, ego verò pro huius visionis declaratione & expositione gratiam tibi præstabo. Cōfestim igitur eum arripere, & pedes in ahæno aqua buliente repleto, genuatenus coquere iussit, tam diu donec omnem thæsauro indicaret, erat enim auri & argenti ditissimus, duodecimq; monasteria suo sumptu fundauerat & exexerat. Cum verò sic crudeliter absq; vlla misericordia concoqueretur, triginta millia florenorum monetæ argenteæ indicauit. Tandem cum fratre Alexio, iussu Principis membratim dissecatus, & in proximum fluuium iniectus est.

Monachi
trucidantur.

Hac

Hæc insigni vrbe antiquissima, & celeberrima omnium ciuitatum Russiæ crudeliter deuastata ad Pskouiam ciuitatē amplissimam, Nouogrodia haud dissimilem, eodem modo hostiliter depopulandam profectus est. Cumq; iam ciuitati armato cum exercitu appropinquasset, ciues extrema sibi imminere videntes, singuli mensas vnusquisq; ante ades suas adornauerunt, salq; & panem superposuerunt. Nam apud Moscos pane gratia, sale verò amor significatur. His itaq; dispositis obuiam magno Duci exeuntes, ad panem cum sale comedendum humiliter eum (vt gentis mos est) inuitarunt, dicentes: Magne Rex & Dux celeberrime, Domine noster, nos seruuli tui fideles, humilibus & submissis votis, te ad panem cum sale comedendum inuitamus, nobisq; omnibus & bonis nostris vniuersis secundum placitum vtere, nam omnia bona que possidemus non nostra, sed tua pariter nobiscū sunt. Hac igitur humili Pskouiensium oblatione non nihil sedatus placatusq; extitit, morti destinatis pepercit. Sed ciues mercatoresq; ditiores auro & argento deprædauit, Monachos etiam quosdam trucidare, membratim dissecare, aquis obruere, & duas Basilicas præcipuas thæsauro ditissimas spoliauit, denique campanas de omnibus Ecclesijs abduxit.

In Pskouiam vastatam conuenit.

His in Pskouia exactis in Tveriam ciuitatem insignem olim Ducū Tverensium sedem profectus, tantam in ea tyrannidem quantam in Nouogrodia magna exercuit, incolas trucidauit, aquis obruit, bonisq; omnibus mobilibus & immobilibus spoliauit. Diuorum templa auro & argento deprædauit, Lituanos etiam & Rutenos, numero quingentos qui in Poloczka arce capti in carceribus ibidem detinebantur, omnes iugulare trucidareq; fecit. Tartarorum quoq; decemnouem Magnates in bello captos & in eadem ciuitate carceribus detentos trucidare iussit, ad idq; exequendum Præfectum Satellitum Malutam Scuratorū dictum destinauit. Tartari verò reanimaduersa, cum nihil aliud nisi præsens ante oculos exitiū, & miserabile mortis genus conspicerent, in desperationum adacti inter se obstinatè & firmiter statuerunt, sese pariter quoad possint defendere, cultellos itaque in manicis absconditos singuli habebant, & cum prædictus Maluta cum cæteris satellitibus in eos cum impetu irrueret, Tartari vananimiter vt Leones rugientes strenuè sese defendere cœperunt, vnusquisq; eorum Ducem Satellitorum Malutam cultello appetijt, ventremq; ei quamuis lorica induto ad intestinorum vsq; profluxum transfodit. Dum sic res atrociter Tartaris sese obstinatè defendentibus agitur, ex Satellitibus quatuor desiderati ceciderūt, vicemq; enormiter vulnerati, cæteri q; fugati re infecta discesserunt. Cumq; magno Duci processus rei nunciaretur, statim quingentos Scloppetarios cum bumbardis, & arcubus in subsidium illis satellitibus, contra decemnonem Tartaros misit, sicq; vndiq; circumuenti sagittis bumbardarumq; glandibus confecti, & membratim dissecati in profluentem abiecti sunt.

Tveria v. statur.

DE TYRANNIDE QUAM SVPER INTIMVM SECRETARIVM
Consiliariumq; suum Magnus Dux exercuit.



Vm proposuerat magnus Dux has supradictas ciuitates funditus deuastare, tum id tam cautè callidè & occultè peragebat, vt propositum suum nemini, nisi cuidam Ophanasio Wiazimski (quem vnice diligebat) reuelauerit, & aliquando bis per noctem delectulo surgens, ad prædictum Ophanasium consultandi disceptantique de progressu rei gratia, ambulare non grauabatur, & quamuis etiam Italum Arnolphum Doctorem medicinæ singulari gratia prosequeretur, attamen nunquā nisi per manus huius Ophanasij medicinas sument, cumq; pro vnico alumno habebat. Hic autem Ophanasius Hreorum quendam Lowczik dictum, magno Duci cōmendauerat, & iam in gratia apud magnum Ducem habebatur. Qui beneficij ingratus prædictum Ophanasium benefactorem suum, ad magnum Ducem per contumeliam criminaliter detulit, quasi ille arcanum sibi creditum de vastandis Nouogrodensibus & Tverensibus quibusdam reuelasset. Cuius sal-

sis dictis magnus Dux persuasus fidem adhibuit, sed non statim se accusato iratum exhibuit, sub prætextu enim pristinae gratiæ & amicitia, seorsim cum eò arcana consilia, vt solitus erat, varijs de rebus cōferebat, aliud simulando fingendoq; aliud animo occultando, malumq; & exitium ei sub dolo amoris specie machinando. Postea quadam die magnus Dux cum prædicto Ophanasio simili modo consilia conferens, satellitibus suis seruos eius præcipuos interea trucidare iussit, quod & factum est, egressusq; ille Ophanasius à magno Duce, seruos suos misere trucidatos videns, quasi non videret oculis auersis præterijt. Deinde iussu Principis bonis omnibus spoliatus, & funditus deprædatus, ex familiaq; eius decemseptē viri insigniores occisi sunt. Ipsum autem magnus Dux bonis omnibus spoliatum, in locum publicum, vbi debitores baculis cęduntur (prout gentis mos est) ducere iussit, & tamdiu crudeliter verberare, donec omne argentum & aurum quod adhuc secreto reconditum habuit indicare compulsus fuerit, nihilominus tamen qualibet die bis terue per crura baculis crudeliter verberabatur, iamq; cutis in eo præ duris verberibus perinde vt timpana intumescibat, attamē adhuc eò grauius torquebatur, donec tormentis crudelissimis eò adactus esset, vt contumelia aliquot ciues Moschouenses quos ditiores sciebat afficeret, quasi sibi magnam summam pecuniarum debiti fuerint, & quantā apud aliquem summam pecuniarum indicauit, tantam illi Principi numerare & rependere (quamuis nihil debiti sed per contumeliam accusati) compulsi sunt. Neq; hac quidem effera tyrannide, tantēq; summæ argenti à nihil debentibus exactioe sibi temperauit, vt explendę crudelitati satisfecerit, sed ipsum adhuc eò crudelius torquere iussit, crura pedum baculis tondendo, donec præ nimis verberibus spiritū exhalaret. Postea seruos eius reliquos (quibusdā fuga dilapsis) trucidauit, virgines quoq; vxoris eius pedisequas, quadragenas numero, quæ acu pingere peritissimē, filoq; aureo intexere, & opus Phrigianum conficere nouerant: ex quibus forma præstantiores & pulchriores selegit ad suam explendam libidinem. ✕

*MAGNVS DVX, SEX PRAESTANTES VIROS, PROPTER LORICAM
inauratam crudelissimē necari iussit.*

*Timothei
M. Moschi
crudelis
fortuna.*



Vñ Timotheus Masalski, Lithuanus nobilis, illustri genere natus, captus in bello, tetro diuturnoq; carcere detineretur à Magno Duce, & idem Magnus Dux iussisset crudeliter tolli e medio, Palatinus vrbs Moschouicę Ioannem Piotronicium, vt supra dictum est, tum quidam ex famulis Palatini, animaduertens fortunas domini sui, & bona omnia miserē perdi ac diripi, neue omnia perirent, & nihil haberet: occultē accepit elegantem loricam inauratam. eamq; socijs suis seruandam tradidit, qui eodem in carcere erant, vbi & Timotheus Masalski: Postea factū est, vt illi eam oppignorarint Timotheo, qui eam seruandam dedit famulo, is autem liber erat, & suo domino in vinculis seruiebat. Itaque famulus, dum defert loricam in hospitium suum incidit in Vigiles, capitur & statim offertur præfecto carceris, qui cum videret esse preciosam loricam, illam sibi vindicauit & occultauit. Erant autem & in eodem carcere, duo ex sagittarijs sclopetarijsue Magni Ducis, qui istud viderant. Quare consiliariis Principis hanc rem detegunt, & referunt præfectum carceris, seu commentariensem, accepisse loricam inauratam à Timotheo Masalski, quæ olim fuerat Ioannis Piotrouicij Palatini Moschouicę, hanc occultasse penesq; se habere, e vestigio consiliarij rem totam deferunt Magno Duci, qui confestim iubet extrahi e carceribus Timotheum Masalski, & ante se sisti, sic & Commentariensem, & illos duos Moschouitas, qui pignori illi dederant hanc loricam. At deniq; illos duos sclopetarios, qui istud detexerant, tum ibi omnes iussu Ducis, immanissimē torquebantur, & tandem enecati sunt, quatuor quidem illorum aquis submersi. Ipse autem Timotheus Masalski & Commentariensis simul vincti in vrbs Moschouicę missi sunt, ibiq; die Sabbati, in vigilia festi diei Paschati,ambo sunt publicē capite truncati & in aquas coniecti. Sic ob hanc loricam, sex supplicio affecti, & e medio sublati.

*Commentariensis
suaritia
punita.*

QVID ACCIDERIT ISTIS, QUI IN QVIRERE VOLVERVNT,
quidnam ageret Magnus Dux.



Vidam Secretarius Magni Ducis sanguine ipsi iunctus, semel ad epulas invitatar aliquot aulicos sibi familiares, quos sanè splendide ac laurè excipiebat: oblitus est autem dum ita hilaris esset inter amicos (sicut sæpius euenire solet) adire Principem magnum Ducem: misit vnum ex suis pueris in palatium Principis, qui prospiceret quidnam ageretur in Basilica apud Magnum Ducem. Puer autem cum ascenderet per gradus palatij, vidit Magnum Ducem, alloquentem quendam consiliarium, quo conspecto famulus reuertitur domum, ad herum id ei relatum. Deinde verò cum Magnus Dux amandasset illum consiliarium cum quo conferebat, interrogauit cuiusnam famulus venisset in aulam, & quam ob causam: Euocatur ille famulus ex itinere, & respondet se eo missum, visum quidnam ageretur in palatio Magni Ducis: derepente Princeps, vbi causam intellexisset, retinuit penes se famulū, & accersi iubet tam ipsum Secretarium, quàm eius conuiuas: qui vbi venissent, varijs tormētis discrucuari iussit eos, volens ab illis extorquere, cur misissent famulum in Regiam, percunctatum de eo: curue ad tam splendidum conuenissent conuiuium, pariter rescire cupiebat, quos de ipso sermones secretos tenerent. Itaq; excruciatu tam diris tormentis alij expirarūt, alios verò facultatibus exutos omnibus, semimortuos reliquit. Itaque ab illo tempore, & tam atroci ac tristi faciente, nemo ausus est mittere aliquem famulum, visum quid agatur in palatio Principis: imo potius hora statuta ipsi consiliarij pœnitus adsunt, & proceres præsentés veniunt.

Quam periculosum sit esse percunctatorem apud Magnam Ducem.

Q Vidam etiam Wlodimirus Morozow cognominatus, vir celebritate famæ insignis & maturæ ætatis, grauitateq; plenus Palatinus, semel quadam misericordia motus condere fecit humi miseram hominem, qui Magni Ducis imperio interfectus fuerat. Is autem homo fuerat famulus Ducis Curpskij, qui ad Regem Poloniae defecerat. Hanc itaq; ob causam Magnus Dux arguebat hunc Wlodimirum perfidiæ, ac si à partibus fugitiui Curpskij stare, & in Lithuaniam ad ipsum literas dedisset. Itaq; subito coniectus est in carceres, vbi cum longissimo temporis interuallo hæsisset, extractus & oblatus est Magno Duci, cum esset in suo palatio & aula Regia, Alexandrowa dicta, discrutiatuq; est maximis tormentis, cū ab eo nihil extorquere potuissent, tandem mortuus, & cadauer in aquas coniectum est.

Wlodimirus com miseratio noxia.

Basilus Dimitrouicins, vir summus & celebris in re militari, affecerat iniurijs, aliquot præfectos tormentorum bellicorum, cum Moschouitas, tum & Germanos: quorum duo cum vellent fuga sibi consulere, capti sunt à viarum custodibus in finibus Lithuanix, illi statim deducti sunt ad Magnū Ducem, qui tum erat in arce fortissima, vulgo Wolochada appellata, & miseri illi questionibus adhibiti, facti sunt, at falso quod scilicet missi fuissent in Lithuaniam à suo illo præfecto Basilio. Itaq; Magnus Dux Basiliū Dimitrouicium ad se accersit ex ipsa Moschouia, varijsq; tormentorum generibus affligi iussit: in medijs illis cruciatibus cōstanter factus est, se nihil istorum molitum fuisse, de quibus accusabatur, nec istud vnquam in animo habuisse. At Magnus Dux repente iussit adduci quandam equam oculis captam, & iungi currui, & tum Basilius equæ impositus est, eiq; alligatus. Deinde ambo conijci iubet in rapidissimum fluuium, vtens hac oratione. En tibi equam egregiam dedi, institueras abire ad Regem Poloniae, eum adito. Hæc itaq; equa cicitate percussa, natabat in alto istius rapidi fluminis & velocissimi: ipse autem Dux erat spectator cum suis satellitibus stans ad ripam fluminis, vt istius rei euentum intueretur: ac post longam natationem, hæc misera & cœca equa ad nauigabat ripæ. Verum præfectus satellitum Regionum, vocabatur Molunta Scuratow, vt gratificaretur Magno Duci: conto abegit equam à ripa & seifforem: sic vi aquæ rapitur iterum equa. Tum Magnus Dux exultabundus inquit. O

Falsa criminatio in Basilio um Dimitrouicium.

Phalaris mus Magni Ducis in Basilio è medio tollendū.

facius egregium, & valde lepidum. Quare hæc misera equa defatigata vi aquarum rapidissimarum, submersa est, vna cum isto Basilio Dimitrouicio.

Aliquando cum versus Nouogrodiam, regionem proficisceretur Magnus Dux, accidit quendam equitem, famulum cuiusdam magni viri fortè præcessisse illum: & Dux ad latus sinistrum iubet deflectere hominem, ira percitus iussit istum frustulatim dissecari: & segmina membrorum luto & altissimo cœno misceri.

QUALI VENATIONE MAGNVS DVX PLVRIMVM
oblectetur.

Barbarus
& desole-
bilis Mag-
ni Ducis
lucos: &
inhuma-
na volup-
tas cū ho-
minū in-
ceriam cō-
iuncta.



Votiescunq; Magnus Dux cum filio, tempore Hyemis respicit ex sua arce, videtq; homines turmatim incedentes in lacubus & fluminibus gelu concretis, ac præcipuè diebus festis, tum iubet, vt in illam confertam hominū multitudinem tres aut quatuor Vrsi immanes immitantur, & irruant ex improviso. Ibi qui sibi fuga consulere possunt, aufugiunt: alij crudelissimè à feris illis dilaniantur. Sic hoc pulcherrimo spectaculo pater & filius delectantur vehementer, & vident affatim ac si pulchrum esset facinus. Deinde cum accedit miser pater, lamentatum se, quod amiserit filium & etiam vxor maritum, qui ab vrsis sic mactati sunt, tunc iubet istis numerari aureū nummum, vel duos, quia sic interfecti sint eius subditi. Addit deinde ipse Dux se magno beneficio afficere ipsos, quod eis permit tit instituere querimoniam coram se: At si subijciunt rem esse infamem & nephariam hoc genus crudelitatis exercere. Iterū respondent Consiliarij Magni Ducis. Magnum Ducem & eius filium magnam ex hacre voluptatem percepisse, & istud vidisse. sic nul- lum peccatum esse hic commissum. Ad extremum frad ad ipsum Ducem venit mater miserrima lamentando se de cœde filij, aut ipsa vxor ob amissum sic inhumaniter ma- ritum. Breuiter excipiunt illi: perbenè satis factum esse ipsis, vbi nummos argenteos monetæ Moschouiticæ centum aut ducenti numerati illis fuerint.

Sæpenumero accidit, cum Magnus Dux est in suo palatio Alexandrova, & cogi- tat de aliquo summo viro sumere supplicium, tum delectationis causa iubet istū ob- uolui pelle vrsi, & deinde ad spectaculum educi: tunc incitat in ipsum aliquot Molos- fos, & canes Britannicos efferos: Canes putantes hunc indutū pelle vrsina esse vrsum, illum morsibus & vnguibus dilacerant & crudeliter laniant, eosque quo membratim sic discerptum relinquunt: Ita inhumaniter iste vitam finit.

DE TRVCVLENTO FACINORE, ET CRVDELITATE SVMMÆ,
quam ille summus Dux exercuit in captiuos, Lithuanos, Ruthenos & Polonos.



Nno Domini 1569. die Ianuarij nono, cum Lithuani copias militū non valde magnas cōscripsissent, quarum Dux & imperator erat quidam Po- lubiensis strenuus vir: cœperunt inopinatò urbem & arcē vulgo Izborg dictam, quæ sane natura loci est satis fortis. Hæc vrbs iam pridem parebat Moschouitis: At quia non erat benè nec railite, nec annona hæc arx mu- nita, iterum recepta est à Moscho, & à nostris amissā. Magnus itaque Dux, cum videret se amississe tam munitam arcem, statim furore & rapie quadam plenus, iubet vt omnes Lithuani, Rutheni ac Poloni, qui erant in vinculis crudeliter mactentur. Verum quo- rundam consilio, qui certas causas ei proferebant ne id scelus committeret, factum vt hic eius furor interciderit, nec quod impie cogitauerit, perfecit. Atq; licet tunc eis pe- percerit, tamen postea omnes internecioni dedit, vt suo loco explicabimus. Quam ob- rem illi captiui, qui in ergastulis in vrbe Moschouia asseruabantur, ad lanienam & ma- cellum ab eo constitutum: nihilominus tamen, quò suum sanguinolentum animum pasceret, sic ipsi placuit, vt eius satellites passim captiuos per arces in vinculis dispo- sitos, adducerent, maximè verò eos qui erant in carceribus, Pereslauia, Rostouia, Vch- licia,

licia, Costroma : Isti autem omnes erant Poloni, Lithuani & Rutheni, vna cum vxoribus & liberis, quos ad vnum crudeliter perdidit, aquisq; obrui iussit. Sic itaque hoc diro mandato instructi satellites Magni Ducis, ad illas arces venerunt, hacq; insidiosa oratione erga illos miseros vinctos vsi sunt. Nunc magno beneficio Magnus Dux & Imperator vos afficere cupit, & etiam Regi Poloniae hunc fauorem declarabit, quod vos liberos dimittet in Lithuaniam. Idcirco vos deducemus ad Consiliarios Principis, interea vxores & liberi vestri vsq; ad triduum hic vos expectabunt. Atq; cum à conspectu charissimarum vxorum & liberorum abduxissent illos procul, tum vinctos manibus pedibusq; proijciebāt in rapidissimum fluuium Wolga appellatum. Verum exacto triduo quidam Moschouita misertus vicem istarum mulierum frustra maritos expectantium, inquit : O miseræ animæ, & infœlices mulieres, vos eadem fors manet, quam iam passi sunt mariti vestri, qui sunt proiecti in Wolgam fluuium. At cum affaretur istas mulieres homo ille, satellites interueniunt, quorum manus de cede maritorum erant adhuc cruentatæ, & spirantes necem, venerunt in carcerem, vnde abducunt gregem illum mulierum captiuarum cum liberis ad submergendum aquis. Tum illæ calamitosæ foeminae & infortunatissimæ, sibi proponentes ob oculos vicinā mortem adeo horrendam & terribilem, multis effusis lachrimis petunt ab istis ministris Principis, vt aliquid temporis cōcedant, quò sua peccata Deo Opt. Max. confiteri possint, & eius misericordiam implorent, velitq; pro sua clementia omnibus eorum erratis clementer ignoscere : id quod à satellitibus eis concessum est. Idcirco horas duas versabantur in pijs orationibus & deprecationibus, ardentissimis votis petentes à Deo, vt illis pro sua diuina bonitate ac clementia parceret & ad se reciperet : ac cantatis diuinis hymnis, animas suas Christo redemptori, ad supplicium mortis subeundum se parant, mutuisq; oculis sibi datis, mirificè se consolabantur, vt forti patientiq; animo omnia perferrent. Istis rebus omnibus absolutis, ducuntur ad flumen, quarum aliæ liberos manu trahunt, aliæ verò infantes suos vberibus admouent. Sed cum iam ad ripam rapidissimi illius fluuij venerunt : tunc pro ingenio & natura muliebri, partim ob inusitatum genus mortis, in tam horrendum eiulatum, fletumq; erumpunt, vt & cœlum ipsum penetrarint. Satellites autem inhumani, minari eis cœperunt, vrgentes eas, quo illæ sua sponte se aquis traderent. A quo indigno facinore cum abhorrerent, statim illi satellites in eas impetum faciunt, & eas cum liberis in aquas illius fluuij, cuius glacies cōfracta erat, abijciunt. Et sane ob tristissimi & crudelissimi istius facinoris aspectum, vulgus Moschouitarum cum non possent se continere, in lachrimas effundebatur, commiseratione summa percussus : quod tam indignissimè istę insontes foeminae cum liberis tam detestanda morte affectæ fuissent, execrantes in vniuersum carnificum istorum immanitatem. Quapropter cum has voces lugubres populi audirent satellites, quodq; egerimè ferrent hoc genus supplicij, tunc minis vten-tes ac ferientes populum baculis, abigunt hæcq; verba addunt : O rebelles Magni Ducis, apertè videmus, quod propter istos captiuos supplicio affectos fletis, at propediem, credite, vos eadem fata sequentur.

Moschus
fuit in
captiuos.

Moschus
&
Herodis
in tantis
da, supe-
rat crude-
litatem.

DE FRATRICIDIO PERPETRATO A MAGNO

Duce, Anno Domini 1570.

Frater germanus Magni Ducis immeritò ac perfidè delatus fuerat à quodā Consiliario, cui nomen erat Trzeciak Wiskonati. Audita hac iniusta accusatione Princeps, nullam fecit potestatem fratri falsum crimen diluendi, atq; quam ingentes cruciatus excogitare potest, illos adhiberi iubet ad excarnificandum & torquendum fratrem. Dumque est in medijs cruciatibus, exegit ac extorsit ab eo omnes illius thesauros, & bona omnia tam mobilia, quam immobilia sibi vendicat, atq; cum præ magnitudine tormentorū vix semiuiuus esset, tum iussu Principis securi illum ferit carnifex. Deinde fratrem suam, quæ ante

Caimum
imitatur
Magnus
Dux, qui
occidit A-
belem.

Neroniana crudelitas.

conspectum eius procumbebat in terram, facie demissa, implorans misericordiam, arripit iuber à satellitibus, omnibus vestimentis exui, & turpissimè nudam constitui. Ita diutissimè illa miserrima fœmina nuda omnium oculis exposita fuit.

Deinde quidam miles iubente Principe eam sumi alligat, & conscenso equo, velocissimo cursu sine vlla misericordia, pertrahit illam in flumen, & aquis submergit ac perdit. Sic iste Magnus Dux tam astorgos & impius exitit in fratrem & fratriam.

QVO AMORE MUTVO, SE PROSEQUI
solent Moschovita.

In Moschovitia homo hominis lupus.



OC genus hominum, Moschovita, est adeo barbarum & perfidum, vt nihil sinceri sit apud eos, nec se vnquam vero ac naturali amore prosequuntur, alter alterum impudentissimè & confidentissimè, sic sunt perfrictæ frontis, criminis alicuius insimulare non veretur, siue palam, siue clam: aut apertè, aut per insidias inuicem perniciem sibi machinatur: mutuisq; conuitijs laceßere se soliti sunt. Familiare est apud eos patrem filio insultare, & filium in patrem irruere, ac fratrem perfide deferre, sic vt nulla apud eos fides, & sanguinis reuerentia sit, etiam in conspectu Magni Ducis se proscindunt contumeliosè. Itaque accidit semel ante Principem anno 1570. quosdam duos fratres germanos, & nobiles, istius rei luculentum documentum edidisse; horum vnus vocabatur Mikiera Obolinski, qui malo genio præditus familiæ gentisq; nomen patrium suum commutauerat: idq; audiente ipso Duce, excogitauerat aliud cognomen, nempe Powrozowski, ac si diceres funigerum aut furciferum, & patibulo dignum hominem. Alter autem frater suæ nobilitatis haud immemor, gentileq; nomē retinens, cum fratrem alloqueretur, compellare cœpit nomine gentili Obolinski, qui velut furens, & atroci iniuria à fratre affectus, Magnum Ducem adit, & ad eum sic fratrem desert. Princeps Serenissime, peto abs te, vt ius mihi administres de fratre, qui infami nomine me contaminauit. Vocor Powrozowski, & me contemptim appellauit, Obolinski. Idcirco supplex te oro, vt meritas ille luat pœnas, nō enim leuem ab eo mihi factam iniuriam censeo. Tum Magnus Dux euocat Consiliarios, quasi de re maximi ponderis consultandum fuisset, inquiring: Necessè est vt vos hanc contentionē & grauem cōtrouersiam, inter istos duos fratres exortam adhibito summo iudicio, & magna cum æquitate diiudicetis. Frater itaq; ille qui ita turpiter abnegauerat suam Nobilitatem, accessit ipsos Consiliarios, vt rem totam enarret, & sibi ius reddi postulet aduersus fratrem: Atq; cum iam venisset frater alter, qui merito suā nobilitatem intuebatur, en in cauput illius inuolat iste perfidus, & obijcit Vrsu, qui cum vnguibus dilaniare incipit: crudeliterq; dilacerat. Et cū immanis iste frater videret quodam modo feram bestiam lassari, ense ferit alterū fratrem in pede, & statim magna vis sanguinis profluxit, quo ille inunxit os Vrsi, qui cum primum lambendo cruorem humanum iterum degustauit: & sic animatus Vrsus secundo apprehendit illū miserum nobilem: & horribiliter deformem reddidit. Quare iam iste impius frater, videns sibi pro iniuria scilicet esse satisfactum, voluit feram abstrahere & arcere, ne amplius sæuiret, neue fratrem mactaret: at Vrsus ita æstuabat & ad mactandū accensus erat, vt nec ab illo, neq; à multis alijs posset difficulter ab illo dilaniando abstrahi, tandem ex faucibus Vrsi, & carnificina illa ereptus est ille nobilis.

Crudelis pœna ob nobilitatis defensionem aduersus degenerē.

Simile quoddam facinus huic accidit, cum Magnus Dux Nouogrodiam depopularetur, ferro, inquam & igne omnia perderet, vt supra dictum est, ducti sunt captiui aliquot Nobiles in Moschouiam urbem, inter etiam illos fuit quidam cum vxore & liberis, quem Nobilis commendauit cuidam aulico Regio amico suo. Iste cum detineretur captiuus diu ab isto aulico, semel conqueri cœpit, idque grauissimè de inaudita illa tyrannide, qua vsus est Magnus Dux in Nouogrodienfibus internecioni dandis: deq; iniurijs quibus ille & tota Nobilitas affecta fuerat: & planè iugum istius tyranni esse intollerabile: hisce verbis: Deus qui solus iustus est, haud dubie suo tempore

pore vindictam sumet de illo sanguine innocentum tam inhumaniter & crudeliter sparso, in ipsum Ducem & totam eius posteritatem : dignis pro meritis pœnis ipsum castigabit. Deinde paucis post diebus, cum in animo suo volueret, se nimis temerè ista effutiuisse: & hunc nobilem apud quem erat in captiuitate hæc delaturum ad Principem. Itaq; fraudulentè excogitare cœpit, nihil esse melius, quàm si potius in hospitem suum hoc crimen transferret. Scribit supplicem libellum ad Principem, in quo indicabat Magno Duci hunc aulicum Principis hæc verba in dedecus ipsius protulisse: tradidit eundem libellum deferendum aulico, qui inscius erat omnium quæ scripta fuerant. Magnus Dux quamprimùm perlegit supplicem libellum, iubet ad se accersi illum Nonogrodiensem nobilem, qui erat captiuus apud hunc aulicum. Iste oblatus Principi, ferrea fronte præditus, statim confert crimen, quo erat reus in ipsum aulicum impudentissimè, & ita se rem habere asserit, inquiring. Serenissime Domine & magne Dux, tu nos subditos & seruos fideles affligis miris modis, interfici membratimq; diffecari iubes: facultates & fortunas nostras nobis rapis, proditores nos appellas, rebelles & periuros, & alia horrenda nobis obijciuntur & ob oculos ponuntur, quæ omnia immeritò patimur, nec istorum rei sumus. At si scires quo odio vel plusquam vatinianno, te prosequantur tui domestici, & quanta sit perfidia illorum, quibus plurimùm fidis erga te, quos quottidie maximis accumulâs beneficijs: profecto egregiè eos exciperes, ex quorum numero est iste aulicus tuus, cuius carceri me tradidisti. Nam heri vesperi, me præsentè & audiente, iactabundus hæc verba pronunciabat. O vtinam Deus citissimè innocentes vindicet à crudelitate istius tyranni Magni Ducis, nam ille diris tormentis suos afficit, mactat & trucidat infontes, eorum bona & opes sibi ascribit, contra omnem æquitatem. De quibus rebus & iniquitatibus Deus breui sumet supplicium, istum Principem & tyrannum conteret & euertet cum tota eius familia, nec patietur eius successorem regnare. Tam Magnus Dux irrupit in iram, & sic inquit ad hunc miserum aulicum iniuste ab isto captiuo accusatum. O perfide percipisne ea quæ iste contra te profert? nec data illi potestate respondendi & diluendi falsam criminationem, varijs questionum generibus torquetur: qui cum nihil fateretur, & confictum crimen diceret: iussit hominem membratim diffecari, & postea in profluentem iaci: sic ille nobilis, ignobilis plane & belluini ingenij falsò detulerat ad Principem infontem, lingua sua mendaci accersit necem innocenti, & ipse ex alterius interitu vitam & libertatem sibi comparauit.

*Nec h-
spes ab lon-
spite tu-
um: & in-
gens ingra-
titudinis
exemplu.*

*MISERABILIS ET INDIGNISSIMA LANIENA, CVM
duorum Procerum Moschouitarum, tum etiam reliquorum Lithuanorum ac
Polonorum captiuorum, quibus paulo ante pepercerat
Magnus Dux.*



Nno Domini 1570. cum ex Moschouia Internunciij Regis Poloniae, Proceres Poloni & Lithuani discessissent, die Eliæ Prophetæ, qui dies festus apud Ruthenos est celeberrimus, & Magnus Dux accumberet mensæ, & ei apponerentur secunda fercula, velut quodam cæstro correptus, surgit à mensa, & sic alloquitur sibi astantes satellites, sequimini me, quod faciunt ipsi, & mille quingenti catapultarij equites: ille verò Princeps perniciosissimo cursu pergit ad arcem, ibique omnes ordine se collocant ante palatium Ducis, tum etiam in hac arce cum habitaret vir summus, & ex proceribus non postremus, Petrus Serebrinus, & rei bellicæ peritissimus, iubet Magnus Dux ipsius domum more hostili impeti & inuadi ab istis militibus, ipsum autem capite diminui & truncari: dicto Principis parentes irruunt in domum illam, statim capiunt, & miserum illum Serebrinum extrahunt ex ædibus, ac offerunt Magno Duci, qui sine alia inquisitione, ne facta vllius facinoris admissi ab eo mentione, confestim ille satellitum præfectus Scptator, ar-

*Dies & Cos
Dux Mo-
schouia
santia san-
tificare
solet.*

*Petrus Se-
rebrinus
iniquè pe-
rit.*

M O S C H O V I A E

repta securi caput illi amputat. Ad extremum cum Magnus Dux, quicquid illi visum fuerat, rapuit & ex fortunis istius Petri Serebrini; reliquum permisit prædæ militum: & ne quid superesset bonorum illius, iussit reliquias flammis & igne perdi. Vbi istud perpetrasset, conuertit se ad alium locum arcis: (est autem hæc arx amplissima & valdè spaciofa: vbi complures Magnates & Nobiles habent edes suas) & iubet magnus Dux cuidam nomine Bulato Magistro equitum, vt cum non parua manu militū ædes adeat clarissimi & magni nominis viri Mieffoiedi. Huic magno viro Princeps vix ante annū rapuerat vxorem elegantis formæ fœminā & ancillam, qua turpissimè abusus, & illas vbi violasset, fecerat suspendi ac strangulari in superiori limine ianux ædiū istius viri: vt supra diximus. Iste præfectus æquitum, aggreditur illas ædes, & expugnat facilimè, hunc Mieffoiedi in medium forū trahunt: & ipse præfectus caput illi acinace obtruncat: Qui cum iam cōmisisset istud sceleratum homicidiū, ense & manibus cruore mudentibus procedit ad magnū Ducem, & velut re maximi momenti præclare gesta, ait: Serenissime Domine & magne Dux, iam summo cum honore perfeci quod tu mihi in mandatis dederas. Ibi Magnus Dux pro suo more, vociferari cœpit suum Hoyda, Hoyda, cuius clamorem tota turba sequuta est, eadem fœlici acclamatione vtentes. Ex arce deinde magnus Dux desceat ad carceres, vbi erant multi captiui Poloni & Lithuani: suis satellitibus armatis comitatus. Vbi quidam mercator ciuis Moschouiticus, quid ageretur ignarus, vbi eminus conspicit magnū Ducem cum tanto satellitio, retrogreditur præ metu tyranni, quem statim apprehendi iubet & frustulatim disseccari, inquiens, ne vnquā fugias ante conspectū tui supremi Domini. Atq; cum propius ad carcerem veniret, ipse Commentariensis, qui ibat petitem panem pro captiuis, aspiciendo Principem aduentare, præ timore etiā reuersus est, & eundem magnus Dux raptū, minutim secari iubet, dicens: alia vice nō timebis. Itaq; cum iam appropinquaret portas primi carceris, dicit custodi, vt citissimè fores aperiat, qui metu correptus & tremebundis manibus vix aperuit: Aperto carcere indicit primo educendos nobiles captiuos Polonos & Lithuanos, quorū primus fuit Petrus Biekowski Eques Polonus strenuus miles, illius pectus transfodit Magnus Dux lancea, at tam generosi fuit animi ille Biekowski, vt lanceam arripuerit manibus, & intorquere voluerit in ipsum Magnum Ducem, vt hoc pacto perpetuā nominis famā sibi conciliaret, quod tam infensum generi humano tyrannum sustulisset. At Magnus Dux hoc animaduerso, cœpit exclamare in filiū: Iuuan Iwan, id est, Ioannes filius fer opem, qui celeriter accurrit, & iterū illum Biekowski hasta transfodit, & sic mortuus in terrā cecidit. Secūdo productus ad lanienam alter nobilis Polonus Albertus Bugaski, hunc etiam ipse Dux sarissa sua transuerberauit. Tertius fuit Besus, nobilis & magnæ familiæ, gente Silesius, qui eodem mortis genere perijt. Quare cum istos strenuos viros & nobiles Polonos manibus suis interfecisset, cœpit suo acclamationis genere vtī, velut magnam victoriam adeptus fuisset: Hoyda, Hoyda: quem ita ouantem omnes clamantes & vsurpantes hanc vocem persequuti sunt. Tum sic affatur suos satellites: Mactate mi iuuenes, irruite in carcerem, & obuios quosque captiuos sine discrimine & vlla misericordia membratim disseccate omnes. Isti dicto parentes, in primo carcere quinquaginta occidunt vinctos: Postea accedit secundos carceres, & similiter manibus suis occidit tres Nobiles, quorum vnus erat Ruthenus, ætatis maturæ, Polocensis Iacobus Molski, alter erat Gener illius, Eques Polonus, Iacobus Molski, sic & tertium similiter Nobilem Polonum, quibus omnibus ita trucidatis erumpit in suam vocem letitiæ solitam, & omnes ei accinunt ac respondent: & statim reliquos iubet à suis satellitibus disseccari, quod factum est, erant autem quinquaginta quinque, exceptis multis infantibus, qui vix nati erant dies septem. Tertio cum accessisset carceres, ibi & manibus suis edidit crudelitatis suæ exempla, tres mactando Nobiles Polonos, alios ferè quinquaginta quinque, cū securibus & ensibus satellites membratim trucidarunt. Sic perpetrata hac immani strage & inaudita tyrannide, sic sparsa dissectaq; illa corpora iacere permisit supra terram, quæ iam epota & imbuta erat, & mollissima reddita ex effusione sanguinis illius humani.

*Eadē fors est viri illustri Mi-
affordy.*

Obuios mactat Dux.

Bellum crudelitas in captiuos.

Magnanimitas Biekowski in Tyrannū Moschum.

Litas Poloni Moschum, trucidando captiuos, in omnibus carceribus postus.

humani. Quamobrem redijt triumphans & ouans in palatium, & totum illum diem in hymnis & tripudijs, & omni sonitu instrumentorum musicorum consumpsit: non aliter ac si magnam victoriam de hostibus adeptus fuisset: Sub vesperum præcepit frustula membrorum istorum occisorum colligi, & extra urbem poni: qui in tres cumulos sunt collocati, & aspersi arena & terra: sic mandati sunt sepulturæ. Erat inter cadauerū frustra mulier nobilis vxor illius Molki, quæ cum fuisset grauius sauciata, nondum mortua, hæc orabat pollinctores qui fossam faciebant, vt eam dimitterent liberè & parcerent ipsi: at illi nulla moti misericordia sepelierunt eam viuam cum illis foetidis cadaueribus.

*Mergentibus
iungebat
sua corpora
mirum, sic Mo
schos facit.*

Duo Nobiles captiui ex ista immani laniena remanserant, quos tamen postridie iste tyrannus capite plecti iussit, & extra urbem projici, vixq; aliquid terræ illis iniectū. Vbi erant illa cadauera tot Nobilium & strenuorū virorum, vix arena superiecta fuerat, id quod haud dubie ex composito fieri iusserat Magnus Duxille, vt essent alitibus, & feris præda. Tertio deinde die, quidam Germanus tormentorum bellicorum præfectus, misertus hanc projectionem cadauerum, quibusdam tres taleros dedit, vt fossa profunda facta, vel maximè terræ tumulo iniecto, hæc cadauerum reliquias sepelirent & tumularent.

*Bombardary
vix
mari, f.
cuius mi-
sericordia
plenum.*

DE TRVCI CARNIFICINA, QVAM EXERCVIT MAGNVS
Dux, in clarissimos quosque suos Consiliarios, & optimates.



Die sancti Iacobi in Iulio anno 1570. in ipsa vrbe Moschouia, Magnus Dux, iussit affigi octodecim palos grandes, & supra illos totidem trabes in transfuersum apponi in formam furcarum. Ciues cum primum animaduertūt tale theatrum parari & instrui, ingenti metu correpti se in fugam proripiunt, etiam mercibus & tabernis meritorijs relictis, prædæque expositis:

*Theatrum
lucis. et
est miser-
abile crucis
a magno
Duce. No
s. Iacobi.*

nemo sane præ metu in forum prodire audebat. Nam isti rumores in vulgus sparsi fuerant, ipsum Magnum Dacem instituisse omnes ciues vrbis Moschonix extremo afficere supplicio, crucique complures affixos iri. Satellites ad maiorem terrorem incutiendum, in medium forum adferebant varia genera tormentorum & questionum ad homines torquendos, quæ admonebant istis trabibus. Deinde excitato luculento igne, vas ingens aheneum apponebant aqua plenum, vt bulliret & ferueret per multas horas. Quibus rebus ita comparatis venit Magnus ille Tyrannus, stipatus ampla & copiosa suorum satellitum caterua: & ita instructus, quasi vellet in aciem & pugnam exire: sequebantur eum velut à triarijs mille & quingenti catapultarij: Duxque ipse se collocauit penes ahenum, exercitus verò militum in circuli & coronæ formam dispositus. Tum adducti sunt in proscænium trecenti Nobiles Moschouitæ, antiquissimarum & nobilissimarum familiarum homines, qui paulo ante præ nimio questionum cruciatu ita mutilati & pessimè tractati fuerant, vt vix semiuiui viderentur, vixque pedibus stare poterant, sed à militibus trudebantur turmatim, vt pecudes, ante Principis conspectum.

*Descriptio
nec sup-
plicij.*

Is cum perspiceret omnes præ pauore & ingenti timore sese abdidisse in latebras & domos suas, ipse tunc obequitare cœpit per omnes vrbis plateas, clara voce euocabat ciues, inquiens: venite absq; vlllo metu, securi estote, prodite spectatū, nihil grauius in vos constituam, hoc vobis polliceor, quamuis is meus fuisset paulo ante animus, vos omnes funditus delere & perdere, sed iam mihi hæc mens mutata est, tutò egredi potestis & in forum venire intuitum quid agetur. Tum miserimus ille populus egressus turmatim & confertim, forū repleuit, imò erat tanta multitudo spectatorum, vt multi ascenderint domorum tecta, quò quis istius tragædiæ futurus esset exitus, viderent. Atq; postea affatur sic illam promiscuam hominum multitudinem: An num, ó subditi, iustissimè ago, quod ita pœnas luant perfidi & scelerati proditores mei, tum

*Malus ani-
mus in
Duce est
mala mēt.*

Miser populus pro timore amplandit Duci. Præter spem multum liberati.

Falsæ accusationes in Cancellariū Principis.

Gravis Apologia Cancellarij ad consulas criminationes.

populus statim vno ore acclamare capit : Viuat diu fœlix, & incolumis Princeps & Rex noster : at improbi & flagitiosi suis meritis dent dignas pœnas. Deinde Magnus Dux iubet produci centum & octuaginta ex illo damnatorum numero : postea sic alloquitur Nobiles, qui ad illud spectaculum venerant. En vobis istos liberaliter dono, doque eis vitam, accipite illos, liberos à noxa dimitto : eisque pro mea clementia, gratia ac fauore ignosco, hoc pacto isti liberè dimissi, & ex præsentī morte diuino beneficio erepti. Tandem prodit Magni Ducis primas Secretarius, qui damnatorum album & catalogum habebat : & tum iubet educi quendam Moschouitam antiquissimo genere cretum, præcipuus inter eos, qui ab intimis consilijs Ducis sunt, erat : appellabatur Ioannes Michaelowic Wiskowaty. Ibi ille Secretarius Principis, longa serie referre incipit crimina, quibus falso iste vir præstantissimus accusatus fuerat hisce verbis. Ioannes Michaelowic Wiskowaty, Cancellarius Magni Ducis, perfidissimè & impiè se gessit in Principem. Imprimis scripsit Regi Poloniæ se ei velle tradere ciuitatem & arcem munitam, sui supremi Domini, quæ est in magna Nouogrodia : & hæc est prima in te accusatio : at tum scutica illum in caput percussit, addendo hæc verba : Perfidus es & ingratus, quod vsus sis hac improbitate aduersus tuum supremū Dominum. Altera perfidia est ista, quod literas dederis ad imperatorem Turcarum, vt cum exercitu potentissimo veniat occupatum & debellatum Regna Scytica, Casanense & Astracense, vt erat illi in votis : quo dicto, similiter flagello cæsus est in caput, subiecitq;, & secundò tuum Principem fraude doloque prodere voluisti. Tertium facinus quod admisisti est, quod ad Scytharum Cæsarem, literas dedisti : quibus ipsum hortatus es, vt cum suo copiosissimo exercitu irrumperet in Moschouiam, eamq; deuastaret & depopularetur, atque occuparet, vnde factum est, vt ingens damnum & irreparabile dederint Tartari in Moschouia : tam ipsius Ducis arces igne perdendo, quam etiam longe lateq; miserum populum ferro interficiendo, & vinctos multos cathenis in durissimam seruitutem, innumerabilem inquam vtriusque sexus turbam abigendo : quorum cum sis author tantorum malorum, meritò vltimo es afficiendus supplicio, atq; vt antea fecerat, flagro asperrime eum cæcidit Regis Secretarius. Tum miser Cancellarius istis falsis criminationibus insimulatus, & cum se innocentem esse sciret, sic respondit. Testor Deum Opt. Max. qui solus est scrutator cordium & renum, in cuius conspectu profiteor me esse peccatorem, sed confido eum pro sua Diuina clementia, propter sanguinem effusum charissimi sui filij, mei misertū iri. Testor, inquam, Deum, me semper fidum & diligentem fuisse in munere publico mihi cōmisso à Magno Duce, vt fas est : ideo à falsis istis accusatoribus prouoco ad Tribunal Dei, quod iniuste sum accusatus & traductus apud Principem, atque hæc impostura detegetur in extremo die iudicij. Princeps cum stabis ad conspectum Diuinæ maiestatis mea innocentia apparebit : nunc verò apud te nulla ratio & æquitas locū habet, nec me à criminibus falso mihi impositis licet purgare. Adeo est tua auaricia inexplebilis & pertinacia vlciscendiq; libido, vt sitias sanguinem meum : ebibe igitur illum pro lubito, & iam satisfacias tuæ improbitati, vt constituisti : nunc quidem tua figmenta & importuna commenta, videntur habere speciem veri : quia omnia per vim agis. Itaque Satellites excipiunt, en videmus te esse reum, cū tam dura oratione insurgis in Principem, turpiter lapsus es, & tuos sermones optimè expendimus. At ille Cancellarius ait : Vos ô infelices homines cum Magno Duce, estis prædones & omnis improbitatis illius administri : effunditis immerito cruorem innocentem : tyrannicè omnia agitis, per fas & nephas ruitis in cædes mortalium. Hæc omnia quæ mihi obijciuntur, falsissima sunt, nihil vobis facilius, quam tollere è medio infontem : At Deus aliquando, & veniet hora, quæ non speratur, cum vos puniet & pro meritis in vos grauiter animaduertet : quæ cum tam liberè protulisset, cōspuit in faciem illorum. Quare Magnus Dux iubet carnificibus hominem rapere : quem statim raptum, exuunt & ligant ad furcas illas sic dispositas : & suspendunt prono capite & ore in terram. Præfectus satellitum sic affatur ipsum Magnum Ducem : quo genere supplicij istum affici iubes ? Tum respondet, vos

det vos omnes aulici mei suo ordine istum excarnificare debetis & dilaniare: Quare accingit se operi iste præfectus Molutw dictus: & ex equo descendens, accepto cultro auriculam dextram illi abscidit, alter aulicus sinistram excidit, tertius labra amputat, & sic ordine omnes illum membris mutilarunt, ut omnes se tam nephando homicidio contaminarent, & cæde istius innocentis essent rei. Ad extremum quidam secretarius Principis, ne quid deesset ad cumulum crudelitatis, conscidit illi pudenda, & tum statim exalauit animam miser Cancellarius. Quare Magnus Dux videns ob abscissum membrum genitale, statim obiisse Cancellarium, indignissimè tulit, atque dira imprecatus huic secretario, sic in eum inuectus est. O scelerate, expectes paululum, istud totum est tibi exedendum, quod iste excedere debuit. Nam poenitus credebat, quod cõmiseratione motus, cruentas manus ita illi intulisset, ut citò è viuis discederet: Constituerat sanè istum secretarium morte truculenta puniret, sed Deus anteuertit tyrannidem Principis, quia paulopost lue infectus, mortuus est. Satellites deinde demortui Iohannis Wisikonati corpus deponunt ex furcis, & sic seuire incipiunt in illud cadauer, frustulatum illud conscidendo, prius tamen absciso illi capite. Iste est exitus istius præstantissimi ingenio & virtutibus multis, excellentissimi viri Cancellarij Magni Ducis, cui parem nunquam habuit imperium Moschouiticum.

Crudele supplicij quo affectus indignè Cancellarius.

Iussit secundo loco produci in Theatrum, suum Thesaurarium, cui nomen erat Michaël Funichow, vir magni nominis & ingenij acerrimi, socius fidusq; amicus illius Cancellarij. Iste nõ longis verborum ambagibus vsus est in sua defensione, sed breuiter sic loquitur: Appello ad Deum qui omnium rerum est conscius, & cuius oculus omnia intuetur, quia nunquam quicquam in te Dominum meum commisi, semper bona fide & sine fraude in administratione mei muneris me gessi: & cum accuser abs te, impiè & iniquè iam tibi dicam scribo, & anima tua in altero seculo se sistat coram Diuina Maiestate, ut mihi satisfaciat. Hæc verba ubi protulisset, iubet Magnus Dux arripi miserum, & exui, atq; furcis alligari eo modo quo & Cancellarius. Tum postea ille Maluta præfectus satellitum, haurit ex vase æneo, ubi erat aqua feruidissima, & deinde alter equorū magister, accepit vas plenum aqua frigidissima, iste primo illa aqua caput abluere cepit, postea calidam & feruidissimam aquam infundebat, sic ille infortunatus vim feruoris & ardoris illius aquæ sentiens, ob atrocem feruorem, vociferabatur mirificè: at ille minister Tyrannidis Maluta magis ac magis infundebat illam calidissimam aquam, ita ut tandem pellis capitis contraheretur in modum serpentis, cum se in spiras contorquet: ita hoc crudelissimo supplicij genere cõfectus, expirauit. Tercio iubet adduci in medium suum Cocum, iste cocus infinitis falsis testimonijs reus erat peractus, eoque genere supplicij est affectus, quo & Ioannes Wiskowaty, nempe membratim est dissectus, amputatis illi pudendis. Deinde iussit adduci quendam Georgium Czapkinu cum vxore & liberis, qui inter amanuenses & secretarios non postremum locum tenuit, cumq; ex equo descenderet Magnus Dux, Basilius Themkin iussu Principis caput illi abscidit, sic & vxori ac liberis: Iste Themkin erat proscriptus ex Lithuania, ob necem Palatini Plocensis, & in Moschouiam aufugerat, tanquam ad asylum, primumq; locum ac præcipuum inter aulicos Principis tenebat.

Thesaurarius Magnus Ducis eadem bonitate cõscientia fretus, quæ Cancellarius rapitur ad necem.

Genus supplicij immane.

Coco suo non parcus Magnus Dux. Georgius Czapkinus cum vxore & liberis occiditur.

Deinde productus est alter secretarius, cui nomen Iohannes Bulhakow, qui fuit vna cum vxore, & liberis etiam capite truncatus à Palatino Chirnouiensi, is vocabatur Pietrouicius.

Sic & Iohannes Bulhakow.

Tunc iubet educi & secretarium suum Basilium Stepanow, quem & indicta causa aulicus è vestigio capitali poena afficit mandato Principis.

Idem fratrum Basilij Stepanow.

Ad extremum, ut ad hoc tragicum ac crudelè spectaculum nihil prætermitteret, præcipit Magnus Dux ducentos Nobiles captiuos extrahi in arenam, quos nominatim iubens sisti ante se, damnat morti, & singuli aulici ordine eos capite truncant. quæ cæde confecta, prodeunt in conspectum Principis manibus & gladijs cruentatis cum hac voce letitiæ Hoyda, Hoyda: Sic se turpissimè aulici Magni Ducis sanguine innoxio contaminarunt. Tum eodem tempore mandat Magnus Dux è vinculis venerandum

Crudelis mors ducentorum Nobilium.

M O S C H O V I A E

quendam senem adduci : quem statim in equo ille arrepta hasta transfixit : & quamuis sic transfusus miser senex obierit : vt impleret suam crudelitatem illum plusquam sedecim vulneribus sauciauit. Hæc crudelitatis & tyrannidis horrenda facinora perpetravit intra horas quatuor. Illa cadauera nuda ita iacebant in terra, quorum nō parvus erat numerus : & cum lustraret illa cadauera quidam ex Principis satellitibus, caputq; Michaëlis Thesaurarij intueretur, exerto ense caput in duas dissecuit partes, hisce verbis additis : recorderis quid mecum egeris. Sub vesperum cadauera illa sunt in vnum cumulum collecta, & extra vrbis porta elata, ibique ingenti fossa facta, iniecta & terra obruta. Sic crudelissimè tot cœdibus perpetratis iam in palatiū Princeps rediens, deflectit ad ædes Michaëlis Thesaurarij, vbi inuenit vxorem illius, eleganti forma præditam, & verè honestam, valde luctu & dolore magno plenam atq; suspirantem, ob mariti necem, Ducis Ophanasi Wiazinski soror erat, de quo supra mentionem fecimus. Magnus Dux spirans suam immanitatem, apprehendi iubet, & extendi funem asperrimum, qui ab vna parte muri ad alteram extendebatur, & cum natibus nudis assidere huic funi, qui plurimū carnem & cutem excoriabat, vtq; detegeret mariti thesauros, ab vna parte vsq; ad alteram extrahebatur cum summo cruciatu. Filia eius, quæ erat quindecim annorū, hoc crudele genus tormenti videns, nō potuit se continere, quin eiulatu testaretur dolorem suum. Dux iubet illam rapi in medium, at filius Ducis maior natu, cōmiseratione motus, accurrit, & vestem eius tenens sic affatur patrem : Pater charissime, dona me hac puella, ego carceribus illam occludam : tum pater, accipe tu quidem, sed postea matri illam reddas. Deniq; cum istis magnis cruciatibus & tanto dedecore honestam illam matronam affecisset, & filiam eius in monasterium relegauit : vbi illa ob magnitudinem vulnerum & cruciatuum quæ passa fuerat dum traheretur per funem, non diu superstes extitit. Filium etiam istius Thesaurarij in vincula coniecit, & omnes fortunas eius cuiuscunque essent generis, ei accepit : sicque distribuit vt meliorem partem sibi vindicavit & attribuerit, quod erat vilis prædæ suorum militum exposuerit.

Eodem die venit in ædes Iohannis Wilkowitzky summi olim eius Consiliarij, qui antea truculentè mactatus fuerat, vxorem in quoddam cœnobium deportari iubet : filium autem eius damnat perpetuis carceribus, & relegat in arcē munitissimam, quæ Bialeiezioro dicitur, ac si dicas lacum album : acceptis omnibus eius bonis. Postquam sic tam horribilem & truculentissimam edidisset crudelitatem, exactis tribus diebus, iubet produci in forum ex carceribus aliquot egregios Nobiles, qui statim capite truncati sunt, ab ipso Maluta præfecto satellitum : & ita diu iacuerunt humi, quos ipse aliquot vulneribus, vt suam sarcaret tyrannidem, feriebat, vtens securi. Cadauera illorum ita nuda in medio foro iacebant, vbi venales prostant merces, septem dierum spacio : vbi tandem à canibus deuorati, ossa verò hinc inde asportata ab ipsdem canibus. Postridie iubet octuaginta foeminas generosas istorum Nobilium, qui ita immaniter trucidati fuerant, ad flumen deduci, ibiq; aquis submergi : ille autem innocentes frustra eiulari & lamentari. Satellites enim, crudele hominum genus, ipsas in aquas iniiciebant & perdebant.

Anno Domini 1569. missi sunt centum & quinquaginta coloni, ad ædificandam arcem, quæ vulgo Orlo dicitur, & cum cibo destituerentur, quia tum in illis locis ingens fames grassabatur : coacti sunt miseri, ob annonæ penuriam, ex suis nouem mactare, & illorum carnibus vesci, & sic diram compescere famem.

Eodem anno cum ipse Dux esset in arce Wolochda, quam extrui & muniri iubebat, ipsi artifices nimis dura famæ præssi, emerunt vitulum, & eum mactarunt, famem hoc pacto expleuerunt. Quam rem vbi audiisset Magnus Dux, iussit omnes comprehendi & flammis tradi : cum tamen ipsa necessitas, durum telum, eos excusare potuisset. Superstitio enim hæc à multis seculis recepta inter Ruthenos & Moschouitas, vt sit grande nefas, morteq; piandum, qui vitulum mactarit, & eo vesci ausus fuerit. Inter Moschouitas centum & quinquaginta egregij viri, pertæsi tyrannidem Magni Ducis,

*Impudens
& crudele
facinus in
vxorem
Thesaurarij.*

*In vxores
& liberos
occisorum
suarū pro-
cerum sa-
uit : &
bona om-
nia diripi-
t.*

*Denegatis
sepultura
inhumane
viter.*

*Moschouita
fama
perciti, sa-
uunt in
corpora
morta.*

*Ob vitulū
mactatum
Moschouita
combu-
si.*

& ferociam satellitum : constituerant se recipere ad Regem Poloniae. Quam rem ubi accepisset Magnus Dux, iussit omnes in quandam profundam lacunam valde cœnosam iniici, & ibi in modum pontis subterni : quos tam diu calcari fecit, donec profundissime in luto perirent ac submergerentur, & plane luto æquarentur.

Moschouita loco pontis disposita.

Eadem die venit colonus ad Secretarium Magni Ducis, ei offerens lucium piscem lepidissimum. Quidam Monachus istud animaduertit, qui similitudines alebat cum isto Secretario, idcirco statim accedit Principem, & hisce verbis illum alloquitur. Secretarius tuus, ò Princeps, nunquam minoribus vescitur piscibus, sed maioribus : quos piscatur in tuis lacubus, & solet lautissima suis congeronibus celebrare conuiuia. Itaq; Magnus Dux iubet ipsum Secretarium ad se euocari, & nulla data facultate se defendendi, sic eum damnat : iubet manibus pedibusq; vinciri, & in lacum profundissimum conijci : hisce verbis utens. O nebulo qui tot pisces minores & maiores solibas tibi piscari, abi nunc, & quibuscunq; volueris, vescitor.

Secretarius ob piscem submersus.

QVO PACTO MAGNVS DVX SVOS EXERCET, ET instituit in ratione pugnae, aduersus inimicos.



Um Lithuani ex improviso cepissent arcem munitissimam, vulgo dictam Boriko : cœperat ibi Palatinum & uxorem eius, quos captiuos ad Regem Poloniae miserant. At Magnus Dux paulopost cum redemerat, dato in eius locum magno viro Nobile Polono, qui cū redisset in Moschouiam cum alijs duobus Nobilibus Moschouitis, tū iussu Principis arrepti sunt ad supplicium : nimirum tria ligna sunt affixa in medio foro, ubi funibus per mediam corporis partem appensi, ipse cum filio sagittis eos eiaculabatur, & trāsfigebat, inquit. O strenui defensores, sic oportet vos me & meas arcas defendere : postea ad exemplum Principis, & turba illa satellitum sic sagittis frequentissimis illos impetierunt, ut iam præ multitudine sagittarum, non viderentur eorum corpora.

Cruentis ad pugnam instructis.

QVO PREMIO ET MERCEDE AMPLA SOLEAT Magnus Dux, suos aduatores afficere.



Llustres ac clari viri, Ozyphas Scerbaty, & Georgius Boratinski, qui munere Palatinatus fungebantur : cum missi fuissent ad defendendam & tuendam arcem Sufa : intercepti sunt ab illo bellicoso Lithuanicarum copiarum imperatore : à Duce Romano & ab eius exercitu, in quo cōflictu magna strages Moschorum est edita, & inter alios illi præcipui viri duo capti, qui postea per permutationem captiuorum redempti sunt. Qui cum primum venerunt in Moschouiam, hilari fronte à Magno Duce excepti, & ad eius mensam inuitati. Tandem absoluto prandio, muneribus lautis & preciosis eos afficit : nimirum unicuique illorum dedit vestem ex holoserico suffultam Zebelinis pellibus raris & elegantissimis, dedit & singulis preciosos pilcos albos. Atq; inter alia quæ cum illis conferebat, sciscitatus est ab eis quid ageretur in Polonia & Lithuania. Tum Ozyphas ille, retulit ea omnia quæ viderat ac intellexerat candidè & bona fide. At Georgius Boratinski rogatus, contra protulit ea quæ putabat grata fore Magno Duci, ipsi palpum faciendo & adulando : quæ planè absona erant à rei veritate, & absurda. Ac inter alia sic ausus proloqui : Inclyte & inuictissime Moschorum Cæsar, sic tibi persuadeas, cum Rex Poloniae audit, tuos milites iam adesse in finibus, & ibi grassari, maximo metu percussus, querit latebras & loca abdita. Magnus Dux statim fucum sibi fieri intellexit, & subiunxit : Rex Poloniae igitur me timet? At ille, procul dubio : clarissime & serenissime Dux, ita se res habet, & si copiosus exercitus irruerit in Lithuaniam, ille non est tam animosus, ut velit tecum in aciem descendere : aufugiet procul in aliquam munitissimam arcem, neq; etiam viribus par, aut arcibus munitis est tecum conferendus : Deniq; nun-

Tyranno etiam aliquando veritatis oratio grata.

quam tui exercitus impetum & vires sustinere poterit : succumbet protinus & terga dabit. Quae conficta verba, cum in ipsius gratiam ac fauorem excogitatam & comparatam orationem esse vidisset : detestatus adulatorium & leue hominis ingenium, cœpit nutare caput, inquit : O Rex infelix, o Rex miserrime, tui planè misercor, qui ita me times : adeoq; sum tibi terrori, vt ad mei mentionē, cogites de fuga, vbi in Lithuaniam venero. Hac oratione finita, tam contumeliosa oratione sic istum Boratinski est alloquutus : O perfide & scelerate homo, iam tua perfidia, & mendacia mihi optime sunt p̄specta. Quocirca baculo quo vti solet, ferit illi caput, & cædit tergū, ac deniq; totum corpus, nulla ratione habita illius preciosæ vestis, qua eum induerat : At miser Boratinski hinc inde se vertebat : hacq; oratione vtebatur. O Princeps Serenissime, Deus te diu sospitem seruet, quodq; ab te verberor gratū est mihi, & sic me plane hominem obscurum & ignobilem castigare dignaris : nunquam ego potuissim eripi ex captiuitate, nisi tua ope : sed quamprimum liberatus sum ex vinculis Lithuanicis, citissimè me ad te contuli. Verum Magnus Dux non desinebat hominem crudelius tractare : sæpius repetens hæc verba, o perfide & scelerate te esse turpissimum & mendacem adulatorem noui. Quare sic est ab eo tam diu verberatus, donec suum baculum Princeps confregerit in minutissimas partes.

QUALIS SIT RELIGIO, ET PIETAS MAGNI
Ducis Moschouix.



Vando Magnus Dux in suum palatium Alexandrova, olim antequam pulcherrimè extrueretur, Slobodam dictum, venire solet animi recreandi gratia, tum ibi quandam nouam religionem simulare solet & effingere. Primum se nouo quodam Monachi nigri vestitu induit, cuius etiam imitatores sunt omnes eius aulici, simul eodem vestitu iam parato vtentes. Satellites verò illius armati adsunt, qui ad omnia officia prompti paratiq; sunt. Ille autem Magnús Dux ita vestitus cum suis aulicis ingreditur sanum, ad preces matutinas, & alias ceremonias peragendas, quibus vtuntur Rutheni. Sunt autem succincti loro, cui adiunctus cultellus, manibus tenentes lucernam, in qua est accensa candela : quod si quis aulicorum refugerit vti hoc vestitu & ceremonia, grauissimè cæditur virgis à satellitibus Principis. Hosce omnes vocat Princeps fratres, & se eodem nomine appellari iubet, hæc est sancta aulicorum Moschouitarum fraternitas. At cum iam est tempus prandij, porrigitur cibus, Magno Duci primum, quem habet in sua cistella, tanquam primario fratri, & sic deinceps reliqui fratres ex suis cistellis accipiunt suum cibum : Quod ad potum, singulis datur ad certā mensuram. Tandem absoluto prandio, omnes cum suis cultellis & cistellis se recipiunt in suas cellulas. Nam hoc palatium est edificatum planè in formam Monasterij. Quare cum secundū suum ritum absoluit, Magnus Dux suas preces & horas Canonicas : tanquam maior natus frater egreditur ex illo Cœnobio, ac iubet aliquot captiuos, iam morti destinatos produci ex carceribus, ibi omnes varijs mortis generibus afficiuntur : alij ad palum & rotam alligantur, alij securi percutiuntur, alij suspenduntur, alij miserrimè cruciantur, & frustulatim dissecantur : deniq; multi aquis obruuntur. Ita quandiu ibi degit, singulis diebus decem aut viginti infantes ab eo supplicijs grauissimis tolluntur è mediò : ita vt præ factore cadauerum illac nemo incedere possit. En fructus religionis Magni Principis Moschorū : sic suam religionem sanctificat. Et quia patrem sequitur sua proles, illè Magnus Dux filium habet sibi suisq; truculentissimis moribus, persimilem. Nam ille voluptatis gratia solet per illa mortua corpora obambulare, illa calcando, & baculo suo capita illorum confringit, vel in illorum cerebra aciem baculi ferrati infigit, inquit : vos ò scelerati insurrexeratis in vestrum imperatorem ac Principem, & me etiam.

Quotiescunq; Magnus Dux ad illud palatium Alexandrova, aliquem ex suis inuitat Consiliarijs, nemo est illorum qui nō credat se ad præsentem mortem accersi, nec vnquam

Eodem conficta & mendax oratio edicta.

Iustum premium adulatoris.

Ineptareligio vel potius superstitio Magni Ducis.

Religionem suam sanguine innocentium sanctificat.

Quale futurum sit imperium filij Magni Ducis, quia parente natus degenerat.

vnquam inde domum in eolumen reuerfurum, idcirco difceffurus, primum domi fuæ disponit, & vxori ac liberis valedicit, & amicis fua committit: ac ita eft, ni enim Deus ipfe, vel mirabilis fortunæ cafus illum hominem conferuarit, de illo actum eft. Quod fi impunè & liberè fuos à fe amandat: tamen poftca non euadunt manus Principis, vel quidpiam deterius eos manat. Sicut fanè accidit cuidam viro raræ fanè virtutis, Theodoro illi nomen fuit. Ifte non ita pridem functus erat legatione apud Regem Poloniæ, & vbi redijffet à legatione, inuitatus eft ad Principem vna cum fuis Nõbilibus, ad Alexandrouam arcem. Qui licet inuitus, tamen fe fiftit ad diem dictam vna cum fuis. Sane lautiffimè & oppiparè ille Theodorus & omnes eius excepti funt ac donati ab ipfo Principe, multis preciofis veftibus, fubductis pellibus Zibellinis. At via qua illi fuit tranfeundum, fatellites per infidias erant collocati. Cum autem efferent securi & nihil fibi metnerent, en irruunt in eos fatellites Principis, & illos fpoliant Nobiles, & potiffimum ipfum legatum: eosq; fic nudos relinquunt, vt ex vtero matrum exierunt. Atque eo tempore maxima erat vis hyemis, quod ad augendam calamitatis eorum grauitatem pertinebat, exuri fpoliatiq; funt currubus & equis. Itaq; fic miferè & crudeliter tractati, coacti funt pedes ire vſque ad urbem Moſchouiam. Vnde factum eft, vt alij propter vehementiam frigoris intenſiffimi auriculas amiferint, alij digitos manuum, & articulos pedum, & naſum. Plurimi qui frigus ita horridum ferre non poterant, interierunt in ipſa via. Ipſe orator Theodorus fortè fortuna à quodam ruſtico nactus eft, veſtem pellium caprinarum, qui hac vſus, arcuit à fe vim frigoris, vt potuit. Ita iſte legatus cum fuis ſplendidè exceptus à Magno Duce, & honorificè donatus, poſtea crudeliter illuſus, redijt in urbem Moſchouiam. Pulcherrimum ſcilicet exemplum iſtius Neronis, & eius humanitatis, qua erga de ſe benè meritos vti ſolitus eſt.

F I N I S.

EPILOGVS OPERIS.

Sed hac ſatis ſint de immanitate ac truculentia Moſchouitica: Nos autem bona fide & ſtudio recto, iuſtoq; ordine literarum monumentis mandauimus, poſteritatiq; legendum dedimus: quæ ſcitu neceſſaria ſunt de tota Sarmatia: id eſt, de Polonia, Lithuania, Pruſſia atque Ruſſia: quæ cum ſuo nomine complectatur Moſchouiam, & de ea attigimus, quæ putauimus eſſe cognitu utilia. Quoniam autem hodie, is qui imperium Moſchouiticum tenet: ſuperat ſua crudelitate Neronem, Caligulam, Heliogobalum, Maximinum, Phalarim Aggrigentinum: veletiam Buſiridem aut Mezentium: deniq; tyrannos, qui celebres ſunt ac famoſi apud Hiſtoricos, vel etiam apud Poetas: ex infinitis nonnulla crudelitatis illius exempla delineauimus. Quod ſane mirum eſſe non debet, cum gens ipſa fera ſit: Moſchi ſiquidem à Meſech dicti, ac ſi dicas, homines arcus extendentes. Sane Moſchis ſcriptores crudelitatem, morumq; feritatem ſemper attribuerunt, teſtis eſt illa querela Pſalmi: Heu mihi quod exulo inter Meſech & Cedar, id eſt, inter Moſchos & Arabes. Sedes Moſchorum vetus fuit in Cappadocia, quæ non procul abeſt à Syria: & ideo illa gens fuit nota Iudeis. Innuit itaq; Propheta Eccleſiam Dei extremis iſtis temporibus afflictiones maximas perpeſſuram: tam à Moſchis, quam ab ipſis Turcis: qui ex Arabia prodierunt. Accepit autem gens Moſchouitica, ritus religionis Græcæ, anno Domini 987. ſed ſucceſſu temporis addiderunt illi multas ſuperſtitiones: Grauiſſimus vir & ſcriptor nobiliſſimus Sigifmundus ab Herberſtein ſcribit, nunquam populum Moſchouiticum publica explicatione doctrine, & concionibus erudiri: Et quia ſunt oppreſſi tyrannide horribili: opiniones ſui Principis, etiam in religione ſolent habere pro lege immutabili: ſicut Athenienſes degeneres fecerant decretum, quicquid viſum eſſet Regi: illud pium & iuſtum eſſe. Sed tueatur nos Filius Dei ab impietate & crudelitate Meſech & Cedar. Amen.

Quæ &
quælibet ſit
gens Moſchouitica.



TARTARORVM CAMPESTRIVM IN HORDAS DIVISORVM, MORVMQVE ET CONSVETVDI- nis vitæ eorundem breuiffima descriptio.



DE Cazanensibus Tartaris (antequam cæteros in hordas diuisos attingemus) Moschouitico imperio confinibus, dicendum nobis imprimis occurrit, quos Magnus Moschouix Dux Basilius, anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, ditioni suæ, plurimis diuersisque bellorum euentibus exantlatis subegit. Hij verò à Campestribus differunt quod agros colant domosque inhabitent.

DE REGNO CAZANENSI.



SVRA fluvius, imperiũ Moschouiticum à Cazanensi Regno dislimitat, qui ex meridie fluens viginti octo miliaribus infra Nouogrodiam inferiorem, cursu in Orientem reflexò, in Volgã exoneratur, in quorum confluxu Basilius Princeps Castrum à suo nomine Basilow Grod appellatum, contra Casanenses arcendos erexit. Porrò Regnum Casanense sexaginta miliaribus Polonicis infra Nouogrodiam inferiorem (de qua superius) limites suos secundum Volgã fluvium incipit, Orientem & Meridiem versus campis desertis qui ducentis miliaribus Polonicis patent, terminatur. Ad Orientem verò æstiualem, Tartaros qui Shibanski & Cozaccki appellantur finitimos habent.

Fixes regni Cazanensis.

CAZAN vrbs, totius Regni Metropolis ad Volgã fluvium & Cazannã à qua nomen sortitur, in vltiore rippa condita est. Arcem natura & opportunitate loci munitissimã & in expugnabilem habet, à Nouogrodia inferiore septuaginta miliaribus distat.

Hij Tartari Cazanenses reliquis ingeniosiores, & aliquantulum humaniores sunt, circa agriculturam, remque domesticam (qua à cæteris maximè differunt) versantur. In domibus non in campestribus degunt, mercimonia rerumque permutationes varias, cum vicinis Moschouitis, Turcis & cæteris Tartaris exercent, Reges sui iuris ad Basilij vsq; Ducis Moschouix tempora habebant, neminiq; tributa persoluebant, sed prædictus Basilius eos sibi tributarios multis annis cum illis vario Marte bella gerens, effecit, atq; pro suo arbitrio Reges illis constituebat. Id autem Cazanenses maximè coacti sunt subire, partim propter oportunitatem fluviorum ex Moschouia in Volgã influentium, partim ob mutua commercia cum Moschouitis consuetã à quibus inimicitix tempore arcebantur.

Cazanenses à Moscho subjugati.

Primus itaque Cazanensium Rex fuit Chelealeczk, qui tributarius Basilij feodalisque extitit. Hic relicta vxore Nursultan, absque liberis moritur, cui Abrahamin magni nominis Tartarus, ducta vxore eius vidua, consensu Magni Moschouix Ducis Basilij, in Regno succedit, qui ex priore vxore filium Alegum nomine habuit, ex Chelealeczk autem relicta, duos postea Machmedenim, & Abdelatiph filios suscepit. Prædicto igitur Abrahamin mortuo, Alega velut primogenitus Regno potitur, qui cum mandatis Moschorum Principis non admodum obtemperaret, à proceribus Moschouiticis, qui ad consilia eius obseruanda constituti erant, quadam die in conuiuio inebriatus, ac in vehiculo illa nocte, quasi in domum veheretur, Moschouiam vsque deductus est, ibidemq; in vinculis aliquãdiu detentus, tandem in Volochdam arcem relegatus vitam terminauit. Alega igitur ita Regno deiecto Abdelatiph frater ei succedit, qui etiam perinde vt Alega Regno priuatus est. Machmedenimq; frater in locum eius à Moschorum Principe successit, quo regnante Anno Domini 1504. Cazanenses iugum Moschorum excuserunt, ab eisque defecerunt. Hanc defectionem cum

Reges Casani.

Alega Regis exitus.

Basilius

Basilii Moschorum Princeps didicisset, rei indignitate commotus, cum infestis armis & tormentis bellicis exercitum copiosum cōtra Cazanenses destinavit, qui à Cazanensibus & Ceremis arcu uti peritis dolo circumventi, impari Marte cæsi & fugati, tormentisq; & Castris spoliati, captiviq; in Astrahanense emporiū quod mari Caspio siue Persico adheret, relegati Turcis, Tartaris & Persis venditi sunt.

Cazanenses Moschos prostrant.

Postea Cazanenses Schealc Regem hæreditarium, qui Machmedemini mortuo successerat, Moschorum partibus fauentem expulerunt, Sapiregiumque Mendligeri Tauricæ Regis filium, ad Regnum suscipiendum vocauerunt, qui coniunctis viribus cum fratre Machmetigero Tauricæ Rege, Moschouia maximā partem crudeliter devastarunt, ad ipsamque urbem Moschouiam penetrantes, grauiissima obsidione eam præserunt, ab eaq; non discesserunt, donec Princeps Moschouia se tributarium prædicto Machmetigero Regi Tauricæ perpetuò fore obstringeret, quod postea non præstitit. Ingentem autem & vix credibilem tunc temporis hominum captiuitatem, trecenta videlicet millia Tartari in Moschouia cepisse eduxisseq; dicuntur. Quam cladem irrefarciabilem Moschorum Princeps vlciscere volens, exercitū copiosissimum conscripsit, Machmetigeriq; Tauricæ Regem ad certamen prouocabat, dicens se superiore anno ab eo non indidito bello ex insidijs furum latronumq; more oppræsum fuisse. Ad ea Machmetiger respondit: sibi ad inuadendam Moschouiam satis vias multas patere, bella non magis armorum quam temporum esse, proinde ea se magis suo, quam alieno arbitrio gerere solere. Moschouia autem Princeps videns se delusum fore, vlciscendi libidine ardens Anno Domini 1523. exercitum ad Cazanense Regnum expugnandum duxit, in finibusq; Cazanensium, ad Wolgæ & Suræ fluiorū confluxum, munitionem propter infestandos Cazanenses condidit, quam à suo nomine Basilowgorod appellauit. Postea re infecta exercitum dimisit.

Tartari crudeliter Moschouiam devastant.

Numerum captiuorum.

Tartaricum responsum.

Anno deinde sequenti 1524. ad Cazanense Regnum occupandum, ingentes numerosasq; copias, cum Duce quodam Michaële Georgij destinavit, Cazanque arcem quinta decima Augusti oppugnare cepit, quam quidam Moschouita ad id subornati incenderunt, intenteq; Moschorum exercitu funditus exusta est. Attamen in tam facili occupandi Castris occasione, Moschouita ad expugnandum, occupandumq; castris combusti collem ne accedere quidem audebant. Tartarosq; id denuo ædificantes non impediabant, atq; ita postea arx Tartarorum strenua opera, Moschouitarumq; negligentia restaurata est. Moschouita verò frustra moras trahentes, consumpto comeatu fame laborare incipiunt, nam Ceremis tuentibus partes Cazanensium, hostiū itinera diligenter obseruantibus, emissariisq; excutientibus, nihil adferri poterat, adeò ut nec Princeps de suorum qua præmebantur necessitate cognoscere, nec ipsi quicquam illi significare de rerū suarum statu possent, & aliquot millia Moschouitarū à Ceremis cæsa & fugata, nauisque plurimæ quibus comeatus deferebatur ademptæ, & aquis obrutæ sunt. Tandem Moschouita auxilijs aduenientibus castrum combustū denuò restauratū obstinatissimè oppugnare ceperunt, tormentis machinisq; bellicis admotis, obsessū quoq; exoneratis pariter in hostem bombardis strenuè se propugnabāt, donec bombardario magistro, quem vnicum in castro habebant, glande scloppetario à Moschouitis icto priuarentur, atq; certis sub cōditionibus Cazanenses cum Ducibus exercitus Moschouitici, inducias pepigere compulsi sunt, tributaq; secundū pactum ad mortem vsq; Basilij persoluebant. Mortuo tādē Basilio, Ioanni moderni Principi filio eius recalcitrare Cazanenses ceperunt, quos ille septē perpetuis annis bello acerrimo, vario tamē Marte præstitit, arcemq; & ciuitatem Cazaniam regionis Metropolitim tormētis bellicis, & obstinato impetu militū suorum, puluerumq; bombardariorum suppositione anno Domini 1551. expugnauit, paternumq; opus strenuè perfecit, & ab hoc tempore Cazanensium Regnum, & vrbs Cazan cum arce, Principi Moschorū Ioanni Basilij filio subacta est, titulumque Regni prædictus Princeps sibi vsurpat, seque Czar Kazanski, id est Regem vel Imperatorem appellat. Magna autem pars Tartarorum Cazanensium tunc temporis capta, Principis impulsu baptisata est, multi quoq;

Moschouita Cazanem oppugnat.

Cazan comburitur.

Cazan iterū oppugnatur.

Cazan cepitur, expugnaturque.

TARTARIAE

baptismum respuentes, capite multati aquisq; obruti sunt: Nunc tamen communiter omnes Machomethi dogma, erroresq; gentiles profitentur, exceptis perpaucis ijsq; insignioribus, qui Ruthenico ritu, fidei Christianæ præceptis iniciati sunt. Atq; hæc de Cazanensibus Tartaris breuiter dicta sufficiant, nunc confines Tartaros Nohaycenses cæterosq; campestres in Hordas distributos attingemus.

NOHAICENSIVM TARTARORVM HORDA.



Artari Campestrès, cateruatim in campis nullis finibus obseruatis degunt, in Hordasq; veluti in quasdam prouincias, à quibus & cognominantur, diuiduntur. Horda autem conuentum, & multitudinis congregationem, cætumq; hominum, in formam ciuitatis coactum significat. Cæterum vna quæque Horda nomine suo peculiari appellatur, quæ multæ ab inuicemq; moribus aliquantulum diuersæ sunt, ex quibus præcipuè Nohaicensis, Zauolensis, Præcopensis, Crimscensis, Cofaczkiensis, Tumenensis, Calmuckiensis, Turcomanensis, & id genus aliæ, quæ omnes Machomethi dogma amplectuntur profitenturq;.

*Horda
quid signi-
ficat.*

Nohaicensium Tartarorum Horda, post Tartaros Cazanenses orientem versus procedendo imprimis occurrit, quæ ultra Volgam fluuium amplissimum circa mare Caspium ad fluuium Iayczk ex prouincia Siber decurrentem sita est. Huius regionis Tartari incolæ non Reges, sed Duces habent, in tresq; Ducatus diuiditur, quorū primus cum ciuitate Scharayczik, dicta ultra fluuium Volgam orientem versus, cum adiacente ad Iayczk fluuiū Regione extenditur, Scharaycensiq; Ducatus à ciuitate Scharayczik dicitur. Secundus Ducatus in Horda Nohaycensi inter Canimam Iayczk, & Volgam fluuios situs est. Tertius eiusdem regionis Ducatus Siberiensis prouinciæ partem (de qua superius) & omnem circumiacentem regionem attingit. Atq; hæc omnes regiones tylosæ sunt, excepta ea quæ ad Scharayczik ciuitatem vergit, quæ tota campestris est.

*Schara-
iczik.*

A Ducatu Scharaycensi Nohaycensis Regniorientem versus procedendo, occurrunt populi Iurgenczi à Moschouitis appellati, quibus frater Magni Cham supremi Regis Tartarorum imperat, à Iurgencijs autem decem dierum itinere ad regiones Magni Cham Regis de Catagia (qui maximam Tartarorum partem possidet) peruenitur.

Iurgenczi.

*Rex de
Catagia.*

TARTARORVM ZAVOLHENSIVM HORDA.



Bulgaria siue Volgaria vel Zauolhensium Tartarorum Horda, à Cazanensi Regno & Nohaycensi Horda nonnihil in meridiem reflectendo occurrit. Traxit autem cognomen à Volga fluuio celeberrimo, qui eam longo tractu interfuit. Ex hac Regione Bulgari, Slauones, qui nunc Turcarum Imperatori parent, & Volinci, Ruteni, Lituaniæ populi Regi Poloniae subiecti oriundi perhibentur, prout latius in deductione Polonorum patet.

*Bulgari
& Volin-
cij.*

Zauolhensis autem Horda præcipua, & quasi Princeps cæterarum omnium olim extitit, incolarum videlicet multitudine & rerum gestarum fortitudine, lociq; affluentia & oportunitate, ex qua cæteri omnes Tartari Campestres ortum genusque duxerunt. Hæc autem Horda Zauolhensis inter Volgam & Iayczk fluuios iuxta mare Caspium siue Persicum sita est. Reges sui iuris ad Alexandri vsque Regis Poloniae tempora, moderni Regis Poloniae Sigismundi Augusti patrum, habebat infra annum Domini 1506. Sed tandem Sachmat Rex Zauolhensis vltimus, ob iniuriam quandam quam olim Crimscijs Tartaris prædecessores eius fecerant, à Machmatgirey Tauricæ Rege, ex Crimscæ Horda oriundo regno pulsus, fugatusque est. Qui ad Alexandrum prædictum Regem Poloniae, Magnumque Ducem Lituaniæ profugit, auxilij contra Machmatgirey implorandi gratia. Cum autem Lituani & Poloni

auxilia

auxilia longius differebant, interim Machmetgirey Tauricæ Rex, Zauolhensis Regis supra nominati exercitum profligauit, totamque Regionem eius occupauit. Et ab hoc tempore Zauolhensis Horda penitus diuexata, & Regibus orbata est, quam postea Basilius Princeps Moschouicæ imperio suo subegit, cuius titulum Ioannes modernus Princeps huius Basiliij filius sibi vendicat, sequæ Bulgariæ, id est, Zauolhensem Regem appellat.

Zauolhensis Horda occupata.

Tandem ultra Viaticam Regionem, & Cazanense Regnū Tartarorum tres Hordæ, qui Thumentki, Schibanski, & Cozaccki appellantur, in campestribus habitant, cateruatimque viuunt, ac tot quot lubet ducunt vxores. Potum ex lacte equino habent, frugum usum nesciunt, peccunijsque non vtuntur, exorcismis & incantacionibus supra modum dediti, quibus caligines aliasque, intempestates coeli sepius excitant, hocque modo hostes frequenter profligant. Hæc autem omnia, herbis, verbis, lapidibus, radicibusque; ab eis miris incantationibus conficiuntur.

Mores Tumentum.

Calmuczkiensis Horda trans Volgam fluuium sita est, Caspio mari confinis, huius incolæ in campestribus vitam ducunt, à crinibusque; quos nutriunt Calmuczki Tartari appellantur.

Calmuczkiensis Horda.

ASTRACHAN TARTARIAE REGNUM.



Strachanense Regnū, post Tartaros Nohaycenses, & Cazanenses ad mare Caspium situm est, compluresque; ciuitates habet, ex quibus Astrachan vrbs opulentissima, in qua emporium celeberrimum est, à qua tota circumiacens Regio nomen accepit, ad ostia Volgæ sita est, ibi autem Volga fluuius septuaginta pluribusue ostijs in mare Caspium exoneratur, multas ibidem insulas faciens, tantaque; aquarum copia ingreditur, vt procul spectantibus maris formam præferat. Hoc Regnum olim sui iuris erat, Regesque hæreditarios habebat, sed anno Domini 1554. à Ioanne Basiliade Moschorū Principe vna cum vrbe subactum, occupatumque; est, cuius titulum sibi vsurpat.

Astrachan vrbs.

Ostia Volgæ.

Ad hoc Regnum occupandum Sultam Zelim Imperator Turcarum, inuidia auaritiaque; prolatandi imperij Tartarici ductus Anno Domini 1569. 20. Martij die, ex Constantinopoli terra & mari exercitum ingentem Turcarum 23000. equitum & Ianiczarorum 3000. destinauit, naualis classis centum quinquaginta Galeris, & multis celocibus constabat. His demum omnes Hordæ Tartarorum Præcopensium, ex mandato Imperatoris adiunctæ sunt, 80000. equitum excedentes. Sicque iunctis viribus longissimo eoque; periculossimo campestri itinere, multis fluuijs & paludibus superatis, ad Azoph peruenierunt, omni comeatu prorsus consumpto. Azoph autem in ostijs Tanaijs fluuij Turcica arx sita est, ad paludes Meotidis. Postea ad victum necessarijs comparatis, omnis equitatus Turcicus & Tartaricus, per campestria & Hordas Tartarorum Nahaicensium, & Circassorum quinque montanorum, tædiosissimo itinere sub Astrachan, 5. Septembris venerunt: 24. hebdomadis cum ineffabili famis & sitis angustia in via transactis. Hebdomadam integram sub arce quicquam tentantes consumpserunt, aditum enim ad eam vasta Volgæ circumluentis amplitudo prohibet. Interea Moschouitarum aliquot millia aurora instante, in nauibus & celocibus, Turcas & Tartaros inopinata excursione, magno cum impetu Duce Serebrny adoriuntur, multitudinemque; eorum prostrata, spolijs onusti armata manu incolumes in arcem redierunt. Tartarorum quoque; aliquot millia ad unum trucidauerunt, vt nemo ex illis euaserit, qui sub arcem pabuli acquirendi gratia superato fluuio Volga excurrerant. Naualis quoque; Turcarum illi exercitus, centum quinquaginta Galerarum tormenta magna, pulueres bum bardarios, comeatum, & alia belli expugnandi que; instrumenta vehens, cum aduerso Tanai ab Azoph ad montem Perewloka dictum duobus ferè mensibus transactis veniret, Nauis que; siue Galeras terra in instrumentis ad id pertinentibus, per illum montem (qui miharibus septem à Tanai ad Volgam fluuium magnum sub Astrachan fluentem dista-

Expedicio Turcarum ad Astrachan.

Astrachan à Turcis obfissa.

TARTARIAE

Turci à Moschouitis profugati.

bat) transferre vellent, Moschouitarum 15000. illos adoriuntur, sex millibusq; Turcarum prostratis, spolia & instrumenta multa iam in terram exposita abstulerunt, reliqui vix ad naues aufugerunt, huiusmodiq; insperata clade accepta ad Asoph redire coacti sunt, vndiq; eos Moschouitis persequentibus. In Azoph existentibus aliud infortunium accidit, pulueres enim tormentarij quos in arce deposuerant, igne fortè adueniente succensi sunt, cum ingenti Turcarum & arcis damno, cæteri Constantinopolim petentes in paludibus Meotidis naufragio perierunt. Sed ad rem intermissam redeo. Tartari & Turcæ Astrachan frustra cum quotidiana diminutione suorum obsidentes, de naualis classis in qua spes eorum recumbebat perditione audientes, vndiq; hostis imminentis, famisq; & sitis angustia præssi, coangustati, & ad extrema redacti 21. die Septembris cum ingenti dedecore, damnoq; irrefarciabili, absq; vlllo Moschouitarum detrimento, obsidionem soluere coacti sunt. Ad Asoph 23. Octobris die venerunt, quinq; hebdomadis in reditu cum ineffabili, periculosissimaq; miseria, & intollerabili angustia tranfactis, per campestria enim desolata illis iter erat, vt nusquam pabulum acquirere, & pro se & pro equis reficiendis poterint. Moschouitæ enim gramina omnia passim succenderant, & aqua interdum quinq; integris diebus carebant, omnesq; ferè ex illo exercitu Turcico, cum equis pariter fame & siti coangustati miserè perierunt, quidam in paludibus Meotidis Constantinopolim repetentes, aquis submersi sunt, ita vt 225000. equitum, 3000. Ianiczarorum, & centum quinquaginta galeris amissi, vix 2000. Constantinopolim redierunt.

Turcarum clades.

Samachia vrbs & regio.

Est quoq; Schamachia vrbs Tartarorum, ad mare Caspium condita, quæ ab Astrachan sex dierum itinere abest, ab ea tota Regio siue Horda Schamachia nuncupatur, hanc Rex Persarum possidet. Incolæ autem huius Regionis texendis sericeis vestibus excellentissimi sunt artifices. Turcomanorum Horda vltra Caspium mare sita est, eius imperium inter quinq; fratres partitum est, quorum qui primas tenet Azynchan nominatur, reliqui verò Soltani appellantur, in totoq; imperio solummodo quinque oppida reperiuntur. Incolæ Machometicam hæresim amplexantur, viuuntq; iuxta Nahaycensium Tartarorum cõsuetudinem, & cum Persarum Principe, vulgo Zophi nuncupato, frequentissimè bella mouent.

Turcomania.

Tamerlanes.

Sarmacandia Orientem versus procedendo, vltra Turcomaniam, vrbs est amplissima, quæ olim totius Tartariæ Metropolis extitit, nunc verò ruinis deformis iacet, vna cum multis antiquitatis vestigijs. In ea sepultus est Tamerlanes ille Tartarorum Rex, qui olim Turcarum Imperatorem Balazetem cum exercitu numerosissimo profligatum, captiuum aureis catenis vinctum, in cauea velut auem per totam Aziam circumuehebat. Huius Regionis incolæ Machometani sunt.

KYRGESSORVM HORDA.

Ritus Kirgessorum.



Yrgessi Tartari cateruatim in campis degunt, habentq; ritum gentilem huiusmodi. Sacrificus iporum quo tempore rem diuinam peragit, tunc sanguinem, lac, & fimum iumentorum, terramq; fumit, commixtioneq; in simul facta in vas quoddam infundit, & vna cum hoc arborem ascendit, ad populumq; circumstantem concionatur. Concioneq; peracta in stultam plebecullam, prædictam cõmixtionem spargit, populus verò in terram pronus prouoluitur, aspersiunculamq; hanc pro Deo colit, firmèq; credit nihil esse perindè salutare humano generi, ac terram, pecus, armenta; Mortuos loco sepulturæ arboribus suspendunt, his finitimi sunt Baschirdi Tartari ab Occidente, & Hiescliri ab Oriente.

Baschirdi Hiescliri. Molgomozani, Baydaiq; ritusque eorum.

Ab ijs vltra Inaum montem longo tractu procedendo ad Oceanum Sciticum, Molgomozani, Baydaiq; Tartari occurrunt, hi Solem vel rubrum pannum stipiti appensum, cultu diuino adorant, in castris cauernisq; subterraneis vitam ducunt, omniumq; animantium & reptilium serpentum, vermiumq;, murum, & id genus aliarum rerum incomedunt.

incomestibilem, carne vescuntur. Idioma proprium habent, ijs contermini sunt Ma-
criti, & Samogides, quasi seipfos comedentes populi.

Hijs longè positis & penè ignotis Tartaris, populisq; campēstribus in Oriente vl-
tra Imaum montem & Occeanum Scyticum degentibus breuiter descriptis ad reli-
quos Tartaros campestres Moschouitico imperio confines, qui Crimskij, Præcopskij,
& Pictioriskij, id est, quinquemontani appellantur reuertemur.

CIRCASSI PIETIORSCZII TARTARI.



Regno Astrachan quod mari Caspio, vt supra diximus adiacet, in Occi-
dentem tandemq; in meridiem reflectendo, circa Meotidis paludes, &
Pontum Euxinum ad flunium Cupa, qui in Meotidem exoneratur, Aph-
gasi populi imprimis occurrunt, vbi etiam vsq; ad fluuium Merulam qui
Pontum Exinum ingreditur, montes eminentissimi sunt, in quibus Tar-
tari Circassi, Pietiorsczj dicti, id est, quinque montani, habitant. Viri sunt strenui, &
bellicosi, montium quibus interclusi sunt asperitate, & difficili aditu (à quibus & no-
men traxerunt) freti, Turcis & Tartaris fortiter sapiissimè repugnant, lingua propria
vtuntur, & Christianismum cum Ruthenicis siue Græcis cæremonijs conuenientes,
profitentur, linguaq; Slauonica Sacra, Rutenorum more peragunt. In castris vt cæteri
Tartari viuunt, & in propinquorum funcribus pompas ducūt, magnificasq; exequias
celebrant, & in memoriam mortis amicorum auriculam integram, partem uè eius, te-
stificantes amorem, sibi ipsis amputant. Audacissimi Piratæ sunt, nam fluuijs qui ex
montibus eorum fluunt in Euxinum Pötum siue paludes Meotidis nauibus delapsi,
quoscunq; reperiunt spoliant, & excutiunt, eos præsertim qui ex Capha Constantino-
polim versus nauigant.

Aphgasi

Circassi
Christiani
Circassorum
funebres
exequie.

CRIMSCII SIVE PRÆCOPSCZII TARTARI.



Inter Cazan & Astrachan Regna Tartarorum, quæ nunc Moschorū Prin-
cipi subsunt, longo secundum Volgam flunium celeberrimum tractu, du-
centis videlicet & triginta miliaribus Polonicis, ad Boristenem vsque flu-
uium campi deserti sunt, quos Tartari nullis certis sedibus obseruatis in-
colūt, præter Azoph & Ahasz ciuitates, ad Tanais fluuijs ostia sitas, Tur-
cis tributarias, quas Tartarorum magna pars incolis, & circūquaq; certis sedibus mo-
rantur, remq; familiarem magna ex parte exercent. In his prædictis campis desertis ci-
uitas Crym olim Regum Tauricæ sedes, à qua Crymskij nominabantur sita est. Postea
verò toto Isthmo spacio mille ducentorum passuum, ad insulæ formam perfosso, Re-
ges Tauricæ non Crymskij sed Præcopskij, ab illa nimirum perfossione sumpto voca-
bulo, (Præcop enim Slanonica lingua fossam, vel aliquid perfossum sonat) appellātur.
Hæc autem ciuitas Præcop nominata, in Taurica Chersoneso sita est, quæ ab Azoph
ciuitate celebri vbi est emporium insigne, quinq; dierū itinere distat. Tota autē Cher-
sonesus Taurica silua quadam per medium scinditur, eius mediā partem quæ ad Pon-
tum Euxinum vergit, Turcarum Imperator possidet, in qua Capha insignis vrbs, olim
Theodosia dicta, Genuensium quondam iuris existens condita est. Hanc autem Ca-
pham emporium totius Asiæ celeberrimum, Machometes Turcarum Imperator (ex-
pugnata Constantinopoli) Genuensibus quatuordecim annorum spacio obsidione
eam præmens, proditione quorundā Genuensium largitionibus corruptorū ademit.

Campideserti.
Azoph & Ahasz.

Crym
vrbs.

Præcopskij
vnde dicta
Præcop
vrbs.
Taurica
Chersonesus
Capha.

Alteram peninsulæ partem Tartari Præcopenses tenent. Omnes autem Tartari
Præcopenses siue Crimscij (qui nunc Tauricæ Regnum incolunt) originem suam ex
Zauolhensium Tartarorum Horda ducunt, cum enim propter intestinam domesti-
camque seditionem Regno pulsifuiissent, nec vsquam in vicinia firmum domicilium
habere possent, hanc Europæ partem occupauerunt, veterisq; iniuriæ haud imme-

TARTARIAE

mores cum Zauollensibus Tartaris, varijs bellorum euentibus belligerabant, donec eos Regno prorsus exuerent, Regesq; eorum extinguerent.

OCZAKOW castrum & ciuitas, in ostijs Boristensis, fluuij ad Pontū Euxinum sita, quam Tauricæ Rex ademptam Lituaniæ Ducibus tenet, Tartariq; Præcopenses eam incolunt. Turcarum verò Imperatori nunc tributaria est, à Præcop ciuitate quadraginta miliaribus distat, ab Alba, quæ Moncastro antiquis dicitur, vbi Valachia ad fluuij Tyrae ostia sita totidem, à Circas verò oppido ad Boristenem condito quadraginta. Porrò ab hac ciuitate Oczakow Tartari Præcopenses qui eam incolunt Oczakowscy Tartari dicuntur, frequenterq; varijs excursionibus Podoliam Russiæ Regionem sibi in vicinia adhaerentem, & aliquando Lituaniam ipsam cæterasq; Russiæ partes infestant, prædasq; & spolia cum hominibus abigunt, maximè verò ea de causa huiusmodi excursiones facere solent, cum illis stipendia consuetà à Rege Poloniae plususto retinentur. Solet enim Rex Poloniae huic Regi Tauricæ stipendia certa quotannis soluere, ea conditione, vt opera illius quanis urgente necessitate vteretur, qui aduersus quoscunq; hostes Polonorum, & Lituanoꝝ, cum certis copijs militare quolibet tempore paratus est. Præcipuè verò Moschouia Principis regiones ex parte Polonorum infestat, varijsq; excursionibus debilitat, vnde & princeps Moschorum missis subinde muneribus aliquando illum sibi deuincere solet. Tartarus verò muneribus interdum vtrinq; acceptis, vtrumq; etiam vana spe lactat, Regi tamen Polonorum impensius fideliusq; & obstinatius militat, ac omnes prouincias Moschouia Monarchæ subiectas nomine illius deuexat, & frequentibus insultibus igne & ferro vndiquaq; peragrat, amplissimaq; spolia educit, prout & nuper Anno Domini 1571. mense Maio, ipso die ascensionis Dominicæ Moschouiam ipsam urbem cum arce & totam circumiacentem regionem ad quinquaginta miliaria in latitudinem & longitudinem flamma, ferroq; protriuit, vastauit, mancipiaque & spolia dictu incredibilia eduxit, exercitum etiam ingentem sibi oppositum cum multis Ducibus & insignibus belli præfectis fudit, & ad internitionem profligauit, trucidauitque ad eò vt memoria tantæ crudelitatis Tartaricæ (quamuis antea quoque frequentes eorum excursiones forent) non extaret.

Hij autem Tartari Præcopenses Christianis infestissimi sunt, Turcarumq; Imperatori quotannis trecentos Christicolos pro stipendio pendunt. A Septentrione Magni Ducis Moschouicæ regionibus, ab Oriente Tartaris Quinq; montanis, ab Occidente & aliquantulumq; à Septentrione Russiæ Polono Regi subiectæ, à Meridie Moldauiæ, Valachiaq; contigui sunt. In Campestribus circa Pontum Euxinum & paludes Meotidis, in totoq; Isthmo & Cherzonefo Tauricæ degunt. Rex eorum frequentius in castris, interdum verò in Oczakow ciuitate (quæ quondam Vitoldi tempore Lituaniæ colonia erat) commorari solet. Horum Tartarorum situm mores, & barbaricam crudelitatem. Ouidius Naso ibidem exulans, suis in Elegijs de Ponto latissimè describit, hosq; fluuios in Pontum Euxinum exonerati carmine infra scripto (quod subscribere libuit) Elegia ad Albinouanum decima, recenset.

*Adde quòd hic clauso miscentur flumina Ponto,
Vimq; fretum multo perdit ab amne suam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peneusq;, Hispanusq;, Oratesq;,
Influit, & crebro vertice tortus Halis,
Parteniussq; rapax, & voluens saxa Cynapes
Labitur, & nullo tardior amne Tyras.
Et tu fæminea Thermodon cognite turme,
Et quondam Graijs Phasi petite viris.
Cumq;, Boristenio liquidissimus amne Dyra spes,
Et tacitè peragens lenè Melanthus iter.*

Quid

*Tartari
Oczako-
wscy.*

*Moscho-
uia à Tar-
taris ox-
usta.*

*Fines Pra-
copensiu.*

DESCRIPTIO.

109

Tanais
Moscovia
Don.

Quique duas terras, Asiam Cadmiq; sororem
Separat, & cursus inter utranq; facit,
Innumeriq; alij, quos inter maximus omnes
Crederet Danubius se tibi Nile negat.
Copia tot laticum quos auget, adulterat undas.
Nec patitur vires aquor habere suas.
Quin etiam stagno similis, pigræque paludi.
Ceruleus vix est diluiturq; color.
Innata unda freto dulcis, leuiorq; marina est,
Quæ proprium misto de sale pondus habet. & cct.

Hic Ouidius solummodo præcipuos eosq; capitales fluuios recensuit, reliquos verò complures & absque numero amnes insignes, qui prædictis immiscentur carminis breuitati consulent omisit.

DE MORIBVS, CONSVETVDINE QVÆ
vitæ Tartarorum.



Abolutis breuiter Tartarorum Hordis siue Regionibus earumque situ, nunc de vitæ eorum moribus, vestimentorumque vsu & victu pauca subiiciemus. Omnes autem Tartari prædicti, Machometi dogma exceptis Circassis Quinquemontanis amplectuntur, Turcarum ritu. Turcas tamen se appellari molestissimè ferunt, probriq; id loco ducunt, sed Besurmanos quasi gentem electam se nominari gaudent.

Homines sunt statura mediocri, obesa, letaque facie, distortis & concauis oculis, barba capris simili horridi, capite rasi, exceptis excellentioribus viris, qui crines contortos, eosq; nigerrimos secundum aures protensos nutriunt, corpore valido robustoq; animo audaci, in Venerem eamq; naturæ contrariam lasciui. Victum ex omnibus animalibus quomodocunq; mactatis, maximè autem ex equis habent, exceptis porcis à quibus ex præscripto legis, vt re fedissima & immunda abhorrent. Famis somniq; supramodum patientes, vt ea nonnunquam toto triduò quadriduouè perferant, tandem verò occasionem ad vorandum nacti, supra modum se cibo & potu ingurgitant, eaq; crapula priorem inædiam refarciunt, sicque cibi & potus superfluitate obruti, biduo triduouè dormiunt, in quos sic somno penè suffocatos, & oppræssos Lituani & Ruteni (in quorum frequenter regiones excurrunt) de repente irruentes, incautos profligant prædasque repetunt. Cum autem aliquo proficiscuntur, & si fame sitiq; cruciantur, equis quibus insident venas incidunt, haustoq; eorum sanguine sitim famemq; sedant, equis verò huiusmodi venarum incisionem maximè prodesse putant. Equarum lacte supramodum delectantur, quo robustos pinguesq; se fieri arbitrantur. Herbis varijs maximè autem ijs quæ iuxta flunium Tanaim crescunt suauiter vescuntur, sale rarissimè vtuntur, ideoq; visum sibi acutiorem inesse dicunt. Quod si aliquando Reges siue Duces exercitui suo commeatum distribuunt, quadraginta viris vnum equum dare solent, quibus mactatis milites carnes inter se partiuntur, præstantiores verò intestina tantum vt rem opiparam & suauiore sumunt, quæ ad ignem parum calefacta, vt videlicet adhærentia stercora excuti possint, vna cum cineribus & carbonibus de igne otius erepta rapaciter vorant. Non solum autem digitos pinguedine percunctos, sed etiam cultellum, lignum uè, quo stercora detergant suauiter lingunt, suguntq;. Capita equorum apud eos in delicijs habentur, insignioribusq; tantummodo apponuntur. Cibum verò capeffuri, locum quo cibus apponitur circumfident, pedibus subtus transuersim attractis, eodè quoq; modo mensam si adest (præcipuè legationem apud Polonos Lituanosuè obeuntes) circumfident, præstantiores

Statua
Tartarorum.

Vitæ Tar-
tarorum.

TARTARIAE

verò super mensam accumbunt, sed suis in Regionibus nunquam ferè in mensa, nisi super terram comedunt, Insigniores Tapetas sibi substernunt.

Arma
Tartaro-
rum.

Arma quibus in bello utuntur hæc gestare solent, arcum cum pharetra sagitifera, cæstum, securim, framcamq; . Sagitæ autem veneno subtiliter inficiunt, de quibus etiam Ovidius de Ponto Elegia secunda & tertia ad Maximum libro primo testatur, cum dicit:

Hostibus in medijs, interq; pericula versor,
Tanquam cum Patria pax sit adempta mihi.
Qui mortis seuo geminent. ut vulnere causas,
Omnia vipereo. spicula felle, linunt.
His eques instructus, perterrita maria lustrat,
More Lupi clausas circumventis onus.
At semel intentus nervo lenis arcus equino,
Vincula semper habens irresoluta, manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaq; vix firma submovet arma sera.

Ad eundem Elegia tertia.

*
Tartaro-
rum scilicet.

Maxima pars hominum* nec te pulcherrima curat
Roma: nec Ausonij militis arma timet.
Dant illis animos arcus plenaque pharetra,
Quamq; libet longis cursibus aptus equus.
Quodq; sitim didicere diu tolerare, famemq;
Quodq; sequens nullas hostis habebit aquas.

Idem Tristium libro tertio Elegia decima.

Et Stheri-
ni ibidem.

Sauromata cingunt, fera gens Bessiq; Getaq;
Que non ingenio nomina digna meo.
Protinus aquato siccis Aquilonibus Istro
Inuehitur celeri barbarus hostis equo.
Hostis equo poliens, longaq; volante sagitta,
Vicinum latè depopulatur humum.
Diffugiunt alij, nullisq; tuentibus agros
Incustodita dirripiuntur opes.
Ruris opes parva pecus, & stridentia plaustra,
Et quas dimitias incola pauper habet.
Pars agitur vincetis post tergum capta latertis
Respiciens frustra rura, laremq; suum.
Pars cadit hamatis miserè confixa sagittis,
Nam volucris ferrò tinctile virus inest.
Quæ nequeunt secum ferre, aut abducere perdunt;
Et cremat insontes hostica turba casus.
Tum quoque cum pax est, trepidant formidine belli,
Nec quisquam prasso, vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt hostem
Cessat iners rigido, terra relicta situ.

Equi Tar-
tarorum.

Equos quorum (genus Bachmat vocant) ceruice depræssa, pusillosque sed fortes habent, qui more dominorum suorum, laborem inædiamque & cursum longissimū diutissimè sustinent, ramisq; & corticibus folijsue arborum radicibusq; ungulis è terra

terra excussis, & euulsis pascuntur, his ita ad laborem assuefactis Tartari commodissimè vtuntur. Habent quoque alios eodem nomine appellatos equos generosos, corpore rulentos, & obesos, qui caput sursum erectum inter currendum gestant. Hos autem omnes equos castratos habent, quibus scilicet in bello vtuntur, tales enim plus laboris & inædiæ tollerare possent arbitrantur. Dum autem in regionem aliquam depopulandam, vel ad conflagrandum cum hostibus proficiscuntur, vnusquisque eorum binos tresuè equos secum ducere solet, vt scilicet vno defatigato, in alium ascendere possit: lassatos verò manu ducunt, vel ad comedendum maçant. In his equis flumina transnataant, qui sorte fugientes insequentium hostium vim extimuerint, sellis vestibus cæterisque impedimentis à se abiectis, armis tantum exceptis effusissimè fugiunt. Equos baiulos qui vitæ belliuè necessaria portant, sic assuetos habent, vt ipsi absque ductore vel stimulatore equos cæteros (licet ipsis fugientibus aque suè tranantibus,) sequantur. Frena autem leuissima & simplicia habent, flagellisq; præ calcaribus vtuntur, sellas quoque leuissimas firmissimas tamen habent.

Ornata equorum.

Conflictum cum hostibus eminus audacissimè incunt, in quo non diu perseverantes, hostibus insequendi occasionem dant, fugientes autem maximè cauendi sunt: nã in hostes insequentes à tergo tela scitè peritissimèque retorquent. Tandem conuersis de repente equis in dissipatas hostium insequentium ordines, denuò impetū faciunt, pugnamque redintegrant. In patentibus autem campis cum hostibus conflagunt, agmine sinuoso in gyrum ordinato, quo certior & liberior nulla re obstantè, hostem ieculandi via pateret, iamque manus conferentes vndiquaque hostium tela extorquendo circumferuntur, estque euntium & redeuntium mirus quidam ordo. Ductores verò quos sequuntur harum rerum peritissimos habent, qui si fortè, vel ab hostibus occisi fuerint, vel metu percussi in ducendis ordinibus aberrauerint, tanta totius exercitus fit confusio, vt nec amplius in ordinem reduci, nec tela in hostem torquere possint, hocque genus certaminis à similitudine Choream appellant. In angusto autè loco si fortè eis decertandum venerit, nullus huius ordinationis est vsus, atque idèò fugam arripiunt: nam neq; clipeo, nec lancea, nec galea, muniti sunt, vt hostem in stataria pugna sustinere possint. In equitando verò hunc morem seruant, vt contractis in sellam pedibus, breuissimè stapedibus insideant, quò facilius in vtrumq; latus se possint conuertere, telaque in hostes identidem contorquere, & si quid fortè in terram delapsum fuerit, id continuò, nulla re obstantè stapedibus innixi tollūt. In hoc autem adèò exercitati sunt, vt etiam celerrimè currentibus equis id efficiant, hastis verò lancisue impediti, in alterum latus subito se demittunt, altera duntaxat manu pedèque equo adhærentes, & sic frequenter aduersariorum ictus eludunt. Peditatu inter conflagandum nunquam vtuntur, arces rarissimè oppugnant, tormentis enim & bombardis vti prorsus ignorant, quod si fortè aliquas arces dolo occupare, vel igne subposito succedere possent, eas funditus exurunt, captiuisque & exuuijs eductis vacuas dimitunt.

Conflagra cū hostibus ordo.

Cum autem incertis & nullis finibus obseruatis sedibus vagantur, inter ducendos exercitus, stellarum aspectu maximè verò poli arctici (qui Slauonica lingua, Zefesnij Kol, quasi ferreus stipes dicitur,) cursum suum dirigere solent.

Vestibus oblongis ad talos demissis pileisque appicatis communiter tam enim viri quam foeminæ vtuntur, nec in cultu mulieres à viris quicquam differunt, nisi quod velo lineo caput tegunt. Calligas quoque lineas gestant. Reliqua communis turba quæ in campis passim degit, vestes ex ouium pellibus confectas habent, quas non mutant, nisi longo vsu prorsus attritæ laceræque fuerint. Eorum Regina & Magnatum Nobiliumq; præcipuorum vxores, dum in publicum procedunt, facies velis lineis obtegere solent.

Vestium Tartarorum.

Vno in loco non diu commorantur, sed de partibus pascuis cum armentis, vxoribus, & liberis, quos in plaustris, & equis secum circumferunt, alio commigrant, exceptis ijs qui in oppidis degunt. Grauem autem in foelicitatem putant, diu in eodem loco

Mutatio loci cū Tartarū dulcè.

morati, iratique liberis suis sic graue malum imprecantur, dicentes: O vtinam eodem in loco peinde vt Christianus perpetuo hereres, propriumq; fatorem olfaceres. Si verò bello aliquo grauiore vrgentur, vxores liberos, senesque in loca tutiora collocant. Quotiescunq; in aliquas prouincias excurrunt, eas deprædatis captiuis abductis, igne ferroq; funditus proterunt, & tandem otius fugiunt. Quo verò plures prouincias desolauerint, hoc se regna sua (in campis enim sub dio viuere solent) ampliora reddidisse dicunt.

Homines sunt rapacissimi, alienis bonis semper inhiantes, pecora hominesque in captiuitatem, præcipue Christianos abigunt, prædaq; & spolijs victitant, laborem enim remq; familiarem prorsus detrectant, inde & panis vsus (exceptis ijs qui sunt confines Podoliæ, Regioni Russiæ Polonis subiectæ) penitus ignorant. Auri Argentiq; apud illos vsus nullus est, extra mercatores, rerumque tantum permutatione vtuntur. Quod si aliquid pecuniarum ex spolijs rebusque venditis à vicinis adepti fuerint, ea vestes in Russia cæteraq; necessaria vitæ comparant. Captiuos in seruitutem quosdam sibi redigunt, cæteros Turcis alijsq; quibusuis extraneis negociatoribus aut vendunt, aut redimendos concedunt, virginibus reseruatis. Senes autem & infirmos, qui ad perferendos labores inutiles sunt, vel qui magno vendi non possunt, hos illi iuuenibus velut canibus lepores exponunt, quo prima militia tyrocinia inde addiscant. Eos itaque illi iuuenes aut sagittis velut certum iaculandi signum conficiunt, vel obtruncant, decolant, lapidibus obruunt in aquasque præcipitant.

Iusticia apud eos nulla obseruatur, nam vt quisq; re aliqua indiguerit, eam ab altero impunè rapere potest, & si apud iudicem de vi illataq; iniuria conqueritur, reus non negat, sed se ea re carere non potuisse dicit. Tum iudex huiusmodi proferre sententiam solet: Si tu vicissim re aliqua indigueris, rape ab alio. Si in contentione aliqua quispiam occidatur, authoresque sceleris capti fuerint, equis arnis vestibusque spoliati dimittuntur, in dimissione verò iudex vilem equum & arcum dat homicidæ dicens, abi remque tuam cura. Cumq; quietis impatientissimi sint mutuo tamē se non interimunt, nisi Reges inter se dissideant.

Nomina dignitatum apud Tartaros hæc ferè sunt, Chan Regem sonat, Soltan filius Regis, Bij Dux, Murfa filius Ducis, magni nominis vir, Olbout nobilis vel consiliarius, Olboadulu alicuius nobilis filius. Seijd verò supremus Sacerdos dicitur, qui apud Tartaros in tanta authoritate & reuerentia habetur, vt Reges ei aduenienti occurrant, stantesque equo insidenti manum porrigant, capiteque inclinato manum illius osculantur, idq; ipsis Regibus permittum est. Duces verò non manum sed genua, Nobiles pedes deosculant. Plebei autem vestes tantum aut equum manibus attingunt. Homo priuatus, Xi appellatur, Officiorum verò Vlan, horum autem secunda est à Rege dignitas. Nam Reges Tartarorum quatuor viros præcipuos iuxta se habere solent, quorum consilio in rebus grauib; vtuntur, ex his primus Schiry, secundus Baryn, tertius Gargyn, quartus autem Triptzan vocatur, & omnes sub hoc nomine Vlan comprehenduntur.

Fines hij Tartari Campestris nullos habent, sed cateruatim passim in campis degunt, idq; à natura inditum habent, vt ab hostibus equis deiecti, vulnerati, armisq; omnibus spoliati, semiuiniq; relictis, manibus, pedibus, dentibusque, quoad & quacunque ratione possint, ad extremum vsque spiritum sese defendere solent, & tunc temporis maximè cauendus est, dum eum victum moriq; incipientem putas, moriturus enim alium post se trahit, atque hic finis totius descriptionis Tartarorum esto.

Paris & Junii ignorant.

Mercatores.

Captiuus quomodo viuuntur.

Iniusticia Tartarorum.

Supremus sacerdos Tartarorum.

Obstinata audacia Tartarorum.

112

SUPPLEMENTVM DE REBVS
GESTIS INTER REGEM POLONIAE,
—STEPHANVM, ET MAGNV M DVCEM
Moschouia: Anno Domini 1579. in Augusto.



Onstat ex lectione historiarum, inter Polonos & Moscos, diuturna bella extitisse. Dum vel maximè Moscus Lithuanix aliquot principatus & prouincias sibi vsurpare voluit Poloni verò vbi Iagellonem Magnum Ducem Lithuanix, qui Wenceslaus dictus, in Regem assumpserunt, Regnum cum Lithuanico principatu coniunctum, & armis Polonorum defensum.

Hoc videre est locupletissimè apud Cromerum Historiographum Polonum. Et licet multis præclaris victorijs Sigismundus primus, Polonix Rex de hoste Mosco potitus est: tamen sub Augusto Sigismundi filio cœpit Dux Moscorum, valdè esse intestus Polonis, & toti Lithuanix. Atq; prætere cœpit sibi nescio quod ius in Liuoniam, quæ ante aliquot annos dedit se in fidem & clientelam Regis Regniq; Polonix. Quare occupato Rege Polono: & etiam oscitante, impetum fecit in Liuoniam, eam est depopulatus: arces & oppida multa occupauit: Et deinde in Februario ante annos viginti, arcem Polosko in Lithuania, minus diligenter munitam obsedit, & per ditionem capit. Paulò post alias arces & ditionem Polocensem, quæ satis ampla est in Lithuania, accepit. Sic res illi succedere Mosco fœliciter: quamuis Poloni collectis copijs sæpius vnà cum Lithuanijs, voluerint recuperare amissa: sed hæc non potuere suam sortiri effectum, ob varios Reipubl. Polonix casus aduersos. Nimirum propter interregna, cum Sigismundus Augustus obiit, & Henricus Valesius electus: Deinde cum Henricus Valesius inde discederet, & Poloni de noua electione solliciti, Stephanum Battori, Principem Transyluaniae elegerunt. Quocirca postquam in locum Henrici Valesij, Stephanus Battori est susceptus, dedit operam, vt ea quæ ad dignitatem Regni pertinerent, persequeretur. Et cum iam induciæ cû Mosco propter Lithuanix principatum æstate superiori finiendæ essent: haberetq; Rex Polonus apud se Legatos Principis Moscorum: qui satis superbè pro more gentis legationem suam obire voluerant: existimauit è re totius Regni esse, si armis apereret nomen famamq; Polonicum, & repeteret possessiones à Mosco iniuste acceptas. Indicitur itaq; bellum aduersus Moscum: conscribitur vndique à Rege Polono miles, siue Polonus, siue Germanus, siue Hungarus fuerit. Vnde factum est, vt à vere vsque ad ipsam ætatem Rex tantum latioris impenderit: quod expeditione publica facta, exercitum mouerit in ipso Augusti mensis principio aduersus Moscum: Quod quam illi fortunatum fuerit, ex Edicto Regis quod iussit fieri pro re feliciter gesta aduersus Moscum videre est: illud Edictum, vt est Cracouix typis expressum, hîc subijciemus.



EDICTVM REGIVM DE SVPPPLICATIONIBVS OB REM BENE ADVERSVS
Moschum Gestam.



STEPHANVS Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liuoniae, Kijouiae, Volhyniae, Podlachiae, &c. Princeps Transyluaniae.

Vniuersis & singulis, Reuerendissimis, Reuerendis, Magnificis, Generosis Regni nostri Consiliarijs, Dignitarijs, Officialibus, Nobilibus, atque alijs Ordinibus omnibus syncerè & fideles nobis dilecti. Quod superioribus proximis omnium Reipubl. Ordinum comitijs decretum fuit, vt bellum hoc anno contra magnum Moschorum Ducem administraremus, curæ nobis pro Regio nostro munere, nostroque in Rempubl. studio esse suimus: & contractis exercitijs nostris, comparatoque aliquo partim contributionum pecunijs, partim (quod contributionum pecuniae minimè satisfacerent) alijs rationibus belli apparatu, extrema Iunij die Vilna ad copias nostras recensendas lustrandasque Suirum discessimus. Quo quidem in loco, multa nos diligensque deliberatio tenuit, quorsum nos potissimum cum exercitibus nostris in hostem conferremus, quidque rectissimè & quam maxima cum vtilitate Reipubl. nobis ante omnia, bello aggrendendum esset. Rebus verò omnibus in accuratam considerationem vocatis, ex iudicio & Senatorum nostrorum & aliorum militarium virorum, qui nobis aderant, eam tandem in sententiam descendimus, vt primam nostrorum armorum vim ad Polociam oppugnandam conferri oportere concluderemus: quod quidem ea arx ceruicibus Magni Ducatus nostri Lituaniae, atque adeò ipsi ciuitati nostrae Vilnensi, nulla alia firmiore munitione interiecta immineret, ex qua nobis in alijs remotioribus Regni locis occupatis, oblata occasione summam non modo Lituaniae diripiendae, sed Vilnae etiam adoriendae facultatem hostis habiturus videretur. Faciendum praeterea necessariò nobis visum est, vt cum bellum hoc non modo rerum communis Reipub. recuperandarum causa, sed hostem quam longissimè remouendi, grauiusque coercendi gratia susceptum habeamus, expeditionibus nostris in his potissimum regionibus maxima anni parte, aut frigoribus grauissimis, aut imbribus assiduis militiae infestis, tum quoque ob vastitatem difficillimis: propinquiorem aliquam sedem & quasi officinam, quam ipsa Vilna esset compararemus, ex qua quidem officina, quam maximè integrum recentemque penitus in solum hostile ducere militem, & belli instrumenta impedimentaque minore cum negocio ad res cum celeritate felicitateque gerendas transferre possemus. Quanta enim cum difficultate ac detrimento Vilna illud facturi essemus, breui hoc itinere, quò cum exercitu nostro progressu sumus, magna nostra cum molestia cognouimus. Accessit & illud, quod hac arce qua firmiorem maioremque hostis nullam habet, expugnata de alijs retinendis hostem eò magis disfidere, & occupandis militem nostrum sperare doceremus. Tantum verò abfuit, vt nos eò deterreri oportere iudicaremus, quod locus ille ab omni opere belli, apparatus firmissimus esse, perhiberetur: vt hoc potius de principio nobis recentibus militum nostrorum viribus animisque, quam ijs militiae diuturnitate afflictis tentandum existimauerimus. Cùm igitur nihil factu potius vtiliusque iudicatum esset, nos factis ab inuocatione opis diuinæ, auspicijs, Suo primum Illustrem Nicolaum Radziuil Palatinum Vilnensem, cum aliquibus equitum peditumque Lituianorum copijs, & certo Vngarorum numero, cum Generoso Gasparo Bekkiesz Polociam praemisimus itinerum claudendorum causa, ne quid à magno Moschorum Duce praesidij accederet, quò & si maioribus in magna etiam viae difficultate itineribus peruenisset, tamen cum iam ante nostras ad hostem literas misissemus, quibus bellum ei diligenti cum explicatione causarum denunciauimus, biduo antequam nostrae illae copiae ad Polociam

ciam accessissent, equitum & peditum aliquid ab hoste in arcem immissum est: adhibita verò à Palatino Vilenensi, posteaquam propinquo ad arcem loco confedisset, ea diligentia est, vt post nullius subsidij hostilis accessio facta sit. Nos cum exercitu nostro & tormentis impedimentisque bellicis, in summa viarum iniquitate quam pluuiarum assidua magnitudo, & horum agrorum natura effecit, minoribus itineribus subsequuti fuimus, interea à copijs nostris quæ præcesserant, arces tres, Kosiana, Krafne, & Sithno per excursionem celeriter occupatæ, & incendio deletæ sunt. Vndecima Augusti die proximè Polociam cum copijs omnibus nostris mouimus, & propinquo ad mœnia loco castra metati sumus, arcem ciuitatemque tribus locis obsidione cinximus, eademque die locis omnibus munitiones, fossasque propius hostem agere iussimus. Postridie ciuitatem non mediocriter fossis & aggere, & propugnaculis & parietibus densissimis, tum quoque præsidio firmam ea maximè de causa, quod illo loco nos à propinquiore ad arcem accessu prohiberet, incendimus, ac totam paucis horis deleuimus. Tum longius munitiombus nostris ad ipsas arcis portas promotis, omni conatu in arcem expugnandam incubuimus. Ostenderat vi sua præpotens Deus, in manu sua rerum gerendarum potestatem esse, & assiduas pluuias pluribus diebus ita immiserat, vt & operæ militum maiorem in modum impedirentur, & oppugnandi ratio etiam atque etiam retardaretur, constitit tamen militi nostro maximis etiam in incommodis singularis animorum ad omnia obeunda tollerandaque ardor, sic vt in summa pluuiarum iniquitate, altissimoque luto nihil prætermitterent, quæ ad oppugnandum pertinere possent, hostibus contra omnes nostros conatus acerrimis animis, & incredibili tormentorum vi, ita dies noctesque propugnantibus tanta peruiçatia, & flammam à nostris illatas extinguentibus, & vim omnem depellentibus, vt se tormentorum telorumque nostrorum iniurijs certatim offerent, & succumbentibus alijs alij confertim succederent, ostenderentque Moschos arcium defendendarum vi atque ardore cæteris omnibus gentibus antecellere. Respexit verò tandem nos sua benignitate clementissimi. Deus, concessitque, vt quæ prima nobis paulò serenior dies vicesima nona Augusti illuxit, ea incendium à milite nostro arci illatum sit, summa cum contentione atque discrimine, cum se miles noster in fossas dimittere, & Polottam flumen superare, denique arduum cliuum cui impositum propugnaculum erat subire, & manibus materiam ignemque inter infestissima creberrimaque hostium tela inferre necesse haberent, quod incendium cum vehementius exarsisset, & munitiombus anterioris, in quo Sclopetariorum domicilium fuit, aditum aliquem patefecisset, teneri militum nostrorum ardor non potuit, quin per ipsam flammam irumperet, atque hostem feriret, à quo tamen capto cum propugnatione hostili, tum maximè flammæ vi reiectus est, paruo cum nostrorum neque amplius viginti septem pluribus tamen vulneratis, hostium tamè ad ducentorum interitu. Dederat aliquam hostis eadem die deditiombus significationem, quam non seriam fuisse animaduersum fuit, cum nouis se munitiombus flammæ altitudine nostris conspectum eripiente circumdarè deinceps cognitum esset. Nulla igitur cum intermissione oppugnationis vim omnem adhibendam, nullumque hosti quiescendi, aut se firmiter muniendi spacium concedendum iudicauimus, posteroque die ignem in alias munitiombus partes miles in quo equites etiam erant, qui misso equo in pedes descenderant, intulit, quo cum iterum aliqua muri pars deleta esset, & cliuum in quo propugnaculum antea igne absumptum erat tenuisset, ac inde ad latus hostilium fossarum ac munitiombus illa parte deleta tumultuario opere factarum fossas ac munitiombus ducendo præsidarios circuire ferè cepisset, atque sic in potestate hostis esset, nos & sanguini Christiano parcendum & operam dandam rati, vt arce quam maximè integra cum tormentorum aliorumque belli instrumentorum appatatu potiremur, quæ hostis ipse ad extremum iniecto igne delere posset, facta omnibus vitæ gratia permisimus, vt qui nobis militare vellent (quorum qui velint magnus sanè est numerus) fortunas omnes suas incolumes conseruarent, atque stipendia nostra mererent, quibus redeundi in

E D I C T U M

Moscouiam animus esset id nobis permittentibus atque omnem securitatem præstantibus facerent. Palatini, Basilius Iuanouicz, Mikolinski Telakowski, Demetrius Michalouicz Sczerbati Obolinski, Matthæus Iwanouicz Rzewski, Iwan Hrehorouicz Susin, Petrus Iuanouicz Volinski, Lukian Tretiakov Rakou filius scriba, qui partim præsuere, partim in arce fuere cum se sponte dedere, ac gratiæ nostræ permittere nōlent, captos in custodijs habemus, & arcem ipsam præsidio nostro immisso iam obtinemus. In qua quidem arce, qui eam defendissent, & armā tulissent vltra sex millia fuisse compertum est. Nostri cum ingressi essent, passim magnam cadauerum insepulorum numerum repererunt, tum tormentorum ac pulueris tormentarij globorumq; tantam vim deprehenderunt, quanta in arce aliqua Christiani orbis his rebus instructissima posset reperiri. Quos quidem rei gestæ successus vt imprimis ad Deum præpotentem referimus, ita illi summa animi pietate agimus gratias, ac sync: & fid: vestras hortamur, vt easdem pro bene gesta re publica agant simul etiam comprecantur, vt quæ gerenda supersunt, quæq; in hostem hūc deinceps etiam suscipiemus itidem clementissime fortunare dignetur. Quod illū pro sua benignitate, & causæ quæ hæc nobis arma induit bonitate facturum confidimus. Nos quidem ad res pro communi Reipubl. gerendas, omne animi studium curam, laborem, operam, sanguinem, adeoq; vitam nostram cupidè semper prompteq; afferemus. Dātum ex arce nostra Polocensidi die vltima mensis Augusti. Anno Domini M. D. LXXIX. Regni vero nostri Anno III.

STEPHANVS REX sst.

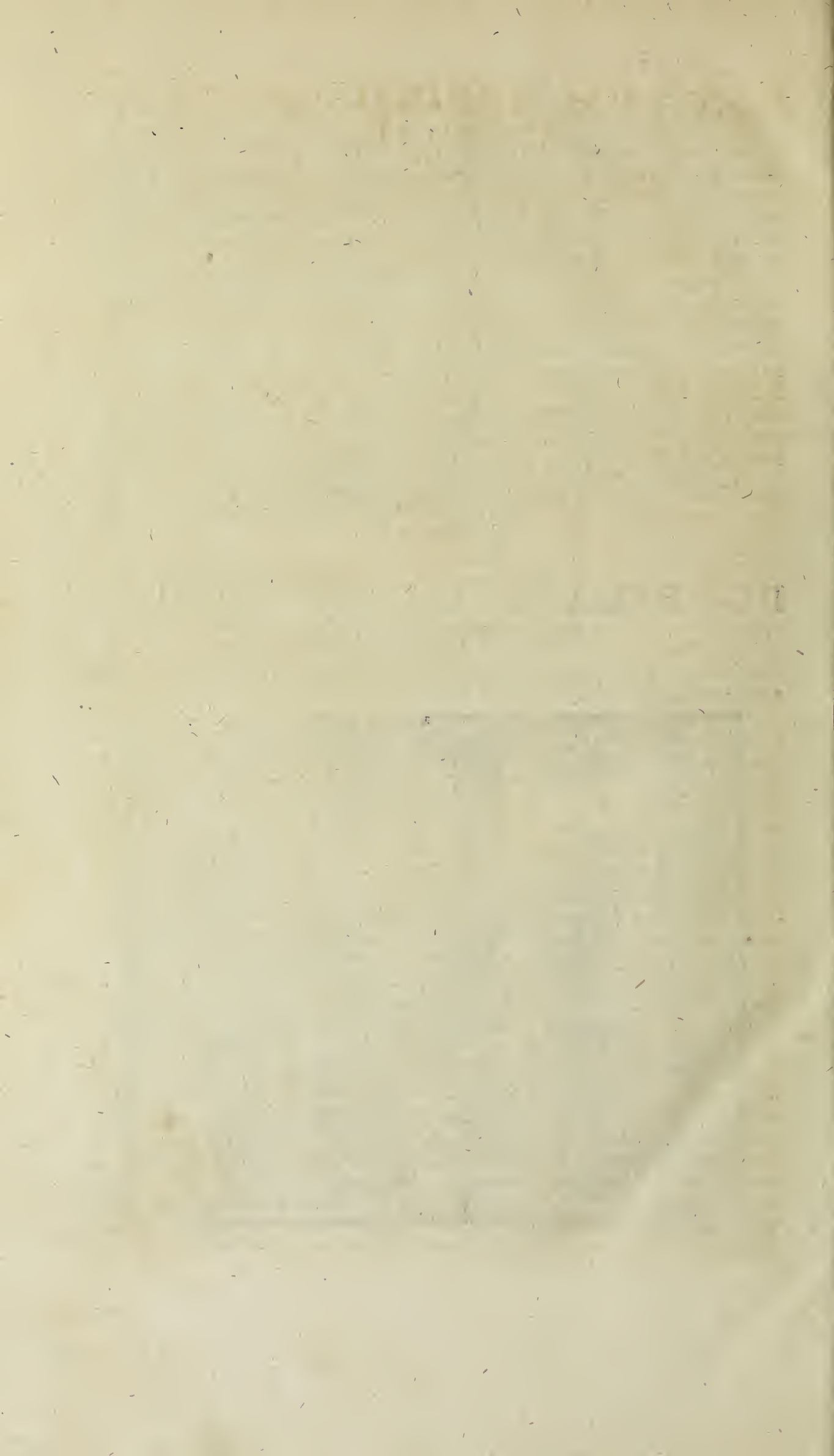
Ex hoc Edicto videre est, quam fausta & fortunater fuerit hæc prima Regis Polonix expeditio, quæ hanc inclementissime anni tempore suscepta fuerat: Nam intempres tanta æris & pluuiæ continuæ videbantur prænunciare infelicem & initam fore illam expeditionem: At Regis strenua virtus, hæc coram impedimenta superauit, præterque spem & opinionem hostis castra metatus est ante arcem Polosko: qua, vt supra dictum, capta non substitit, donec totam illam prouinciam recuperaret. Magna vis iumentorum & equorum ob pabuli defectum, & corruptum annonam propterea pluuias perijt: nihilominus Rex non conqueuit, donec quod volebat, perficeret. Nam hac arce Polosko sic feliciter capta, progreditur vltius, & diuiso exercitu, Polonorum, Hungarorum, Lithuanorum, alias arces obsidet, capitq; partim vi, partim deditioe. Lithuani miro stratagemate arcem Turowla cæperunt, dum scilicet vnam partem arcis versus planitiem sitam defendit hostis: milites aliquot Lithuani collem noctu conscendunt, & ingressi aliquot per foramen, qua tormenta ei aculantur, clamant, impetum faciunt in Moscos, per scalas alij ascendunt: & sic illa arce potiti. Sokol arx tertia, quæ accipiter latinè dici potest, fortissima & bene munita, obsessa fuit à Polonis, quibus præest imperator Milecius, vir summus, animosus, & gloria maiorum clarus, Podoliæ Palatinus: hæc defendebatur à bellicosus viris Moschouitis, qui tam viriliter repugnant, vt non sine vtriusque gentis & Polonorum & Moscorum clade capta sit: ferunt enim ad tria milia Moscorum ibi interfecta: Atque istud est feritatis & immanitatis barbaræ indicium, quod Moschouitæ quotiescunque Germanum militem capere poterant, tum illum dilaniatum & dissectum, ac puluere bombardico infectum, ita extra arcis mœnia ei aculabantur: vt odiū suum in gentem Germanicam re ipsa testarentur. Inter dedititios captus est præfectus militum Fedor Wafelouicius, Seremiczius, qui erat ipsi magno Duci Moschorum ob suam fortitudinem pergratus & amabilis: cuius viri iacturam grauiter tulit Magnus Dux. Milecius cum Polonorum exercitu, ne quid deesset, ad perfectum victoriæ triumphum, castra mouet, & grauiter iudicat Arcem vnam residuam esse, quæ nisi capiatur: futurum sit, vt per-

perpetuis incurſionibus Plocenſis agere recuperatus infeſtetur. Eſt autem arx illa Suſa, in ſumma planitiæ & paluſtri loco poſita: cuius acceſſus eſt perdifficilis ob profundas paludes. Tamen cum obſeſſi viderunt Polonum Imperatorem nihil remittere de ſua diligentia, lapſi animis: tandem ſe dedunt & veniunt in poteſtatem Polonorum, certis legibus & conditionibus præſcriptis. Vbi arx illa Suſa tradita fuit, ibique magna vis tormentorum & comiteatus bellici inuentus fuiſſet: de conſilio Regis arx illa deturbata & euerſa, ne & hoſti amplius eſſet vtilis: neue in ea ſeruanda à Polono multum conſumeretur. Sunt poſtea ab exercitu regio aliquot arces captæ & euerſæ: veluti Krasno, Sithno, & Koſiani: id quod prudenter à Polono factum, ne tot arcibus muniendis, vires exercitus diminuere cogeretur. Itaque rebus ſic perbenè & laudabiliter, Dei auſpicio, peractis: Rex diſpoſuit in hybernis militem cum equites tum pedites: Et deinde indicit Comitia Regni, vt incæptum bellum cum hoſte potenti: ad ſalutem totius Regni perficiat. Celebrata ſunt Comitia Calendis Decembris, vbi ab omnibus Ordinibus aſſenſu eſt, vt Rex fortunam belli ſequatur, & occaſionem datam recipiendi omnia amiſſa à maioribus arripiat, ratioque nerui bellici, tam tributis que alio pacto Regi eſt conceſſa. Sic ſperatur quod in Februario anni iſtius, & toto hoc anno perget Rex Polonus aduerſus Moſchum: Quod vtinam foelix fauſtumque ſit, ad ſalutem & incolumitatem illius potentiffimi Regni, quod eſt Germaniæ maceria & propugnaculum aduerſus feros hoſtes & barbaros. Amen.

BOLESLAVS CHABRI PRIMVS REX POLONIAE.

Coronatur ab Ottone, Vide fol. 10. pag. 2.





114

EDICTVM REGIVM SVIRENSE AD MILITES.

EX QVO CAUSAE SVSCEPTI IN MAGNVM
Moscoviæ Ducem belli cognoscentur.

EDICTVM REGIVM DE SVPLICATIONIBVS.
ob captam Polotiam.

RERVM POST CAPTAM POLOTIAM CONTRA
Moscum gestarum narratio.



STEPHANVS Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae Liuvoniae, & Princeps Transylvaniae, exercitus sui cuiuscunq; nationis, atq; ordinis militibus. Etsi tanta & tam nota omnibus iniuriarum magnitudo est, quas Magnus Moscoviae Dux Regno nostro Poloniae, Magnoque Lithuaniae Duactui adhuc attulit, ut arma haec, in quibus hoc tempore versamur, sera potius cunctis, quam vel praepropera, vel non satis iusta cuiquam visum iri arbitremur: tamen cum studium nostrum satis expleri non possit, quo desideramus, ut quae suscipimus gerimusq;, cum aequitate iustitiaq; nos suscepisse, ij penitus intelligant, ad quos causa quaeq; attinere videatur: faciendum nobis hoc in bello existimauimus, ut exercitus nostri, cum eos non tantum ex Regni nostri Poloniae, Magniq; Ducatus Lituaniae, verum etiam Hungariae atq; Germaniae, alijsq; nationibus exteris compositos habeamus: certius vel recentiora cognoscant, quae inter nos, posteaquam Regni huius nostri Principatum gerendum suscepissemus, & Magnum Moscorum Ducem interfessissent: quae quidem istius modi sunt, ut facile pateat, nihil a nobis praetermissum esse, quod ad Principis Christiani officium, ad vitandum Christiani sanguinis discrimen, ad constituendum ex aequitate cum eo hoste concordiam, pertinere posset: ab illo autem, quae suscepta etiam sunt, omnia cum hostilibus iniurijs coniuncta, & ad arcium, ciuitatum, ditionumq; nostrarum circumventionem & detrimentum, nostriq; nominis dedecus comparata fuisse. Nos quidem simul ac in Regnum hoc nostrum peruenissemus, ut caeteros Principes Christianos, partim ordinum Regni nomine, ita etiam Magnum Moscoviae Ducem de accessione dignitatis potentiaq; nostrae, deque optima nostra cum eo etiam pacis constituendae colendaeq; voluntate, fecimus per internuntios nostros certiores. Et dederat verbis, non nullam significationem, mutuae voluntatis atq; studij sui erga nomen sanguinemq; Christianum, & litteras addidit, quibus ampliori alicui legationi nostrae securitatem accommodabat, & peculiari epistola, quae etiamnum nostra in potestate est, confirmabat, se imperasse suis, ut dum mutuo inter nos per Legatos resagerentur, ab omni iniuria maleficioque in nostros se abstinere, exposcens ut eadem ad nostros mandata daremus. Etsi vero tam callide haec simulare non enim posset, quin se etiam tum proderet, verbis in nomen nostrum valde iniuriosis, infestus illius erga nos animus, tamen cum eo se usque tantum iactaturam eius esse superbiam, in posterum vero illum ad mentem meliorem, & publicae pacis, & suorum salutis curam aliquam reuocatum iri existimarem: habitae a nobis eius literarum confirmationi fides est: pro qua quidem fiducia, & mandata nostris dedimus, ut cum Moscis inducias diligenter conseruarent, & ad ipsum Moscoviae Ducem, Legatos quam amplissimos, Magnificum Stanislaum Kryski Masoviae Palatinum, Nicolaum Sapiha, Palatinum Miniscensem, ac Theodoru Skumin Curiae nostrae Lithuaniae Thesaurarium misimus. Quae dum a nobis fiunt, ille violata promissi fide (qua nos inducti, tantum abest, ut ab eo, dum nostri ad illum Legati perficiscerentur, hostile aliquid pertimescendum putarem, ut tuta nobis atq; amica omnia pollicemur) subito nulla, aut renuntiatione induciarum,

*Regis polonae
legati ad Moscoviam
nam tunc Moscoviam*

NB.

*Legati amplissimi
in Regis polonae*

EDICTVM

aut belli denuntiatione adhibita, cum exercitu ipse, adeòq; vna filius natu maior Li-
uoniam inuasit, ac fraude potissimum, & conspiratione adductis in potestatem subdi-
tis nostris, in libertatem, liberos, coniuges, vitam, ac sanguinem Christianorum ho-
minum crudelissimè flamma ferroq; grassatus est: arcibus nonnullis ditionis nostræ,
dum extremis in finibus Regni nostri necessario versamur, insidiosè occupatis: quo
tempore, quæ illius in trucidâdis per acerbissimos cruciatus captiuus truculentia, quæ
flagiciosa in vexandis honestissimis nobilissimisq; fæminis turpitude, quàm inexplē-
bilis in auriendo sanguine Christiano sitis, & in omni genere iniuriarum immanitas
fuerit, commemorari satis non potest: & qui supersunt crudelitati, & modis aliquibus
se ex illa acerbitate liberarunt, satis ista testantur. Accesserant iam tum Oratores nostri
ad ipsos Moscouiæ fines, cum in expectatum de his Mosci captis accipiunt nuncium,
quo quidem per moti, ad fines Moscouiæ subsistunt: nosq; faciunt de violata pace, de
qua literis suis Magnus Moscouiæ Dux nobis confirmauerat, diligenter certiores. Et si
verò ab illo hæc fieri indignissimè perspiceremus, tamen adducti, studio consulendi
Christiano sanguini, atq; hæc sine maiori Christianarum vtrinq; prouinciarum vasti-
tate, atq; incendio ad tranquillitatē & pacem reuocandi: mandata nostris Oratoribus
dedimus, vt se nihilominus ad ipsum Magnum Moscouiæ Ducem cōferre pergerent,
& penitius, quis illi pacis nobiscum colendæ sensus esset, explorarent: ablatas verò à
Mosco eo tempore res, contra literarum fidem, vt repeterent, & quæ subditis nostris
ab illo calamitas proximè allata esset: eam modis omnibus sarciri postularent. Quid tū
vero? cūm peruenissent Oratores nostri, ac Moscus agere cum illis per homines certos
suos cœpisset, subitò ad omnem superbiam, atq; animi impotētiam descendit. Liuo-
niam non modò ab omni pacificatione, verum etiam mentione facienda exclusit: nos
dignitatēq; nostram Regiam, ijs verbis atq; scriptis, à quibus non modò Principem
virum, eumq; Christianum, verum quemuis etiam cuiusuis ordinis abhorrere quàm
maximè decet, acerbè violauit, in Regnum nostrum Poloniæ, Magnumq; Lithuaniae
Ducatum ius sibi arrogauit, idq; vanissimis modis asseruit, dum à Prusso nunquam in-
ter mortales cognito aut nato (quem Octauij Cæsaris fratrem, generis verò sui auctorem
fuisse contendit) orsus, ab eo se esse propaginem quartam decimam significauit: qui-
bus quidem generis sui vanissimis deliramentis, sibi ius per quàm absurdè in vniuersum
Poloniæ Regnum, Magnumq; Lithuaniae Ducatum, aliasq; Prouincias vindicare in-
stituit. Ac hæc omnia, cum post multas variasq; actiones, nostrorum Oratorum, cum
Consiliarijs Magni Moscouiæ Ducis: quos eam ad rem designarat, de certa induciarū
ratione conuenisset, nostriq; pro eo ac vtrinq; conuenerat, suas de eo literas perscri-
sissent: & Magno Moscouiæ Duci tradidissent: ille suas, quas è conuerso daret, non (vt
facere par erat) ad similitudinem literarum earum, quas Oratores nostri obtulissent,
veritatēq; mutuae inter Legatos nostros eiusq; Consiliarios conventionis: sed ad
arbitrium libidinēq; suam ita perscripsit, vt inducias ad Liuoniam pertinere nollet,
quinimò non modò eam sibi cum Curlandiæ Ducatu, verum etiam quicquid nobis
vsq; ad Prussiæ fines ditionem est: (interest autem ipsius Lithuaniae pars) credi à nobis
oportere significaret: quas suas literas ita perscriptas, cūm in eas iusiurandum dedis-
set, nostris Oratoribus per vim superbè obtulit. Qua de re cūm nos Oratores nostri
ante suum à Moscouia discessum, facerent certiores, ad Magnum Moscouiæ Ducem,
ex aulicis nostris, internūcium misimus, Nobilem Petrum Haraburdam, iterata cum
testificatione propensionis nostræ, colendæ cū eo pacis atq; concordiae, idq; rei Chri-
stianæ consulendi causa, qua quidem in testificatione luculenter ostendimus, si com-
mune idemq; vtriusque nostrum iuramentum esse deberet, communem eo iuramen-
to inter nos atque omnes prouincias nostras pacem comprehendere oportere. Neque
enim honestati atque rationi congruere, si iusiurandū, de pace inter duos susceptum,
bellum quacunque de prouincia inter eos ipsos consequatur, quodque sanctissimum
concordiae vinculum sit, in eo locus hostilitati relinquatur. Conuenire præterea no-
bis, tanquam Principibus Christianis, nos vt dictis factisq; omnibus, ita maximè reli-
giosa

Magni Ducis
Moscouiæ p.
fidia et quide
ras

Mandata Lega-
torum regis po-
loniæ ad M.
Moscouiæ.

Arrogantia
et Vanitas
M. D. Moscouiæ

M. D. Moscouiæ
Intercum
Regis po-
loniæ ad M.
Moscouiæ

giosæ isti iurifurandi affirmationi, constantiam adhibere. Curandum igitur esse, ut ne qua inter nos fidei, rectæq; factorum nostrorum conscientiæ, vis afferatur. Quæ nostra æquitatis optimiq; studij plena cohortatio, tantum abest ut ponderis aliquid apud Moscum habuerit, ut internuntium nostrum, posteaquam admisisset audissetq; à se longè remouerit, & in modum captiui diu inuitum retinuerit: cumq; suos ad nos Legatos misisset, in Liuania missis iam ad nos Legatis suis, arces nostras, ac sigillatim Vendam bis oppugnauerit. quod cum per insignem faceret iniuriam, effectum Dei præpotentis beneficio est, ut & exercitus ille, à nostris copijs, cum ad eas Suetica auxilia accessissent, deletus sit, & in potestatem nostram tormenta, aliaq; quibus nostra oppugnabat, cuncta peruenerint. Sub id ipsum tempus Legatos Moschicos ad nos Cracouiam, in ipsum Regni nostri quasi domicilium atq; sedem admisimus, cum eo tum loco, permagna propè vndiq; gentium Christianarum, frequentia hominum versaretur, Legati externorum Regum, Principum, atq; nationum adessent: eorum in oculis, cum eos audiendi causa ad nos in Senatum nostrum perhonorificè, ut fieri inter Principes par est, introduci curassemus, à fastu suo nostræq; dignitatis contemptione orsi, ad explicanda, quæ haberent mandata, nulla cohortatione se passi sunt adduci: quod à Magno suo Duce præscriptum sibi esse significarent, ne quæ apud nos verba facerent, nisi nos ante, quæ à nobis superbè atq; ad derogandum dignitati nostræ, in quodam genere habendi sibi honoris flagitarent, præstitissemus. Quod cum nobis minimè committendum iudicasset, neq; illi à fastuosa pertinacia se deduci sinerent, etsi iterum atque iterum ab illis, ut dicerent, contenderetur, indictis rebus è Senatu nostro. atque ad eò Cracouia discesserunt, atque ita re vlla non modo non confecta, sed ne affecta quidem diciue ab ijs cœpta, permisimus ut se in Moscouiam referrent. Quæ omnia, ut perspicuè testantur, quale nostrum extiterit suscipiendæ cum hoste illo concordiæ pacisque studium, quod consulendi sanguini ac tranquillitati Christianæ desiderium, ita ostendunt planissimè Magnum Moscouiæ Ducem eò potissimum incumbere, hoc agere, huc omnes sensus conatusque suos conferre, ut nobiscum hostilibus iniurijs perpetuò dissideat: & cum ditionibus nostris, tum nomini amplitudinique nostræ modis omnibus derogatum velit. Misit ad nos postea per Nuncium suum literas, quibus à nobis postulat, ut in ea induciarum verba, quæ citra Oratorum nostrorum assensionem perscripta ostendimus, iurandum daremus, Legatis suis redeundi ad se potestas fieret, & si visum nobis esset, Oratores ad se iterum mitteremus, qui de Liuania secum agerent. Quam autem & ab æquitate, & ab officio dignitateque nostra alienum sit, ad ea nos iurciurando descendere, quibus non modo assensum nullum vnquam accommodauimus, sed de quibus nos cogitationem aliquam suscipere non oportere intelligimus, quis non perspiciat? Qui enim nos eius crudelitati Liuiam, Curlandiam Ducatum, ditionesque alias nostras, quæ Lithuanici iuris intermediæ inter Liuiam & Prussiam fines sunt, permittere possimus, quæ nobis pro Regio nostro Sacramento, quod in nostra Regni inauguratione verbis solennibus dedimus, omni fide, cura, conatu tuenda, & ab aliena potestate, vitæ etiam nostræ discrimine defendenda intelligimus? quod quidem officium nostrum, ut nobis antiquissimum commendatissimūque semper fuit, ita alienæ ab eo voluntatis significationem nullam vnquam dedimus neque de ea Oratores nostri quicquam polliceri potuerunt, atque ad eò constat, minimè pollicitos esse. Nam quæ illi in verba cautionis suæ de inducijs perscriptæ iurarunt ea ab omni istius modi concessione longè remota sunt. Quæ verò non modò pacis inter Principes ferendæ, sed inter priuatos etiam conuentionis alicuius in eundæ ratio, quæ vis, quæ necessitudo esse possit, vbi res alterius non modò nulla consensio voluntasq;, sed ne quidem suscepta aliqua cogitatio accedat? non vtrinque voluntatibus ad consensionem adductis, & literis non tantum sententiarum, sed propè verborum omniū similitudine perscriptis, negotium administratur? Quod quidem ita administrari & solere & oportere, hunc ipsum hostem nostrum fugere haud quaquam potest, ut non iuris æquitatisque memorem, at ea tantum recordantem, quæ in sancendis inducijs,

E D I C T U M

& pace ferienda, inter Serenissimos Prædecesores nostros, atque eius maiores, aded- que cum illo ipso, ante hac suscepta atque vsurpata fuerunt. Neque verò minus, quam superiora illa & hoc iniquum est, quod Magnus Moscouiæ Dux, nos in literarum suarum verba iurare voluit. Quæ quidem literæ, etsi ex voluntate atque cõsensione vtriusque nostrum, ac literis Oratorum nostrorum congruenter scriptæ fuissent, tamen vt ille in cautionis suæ formulam iurasset, ita nos in nostram iurare conueniret: tantũ abest, vt à nobis in eas literas iusiurandum rectè possit exigere, quæ ab ipso pro arbitratu suo perscriptæ, ab animi nostri sententia, mandatisq; nostris, & Legatorum nostrorum assensu, plurimum dissidēt. Quæ omnia quàm plena iniuriæ doliq; fuerint, quis non facillimè perspiciat? cuius quidem doli studia, ex eo se etiam ostendere, quod quæ communicata, gesta, actaq; inter Oratores nostros, & eos, quibus agendi cum nostris Moscouiæ Dux negocium dederat, quæque ab ipso Duce constituta fuerant: Legati eius, cùm ad nos Cracouiam venissent, profiteri atque explicare minimè voluerunt. Ad has verò omnes fraudum technas, mox armata vis, apertæq; iniuriæ accesserunt, cùm non modo Liuoniam assiduis direptionibus ac bello infestum, habere Moscouiæ Dux non desineret, verum etiam in finibus Vitepsensibus, in ipsa Magni Ducatus Lituaniæ ditione, propugnaculum nuper collocaret, ac per suos rei militaris Præfectos: illis etiam locis, subditos nostros trucidaret, alios crudelissimè diriperet, se deniq; maximis delectibus habitis, magis magisq; cõtra nos armaret: qua quidẽ de re, cùm non modo ad nos Illustris Curlandiæ Ducis, & Rigensium, simul etiam nostrorũ in Liuonia præsidiorum, quotidiani nuncij ac litteræ peruenirent: sed summa etiam imploratio opis defensionisq; nostræ accederet, nullo modo debuit potuitq; belli administratio diutius à nobis differri. Proinde iustissimis istis grauissimisq; causis adducti, repudiandas minimèque iuramento nostro confirmandas Mosci literas, de inducijs ab ipso arbitratu suo pscriptas nobis esse iudicauimus: quinimò ipsas in Moscouiam ad Magnum Ducem, expositis quibus id faceremus de causis, per internunciũ nostrum remisimus, ac hosti illi bellum iustum legitimũq; indiximus, cum iam tũm ille maximas contra nos cõpias ad Plepscouiam coactas haberet. Quod ad Oratores at- tinet, quos remitti postulauit: etsi qui neque literas, quibus fidem legationis suæ face- rent, nobis reddiderint, neque vllam legationis partem explicarint, exploratorum potius quàm Oratorum loco haberi à nobis meritò potuissent, tamen quod Oratoribus nostris in Moscouia significatum intellexissemus, Legatos eos ad nos missum iri, nihil illis in omni genere & honoris habendi, & laucia conferendi vllò loco ditionum no- strarum deesse siuimus, permisimusq; vt quod facere obstinauerant, nullis rebus apud nos expositis, se in Moscouiam referrent. Quod verò postulabat, vt nostros Ora- tores, qui de Liuonia agerent, iureiurando prius in eius literas de inducijs dato, iterũ ad se mitteremus: non perspicimus, quid agi de Liuonia per Oratores possit, si ante iu- rati in eius condiciones (quod exposcit) non tantum de Liuonia atque Curlandia, ve- rùm etiam parte nostrarum Lituaniæ ditionũ, quæ mediæ Curlandiam ac Prussiam, dirimunt, decederemus. Minimè igitur nobis commitendum esse intelligimus, vt no- ua legatione, nihil aliud, quàm Prouinciarum nostrarum iacturam, ac nominis nostri indignitatem aliquam incurramus. Intelligi atque aded cerni arbitramur, quale no- strum fuerit studium, vitandi omnem Christiani sanguinis profusionem, quod nostrũ pacis tranquillitatisq; desiderium, pro quo quidem nos, ijs rationibus, quæ supra expositæ sunt: experiri pacis conciliationem cum hoste illo contendimus, atque om- nia indignitatum genera, quæ Maiestati nostræ Regiæ ab Magno Moscorum Duce alla- tæ essent, libenter tranquillitati publicæ atque saluti, sanguini, fortunisq; hominum Cristianorum condonauimus: verum his nostris omnibus studijs ad concordiam pa- cemq; propensis, tantum abest, vt quidquam ab eo æqui boniq; consecuti simus, vt ille hoc magis effrenatæ superbiæ atque impotentis animi sui indulserit, & quæ ad contumeliam nostram, nostriq; Regni & Magni Ducatus Lituaniæ detrimentum pertinere possent, susceperit. Cui quidem rei, vt modum aliquando finemq; sponte sua

ita facturum illum desperemus, facir inueterata iam perpetuaque eius cum Serenissimis prædecessoribus nostris simili genere agendi ratio, quam quidem ex ea iniuria æstimare licebit, qua Diuum Sigismundum Augustum Serenissimum prædecessorem nostrum affecit, cum missos ad se ex ordine Senatorio splendidos Oratores Palatinum Inouladislaiuensem, & Castellatum Samogitiensem contumeliosè tractauit, & modis indignissimis contragentium iura violauit, hominem Nobilem ex Serenissimi prædecessoris nostri aulicis spoliauit, & cum res quasdam preciosiores inspiciendi causa accepisset, superbe retinuit, mercatoribus qui vnà venissent, magnam merciū vim eripuit, equos in Oratorum illorum conspectu productos ferro dissecari curauit: à qua indignitate vindicanda, cum Diuum illum antecessorem nostrum mors (quæ breui subsecuta est) exclusisset, nos per Oratores nostros postulauimus, vt iniurias eas id temporis illatas, sarcire studeret, cui quidem postulationi nostræ, nullum animus eius, iniuriæ pertinacissimus, reliquit omnino locum. Quid illa, quæ Serenissimo antecessori nostro Henrico Regi per litteras de pace vtrinque retinenda promiserat? & contēpta promissi fide, non ita multò post capta Pernauia, aliisque Liuoniæ arcibus in potestatem suam redactis violauit? Qua quidem fidei vanitate, maiores etiam eius erga Serenissimos prædecessores nostros prope omnes vsos esse perspicimus. Neque enim obscura est plurimum, qui ista verè memoriæ prodidere consensio, & maiorum istius Ducis Moscouiæ literis, quæ in tabulario Magni Ducatus nostri Lithuanix seruantur, comprobari potest, quàm sæpè Magni Moscorum Duces Serenissimis Polonia Regibus. pace suscepta, ac iurisiurandi religione sancita, ad tranquillitatis fiduciam adductis, & contra barbaros noniniq̃ue Christiano infestos populos bella regentibus fidem impiè fregerint, pacta omnia violauerint, & redintegrato bello, vel à necessariis prædecessores nostros contra Ethnicos defensione, vel pulcherimis pro Repub. Christiana cœptis reuocarint, & obsistere suis iniurijs cœgerint. Quorum maiorum in dictis factisq̃; in constantiam, fraudem & insidias, hic Ioannes Basilij filius, hostis noster, nō modò omnem in se admisit, verum etiam auxit, idque tūm maximè egit, cum litteris missis ad Diuum Sigismundum Augustum Serenissimum antecessorem nostrum, de securitate Oratoribus præstanda, qui ad se de pace concilianda mitterentur scriptis, subito Polotiam inuasit occupauitque, consimili fraude erga nos vsus, cum postea quàm nobis fiduciam pacis attulisset, repente Liuoniam armis oppugnauit, & tamen nos, Regnum nostrum Polonia, Magnum Lituaniæ Ducatum à defensione eius prouinciæ excludere instituit. Quandoquidem igitur spes nulla nos tenere amplius potest, ad mentem fidemque meliorem Magnum Moscorum Ducem se vnquam recepturum esse, quinimò iniurias veteres recentioresque nouis quotidie magis magisque accumularet, certæ pacis fiduciam nullam afferat, omnia ad nos circūueniendum derogandumque cum nomini tūm ditionibus nostris suscipiat, nos adhibitis atque ad eò consumptis omnibus studijs nostris, quibus fida atque æqua inter nos pax conciliari, & rei sanguinique Christiano consuli posset, expleto iam omni officio Regis Christiani, hæc rem & Deo præpotenti, oculis hæc suis iustissimis aspicienti, & legitimæ vindicationi permittendam iudicamus. Quo nomine remissis illis insidiosis induciarum literis, bellum instum legitimumque, Ioanni Basilij filio, Magno Moscorum Duci denunciamus: quo bello multiplicem nobis, cum ab ipso Magno Moscorum Duce verbis literisque, tūm ab eius Legatis factam contumeliam, allatasque subditis nostris acerbissimas multis iam annis iniurias, & detrimenta omnia, quæ Regnum nostrum Magnūsq̃; Lithuanix Ducatus accepit, armis propulsare & vindicare in animo habemus. Vt verò perspicuum sit omnibus, nos ad eorum, qui Magno Moscorum Duci parent, hominum Christianorum calamitatem aut sanguinis profusionem minime ferri, declaramus nos ita armis nostris moderaturos esse, vt ne ijs (quanta maxima cura ac studio caueri poterit) quisquam violetur, qui non aut in præsidijs, aut acie suo periculo propugnandas hostis nostri partes suscepit. Nam vt ab vno Magno Duce causas omnes, quibus in arma hæc impellimur, profectas esse intelligimus, ab vno nos honorem

E D I C T V M

dignitatēque nostram oppugnari, ac prouincias nostras illius vnus libidine appeti ac sitiri perspiciamus: ita in vno illo vindicare omnia, vnus refranata audacia grafsandi que atrocitate, in posterum tranquillitati publicæ paci que Christianæ (si fieri vlla ratione posset) consulere desideramus. Quæ cum ita sint, spe vel potius fiducia magna sumus, & DEVM OPTIMUM MAXIMUM quod bellum grauissimis iustissimis que atque adeo pernecessarijs de causis iniuimus, nobis, exercitibus nostris, ac Reipub. vniuersæ, quam obtinemus, bene & feliciter fortunaturum esse, & Principes Christianos, adeo que omnes homines, qui ista accipient, facile arbitratos nos ad bellum hoc permagnum non temerè neque vlla profundendi sanguinem Christianum (cui prodesse, consulere, cauere semper studuimus) cupiditate ferri, sed ad ea hostilibus tot temporum per summam atrocitatem crudelitatem que; exercitis iniurijs impelli, nostra dignitate, & Regni nostri Magnique Lituaniæ Ducatus cæterarum que prouinciarum nostrarum statu, & subditorum nostrorum salute, fortunis, vita, sanguine, quem hostis ille truculentissimus iam nimium diu immaniter hausit, necessariò commoueri, consilio iudicio que omnium Regni nostri Magnique Lituaniæ Ducatus ordinum duci, dignique nos fidam stabilem que tranquillitatem, & publicam inter populos Christiani nominis pacem concordiam que spectare. Quæ quidem belli nostri causæ quæque animi consilij que nostri ratio, etsi de militum nostrorum studijs alacritate, fortitudine, fide, nobis dubitationem nullam relinquit: hortamur tamen, vt animum ad res nostro ductu in hostem hunc nostrum gerendas magnum fortem que; adferant, existiment que; & gloriæ & felicitatis summam in eo potissimum versari, si prout iam instat honesta que causa dimicetur: subditi nostri diuturnas graues que iniurias hostiles, vel à se vel ciuibus suis adhuc per pessas, hoc tempore pro more, virtute, rebus que gestis maiorum suorum & vindicandas & in omne tēpus sibi depellendas statuunt: extranei pro vicinorum salute, suam in discrimen vocare, fortissime que armis contendere pulcherimum, necessitudini quæ vicino ad vicinum est conuenientissimum, & delere proximi parietis incendium, suæ suorum que securitati vtile existiment: omnes sibi tam iusto in bello summa fortium factorum studia esse adhibenda iudicent: quorum hoc maior laus atque gloria quemque consequetur, quò in grauiore hoc maiore que bello contra crudelem vniuersi propè generis humani hostem nobiscum versabitur. Nos profectò cuiusque militum nostrorum virtutem, fidem, operam, conatū in omni genere præclare factorum, ea beneuolentia, gratia, munificentia prosequemur, vt neminem gestæ abs se fortiter rei pœniteat, omnes intelligāt, nos cuiusque industriæ, fidei, fortitudini sua præmia ornamenta que libenter tribuisse. Sui die duodecima Iulij. ANNO DOMINI, M. D. LXXIX. REGNI VERÒ nostri Anno QUARTO.

RERVM POST CAPTAM POLOTIAM CONTRA MOSCVM
gestarum narratio.



Apta Polotia, & iam ante in vicino arcibus tribus, Cosiana, Crasna & Sitna deletis, tres omninò arces, Turoulia Socolum & Sussa in Polocensi ditio-
ne hostiles supererant, quas hosti relinquere, neque ex belli suscepti consi-
lio, neque dignitate sua, neque rei abs se gestæ fortuna Rex esse iudicauit.
Turoulia quatuor supra Polotiam arcem miliaribus, ad Dhunam flumen,
quo loco illud Turoulia amnis illabitur, sita est, sic vt duorum annium confluxu ma-
xima parte comprehendatur, quaque in continentem patet, inter vtriusque præterla-
bentis fluij ripas, lacum transuersum, tanquam obicem, obiectum habeat. Quod in-
ter Polocensem arcem, atq; inter Vlam, Vitepscium, alias que arces & ciuitates, altius
in Dhunæ ripis sitas, quæ semper in potestate Regum Poloniæ retētæ sunt, media Tu-
rolia interesset, facile à Regijs castris ad Polotiam positis, commeatum exclusit, qui
commodè ex locis superioribus poterat importari: quæ res non mediocriter in exerci-
tu annonæ caritatem atque adeo inopiam auxerat. Qua de causa, circumfessa primum
Polotia,

Polotia, Franciscus Zucus à Nicolao Radiuilo Palatino Vilnensi, tentandæ certis cū copijs per celeritatem rei causa ad arcem Turoulam missus est. Verum quod & præsidio firmo, & defensionis diligenter intente locus teneretur, & pauca minoraque belli tormenta Zucus secum traxerat, effici ex sententia nihil potuit. Socolam ab arce Polocensi quinque miliaribus ea via distantem, quæ Septentrionem versus rectissima Plescouiam ducit, duorum itidem concurrentium fluminum, Dryssæ & Niscia, complexus continet: ea in arce præter vetus præsidium, quod tuendi Polotiam aditus causa firmum semper inerat, Theodorus Basilij F. Seremetus, & Borissus Basilij F. Seinus, Andreas Pelecius, Michael Georgij F. Lycus, Basilius Criuoborsius Palatini, clari cū propinquitate Moscouiæ Ducis, alij tum rebus antea gestis omnes copiarum Præfecti, cum Magno Moscouiticæ nobilitatis ac sclopetariorū numero confederant, posteaq; se ab arce Polocensis arcis, primū à Palatino Vilnensi obsessis itineribus, mox ipsa obsidione Regia exclusos esse intelligerēt: Accesserat hūc etiam Georgius Bullahacus cum duobus milibus sclopetariorum, partim Dunensium, partim Voliensium, qui ad Dhunæ & Volhiæ fontium paludes ob perpetuas cum Tartaris dimicationes, cæteris belli vsu ac iaculandi peritia facile præstant. Quod hi omnes magno discrimine nostrorū ex propinquo castris iminerent, dum oppugnatur Polotia, Lithuanicæ quedam copiarum primum, Ioanne Voliminscio, deinde Christophoro Radiuilo, qui in Lithuania Regi à poculis est, dimicandi studio Socolam excurrunt: sed quod hostis arce & munitionibus prope arcem extructis, aut propinquo tormentis suis spacio in tuto se teneret, velitationibus tantum, nonnullis vtrinq; desideratis, res gesta est. Vtramque arcem Rex occupata Polotia iustis copijs oppugnandam ratus, Nicolaum Mielecium Podoliæ Palatinum, summum copiarum Polonicarum Præfectum, cum equitatu Polonico stipendia merente, cumq; peditatu Polonorum, ac Germanorum cohortibus Socolam mouere, Vngarorum copias Turouilam accedere iubet: ipse vt medio loco omnem in partem casumque intentus esse posset, motis trans Polotiam castris, ijsque secundum flumen Dhunam metatis (quod pristinum castrorum locum, obsidioni quidem opportunum cū ad cingendum maxima ex parte arcem, tum ad prompta munitionibus omnibus, ex quibus miles oppugnabat, auxilia afferendum, assidui imbres iam ante iniquissimum, & valdè quàm cœnosum effecerāt) ad Polotiam permanet, curatque quod ad arcem Polocensem, qua munitiones aut flamma conflagent, aut tormentis verberatæ vitium fecerant, instaurandum pertineret: simul etiam arci Palatinum præfecit Nicolaum Derohostaiscium, in quem iam ante, Regno primum inito, non inani omine ius nomenque eius Magistratus contulerat: hunc ipse in possessionem mittit, præsidium iustum imponit, & quibus circum locis miles finibus tuendis recte collocetur constituit: templi etiam, quod monumētum diuinę ad victoriam opis esset, ædificationem decernit. Interea dum quæ opus erant ad Socolæ & Turouilię oppugnationem expediuntur, & miles vasa colligit, visum est Palatino Vilnensi, de Turouilia leuioribus copijs experiri, & quid hostibus in recenti consternatione fiducia esset tētare. Mittitur cum aliquo numero equitum expeditionū armaturæ leuioris quos Cosacos nominant, Constantinus Lucomscius Vlensis præfectus, quem Turouilientes præsidarij cōspicati, cū pavor maiorem quàm pro numero militum speciem copiarum obiecisset, exercitum vniuersum adesse rati, per auersam portam se properè omnes eijciunt, ac fuga ea dunt Palatinis suis desertis: qui cū arcem sibi non defendendam putarent, ac soli in ea permanerent, ad quartam Septembris diem cum arce & belli apparatu ac comæatu omni Regiam in potestatem peruenerunt. Arci ita occupatæ miles ille, qui ceperat, præsidio relinquitur. Is dum inter ligneas munitiones ac domos tædæ ædificatas indiligenter ignem habet, tormentisq; maioribus gratulationis & læticiæ causa iaculatur, temere incēdio causam præbuit: quod sublatum paucis post diebus, quàm capta esset, arcem deleuit, vt non minore celeritate, quam occupauerat, Turouiliam miles amiserit. Quod quidem hoc iniquiore animo à Rege acceptum est, quò præsidio hostili Suslām etiam tum obtinēti, Turouilia nostræ potestatis

RERVM CAPTA POLOTIA

facta, omnem subsidij aditum & comiteatus accipiendi spem, certius eripere potuisset. Interea rerum Palatinus Podoliæ Socolam (à qua Dunenses cohortes fama aduentantis exercitus permoti contra imperium Præfectorum, vt est genus illud militum lene, & insolens disciplinæ, iam ante in Moscouiam redierant) cum copijs progreditur, & Drissam flumen imbribus proximis ad modum redundans ponte subitario opere effecto, transmittit, hoste quod facere in procliui erat, nihil repugnante, qui in aduersa ripa ociose tantum inequitans, inani metus faciendi studio, clarè vt exaudiri à nostris facile possent, subinde inter se sciscitabantur, adessent apud se Atracorum, adesset Casanorum copiarum, quas alter adesse magna iridem voce respondebat. Flumine superato Palatinus nulla cum mora propius hostem mouet. Quà accesserat inter vtrumq; flumen non ita magno ab arce interuallo sylua est, in qua maximam equitatus partem tendere iubet, peditatui imperat, vt munitiones, in quibus versarētur, & tormenta dirigerent, fossa atque aggere subito efficiant: quas Poloni secundum Nissam, Germani iuxta Drissam ita ad arcem perducunt, vt cum iusto iam ab ea spacio abessent, transuersæ ab Nissia Drissam, itidemque ab Drissia Nissam versus promouerentur, atque opera vtriusq; nationis committerentur: vltra Nissiam amnem minorem, quâ promptum hosti effugium patebat, Ioannes Zabarasius Palatinus Braflauiensis cōsultare & curare iubetur. Munitionibus perfectis, ac tormentis, vt visum erat, collocatis, cum iam tūm in vesperum dies vergeret, qui tormenta administrant, periclitari rem globis candentibus instituunt, tribus tantum in hostiles ditiones perlatis, cum alij alijs locis periculum incendij afferrent, & ijs restinguendis hostis detineretur, tertius eo loco, quo nascentis primūm fumus, mox flamma ab hoste non facile potuit deprehendi, vires cepit. Ab hoc incendium ortum, cū magnam hostilium munitionum partem subito complexum esset, hosti summam defensionis desperationem attulit. Quocirca vt perditis trepidisque rebus, & flamma se iam longius latiusque fundente, pars magna hostium globo temere facto, porta, quæ meridiem versus ad Nissam vnà patebat, cōfertim erumpunt: quibus ex proximis munitionibus Poloni impigrè occurrunt, & obsistunt. Perducitur eodem properè signo sublato Germanorum telopetariorum cohors: sic hostis in arcem flammamque reijcitur, quem dum nostri magna vi premunt, se atque signa portæ arcique inferunt. Dabat mox hostis intra arcem desperatis rebus magnas cum armis tūm verbis dededi significationes, quas cum miles Germanicus Russicæ lingue nesciens, præterea Polocensis presidij crudelitate, qua immanissima in captiuos omnes ac potissimum Germanos fuerant, iritati, minimè acciperet, eademque accerrimè misceret, ille desperata salute totis viribus contra dimicat, quæq; supra portam custodie erant, cataractam è turri portæ imminentem in irrupentes deijciunt, sic nostri os receptu alios, alios aditu subsidioq; excludūt. Atrox inde vtrinq; pugna fuit, æquata vtrorumq; desperatione ob incendij vim, quæ vndiq; se circumfuderat ac pluribus locis dimicantes inter se pari interitu victi ac vincentis extinguebat. Ad dexterā arcis partē per munitiones ostium fuit, ad quod qui nostrorum errando perlatis sunt, integri euasere. Interea foris milites, quanta vi maxima possunt cataractam moliuntur, atque opere magno perstringunt, patefacta via, qui nostrorum supererant, faucij prope emnes atque ambusti, pariter cum hoste erumpunt, inferunt se integri alij prædæ ex ipsa flamma rapiendæ causâ. Pars magna hostium aut in munitiones aut stationes Germanorum incidit, qui omnes per iram militarem & linguæ ignorātiā interfecti sunt, in his Borissus Seinus, Andreas Palecius, Michæl Lycus, Basilus Criuoborscius Palatini cecidere. Quibus in Polonorum potestatem peruenire contigit, pleriq; omnes, cum qui aliquo aut munere aut numero fuissent, pro se quisque nomen ederet suum, facile apud linguæ intelligentes seruari sunt. ac captiui habentur: quorum in numero Seremetus est, vt rerum gestarum fama, ita & corporis specie vultuq; & animi sermonisque cultu cæteris præstantior, & Mesoia dus Dunensium aliquod cohortium Præfectus, qui post militum etiam suorum discessum, cū cæteris præsidiarijs in arce permāserat. Arx ipsa cum iam incendio occurri non posset conflagrauit. Hostium ad quatuor millia cæsa,

quos

quos electissimo, & quidē pratoriano milite Magni Ducis fuisse, etsi ex captiuis cognitum est, tamen etiam ex ipsa corporum stratorum forma & proceritate, animisque perditis in rebus adhibitis, tum prædæ ratione potuit intelligi. In qua quidem præda maior & pecuniæ, & vestis præciosæ. & aliorum ornamentorum numerus fuit, quàm vt gregarij militis fuisse videri posset. Captiuorum ea multitudo est, vt & penes præfectos copiarum permulti sint, & Polonorum militum propè sint nulli, qui in potestate non singulos, alij plures habeant. Sussæ oppugnatione, quàm suscipere difficilem & spaciôsū lacus, & palustria circum loca, & Autumni ipsius tempestas redditura erāt, temerèque militem iam ante maximis incommodis affectum nouis periculis obijcere, Regi visum non est: cum potentissimū arcem eam, penitus Lithuaniam versus sitam, & ab omni suorum subsidio, & comiteus consequendi potestate exclusam, (vt vis nulla adhiberetur) sponte dedituram sese non dubitanter existimaret. Itaque præsidia tantum militum stipendiariorum circūquaque in statuis disponit, quæ Moscos ab aditu ad Sussanos arcerent. Neque sefellit ea Regem existimatio: nam & ipse Moscouiæ Dux, diffidens Sussam amissa Polotia retineri posse, sexta primū, tūm iterum decima septima Septembris die, mandata ad Petrum Theodori F. Coliceum, Palatinum Sussensem ac præsidiorios omnes dederat, vt templi imaginibus & libris, omniq; apparatu sacro in terra defossis, aut quacunque alia cura adhibita, ne in hostium potestatem peruenirent, arcem incenderent: bellica tormenta ac puluerem tormentorum omnem i, ne delerent: tūm operam, qua euadere possent, diligenter darent, ac salutis suæ consulere. Hæc mandata cum (quò certius perferretur) per plures nuncios Sussam misisset, nonnulli eorum in arcem perueniunt: vnus à Regio milite interceptus, ad Palatinum Podoliæ cum literis perducitur. Sub id ipsum tempus, Palatinus Polocensis dat Sussæ literas, quibus significat, se Polotia cum parte exercitus, à Rege ijscū mandatis relictum, vt quicquid ea in prouincia hostile superesset, modis omnibus tollere contenderet: Regem summa placabilitate & clementia Principem, quam suæ voluntatis significationem dedisset: cum primū Magno Moscouiæ Duci bellum indiceret, ea in voluntate etiamnum permanere: eorum, qui Magno Duci parerent, hominum Christianorum cædem & sanguinis profusionem haudquaquam expetere, quinimò illi parcitum ac consultum velle: acceptas iniurias in autore ipso Magno ipforū Duce vindicandas statuere, nisi verò essent, qui istas iniurias suo discrimine propugnare vellent: quod vt illi ne suscipiant, illorum maximè referre: hortari se, arce sponte sua potius absederent, impetrabili venia & salute, quàm vim atque oppugnationem experirentur. Palatinus Podoliæ Mosci literas ad Palatinum Sussensem ac præsidarios, qui dedi arcem postularent: illi salutem, & rerum quæ cuiusque essent auferendarum potestatem, atque in Moscouiam tutò se referendi concessiōnem pacti, arcem cum omni bellico apparatu comiteuque Palatino Polocensi militibusque à Palatino Podoliæ missis, sexta die Octobris dedunt. Jam ante Philo Kmīta Capitaneus Orfanensis, cui aliquod turmæ equitum, & peditum stipendiariorum cohortes, erant in eam rem assignatæ, coacta nō mediocri finitimis in locis ex nobilitate alijsque incolis militum manu, in Mosci ditiones excurrit, magnamque omnia populando vastitatem affert: ad duo millia pagorum incendit, & Smolensciæ suburbij ambustis, magnum ex eo agro hominum, magnum pecudum numerum agit: suosque nullo detrimento accepto intra fines reducit, Idem non multò post Constantinus Ostrogia Dux, cum Michæle Visniouecio Castellano Brasslauenſe, & filio Ianusio Boristhenem transgressus facit, expeditissimas quasque Tartarorum aliorumq; turmas præmittit, has longè latèque populari, & terrorem vastitatemque in hostico circumferre iubet, ipse cum reliquis copijs Czenihouiam progreditur, castrisque ad arcem metatis, oppugnationem suscipit, ipsaque ciuitate incendio deleta, vim omnem arci expugnandæ adhibet, sed quod ea præsidio firmo, cui nihil ad omne mpropugnandi apparatus deesset, teneretur: accerrimeque locum Mosci defenderent, in castris pauca peditum cohortes essent, afflictæ maximis tempestatum iniurijs, missa obsidione, vicina circum loca omnia diripit, totaque

RERVM CAPTA POLOTIA

totaque Siueriēsi ditione vastata, ac populationibus ad Starodubam, Radohostiam, ac Pōdceponiam vsque, per leuiores equitum turmas factis, præda ingenti acta discessit. Simili successu Mecislauiensis præfectus Iaroslauam oppidum, pagosque quam plurimos euertit. Rex posteaquam dierum quinquaginta spacio, sex arcibus capris, ad quas Sussa non ita multo post septima accessit, prouinciam omnem Polocēsem mira agrorum fertilitate, magna fluminum opportunitate præditam, octauo decimo post anno, quam esset ab hoste occupata, bello Reipub: recuperasset, Polotiam præsidijs, fines copijs firmasset, decima septima Septembris die, illo de loco discedit: Vehemēti quidem studio ferebatur, vt cœptū fœlicitatis cursum vrgeret, & cum magna hostes locis omnibus cōsternatio ingensque pauor teneret, longius arma sua in hostiles ditiones proferret: Sed cū & præteriti tēporis iniuriæ, (quibus miles admodum afflictus, equorum ingens numerus enectus fuerat) & grauiores Autumni tempestates, indies ingruescentes, isti voluntati & studio planè repugnarent, omni cura in comitia omnium Reipub: ordinum habenda incumbit, cūque iam ante ex castris de ea deliberatione literas ad Regni Senatores dedisset, rediens in Lithuaniam, ea ad diem vigesimam secundam Nouembris Varfauix habitum iri edicit, in quibus cōsilia de bello dantius administrando suscipiantur. Dum Vilna Rex ad comitia proficiscitur, è Moscouia per nūcium Moscicum literæ afferuntur, à duobus Legatis Nouogrodix Duce Ioanne Theodori F Mecislauensi & Mikita Georgij F Romanouicio Sacharino, ad Nicolaum Raduulium Palatinum Vilnēsem & Eustachium Volouicium Castellatum Trocensē, Plescouix die trigesima octaua Septembris scriptæ, hoc omninò argumento. Cū offensæ duorum summorum Principum eò progressæ sint, vt arma vterque sumpserit, quibus Polonia Rex Polotiam expugnarit, Magnus Moscouix Dux vindicare vicissim id factum in animo habuerit: se cum reliqua nobilitate Moscouitica ad Principis sui pedes se abiecisse, obsecrasseque vt sanguini Christiano consultum atque parcitum vellet. Istis precibus Principem suum reliquisse locū, & belli expeditionem repressisse, nunc mutuo studio ipsis atque alijs Regis Poloniae Cōsiliarijs, apud Regem suum elaborandum esse, vt ad similem voluntatem & sistendi cursus sui bellici, & pacis cum Magno Moscouix Duce locis omnibus, tam Regni Poloniae, quam Magni Ducatus Lirhuanix, atque etiam Liuoniae causa suscipiendæ adducant, in primis verò ab eo impetrent, vt in Regiam suam se referat, ac copijs suis omnibus tam in Lithuanix quam Liuoniae finibus imperet, se ab omni in Moscos maleficio atque iniurijs abstineant. Hæce ad eum Magnum suum Ducem diligenter facturum, rediturū ad sedes suas, suosque à vi atque iniuria, cohibiturum. Interea temporis dandam vtrinque operam, vt Principes missis inter se Oratoribus rem vtilem & per necessariam pacem ac concordiam suscipiant. In extremo literarum excusant, cur Basilius Lopatinicius, quem Rex ad Magnum Moscouix Ducem ante expeditionem suam cum literis miserat, quibus se bellum illi facturum iustum legitimūque denunciabat, adhuc in Moscouia detineatur: promittuntque, simul vt Principum se vterque ad sedes suas retulerit, se operam daturus, vt cum mandatis sui Principis de pace consiliāda ad Regem ocysus remittatur. Sub idem tempus Philo Kmitha, Orfacensis præfectus ad Regem literas mittit, quas à Palatino Smolensciano acceperat. Ijs Philonem Palatinus certiorē facit, se à Magno suo Duce mandata accepisse, ne quam Regijs finibus atque ditionibus vim aut iniuriam adferat. Monere igitur, vt mutua etiam Philo præstet: neque permittat, vt sui fines transgressi, hostile aliquid in Magni Ducis Moscouix ditionibus committant. Allatis lectisque vtrisque literis Rex omnem eius deliberationem ad Comitata referendam esse iudicauit.

* *

EDICTVM

EDICTVM DE SVPPPLICATIONIBVS,

119

A SERENISSIMO POLONIAE REGE STEPHANO,

Wielicolluco ex Moscouia missum. Die 5. mensis Septembris.

Anno Domini, M. D. LXXX.

STEPHANVS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Linoniaeque; &c. Princeps Transyluaniae &c. Reuerendissimi, Reuerendis, Magnificis, Generosis, Nobilibus, Famatis, Archiepiscopis, Episcopis, Palatinis, Castellanis, Regni nostri Senatoribus, praeterea cuiusuis ordinis subditis nostris, sincere fidelibus nobis dilectis, gratiam nostram Regiam, Reuerendissimi, Reuerendi, Magnifici, Genorosi, Nobiles, Famati, sincere fideles nobis dilecti. Vtrumque; facimus quam libenter, vt & ea quae decernuntur, communibus Reipublicae comitijs geramus, & de rebus a nobis gestis, synce: & fidelita: vestras faciamus certiores. Cum superioribus proximis Reipublicae comitijs placuisset, bellum contra Magnum Moscouiae Ducem susceptum continuari, nihil praetermissimus, quod posset ad illud recte atque ordine administrandum: & imprimis ad exercitus cum veteres retinendum, tum novos conscribendum pertinere: quibus omnibus, postquam vt ad Czafniciam (quo loco nos & Russiae contra iniurias Moscici praesidio esse posse: & ad primarias alias atque alias arces hostiles peropportunos aditus habituros intelligebamus) certo die conuenirent, edixissemus, nos Vilna profecti, eodem ad Octauam Iulij mensis diem peruenimus: ac imprimis frequentiore, & Senatorum nostrorum & hominum militarium conuentu, de belli administratione, & quo potissimum arma in hostem inferremus, ad concilium nostrum retulimus: in quo & si variae initio dictae sententiae fuissent, eo tamen descensum postea est, vt Vielicolucum nobis cum exercitu ante omnia mouendum eamque arcem omni conatu oppugnandum concluderimus: secuti quam maxime, cum ipsam seriem & quasi tenorem gerendarum rerum, qui nos ex locis, anno superiore proximo expugnatis & receptis Vielicolucum vocare & ducere visus est: tum Russiae defensione, quam vniuersam eo loci cum exercitu progressi, nos ab hostili vi tueri posse intelligebamus, praeterea Lucensis arcis situ, fama, ditionis, amplitudine, vbertate, qua exercitus nostri sine ditionum nostrarum detrimeto ali ac sustineri possent, opportunitate denique; ad signa nostra penitus in hostilia loca inferendum, eoque; hostem ad aliquam praelij dimicationem eliciendum: caeteraque; deinceps ex Vielicoluco facilius promptiusque; administrandum adducti. Habito igitur exercitus nostri delectu, ex agro Czafniciensi Vitepscum profecti sumus: quo in itinere, cum arces duas hostiles, Vielisium vnam, in Dhunae ripa, Vitepscio ex superiore fluminis loco oppositam, atque; alteram Vsviatum, quae ad amnem cognominem in Dhunam fluium illabentem, & propius Lucum versus fereat, sita est: exclusuras nos tormentorum & comeatus ad exercitus nostros supportandi commoditate accepissemus, & coetero quam studium nobis esset Dhunam flumen magis magisque ab hoste in potestatem nostram vindicandi, quo res maiore celeritate coficeretur, Magnificum Ioannem de Zamoscie Regni nostri Cancellarium, & cum ijs copijs, quas hoc in bellum nobis adduxit, & alijs additis Vielisium oppugnandi causa praemisimus, qua ex arce, cum vnius diei oppugnatione praesidium hostile feliciter deiecisset, nos ea potiti, premissis primo agmine Copijs Lituanicis Vsviatum cum exercitu accessimus: locumque;, munitionibus oppugnandi causa iam actis, metu potius admodo tantum quam ipsa adhibita deditione cepimus. Inde constractis in itinere copijs omnibus, quas duarum istarum arcium oppugnatio diuiserat, monimus, ac superata locorum inde ab Czafnicia incredibili vastitudine, itinere summo cum labore militum ac ingenti difficultate, qua Vsviatum, qua Vielisium exercitus iueret, per assiduas densissimasque; sylvas facto, Vielicolucum progressi, ad arcem xxvi. Mensis Augusti die Castra metati sumus, quae in Castra cum id temporis Oratores ab Magno Moscouiae Duce ad nos venissent, eos nulla in-

EDICTVM DE SUPPLICATIONIBVS.

terposita mora audiuius. Verùm cùm à nobis contra omnes nostras rerum gerendarum rationes, contraq; dignitati nostram postularent, vt nos in Lituaniam cum exercitu referremus, negarentq; nisi id ante omnia fecissemus, se per Principis sui madata quicquam de ipsa legationis causa dicere posse: nos repudiata & postulationis indignitate, & insidiosa tergiuersatione non cessandum rati, eundem Ioannem de Zamoscie Cancellarium, cum copijs suis atratis, cæterisq; quas ad Vielisium habuerat, & maxima parte omnis peditatus transflumen propius arcem castra alia facere ibiq; curare iussimus, illaq; ex parte nulla mora munitionibus, quibus visum est locis actis, & quo oportebat perductis, ipsis Kalend: Septemb: oppugnationem maiore apparatu ac conatu suscepimus: nihilq; aut lenitatis, aut terroris prætermisimus, aut oppugnationis non adhibuimus, quo integra arce potiremur. Verùm cùm & præsidiariorum summa loci retinendi pertinacia esset, & vltima sibi expectanda coniurassent: & arx nõ modò loci natura, in edito planissimis circum locis, partim intra fluminis Louati, partim intra lacuum complexus sita: nec tantum modo consuetis ante hac Moscis parietum densissimorum contignationibus firma, sed aggere etiam densissimo ac latissimo ex cespite extrinsecus obducto tum qua flumen aut lacus non ambiunt: fossa maiore munitissima esset, ac omnino Polotiam omni genere firmitatis superaret, ad hæc præsidium validum & Polotia aliarumque arcium propugnatione è quibus à nobis anno superiore impetrata salute discesserāt. exercitatus inesset vt omnino sine maiore militum nostrorum interitu, ac diuturniore obsidione, si in instituto permaneremus, necessario res nobis incendio experienda fuit, quod cum magna militum nostrorum virtute & discrimine, primum ex Vngarorum peditum munitionibus allatum, & hoste incredibilem in modum restinguente sæpius triduū repetitum atq; diutius altum esset, ac deindè ex altera etiam parte per militem Polonicum, & atratas illas cohortes aggere ad propugnaculum maius, ad ligneas vsq; substructiones suffosso, nocte in ante quintam Septembris diè maius conflaretur, præsidium verò, quo ad igni iam temperari nullo modo posset, ab obstinatione hostili non discederet, factum est, vt & arcem flamma, & ferrum quidquid prope hominum in arce fuit, per militarem iracundiam hostili illa pertinacia, & acceptis in oppugnatione incommodis, & eorum qui Polotia ac cæteris ex arcibus iam antè occupatis impune dimissi fuerant: hunc in locum ad hostilia reditu irritatam, quinta istius mensis diè prima luce deleuerit. Dum hac in oppugnatione versatisimus, Oratores Magni Moscouia Ducis iterum apud nos dicendi potestatem sibi fieri petiuerunt: qua impetrata cum ea exponerent, quæ honestæ nobis & Reipub: paci & faciendis incommodis, quæ ab eo hoste accepta sunt, minimè satisfacerent, leuioraq; omnia quàm nostra dignitas & iura Reip: paterentur proponerent: ostendimus nos ad istiusmodi descendere non posse: cumq; illi alia mandata se hoc tempore non habere dixissent, & à nobis peterent, dare ad Magnum suum Moscouia Ducem literas liceret, quibus eum de nostra voluntate atque conditionibus redderent certiolem, ne quid prætermisisse videremur, quod facere ad spem iustæ honestæq; pacificationis posset, & nostras dedimus ad Moscum literas, & Oratores dare suas pmisimus: ad quas cū respõderit, qua volutate sit, certius fortasse cognoscemus.

Nos hæc Sinc: & fide: vestras scire volumus: cumq; ea que adhuc benè foeliciterq; gesta sunt, vni Deo grata, cum animi pietate acceptum referamus, parq; sit, vt illi volenti, & propitio, & nos & omnes in Reipub: nostra, ad cuius hæc vtilitatem, amplitudinem, laudem imprimis redundant, gratias agamus: hortamur sync: & fid: vestras, ad ea omnia gratarum mentium studia, quæ supplicationibus alijsq; rebus, quoties benè gesta est res publica, suscipi consueuerunt.

Quemadmodum hic res porrò administranda, & hic locus nobis tuendus sit, de eo hoc tẽpore cõsilia cœpius: quæ deinceps è Reipub: geri à nobis hoc bello posse, videbuntur: in ijs studiũ, consilium, curã, operam omnem nostram libenter consumemus. Benè valeãt sinceritates & fidelitates vestra.

Datum ex Castris nostris ad arcem nostram Vielicolucum die 6. Septembris. Ann. Domini, M. D. LXXX. Regni verò nostri Anno Quinto.

STEPHANAS REX Rzt.

RERVM ET VERBO-

RVM IN SARMACIA EUROPEAE ALEXANDRI

Guagnini Historia præcipuè me-
morabilem Index.

A D Polonos Pruteni deficiunt Crucigeros spernantes fol. 69. b	Azoph & Achas	108. a
Alexander Rex Polo. & Dux Lithuania moritur 57. a	B Eadis castrum	75. a
Alexander moritur 21. a	Barbaricam crudelitatem	108. b
Alexander rex Polonia Alberti frater, perfidi- am Valachorum ulciscitur 21. a	Barbarus & detestabilis Magni Ducis ludus fol.	99. b
Aliud crudelissimum facinus 96. a	Baschirdi, Hieseliti, Molgomosani, Basaj, ri- tusq; eorum	107. b
Amplificatio tyrannidis Moschorum Ducis 93. a	Basilii Rechuold filius Borisi	64. b
Animalia colorem mutant 83. a	Bati Tartarorum Imp. Russiam uasat	46. a
Anna filia Godimiri Casimiro filio regis Polo- nia nupta 50. b	Batismi sacramento Rutheni	88. b
Antiquus limes Lithuanorum 81. b	Bellum sacerdotum	70. a
Aqua consecratio 89. b	Belluina crudelitas in captiuos	101. b
Arandi, semnandiq; modus in Russia alba Mo- schouia confinia, & in magno Lithuania Ducatu 61. b	Belzensis terra cum suis ciuitati. Senatoribus & vexillum	40. a
Arbores Cedri 85. a	Bercholz arx	75. a
Arces & ciuitates Regis Polo. in Liuania 77. b	Berezina fluiuis	81. b
Archiepiscopatus Rigensis 74. a	Bertoldus Episcopus occiditur	173. a
Archiepiscopus regem Henricum denunciat fol. 25. b	Bialykamien arx	75. a
Archiepiscopus cedit 76. b	Bielskia Ducatus	82. a
Archiepiscopo Nonogrodensi quid acciderit fol. 97. b	Bieleiezioro Ducatus	84. a
Argenti & auri Moschouia sterilis 80. a	Blokaus munitio, inter Rigam & Dunamunt fol.	73. b
Argenti Moschus diues ibid.	Boatus quidam	86. a
Argentea moneta in Polonia 16. b	Bohemia rex à Bohemo occiditur, cui insignia sue arma, Oxa, nomine à Boleslao dantur fol.	13. a
Aries arx. 73. b	Bohemia sub Vladislao à Polonis uastatur, Mi- edzirice interciditur à Morauis	12. a
Arma magni Ducis Moschouie 78. b	Boleslaus Chabri primus Rex Polonie	113. a
Arma in Turcas parata in Valachos conuertun- tur 20. b	Boleslai acra & memorabile certamen cum Hen- rico Cesare qui à Boleslao fuditur & magna strage acta fugatur cum unico seruo, & Polo- ni de eo triumphantes, loco ubi pugnarunt nomen canum campis dederunt, Psie pole, eorum lingua	13. a
Arma Tartarorum 109. a	Boleslaus iterum Bohemiam & Morauiam igne ferro uastauit	12. b
Arma Moschorum 90. b	Boleslaus strenuè dimicat	12. b
Arx Goplo 8. a	Boleslai expeditio in Pomeraniam, Bohemia rex ab eo auxilium petit	12. b
Arx Polotie incensa 112. a	Boleslaus Bohem. Russ. Prute. Pomer. sternit, finesq; Imperij sui dilatat	10. b
Arx Polocia capta 112. b	Boleslaus repugnat ibidem	12. b
Ascherad olim Palatinatus 73. b		
Asoph ciuitas 81. a		
Astrachan Tartaria regnum 107. a		
Astrachan urbs ibid.		
Astrachan à Turcis obsessa 107. a		
Authoritas magni Ducis 93. a		
Auriculam Palatino abscindit 95. b		

I N D E X.

<i>Boleslaus conditiones dat, si quis Bohemia regem occiderit</i>	13.a	<i>prostravit</i>	11.a
<i>Boleslaus 47. conflictibus victor</i>	13.b	<i>Casimirus rex Prusiam vastat, Mariemburga Polonis venditur</i>	20.a
<i>Boleslaus quintus pudicus</i>	15.b	<i>Casimirus in Prusiam expedit</i>	20.a
<i>Boleslaus Ottoni Casari splendide & laute honorem exhibet</i>	10.b	<i>Casimirus quartus</i>	20.a
<i>Boleslaus in Ungaria triumphat. Russiam vastat, Kiouiamq; capit, Premislia dedit se illi fol.</i>	11.b	<i>Casimirus quartus moritur, eius proles</i>	20.a
<i>Boleslaus quartus Crispus cum Conrado Imperatore & Friderico Barbarossa belligerat fol.</i>	14.a	<i>Casimirus Iagelonis filius Dux Lituaniae</i>	56.b
<i>Boleslaus in Daniam nauigat</i>	13.a	<i>Castellanus Craco Palatino dignior titulo</i>	13.b
<i>Boleslaus Chabri primus rex Poloniae</i>	10.a	<i>Castra Ducis Moschouia</i>	77.b
<i>Boleslaus Audax</i>	11.b	<i>Castra Moschorum</i>	91.a
<i>Boleslaus Audax Bohemiam vastat</i>	11.b	<i>Causa belli Liuonici</i>	77.a
<i>Boleslaus Audax Bohemiam iterum vastat</i>	11.b	<i>Casanenses Moschos profligant</i>	106.a
<i>Boleslaus Krziuosti</i>	12.b	<i>Cazan comburitur</i>	106.a
<i>Boleslai Hermanni filij astutia in oppugnatione, & recuperatione Miedzirice arcis, & prudentia eiusdem</i>	12.b	<i>Cazan iterum oppugnatur</i>	ibid.
<i>Bombardarij Germani, facinus misericordiam plenum</i>	102.a	<i>Cazan capitur, expugnaturq;</i>	ibid.
<i>Bona Ducis Mediolani filia Sigismundo nupta fol.</i>	22.a	<i>Cazanenses à Moscho subiugati</i>	105.b
<i>Boristenis fluius</i>	81.b	<i>Cecus in Bohemia confedit s.a quida de tempore eorum dubitant</i>	5.a
<i>Boris & Borissodo</i>	46.b	<i>Ceremissi populi</i>	86.b
<i>Brestiensis terra Senatores, vexillum</i>	36.b	<i>Ceremissi sagitarij excellentes</i>	87.a
<i>Brutenore relicto Imperio sacerdos fit, unde Kirie Kiricytoa Bitinij's vocabulis dictus</i>	64.b	<i>Certamen acre Polonorum & Moschouitarum, Moschouita crudeliter profligantur</i>	22.a
<i>Bulgari & Votincij</i>	106.b	<i>Ceremissi Machometani</i>	80.b
C.		<i>Cholmensis terra cum suis ciuitatibus Senatoribus & vexillam</i>	40.a
<i>Calami gens</i>	86.a	<i>Cimbri unde prognati</i>	44.b
<i>Calisiensis terra, Senatores, vexillum</i>	35.b	<i>Cimbrorum patria</i>	44.b
<i>Calor mirabilis in hyeme & insuetus</i>	21.a	<i>Cimbri Galliam & Hispaniam ingressi</i>	44.b
<i>Caluus mons</i>	50.a	<i>Cimbrorum bellari Italia</i>	44.b
<i>Campe ex quo Gastalde</i>	46.a	<i>Circassi & Russi bellicosi</i>	59.a
<i>Cancellario suo quid fecerit</i>	95.a	<i>Circassi, Pictor sczj, Tartari</i>	108.a
<i>Cancellarius cum duobus filijs occiditur</i>	ibid.	<i>Circassi Christiani</i>	ibid.
<i>Capitanei quot in maiori & minori Polonia, & in Ducatu Masouia</i>	42.b	<i>Circassorum funebres exequia</i>	ibid.
<i>Captiuis quomodo vtuntur Tartari</i>	110.b	<i>Ciuitates ad Occam condita</i>	80.b
<i>Campi deserti</i>	108.a	<i>Ciuitates Prusie</i>	71.a
<i>Casimirus Magnus Leopolim capit, Volodimiriam expugnauit. Russie prouincias tributarias reddidit, & eas subiugauit, tres reges ad nuptias, & Imperatorem inuitat, fracto sibi pede moritur, bonus fuit paterfamilias fol.</i>	17.b	<i>Coco suo non parcit Magnus Dux</i>	103.a
<i>Casimirus secundus Iustus cognomen</i>	14.b	<i>Ciues & Nobiles in Liuonia Germani</i>	75.b
<i>Casimirus primus è Monasterio acceptus, & rex factus Maslaym cum Prutenis vicit &</i>		<i>Ciuitates à Polono fudate</i>	5.b
		<i>Cokenhusen cum Archiepisc. capitur</i>	76.b
		<i>Commendatio Prusie</i>	71.a
		<i>Commentariensis auaritia punita</i>	98.b
		<i>Concionatoribus abstinentur</i>	88.a
		<i>Condora Regio</i>	86.a
		<i>Constitendi mos</i>	89.b
		<i>Conflictus Roman. cum Cimbris infelix, coru strages. Cimbro C. Marius profectus Romanorum fudit & prostrat, ex Italia quae expellit</i>	44.b
		<i>Confligendi cum hostibus ordo</i>	110.a
		<i>Conflictus Moschorum cum Teutonicis acerrimus</i>	76.a
		<i>Consecratio panis</i>	88.b
		<i>Consi-</i>	

I N D E X.

<i>Consilium oppugnandi Polociam</i>	111. b	<i>Cubicularium trucidat</i>	95. b
<i>Consilium sub Adriano Papa</i>	88. a	<i>Cuiana vel Vladislauia terra cum vexillo</i>	36. b
<i>Conspiratio aduersus Archiepif.</i>	76. b	<i>Cuiana à Vitena Duce. Lit. vastatur</i>	49. a
<i>Constantinus Mancipium Moschi ab eo auf- git cum magnis thesauris</i>	87. a	<i>Curlandia Dux</i>	74. b
<i>Constantinus Ostrousti Polon.</i>	21. b	<i>Curlandia Regio</i>	74. b
<i>Andreas Celodin Moscho. Dux belli</i>	21. b	<i>Czar, dictionis Regem significantis exposi- tio</i>	92. b
<i>Conuentus Principum & Nobilium Polonia, de eligendo rege, anno 1572. particulares</i>	25. a	D.	
<i>Conuentus regum Polonia & Hungariae cum Imperatore</i>	22. a	<i>Dani iterum à Polo. profligantur</i>	5. b
<i>Corsira</i>	80. b	<i>Debita exhibendi mos</i>	91. a
<i>Corrella Prouincia</i>	83. b	<i>Debitum sancti Petri, nempe obulum, quod Po- lo. Pontifi. Roma. annuatim soluebāt, & qua- caput superantes fundant</i>	11. a
<i>Cracouia bis capitur, Premislaus Rex occidi- tur</i>	16. b	<i>De iniuria expositulantibus quid acciderit</i>	96. a
<i>Cracouiensis terra, aduocatus Cracouiensis Pa- latinus & Castellanus quare honore diffe- rant</i>	33. a	<i>Defratricidio perpetrato à Magno Duce, anno Domini 1570.</i>	100. a
<i>Cracouiensis terra senatus & senatores, & ve- xillum militare</i>	33. a	<i>De intestino & ciuili Liouoniensium bello</i>	76. b
<i>Cracouia pro coronatione regem debita</i>	17. a	<i>Dereligionem Moschouitarum</i>	87. a
<i>Cracus Princeps Polon.</i>	5. b	<i>De magno Seucriensi Ducatu</i>	81. a
<i>Cracouia Polon. Maior Metropolis à Craco fun- data</i>	6. a	<i>De idolo aurea anus</i>	85. b
<i>Crimscij siue pracopczij Tartari</i>	108. a	<i>De Matrimonio</i>	90. a
<i>Crucigeri Lituaniam vastant</i>	55. a	<i>De expeditione bellica</i>	90. a
<i>Crucigeri iterum Lituaniam inuadunt, Litua- nia iterum vastatur</i>	53. b	<i>De consuetudine moribusq; Moschorum</i>	91. a
<i>Crucigeri in Lituaniā tendunt, eam vastant, Vilna obsidetur, capitur Polozorum strenua oppugnatio</i>	53. b	<i>De magni Moschouia Ducis Ioannis Basiliadis tyrannide</i>	92. b
<i>Crucigerorum strages</i>	50. a	<i>De terris districtibusq; maioris Poloniae & de Pofnania ciuitate</i>	34. b
<i>Crucigeri funditus profligati, pax cum illis fit fol.</i>	20. a	<i>De Rostouiensis Ducis nece</i>	94. a
<i>Crucigerorum superbia</i>	19. a	<i>De Ioannis Piotrouicz. Palatini supremi Mo- schouia falso accusati, crudeli nece</i>	94. b
<i>Crucigeri à Gedano fugantur</i>	70. a	<i>De moribus, consuetudineq; vitæ Tartarorum fol.</i>	109. a
<i>Crucigeri ex Prussia ei ciuntur</i>	70. b	<i>De regno Cazanensi</i>	105. b
<i>Crucigeri profligantur</i>	69. b	<i>De turci carnificina, quam exercuit Magnus Dux in clarissimos suos consiliarios & opti- mates</i>	102. a
<i>Crucigeri in Prusiam veniunt.</i>	67. b	<i>De tyrannide quam super intimum secretari- um consiliariumq; suum Magnus Dux exer- cuit</i>	98. a
<i>Crucigerorum Magister occisus, totus eius ex- ercitus profligat</i>	19. a	<i>De crudeli Magni Ducis Moschorum tyranni- de, quam in Nouogrodia magna, Pskonia, Tweria, & Nerua ciuitatibus perpetravit anno Domini 1569.</i>	96. b
<i>Crucigerorum Ordinis Commendatores, quasi Palatini erant pronuncijs cōmendatis, præ- sidentes</i>	19. a	<i>De truculento facinore, & crudelitate summa, quam ille summus exercuit in captiuos, Li- tuanos, Ruthenos & Polonos</i>	99. b
<i>Crudelis tyranni</i>	94. b	<i>Denegata sepultura inhumaniter</i>	103. b
<i>Crudele supplicium quo affectus indignè Can- cellarius</i>	103. a	<i>D. Alberti corpus ex Prussia Gnesnam trans- fertur</i>	10. b
<i>Crudelis ad pugnam institutio</i>	104. a	<i>Derpt vrbs Episcopalis</i>	74. a
<i>Crudelis mors ducentorum Nobilium</i>	103. a	<i>Descriptio noui supplicij</i>	102. a
<i>Crudelis pœna ob Nobilitatis defensionem ad- uersus degenerem</i>	100. b	<i>Dies festos Dux Moschouia sanctia sanctificare</i>	
<i>Crym vrbs</i>	108. a		

I N D E X.

<i>folet</i>	101.a		
<i>Discordia Principum Polo. de Monarchia</i>	16.b	<i>Falsa crimnatio in Basilium Dimitroucium</i>	
<i>Diuortium</i>	90.a	<i>fol.</i>	99.a
<i>Dobrizinensis terra vastatur</i>	49.a	<i>False accusationes in Cancellarium principis</i>	
<i>Dobrinensis terra senatores vexillum & ciuitates</i>	37.b	<i>fol.</i>	122.b
<i>Doctores Ruthenorum</i>	88.a	<i>Falsis & blasphemis Apostolis, magna & multa latrocinia cum exorcismis committebatur</i>	
<i>Dolus Lesci</i>	7.a	<i>anno 1548.</i>	22.b
<i>Dolus aperitur</i>	ibid.	<i>Fedor VVassellouicus Moscus captus</i>	112.b
<i>Draco in Cracouia</i>	6.a	<i>Fegueur arx</i>	75.a
<i>Draco artificiosa peremptus</i>	ibid.	<i>Festa Ruthenorum</i>	88.a
<i>Ducatus Pomerania</i>	71.b	<i>Felin arx</i>	74.b
<i>Ducatus Pskouiensis</i>	82.b	<i>Felin cum Magistro capta</i>	74.b
<i>Ducatus Nouogrodia magna</i>	82.b	<i>Ficzkel & felix arces</i>	74.a
<i>Ducatus Rhezanensis</i>	80.b	<i>Fines Pracopensium</i>	108.b
<i>Ducatus Volodimiria</i>	80.a	<i>Fines regni Cazanensis</i>	105.b
<i>Ducatus Smolenscensis</i>	81.b	<i>Finis Ordinis Liuonia</i>	77.a
<i>Ducis Curlandie feudalis, & vassalli Regis Polonia arces</i>	77.b	<i>Flumina Prussia</i>	71.a
<i>Duina fluuius</i>	73.b	<i>Fontes Tanais Moschouitis Don</i>	81.a
<i>Dvina Prouincia</i>	83.b	<i>Frequenter Moschi belligerant</i>	90.b
<i>Duodecim Palatini iterum</i>	6.b	<i>Fridericus Imperator</i>	72.b
<i>Dunamunt arx impugnabilis</i>	73.b		
<i>Dunemborg arx ad Duinam</i>	73.b	G.	
<i>Duplex apud Ruthenos Eucharistia</i>	89.b	<i>Gades Boleslai</i>	71.b
<i>Dux Romanus Moschos debilitat</i>	24.a	<i>Galicz Prouincia</i>	84.b
<i>Dux Zegansensis nomine Baltazar occiditur à Polonis</i>	20.a	<i>Ged. Vilnam condita</i>	50.a
E.		<i>Gedanum siue Dantiscum</i>	67.b
<i>Eadem fors est viri illustri Muesseiedy</i>	101.b	<i>Gedanum</i>	72.a
<i>Edictum Regium</i>	111.b	<i>Geduninus à Cruciger. occiditur, Gedimi. proles</i>	50.a
<i>Emporium Rigense</i>	73.b	<i>Gediminus Mag. Dux Lituania</i>	49.b
<i>Epilogus operis</i>	105.a	<i>Gedimini victoria de Crucig.</i>	50.a
<i>Episcopatus Prussia</i>	71.b	<i>Gedim. Principes Russ. profligat. Kiouia Principat. cum suis adherentibus occupat</i>	50.a
<i>Episcopatus Habselensis & Ozelensis</i>	74.a	<i>Gedimini somnium de lupo ferreo, somnij interpretatio</i>	50.a
<i>Episcopatus Derpensis</i>	74.a	<i>Georgius Czapkinus cum uxore & liberis occiditur</i>	103.a
<i>Episcopatus Liuonia direpti à multis Principibus</i>	73.a	<i>Gens scipsam mutuo comedens</i>	85.b
<i>Episcopi Liuonia</i>	73.a	<i>Gens mirabilis</i>	86.b
<i>Equi Tartatorum</i>	109.b	<i>Genus supplicij immanè</i>	103.a
<i>Equitum militumq; apud Sar. antiquos dignitas</i>	4.a	<i>Germani in Lituaniam veniunt</i>	72.b
<i>Estlandia Ducatus</i>	74.b	<i>Germontes</i>	47.b
<i>Engroneland Regio</i>	86.b	<i>Geruenlandia Ducatus</i>	75.a
<i>Erdinilus Tartaros sternit</i>	46.a	<i>Gesta Magistri Alberti Marchionis anno 1519.</i>	
<i>Expeditio Christianorum in terram sanctam fol.</i>	67.b	<i>fol.</i>	70.a
<i>Expeditio in bell. Antiquor. Sarm.</i>	4.a	<i>Giedrocenses Duces</i>	48.a
<i>Expeditio Turcarum ad Astrachan</i>	107.a	<i>Gothardus Kietler Dux Curlandia</i>	73.b
<i>Eixistri ab Eixid edific.</i>	46.a	<i>Goldingen arx</i>	74.b
<i>Exitus Magistrorum Liuonia</i>	74.b	<i>Gnesna prima Polonor. ciuitas</i>	5.a
		<i>Grande turpeq; facinus uxoris Pepeli</i>	8.b
		<i>Grande facinus in Gaulindia, fraus & vindicta mulieris prophetis. cuius consilio Pruteni, Gau-</i>	

INDEX.

<i>ni, Gaulindiani à Masouitis omnino profligantur</i>	86.a	<i>Hungaria duxit.</i>	52.a
<i>Grande facinus</i>	96.a	<i>Iagelo Lituanius Hedingum Poloniae Haredem cum regno sub conditionibus petit</i>	18.a
<i>Granso unde Gransiski</i>	46.a	<i>Iagelonis causa Oratores in Lituaniam mittuntur</i>	18.a
<i>Gravi apologia Cancellarij ad consuetas criminationes</i>	102.b	<i>Iagelo (sub quo praeclara facinora gesta sunt) moritur</i>	19.b
<i>Grodno edificata</i>	46.a	<i>Iagelo. sive Vladislavus Lithuanus in regem Poloniae receptus</i>	18.b
<i>Grubin & Candaph arces</i>	74.b	<i>Iagelonis humilitas</i>	19.a
<i>Grustintzi & Serponodoci populi</i>	86.a	<i>Iagelo arces in Silesia recuperat</i>	19.a
H.		<i>Iagelo & Vitoldus contra Crucigeros, Iagelonis deuotio</i>	19.a
<i>Habitus Moschorum</i>	92.a	<i>Iagelo expeditionem ad Idola, & Idolatriam extirpandam mittit</i>	18.b
<i>Habsel arx</i>	74.a	<i>Iapheti posteritas</i>	2.a
<i>Haria Prouincia</i>	75.a	<i>Idola Sarmatarum</i>	4.a
<i>Hedwigis regina Polo. moritur</i>	19.a	<i>Iamma castrum</i>	83.a
<i>Henricus Probus</i>	16.a	<i>Ianunutus Gerdi. filius patri successit</i>	51.a
<i>Henricus Imper. in Boleslaum cum rege Bohemia arma extollit</i>	12.b	<i>Iaroslauic Ducatus</i>	84.a
<i>Henricus Impe. cum Boleslao amicitiam inire optat</i>	13.a	<i>Ieiunandi mos apud Ruthenos</i>	89.a
<i>electio regis Henrici Galli incipit 7. Aprilis VVarzouia</i>	25.a	<i>Ieiunium Petri</i>	ibid.
<i>Henricus Valesius electus</i>	111.a	<i>Ieiunium virginis</i>	ibid.
<i>Henrici regis Parisijs discessus</i>	25.b	<i>Ieiunium Philippi</i>	ibid.
<i>Henrici regis itinera cundo in Poloniam</i>	25.b	<i>Ignis perpetuus sacrosanctus</i>	83.a
<i>Henrici in German. ingressus</i>	26.a	<i>Ilmen lacus</i>	82.b
<i>Henrici in Saxoniam ingressus</i>	26.a	<i>Imagines domesticae</i>	91.b
<i>Henrici in Marchiam ingressus</i>	26.a	<i>Imperij Lechi promotio</i>	5.a
<i>Henrici in Poloniam ingressus</i>	26.a	<i>Impudens & crudele facinus in uxorem thesaurarij</i>	103.b
<i>Henrici Regis Cracouiam celeberrimus ingressus & coronatio</i>	24.a & b	<i>Incola Petzora</i>	85.b
<i>Henrici regis in coronatione ordo & ritus antiqui Polonorum consuetudines, solemnitas, &c.</i>	29.a	<i>Inepta religio vel potius superstitio Magni Ducis</i>	104.b
<i>Honoris cupiditas</i>	91.b	<i>Ingra Regio</i>	85.a
<i>Horda quid significat</i>	106.b	<i>Initium tyrannidis Moschorum Principis 10 annis Basiliadis</i>	93.b
<i>Hospitalitas Pyasti prius ruricolae</i>	8.b	<i>Insidiae Boleslao parantur, & circumuenitur, strenue sese defendit, Palatinus Cracou fugit, Bolesl. domum Palatino profugo, mittit dignum</i>	13.b
<i>Hospitalitas</i>	91.b	<i>Insignis victoria Moschorum Duce occiso</i>	76.a
<i>Hospitale beatae Mariae virginis Hierosolimis fol.</i>	67.b	<i>Insignia Lituaniae</i>	48.a
<i>Hungarorum ortus</i>	85.a	<i>Insigne Polono. Regum Aquila alba</i>	5.a
<i>Hungaria denominatio</i>	ibid.	<i>Instrumentum mortis crudele</i>	95.a
I.		<i>Interregna Polonia conuentus</i>	24.b
<i>Iaczingi sive Iasiges gens crudelis</i>	45.a	<i>In uxores & liberos occisorum procerum sauit, & bona omnia diripit</i>	103.b
<i>Iaiczkfluuius</i>	85.a	<i>In Moschouia homo homini lupus</i>	100.b
<i>Iagelo arces in Litua. recuperat</i>	52.b	<i>In Pskouiam vastandam contendit</i>	98.a
<i>Iagelo rex Polo. in periculis</i>	56.a	<i>Ioannis Alberti regis Poloniae mors</i>	21.a
<i>Iagelo rex Polo. moritur</i>	56.a	<i>Ioannes Albertus rex Polo. filius Casi.</i>	20.b
<i>Iagelon. in Lituani. ad baptizandam gentem expeditio</i>	53.a	<i>Ioannes Bulhakodow, Basilijus Stephanodow capi-</i>	
<i>Iagielo Princeps Lituaniarum</i>	51.b		
<i>Iagelo ad regnum Poloniae vocatur, baptizatur & coronatur, Hedingum filiam Ludo. regis</i>			

I N D E X.

<i>tali poena trucidantur</i>	103. a	<i>Lesco tertius</i>	7. b
<i>Isidorus Metropolitanus</i>	88. a	<i>Leopoliensis & Haliciensis terra cum suis civi-</i>	
<i>Iter in Petzoram</i>	85. b	<i>tati. Senatoribus & vexillum</i>	39. b
<i>Iudicium tyranni</i>	94. b	<i>Lehal castrum</i>	74. a
<i>Iulinum</i>	72. a	<i>Lenuard arx</i>	73. b
<i>Ius patris in filium</i>	91. b	<i>Lezdzuko, à quo Radzuulores</i>	50. a
<i>Iusticia Tartarorum</i>	110. b	<i>Limes Livonici & Mofchouitici Imp.</i>	83. a
<i>Iustum premium adulatoris</i>	104. b	<i>Litat Plutoni Mofchus, trucidando captivos,</i>	
K.		<i>in omnibus carceribus positos</i>	101. b
<i>Kaniodv oppidum</i>	59. a	<i>Litera Permiorum</i>	84. b
<i>Karxhaus arx</i>	74. b	<i>Liucensis terra cum suis civitat. vexillum & se-</i>	
<i>Keistutus Mag. Dux Litua. Vilnam capit à Ia-</i>		<i>natoribus</i>	38. a
<i>gelone à quo statim recuperatur bellum Ia-</i>		<i>Lithuania à Cruciger. vastatur Suidaugielonis</i>	
<i>gelo. cum Keistuto, qui in vinculis tandem</i>		<i>opera</i>	54. b
<i>trucidatur</i>	52. a	<i>Lituani Prussiam vastant</i>	69. a
<i>Kiernus & Gibutus filij Kunoss. arcem Kuer-</i>		<i>Lituani profligantur</i>	69. a
<i>nou magni Ducatus Lituania ubi sedes eius</i>		<i>Lituani & Mofchouita quomodo frumenta re-</i>	
<i>edificast</i>	45. b	<i>condunt</i>	62. b
<i>Kiermunt Ruthenos prostrat</i>	46. b	<i>Lituaniae fluy, Lituania coloni, tributis oner-</i>	
<i>Kircholm arx murata</i>	73. b	<i>rantur, Lituaniae Rusticorum molendina,</i>	
<i>Kokenhaus arx</i>	74. a	<i>domestica manualia</i>	61. a
<i>Kostana, Krasna, & Sithno à Rege Polonia re-</i>		<i>Lituanorum 14000. ceduntur</i>	16. a
<i>cuperate</i>	112. a	<i>Lituani iterum funduntur</i>	16. a
<i>Kunossodv arx</i>	45. b	<i>Lituani metu funduntur</i>	57. a
<i>Kyrgefforum Horda</i>	107. b	<i>Lituaniae amplitudo, in Palatinatus dividi-</i>	
<i>Kyrgefforum ritus</i>	ibid.	<i>tur</i>	57. a
L.		<i>Lituania Episcopi Romani, & Ruthenici ritus</i>	
<i>Lais & Tolczkofen arces</i>	74. b	<i>fol.</i>	57. b
<i>Lancisciensis terra senatores & vexillum</i>	36. a	<i>Lituanor. Idola ignis, fulmen, arbores, Sol, ser-</i>	
<i>Legatus Regis Poloniae in Livoniam</i>	77. a	<i>pentès</i>	52. b
<i>Legatorum expeditio</i>	92. a	<i>Lituanò. solennes epule, sepultura, serui cre-</i>	
<i>Legati in Galliam</i>	25. b	<i>mabantur</i>	52. b
<i>Legati Caesaris & Vitoldi à Czarukouio inter-</i>		<i>Lituania Poloniae regno adiuncta</i>	18. b
<i>cipiuntur</i>	55. a	<i>Lituania à Crucigeris vastatur</i>	49. a
<i>Lechus Fratrem Giacum trucidat</i>	6. a	<i>Lituanorum Idola demolita, Lituani bapti-</i>	
<i>Lesco quartus</i>	9. a	<i>zantur</i>	53. a
<i>Lesco Niger Leonem Ducem Russiae prostravit</i>		<i>Lituani Prussiam, Crucigeri Lituaniam va-</i>	
<i>fol.</i>	16. a	<i>stant, Crucigeri profligantur, Dobrzin va-</i>	
<i>Lechus primus Dux & autor Polon.</i>	4. b	<i>statur à Lituanis</i>	50. b
<i>Lechus regulum Germ. duello vicit</i>	5. a	<i>Lituani quomodo supplicium sumant</i>	62. b
<i>Lechus & Cecus fratres germani</i>	4. b	<i>Lituanor. primus Dux Palemor Italus</i>	45. a
<i>Lecub cum Ceco frat. in Germ. ditio. Bremam</i>		<i>Lituania ab Italia corruptè nominata</i>	45. a
<i>edificant</i>	5. a	<i>Lituaniã, à litore maris Baltici dicta quidam</i>	
<i>Lesco sextus Niger</i>	16. a	<i>volunt</i>	48. a
<i>Lesco secundus</i>	7. a	<i>Lituani olim obscuro Russis tributarij</i>	45. a
<i>Lesco plebeius ad regnum euehitur</i>	7. a	<i>Lituani iugum Ruthenorum excutiunt</i>	45. b
<i>Lesci</i>	ibid.	<i>Lituana constitu. bellicarum articuli, & quo-</i>	
<i>Lesco quartus cum Mutzlao patruo de Mo-</i>		<i>modo custodire debent</i>	62. b
<i>narchia certat, à Pomerano sedifrago occi-</i>		<i>Lituania à litus tuba dicta</i>	45. b
<i>ditur</i>	15. b	<i>Lituanor. prisca religio</i>	52. b
<i>Lesco Niger Rex Polon. Lithuanos profligat</i>		<i>Lituania & Samogitia ad fidem Christi con-</i>	
<i>fol.</i>	48. b	<i>uertuntur</i>	19. a
		<i>Lituaniae</i>	

I N D E X.

<i>Lituanie populi</i>	44.b	<i>Masouie Ducatus cum suis ciuitatibus, senatoribus & vexillum</i>	38.a
<i>Lituania à Simbris orti</i>	45.a	<i>Masouia clades ubi Semonitus à Swarno capite truncatur</i>	47.b
<i>Lituania, Samogitia, & Liuania denominatio</i>	45.a	<i>Matronarum Rigenſium habitus</i>	75.b
<i>Lituania à Lituano cum Alberto Crucige. commendatore in nuptijs trucidantur & ſpoliantur</i>	49.a	<i>Meinhardus pius vir, primus in Liuaniam uenit</i>	72.b
<i>Lituania à Lituo cornu</i>	49.a	<i>Meinhardus Liuones in fide Chriſti inſtruit fol.</i>	72.b
<i>Lituanie gentis, Itali, propagatores, Lituania uulgus à Gotis oriundi, Nobiles uerò ab Italis orti</i>	45.a	<i>Meinhard. Episcopus creatur in Liuania</i>	72.b
<i>Liounum agreſtium habitus, mores & idioma fol.</i>	75.a	<i>Memorabilis uictoria</i>	76.b
<i>Liouones ferri uocati à Moſchis</i>	76.b	<i>Micrdog coronatur & baptizatur poſtea Chriſtianam fidem ſpernit, Maſouiam & Pruſſiam waſtat</i>	47.a
<i>Liuania à Lituanis waſtatur</i>	50.b	<i>Mendax oratio odioſa</i>	104.b
<i>Liuanienſes ſe redemerunt à Pruſſienſibus</i>	73.a	<i>Mendici trucidantur</i>	97.a
<i>Liuania cum ſuis ciuitatibus & caſtris deſcriptio</i>	72.a	<i>Mendog cum genere & filijs occiditur</i>	47.b
<i>Liuania ferax</i>	75.b	<i>Mercatores, modusq; mercandi in Moſchonia fol.</i>	79.a
<i>Liouones Moſchouiam inuadunt</i>	76.a	<i>Metropolitanus Ruſſie</i>	87.b
<i>Lublinenſis terra, ſenatores, vexillum terreſtre</i>	34.b	<i>Metropolitan. Ruſſie in Liuania eligitur ibid.</i>	
<i>Lode arx</i>	74.a	<i>Mezentius iungebat uina corpora mortuis, ſic Moſchus facit</i>	102.a
<i>Loppi Sagitarij optimi</i>	86.b	<i>Michlouia prouincia</i>	67.b
<i>Loppia Regio</i>	86.b	<i>Mieſco primus natus cacus</i>	9.b
<i>Lucomoria Regio</i>	86.a	<i>Mieſco ſecundus</i>	10.b
<i>Ludouicus Hungarijs Polonia Rex creatur</i>	18.a	<i>Mieſco degenerat</i>	11.a
		<i>Mingalio Dux Lituania</i>	46.a
		<i>Mieczlaus ſiue Mieſco tertius, tyrannus & rapax regno exiit</i>	14.b
		<i>Mirabile quiddam</i>	86.a
		<i>Mirus mercandi modus</i>	ibid.
		<i>Mira iuſtaq; uindicta diuina ex cadaueribus Mures</i>	8.b
		<i>Mirabilis curſus in nartis</i>	85.a
		<i>Mirus ſeruanã modus</i>	62.a
		<i>Mifer populus pra timore applaudet Duxto</i>	102.b
		<i>Miferabilis & indigniſſima lanterna, cum duorum Procerum Moſchouitarum</i>	101.a
		<i>Modus electionis certare equis</i>	7.a
		<i>Monachi trucidantur</i>	97.b
		<i>Monachi</i>	87.b
		<i>Moneta Moſchouitica</i>	79.b
		<i>Moneta Nouogrodensium</i>	80.a
		<i>Moneta Turenſis</i>	80.a.
		<i>Monitiones Polotia incenſe</i>	112.a
		<i>Mordua populi</i>	87.a
		<i>Mordua gens bellicoſa</i>	ibid.
		<i>Mordua populi</i>	80.b
		<i>Mores Tumensium</i>	107.a
		<i>Moſchouia à Tartaris exuſta</i>	108.b
		<i>Moſchouia loco pontis diſpoſiti</i>	103.b
			X ij

M.

I N D E X.

<i>uorem Henrici Galli mittitur Varssouiani,</i> <i>quid proposuerit</i>	25.a	<i>Polcmonis Nepotes, Borous, Kunoffus, & Spera</i> <i>fol.</i>	45.b
<i>Ordo Teutonicorum in Liuonia</i>	73.a	<i>Polocia à Polonis obsidione cincta</i>	112.a
<i>Ordo Liuonicus à Gregorio nono Pontifice con-</i> <i>firmatur</i>	73.a	<i>Poloni unde dicti</i>	3.a
<i>Ordo genealogiaq; Ducum Lituania</i>	45.b	<i>Poloni fidem Christianam amplectuntur, Idola de-</i> <i>moliuntur</i>	9.b
<i>Ornatus equorum 110.a Ostia VVolga</i>	107.a	<i>Poloni & Masouita Prusiam Crucigeris conce-</i> <i>dunt</i>	68.a
<i>Os vicium Ducatus, Zator Ducatus</i>	33.b	<i>Poloni cum Lituaniis Prusiam vastant</i>	69.b
<i>Otto Imperator cur Gnesnam in Poloniam ve-</i> <i>nerit</i>	10.b	<i>Polonor. clades à Crucigeris</i>	20.a
<i>Otto Boleslaum Polonia regem suoq; Diademate</i> <i>coronat</i>	10.b	<i>Polonia Maior à Lithan. vastatur</i>	50.a
<i>Obocinurus in carcere moritur</i>	93.b	<i>Polono. recondendi frumenti mos</i>	62.b
<i>Ozilia Insula</i>	74.a	<i>Poloni à Tartaris funduntur, auricularum no-</i> <i>nem sacci pleni</i>	15.b
P.			
<i>Papa fœdus inter regem Polo. & Turcam fran-</i> <i>gere facit, unde Poloni & Hungari, cum suo</i> <i>rege Vladislao. propter fœdus fractum à Tur-</i> <i>cis prostigantur & occiduntur</i>	19.b	<i>Poloni Hungaros trucidant, Poloni cum Litu-</i> <i>anis Prusiam diripiunt, Lituani insignia</i> <i>nobilitatis Polonorum accipiunt</i>	19.b
<i>Palatinatus Trocensis</i>	58.a	<i>Poloni excellentes in peregrinis linguis ediscen-</i> <i>centis, & studiorum amantiß. linguam La-</i> <i>tinam ferè omnes tam nobiles quam laici</i> <i>callentes</i>	43.a
<i>Palatinatus Minscensis & eius ciuitates & ter-</i> <i>ritorio</i>	58.a	<i>Poloni multos seruitores alunt</i>	43.b
<i>Palatinatus Nouogrodensis cum ciuitat.</i>	58.b	<i>Polosko capta</i>	112.b
<i>Palatini Moschonia à Rege Polono in arce Polo-</i> <i>cia capti</i>	112.b	<i>Pomesania prouincia cum suis ciuitatibus</i>	67.a
<i>Palatinatus Polocens. cum suis ciuitat.</i>	60.a	<i>Pomerania Polonia adiungitur</i>	69.b
<i>Palatinatus Brestiensis cum suis ciuitatibus &</i> <i>territorio</i>	58.b	<i>Pomerani bis vincuntur</i>	13.a
<i>Palatinatus Kiouiensis cum suo territo.</i>	59.a	<i>Pomerania recuperatur à Polonis</i>	20.a
<i>Papini gens</i>	85.b	<i>Popelus à muribus cum uxore & liberis come-</i> <i>ditur</i>	8.b
<i>Pax sub conditionibus Magistro Liuonia con-</i> <i>ceditur</i>	77.a	<i>Popelus secundus qui à muribus corroditur</i>	8.a
<i>Pax Polonor. cum Lituaniis</i>	80.b	<i>Popeli infirmitas simulata</i>	8.a
<i>Permia Regio</i>	84.b	<i>Popelus primus huius nominis</i>	8.a
<i>Pernaua recuperata</i>	74.b	<i>Poroskauia Poloska Ducissa</i>	46.b
<i>Peruersitas Liuonũ</i>	75.b	<i>Premislaus sine Lesco primus</i>	6.b
<i>Perun Idolum</i>	82.b	<i>Premislaus Morauos prostrauit</i>	7.a
<i>Pestilentia Moschonia</i>	79.b	<i>Premisliensis terra cum ciuitate, senatoribus</i> <i>vexillum</i>	40.b
<i>Petzora Regio</i>	85.a	<i>Premium Legatis redditum</i>	105.a
<i>Petzora fluius</i>	ibid.	<i>Pracopski unde dicti</i>	108.a
<i>Petrus Sebrinus iniquè perit</i>	101.a	<i>Pracop vrbs</i>	ibid.
<i>Phalarismus Magni Ducis in Basilio è medio</i> <i>tollendo</i>	99.a	<i>Processus religio. Prussorum</i>	64.b
<i>Piscis mirabilis</i>	86.a	<i>Prouincie Liuonia</i>	73.a
<i>Plaga in Liuoniam, fames, pestis, ignis & gla-</i> <i>dus</i>	76.b	<i>Prussia duplex</i>	71.b
<i>Podolia regio cum suis terminis ciuitatibus, se-</i> <i>natoribus & vexillum</i>	41.a	<i>Prussia fines, Prussia gentilis</i>	64.b
<i>Podlasia ab Erdiuilo occupata</i>	46.a	<i>Prussia ab Vlmigauo Bruteno appell. quidam</i> <i>volunt</i>	64.b
<i>Polasie terra cum suis ciuitatibus, senatoribus</i> <i>vexillum</i>	38.b	<i>Prussor. religio & dñj gentiles sine nom. Idolo-</i> <i>rum, Perun, Patrimo, Patelo, Vurschayto,</i> <i>Sneybrato, Gurcho</i>	64.b
<i>Plocensis terra ciuitates, vexillũ & senato.</i>	37.a	<i>Prussia à Lituaniis vastatur</i>	49.a
		<i>Prussia descriptio. Doctor. opinion. & appella-</i> <i>tiones, scilicet Syluy, Vlmigau, Ioannis Bo-</i>	

I N D E X.

<i>heri, Mochonita Polo. Prussia rex Bitunia,</i>	<i>uita</i>	100. b
<i>Romani in Prussia</i>	<i>Quomodo cum Moschis dimicandum</i>	90. b
<i>Prussia castra à Litua. expugnantur, Henricus</i>	R.	
<i>de Capio & profligatur, Masonia vastatur</i>	<i>Rauensis terra vexillum</i>	37. a
<i>fol.</i>	<i>Regia expeditio in Raskonicens.</i>	24. a
<i>Prussia cum suis prouincijs, ciuitatib. om. Ma-</i>	<i>Regina vidua Miesconis, cum filio Casimiro, co-</i>	
<i>gist. Cruciger. Teutonicor. ordin. descriptio</i>	<i>ronaregni, & magnis thesauris acceptis in</i>	
<i>& stemma siue arma</i>	<i>Saxoniam auf fugit</i>	11. a
<i>Prussi à Crucigeris, ad Regem Polon. desiciunt</i>	<i>Reges Casani</i>	105. b
<i>propter Crucige. tyrannidem</i>	<i>Regi Sæuetie arces</i>	77. b
<i>Pruteni cum Pomer. à Bolesl. victi, vecligalia</i>	<i>Regiomontum ciuitas Prussia</i>	71. b
<i>Boleslao soluunt sub iugo eius</i>	<i>Regionem suam vastat Moschus</i>	97. a
<i>Pruteni gentiles funditus debellantur</i>	<i>Regni Polonia, magniq. Ducatus Lithuania, Re-</i>	
<i>Pruteni Crucigerorum iugum excutiunt</i>	<i>gis cum senatoribus suis in senatu ordo</i>	42. a
<i>Prutenorum prisca & antiqua religio</i>	<i>Regni Polonia cum suis Palatinatibus, distri-</i>	
<i>Pruteni à Boleslao oppugnantur, profugi à Prus-</i>	<i>ctibus & territorijs breuis descriptio</i>	32. b
<i>sia fraudulanti, profugis non credendum,</i>	<i>Regni Polonia fines</i>	32. b
<i>Poloni funduntur</i>	<i>Religio Liucorum</i>	75. b
<i>Pruteni, & Pomeran. fœdifragi trucidantur</i>	<i>Rcualia vrbs</i>	75. a
<i>fol.</i>	<i>Rex non nascitur in Polonia</i>	4. a
<i>Pruteni cum Crucigeris circa 50000. à Polonis</i>	<i>Rex Poloniae Christianis pepercit</i>	112. a
<i>trucidantur, à Polonis iterum funduntur</i>	<i>Rex de Catagia</i>	106. b
<i>ibidem fol.</i>	<i>Rex Polonia armata manu in Liuoniam con-</i>	
<i>Purgatorium Graci & Rutheni negant</i>	<i>tendit</i>	77. a
<i>Pskouia capta</i>	<i>Ritus religionis gentilis Polono.</i>	9. b
<i>Pskouia proditione sacerdotum capta</i>	<i>Ringolt principes Russia sternit</i>	46. b
<i>Pyastus Crussphiciensis, qui propter sua benefi-</i>	<i>Rostodowski capitur</i>	94. a
<i>cia & honestatem in regem Polonia eligitur</i>	<i>Rhezan ciuitas</i>	80. b
<i>fol.</i>	<i>Rosthouia Ducatus</i>	84. a
Q.	<i>Roston ciuitas</i>	ibid.
<i>Qualem crudelitatem Magnus Dux socero suo</i>	<i>Rurik Nouogrodia Princeps</i>	82. b
<i>exhibuerit</i>	<i>Russia terra districtus subiecti regi Polonia in-</i>	
<i>Quales merces in Moschouia importantur</i>	<i>corporati</i>	39. a
<i>Quale futurum sit imperium filij Magni Ducis,</i>	<i>Rutheni Christiani</i>	87. a
<i>quia parente non degenerat</i>	<i>Rutheni siue Roxolani gens Sarmatica 2.</i>	3. a
<i>Qualis sit religio & pietas Magni Ducis Mo-</i>	<i>Rutheni in Boleslaurum concitantur</i>	13. a
<i>schouie</i>	<i>Rschouia Ducatus</i>	82. a
<i>Quali munere Magn. Dux suos honorauit</i>	S.	
<i>Quali venatione magnus Dux plurimum ob-</i>	<i>S. Andreas in Russia esse dicitur</i>	87. b
<i>lectetur</i>	<i>Sacerdos Idolum consulit</i>	86. a
<i>Qua & qualis sit gens Moschouitica</i>	<i>Sacerdotum regula</i>	87. b
<i>Quo pacto Magnus Dux suos exercet, & insti-</i>	<i>Sacrosancta Eucharistia usus</i>	89. b
<i>ruit, in ratione pugna, aduersus inimicos</i>	<i>Salamandra</i>	86. b
<i>fol.</i>	<i>Sales & loci Magni Ducis circa mensam</i>	95. b
<i>Quo premio & mercede ampla soleat Magnus</i>	<i>Samachia vrbs & regio</i>	107. b
<i>Dux suos adultores afficere</i>	<i>Samogitia à Crucigeris occupatur</i>	49. b
<i>Quo tempore Idola demolientur in Polonos &</i>	<i>Samogitia ducatus cum descriptione</i>	60. b
<i>mos Polonor. de gladijs semi euaginatjs, an-</i>	<i>Samogitar. habitationes, mores arandi agros,</i>	
<i>tiquus, in lectione Euangelij</i>	<i>syloosa Idolatria, Idola miraculum demo-</i>	
<i>Quid acciderit istis, qui inquirere voluerant</i>	<i>nicum</i>	60. b
<i>quidam ageret magnus Dux</i>	<i>Samogitarum ritus gentiles</i>	61. a
<i>Quo amore mutuo, se prosequi solent Moscho-</i>	<i>Samogiticum mare</i>	61. a Sancelarx 74. a

I N D E X.

Sandomiriensis terra senatores, Sandomirien ses cum vexillo	34. a	Siradiensis terra senatores & vexillum	36. a
Sauromatarum prima migratio	ibid.	Sihno lacus, circa quem Moschouia sunt caesi fol.	24. a
Sarmat. ad Vistulam veniunt	ibid. a	Skirmunt, Gimvili, Boris	46. a
Sauromat. olim literis ignari	2. b	Sokol arx capta	112. b
Sarmatis nulla olim gens bellicosior	3. a	Soles tres 1532. v. si supra Olom	22. a
Sauromata vnde dicti	2. a	Sluczko in Russiam Ducatus & ciuitas	62. b
Sarmatar. Roxolanorumq; varia appellationes fol.	3. a	Smilten arx	74. a
Satellites Moschouia Principis	97. a	Smolenska proditione capta	81. b
Secundum conditionem personarum habitus fol.	92. a	Smolensko obsidetur	22. a
Sedis Regia varia translatio	8. a	Somniorum egregius interpres Magnus Dux fol.	95. b
Segouolt arx	73. b	Suidrigelo in Moschouiam fugit	55. a
Semonuslaus	9. a	Sortes Ducibus Lithuania à Gedimino diuise fol.	51. a
Sera & Sona fluij	80. b	Statura Tartarorum	109. a
Semouitus cum suis virtutibus	9. a	Stephanus Battori, Rex Poloniae	111. a
Semigalia Ducatus	74. b	Striengelo Iagel frater princeps Lituaniae	53. a
Senatores & vexillum Posnaniensis terra	35. a	Strup insula	80. b
Sepultura Sarmatarum	4. a	Suateslaus occiditur, Andreas frater incarce- ratur	52. b
Sernitus Moschouitarum	91. a	Suotelaus Russiam vastat	52. a
Seueria à Lituaniis defecit	82. a	Sulphureus Lacus	84. a
Seueria Duces Moschose dedunt	57. a	Supplementum de rebus gestis inter Regem Po- lonia, Stephanum, & magnam Ducem Mo- schouia	111. a
Sex pro verberato vno suspensi	96. b	Susdaliensis Ducatus	84. b
Slauonica lingua	110. a	Svidrigelo princeps Lithuaniae sub quo Poloni partem Podoliae occupant	55. b
Slavorum termini	3. b	Syuardus dolore moritur	5. b
Slavorum commutatio & metamorphosis	3. b	T.	
Schad fluius	81. a	Tamerlanes	107. b
Sibior prouincia	85. a	Tanais fluius	44. b
Sigismundus Dux occiditur	56. a	Tanais ostia	81. a
Sigismundi August. furus & vita breuiter de- scriptum	56. a	Tanais minor	ibid.
Sigismund. prim. Anno 1548. moritur	22. b	Tarlo Legatus, lumen incerto queritur; Vala- chia à Polo. & Podalia funduntur	56. a
Sigismundus August. secundus moritur Knys- suiue	24. b	Tarneft arx	74. b
Sigismundus Augustus secundus hoc nomine fol.	23. a	Tartarorum à Lituaniis fusa 20000.	
Sigismundus Augustus, Helisabeta vxor pri- ma	23. a	Tartari Poloniam vastant	16. a
Sigif. bellum cum Moschorum Duce	23. b	Tartari Oczakodvskij	108. b
Sigif. vxor tertia	23. a	Tartari crudeliter Moschouiam vastant	106. a
Sigif. August. contra Lituones	23. a	Tartaricum responsum	106. a
Sigismundus Aug. coronatur	22. a	Tartari prostrati 1573. à Polon.	25. a
Sigismundus primus huius nominis Rex Po- lonia	21. a	Tartari Nabahicenses cum Seremit. & alijs Ducibus eorum, Vitebskam oppugnant fol.	24. b
Sigismund. Marchio, regnum Polon. vi obti- nere tentat, quo spreto Polon. filiam Ludo- uici pro harede accipiunt	18. a	Tartarorum Campestrium in Hordis	105. b
Sigismundus Augustus obiit	111. a	Tartarorum Zauolensium Hordis	106. b
Sigismundi expeditio contra Moschorum Du- cem	21. b	Tartari in Russiam grassantur, Poloni de illis triumphant	21. b
Sirada à Lituaniis vastatur.	50. b	Tartari profligati anno 1507. à Polo.	21. b

I N D E X.

<i>Tartari in Polonia crudeliter grassantur, Polonicum his dimicant</i>	15.b	<i>Valachie Palatini perfidia</i>	20.b
<i>Tartari ex Podolia eiekti ab Olgerdo</i>	51.b	<i>Vandalitarum in Italia Hispaniamque irruptio</i>	2.b
<i>Tartari panis usus ignorant</i>	110.b	<i>Vanda virago Ducissa Polo.</i>	6.b
<i>Taurica Chersonesus Capta</i>	108.a	<i>Vanda Ritagoram German. Principem fudit fol.</i>	ibid.
<i>Taurus capta</i>	74.b	<i>Vanda in Viſtulam de ponte triumphans deſilyt</i>	6.b
<i>Terminus religionis Christiana</i>	80.b	<i>Varietas sermonis Slavor. Cauſa mutationis Idiomatis Slavorum</i>	3.a
<i>Tertius Cancellarij filius rotis diſtrahitur</i>	95.a	<i>Varij vndiq; Legati in elect. Reg.</i>	25.a
<i>Teutonicus Ordinis origo</i>	67.b	<i>Varſhonie diſtrictus</i>	38.a
<i>Teutonicorum Crucigerorum habitus</i>	68.a	<i>Venceſlaus Bohemia Rex</i>	10.b
<i>Timothei Maſalski crudelis fortuna</i>	98.a	<i>Venetianus Rotmagiſ. occiſus</i>	24.a
<i>Titulus Moſchouia Ducis</i>	92.b	<i>Venectorum Legati ad Albertum</i>	20.b
<i>Tolczburg arx</i>	75.a	<i>Verba Regis ad Ducem Pruſſia</i>	71.a
<i>Theatrum luctuoſum & miſerabile erectum à Magno Duce die S. Iacobi</i>	102.a	<i>Verbera ſeruſ chara</i>	91.b
<i>Theſaurarius Magni Ducis rapitur</i>	103.a	<i>Verder arx</i>	74.a
<i>Theſaurus Moſchus in Albo lacu recondit</i>	84.a	<i>Veſtes Magnus Dux copioſas habet pro ſuis auſlicis</i>	92.a
<i>Troidenus Lituania Princeps Pruſſiam vaſtat & trucidatur</i>	48.a	<i>Veſtitus Epiſcoporum</i>	87.b
<i>Troki ſedes, exkiernoua, pro Ducibus Lituania mutata</i>	50.a	<i>Veſtitus Tartarorum</i>	110.a
<i>Tuczkoza, Sabel, arces</i>	74.b	<i>Veſtitus ſolemnis Regis Polonia</i>	70.b
<i>Tumen Regnum</i>	85.a	<i>Vexillum Ducatus Lithuania</i>	57.b
<i>Tulla arx & fluius</i>	80.b	<i>Viathka Regio & fluius</i>	84.b
<i>Tulla olim Ducatus</i>	ibid.	<i>Vielis arx poſt exuſta captiui inſignes</i>	24.b
<i>Turcis à Moſchouitis proſtigati</i>	107.b	<i>Vielis Moſcho. ciuitas exuſtio</i>	24.a
<i>Turcapacem à Polo. petit</i>	19.b	<i>Vilhelmus Auſtriacus Cracou. venit, poſt Cracouia eyctur</i>	18.b
<i>Turca per Oratores à Polonis inducias petit fol.</i>	20.b	<i>Vilna Palatinatus & eius deſcriptio, Vilna & Vilia fluij vnde Vilna dicta</i>	57.b
<i>Turcarum clades</i>	107.b	<i>Vilna à Keiſtuto capitur</i>	51.a. 52.a
<i>Torodola capta</i>	112.b	<i>Victus Tartarorum</i>	109.a
<i>Turcomani</i>	107.b	<i>Victus Sarmatarum</i>	4.a
<i>Turpis matronarum Nobiliu, apud Magnum Ducem abuſus</i>	96.a	<i>Victus Liouonum miſerrimus</i>	75.b
<i>Tuveria vaſtatur</i>	98.a	<i>Victus bellicus Moſchorum</i>	90.b
<i>Tuverenſis Ducatus</i>	82.b	<i>Victus, Veſtitus habitusq; Lappiorum</i>	86.b
<i>Tuverenſis moneta</i>	ibid.	<i>Vikint princeps Samogitia</i>	46.a
<i>Tyranno aliquando veritatis oratio grata</i>	104.a	<i>Vikechzlandia Regio</i>	74.a
<i>Tyrannis ingens</i>	94.a	<i>Vinda arx</i>	74.b
V.		<i>Virlandia</i>	75.a
<i>Valachus Polonus ſub Sigismundo infeſtat, acri conflictum Valachi à Polon. tandem proſtigantur & funduntur</i>	22.a	<i>Vitoldus incarceratur, à vinculis auſſugit, cum Crucig. Lithuan. vaſtat, ex Pruſſia à Iagelo renocatur</i>	52.a
<i>Valachus Polonos, ſædore fracto proſternit fol.</i>	20.b	<i>Vglitz ciuitas</i>	84.b
<i>Valachia Palat. Poloniam infeſtat anno 1509. fol.</i>	21.b	<i>Vitenes princeps Lituania</i>	49.b
<i>Valachos Poloni egregie ulciſcuntur, & à Polonis caduntur</i>	21.a	<i>Vitoldus Tartaros vincit, & multitudinem captiuorum in Lituania collocat: Iterum contra Tartaros proſciſcitur, à Tartaris tunc vincitur</i>	54.b
<i>Valachia Palatini homagium</i>	20.a	<i>Vitoldus Smoleſkam capit, Liouones ulciſcitur fol.</i>	ibid.
<i>Valachi cum ſuo Bochdano Illegitimo fugantur fol.</i>	ibid.	<i>Vitoldus</i>	

I N D E X.

<i>Vitoldus in Masoniam, postea ad Crucigeros fugit</i>	53. a	<i>Voifalk iugulatur</i>	47. b
<i>Vitoldus moritur, Vitoldi mores</i>	55. b	<i>Vodzka Regio</i>	83. a
<i>Vitoldus à Crucigeris auffugit, Vilnam capere tentat, in Prusiam iterum fugit, Iagelo illi obstat à Crucigeris iterū, damno illato auffugit</i>	53. b	<i>Vogulici gens</i>	85. b
<i>Vitobsciens siue Vitebliensis palatinatus, cum suis senator. & ciuitat.</i>	59. b	<i>Volochda prouincia</i>	83. b
<i>Vitoldus Moschouia & Prusiam. Vitoldus latet. Nouogrodens. capit. Cum Vitoldo Sigismundus gratiam inijt, diadema ei pollicetur</i>	55. a	<i>Vetus limes Lituaniæ</i>	81. b
<i>Vitoldus Coributū vicit, Vitebskam, Orsham & Kiouiam capit, Rafandusum Ducatum expugnat, Tartaros fudit, Podolia Ducem sternit</i>	54. a	<i>Volter Pletemberg magister Liouonia</i>	76. a
<i>Vitenes à Gedimino obruncatur</i>	49. b	<i>Volga fluuius celebris</i>	82. a
<i>Vladislaus quintus Polonus, Hungariæ rex coronatur, arces Raciæ recuperat, à Turcis & eos profugat & profligat</i>	19. b	<i>Volgari siue Volhinij ibid. à VVolga fluuio dicti</i>	3. a
<i>Vladislai exulis peregrinatio, post regno potitur</i>	16. b	<i>Volgari tres Imperatores Constantinopolitanos occiderunt</i>	3. a
<i>Vladislaus cubitalis, vulgo Lokiotek Sylesiam vastat</i>	17. a	<i>Volquinas primus Liouonia Magister</i>	73. a
<i>Vladislaus in Marchiam Brand. cõtendit, eam ferro & flamma vastat, cum Crucigeris postea certat, & eos profligat & vincit</i>	17. a	<i>Vngariam petit, Voluam expugnat, Suuatoflaum fugat, Episcopum D. Stanislauum Cracouiæ occidit, pœnitentiam agens cum filio voluntariæ exulat</i>	12. a
<i>Vladislaus secundus degener fratres oppugnans ipse fugatur, regnoq; exuitur.</i>	14. a	<i>Volinia regionis denom. & descriptio</i>	58. b
<i>Vladislaus 2. in Poloniam reuertitur ex Germania veneni suspitione in Ploczke moritur</i>	14. a	<i>Vorotinenfis Ducatus</i>	81. a
<i>Vladislaus Hermannus Prussos Pomeranos domat</i>	12. a	<i>Vppa fluuius</i>	80. b
<i>Voidilo ex rustico principis gener</i>	51. b	<i>Vstius denominatio</i>	83. b
<i>Voidilonis peruersum consilium, suspenditur fol.</i>	52. a	<i>Vsdiat direpta alit 24. b</i>	Cozaci, Corsari, Freibiterij 24. b
		<i>Vtenu siue Vcienu Dux Lituaniæ</i>	47. b
		<i>Vxul arx desolata</i>	73. b
		VV.	
		<i>VVesemburg arx</i>	75. a
		<i>VVlodimiro commiseratio noxia</i>	99. a
		<i>VVolchon fluuius</i>	82. b
		<i>VVolocz k ciuitas</i>	82. a
		Z.	
		<i>Zauolhensis Horda occupata</i>	107. a
		<i>Zbignerius monachus illegitimus contra regem fratrem legit. conspirat</i>	12. b
		<i>Zolner, Prussia Magister Lituaniam vastat fol.</i>	52. a
		<i>Zelislau Bohemos, Morauosq; , regis Boleslai nomine profligat.</i>	12. b
		<i>Zinibundus Dux Lituaniæ</i>	45. b

F I N I S.

S P I R Æ.



special 90-B
folio

34754

